

Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

dr. Garai Renáta LL.M

**A kapcsolati erőszak „szövődményei”
 - egy nóvum hatása és joggyakorlata -**

PhD értekezés

Új Nemzeti
Kiválóság Program

Az értekezés VII. fejezete az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-3-I. kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

A doktori iskola vezetője: Prof. Dr. Jakab Éva DSc., egyetemi tanár

Témavezető: Prof. Dr. habil. Domokos Andrea
intézetvezető egyetemi tanár

Társ-témavezető: Dr. Filó Mihály PhD, LL.M
egyetemi adjunktus

Budapest

2021

A FELELŐS TÉMAVEZETŐ AJÁNLÁSA

Alaptörvényünk mindenki számára biztosítja az állam által védett és garantált emberi jogokat. A II. és III. cikk az élethez, emberi méltósághoz való jogot és a kínzás, kegyetlen, embertelen és megalázó elbánás tilalmát fogalmazza meg. A XV. cikk 3. bekezdése a nők és a férfiak egyenjogúságáról szól, a XVI. cikk tartalmazza a gyermekek jogait. A Nemzeti Bünt megelőzési Stratégia családon belüli erőszakra vonatkozó intézkedéseinek célja a megfelelő védelem biztosítása a családok és egyének számára. Nemzetközi kötelezettségünk is van a családon belüli erőszakkal szembeni fellépés kapcsán. A magyar büntetőpolitika jogszabályi szinten igen elkötelezett a gyengék, kiszolgáltatottak, sérülékenyek jogai biztosítása, érdekeinek védelme terén. A jogszabály azonban a jogalkalmazás során hatályosul, a jogalkotó valódi akarata akkor teljesedik be, ha a büntető igazságszolgáltatás résztvevői is azonosulnak a büntetőpolitikában meghatározott célokkal.

Garai Renáta évtizedek óta elkötelezettje a gyermekvédelem, illetve a családon belüli erőszak társadalmi jelensége, illetve az arra adott állami (kodifikációs), intézményi és jogalkalmazói reagálás vizsgálatának, az utóbbi években pedig kutatómunkája is erre a területre fókuszált. PhD értekezése nyolc részben ad áttekintést a családon belüli erőszak legfontosabb jellemzőiről, a kapcsolati erőszak új bűncselekményi tényállásáról, a rendőri, az ügyészi és a bírói gyakorlatról, továbbá a nemzetközi vonatkozásokról, az utolsó részben pedig összefoglaló következtetései és javaslatai találhatók. Dolgozata áttekintését, gondolatmenete követhetőségét nagyban szolgálják az egyes részek mögött található „Összegzés”-ek, amelyek az adott téma legfontosabb megállapításait, a szerző álláspontját tartalmazzák.

A dolgozat I. és II. része egyrészt a jogtudományi vizsgálat indokoltságát, a kutatás módszertanát, másrészt a családot, mint büntetőjogilag is védendő értéket mutatja be több aspektusból, melyben a napjainkban jellemző családmódel át alakulásának folyamata, a család- és gyermekvédelem jelentősége, illetve a fogalom-meghatározások egyaránt helyet kaptak. A dolgozat fő témája minde erre támaszkodva a III. résztől kezdődik, ahol a dogmatikai kérdések között áttekintést ad a kapcsolati erőszak törvényi tényállásának megszületéséről is. Kristálytisztán választja szét és magyarázza a kapcsolati erőszak magánindítványos (1) bekezdését és a hivatalból üldözendő (2) bekezdés szabályait, és kitér a rendszeresség megítélésének problémájára is. A hivatalból üldözendő fordulat esetében a beépített deliktumokat elemzi: könnyű testi sértés, tetteges becsületsértés, továbbá az aljas indokból vagy célból, védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személy sérelmére, illetve a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetést a könnyű testi sértés minősített eseteire nézve, de ide tartozik a súlyos testi sértés és a személyi szabadság megsértésének alapesete, illetőleg a kényszerítés is. A leggyakrabban felmerülő minősítési, elhatárolási, halmazati kérdéseket ismerteti, megfogalmazza saját álláspontját, táblázatot készített a kapcsolati erőszak és a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmények találkozásairól.

Értekezésébe beépíti mind a korábbi, mind a legújabb iránymutató döntéseket, így a BH 2020.195. számú döntést. Ismeri és ismerteti a vonatkozó legfontosabb hazai szakirodalmat, kiemeli a témával foglalkozó disszertációk lényegi elemeit. Igen részletes dogmatikai elemzését adja a törvényi tényállásnak, bekezdésről bekezdésre, pontról pontra elemzi a törvényalkotó rendelkezéseit.

Az értekezés további részében a három különböző tárgyú aktakutatás empirikus eredményeit láthatjuk, amelyek valamennyi részletkérdésre kiterjedően nemcsak büntetőjogi, hanem kriminológiai jellemzőket is feltártak. Elsőként a kapcsolati erőszak bírósági ügyekben befejeződött ügyeit vizsgálta meg, majd ennek inverzeként azokat az ügyeket elemezte, amikor az elkövető felelősségre vonására nem került sor, mert a feljelentést elutasították, a nyomozást megszüntették vagy az elterelés mellett döntött a hatóság. Az aktavizsgálatok harmadik csoportját a szexuális bűncselekmények képezik, és talán itt nyernek igazán értelmet azok az érvelések, amelyek alátámasztják a hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények sokszínűségét, a kiskorúak érintettségét és kiszolgáltatottságát, s nem utolsósorban a vádlottak tagadásával szemben az igazságszolgáltatás küzdelmes tevékenységét. Az értekezés nemzetközi kitekintés fejezetét Garai Renáta az Új Nemzeti Kiválóság Program keretében készítette. Ennek a munkának természetesen csak egy szelete került beépítésre, hiszen egy hazai szabályozást vizsgáló úttörő munkától egyébként is elvárt és indokolt részletesség és terjedelmesség mellett a nemzetközi szintér felvillantása mellékes, de korántsem jelentéktelen. Főként a büntető anyagi jogi szabályozásra koncentrálna megismerhetővé válik három hazánkkal közvetlenül szomszédos ország családon belüli erőszakra adott reakciója, így Ausztria, Szlovákia és Románia joganyagába is betekintést nyerhetünk.

Az értekezés újszerűsége, önálló kutatási eredménye, előremutató javaslatai:

- Részletesen elemezte a családon belüli erőszak büntetőjogi szabályozását, a kapcsolati erőszak törvényi tényállásának felépítését, annak hibáira és hiányosságaira is rámutat.
- Dolgozata hiánypótló abban a tekintetben is, hogy mindösszesen 1085 db bűnügyi iratot dolgozott fel. Az aktavizsgálatok 2018-2019. években zajlottak, a legújabb adatokat tartalmazzák. Kutatásainak főbb eredményeit saját maga által szerkesztett táblázatokban és diagramokban tüntette fel, így még érthetőbbé, áttekinthetőbbé téve mondanivalóját.
- Kutatási módszerként a teljes körű lekérdezést választotta, így megállapításai a vizsgált évek tekintetében az országos adatállomány egészére vonatkoznak. Iratvizsgálatai során végigkövette a büntetőeljárások teljes folyamatát: a bűncselekmény tudomásra jutásától a bíróság (vagy más hatóság) által meghozott jogerős döntésig tartó időszakot.
- Felfedte a jogalkalmazói bizonytalanságokat: a hibás, de leginkább „Btk.-ellenes” minősítéseket a családon belüli erőszak eseteinél, amely gyakorlat azt eredményezheti, hogy a közös lakásban élő családtagok sem a büntetőjog hatékonyabb védelméből, sem pedig a gyermekbarát igazságszolgáltatásból nem érznek sokat.

- De lege ferenda javaslatokat terjesztett elő a kapcsolati erőszak tényállásához:

A Btk. 212/A. § (1) bekezdés vonatkozásában az elkövetéskori vagy korábbi együttélés megkövetelésének elhagyása a gyermek esetén. Btk. 212/A. § (1) bekezdés a) pont esetén a „súlyosan” és a „magalázó” szavak elhagyása, illetve a konjunktív feltételt teremtő „és” kötőszó „vagy” szóra történő módosítása. Btk. 212/A. § (1) bekezdés b) pontban a „súlyos nélkülözésnek teszi ki” szövegrész elhagyása. A Btk. 212/A. § (1) bekezdése tekintetében a magánindítványhoz kötöttség kiiktatása, míg a teljes tényállásra nézve a rendszeres elkövetés kritériumának elhagyása, a büntetési tételkeretek megemlése.

Mindent összevetve a disszertáció által valóban egy nívumot ismerhetünk meg. Az értekezés hazai viszonylatban először elemzi átfogóan és ilyen módon a kapcsolati erőszak bűncselekményi tényállását, melynek felelősségét a szerző mindvégig szem előtt tartotta, munkáját a téma iránti alázattal és alaposággal végezte. A családon belüli erőszak szankcionálására létrehozott kapcsolati erőszak bűncselekménye újdonság a magyar büntetőjogban, ugyanakkor a hazai szakirodalomban rendkívül szűk keresztmetszet és alig feldolgozottság ellenére a komplexitás biztosítását kiválóan oldotta meg. Dolgozata egy átfogó és összefoglaló jellegű, a kérdéskör hangsúlyos elemeit interdiszciplináris módon elemző, az elmélet és a gyakorlat szoros összefonódását bizonyító, továbblépésre ösztönző, nemzetközi kitekintéssel társított, elmélyült tudományos munka.

Garai Renáta PhD értekezése mind formailag, mind tartalmilag megfelel a KRE ÁJK DI által támasztott követelményeknek. Komplex vizsgáját maximális pontszámmal teljesítette. Nagyszámú konferencia-előadást tartott, publikációt jelentetett meg választott témája területén. Szakirodalmi hivatkozásai pontosak, precízek, azok között nemzetközi irodalom is szerepel. Munkája hiánypótló mű a hazai családon belüli erőszak, kapcsolati erőszak kutatásai során.

Domokos Andrea

TÁRS-TÉMAVEZETŐI AJÁNLÁS

„Örök feladata marad ugyanis a jogalkotásnak megvizsgálni, mennyiben szorul oltalomra valaki azokon a határokon túl is, amelyek között a gyengék általában védelemben részesülnek a jog részéről, továbbá hogy milyen eszközök vezetnek leginkább célra, ha (...) az egyes kategóriákat kellőképpen meg akarunk védeni és támogatni akarunk. Ez a feladat lényegében mindig ugyanaz, de megoldása változik a kor és a hely, főleg pedig a közfelfogás alakulásának megfelelően. Egy tökéletes szellem, mely minden vonatkozást egyszerre és együttesen szemlél, nem változtatja gondolkodását, de az ember a maga fogyatékos szellemi erőivel mindig csak egyes vonatkozásokat lát, amelyek közül hol egyik, hol másik jut előtérbe.”¹

Balás P. Elemér szavai nyolc évtized távlatából is aktuálisak: a büntetőjog és általában a büntető tudományok kiemelkedő fontosságú társadalmi rendeltetése a sérülékeny individuumok és csoportok hatékony védelme.

Garai Renáta eddigi szakmai életútjával ennek a feladatnak igyekezett megfelelni: magas szintű munkájával és személyes elkötelezettségével egyaránt azokat szolgálta, azoknak adott szót, akiknek nincsen hangja. Témaválasztását - amellyel a kapcsolati erőszak dogmatikai, jogalkalmazási és jogpolitikai kérdéseinek vizsgálatát tűzte ki célul - minden bizonnyal a fentiek motiválták.

A jelölt átfogó kutatómunkájának eredménye megerősített abban a meggyőződésben, hogy az értekezésben foglalt tudásanyag a következő években meghatározza majd a hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekményekről folytatott diskurzust, illetőleg a jogalkalmazási gyakorlatának követendő irányát is.

Megítélésem szerint a disszertáns magas szinten, a tudományosság nemzetközileg elfogadott követelményeinek megfelelően oldotta meg a témaválasztással behatárolt tudományos feladatot. Munkájáról már korábbi szinguláris közleményeiben is beszámolt, mind a hazai, mind a külföldi szaksajtóban. Bizonyosságot tett felkészültségéről, rendelkezik a jogi kultúrával és jogtudományi műveltséggel, ami felhatalmazza arra, hogy részt vegyen a tudományos vitákban.

Összegezve: Garai Renáta doktori értekezését javaslom a kutatóhelyi vitára és a nyilvános védésre, mivel a dolgozat, és az azt megalapozó kutatómunka a tudományos fokozat odaítélésére mind formai, mind tartalmi szempontból egyaránt alkalmas.

Filó Mihály

¹ Balás P. Elemér: A kiskorúak és a gondnokoltak büntetőjogi védelem, Budapest 1943. 2-3. o.

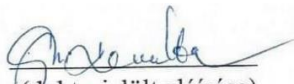
K R E**Károli Gáspár Református Egyetem**Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary
Állam- és Jogtudományi Kar | Faculty of Law

NYILATKOZAT

Alulírott Garai Renáta (Neptun kód: EWLHPI) nyilatkozom, hogy állam- és jogtudományok tudományágban nincs folyamatban fokozatszerzési eljárásom, fokozatszerzési eljárásra való jelentkezésemet két éven belül nem utasították el, és két éven belül nem volt sikertelenül zárult doktori védésem.

Nyilatkozom továbbá, hogy nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve öt éven belül nem vontak vissza tőlem korábban odaítélt doktori fokozatot.

Budapest, 2021. április 20.

(doktorjelölt aláírása)

Károli Gáspár Református EgyetemKároli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary
Állam- és Jogtudományi Kar | Faculty of Law

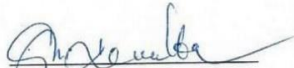
NYILATKOZAT

Alulírott Garai Renáta ezennel kijelentem, hogy a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott értekezésem kizárólag saját, önálló munkám eredménye. A benne található - másoktól származó - nyilvánosságra hozott vagy közzé nem tett gondolatok és adatok eredeti leőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem továbbá, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést tudományos fokozat megszerzése céljából más egyetemen nem nyújtottam be.

E kijelentésemet büntetőjogi felelősségem tudatában tettem.

Budapest, 2021. április 20.

(doktorjelölt aláírása)

Az értekezés témájához kapcsolódó saját közlemények

- 1.) GARAI RENÁTA: *A szexuális erőszak és a szexuális kényszerítés az országos jogalkalmazói gyakorlatban. Dogmatikai kérdések, eljárási és kriminológiai jellemzők.* In: Vókó György (szerk.) Kriminológiai Tanulmányok OKRI, Budapest, 2020/57. 68-86. o.
https://okri.hu/images/stories/KT/KT57_2020/KT57_web_sec.pdf
- 2.) GARAI RENÁTA - CSAPUCHA BERNADETT: *A tartási kötelezettség elmulasztásának komplexitása, különös tekintettel az önhiba megítélésére és a gyermekek érdekeire.* In: Jog-Állam-Politika 2020/03. 141-156. o.
https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2020/3/JAP_2020_03_garai-renata_csapucha-bernadett.pdf
- 3.) GARAI RENÁTA: *Nemzetközi törekvések a családon belüli erőszak elleni büntetőjogi védelemre - a távcső túloldalán: Ausztria és Szlovákia.* In: Külügyi Műhely 2020/1. szám 126-145. o. (ÚNKP ösztöndíj keretében)
<http://kulugyimuhelyalapitvany.hu/kulugyi-muhely-2020-1/>
<http://real-j.mtak.hu/14299/>
<https://epa.oszk.hu/03800/03841/00002/pdf/>
- 4.) DOMOKOS ANDREA - GARAI RENÁTA: *A bűnözés és a büntető igazságszolgáltatás áldozatai.* In: Glossa Iuridica VI. évf. 3-4. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Budapest, 2020. 9-22. o.
https://ajk.kre.hu/images/doc6/kiadvanyok/Glossa_Iuridica_2019_3-4_szam.pdf
- 5.) GARAI RENÁTA: *Kérlek vedd észre, én nem tudom elmondani!* In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): XVI. Jogász Doktoranduszok Szakmai Találkozója. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, Jog és Állam 2020/29. 95-104. o.
https://ajk.kre.hu/images/doc6/PR/Allam_es_Jog_XVI_Doktorandusz_konferencia_kotete.pdf
- 6.) GARAI RENÁTA: *Kapcsolati erőszak: a feljelentés elutasítások és nyomozás megszüntetések országos vizsgálatának tapasztalatai.* Legfőbb Ügyészség XXX. Ügyészségi Szakmai-Tudományos Konferencia - a szekcióelnök (Halmos Krisztina, Legfőbb Ügyészség Fiatalkorúak Büntetőügyeinek Önálló Osztálya) által kiemelt előadás írásos anyaga (2020)
 Magyarország Ügyészsége - Intranet. Belső hálózat, a tanulmány kizárólag az ügyészségi szolgálati jogviszonnyal rendelkezők számára érhető el.
- 7.) GARAI RENÁTA - BÉDA ANIKÓ: *A kapcsolati erőszak elmúlt 6 éve - avagy egy nővum hatása és joggyakorlata.* In: Vókó György (főszerk.) Ügyészségi Szemle 2019/2. 6-25. o.
<http://ugyeszsegiszemle.hu/hu/201902/ujtag#6>
- 8.) GARAI RENÁTA: *A kapcsolati erőszak bűncselekményének jogalkalmazási gyakorlata - a jogerős ítéletek tanulságai.* In: Vókó György (szerk.) Kriminológiai Tanulmányok OKRI, Budapest, 2019/56. 30-47. o.
https://www.okri.hu/images/stories/KT/KT56_2019/kt56_sec.pdf

9.) GARAI RENÁTA: *Nemcsak a testnek fájhat! A családi erőszak elleni büntetőjogi védelem lehetőségei.* In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, Jog és Állam 2018/24. 131-137. o.

http://kre.hu/ajk/images/doc5/konferencia/merge_from_ofoct_19.pdf

10.) GARAI RENÁTA: *Die strafrechtliche Regelung der häuslichen Beziehungsgewalt in Ungarn - eine neue Strafhandlung im Spiegel der Rechtspraxis* - In: Deli Gergely, Szoboszlai-Kiss Katalin (szerk.) *Jog-Állam-Politika*. Palatia Nyomda, Győr, X. évf. 2018/2. 131-148. o.

11.) GARAI RENÁTA: *A fátyol túloldalán: szeretet vagy kilátástalanság?* In: Károli Gáspár Református Egyetem Doktorandusz Önkormányzata, KRE-DI online tudományos folyóirata 2018/2. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00002/pdf/EPA03515_kre-dIt_2018_02_05.pdf

12.) GARAI RENÁTA: *Halmazati kérdések a kiskorú veszélyeztetésével (és a kapcsolati erőszakkal) összefüggésben.* Legfőbb Ügyészség XXIX. Ügyészségi Szakmai-Tudományos Konferencia - a szekcióelnök (Görög Julianna, Legfőbb Ügyészség Nyomozás-felügyeleti és Vádélőkészítési Főosztály) által kiemelt előadás írásos anyaga (2019) Magyarország Ügyészsége - Intranet. Belső hálózat, a tanulmány kizárólag az ügyészségi szolgálati jogviszonnyal rendelkezők számára érhető el.

13.) GARAI RENÁTA: *Családon belüli - kapcsolati erőszak az elméletben és a gyakorlatban.* In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.) XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, Jog és Állam 2018/22. 88-101. o.

14.) GARAI RENÁTA: *Családi erőszak, és ami mögötte van...* In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.) XIII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, Jog és Állam 2018/23. 63-70. o. https://ajk.kre.hu/images/doc5/konferencia/merge_from_ofoct_20.pdf

15.) GARAI RENÁTA: *A jogágak összefonódása és egymásra utaltsága a családi erőszak tükrében - a jog és az erkölcs „házassága”* In: Károli Gáspár Református Egyetem Doktorandusz Önkormányzata KRE-DI online tudományos folyóirata, KRE-DIt 2018/1. <http://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/garai-renata-a-jogagak-osszefonodasa-es-egymasra-utaltsaga-a-csaladi-eroszak-tukreben-a-jog-es-az-erkolcs-hazassaga/>

16.) GARAI RENÁTA: *A kapcsolati erőszak dilemmái - Tények és tévhitek a gyakorlatban.* In: Vókó György (szerk.) *Kriminológiai Tanulmányok OKRI*, Budapest, 2017/54. 181-196. o.

17-18-19.) GARAI RENÁTA: *„Az ember nem tulajdon!” A láthatatlan, ám tudható családon belüli erőszak. Az első pofon... Tényleg tabu a monokli? „Vétkesek közt cinkos aki néma”* Magyarország Civil Körözési Rendszere: <https://www.ckr.hu/blog?bid=2>

20.) GARAI RENÁTA - GULYÁS RENÁTA: *Közhírré tétetik: ki segít a bajban?* Magyarország Civil Körözési Rendszere: <https://www.ckr.hu/blog?bid=2>

Ábra- és táblázatjegyzék

1. ábra: A regisztrált bűncselekmények és a regisztrált kapcsolati erőszak bűncselekmény számának alakulása (db/év; 2014-2019)
2. ábra: A kapcsolati erőszak regisztrált bűncselekményszámának alakulása (db/év; 2014-2019)
3. ábra: A büntetőeljárások kezdeményezői a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db/3 év)
4. ábra: A kapcsolati erőszak bűncselekményének minősítései a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db/3 év)
5. ábra: Felmentés, megszüntetés és elítélés a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db; % / 3 év)
6. ábra: A hozzátartozó és a gyermek sérelmére egyaránt elkövetett kapcsolati erőszak a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db; % / 3 év)
7. ábra: A gyermek sérelmére elkövetett kapcsolati erőszak és kiskorú veszélyeztetése a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db; % / 3 év)
8. ábra: A hozzátartozó sérelmére elkövetett kapcsolati erőszak mellett kiskorú veszélyeztetése a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db; % / 3 év)
9. ábra: A vádlottak nemi megoszlása a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő; % / 3 év)
10. ábra: A vádlottak életkori adatai a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő / 3 év)
11. ábra: A vádlottak iskolai végzettsége a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő / 3 év)
12. ábra: A vádlottakkal szemben alkalmazott szankciók a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő / 3 év)
13. ábra: A vádlottak szenvedélybetegségének megjelenése a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő; % / 3 év)
14. ábra: A sértettek nemi megoszlása a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő; % / 3 év)
15. ábra: A sértettek életkora a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő / 3 év)
16. ábra: A véletlenszerűen kiválasztott, hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos testi sértések minősítése a kapcsolati erőszak kontextusában (db; % / vizsgált iratok / év)
17. ábra: Az eljárási döntések típusa a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyekben (db; % / év)

18. ábra: A büntetőeljárás kezdeményezői a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyekben (db / év)

19. ábra: A feljelentés elutasítások jogcíme (db; % / év)

20. ábra: A megszüntető határozatok jogcíme (db; % / év)

21. ábra: A feljelentettek / gyanúsítottak nemi megoszlása a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyekben (fő; % / év)

22. ábra: A feljelentettek / gyanúsítottak életkora a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyekben (fő / év)

23. ábra: A sértettek nemi megoszlása a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyekben (fő; % / év)

24. ábra: A sértettek életkora a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyekben (fő / év)

25. ábra: A sértettek életkor szerinti megoszlása a szexuális bűncselekmények vonatkozásában (fő / év)

26. ábra: A sértett és a vádlott közötti kapcsolat típusa a sértettek viszonylatában (fő / év)

27. ábra: A szexuális bűncselekményt elkövető családtagok, rokonok (fő / év)

1. táblázat: A kapcsolati erőszak bűncselekményének lehetséges sértettjei az elkövetőhöz való viszonyuk alapján

2. táblázat: A kapcsolati erőszak és a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmények találkozásai

3. táblázat: A kapcsolati erőszak regisztrált bűncselekményszáma az elkövetés helye szerint (db/év)

4. táblázat: A vizsgált iratok büntetőeljárás szerinti területi megoszlása a bírósági döntéssel jogerősen befejezett ügyekben (db / 3 év; 2015-2016-2017)

5. táblázat: A büntetőeljárások területi megoszlása a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel és eltereléssel végződött ügyek vonatkozásában (db / év)

TARTALOMJEGYZÉK

I. RÉSZ: AZ ÉRTEKEZÉS ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KERETE	1
1. A témaválasztás előzménye, szakmai köszönetnyilvánítás	1
2. Az értekezés tárgya és struktúrája, a jogtudományi vizsgálat indokoltsága	3
3. Az értekezés célja	5
4. A kutatás módszertana	5
4.1. Kriminál-statisztikai elemzés	5
4.2. Kerekasztal, fókuszcsoporthoz, szakmai egyeztetések	6
4.3. Ügyészi kérdőív	7
4.4. Aktavizsgálatok	7
4.4.1. Kapcsolati erőszak: bírósági döntéssel befejezett ügyek	7
4.4.2. Kapcsolati erőszak: feljelentés elutasítás, nyomozás megszüntetés, elterelés	8
4.4.3. Szexuális kényszerítés, szexuális erőszak: bírósági döntéssel befejezett ügyek	8
II. RÉSZ: HÁZASSÁG, CSALÁD, GYERMEKEK	9
1. Bevezető gondolatok	9
1.1. A téma teológiai alapja	15
2. A család, mint védendő érték	19
2.1. A házasság primátusa és a változások hatásai	20
2.2. A család- és gyermekvédelem jelentőségének alapkövei	28
2.2.1. A család fogalma és oltalma	28
2.2.2. „Szemünk fénye” - a gyermek, mint jogi alapérték	36
3. ORFK utasítás: rendőrségi feladatok hozzátartozói erőszak esetén	45
Összegzés	49
III. RÉSZ: A KAPCSOLATI ERŐSZAK TÖRVÉNYI TÉNYÁLLÁSÁNAK ELMÉLETI KÉRDÉSEI	53
1. Történeti visszatekintés - út az új Btk.-ig	53
2. Néhány gondolat a Btk. XX. fejezetéről	56
3. A kapcsolati erőszak bűncselekményének „megszületése”	58
4. A kapcsolati erőszak tényállása által biztosított büntetőjogi védelem	65
4.1. A kapcsolati erőszak lehetséges sértettjei: kik, mikor, meddig és hol	72
4.1.1. A sértetti kör kritikája	78
4.1.2. Az együttélés időpontja: „mikor és meddig”	81
4.1.3. Az együttélés helyszínekritériuma: „hol”	82
4.1.4. A sértett „beleegyezése”	87
4.2. A magánindítványos és szubszidiárius (1) bekezdés	92
4.2.1. A kapcsolati erőszak bűncselekmény (1) bekezdésének a) pontja	93
4.2.1.1. Az emberi méltóságról	93
4.2.1.2. A megalázó magatartás tanúsításáról	95
4.2.1.3. Erőszak versus erőszakos magatartás	98
4.2.2. A kapcsolati erőszak bűncselekmény (1) bekezdésének b) pontja	102
4.2.3. A kapcsolati erőszak bűncselekmény (1) bekezdésének a) és b) pontjai	102
4.2.4. A magánindítványról	103
4.2.5. A szubszidiaritás és a bűnhalmazat viszonya	105
4.3. Officialitás: a kapcsolati erőszak bűncselekményének (2) bekezdése	108
4.3.1. A kapcsolati erőszak bűncselekmény (2) bekezdésének a) pontja	111
4.3.1.1. A könnyű testi sértés	112
4.3.1.2. A tetteges becsületsértés	118
4.3.2. A kapcsolati erőszak bűncselekmény (2) bekezdésének b) pontja	114

4.3.2.1. A könnyű testi sértés kapcsolati erőszakot érintő minősített esetei	114
4.3.2.2. A súlyos testi sértés alapesete	115
4.3.2.3. A személyi szabadság megsértésének alapesete	115
4.3.2.4. A kényszerítés	116
4.3.3. A kapcsolati erőszak bűncselekmény (2) bekezdésének a) és b) pontjai	117
4.4. A „rendszeresség” problematikája és megállapítása	118
5. Minősítési, elhatárolási, halmazati kérdések	122
6. Az új Be. és a kapcsolati erőszak viszonya	132
7. De lege ferenda javaslatok a kapcsolati erőszak tényállásához	136
Összegzés	140

IV. RÉSZ: A KAPCSOLATI ERŐSZAK BÍRÓSÁGI SZAKBAN BEFEJEZŐDÖTT ÜGYEINEK VIZSGÁLATA

1. A kutatás módszertana, kutatási kérdések	146
1.1. Előljáróban: néhány országos adat és információ	151
2. A bűnügyi adatok elemzése, az aktavizsgálatok tapasztalatai	155
2.1. A büntetőeljárások területi megoszlása	155
2.2. Bejelentők / feljelentők - a büntetőeljárások megindítása	156
2.3. A cselekmények minősítése, főbb tendenciák.....	162
2.4. Elkövetési magatartások.....	164
2.5. A nyomozó hatóságok minősítése és azok következményei.....	167
2.6. Minősítési hibák az erőszak formája és a tényállás kapcsolatában	170
2.7. Rendőrségi határozatok elleni panaszok / a határozatok hatályon kívül helyezése.....	173
2.8. A bizonyítás speciális körülményei	174
2.8.1. Mit kell bizonyítani és hogyan?	174
2.8.2. A vádlottak kitartó és következetes tagadása /	176
„közelebről vagy pontosabban meg nem határozható időpontok”	
2.8.3. Bizonyítottság hiánya miatti felmentés, vagy mégsem?	179
2.8.4. Bírói mérlegelés, a közvetett bizonyítékok kitüntetett szerepe	180
2.9. Kapcsolati erőszak a hozzátartozó és a gyermek sérelmére egyaránt	184
2.10. Kapcsolati erőszak és kiskorú veszélyeztetése a gyermek sérelmére.....	186
2.11. Kapcsolati erőszak a hozzátartozó sérelmére és kiskorú veszélyeztetése	188
2.12. A kapcsolati erőszakkal halmazatban megjelenő más bűncselekmények.....	189
2.12.1. Hozzátartozók sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények	190
2.12.2. Hozzátartozók sérelmére elkövetett élet elleni bűncselekmények	193
2.12.3. Hozzátartozók sérelmére elkövetett egyéb bűncselekmények	196
2.13. A vádlottak jellemzői	197
2.13.1. A vádlottakra vonatkozó általános adatok.....	199
2.13.2. Büntetés kiszabási gyakorlat - a vádlottakkal szemben alkalmazott szankciók	200
2.13.3. A vádlottak személyisége és a jogalkalmazás viszonya.....	204
2.14. A sértettek jellemzői.....	213
2.14.1. A sértettek általános adatai.....	216
2.14.2. Sértettek és a szociális ellátórendszer.....	220
2.14.3. Az időskorú sértettek különös ismertetőjegyei.....	220
2.15. Dióhéjban a jelzőrendszerrel.....	223
2.16. A távoltartás, mint időleges megoldás.....	227
3. A kapcsolódó kiskutatás eredményei: a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos testi sértéses akták vizsgálati tapasztalatai.....	232
3.1. A kutatás módszertana, kutatási kérdések	232
3.2. Kapcsolati erőszak a súlyos testi sértés viszonylatában	233
Összegzés	237

V. RÉSZ: A KAPCSOLATI ERŐSZAK FELJELENTÉS ELUTASÍTÁSSAL, NYOMOZÁS MEGSZÜNTETÉSSSEL ÉS ELTERELÉSSSEL VÉGZŐDÖTT ÜGYEINEK VIZSGÁLATA	240
1. A kutatás módszertana, kutatási kérdések	240
2. A bűnügyi adatok elemzése, az aktavizsgálatok tapasztalatai	242
2.1. A büntetőeljárások területi megoszlása	242
2.2. Bejelentők / feljelentők - a büntetőeljárások megindítása	243
2.2.1. A család- és gyermekvédelmi jelzőrendszer hatékonysága	244
2.3. Kezdőiratok: nyomozás elrendelések, rendőri jelentések	247
3. A feljelentés elutasítások tapasztalatai	248
3.1. Feljelentés elutasítás magánindítvány hiánya miatt	249
3.2. Feljelentés elutasítás bűncselekmény hiánya miatt	251
4. A megszüntető határozatok főbb jellemzői	252
4.1. Magánindítvány hiánya miatti nyomozás megszüntetés	252
4.2. Bűncselekmény hiánya miatti nyomozás megszüntetés	258
4.3. Ügyész(ség)ek általi hatályon kívül helyezés / nyomozás folytatásának elrendelése	259
4.4. Nyomozás megszüntetése mellett alkalmazott megrovás, pártfogó felügyelet	261
4.5. Az elkövető halála miatti nyomozás megszüntetések	261
5. Elterelés, pártfogó felügyelet.....	262
6. Az elkövetők / gyanúsítottak jellemzői	264
7. Az áldozatok / sértettek jellemzői	265
8. A szakmai egyeztetések néhány gondolata	266
Összegzés	269
VI. RÉSZ: A SZEXUÁLIS ERŐSZAK ÉS A SZEXUÁLIS KÉNYSZERÍTÉS ORSZÁGKÉPE A HOZZÁTARTOZÓK ÉRINTETTSÉGE TÜKRÉBEN	272
1. A kutatás módszertana, kutatási kérdések	274
2. A bűncselekmények általános jellemzői	275
3. Sértetti „beleegyezés”	275
4. Szexuális kényszerítés vagy szexuális erőszak?	276
5. Az aktavizsgálatok főbb megállapításai	279
6. A sértettek nemi megoszlása, életkora és a vádlottakhoz való viszonya	279
Összegzés	283
VII. RÉSZ: NEMZETKÖZI TÖREKVÉSEK A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ELLENI BÜNTETŐJOGI VÉDELEMRE	286
1. Ausztria	288
2. Szlovákia	294
3. Románia	298
Összegzés	302
VIII. RÉSZ: ZÁRÓ GONDOLATOK, ÖSSZEGZŐ KONKLÚZIÓK, JAVASLATOK	304
Összefoglaló	319
Summary	320
Irodalomjegyzék	321
1. sz. melléklet – Kutatási kérdőív	
2. sz. melléklet – Kutatási kérdőív	
3. sz. melléklet – Ügyészi kérdőív	

I. RÉSZ: AZ ÉRTEKEZÉS ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KERETE

1. A témaválasztás előzménye, szakmai köszönetnyilvánítás

A tudományos élet szereplőinek munkássága, a publikációk és doktori értekezések témaválasztásai mögött nem vitathatóan mindig ott van az „ember”, mely tényező meghatározza, egyben tükrözi szakmai életútját, érdeklődési körét. Esetemben is így formálódott mindez ebben az olykor ezer darabra hullott, buktatókkal körbeaknázott, máskor reménysugarakkal teli jogterületen. Több mint huszonöt éves munkaviszonyom szinte egészét az igazságszolgáltatásban töltöttem, ebből közel húsz esztendeje az ügyészi szervezetben dolgozom. Ezen időszak alatt ismereteim folyamatos mélyítésére és bővítésére törekedtem,¹ azonban a gyermeklélektanra, a személyiségfejlődés egyes szakaszaira, valamint a család kitüntetett szerepére már a pedagógusképzés ráirányította a figyelmemet. Évfolyam- és szakdolgozataimat gyermekpszichológia,² gyermekvédelem, illetve a büntetőjog tárgyköreiből készítettem, mindenkor középpontba helyezve a családot, a gyermekek kiszolgáltatott helyzetét, illetve a szülők és az eljáró hatóságok lehetőségeit, kötelezettségeit és felelősségét. Témaválasztásom immáron tizenöt éve megpecsételődött: egy bántalmazott gyermek sérüléseit a családi-, óvodai- és lakókörnyezete pontosan látta, sorsát és életkörülményeit a jelzésre kötelezettek részleteibe menően ismerték, konkrét bejelentést vagy intézkedéseket mégsem tettek. Hallgattak, félrenéztek, a háta mögött sajnálkoztak, de ami saját kifogásaikat legjobban fémjelzi, hogy maguk is féltek.

Az országos tudományos pályázatokon elismerésben részesült tanulmányaim³ fókuszában, illetve az Új Nemzeti Kiválóság Program ösztöndíjas időszakában⁴ úgyszintén a családon belüli erőszak kérdései kaptak hangsúlyos szerepet, a jogászképzés befejezésével pedig nem volt kérdés számomra, hogy doktori értekezésemben a kapcsolati erőszak új bűncselekményét dolgozom fel. A Komárom-Esztergom Megyei Főügyészségen töltött időszakot követően - 2016 őszétől, a PhD képzés megkezdésétől - a Magyarország Ügyészségének tudományos kutató szerveként funkcionáló Országos Kriminológiai Intézetben (OKRI) teljesítek szolgálatot, így kutatómunkám egy részét az erre legalkalmasabb intézményben végezhettem el. Az OKRI feladata egyebek mellett a bűnözés kutatása, az elmélet és a gyakorlat fejlesztése, továbbá a kutatási eredmények hasznosításának elősegítése. Jelen munkám készítése során is arra törekedtem, hogy kutatási eredményeim által valóság-hű ismereteket nyújtsak a döntéshozók és a gyakorlat számára az igazságszolgáltatás segítése és a bűnözés mérséklése érdekében.⁵

¹ Óvodapedagógus szak, igazságügyi igazgatási BA, jogász, fiatalok szakjogásza, PhD képzés.

² Ebben az időszakban kezdtem el a családon belüli erőszakot elszenvedett vagy közvetetten átélte kiskorúak gyermekrajzainak gyűjtését, azonban elemzésük túlmutat az értekezés keretein, ezért jelen dolgozatba nem kerültek beépítésre.

³ A legfőbb ügyész által Kozma Sándor első koronaügyész emlékére kiírt tudományos pályázatok; az Országos Bírósági Hivatal elnöke által Mailáth György emlékére kiírt tudományos pályázat.

⁴ Az Innovációs és Technológiai Minisztérium szakmai irányításával és a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal operatív kezelésében kiírt ÚNKP ösztöndíjprogram 2019/2020.

⁵ Országos Kriminológiai Intézet: Köszöntő. <https://www.okri.hu/>

Az értekezés elkészítéséért hálával tartozom Domokos Andrea professzor asszonynak, aki a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézetének vezetőjeként, felelős témavezetőként kiemelkedő szaktudásának legjavát adva, a minőségi munka iránti elkötelezettséggel felügyelte előrehaladásomat, és a szakmai feltételek megteremtése mellett közös publikációkkal, értékes tanácsokkal járult hozzá tudományos tevékenységem sikerességéhez. Köszönetemet szeretném kifejezni Filó Mihály tanár úrnak, aki immáron tizenöt éve, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán folytatott tanulmányaimtól kezdve mentorálja szakmai fejlődésemet, társ-témavezetőként pedig alaposságával és gyakorlati tapasztalataival segített a széles látókör kialakításában, a részletekbe menő kérdések megválaszolásában. Köszönöm témavezetőimnek a tartalmas konzultációkat, és az azokon átívelő érdemi, mindenkor előremutató javaslataikat, amelyekkel formálták és koordinálták disszertációm.

Az ügyészi szervezetben megszerzett tudás mellett megkülönböztetett tisztelettel szeretnék köszönetet mondani elsősorban vezetőimnek, Polt Péter legfőbb ügyész úrnak, Belovics Ervin és Lajtár István legfőbb ügyész helyettes uraknak, Vókó György igazgató úrnak és Nagy László Tibor osztályvezetőmnek, akik a kezdetektől támogattak abban, hogy kutatómunkámat doktori értekezés formájában egy magasabb szintre emelhessem. Külön köszönöm a Legfőbb Ügyészség egyes főosztályai és osztályai vezetőinek, hogy a szakmai diskurzusok folyamatában iránymutatásaikkal segítették munkámat, illetve közreműködtek abban, hogy a kutatás részeredményei az ügyészi szervezet tagjai számára megismerhetővé váljanak.⁶ Az ügyészek gyakorlati és tárgyalótermi tapasztalatai úgyszintén fontos visszacsatolások számomra,⁷ de különleges köszönettel tartozom Béda Anikó nyíregyházi járási ügyészségi ügyésznek - több tanulmányban szerzőtársamnak -, aki elhivatottságával, szakmaszeretetével és fáradhatatlan segíteni akarásával megmutatta azt, hogy a legreménytelenebbnek tűnő helyzetekben is mindig kell lennie „egy másik” jogi megoldásnak. Végül, de nem utolsósorban köszönöm az Országos Rendőr-főkapitányság, a Rendőrség Tudományos Tanácsa és a Belügyminisztérium Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsa bizalmát, hogy a munkájukat érintő, és olykor nem feltétlenül pozitív kicsengésű empirikus kutatási eredmények és konklúziók tudatában mindent megtettek azért, hogy azok tanulságai az ilyen ügyekkel foglalkozó állomány részére eljuttatásra kerüljenek.⁸

⁶ Magyarország Ügyészsége - Intranet:

a) Halmazati kérdések a kiskorú veszélyeztetésével (és a kapcsolati erőszakkal) összefüggésben. XXIX. Ügyészségi Szakmai-Tudományos Konferencia, a szekcióelnök (Görög Julianna) által kiemelt előadás írásos anyaga (2019).

b) Kapcsolati erőszak: a feljelentés elutasítások és nyomozás megszüntetések országos vizsgálatának tapasztalatai. XXX. Ügyészségi Szakmai-Tudományos Konferencia, a szekcióelnök (Halmos Krisztina) által kiemelt előadás írásos anyaga (2020).

c) a Legfőbb Ügyészségen és az egyes ügyészségeken tartott képzések és továbbképzések.

⁷ Szakmai értekezletek, illetve a 90 ügyész által kitöltött és visszaküldött kérdőív.

⁸ Az Országos Rendőr-főkapitányságon, annak vezetői értekezletén, a szakmai napokon, illetve a megyei és helyi szervezeti egységeknél tartott előadások, képzések, továbbképzések.

2. Az értekezés tárgya és struktúrája, a jogtudományi vizsgálat indokoltsága

Dolgozatom gerincét a Btk. 212/A. §-ában szabályozott kapcsolati erőszak előzmény nélküli új bűncselekményi tényállásának elemzése és annak gyakorlati alkalmazása képezi, összekötve ezt a kapcsolaton belül megvalósuló más bűncselekmények elhatárolási nehézségeivel, a halmazati és minősítési problémákkal, illetve a hozzátartozók sérelmére elkövetett egyéb bűncselekmények büntetőjogi aspektusaival. Kiemelten fontosnak tartottam a kapcsolati erőszak által generált további cselekmények, illetve jogintézmények bevonását, mert ezek a családon belüli erőszak „szövődményei”-ként úgyszintén értékelést igényelnek. A kapcsolati erőszak komplex, többszörösen összetett jelenségére tekintettel dolgozatomban érintőlegesen helyet kaptak családjogi, gyermekvédelmi, pszichológiai, szociológiai kérdések és a kutatások által feltárt főbb kriminológiai jellemzők is, de ezek kizárólag csak annyiban és olyan mértékben, amely adatok empirikus kutatásaim által és azokhoz kapcsolódóan kinyerhetőek voltak.

A vizsgált tényállás különleges abból a szempontból, hogy megvalósulásához kapcsolódhat büntető-eljárásjogi és polgári nemperes jogintézmény, mindemellett számos esetben párhuzamosan folyik gyámhatósági eljárás vagy polgári per is. Álláspontom szerint a hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények egy rendkívüli csoportot képeznek, mert ennek nyomán olyannyira egymásra utaltság keletkezik, hogy a bűncselekmény csak a szociális-gyermekvédelmi ellátó- és intézményrendszerrel, valamint az gyermek- és áldozatvédelmi jelzőrendszerrel együtt értelmezhető. A bűncselekmény folyamánként értékelésre váró szerepük van a mögöttes tényezőknek (a cselekmények dinamikája, a vádlottak és sértettek viszonya stb.), ezért a témakör átfogó feldolgozásának igényével valamelyest összefűztem ezeket. Az ügyészi szervezet szempontjából ez esetben nemcsak a büntetőjogi szakágnak van teendője, hanem a közjogi szakág (közérdekvédelmi szakterület) is kitüntetett szerepet képvisel. Az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként érvényesíti az állam büntetőigényét, felügyeli és végzi az előkészítő eljárást, irányítja, felügyeli, illetve végzi a nyomozást, képviseli a közvádat a bírósági eljárásban, valamint felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett. Az ügyészség a közérdek védelme érdekében közreműködik annak biztosításában, hogy mindenki betartsa a törvényeket, a jogszabályok megsértése esetén pedig fellép a törvényesség érdekében. Sokrétű feladatai teljesítése érdekében az ügyészség - egyebek mellett - felügyeli a nyomozó hatóság felderítési tevékenységét és irányítja a vizsgálatot, kiemelt figyelmet fordít a kiskorúak által és sérelmükre elkövetett bűncselekmények üldözésére, közreműködik jogaik érvényre juttatásában, és eljárást kezdeményez a szükséges gyermekvédelmi intézkedések megtétele érdekében.⁹ Ezért, illetve szakmai érintettségem okán kapott kiemelt szerepet értekezésemben az ügyészség, az ügyészi nézőpontok figyelembe vétele.

A megismerő tevékenységek formáit a régi időkben inkább filozófiának vagy bölcséletnek nevezték, mára ez jóval szűkebben értelmezett: különleges státusza van többek között a tudományos közösség kollektív produktumának, illetve a tudomány és a nemzeti identitás kapcsolatának is. A családon belüli erőszak témakörét, illetve magát a kapcsolati erőszak

⁹ Az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (Ütv.) 1. § (1)-(2) bekezdés, 2. § (1) bekezdés.

bűncselekményét az egyes szerzők más-más oldalról, és különböző szempontok szerint vizsgálják, így jelen dolgozat sem törekedhet valamennyi tudományterület releváns munkáinak bemutatására. A büntető anyagi jog által tárgyalt bűncselekményi tényállás megragadható az absztrakt tudományok,¹⁰ a természettudományok,¹¹ a társadalomtudományok,¹² a bölcsészettudomány¹³ - ezen belül is főként a pszichológia, de még az alkalmazott tudományok¹⁴ szemszögéből is; ilyen sokaság mellett a téma vizsgálata elkalauzolhatja a kutatót az interdiszciplináris és a segédtudományok világába egyaránt. A családon belüli erőszakot büntető törvényi tényállás mögött nem dolgok, tárgyak, vagyoni értékek vagy szabályszegések állnak, sőt annak már a Btk. különös részén belüli elhelyezése előrevetíti, hogy nem ismeretlen személyek, hanem a család, és az abban nevelkedő gyermek(ek) védelme szenved csorbát. Mindez óhatatlanul magával húzza az érzelmeket, a különleges bánásmód és megítélés szükségességét, s főként a családjoggal, a gyermek- és áldozatvédelemmel, a kriminológiával, a szociológiával és a pszichológiával való ötvöződést, melybe még a büntetés-végrehajtás is bekapcsolódhat. Értekezésem határát mindezekre tekintettel a Btk. 212/A. §-ában szabályozott kapcsolati erőszak bűncselekményénél (ideértve a szoros kölcsönhatásban domináló cselekményeket és jogintézményeket), a vonatkozó hazai joggyakorlat bemutatásánál, és egy szűkebb keresztmetszetű, ám a hazánkkal közvetlenül szomszédos országok szabályozásába történő betekintésnél húztam meg.

Dolgozatom logikai és kronológiai szempontból több részből áll, de alapvetően két nagyobb (elmélet és gyakorlat), illetve egy kisebb (nemzetközi vonatkozások) szerkezeti egységre bontható. Az elméleti és a gyakorlati kérdések, illetve a jogalkalmazói tapasztalatok összegzésének blokkja után az értekezés nemzetközi kitekintést tartalmazó részében három szomszédos ország - Ausztria, Szlovákia és Románia - vonatkozásában vizsgáltam, hogy adott uniós tagállam büntetőjogi szabályozásában található-e önálló bűncselekmény a családon belüli erőszak szankcionálására, figyelemmel az Isztambuli Egyezmény ratifikálására vagy annak hiányára is. A dolgozat tárgyának jelentőségét és indokoltságát az adja, hogy az „új” Btk.-val hatályba lépő bűncselekményi tényállás megalkotása óta eltelt közel tíz évben tudomásom szerint még nem készült ilyen átfogó kutatás, illetve melynek eredményei iránymutatásként szolgálhatnak akár a nyomozó hatóságok, akár az ügyészségek és a bíróságok számára a hozzátartozók sérelmére elkövetett - nehéz megítélésű, szövevényes és bizonyítékhiányos - büntetőeljárások során. Úgy vélem értekezésem kuriózumnak tekinthető amiatt is, hogy a Magyarországon teljes mértékben nóvumként értékelhető kapcsolati erőszak bűncselekményének nemcsak részletes dogmatikai elemzését adja, hanem ezzel párhuzamosan az empirikus kutatási részben a vizsgált évek tekintetében országos teljes adatállományt mutató aktavizsgálatok által mind a bírósági szakban jogerősen befejezett ügyekre, mind pedig a megszüntetéssel, feljelentés elutasítással, illetve eltereléssel végződött eljárásokra is rávilágít.

¹⁰ Következtetések és bizonyítások logikai összefüggései.

¹¹ A biológia által kutatott leszármazási kapcsolatok működése és azok környezethez való viszonya.

¹² Tipikusan szociológia, a társadalmi élet és az egyes egyének törvényszerűségeinek összevetése, de gondolhatunk akár a kulturális antropológiára is.

¹³ Tudománytörténet.

¹⁴ Egészségtudomány, orvostudomány, pszichiátria, szociálpedagógia, kriminalisztika.

3. Az értekezés célja

Doktori kutatásom arra vállalkozott, hogy elemezze és bemutassa a kapcsolati erőszak bűncselekményének „megszületését”, hatályos szabályozását, a családon belüli erőszakhoz tapadó deliktumok gyakorlati jellemzőit, valamint a jogalkalmazás során felmerülő problémák ismeretében rávilágítson a jó gyakorlatokra és a megoldási lehetőségekre.

A dolgozat legfőbb célja az, hogy végigkövesse azt a folyamatot, ami egy ilyen bűncselekmény elkövetésére vonatkozó bejelentéstől a jogerős ítéletig terjed, míg ennek inverzeként annak feltárása, hogy milyen körülmények okán kerül sor a feljelentés elutasítására, a nyomozás megszüntetésére, illetve az elterelésre (korábban vádemelés elhalasztása, ma feltételes ügyészi felfüggesztés).

A család fogalmához hozzá tartozik a gyermek, ezért érintettségük megjelenítését az egyes fejezetekben rendre visszatérő elemként tűztem ki nem titkolt célként. A kapcsolódó bűncselekmények - mint a kiskorú veszélyeztetése, a magánlaksértés, a zaklatás, a szexuális cselekmények vagy a tartási kötelezettség elmulasztása - felhívják a figyelmet arra, hogy a kapcsolati erőszak egy sokrétű jelenség és folyamat, annak leágazásai vannak, és ezek mind-mind külön (újabb) bűncselekményt valósíthatnak meg.

Meglátásom szerint a családon belüli erőszak évtizedek óta kedvelt témája a tudományos diskurzusoknak, emellett számos nézőpontja feldolgozásra került már doktori értekezés formájában is. Erre tekintettel egyrészt folytatni, kibővíteni és továbbgondolni szeretném elődeim munkáját, másrészt a kapcsolati erőszak alapköveinek elhelyezésével a tudományos élet jövő generációját arra biztatni, hogy lépcsőfokot ki nem hagyva mindig egyet lépünk előre, és az aktuális jogi keretek között, folyamatos szakmai párbeszéddel, közös erővel és összefogással dolgozzunk a családon belüli erőszak gyermek, felnőtt és időskorú áldozataiért.

4. A kutatás módszertana

A kutatás több éven keresztül zajlott és több részből állt, ennek megfelelően eszközei és módszerei is változatosak voltak: szakirodalmak és statisztikai adatok elemzése, kerekasztal és fókuszcsoportos szakmai egyeztetések, terepmunka, intézménylátogatások, interjúk és mélyinterjúk, jogalkalmazói (ügyészi) kérdőíves felmérés, illetve lehangsúlyosabb részben a bűnügyi iratok vizsgálata.

4.1. Kriminál-statisztikai elemzés

Az elemzés forrása az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS) adatbázisa, illetve a Vádképviseleti Információs Rendszer (VIR) volt, és különösen azokra a kérdésekre terjedt ki, hogy a kapcsolati erőszak miként jelenik meg az országos statisztikában, milyen ezen cselekmények földrajzi eloszlása, illetve az eljárásokkal és az abban szereplő elkövetőkkel, sértettekkel összefüggésben milyen tipikus jellemzők rögzíthetők.

4.2. Kerekasztal, fókuszcsoport, szakmai egyeztetések

A kutatás folyamatában számos szakmai egyeztetésre sor került, melynek résztvevői főként rendőrök, ügyészek és bírák voltak. Az igazságszolgáltatás „főszereplőin” kívül részt vettek kutatásomban az észlelő- és jelzőrendszer egyéb szakemberei és intézményi tagjai is, így a gyermekvédelmi alap- és szakellátás részéről különösen család- és gyermekjóléti szolgálatok, illetve központok, gyámhatóságok, gyermekek és családok átmeneti otthonai, védőnők, pedagógusok, szociális munkások, továbbá hangsúlyosan figyelembe vettem a nevelőszülők és gyermekotthonok, valamint a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás (TEGYESZ) tapasztalatait is.

Az interjúkat - mint kvalitatív módszert - a kutatáson belül más módszerekkel is kombináltam, strukturáltságuk foka szerint mindenkor a félig strukturált interjúra törekedtem. Tettem ezt annak érdekében, hogy megteremtsem a téma vezérfonala mentén haladó nyitott és manipulációmentes szakmai gondolatok megfogalmazásának lehetőségét. A kutatás objektív tényeit a Btk. törvényi tényállása, illetve az ehhez kapcsolódó aktavizsgálatok eredménye adja, ezzel szemben az interjú nem a kvantitatív módszerek tárgyilagos, számszerűsíthető adatainak összegyűjtésére szolgált, hanem segítségével a társszervek képviselőinek saját tapasztalatait (élményeit, érzéseit), szubjektív, ugyanakkor szakmai meggyőződésükön és tapasztalati tényeken alapuló véleményét ismertem meg. Kutatásom folyamatában a szakmai egyeztetések többsége nem egyénileg, hanem ún. kisebb csoportos formában történt. Az interjúalanyokat nem valószínűségi mintavétellel választottam ki, hanem az ilyen ügyekkel foglalkozó konkrét szereplőkkel történő előzetes egyeztetések alapján, helyszínként többnyire az adott szakmai értekezlet megtartásának helye szolgált. Az interjúk rögzítése - a hangulatot feszélyezhető hang- vagy videofelvétel elkerülése céljából - saját számítástechnikai eszközöm segítségével történt, az interjúalanyok beleegyezését az erre vonatkozó hozzájárulásuk képezte. A szakmai megbeszélések mentén utóbb elkészült írásos anyag általuk történő jóváhagyására azért nem volt szükség, mert valamennyit teljes mértékben anonim módon készítettem, az interjúalanyok még megyére szűkítve sem felismerhetők, számomra ugyanis adott személynek csupán a foglalkozása bírt relevanciával. A terjedelmi korlátok miatt szükségessé vált az elhangzottak rövid(ebb) összefoglalása, azok kutatási kérdésekhez igazodó csoportosítása, valamint az elmondottak mögötti mélyebb problémák megtalálása.¹⁵ Ezekon a fórumokon a jogalkalmazók gyakorlati tapasztalatait gyűjtöttem csokorba, mely információösszesség beszerzésének legtanulságosabb állomásai a nyomozó hatóságok és ügyészségek, illetve a jelzőrendszeri intézmények saját székhelyein, az ORFK vezetői értekezletén, illetve az ORFK központi épületében megtartott szakmai képzések és előadások voltak.¹⁶

¹⁵ Az interjúkészítés módszertanának meghatározásához használt források:

Sztárayné Kézdy Éva: Kutatásmódszertan és prezentációkészítés. Az interjúkészítés módszertana. Károli Gáspár Református Egyetem. TÁMOP-4.1.2.A/1-11/1-2011-0091 „Információ - Tudás – Érvényesülés” http://www.szepejudit.hu/interjukeszites_modszertan.pdf

Letenyei László - Nagy Gábor Dániel: Rugalmas kérdőív. A standard kérdőív kritikái és javaslat a kérdőíves adatgyűjtés terepközeli alkalmazására. Szociológiai Szemle. 2007/1-2. 29-46. o.

¹⁶ 2018-2020. években a kiskorú veszélyeztetése és a kapcsolati erőszak témakörében Solt Ágnessel közösen megtartott szakmai előadások.

4.3. Ügyészi kérdőív (országos)

A bűnügyi akták vizsgálata mellett szükségesnek tartottam feltárni azt is, hogy az új bűncselekmény vonatkozásában milyen jogalkalmazói tapasztalatokról tudnak beszámolni az ügyészek. A kérdőívek elektronikus formában kerültek továbbításra az ilyen ügyeket tárgyaló, feletteseik által kijelölt ügyészeknek (**90 fő**). Ez a gondos mintavétel olyan mintát eredményezett, amelyről feltehető, hogy jellemzői megfelelnek egyben a nagyobb sokaság, vagyis az ügyészek, mint egyéni válaszadók attitűdjének. Tájékoztatást kaptak az érintetteket arról is, hogy a kitöltött kérdőívekbe a vizsgálat vezetőjén kívül más nem nyer betekintést, illetve hogy azok a feldolgozást követően megsemmisítésre kerülnek. A teljes anonimitás biztosításával is az volt a célom, hogy az ilyen ügyekben eljárók őszinte véleményét megismerve tudjuk segíteni a jövőbeni jogalkalmazást, és fény derüljön a megoldásra váró, ám lappangó kérdésekre. A kutatás módszereit ezáltal az ügyészek által kitöltött kérdőív is szélesítette (3. sz. melléklet, ügyészi kérdőív), melyek összesített tapasztalatai az aktavizsgálathoz hasonlóan nagymértékben hozzájárultak a vizsgálati célként meghatározott bűncselekmény eredményes kutatásához, a joggyakorlat mélyebb megismeréséhez.

4.4. Aktavizsgálatok

A kutatáshoz kapcsolódó aktavizsgálatok két teljes évig, 2018-2019. években zajlottak. Az alábbiakban ezeket készítésük, illetve az értekezésben található sorrendjük szerint mutatom be, míg a kutatások részletesebb módszertanát az adott fejezetnél ismertetem.

4.4.1. Kapcsolati erőszak: bírósági döntéssel befejezett ügyek (országos)

A kutatás végigkísérte azt a folyamatot, ami a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó bejelentéstől / feljelentéstől a bíróság által meghozott jogerős döntésig tartott. A kutatás elvégzéséhez beszerzésre került valamennyi bűnügyi irat, amelyben kapcsolati erőszak bűncselekménynek minősítették a cselekményt, így az ország egészét érintően 443 vádlott vonatkozásában mindösszesen **556** ügyészségi akta vizsgálatára került sor (441 db I. fokú és 115 db II. fokú bűnügyi irat). A vizsgált időszak: 2015. január 1. - 2017. december 31. (három teljes év) volt.¹⁷ (1. sz. melléklet, kutatási kérdőív)

A hozzátartozók sérelmére elkövetett testi sértés és a kapcsolati erőszak bűncselekmények számadatait előzetesen összevetve olyan nagyfokú eltérések mutatkoztak, hogy szükségesnek láttam szűrőpróbaszerűen megvizsgálni a súlyos testi sértéses (Btk. 164. §) aktákat is, ezért - statisztikus általi leválogatás alapján - ehhez a kutatáshoz hozzárendelődött még további **95** ügyirat.

A tárgykörben végzett kutatás során így mindösszesen **651** ügyirat feldolgozására került sor.

¹⁷ Garai Renáta: A kapcsolati erőszak bűncselekményének jogalkalmazási gyakorlata. OKRI 2018/III.B/1.28. sz. kutatás. A kutatásban a szerzőn kívül más személy nem vett részt.

4.4.2. Kapcsolati erőszak: feljelentés elutasítás, nyomozás megszüntetés, elterelés (országos)

A bűncselekmény empirikus kutatásának ezen fázisában azokat az iratokat vizsgáltam, ahol az elkövetők felelősségre vonása nem történt meg, mert az eljárások feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződtek, és így fejeződtek be jogerősen. Ebben a vizsgálatban Magyarország valamennyi megyéjéből összesen **171** akta jelentette az éves országos teljes körű lekérdezést, a vizsgált időszak: 2017. január 1. - 2017. december 31. (egy teljes év) volt.¹⁸ (2. sz. melléklet, kutatási kérdőív).

4.4.3. Szexuális kényszerítés és szexuális erőszak: bírósági döntéssel jogerősen befejezett ügyek (országos)

A kutatás tárgya a Btk. 196-197. §-ai szerinti szexuális kényszerítés és szexuális erőszak bűncselekményének vizsgálata volt a bírósági határozattal jogerőre emelkedett ügyeket érintően. A bűnügyi iratok feldolgozása úgyszintén megyei bontásban történt, az országos teljes populációt tartalmazó aktaszám **263**, míg a vizsgált időszak: 2017. január 1. - 2017. december 31. (egy teljes év) volt.¹⁹ Az iratok elemzése körében számos dogmatikai és gyakorlati kérdésre fókuszáltam, azonban jelen keretek között kizárólag a családon belüli erőszak szempontjából releváns adatokat ismertetem, így ezt a kutatási kérdőívet mellékletként nem csatoltam.

Doktori értekezésem készítésének folyamatában az empirikus kutatási részben mindösszesen **1085** bűnügyi iratot dolgoztam fel, az összesített tapasztalatok értékelése a vonatkozó fejezetekben történik.

Nyilatkozom, hogy az értekezésben szereplő valamennyi **táblázat és diagram** a saját kutatási eredményeim alapján készült saját szerkesztés, így ennek tényét az egyes ábráknál nem, hanem ehelyütt rögzítem.

¹⁸ Garai Renáta: A kapcsolati erőszak felderítésének és vizsgálatának kérdései. OKRI 2019/III.A/4. sz. kutatás. A kutatásban a szerzőn kívül más személy nem vett részt.

¹⁹ Garai Renáta: A szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak büntetének megítélése az országos gyakorlatban, különös tekintettel a szexuális cselekmény és a kényszerítés fogalmára. OKRI 2019/III.B/2.32. sz. kutatás. A kutatásban a szerzőn kívül más személy nem vett részt, a statisztikai adatok összesítésében segédkezett az OKRI-ban szakmai gyakorlatot töltő Romhányi Nikolett, az ELTE-n 2020-ban végzett kriminológus hallgató.

„A kis kavics, amelyet egy gondatlan ember jókedvében megrúgott a hegytetőn, gurult, gurult, és már sziklákat sodort magával.”²⁰

II. RÉSZ: HÁZASSÁG, CSALÁD, GYERMEKEK

1. Bevezető gondolatok

Család és erőszak? Mégis hogyan lehetséges e két fogalom együttes említése, hiszen a család funkcióját tekintve a szeretet, a meghittség, a biztonság és a békesség színtere, míg az ezt megbontó agressziót a durvaság jellemzi, végül pedig szégyen, titok és rejtegetnivaló övezi. A kapcsolati erőszak nem jár, és nem is járhat egyedül, annak bizony szövődményei, nem várt mellékhatásai vannak, a meglévő állapothoz újabb kóros folyamatok társulnak, annak talaján további következmények és ártalmak alakulhatnak ki. Alappal feltételezhetjük, hogy az ősi civilizációkban éppúgy jelen volt a családon belüli erőszak, mint a modernkori társadalmakban, csupán az arra adott reakcióban fedezhető fel paradigmaváltás.

Talán nincs új a nap alatt, mert húsz évvel ezelőtt is arról számoltak be, hogy a bűnözés mennyiségi növekedése együtt járt szerkezetének jelentős átalakulásával is,²¹ Domokos Andrea pedig már doktorandaként arról írt, hogy önmagában az erőszakos bűncselekmények száma is aggodalomra adhat okot, „*az igazán riasztó jelenség azonban mégis az erőszakos bűnözés területén bekövetkezett minőségi változás.*”²² Pápai-Tarr Ágneshez csatlakozva - a közvélemény fokozódó figyelmére reagálva - magam is felhívnám a figyelmet arra, hogy nem egy újkeletű problémáról van szó, amióta a család - mint a társadalom legalapvetőbb egysége - létezik, azóta jelen van, csak éppen a különböző korszakokban más és más volt a társadalmi, s persze a büntetőjogi megítélése is.²³ Tóth Tihamér a sértett védelmének differenciálódása tárgykörében mutatott rá, hogy az erőszaknak sajátos szerepe alakult ki a történelem folyamán. Az ősközösségi társadalomban a létfenntartás és az önvédelem eszköze volt a fizikai erőszak, majd a körülmények addig fajultak, hogy ennek

²⁰ Krúdy Gyula: Zathureczky tréfája.

²¹ Vavró István: Az erőszakos bűnözés egyes kérdéseiről. In: Kriminológiai Közlemények 56. szám Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1998. 24. o. <https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/5602vavro.pdf>

²² Domokos Andrea: Elméletek az erőszakról. In: Kriminológiai Közlemények 56. szám Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1998. 41. o. <https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/5603domokos.pdf>

²³ Szöllősi Gábor: A családon belüli erőszak differenciálhatósága. In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2005. 65. o. idézi: Pápai-Tarr Ágnes: Családon belüli erőszak egy irodalmi mű alapján. (Móricz Zsigmond: „A világ végén már szép és jó”). Debreceni Jogi Műhely 14. szám (3-4) 66-67. o. <https://ojs.lib.unideb.hu/DJM/article/view/6746/6495>

monopóliumát igényelték.²⁴ Ez formálódott és változott a világtörténelem során, de volt, van, és bizonyára lesz is, viszont úgy vélem, jogalkalmazóként ennek mértékére, a látencia csökkentésére, a bűnmegelőzésre és az áldozatvédelemre hatást tudunk gyakorolni. Egykoron a bűncselekményekben csak a jog és a törvény pusztá megszegését látták, s hogy mindezért azért jár büntetés, hogy a megsértett fogalmaknak elégtétel szolgáltatassék. Ez a szemlélet teljesen figyelmen kívül hagyta a sértett személyiségét és érdekeit,²⁵ így nem vitásan a házasság szentsége, a család, és a gyermekek mellékvágányra szorultak. Pléh Csaba a természet és a lélek összhangját kutató elemzésében többek között arra keresi a választ, hogyan és miért változtak az erőszak formái a történelem során, örökölhető-e az agresszió, annak milyen változásai tapasztalhatók a társadalmi megítélésben, továbbá hogy az agresszió valójában az emberi természet elidegeníthetetlen része, vagy csak a körülmények tesznek azzá?²⁶ A mások személye és vagyona ellen irányuló erőszakoskodás szankcionálásának indokoltságát már a szokásjogon alapuló, kezdetleges társadalmakban is felismerték, annak kriminalizálását valamilyen formában a korábbi törvénykönyvekbe is beillesztették. Az áldozat és az elkövető kapcsolatának figyelembevételét - a bántalmazott és a bántalmazó viszonyrendszerének specialitását - a jogtörténeti fejlődés egyes szakaszaiban különböző módon érhetjük tetten, hazánk büntetőjog történetében lényegi áttörés csak az elmúlt időszakban történt.

Finkey Ferenc értelmezésében a büntető (per)jognak kettős célja van, egyrészt az anyagi igazság érvényesítése, másrészt az ártatlan ember egyéni szabadságának oltalma.²⁷ Magyarországon a 2013. július 1. napjától hatályba lépett 2012. év C. törvény (Btk.) 212/A. §-ában jelent meg elsőként előzmény nélküli, új, önálló tényállásként a kapcsolati erőszak bűncselekménye, mely a kiszolgáltatott helyzetben lévő sértetti kör szempontjából kiemelt jelentőségű és fokozott figyelmet érdemel. Az erőszakos cselekmények máshoz nem hasonlítható családon belüli dinamikája, sajátossága, és átlagostól eltérő kezelésének igénye - így vagy úgy - az uniós tagállamokban is felismerést nyert a büntető anyagi jogot kodifikálók részéről, az elszenvedett ártalmak specialitásának tudatosulásával valamennyi szegmens részéről elkezdődött a megértés képessége, és a különleges bánásmód

²⁴ Tóth Tihamér: A viktimológia ismeretelmélete. A viktimológia története és vizsgálódásának tárgya. Budapest, 2003. 7. o. <http://mek.oszk.hu/04100/04169/04169.pdf>

²⁵ Uo. 11. o.

²⁶ Pléh Csaba: A természet és a lélek. Osiris Kiadó, 2003. 1. o.

<https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/termeszlet-lelek-pleh/termeszlet-lelek-pleh.pdf>

²⁷ Finkey Ferencz: A magyar büntetőjog tankönyve. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1909. Harmadik, átdolgozott kiadás a Btk. és Büntető Novella (1908:36. tc.) teljes szövegével.

kiindulópontjainak lefektetése. A krízisambulanciák létrejötte, a segélyszervezetek kampányai, a rendőrségek egymás közötti vagy társszervekkel összekapcsolt tájékoztató előadásai, illetve a gyermekvédelmi alap- és szakellátás vészcsengője azonban a tényadatok alapján még mindig nem hozták meg a várt eredményeket, néhol csekély mértékben sem. Amint arra Herczog Mária már húsz évvel ezelőtt is utalt, a gyermekbántalmazás gyakorta kap nyilvánosságot, szaporodik a civil szervezetek száma, finomodnak a szempontok és a lehetséges megoldások, de mindez nem feledteti a súlyos és sokszor bénító gondokat. Az intézményrendszer fejletlensége, a szakemberhiány, a fluktuáció, a kiégés, a kifáradás, a megfelelő továbbképzések, a szakirodalom, valamint az ezek eléréséhez szükséges anyagi és egyéb lehetőségek híján a család- és gyermekvédelmi munka rendkívül megterheli és elhasználja a benne dolgozókat; de ez a terület a világon mindenhol „válságövezetnek” számít.²⁸

A rendőrség hivatalos honlapjára ellátogatva családvédelem címszó alatt számos bejegyzést láthatunk,²⁹ ahol konferenciákról, szakmai napokról számolnak be a hozzátartozói bántalmazás körében. A közös érdekek és célok jegyében olvashatunk a prevencióról, a nők elleni erőszakról, a gyermekek jogairól, az ideiglenes távoltartásról, továbbá arról, hogy ne engedjünk az erőszaknak. 2019 augusztusában az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) határozottan cáfolta az őket ért kritikákat: „...*amíg vér nem folyik? Nem igaz a fenti tévhit. A rendőrség minden bejelentésre reagál*”. Közölték, újra szárnyra kaptak olyan információk, hogy a rendőrök a bejelentést követően nem tesznek semmit, de ezek meglátásuk szerint igaztalanok. Kifejezetten kérik, hogy akit fenyegetnek, bántalmaznak vagy zaklatnak, haladéktalanul tegyen bejelentést a 112-es központi segélyhívón, és az is hívja a rendőrséget, akinek másvalakivel kapcsolatban van ilyenről tudomása. „*A rendőrök intézkedni fognak. Az is a tényekhez tartozik, hogy a rendőrök akkor tudnak hathatósan fellépni, ha a sértett vallomást tesz zaklatója, bántalmazója ellen. Amennyiben valaki úgy érzi, hogy bejelentésével kapcsolatban a rendőrök nem megfelelően jártak el, jelezze az illetékes rendőrkapitányságon! A parancsnok ki fogja vizsgálni az esetet, és megteszi a szükséges intézkedéseket akár a családon belüli erőszak, akár a mulasztást elkövető rendőrrel szemben. Egyetlen hibás intézkedés alapján nem lehet az egész testület munkáját elítélni.*”³⁰

²⁸ Herczog Mária: Gyermekvédelmi kézikönyv. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2001. 13. o.

²⁹ Rendőrség: Bűnmegelőzés. Családvédelem.

<http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/csaladvedelem>

³⁰ Rendőrség: Amíg vér nem folyik? ORFK Kommunikációs szolgálat. 2019.08.26.

<http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/amig-ver-nem-folyik>

Ezt követően az ORFK és az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT) együttműködésében „*A csend a lehangosabb sikoly, halld meg!*” elnevezésű kampány indult,³¹ fókuszában a kapcsolati erőszak megelőzése állt. A rendőrség csak akkor tud hatékonyan közbeavatkozni, ha a jogellenes cselekmény a tudomására jut - kommunikálja a police.hu, de ami a vörös színű plakátjuk tetején a legfontosabb üzenetük: „*Nem csak akkor segítünk, ha vér folyik!*”³² Kétségtelenül erősödött a családon belüli erőszak elleni fellépés visszhangja, de - ahogyan majd az aktavizsgálatok tapasztalatai alapján látható lesz - a jogalkalmazóknak még széles körű szakmai támogatásra van szükségük ahhoz, hogy törekvéseik a sértettek számára is érzékelhető valósággá váljanak. A megelőzés és szankcionálás igényét közvetítő nézetek valamelyest eljutottak a társadalomhoz, viszont a joggyakorlat - a tényleges mindennapi jogalkalmazás - mégis sokszor egymásnak ellentmondó, következetlen és széttöredezett országképet mutat így a bűncselekményi tényállás közel nyolc éves múltja után is.

1908-ban jelent meg az I. Büntetőnovella, mely rendelkezésekkel előtérbe került az elkövető személyének és körülményeinek vizsgálata éppúgy, mint a javítás és az erkölcsi jellegű büntetések, hiszen a büntetés kiszabásakor az egyéni megelőzés a legfontosabb,³³ és ez nemcsak fiatalok esetében lehet igaz. Az emberek többnyire bíznak a rendőrségben, jelenlétük a biztonság érzetét kelti az állampolgárokban,³⁴ de Korinek László már 1995-ben úgy vélte: nem feltétlenül a rendőri jelenlétet szükséges fokozni, hanem sokkal inkább azt, hogy erre irányuló kérés esetén nyomban segítségre számíthassunk általuk.³⁵ Álláspontom szerint is ennek van gyakorlati jelentősége, értelme és hosszú távú eredménye, ugyanakkor a társadalom alapsejtjét képező család vonatkozásában a prevenció és az utánkövetés legalább akkora jelentőségű, mint maga a segítségnyújtás, amely már egy megvalósult bűncselekményt követő mozzanat. A bűnmegelőzés fogalmi kérdéseiről és a mögöttük meghúzódó tartalmi elemekről az elmúlt évtizedekben könyvtárnyi irodalom

³¹ 2019. november 25. és december 4. között tartott.

³² Rendőrség: ORFK Kommunikációs Szolgálat. <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/aktualis/a-csend-a-lehangosabb-sikoly-halld-meg#>
Ld. Human Rights Watch: Addig amíg vér nem folyik. Védtelenség a családon belül erőszak ellen. <https://www.hrw.org/hu/report/2013/11/06/256489>
https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/hungary1113_ForUpload.pdf

A kiadvány 65 oldalban foglalja össze a jogi kereteket és irányvonalakat, az általuk vélt hiányosságokat, a védelmi rendszer akadályait, és Magyarország emberi jogi kötelezettségeit és ajánlásait.

³³ Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános rész. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2017. 61-62. és 578. o.

³⁴ Ld. részletesen Dunavölgyi Szilveszter: Közvélemény-kutatás a közbiztonságról és a rendőrségről. In: Irk Ferenc (szerk.) Áldozatok és vélemények I. Budapest, 2004. 85-120. o.

³⁵ Korinek László: Objektív biztonság-szubjektív biztonság-félelem. Magyar Jog 1995/6. 322. o.

halmozódott fel,³⁶ de kevés olyan területe van az emberi viselkedésnek, amelynek előfordulása azonnal a legintenzívebb emóciókat váltja ki, ez pedig egy alapvető etológiai fogalom, az agresszió.³⁷

Hazánkban számos kézzel fogható intézkedés történt a családon belüli erőszak prevenciója és visszaszorítása, az esetleges mulasztások, valamint a tragédiákhoz vezető okok feltárása érdekében. Ennek egyik mérföldköve a „győri kettős gyermekgyilkosság” volt, melynek hatására elrendelt vizsgálat eredményéről készült jelentésben³⁸ az Igazságügyi Minisztérium nemcsak a büntető ügy (előzmények, fogva tartás időszaka, feltételes szabadságra bocsátás körülményei, szabadulást követő cselekmények) és a polgári eljárás (házassági bontóper, a szülők megállapodása a közös szülői felügyeleti jogról, szülői felügyeleti jog megszüntetésére irányuló per) főbb sarokpontjait tárta fel, hanem konkrét javaslatokat és intézkedéseket is tartalmazott.³⁹ Az általam vizsgált ügyek tapasztalataival összhangban kiemelés érdemlőnek tartom a gyermekvédelmi jelzőrendszer működésének felülvizsgálatára irányuló kezdeményezést, emellett 2020 az áldozatsegítés éve volt Magyarországon, ami egyebek mellett az áldozatsegítő központok kapacitásainak megduplázásában öltött testet.⁴⁰ Célként fogalmazódott meg egy olyan rendszer működtetése, amelyben a hatóság aktív cselekvőként lép fel, hiszen az államnak többféle segítség felajánlásával kell reagálnia azért, hogy az áldozatok érezzék: nincsenek egyedül, számíthatnak a közösségre, az országra - jelentette ki Varga Judit igazságügyi miniszter.⁴¹ Úgy vélekedik, a kapcsolati erőszak elleni küzdelemben és az áldozatvédelem rendszerének megerősítésében a „*tett harsányabb a szónál*”, ezért is kezdeményezte az élet elleni bűncselekményekkel kapcsolatos ítélkezési gyakorlat felülvizsgálatát, a gyermekvédelmi

³⁶ Irk Ferenc: Nagyvárosi félelem és szorongás. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Épített környezet - Bűnözés - Szituációs bűnmegelőzés. OKRI, Budapest, 2008. 15. o.

³⁷ Csányi Vilmos: Az emberi természet. Humánteológia. Vince Kiadó, Budapest, 1999. 171. o.

³⁸ Igazságügyi Minisztérium: Jelentés a Kormány részére a győri kettős gyermekgyilkosság igazságügyi vizsgálatának eredményéről. Budapest, 2019. december.

https://www.kormany.hu/download/5/1f/b1000/Jelent%C3%A9s_gy%C5%91ri_gyilkoss%C3%A1g_2019dec.pdf

³⁹ Az igazságügyi miniszter ezen túlmenően kezdeményezte a bírósági joggyakorlat felülvizsgálatát az élet elleni bűncselekmények esetében érvényesített középérték szabályának büntetéskiszabás során való érvényesítése tekintetében, valamint a szülői felügyelet, a kapcsolattartás és a gyermekelhelyezés vonatkozásában egyaránt.

⁴⁰ Igazságügyi Minisztérium: A győri kettős gyermekgyilkosságról készült jelentés. 2020.01.06.

<https://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/hirek/a-gyori-kettos-gyermekgyilkossagrol-keszult-jelentes>

⁴¹ Igazságügyi Minisztérium: A kormány több áldozatsegítő központot hoz létre. 2020.06.29.

<https://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/hirek/a-kormany-tobb-aldozatsegito-kozpontot-hoz-letre>

jelzőrendszer szabályozásának módosítását, illetve a feltételes szabadságra bocsátás szabályainak szigorítását.⁴² Ez utóbbi kapcsán 2020. október 20-án az Igazságügyi Minisztérium arról adott tájékoztatást, hogy a törvénymódosítás elfogadásra került, így a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetői már nem szabadulhatnak idő előtt.⁴³ Amint az a törvényjavaslatból⁴⁴ is látszott, ez a kapcsolati erőszak bűncselekményét önmagában nem érinti, de szélsőséges esetekben mégiscsak felmerülhet (több sértett, többszörös halmazat stb.). A Btk. 2020. november 5. napjától hatályos rendelkezése szerint nem bocsátható feltételes szabadságra többek között akit tettesként ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre az emberölés (1) és (2) bekezdésében foglalt bűncselekmény miatt [Btk. (4) bekezdés eb) pont], és nem bocsátható feltételes szabadságra az sem, akit a hozzátartozója sérelmére elkövetett, nyolc évi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt ítélték ilyen büntetésre [Btk. 38. (5) bekezdés b) pont]. Ez utóbbi törvényhely alkalmazásában hozzátartozó alatt az elkövető gyermekének szülőjét, volt házastársát, volt élettársát, gondnokát, gondkoltját, gyámját vagy gyámoltját is érteni kell [Btk. 38. (7) bekezdés]. Érdemi előrelépés viszont a kapcsolati erőszak palettáján, hogy a kevésbé súlyos, de személy elleni erőszakos bűncselekmények esetén kötelezővé vált a pártfogó felügyelet elrendelése a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaidejére, a távoltartás csak nagyon indokolt esetben mellőzhető, illetve szélesebb körben vált elmaradhatatlanná a pszichiátriai gyógykezelés elrendelése is.⁴⁵

⁴² Uo.

⁴³ Igazságügyi Minisztérium: Nem szabadulhatnak idő előtt a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetői. 2020.10.20.

<https://kormany.hu/hirek/nem-szabadulhatnak-ido-elott-a-legsulyosabb-buncselekmények-elkovetoi>

⁴⁴ T/10953. A hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos személy elleni erőszakos bűncselekmények áldozatainak fokozottabb védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló törvényjavaslat.

<https://www.parlament.hu/irom41/10953/10953.pdf>

⁴⁵ Többek között az alábbi szigorításokról döntött az Országgyűlés:

- az élet szándékos kioltásával járó bűncselekmények miatt kiszabott határozott tartamú szabadságvesztésből a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárása;
- szélesebb bűncselekményi körben csak kivételesen lesz biztosítható, hogy a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kellően alapos vizsgálat mellett, egyedi mérlegelés alapján engedélyezhesse;
- a súlyos személy elleni erőszakos bűncselekmények esetén, ha a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéről rendelkezett, ahhoz kötelezően kapcsolódik a pártfogó felügyelet elrendelése, valamint kötelező az áldozatok védelmét szolgáló magatartási szabály (távoltartás) megállapítása;
- a hozzátartozók sérelmére elkövetett kevésbé súlyos, de személy elleni erőszakos bűncselekmények esetén, ha a szabadságvesztés végrehajtását a bíróság felfüggesztette, ugyancsak kapcsolódik a pártfogó felügyelet kötelező elrendelése, valamint az áldozatok védelmét szolgáló magatartási szabály megállapítása, amely csak indokolt esetben mellőzhető;
- az egészségügyről szóló törvényben meghatározott kötelező pszichiátriai gyógykezelés kezdeményezésének a korábbinál szélesebb körben történő előírása.

Forrás: Varga Judit igazságügyi miniszter hivatalos Facebook oldala. 2020.10.20.

<https://www.facebook.com/VargaJuditMinisterofJustice/>

A bűnmegelőzés multidimenzionális fogalma lényegében egy „*olyan elméleti keretbe ágyazott gyakorlati fogalomrendszer, amely a bűnözés okairól rendelkezésre álló tudásanyag felhasználásával alkalmas a bűnkeltő okok és folyamatok azonosítására, és a bűnmegelőzés hatásmechanizmusainak leírására.*” - mutat rá Kerezsi Klára.⁴⁶ A szerző rávilágított arra is, hogy a bűnmegelőzés célja egyrészt a bűncselekményeket előidéző okok hatásának mérséklése és az áldozattá válás esélyének csökkentése, másrészt az egész közösség biztonságának növelése.⁴⁷ Ezen célokat szem előtt tartva el kell ismerni, hogy látható elmozdulás, a szemléletmódban és az attitűdben történtek változások: az áldozatsegítő központok és a segélyszervezetek aktívabbak, a hatóságok és egyéb jogalkalmazó szervek kezdik megérteni a bűncselekmény lényegét, illetve a kormány is folyamatosan dolgozik a jogalkotói akarat érvényre juttatásán. Mindezek ellenére úgy vélem, a látencián áthatoló kapcsolati erőszak miatt indult büntetőeljárások száma a becsült elkövetésszámhoz viszonyítva rendkívül csekély mértékű, a jogalkalmazási gyakorlat pedig valamennyi hatóság részéről fejlesztésre és egységesítésre szorul.

1.1. A téma teológiai alapja

A doktori értekezés készítésének folyamatában felkutatott tudományos álláspontok és joggyakorlati kérdések mellett a téma kontextusában - az egyetem szellemiségére is tekintettel - fontosnak tartom rögzíteni a jelenség hitem talaján nyugvó teológiai alapjait.

II. János Pál pápa a Család Éve alkalmából kopogtatott az emberek otthonának ajtaján, s a családot az egyház számos útja közül az elsőnek, és a legfontosabbnak értelmezte, majd hozzátette: „*egy olyan általános, mégis különleges út, mely egyetlen és megismételhetetlen, mint ahogyan megismételhetetlen minden ember*”.⁴⁸ A Szentatya szerint „*ha a család hiányzik, a világra jövő személyben fájdalmas hiány támad, mely teherként kíséri egész életét.*” A Teremtő átöleli az egész világot, így a család forrása ezen mérhetetlen szeretetből táplálkozik, amelyet az evangéliumban Jézus végképp megerősített: „*Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte*”. (Jn 3,16.). Az Atyával egylényegű Fiú „*Isten az Istentől és Világosság a Világosságtól*” a család által lépett be az emberi történelembe. Ha

⁴⁶ Kerezsi Klára: A bűnmegelőzés különböző dimenzióinak megjelenése az attitűdvizsgálatban. In: Irk Ferenc (szerk.) Áldozatok és vélemények I. Budapest, 2004. 121. o.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ II. János Pál pápa: Levél a családokhoz. II. János Pál pápa 1994-ben, a Család Évében. Bevezetés.

tehát Krisztus „*teljesen kinyilatkoztatja az embert az embernek*” (GS 22.), ezt a családdal kezdi, melyet arra választott, hogy benne szülessék és felnőjön - folytatja.⁴⁹ A család ugyanis személyek együttese (communitas), melynek sajátossága a közös lét és élet, a *communio personarum*. A család kezdete a házastársi közösség, melyet a II. Vatikáni Zsinat „*szövetségnek*” mond,⁵⁰ de ha elvonatkoztatunk a házassági eskütől, és a családi kapcsolatokra megengedő módon az életközösség tágabb szintjén tekintünk, vajon hogyan fér bele, miként furakodik egyre mélyebbre az ilyen erős kapcsok által összetartott szeretetközösségbe az erőszak? Az Újszövetség fényénél válik láthatóvá, hogy a család eredeti modelljét Istenben, életének szentháromságos misztériumában kell keresni.⁵¹

Ferenc pápa az isteni erények mellett az egyik legfontosabb emberi erényről, a hitelességről is beszélt, s amelyet egyúttal elsősorban a felnőttek felelőségévé tett. Ha koherens fiatalokat akarunk, akkor mi magunknak is következetesnek kell lennünk, életünk hitelességével kell példát nyújtanunk. A példáink járjanak elől, és csak utána a szavaink; másoknak a mi életünkől kell kiolvasniuk az evangéliumot.⁵² A pápa kimondta, hogy Istent az élet minden területén, így bizony a tudományban is megtaláljuk, mert „*van néhány dolog, aminek nincs közvetlen kapcsolata a keresztény távlatokkal, de mégis fontosak abban, hogy megragadjuk azt a módot, ahogy emberek önmagukat és az őket körülvevő világot értik.*”⁵³ Emellett az Atya (a Teremtő Isten, Ószövetség), a Fiú (Jézus Krisztus, Újszövetség, Evangéliumok) és a Szentlélek Szentháromsága mellett a hit, remény és szeretet (*fides, spes, caritas*) három isteni erényét, a kegyelmi élet alapját és gyümölcsét (vö. 1Kor 13,13)⁵⁴ is felhívnam, mert Jézus kereszthalála és utolsó szavai,⁵⁵ méltósága és mély megalázottságának kettőssége között erős párhuzam vonható vizsgált témámmal összefüggésben is. Márknál és Máténál Jézus kiáltása az Atyától való elhagyatottságát fejezi ki, Jézus itt egyesül mindazokkal, akik homályban élnek, akik számára Isten arca elsötétült, akik (értelmetlenül) szenvednek. Jézus olyat tapasztal meg, amit sokan megtapasztalnak: amikor Isten hallgat és hagyja, hogy szenvedjünk anélkül, hogy beavatkozna. Jézus halála - az evangélisták által is nyomatékositva - egyben végtelen megalázottság is, azonban János egy másik szempontot

⁴⁹ II. János Pál pápa: A család az Egyház

⁵⁰ II. János Pál pápa: A házastársi szövetség.

⁵¹ II. János Pál pápa: A szeretet civilizációja. „Férfinak és nőnek teremtette őket”.

Magyar Katolikus Püspöki Konferencia: <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=81>

⁵² Horváth Árpád SJ (szerk.): Jó napot! Ferenc pápa vagyok. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest, 2014. 82-83. o.

⁵³ Uo. 73. o.

⁵⁴ Magyar Katolikus Lexikon: <http://lexikon.katolikus.hu/H/hit,%20rem%C3%A9ny,%20szeretet.html>

⁵⁵ Máténál, Márknál Jézus utolsó szavai: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?” (Mt 27,46; Mk 15, 34;); Lukácsnál: „Atyám, kezébe ajánlom lelkemet!” (Lk 23,46); Jánosnál: „Beteljesedett!” (Jn 19,30).

emel ki: Jézus méltóságát, amely következetesen, tudatosan kitart saját útján a végsőig (a beteljesedésig). Magos Gyöngyvér elemzése tisztázza e körben, hogy akik őt elfogják elesnek, ekként nem Jézus méltósága forog kockán - saját méltóságukat veszítik el - akik ártatlannak mutatkoznak, azok szégyenülnek meg. Akkor is, ha Jézus áldozata önkényes, brutális erőszak, méltóságát senki sem tudja elrabolni - mutat rá a szerző.⁵⁶

A fenti gondolatok és történéseknek komoly súlya alatt érdemes visszatekintnünk újra és újra a kapcsolati erőszak bűncselekményébe ágyazott emberi méltóság és személyi szabadság megsértésére, a tetteges becsületsértésekre és testi sértésekre, vagy éppen a kényszerítésekre. Azt gondolom, hogy személyiségünk visszapillantó tükrében saját értékrendünket láthatjuk, s ezt a képet nem tudjuk eltakarni büntetőjogászként sem. Hogy mire és miképp emlékezünk, abban a társadalmi relevancia-szemponatok is döntőek, vagyis hogy miként akar emlékezni a társadalom? „*Ha szabad játszani a fogalmakkal, akkor azt mondhatjuk: az emlékezés fontosságára emlékeznek a kutatók*”, mely nem egyszerűen a tárolt tapasztalatok változatlan előhívása a jövőben, hanem a mindenkori jelen elvárásaiként érhető tetten.⁵⁷ Húsvétra készülve Jézus Krisztus kereszthalálára emlékezünk, melynek kapcsán megfogalmazódik a kérdés: vajon Jézus a Golgotán magasba emelve kiket látott maga körül, kik voltak keresztje tövében? Ott voltak ellenségei (akik pontosan tudták, hogy amíg ő életben van, pozíciójuk veszélyben forog), de mivel római elnyomás alatt senkit nem ítéltettek halálra, elvitték Pilátushoz, aki - benne vétket nem találván - szabadon akarta bocsátani, de a nép nyomására és követelésére végül mégis halálra ítélte. Jézus keresztje alatt ezt a népet, ezt a tömeget látta. Azt a sokaságot, amelynek nincs egyénisége, nincs személyisége, s könnyen manipulálható, holott ugyanez a tömeg néhány nappal azelőtt, virágvasárnap még őt ünnepelte - mutat rá Opra István.⁵⁸

Áttételesen ezt a kettősséget éreztem a bűnügyi iratok mögött húzódó, két végletet szimbolizáló történetekben (tényállásokban), és az áldozatokkal folytatott beszélgetések, illetve a szakmai egyeztetések során. Jézus azonban ott látta a megtérőket is: a jobb lator bizonyára a szenvedés és a másoktól hallott jézusi tanítás hatására volt képes kimondani: „*Emlékezzél meg rólam, ha országodba jutsz*” (Lk 23,42). A megtérők között ott volt a százados is, aki az eseményekből képes volt levonni a következtetést: „*Ez valóban Isten fia*

⁵⁶ Magos Gyöngyvér: Feltétel nélküli hit, remény, szeretet. 2018.03.30.

<https://katolikus.ma/feltetel-nelkuli-hit-remeny-szeretet/>

⁵⁷ Karácsony András: Filozófia-társadalomelmélet. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2007. 111. o.

⁵⁸ Opra István: Jézus keresztje alatt állva. <https://vasarnap.verbumkiado.ro/15-szam-2012-aprilis-8/565-aktualis1028/1230-jezus-keresztje-alatt-allva>

volt.” (Mt 27,33), s nem utolsósorban ott látjuk Jézus keresztye körül az őt követő hűséges embereket, azokat, akiket semmilyen nehézség nem tudott eltántorítani.⁵⁹

„Amit a legkisebbel tesztek az emberek közül, azt velem teszitek.” (Mt 25,40; Jn 13,36). Vajon sokszor nem vagyunk-e mi is ilyen tömeg, amikor félrenézünk, amikor hallgatunk és ezzel a könnyebb utat választjuk, miközben a bántalmazottak - köztük gyermekek - otthonaikban a poklot élik meg, s amikor megfontolatlanul döntünk, mások véleményét követjük? A Golgotán Jézus keresztyét körülveszik az ellenségei, a tömeg, a megtérők, és a hozzá hűséges emberek. Mi melyik csoportba tartozunk? - teszi fel a kérdéseket az elemzés szerzője.⁶⁰ A keresztyén ember számára ezen szavak nem csupán egy ideált fogalmazznak meg, hanem ösztönöznek a másik észrevételére, s lehetőségeinkhez mérten a segítségnyújtásra.⁶¹ Nem többet kérnek tőlünk a sértettek, mint azt, hogy amit meg tudunk tenni, azt saját kompetenciánk függvényében tegyük meg. Ennél nem többet, de nem is kevesebbet. Véleményem szerint ilyen hittel és meggyőződéssel szükséges büntetőjogászai munkánkat végezni a „kétséget kizáróan nem bizonyítható” mondat kinyomtatása és kézbesítése előtt. A pontos rálátás érdekében célszerűen megismert családi kotta (tipikusan pszichológus vagy pszichiáter szakértői vélemények) mellett a kapcsolati hálóra nem feledhetjük ráfésülni az összefüggéseket és előzményeket sem,⁶² mert egyes ügyekben ezek kölcsönhatása adhatja a reményt, az igazsághoz legközelebb álló „eredményes befejezés”-t. Hiszem, hogy minden problémakört annak gyökeréig kell visszafejteni, és az olykor kusza szálakat kibogozva - ugyanakkor a jog szilárd talaján maradva - valamennyi érintett számára a legjobb megoldásokra törekedni. Bár a bántalmazottak igazsága nem feltétlenül a jog igazsága, de ha a felderítés és vizsgálat szakaszában mindent megtettünk, az akták nyugodt lelkiismeretünkkel átszöve kerülhetnek az irattárba, ami nem mellékes körülmény bármely hivatásrendet erősítjük is. Annak magyarázata, hogy az emberek miért működnek együtt, miért segítik egymást, vagy éppenséggel miért hoznak áldozatokat, nehezebb, mint az agresszió és az erőszak megmagyarázása - véli Forgács József,⁶³ és a problémára vetítve talán igaza is van. Az áteredő bűn, vagy eredeti bűn teológiai kifejezés, az első embernek, mint az egész emberiség képviselőjének bűne, s mint kegyelem nélküli állapot mindenkire

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Uo.

⁶¹ Rákóczi Jenő: „Amit eggyel a legkisebbek közül tesztek, velem teszitek. (Mt 25:40).

<http://biharihirlap.hu/index.php/extra/item/39-amit-eggyel-a-legkisebbek-kozul-tesztek-velem-teszitek-mate-25-40>

⁶² Büntetett előélet, korábbi vagy folyamatban lévő büntető, polgári peres és nemperes vagy közigazgatási eljárások, alkohol-, gyógyszer- és drogfüggőség stb.

⁶³ Forgács József: A társas érintkezés pszichológiája. Kairosz Kiadó, 25. o.

átszáll. Az ÓSz (Ter 2,8-3,24) beszél az első emberpár bűnéről, a paradicsomi állapot (ősállapot) elvesztéséről. Az első ember kegyelmi épségének (justitia originalis) állapota tehát a kegyelem titka volt, s így az áteredő bűn állapotában is benne van a titok; Luther és Kálvin tanításában mindez az emberi természet megromlását jelenti.

A bántalmazás a bántalmazó döntése. Véletlenül megalázni, megütni vagy megerőszakolni senkit nem lehet. Az embernek viszont megadatott a szabad akarat, ezáltal választhat jó és rossz között. Az ószövetségi vallásosságnak is megvolt az a problémája, hogy amit Isten teremtett, az mind jó, miért van mégis rossz a világban?⁶⁴ Erre a kérdésre disszertációm által sem találtam meg a választ...

2. A család, mint védendő érték

Az olykor követhetetlenül felgyorsult, és az online világ térnyerését elismerő XXI. században egyre inkább felértékelődnek azok a törekvések, amelyek célja egy biztonságos, társadalmi konfliktusoktól mentes közösségi lét garantálása. Kétségtelen, hogy ennek igényét folyamatosan továbbfejleszteni és növelni szükséges, viszont az ezzel járó feladatok elsősorban az állam(ok)ra hárulnak, akik különféle módon és eszközökkel próbálnak kísérletet tenni ennek megvalósítására. „A társadalmi együttéléssel való nyílt szembehelyezkedést, a normák és jogszabályok legdurvább megsértését a bűncselekmények jelentik.”⁶⁵ A bűnözés megelőzésére és leküzdésére irányuló intézkedések összessége a kriminálpolitika zászlaja alatt kapcsolódik össze, melyek iránya alapvetően attól függ, hogy az egyes államok miként vélekednek arról: mi is a büntetés valódi, konkrét célja?⁶⁶

Mielőtt azonban erre a válaszokat megtaláljuk, figyelmet kell szentelni a vizsgált bűncselekmény Btk. XX. fejezetében elhelyezkedő gyermekek érdekeit sértő és a család elleni bűncselekmények fejezetére, mert ennek okán szükséges néhány alapvetést tisztázni a család védendő értékeiről. A családi erőszak vizsgálatának büntetőjogi vonalán célszerű körbejárni, hogy mit védelmez a büntetőjog és más jogágak, illetve miként határozhatjuk meg a családot a házasság és az élettársi kapcsolatok átrendeződésének talán történelminek nevezhető időszakában.

⁶⁴ Magyar Katolikus Lexikon: Áteredő bűn.

<http://lexikon.katolikus.hu/A/%C3%A1tered%C5%91%20b%C5%B1n.html>

⁶⁵ Csemáné Váradi Erika - Jánosi Andrea: Alternatív konfliktuskezelési modellek Kanadában, különös tekintettel az ítélőkörök működésére. Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXII. 2014. 263. o. <https://docplayer.hu/16142284-Csemane-varadi-erika-janosi-andrea.html>

⁶⁶ Uo. 264. o.

2.1. A házasság primátusa és a változások hatásai

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) nyolc helyen említi a családot, ugyanakkor már a preambulumnak minősülő Nemzeti hitvallásban leszögezi, „*valljuk, hogy együttélésünk legfontosabb keretei a család és a nemzet, összetartozásunk alapvető értékei a hűség, a hit és a szeretet.*” Nem más ez, mint az értékek határozott megvallása, olyan előhangba foglalt keret, amely összekötő kapocsként definiálja a múltat, a jelent és a jövőt, egyúttal integrációs és kohéziós funkcióval bír, komoly normatív jelentőséget, értelmezési útmutatást ad.⁶⁷ Alaptörvényünk bevezetőjében ezen túlmenően több olyan rendelkezés található, amely a törzsszövegben később megismétlődik,⁶⁸ a vizsgált bűncselekményhez kapcsolódóan ilyen például az emberi méltóság, az egyéni szabadság és a család. A bevezető alapelvek előrevetítenek egyes alkotmányjogilag releváns értékeket és elveket, az Alapvetés R) cikk (3) bekezdése pedig kifejezetten rögzíti, hogy az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a Nemzeti hitvallással, és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni. Az Alaptörvény L) cikkének (1)-(3) bekezdései alapján Magyarország védi a házasság intézményét, mint a férfi és nő közötti, önkéntes elhatározáson alapuló érzelmi és gazdasági életközösséget, valamint a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját. Jogforrási hierarchiánk csúcsán álló szabályösszesség a családi kapcsolat alapjának a házasságot, illetve a szülő-gyermek viszonyt tekinti, deklarálja hazánk gyermekvállaláshoz nyújtott támogatását, illetőleg rögzíti, hogy a családok védelmét (és a családi gazdaságokra vonatkozó szabályokat) sarkalatos törvény szabályozza. Az Alaptörvény rendelkezései alapvetés szintű kritériumok, ezek mentén haladva lehetséges a további jogkérdéseket értelmezni, elemezni és megvizsgálni azt, hogy magának a családnak, illetve a benne élő személyeknek biztosított kiemelt védelem milyen színvonalon és mértékben valósul meg, mindez tényleges védelmet jelent-e, és ebből pontosan mennyit érzlelnek maguk az érintettek?

Az alkotmányok általános jellemzője és egyben érthető jellegzetessége, hogy nem „bőbeszédűek”. A főbb sarokpontokat és irányvonalat határozzák meg, ekként az értelmezés nehézségeinek adhatunk hangot akkor, amikor egy-egy fogalom alkotmányos tartalmát

⁶⁷ Barna Attila: Az Alaptörvényről másképp 2. Bene ambula! Bevezető rendelkezések. Közszojgálat. I. évfolyam 2. szám 2011. július. 17. o.

https://allyoucanmove.hu/content_files/EPA_02218_Kozszolgálat_2011_02.pdf

⁶⁸ Alaptörvény preambulumaéhoz fűzött indokolás. Wolters Kluwer Hungary Kft. Jogtár.

kívánjuk meghatározni. A házasság tipikusan gyermekek születését és családban való felnevelését célozza, egyfajta keretet alkot a házastársak kölcsönös gondoskodásban és támogatásban élésének.⁶⁹ Amint arra az egyik többszerzős tanulmány rámutat, az Alkotmánybíróság foglalkozott a házasság és a család jogintézményének értelmezésével, hiszen az idő előrehaladtával a testület számára is nyilvánvalóvá váltak a házasság megítélését befolyásoló társadalmi folyamatok és a hagyományos családmódelhez képest bekövetkezett igencsak jelentős változások.⁷⁰ Az Alkotmánybíróság a 14/1995. (III.13.) AB határozatában rögzítette egyebek mellett, hogy „*A gyermekek nemzésére és szülésére való képesség nem fogalmi eleme és nem feltétele a házasságnak, de a házasság eredeti és tipikus rendeltetéséből folyóan a házastársak különeműsége igen.*” A társas kapcsolatok jelenkori átrendeződésének időszakában valamennyien felfigyelhetünk arra, hogy az Alaptörvény kizárólag a házassági együttélés formáját részesíti alkotmányos védelemben. Ha azonban a család oldaláról ragadjuk meg adott kérdéskört, az élettársi és a bejegyzett élettársi kapcsolat úgyszintén visszavezethető az Alaptörvényben védett alapjogra azáltal, hogy a természetes személyek emberi méltóságának védelméhez való jogból levezetett önrendelkezésen, a személyiség szabad kibontakozásának jogán alapulnak. Kitérnék érintőlegesen az Alkotmánybíróság 154/2008. (XII.17.) AB határozatára, mely szerint a bejegyzett élettársi kapcsolat konkurál a házassággal, mivel azt a jogalkotó a különemű párok számára is igénybe vehető intézményként, a házassággal lényegében megegyező tartalommal hozta létre. A különemű párok számára alternatívát teremt a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat, az azonos neműek számára viszont nincs választási lehetőség, ezért a jogalkotó kétségtelenül gyengítette a házasság intézményét.⁷¹ Előre jelezném, hogy az iratvizsgálatok tanúsága szerint a családon belüli erőszakot illetően ennek nincs relevanciája, hiszen a családi viszonyokat illetően gyakran nem házastársakról, hanem egymással élettársi kapcsolatban élőkről számolhatunk be, a gyermekeiket egyedül nevelők esetében pedig még arról sem.

A család, mint védendő érték többféle megközelítésből terítékre kerülhet, azonban egyszerű fogalmak definícióalkotása során sem hagyható el a kérdés, hogy mit jelent a család, hogyan

⁶⁹ Halmai Gábor - Polgári Eszter - Sólyom Péter - Uitz Renáta - Verman Martin: Távól Európától. Kiemelt védelem alacsony színvonalon. Fundamentum 2009/1. 89. o.

⁷⁰ Uo. 90-91. o.

⁷¹ Bíróság: A házasság és család védelme.

http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/e-learning/alaptorveny_birok/at_alapvetes/lecke4_lap1.html

Az Alkotmánybíróság házassággal kapcsolatos határozatainak egyik leg súlyosabb mulasztásaként ezen tény figyelmen kívül hagyását hívja fel a fentebb hivatkozott Halmai-Polgári-Sólyom-Uitz-Verman tanulmány 91-92. o. is.

keletkezik ez a közösség, annak kik a szereplői, és az egyes személyeknek milyen az egymáshoz, illetőleg a külvilághoz, a társadalomhoz való viszonya. Az együttélési formák széles tárháza sejlik ki az iratok közül, amelyek álláspontom szerint a szó köznapi értelmében valamennyi összeállításukban „család”-ként funkcionálhatnak. A házasság jogintézményével és az élettársi kapcsolatokkal azért is foglalkozom ilyen mélyrehatóan, mert a családon belüli erőszak eszkalálódásának végső stádiumában a gyermekekkel maradó szülő (többnyire a bántalmazott) számára a „papír” megléte vagy annak hiánya a tartási kötelezettség elmulasztása büncselekmény vonatkozásában lényeges kérdés, illetőleg a korábbi együttélés bizonyításánál úgyszintén szerepet játszik (ld. gyermeket egyedül nevelő szülők pénzbeli támogatásai).⁷²

Schanda Balázs már több mint tíz évvel ezelőtt azt sugallta, összetett és mélyreható feladat választ találni arra a kérdésre, hogy mi vezethette a jogalkotót a „házasságszerű” élettársi kapcsolat intézményesítésekor, de még ennél is tovább megy: ezen új jogintézmény nemcsak kihat a házasság védelmére, hanem megalapozottan állíthatónak véli, hogy kiüresíti azt.⁷³ A szerző keményen fogalmaz, amikor azt írja: *„A törvényhozó előtt két út áll: vagy törli az új jogintézményt, vagy minőségileg megerősíti a házasság intézményének védelmét. Egyet azonban nem tehet: a házasság intézményének védelmét nem adhatja fel.”*⁷⁴ Kifejezésre juttatja, hogy jogalkotói viszonylatban nincs különbség az eltérő és az azonos nemű élettársak között, és még alkotmányos kényszer sincs arra, hogy az élettársi kapcsolatot egyáltalán elismerje, ráadásul megtehetné, hogy éppúgy magánügynek tekinti azt, mint például a baráti kapcsolatokat. Schanda Balázs szerint a *„szociológiai változások nem alapozhatják meg az Alkotmány tartalmának lappangó megváltoztatását, a házasság intézményének átértékelését.”*⁷⁵

Negyed évszázada elindult egyfajta változás: a társadalom alapegysége akkortájt is a család volt, de érződött, hogy bár alapvető jellegét nem fogja megváltoztatni, a családi együttélés különböző formái növekedni fognak.⁷⁶ A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) átfogó jellemzésében⁷⁷ egyebek mellett arra próbált választ keresni, hogy a 2010-2016 közötti

⁷² Az iratok tanúsága szerint számos esetben előfordul, hogy az élettársi kapcsolat létesítésekor a szülő (többségében az édesanya) nem jelenti be azt a tényt, hogy már nem egyedül neveli gyermekét(eit), már nem egyedülálló, ezáltal emelt összegű családi pótlékot és számos egyéb támogatást, kedvezményt vesznek igénybe. Az érintetteknek számolniuk kell ennek jogi konzekvenciáival és szankcionálásával is.

⁷³ Schanda Balázs: A házasság intézményének védelme a magyar alkotmányjogban. Iustum Aequum Salutare IV. 2008/3. 65-73. o. <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20083sz/06.pdf>

⁷⁴ Uo. 73. o.

⁷⁵ Uo. 73. o.

⁷⁶ Klinger András: A családok jelenlegi helyzete Magyarországon. Demográfia 37. évf. Budapest, 1994/3-4. 278. o. http://real-j.mtak.hu/6347/3/37_3-4_1994.pdf

⁷⁷ Központi Statisztikai Hivatal: A házasságkötési magatartás változásának demográfiai jellemzői.

időszakra vetített házasságkötések növekvő számát a korábbi élettársak gyakoribb házasságai eredményezték, vagy pedig a házasságok, és az annak alternatívájaként működő élettársi kapcsolatok alakulása párhuzamosan zajló, de alapvetően egymástól független jelenség-e. A házasságkötések hosszú távú irányzatait tekintve az 1970-es évektől észlelhető számottevő csökkenés 2010-ben elérte mélypontját, és ezt stagnálás követte a rendszerváltás, valamint az ezredforduló körüli évekig. A lokális maximumot jelentő több mint 100.000 házasságkötés a Ratkó-korszak⁷⁸ idején született nagyszámú nemzedék házasodási korba lépése jelentette. A hagyományos házasságkötési magatartás fennmaradása esetén az 1990-es évek közepétől újabb emelkedésnek kellett volna bekövetkeznie, de ez a fordulat elmaradt, első jelét mutatva annak a radikális változásnak, ami a házasságkötési gyakorlatban azóta is tapasztalható. Jól szemlélteti a változást azon tény is, hogy a házasságkötések száma úgy csökkent, hogy mindeközben a potenciálisan ilyen korban lévő lakosok száma nagymértékben nőtt. Az esküvők közel 80 %-át a női első házasságkötések teszik ki, de ezek is amellet mutatnak erőteljes visszaesést, hogy a hajadon nők létszáma nagyléptékben emelkedett. Érdeemes végül említeni az úgyszintén sokasodó létszámot mutató nőtlen férfiak körében lezajló hasonló folyamatokat, akiknek száma az alacsonyabb házasodási kedv miatt mindig is meghaladta a hajadon nőket. A nem házas nők és férfiak létszáma jóval magasabb, mint a hajadonoké vagy nőtleneké (az elváltak és megözvegyültek számát is figyelembe véve), ugyanakkor tényként kell kezelni az időskorúak ritka házasságkötéseit, illetve azt, hogy a női első házasságkötéseknek 99 %-át az 50 évesnél fiatalabbak adják. Mindent összevetve elmondható, hogy a házasságkötések hanyatlásának legmeggyőzőbb demográfiai indoka a házasságra lépők átlagos életkorának tartós és jelentős emelkedésében kereshető, ami nem feltétlenül a házasság intézményével szembeni bizonytalanságot takar, hanem sokkal inkább egy halasztó, halogató magatartás jeleként értelmezhető.⁷⁹

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/hazassagkotes.pdf>

⁷⁸ Ratkó Anna 1949-1953 közötti miniszterségének, illetve tágabban az 1950-1956 közötti népesedéspolitikára utaló elnevezése (abortusztilalom, gyermektelenségi adó). A terhesség-megszakítás tilalmát 1956 júniusában oldották fel, a gyermektelenségi adót pedig az 1956-os forradalom után törölték el. Forrás: <http://mek.oszk.hu/01900/01906/html/index145.html> A „Ratkó-unokák” megszületésével 1974-1977. között a korábbi szerény népszaporulat megélenkült, viszont 1981. óta a halálozás mindig magasabb a születési rátánál, a megkezdődött természetes fogyás azóta is tart. A csökkenéshez az 1980-as években hozzájárult az országból való kivándorlás, a rendszerváltás óta felgyorsult a népesség csökkenése, majd 1988 után a határon túli magyarok jelentős számban érkeztek Magyarországra, ez is hozzájárult ahhoz, hogy az össznépesség csak 2010. végére csökkent a lélektani 10 millió alá. Forrás: Farkas Judit: 2021. évi érettségi tételek történelemből. 30. emelt szintű tematika. Maxim Könyvkiadó Kft. Szeged, 2021. 103. o.

⁷⁹ Központi Statisztikai Hivatal: A házasságkötési magatartás változásának demográfiai jellemzői. 3-5. o. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/hazassagkotes.pdf>

A házasság fennállása az anyakönyvvezető előtti eljárás és a házasság felbontásáról rendelkező bírói döntés jogerőre emelkedése közötti időtartamot foglalja magában, azonban - a családon belüli erőszakra is tekintettel - közel sem biztos, hogy a házaspár mindvégig együtt maradnak.

A házasságkötések alakulásának fenti rövid áttekintése után a megszűnésének kivonatos áttekintését sem mellőztem. A KSH a válások demográfiai jellemzői tárgykerében született tanulmányában⁸⁰ arra jutott, hogy az átlagos házasságtartam hazai trendje kisebb megszakításokkal ugyan, de 1990-2017 között alapvetően emelkedő tendenciát mutatott,⁸¹ melynek oka a megfontoltabb, tudatosabb párválasztás, illetve a házasságkötést megelőző együttélés lehet.⁸² Érdekes, de Magyarországon csupán 145 éve (1876) óta állnak rendelkezésre idősoros adatok a válások számáról. A nyilvántartás vezetésének első periódusában - az 1900-as évek elején - évente hozzávetőleg 1.000 körül volt a válások száma, az I. világháborút megelőző években nagyságrendileg 3.000 házasságot bontottak fel a bíróságok, majd ez a szám az 1920-as évekre több mint kétszeresére emelkedett. A két világháború közötti 5-6.000 közötti ingadozást követően az 1930-as évek nagy világválságának idején jelentősen visszaesett, majd a II. világháború után határozott emelkedésről számolhatunk be. Az időben tovább haladva rögzíthető, hogy az 1940-es évek végére 10.000 fölé kúszott, 1959-ben pedig már a 20.000-et is meghaladta, és az 1960-as évektől stabilan ezen a ponton vagy felette maradt. A közel 30.000 felbontott házassággal lokális maximumot 1987-ben dokumentáltak,⁸³ vagyis a kezdetekhez képest harmincszorosára emelkedett azon személyek száma, akik a házasság elsődlegességének szempontjait maguk mögött hagyva a különválás mellett döntöttek. A házasság és válás kontextusában természetesen alappal merül fel a tisztázandó kérdés, hogy a válások száma miként viszonyul a fennálló házasságokhoz, de erről csak 1946 óta nyerhetünk információkat. A KSH elemzéséből kitűnően az ezer fennálló házasságra jutó válások száma a '90-es évektől újabb emelkedő irányzatot véve 2008-ban érte el maximális értékét (12,5), mely tendencia mögött a házasságkötések, ezáltal a házasságban élők számának csökkenése áll, ami egy lényegében stabil számú válás mellett is növelte ezen mutató értékét.⁸⁴

⁸⁰ Központi Statisztikai Hivatal: A válások demográfiai jellemzői. Statisztikai Tükör 2019. március 28. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/valas17.pdf>

⁸¹ 10,9 évről 14 év fölé emelkedett. Ld. Uo. 5. o.

⁸² Uo. 5. o.

⁸³ Uo. 1. o.

⁸⁴ Uo. 2. o.

A fentiekben az örök hűséget fogadók, illetve a házassági köteléket mégis megszakítók különböző korszakaiba nyertünk bepillantást, de fontos megjegyezni, hogy a gyermekek fejlődésére a legnagyobb kockázatot nem feltétlenül a szülők válása jelenti, sokkal inkább az instabil háttér, esetleg a lakóhely és az egy háztartásban / lakásban élők gyakori változása játszik szerepet.⁸⁵ Korábbi kutatások azt igazolták, hogy a súlyos bűncselekményeket elkövető fiatalok számára csupán a 36 %-a élt együtt mindkét szülőjével,⁸⁶ ezért a válásnak többsikű és messzemenő következményei lehetnek büntetőjogi aspektusból is. Megjegyzendő, hogy a fiatalkor alsó határa korántsem egységes: lehet egyrészt konkrétan meghatározott életkor (minden bűncselekményre érvényes, pl. Hollandiában 10., Franciaországban a 13. életév), vagy bűncselekménytől függően más-más korhatárt jelölnek meg (pl. Magyarországon, Ausztriában, Németországban, Spanyolországban a 12. életév).⁸⁷ Az alsó-szászországi kriminológiai kutatóintézet egyik tanulmányában elemezte, hogy szignifikáns kapcsolat van a családon belüli erőszak megfigyelése, és az ilyen családból származó fiatalok által elkövetett erőszakos magatartások között. Németországi és nemzetközi tanulmányokra alapozva kimutatták, hogy az ilyen környezet miatt különösen viselkedési és érzelmi problémák, a kognitív képességekre gyakorolt negatív hatás, és a fejlődést befolyásoló hosszú távú hatások jelentkezhettek; de - mint írják - ezenkívül számos tanulmány egy másik összefüggést is felvet: a bántalmazást idővel megtanulják és alkalmazzák ezt a viselkedést. Kiderült, az erőszakot tapasztaló gyermekek utóbb elfogadhatják az erőszak konfliktus-megoldási modellként történő alkalmazását, és így igazolják saját erőszakos tevékenységeiket.⁸⁸

Vekerdy Tamás kutatásokra hivatkozva úgyszintén a bántalmazott bántalmazókat emeli ki azzal, hogy a bántalmazást elszenvedők négyszer nagyobb valószínűséggel válnak később maguk is bántalmazóvá.⁸⁹ Könyvében másutt egy tiszteletlenül beszélő gyermek által megrúgott és leköpött óvónőt említ, aki amikor szembesítette a szülőket a történetekkel azt a tipikus választ kapta, hogy ez érthetetlen, otthon nem szokott így viselkedni. De akkor honnan jöhet ez? Lehet, hogy a gyerek otthon tényleg nem szokott úgy viselkedni, de akkor

⁸⁵ Bolyky Orsolya - Sárík Eszter: A fiatalkorú elkövetők gyermekkor - az elkövetővé válás előzményei. In: Irk Ferenc (szerk.) Kriminológiai Tanulmányok, OKRI Budapest, 2005/42. 330. o.

⁸⁶ Uo. 330. o.

⁸⁷ Rosta Andrea: A fiatalkorú bűnözés kriminológiája és szociológiája. Budapest, 2014. 96. o.

⁸⁸ Niedersächsisches Ministerium für Soziales, Gesundheit und Gleichstellung - Landerspräventionsrat Niedersachsen Niedersächsisches Justizministerium (szerk.): Kinder als Zeugen hauslicher Gewalt. Die Erfahrungen der Modellprojekte in Niedersachsen. Hannover, 2018.

https://www.ms.niedersachsen.de/startseite/frauen_gleichstellung/wer_schlagt_muss_gehen/folgen-von-hauslicher-gewalt-fur-die-kinder-13682.html

<https://www.ms.niedersachsen.de/download/146597>

⁸⁹ Vekerdy Tamás: Belső szabadság. Elég jó szülő - elég jó gyerek. Kulcslyuk Kiadó, 2017. 25. o.

a szülők viselkednek így egymással, sőt elsősorban azt kell feltételeznünk, hogy mindezek vele történnek. „Magától, a semmiből feltámadó ilyen jól megformált durvaság, agresszió nincsen.” - jelenti ki a szerző.⁹⁰ Ezzel szemben Solt Ágnes doktori kutatásának empirikus eredményein alapuló konklúziója némileg eltér. Arra jutott, hogy az elszenvedett családon belüli erőszak önmagában nem valószínűsíti azt, hogy a fiatal bűncselekmények elkövetéséhez fordul, a romboló hatás, a belső feszültségek és fájdalmak feloldása ugyanis gyakran mentális megbetegedések és pszichés zavarok formájában ütözik ki. „A családon belüli erőszak tehát önmagában nem hajlamosít deviáns viselkedésre, amennyiben a deviáns viselkedésen a kifelé irányuló destruktív megnyilvánulásokat értjük. (...) Úgy tűnik, az elhanyagolt gyermek az, aki felnőve nagyobb valószínűséggel válik veszélyessé a társadalom számára, azaz hajlamosabb bűncselekmények elkövetésére. Az a gyermek, akit elhanyagoltak, akinek nem szenteltek kellő figyelmet, a figyelem felkeltése érdekében provokálja környezetét.”⁹¹ Tamási Erzsébet pedig arra világított rá, hogy fiatalok esetében mindezen hatások kombinációja együtthatásként jelentkezik, ugyanis az életkori sajátosságai és a mikrokönyezet alakulása sérülékeny és bizonytalan személyiségformálódást idézhet elő, amely bizony agresszióba is torkollhat.⁹² Gyurkó Szilvia a házassági bontóperek lélektanára és a gyermekjogok érvényesülésének indoklására hívja fel a figyelmet, mert a válásban a gyermeknek is vannak jogai és szükségletei, mégpedig teljesen mások, mint a viaskodó szülőknek. „Vannak a jogi folyamatnak olyan részei, amin nem tudunk változtatni. A jogszabályok, az eljárás menete, a bíróság épülete mind-mind adott. Amin változtathatunk, az a saját működésünk, a viselkedésünk. Például azon, ahogy a másiktól, a másikkal beszélünk. Azon, hogy hova helyezzük a fókuszot: a gyerekekre, az ő szükségletére, érdekeire, jogaira, vagy pedig a másikkal folytatott vitára, az ő legyőzésére.”⁹³

Bűncselekmények helyszínein és az eljárások során nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy az érintettekre gyakorolt akut hatások összetettek, ezáltal külső szemlélő számára nem feltétlenül érzékelhetők (alvászavarok, iskolai nehézségek, fejlődési késések, szorongás). A következmények súlyossága számos egyéb tényezőtől függ, viszont feltárták: ha a

⁹⁰ Uo. 11-12. o.

⁹¹ Solt Ágnes: Peremen billegő fiatalok. Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban. Doktori (PhD) disszertáció. ELTE Társadalomtudományi Kar Doktori Iskola Budapest, 2012. 114. o.

⁹² Tamási Erzsébet: Békésebb világ - fiatal gyilkosokkal. In: Tamási Erzsébet (szerk.) Különös kegyetlenséggel... Fiatalkorú és fiatal felnőtt emberölést elkövetők kriminológiai vizsgálata. OKRI, Budapest, 2015. 29. o.

⁹³ Gyurkó Szilvia: A házassági bontóperek lélektana és a gyermekjogok érvényesülése váláskor. Családi Jog 2015/2. 9-19. o.

gyermeket közvetlenül is bántalmazzák, akkor életkoruk, nemük, tapasztalatuk elhúzódnak ideje, a felnőttekkel fennálló kapcsolat és az intervenciós intézkedések típusa a meghatározó.⁹⁴

Már a kapcsolati erőszakot rögzítő tényállások elemzésének első fázisában felfigyeltem arra, hogy a partnerbántalmazás áldozata és elkövetője egymással többnyire nem házastársi, hanem élettársi kapcsolatban van,⁹⁵ és jellemzően mindketten elvált családi állapotúak. Megjegyezném emellett azon különös tény, hogy a vizsgált iratok tanúsága szerint a nők sok esetben megtartották volt férjük nevét, így ezen személyek a válás után hosszú ideig - vagy akár mindvégig - úgy élnek tartós párkapcsolatokban, hogy nem tartják fontosnak az egyébként könnyen és gyorsan elintézhető, 2016. január 1. napjától költséggel sem járó (ingyenes) névváltozás személyes okmányaikban történő átvezetését. A névviselés jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy alkalmas a név viselőjének azonosítására, megkülönböztetésére, célja szerint pedig kifejezi az adott családhoz való tartozást.⁹⁶ Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 33. § (1)-(2) bekezdése alapján nem kötelezhető illeték fizetésére az, akit az államigazgatási hatóság külön jogszabály alapján költségmentességben részesített. Egyes alkotmányos jogok érvényesítése, kötelezettségek teljesítése, valamint a társadalmi igazságosság előmozdítása érdekében tárgyuknál fogva illetékmentes eljárás például az anyakönyvi kivonat kiállítása⁹⁷ és a házassági név megváltoztatására irányuló eljárás,⁹⁸ a gyámhatóság előtt kezdeményezett minden eljárás és az ahhoz szükséges irat,⁹⁹ az áldozatsegítő támogatások engedélyezésére irányuló eljárás¹⁰⁰ vagy a családi állapot változásból eredő névváltozás miatt indult eljárás,¹⁰¹ de még az eltulajdonított okmányok pótlása is.¹⁰²

⁹⁴ Niedersächsisches Ministerium für Soziales, Gesundheit und Gleichstellung - Landerspräventionsrat Niedersachsen Niedersächsisches Justizministerium (szerk.): Kinder als Zeugen hauslicher Gewalt. Die Erfahrungen der Modellprojekte in Niedersachsen. Hannover, 2018.

https://www.ms.niedersachsen.de/startseite/frauen_gleichstellung/wer_schlagt_muss_gehen/folgen-von-hauslicher-gewalt-fur-die-kinder-13682.html; <https://www.ms.niedersachsen.de/download/146597>

⁹⁵ A vizsgált iratokban visszatükröződtek a fentebb tárgyalt KSH által rögzített hivatalos statisztikai adatok és megállapítások.

⁹⁶ Kormányzati Portál: Névviselés.

<https://regi.ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410000/Nevviseles20091202.html?ugy=nevvalt.html>

⁹⁷ Itv. 33. § (2) bekezdés 5. pont.

⁹⁸ Itv. 33. § (2) bekezdés 5/A pont.

⁹⁹ Itv. 33. § (2) bekezdés 6. pont.

¹⁰⁰ Itv. 33. § (2) bekezdés 19. pont.

¹⁰¹ Itv. 33. § (2) bekezdés 52. pont.

¹⁰² Itv. 33. § (2) bekezdés 53. pont.

Míg a házasságkötések száma évről évre növeli a házas kapcsolatban élők számát, addig a válások és halálozások (megözvegyülések) értelemszerűen csökkentik azt. A kettő egyenlegét nevezi a demográfiai szakirodalom a „házasságok mérlegének”, ami hosszú idő óta negatívát mutat: változó mértékben ugyan, de folyamatosan csökken a házasságban élő lakosok száma. 2010-ig évenként 30-35 ezerrel több házasság szűnt meg, mint amennyi létrejött, de tíz évvel ezelőtt negatív rekordról is beszámolhatunk, ugyanis kétszer annyi házasság szűnt meg, mint amennyi újonnan kötöttet.¹⁰³ Ilyen információk birtokában nem vitás talán, hogy a házasságkötések „mélyrepülése” és a megszűnt házasságok drasztikus emelkedése egyaránt ráirányították ezen témára a fokozott figyelmet.

2.2. A család- és gyermekvédelem jelentőségének alapkövei

Családról ilyen keretek között aligha beszélhetünk anélkül, hogy a házassághoz hasonlóan ne definiálnánk azt. Meg kellett tennem ezt annak megértése céljából is, hogy honnan ered a család és az erőszak egyébként semmivel nem magyarázható szimbiózisa, továbbá hogy magyarázatot találjak a családon belüli erőszak olykor „tabu”-ként kezelt mivoltára, a társadalom részéről gyakran érkező közönyre, illetőleg a kapcsolati erőszak következő fejezetekben taglalt jogalkalmazási gyakorlatának miéértjére.

2.2.1. A család fogalma és oltalma

Hegedűs Judit a gyakorlati pedagógiát göröcső alá helyező írásában úgyszintén fontosnak tartotta rögzíteni a család kezdeti stádiumait, az idők során lezajlott fejlődési folyamatait. Visszatekintve az ókorra elmondható, hogy a családnak akkortájt elsődlegesen reprodukciós, illetőleg önellátó funkciója volt. Az antik világ férfiembere nem igazán ismerte az otthon fogalmát, ugyanis megszokta, hogy máshol éli napjait, másutt tölti idejének aktív óráit, ezáltal a gyermekek nevelése az anya feladatáént rögzült azzal, hogy a kicsinyek a hetedik életévük betöltésével apjuk felügyelete alá kerültek. A családfő gyakorlatilag feltétlen hatalommal rendelkezett a család minden tagja felett, holott ebben az időszakban már létrejöttek a család életét igen erőteljesen befolyásoló külső tényezők úgy, mint az iskola, a katonaság vagy éppenséggel a közélet,¹⁰⁴ ami álláspontom szerint egyfajta kontrollként is

¹⁰³ Központi Statisztikai Hivatal: A házasságkötési magatartás változásának demográfiai jellemzői. 6-7. o. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/hazassagkotes.pdf>

¹⁰⁴ Hegedűs Judit: A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése. Budapest, Bölcsész Konzorcium, 2006. 6. o.

funkcionálhatott. A középkori család fogalma szorosan összefonódott a háznép (klánok, nemzetség stb.) gyűjtőfogalmával; tagjai egymással függőségi viszonyban, valamint vérségi kötelékben álltak. Érdemes megjegyezni ennek előnyét és hátrányát is, miszerint a sok ember együttélése nem tette lehetővé az intim szféra kialakítását, ugyanakkor pozitívumként ezáltal a nyílt konfliktusok is elmaradtak,¹⁰⁵ s ha mégis előfordultak, a bántalmazók viselkedésének közvetlen tanúi voltak. Az újkori családmódok kialakulása a XVI-XVIII. század környékére tehető, de a házasság akkoriban (csupán) a rendi társadalomba történő beilleszkedés eszköze volt, vagyis azt nem az érzelmi szálak határozták meg. A felvilágosodáshoz köthető polgári házasságokkal megkezdődött a szerelemre épülő házasságok korszaka, de ekkor még mindig a férfit tartották a racionalitás és az aktivitás megtestesítőjének, aki a család üzleti életének irányítója.¹⁰⁶ A családfejlődés fonalát továbbszöve Hegedűs Judit a XIX. század magánéletének legfontosabb tényezőjeként zárt, s egyben otthonközpontú „kiscsalád”-ot írja le, amely csak lassan és lépcsőzetesen vált le a nagyobb rokoni közösségekről, mely utóbbi véleményem szerint a munkamegosztás és a gyermekek közös felügyelete miatt a nők számára megnyugvást és egyfajta biztonságot is jelentett. A monogám házasságra épült kiscsaládok a felek kölcsönös egyetértése és szabad elhatározása alapján jöttek létre, de a kor családfelfogása alapján a házastársi kötelék, a házastársi szeretet általában fokozatosan alakult ki. Az apa kettős hatalommal bírt: egyrészt ő képviselte a családot a társadalom felé (munkavégzés, politikai és gazdasági jogok stb.), másrészt pedig a családon belüli korlátlan hatalommal is ő rendelkezett, még hozzá nem is akárhogyan: döntött a család gazdasági ügyeiről, s birtokolta a lakás főbb tereit is. Felhívnam a figyelmet arra, hogy ezen korszakban, vagyis a nem túl régi XIX. században az anya szerepköre továbbra is a családon belül teljesedett ki (pl. házimunka, gyermeknevelés),¹⁰⁷ ami meglátásom szerint azt az évszázadokra visszanyúló hagyományokon alapuló üzenetet küldheti, hogy a nőknek otthon a helyük, az ebből való „kitörési” kísérletek pedig melegágyai lehetnek a tradíciók megváltoztatását cseppet sem támogató férfiak dühös viselkedésének. Bujna Eleonóra vélekedésében a család XX. századi helyzetének meghatározó momentuma a nők munkába állása volt, amely anyagi-egzisztenciális függetlenséget eredményezett számukra, ezáltal a férfiak kizárólagos családfenntartó státusza egyre inkább leáldozott. Az apák gyermeknevelésben betöltött szerepét erőteljesen befolyásolta a nők fokozódó egyenjogúsága, ami együtt járt a családon belüli

¹⁰⁵ Uo. 6. o.

¹⁰⁶ Uo. 6. o.

¹⁰⁷ Uo. 7. o.

munkamegosztás átrendeződésével is. Látható tehát, hogy a jelenkori apáknak már korántsem adódik annyi feladata és felelőssége az anyagi javak biztosítását illetően, optimális esetben az apa segíti, támogatja, fejleszti gyermeke személyiségét, mégpedig az anyával egyenrangú partnerként.¹⁰⁸ Itt jegyzem meg, hogy a férfiakat elismerésben részesítő „*segít a háztartásban*” dicséret a XXI. században már nem értelmezhető, hiszen a férfiak nem kívülálló besegítő, akik valamiféle plusz feladatot látnak el ezzel, hanem éppúgy szereplői a családnak, ezáltal szükségszerű végrehajtói is ezeknek a feladatoknak.

Vikár György pszichiáter szerint „*A család olyan szociálpszichológiai egység, amelynek minden tagja a többiek valamilyen pszichológiai szükségletét elégíti ki,*”¹⁰⁹ esetenként azonban éppen ez a család jelentheti a gyermek számára a legnagyobb veszélyt.

A Statisztikai Szemle archívumában fellelhető egyik írás szerint már huszonöt évvel ezelőtt arról számolt be a Pongrácz Tiborné - S. Molnár Edit szerzőpáros,¹¹⁰ hogy a házasságon kívül született gyermekek száma és aránya évszázadunk második felében - különösen az 1990-es években - Európa-szerte növekedésnek indult, mely gyors ütemű emelkedés strukturális változást is eredményezett. Nem jelenkori tendencia tehát, hogy a gyermeket vállaló nők magatartásában, attitűdjeiben, értékválasztásaiban (is) jelentős változások következtek be, ami főként az élettársi együttélések terjedésének, egyre nagyobb társadalmi elfogadottságának tudható be.¹¹¹ Nem hagyható szó nélkül a múlt hagyománya és a 2020-as évek teljesen más képet mutató családmmodellje sem, azonban a kapcsolati erőszakban foglalt elkövetési magatartások megvalósulása esetén álláspontom szerint „*nagyszüleink idejében*” nagymértékben és több szempontból nehezített volt a házassági kötelék megszakítása, mint a napjainkra elterjedt élettársi kapcsolat azonnali felszámolása. A Pongrácz-Molnár módszertani tanulmány már akkortájt rávilágított arra a nem mellékes tényre, hogy az édesanyák számottevő hányada marad egyedül a házasságon kívüli kapcsolatból származó gyermekével,¹¹² és bár komoly fáradozások árán többnyire sikerrel felnevelik gyermekeiket, nagyobb a félrecsúszás veszélye, ami iránt a társadalom nem lehet közömbös.¹¹³ Kétségtelenül fontos az állami szociális- és gyermekvédelmi ellátórendszer biztonsági hálókénti jelenléte, odafigyelése és óvintézkedései, azonban véleményem szerint a

¹⁰⁸ Bujna Eleonóra: Az apa szerepe a múltbeli és a korszerű családban. SZTE Egyetemi Kiadványok Repozitórium, Szeged, 2008/3. 110. o.

¹⁰⁹ Vikár György: Az ifjúkor válságai. Gondolat Kiadó, Budapest, 1980. 123. o.

¹¹⁰ Pongrácz Tiborné - S. Molnár Edit: Szülőpárok házasság nélkül. Statisztikai Szemle 1997/07.

¹¹¹ Uo. 582. o.

¹¹² Ld. ennek problematikáját például a tartási kötelezettség elmulasztása bűncselekmény körében.

¹¹³ Uo. 583. o.

gyermeküket kényszerűségből egyedül nevelő szülők számára a végeredmény szempontjából irreleváns, hogy „papírral” vagy anélkül lettek a szülőpár másik tagját nélkülöző csonka család, s maradtak egyedüli teherviselők.

A kapcsolati erőszak összhatásaként a házasság és a család válsága több tudományterületet érintő problémakör, az egyes tudományok módszereinek és fogalmainak összekapcsolásával írható le azon cselekmények halmaza, amely a XX. században kiéleződve radikálisan átalakította erről alkotott felfogásunkat. A részletekbe menő elemzés nélkül feltétlenül szót érdemel a család személyiségfejlődésre kiható szerepe, illetve a példa maradandó bevésődése. Bujna Elenóra megfogalmazásában a család ellátja a gyermek biológiai gondozását, biztosítja az éréshez és fejlődéshez szükséges feltételeket, magatartási és szerepmintákat közvetít. Az elsődleges csoportként definiálható családban a tagok teljes személyiségükkel vesznek részt, közöttük a kapcsolat mély, érzelmileg színezett és sokoldalú, egymásnak segítséget és érzelmi biztonságot nyújtanak. A szerző ebben látja többek között azt a plusz tartalmat, amit a család biztosít elsősorban nem másnak, mint az ott felnövekvő gyermeknek.¹¹⁴

A magyar népszámlálások alkalmával használt meghatározás szerint „*a család a háztartási, illetve vérségi kapcsolatban együtt élők legszűkebb köre, tehát házaspár gyermek nélkül vagy gyermekkel, vagy nem házas (nőtlen, hajadon) gyermekkel, továbbá a házastárs nélkül élő szülő (özvegy, elvált, esetleg hajadon vagy nőtlen) nem házas (nőtlen, hajadon) gyermekkel*”.¹¹⁵ A család fogalmát a korábbi Alkotmány 15. §-a alapján („*a „Magyar Köztársaság védi a házasság és a család intézményét*”) az Alkotmánybíróság munkálta ki. A gyakorlat kezdetben kizárólag a gyermeces házaspárokat tekintette családnak, majd a későbbiekben kiterjesztődött alkotmányos védelem a szociológiai családra is vonatkozott, amelyet olyan párok alkottak, akik közös háztartásukban gyermeket neveltek. A család fogalmának értelmezése ezután még tovább szélesedett azáltal, hogy életközösség fennállása esetén a gyermektelen házaspár is családnak minősült, alapjoggá vált a családalapítás szabadsága, legvégül pedig a házasság már nem fogalmi eleme a családnak. Összességében a család alkotmányban védett fogalma: legalább két természetes személy szabad

¹¹⁴ Bujna Eleonóra: A szülői példa szerepe a családi nevelésben. Konstantin Egyetem, Pedagógiai Kar Neveléstudományi Tanszék Nyitra. http://acta.bibl.u-szeged.hu/28946/1/modszertani_049_002_055-057.pdf

¹¹⁵ Czibere Ibolya (szerk.): Családszociológia. Nemzeti Fejlesztési Terv Humánforrás-fejlesztési Operatív Program. Debrecen, 2006. 13. o. <https://mek.oszk.hu/13000/13089/13089.pdf>

elhatározásán alapuló életközösség, melynek alapja a tényszerű együttélés, és az együtt élők között függőségi viszony van, amely elsődlegesen érzelmi, másrészt azonban gazdasági, bizonyos helyzetekben pedig egyoldalú tartásra irányuló gazdasági közösséget jelent.¹¹⁶

A kapcsolati erőszak (1) bekezdése szempontjából több mint releváns az Alaptörvény II. cikke, melynek értelmében az emberi méltóság sérthetetlennek tekintendő, minden embernek joga van az élethez és méltóságához, továbbá a magzat élete fogantatástól kezdve védelemben részesül.¹¹⁷ A jogi definíciónál maradva a család fogalmát korábban (elvileg) csak a házasságon keresztül lehetett megadni, hiszen az alaptörvényi rendelkezések gyűjteményében a család jogintézménye a házasságon alapult, így a definíció központi elemének is a házasságot tekintették. Frivaldszky János nyomán a családi kapcsolatok vérségi és szolidaritási oldala, a család fogalmához köthető házasodás, a születés, a halálozás, az öröklés, a vagyonszerzés, a gondozás és a nevelés kötelezettségei olyan mély antropológiai dimenziókkal, s egyben intézményes jelleggel bírnak, amelyek mind társadalmi relevanciájukból, mind felelősségi viszonyaikból adódóan normatív minőséget is hordoznak, vagyis szabályozandók. Az ember természeténél fogva „családi lény” (társas lény), amely minősége az emberi méltóságából fakad - mutat rá a szerző. Az embernek joga van családban élni és családot alapítani, házasodni, vérségi származását kideríteni. Az imént említett jogok voltaképpen az egyén legalapvetőbb minőségéhez, nevezetesen az emberi méltósághoz tartoznak,¹¹⁸ melynek belső tartalmát büntetőjogi szempontból is fel kell tárni a kapcsolati erőszak vétségi alakzatának tartalommal való megtöltéséhez.

A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény (Csvt.) szerint „*az állam - önmagukban vett méltóságuk és értékük miatt is - védi a család és a házasság intézményét*”,¹¹⁹ ebből fakadóan egy jólét-növelő, kiszámítható, és biztonságot nyújtó szabályozási környezet megteremtését tűzte ki célul a magyar családok oltalmával összefüggésben.¹²⁰ A Csvt. korábbi 7. § (1) bekezdése szerint a „*család a természetes személyek érzelmi és gazdasági közösségét megvalósító olyan kapcsolatrendszer, amelynek alapja egy férfi és egy nő házassága vagy egyenesági rokon kapcsolat, vagy a családbafogadó gyámság*”; ennek értelmében a család tulajdonképpen egy

¹¹⁶ Bíróság: A házasság és a család védelme. http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/e-learning/alapvetes/lecke4_lap1.html

¹¹⁷ Magyarország Alaptörvénye II. cikk.

¹¹⁸ Frivaldszky János: Szempontok a Családvédelmi törvény értékeléséhez. *Iustum Aequum Salutare*, 2012/2. 63-64. o. <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/2012sz/07.pdf>

¹¹⁹ Csvt. 1. § (1) bekezdés.

¹²⁰ Lomnici Zoltán: Milyen változást hozott az Alaptörvény a házasság és a család védelme tekintetében? http://alaptorvenyblog.hu/blog/milyen_valtozast_hozott_az_alaptorveny_a_hazassag_es_csalad_vedelme_tekinteteben

„kapcsolatrendszer”-ként fogható fel,¹²¹ így a kapcsolati erőszak bűncselekményi elnevezése talán az ezt megelőző tervezetekben foglaltakhoz képest valóban kifejezőbb. Frivaldszky János céloz arra, hogy a „szeretet” más, mint reális természetű érzelem, és meghaladja azt. A házasság „*egymás szeretetén és tiszteletén alapuló életközösség*”, s az ilyen házasságon alapuló család fogalmilag nyilvánvalóan nem lehet a „családon belüli erőszak” melegágya. A család tehát több, mint jogi fogalom, ugyanakkor jogi fogalma a házasság jogi fogalmán alapul.¹²²

Az Alaptörvény L) cikk (2) bekezdése önállóan is kifejezi a gyermekvállalás támogatásának állami kötelezettségét, de azt nem köti sem a házasság, sem pedig a családi jogviszony alapját adó, védendő fogalmakhoz. Az Alkotmánybíróság 43/2012. (XII.20.) AB határozatával - az alapvető jogok biztosának indítványa alapján¹²³ - megsemmisítette a Csvt. fentiekben rögzített család fogalmát,¹²⁴ mert indokolása szerint a jogalkotó tulajdonképpen nem tett mást, mint szűken újradefiniálta az Alaptörvény családfogalmát, és nem törekedett felsorolni azokat az egyéb, törvény által elismert társas együttélési formákat, amelyeket az állam intézményvédelmi kötelezettségéből adódóan ugyanazoknak a támogatásoknak kell megilletniük, mint a családokat, s az ilyen újradefiniálás bizonytalan, kiszámíthatatlan jogalkalmazási gyakorlathoz vezethet.¹²⁵ Mindezekre tekintettel a Csvt. családi jogállás keletkezéséről szóló alpontjában jelenleg egyáltalán nem találunk rendelkezéseket, így ott már a család fogalmát sem lelhetjük fel.¹²⁶ Időközben a 2013. évi V. törvény (Ptk.) módosította egyebek mellett az élettársi kapcsolatokra vonatkozó szabályozást, a 2013. február 8-án benyújtott az Alaptörvény negyedik módosításáról szóló javaslat alapján elfogadott szövegezés¹²⁷ pedig megváltoztatta a házasság és a család fogalmának egymáshoz való viszonyát.¹²⁸

¹²¹ Frivaldszky János: Szempontok a Családvédelmi törvény értékeléséhez. Iustum Aequum Salutare, 2012/2. 62. o. <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/2012sz/07.pdf>

¹²² Uo.

¹²³ Ld. ennek fontosságát pl. Cservák Csaba: Az ombudsmantól az Alkotmánybíróságig: az alapvető jogok védelmének rendszere. Lícium-Art Kiadó, Debrecen, 2013.

¹²⁴ Egyebek mellett a kirekesztő családfogalomra reflektálnak az Emberi Jogok Európai Bíróságának több évtizede fennálló megközelítésével is foglalkozó tanulmányukban Bánkúti Miklós - Dombos Tamás - Fleck Zoltán - Halmai Gábor - Rozgonyi Krisztina - Majtényi Balázs - Majtényi László - Polgári Eszter - Kim Lane Scheppele - Somody Bernadette - Uitz Renáta: Vélemény Magyarország új alkotmányos rendjéről c. írásban. http://epa.oszk.hu/02300/02334/00047/pdf/EPA02334_Fundamentum_2012_01_005-034.pdf

¹²⁵ Háttér Társaság Jogi Tudásbázis: 43/2012. (XII.20.) AB határozat. <http://jog.hatter.hu/jogeset/4>

¹²⁶ Csvt. II. Fejezet. A családi jogállás és az abból eredő főbb kötelezettségek és jogok. 1. pont.

¹²⁷ Ld. erről bővebben például a kritikákat is megfogalmazó írást:

Bánkúti Miklós - Dombos Tamás - Halmai Gábor - Hanák András - Körtvélyesi Zsolt - Majtényi Balázs - Pap András László - Polgári Eszter - Salát Orsolya - Kim Lane Scheppele - Sólyom Péter - Uitz Renáta: Amicus Brief a Velencei Bizottságnak az Alaptörvény negyedik módosításáról. Fundamentum 2013/3. 5-36. o. <http://fundamentum.hu/sites/default/files/13-3-01.pdf>

¹²⁸ Bíróság: A házasság és a család védelme.

Schanda Balázs álláspontja szerint a család védelme a jog és a jogász számára is feladat. A jog nem pusztán konfliktusrendező szereppel bír a család vonatkozásában, sőt továbbmegy: ezen szerepe másodlagos. Egy, az igazságnak jobban megfelelő tételes jog kialakítása mellett nem mellékes az sem, hogy maga a jog fel tud-e kínálni olyan megoldásokat, amelyek előmozdítják a család egységét, érdekeit és kibontakozását.¹²⁹ A társadalom építőkövének számító családfogalom sokrétű definíció, tudományáganként eltérő nézetek szerint határozható meg, Mélypataki Gábor mindezt „hatalmas adathalmaz”-nak titulálja.¹³⁰ Érthető módon más-más jellegét ragadja meg nyelvtudomány, az antropológia, a szociológia, a pszichológia vagy éppen a jogtudomány, azonban a tényállások elemzésénél domináló rokoni kapcsolatok, családi jogállás és szülői szerep körében a szerző megvilágítja, hogy elsősorban nem a saját fogalomalkotásra helyeződik a hangsúly - vagyis a mögöttes jellemzőket nem az adott jogág munkálja ki -, hanem a más tudományok által (már) meghatározott jellemzőkre támaszkodik, fogalmazhatunk úgy is, arra építkeznek.¹³¹ Számos esetben úgy tűnhet viszont, hogy az értékkötelezettség megmarad az ünnepélyes deklaráció szintjén, ugyanis a jog szinte tehetetlenül szembesül a közösségek szétbomlását eredményező különféle társadalmi folyamatokkal,¹³² a büntetőjog pedig végképp egy már megtörtént eseményre reagál, ezáltal a családvédelmi vagy a gyermekvédelmi törvényben meghatározott célkitűzések - mint a harmonikusan működő család vagy a nők és férfiak egyenjogúsága - magasztos célok maradhatnak csupán.

A családot a horizontról szemlélve több ponton megakadhat a tekintetünk, így foglalkozni kell a családdal, mint a szokások átörökítőjével, a gyermek épségével, az apai tekintéllyel, a szülői szeretettel, a női szerep változásaival, a családon belüli munkamegosztással, és nem utolsósorban a családdal úgy, mint a nemi szerepek szocializációjának terepével, és ezek zavaraiival. Cseres Judit találóan „holttér”-nek nevezi a gyermek sorsáról való döntést, az ezekhez fűződő gondolatokat, érzelmeket és ismereteket, s megvilágítja azt, hogy „*a mégoly felvilágosult közoktatási és tömegtájékoztatási viszonyok közepette is úgymond középkori*

http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/e-learning/alaptorveny_birok/at_alapvetes/lecke4_lap1.html

¹²⁹ Schanda Balázs: A jog lehetőségei a család védelmére. *Iustum Aequum Salutare* VIII. 2012/2. 77., 84-85., 88. o. <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/2012sz/09.pdf>

¹³⁰ Mélypataki Gábor: A család mint szociálpolitikai alapfogalom (foglalkoztatás, segélyezés). *Ppublicaciones Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXI. (2013) 427-440. o. https://matarka.hu/koz/ISSN_0866-6032/tomus_31_2013/ISSN_0866-6032_tomus_31_2013_427-440.pdf

¹³¹ Uo.

¹³² Schanda Balázs: A jog lehetőségei a család védelmére. Budapest, *Iustum Aequum Salutare*, 2012/2. 77. o.

*állapotok jellemzik a családok jórészének magánéletét.*¹³³ Kardos Klára pszichológus szakértőként találkozik a terhességüket és szülésüket eltitkoló, vagy a már megszületett kisdedit bántalmazó, magára hagyó édesanyákkal. Ezeket a nőket a közvélemény „aljas gyilkosoknak” tartja, ő azonban azt kutatja, milyen folyamatok vezethettek a tragédia bekövetkezéséhez. *„Az elkövetők legtöbb esetben maguk is áldozatok, akiket sokkal inkább a tehetetlenségük sodor szélsőséges helyzetbe, mintsem elvetemültségük, gonoszságuk.”* - vélekedik a szakértő.¹³⁴ Indokolt felhívni a figyelmet arra, hogy ezek az esetek is mind-mind a családon belüli erőszak rendkívül nagy kiterjedésű halmazába sorolhatók, a kérdés csak az, hogy ki akad fenn az igazságszolgáltatás hálóján, kiket tudunk kifogni a mélyből, s kiket lehet még a felszínen prevenciós technikákkal és gyors beavatkozásokkal a megmenekülés pályájára állítani.

Nem vitás, hogy minden állam elemi érdeke a családok morális megőrzése, hiszen pontosan ezek a családok alkotják a társadalmat felépítő téglákat, így diszfunkcionalitásuk a részegész viszonylatában veszélyeztető.¹³⁵ Bármiféle családi erőszak, testi és lelki bántalmazás, félelemkeltés és abuzálás, majd az ehhez tapadó zárkózottság és szégyenérzet idővel alááshatja a bántalmazottak házasságba, illetve magába a családba vetett hitét. Tekintve, hogy a sértett nem másutt, hanem éppen saját otthoni közegében van célkeresztben, a büntetőeljárás során kíméletére különös gondot kell fordítani a másodlagos viktimizáció elkerülése érdekében, hiszen *„emberileg érthető, ha az egyébként is meggyötört áldozat nem óhajt szembesülni a támadójával, de még az is, ha csak egyszerűen szégyelli a történeteket”* - fogalmaz Korinek László.¹³⁶

A család védendő értékeinek szertefoszlása után pedig végső soron nem marad más, mint az életre szóló döntések meghozatala (vagy éppen elodázása), illetve a jog végső eszközei. A „családon belüli erőszak” fogalma számos szerző által és megannyi verzióban megfogalmazódott már, helyütt példaként csak néhány - az OKRI által kidolgozott, az Isztambuli Egyezményben szereplő, illetve az EMMI szakmai irányelve szerinti - definíciót hívom fel.

¹³³ Cseres Judit: *Eltékozolt újszülöttek. Az újszülöttölést elkövető nők helyzetének kriminológiai elemzése.* BM Kiadó, Budapest, 2000. 23. o.

¹³⁴ Kardos Klára: *Újszülöttgyilkosok igazságügyi pszichológus szakértő szemmel.* In: Herczog Mária (szerk.) *Ne hagyjuk őket magukra! Megelőzhető az újszülöttgyilkosság.* Család, Gyermekek, Ifjúság Egyesület Budapest, 2001. 59. o.

¹³⁵ Alföldi Ágnes Dóra: *A családon belüli erőszak problematikája a XII. századi Magyarországon.* Magyar Tudomány 2011/8. <http://www.matud.iif.hu/2011/08/09.htm>

¹³⁶ Korinek László: *Kriminológia I. kötet Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Budapest, 2010. 352. o.*

Az első álláspont szerint családon belüli erőszak „Az együtt élő és egymással fizikai, érzelmi, anyagi, jogi függésben lévő személyek között megvalósuló erőszak, bántalmazás, visszaélés, amely magába foglalja a fizikai, szexuális, érzelmi bántalmazás vagy elhanyagolás valamennyi formáját.”¹³⁷ Az egyezmény 3. cikkének b) pontja a fogalom olyan meghatározását adja, miszerint „családon belüli erőszak alatt értendő minden olyan fizikai, szexuális, lelki vagy gazdasági jellegű erőszak, mely egy családon vagy háztartáson belül, illetve jelenlegi vagy volt házastársak vagy partnerek között fordul elő, függetlenül attól, hogy az elkövető közös lakóhelyen él-e vagy élt-e az áldozattal.”, míg a pszichikai erőszak fogalmát „más személy pszichológiai sértettségét kényszerítés vagy fenyegetés révén súlyosan károsító” szándékos cselekményben definiálja. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2020. augusztus 5. napjától hatályos 2020. EüK. 14. számú egészségügyi szakmai irányelve az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának gyanúja esetén c. dokumentum megfogalmazása szerint családon belüli erőszak történik, „ha valaki hozzátartozója biztonságát, testi-lelki épségét veszélyezteti vagy károsítja, önrendelkezésében korlátozza, testi erőszakot követ el ellene vagy annak elkövetésével fenyeget, illetve tulajdontárgyait tönkreteszi, a családtagnak tekintett házi kedvencét bántalmazza, az áldozat számára elviselhetetlenné teszi az együttélést.”¹³⁸

Vízisztának tűnő alaptörvényi és egyéb rendelkezések, mégis zavarossá válik a közeg azáltal, hogy a család és az erőszak nem egyeztethető össze, hiszen a szeretetközösségbe furakodó brutalitás egységmegtörtető erejének hatására funkciója torzulni kezd, és az abban élő családtagok viszonyrendszere biztosan megváltozik. Úgy gondolom az előbb elmondottak és a jelenkori társadalmi élőkép alapján, hogy a család fogalma meglehetősen sokféleképpen megközelíthető, ezért a definíció minél pontosabb meghatározása - nem véletlenül - a jogalkotót is folyamatosan foglalkoztatja.

2.2.2. „Szemünk fénye” - a gyermek, mint jogi alapérték

A felnőttek érintettségét nem kisebbítve a családon belüli (kapcsolati) erőszak egyik legfajszínűsőbb kérdése a gyermek, s egyáltalán a közvetlenül vagy közvetetten előtűk zajló bűncselekmények, a kiskorúak múltja, jelene és jövője.

¹³⁷ Ld. bővebben Virág György: Családon belüli erőszakról. Belügyi Szemle 2005/9. 3-22. o.

¹³⁸ 2020. EüK. 14. szám EMMI szakmai irányelv 2

http://www.hbcs.hu/uploads/jogszabaly/3179/fajlok/2020_EuK_14_szam_EMMI_iranyelv_2.pdf

Nemcsak a szülők konfliktusai vagy a konkrét gyermekbántalmazás traumatizálja a legkisebbeket, a válások legvédtelenebb és érzelmileg legkiszolgáltatottabb szereplői is ők maguk.

Alaptörvényünk a Szabadság és felelősség cím alatti VI. cikkében teszi egyértelművé, hogy mindenkinek joga van magán- és családi élete, otthona, kapcsolattartása és jó hírneve tiszteletben tartásához, a véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása pedig nem járhat mások magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével.¹³⁹ Vizsgált kérdésköröm szempontjából fontos kitérni ugyanezen fejezet XV-XVI. cikkeire is, mert az Alaptörvénnyel a jogalkotó kőbe véste, hogy a nők és a férfiak egyenjogúak, illetve alaptörvényi szinten jelenik meg azon állami kötelezettség, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.¹⁴⁰ Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz, amelyre - taníttatásukat is ide értve - a szülők kötelesek.¹⁴¹ Mindenkinek - kiskorúnak és felnőttnek egyaránt - joga van a testi és lelki egészséghez,¹⁴² végső soron pedig az állam jogi védelemben részesíti az otthont.¹⁴³ A dokumentumhoz kapcsolt indokolás rögzíti, hogy a gyermeket főszabályként minden alapvető jog megilleti, azonban a jogok teljességének érvényesítéséhez - életkorának megfelelően - biztosítani kell számára a felnőtté válás valamennyi feltételét. A gyermekek jogaként rögzíti az Alaptörvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelmet és gondoskodást, de ami a családon belüli erőszak kontextusában fix pontot jelent: a gyermek erre mindenkivel szemben igényt tarthat. A gyermek szülei, családja, az állam, valamint a társadalom összes tagja köteles a gyermeki jogokat tiszteletben tartani, egyúttal biztosítani számára a szükséges feltételeket.¹⁴⁴

A gyermek, az ifjúság és a család olyan - a jogi szabályozás előtt, illetve attól függetlenül (is) létező - értékeket képvisel, amelyek különböző fokozatú jogi regulációk által végül a legmagasabb szintet, vagyis alapértéki minőséget nyertek. A jogi értéktan széles körben vallott felfogása szerint (az új jogi alapértékek beiktatásán túlmenően) idővel az általános

¹³⁹ Alaptörvény: Szabadság és felelősség VI. cikk (1)-(2) bekezdés.

¹⁴⁰ Alaptörvény: Szabadság és felelősség XV. cikk (3) és (5) bekezdés.

¹⁴¹ Alaptörvény: Szabadság és felelősség XV. cikk (1) és (3) bekezdés.

¹⁴² Alaptörvény: Szabadság és felelősség XX. cikk (1) bekezdés.

¹⁴³ Alaptörvény: Szabadság és felelősség XXII. cikk (1) bekezdés.

¹⁴⁴ Alaptörvény XV-XVI. cikkéhez fűzött indokolás. Wolters Kluwer Hungary Kft. Jogtár.

társadalmi megítélés szerinti (alap)érték nyilváníthat egy különös védelemre szoruló értéket oltalmazottá,¹⁴⁵ de a dobogó felső fokán talán nem vitatottan a gyermek áll. Rózsás Eszter hangsúlyozza, a hazai és nemzetközi gyermekjogi deklarációk világosan kifejezik, hogy a gyermek alapjogai, illetve azok érvényesülése olyan különös védelemben részesülő alapértékek, amelyekre az államnak mind a jogalkotásban, mind a jogalkalmazásban különös figyelmet kell fordítania,¹⁴⁶ de hozzátenném: a gyermek hogyléte, a kiskorú jóléte elsősorban a szülők és a család felelőssége.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) a fentiekkel összhangban nem kevesebbet tűzött ki célként, mint hogy az állam, a helyi önkormányzatok, a természetes és jogi személyek, továbbá más szervezetek segítsék a gyermekek jogainak és érdekeinek érvényesítést, a szülői köteleességek teljesítését, gondoskodjanak a veszélyeztetettség megelőzéséről és megszüntetéséről, a hiányzó szülői gondoskodás pótlásáról, valamint a gyermekvédelmi gondoskodásból kikerült fiatal felnőttek társadalmi beilleszkedéséről.¹⁴⁷ Valamennyi szereplő a gyermek mindenképp felett álló érdekét figyelembe véve, törvényben elismert jogait biztosítva köteles eljárni, tevékenysége során a családdal együttműködni, a gyermek családban történő nevelkedését elősegíteni,¹⁴⁸ továbbá mindezen ellátások és intézkedések során az egyenlő bánásmód követelményét megtartani.¹⁴⁹ Amint arról szakmai berkekben - és azon túl is - számtalanszor szó esik, a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működésének hiányosságaira mind a jogalkalmazók, mind az állampolgári jogok országgyűlési biztosa felhívták már a figyelmet. A jelzőrendszer tagjai sok esetben nem teljesítik jelzési és együttműködési kötelezettségüket, és ezen mulasztás javarészt szankció nélkül marad, holott a Gyvt. értelmében a gyámhivatal jelzi a kötelezettségszegést a fegyelmi jogkör gyakorlójánál, és javasolja a fegyelmi felelősségre vonásra irányuló eljárás megindítását.¹⁵⁰ Véleményem szerint ez az első, de korántsem egyetlen megoldás, és talán nem is megoldás; a gyermekek és a családok számára semmiképpen nem az.

¹⁴⁵ Ádám Antal: Az értékek pluralitása és versengése. Jog - Érték - Erkölc. Emberi Jogok Központja Közalapítvány, Budapest 2006. 54-55. o.

¹⁴⁶ Rózsás Eszter: A gyermekjogok tartalma, érvényesülése és védelme. PTE ÁJK Doktori (PhD) értekezés. Pécs, 2008. 5. o. <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/rozsas-eszter/rozsas-eszter-vedes-ertekezes.pdf>

¹⁴⁷ Gyvt. 1. § (1) bekezdés.

¹⁴⁸ Gyvt. 2. § (1)-(2) bekezdés.

¹⁴⁹ Gyvt. 3. § (2) bekezdés.

¹⁵⁰ Gyvt. 4. § (3) bekezdéshez kapcsolt miniszteri indokolás. Wolters Kluwer Hungary Kft. Jogtár.

Amennyiben a gondolatsor továbbgörgetése előtt feltérképezzük a körülöttünk lévő világot, és körbepásztazzuk ismeretségi körünket, először talán megtorpanunk, de aztán gyorsan továbblépve csak annyit fűzhetünk hozzá: „*nem tudom, nem tudhatom*”, „*nem vagyok ott, ezért nem látok bele*”, „*én ezt teljes bizonyossággal nem állíthatom*”. Adott tehát egy mindannyiunk számára megfogalmazott gyermekvédelmi kötelezettség, szűkebb értelemben pedig deklarált a szülők védelmező és gondoskodási feladata. De mi történik akkor, ha ez nem valósul meg? Ki segít és milyen mértékben, mert mindezek origójában ott áll a gyermek a maga kiskorúságával, tehetetlenségével, intézkedésre képtelenségével, értetlenségével, ugyanakkor ártatlanságával, bizalmával, de mindenekelőtt feltétlen szeretetével. A jogszabályok sűrűjéből lesűrhető, hogy a magánszférában a gondoskodás és védelem elsődlegesen a szülőket, illetve a törvényes képviselőket illeti és terheli, amely tartalmát tekintve vitathatatlanul magában foglalja a nevelés irányának, módszereinek megválasztását, így az erőszak alkalmazásának kockázatát.

Gyermekvédelemről beszélni a gyermek fogalmának meghatározásával lehetséges, ezért tisztázni szükséges, hogy ki minősül gyermeknek? A különböző jogágak a kiskorúság, a büntetőjogi felelősségre vonás vagy a munkavállalás alsó korhatárát határozzák meg, ám a gyermekeket védő szabályok¹⁵¹ és nemzetközi egyezmények esetében többnyire a tizennyolcadik életév betöltése számít korhatárnak, ami egyben a teljes cselekvőképesség határa is. Hihetetlennek tűnik, de 1960 előtt lényegében nem beszélhetünk gyermekségtörténeti kutatásokról: a középkori ember nem rendelkezett egyértelműen körülírható gyermekkorfelfogással (attól kezdve, hogy megélt anyja, dajkája gondozása nélkül, már a felnőttek társadalmának részévé vált), a gyermekkor - mint elkülönített életszakasz fogalma - a polgárosodás kezdetétől jelent meg (a család és az iskola egyre jobban törekedett a nevelés útján való formálásukra).¹⁵² Ugyanezt a dátumot emeli ki az egyik rendőrségi gyakorlati kézikönyv is azzal, hogy a párkapcsolati erőszak az 1960-as évekig tabutémának számított, mindenki tudott róla, esetleg maga is részese volt, de nem beszéltek róla nyíltan, nem lehetett beleavatkozni, hiszen azt a család magánügyének tekintették.¹⁵³ A Hktv. hatályba lépése előtti időben elenyésző rendőri intézkedés

¹⁵¹ Elsősorban a gyermekvédelmi törvény; a Gyvt. 5. § a) pontja a Ptk.-ra utal vissza azzal, hogy „gyermek a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 2:10. § (1) bekezdése szerinti kiskorú”, vagyis „Kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be. A kiskorú a házasságkötéssel nagykorúvá válik.”

¹⁵² Philippe Ariés: Gyermek, család, halál. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987.

¹⁵³ Sümegi Csaba: Gyakorlati lépések a kapcsolati erőszak során felmerülő ideiglenes megelőző távoltartás rendőrségi végrehajtásával kapcsolatban. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság, Miskolc, 2018. 4. o.

foganatosítására nyílt lehetőség, az jobbra kimerült a figyelmeztetésben és felvilágosításban, így erre az időszakra datálják a rendőrség tekintélyének csorbulását, ekkor alakult ki a lakosság körében az a szlogen, hogy „amíg vér nem folyik” a rendőrség tehetetlen.¹⁵⁴

A gyermekek jogainak védelme napjaink egyik legfontosabb és legprogresszívebben fejlődő kérdése, amely a nemzetközi szinten is folyamatos odafigyelésre ösztönzi a szervezeteket és a szakosított intézményeket. A gyermekjogokhoz kapcsolódóan feltárt problémák rendkívül szerteágazóak, ezért értékelésük multidiszciplináris megközelítési módot igényel mind elméleti, mind gyakorlati szinten. Körülhatárolásának nehézségét az is fokozza, hogy a gyermekjog - relatív fiatal területe (társadalmi-jogi-politikai kérdésként is csak az 1920-as években¹⁵⁵ jelent meg) - önálló jogágként nem létezik. Nem pusztán a jogtudományt, azon belül a polgári jogot, a büntetőjogot, a kriminológiát, a családi jogot vagy a közigazgatási jogot érinti, hanem átível az alkotmányjog és a nemzetközi jog területére is, ekként az egyes kérdések nem választhatóak el más társtudományi területektől. A XVIII. században erősödött meg azon nézet, hogy a gyermekek a felnőttektől eltérő szükségletekkel bírnak, így erősödött a gyermekekről, a gyermekkorról és a gyermekjogokról való diskurzus (a gyermek autonóm személyként kezelése és elismerése, oktatási jogok, szabadságjogok, testi fenytés tilalma, egyenlő bánásmód követelménye).¹⁵⁶

1978 februárjában a lengyel kormány az ENSZ Emberi Jogi Bizottságához fordult a Gyermekjogi Egyezmény szövegtervezetével, majd jogi kötőerővel bíró gyermekjogi katalógusként tíz év előkészítő munkát követően 1990. szeptember 2-án lépett hatályba. Azóta az Egyesült Államok kivételével minden államban ratifikálták, Magyarország 1990. március 14-én írta alá és 1991. november 22-én hirdette ki a gyermek jogairól szóló New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvénnyel.¹⁵⁷ A Gyermekjogi Egyezmény 1. cikkében rögzíti, hogy „*gyermek az a személy,*

¹⁵⁴ Uo. 7. o.

¹⁵⁵ Ld. I. Genfi Nyilatkozat (1924), II. Genfi Nyilatkozat (1959), Janus Korczak elévülhetetlen érdemei, a Gyermekek jogairól szóló ENSZ Egyezmény (1989), A gyermekjogi bizottság átfogó kommentárjai, az Egyezmény Jegyzőkönyvei, az Európa Tanács szerepe és eszközei, az Európai Unió lehetőségei, a Gyermekjogi Egyezmény zsinórmértéke.

¹⁵⁶ Lux Ágnes: A gyermekjogok nemzetközi keretrendszerének fejlődése.

http://www.ijsz.hu/UserFiles/dr_lux_agnes_-a_gyermekjogok_nemzetkozi_keretrendszerenek_fejlolese.pdf és Lux Ágnes: Ki a gyermek? A gyermek fogalma és a gyermekkor specialitásai. PPKÉ Fiatalkorúak szakjogász képzés. Kézirat. Budapest, 2019.

¹⁵⁷ Végrehajtását több szervezet vizsgálja, így az UNICEF és Nemzeti Bizottságai, az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, tagállami jelentéstételi kötelezettséggel.

aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.” A dokumentum nem foglalkozik a gyermekség kezdetével, Preambulumában az 1959-ben született Genfi Nyilatkozatot idézi, mely szerint „tekintettel a gyermek fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre születése előtt és után egyaránt.” A Gyermekjogi Egyezmény máig a legszélesebb körben elfogadott emberi jogi egyezmény, amely egyedülállóan helyezi fókuszba a gyermeket, és amellyel megszületett a „globális gyermek” fogalma is.¹⁵⁸ Célja, hogy aktív szerepvállalásra készítse az államokat a gyermekek jólétének és jogaik biztosítása érdekében, összefogja és harmonizálja a nemzetközi jogi szerződésekben elszórtan felbukkanó gyermekjogokat, és immár kötelező érvényű dokumentum formájában tartalmazza az emberi jogok kiterjedt skáláját, kizárva a jogérvényesítés során a diszkriminációt minden formáját. Az egyezmény három alapelve a *védelem / megelőzés* (zéró tolerancia az erőszakkal,¹⁵⁹ nemi kizsákmányolással, gyermekkereskedelemmel szemben), a *részvétel* (az ítélőképessége birtokában lévő gyermek szabad vélemény-nyilvánítása az őt érintő kérdésekben, és ennek hangsúlyos figyelembevétele; a gyermek meghallgatása közvetlenül vagy képviselője útján), és az *ellátás* (család, egészség, szociális biztonság, oktatás). Mindhárom pillér összekapcsolja a gyermeket a családon belüli erőszak elleni védelemmel és a szexuális abúzusok elleni határozott, szigorú és elmaradhatatlan fellépéssel.

A fokozott védelem a kapcsolati erőszak bűncselekményében akként jelenik meg, hogy annak sértettje a gyermek is lehet (egyenesági rokon), a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények teljes fejezete pedig figyelemmel van a gyermek életkorára, és ehhez fűz hátrányosabb, súlyosabb jogkövetkezményeket. A meghallgatáshoz való jog mind a polgári és közigazgatási, mind a büntető eljárásokban kiemelten fontos, azonban szükséges rögzíteni, hogy ez a gyermeknek joga és nem kötelessége. Ennek fordítottja is igaz: a gyermek meghallgatásától nem lehet eltekinteni kizárólag az életkora miatt, meg kell hallgatni meglátásait és saját véleményét; sőt, ha ezt a gyermek kezdeményezi, a bíró

¹⁵⁸ Bácskai Krisztina - Bene Beáta - Burján Evelin - Györffy Zsuzsanna - Kussinszky Anikó - Láposy Attila - Lux Ágnes - Murányi Fanni - Tasi Katalin - Tóth Krisztina: Harminc / 30 Jubileumi ombudsman-kötet a Gyermekjogi Egyezmény tiszteletére. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Budapest, 2019. 39. o.

¹⁵⁹ „A gyerekekkel szembeni erőszak semmilyen formája nem indokolható; a gyerekekkel szembeni erőszak minden esetben megelőzhető”. (Pinherio-jelentés, 2005). Idézi: Lux Ágnes: A gyermekjogok nemzetközi keretrendszerének fejlődése.

http://www.ijsz.hu/UserFiles/dr_lux_agnes_-a_gyermekjogok_nemzetkozi_keretrendszerenek_fejlodese.pdf

főszabály szerint nem utasíthatja el kérését.¹⁶⁰ A gyermekjogok hárompólusú jogviszonyában a *gyermek*, mint jogalany és az alkotmányos intézményvédelem kötelezettjeként szereplő *állam* mellett egy harmadik szereplő is bekapcsolódik a *szülő* (*gondviselő*) személyében.¹⁶¹

Ahogy a mindennapi életben, úgy az életviszonyainkat meghatározó törvényekben is évszázadokig jelen volt a „megkérdőjelezhetetlen szülői erő”, hiszen a bántalmazást sokáig (és egyesek még ma is) a nevelés egyik eszközének tekintették.¹⁶² Herczog Mária még a közelmúltban is arra hívta fel a figyelmet, hogy „*a fizikai erőszak ártalmasságát elfogadtatni nagyon nehéz, mert Magyarországon és a világ legtöbb országában a gyerekek fizikai fenytése kisebb-nagyobb mértékben elfogadott, tolerált, sőt nem egy helyen támogatott is.*”¹⁶³ Lux Ágnes gyermekjogi szakértő egyik előadását egy 2014-es UNICEF felmérés eredményeivel zárta, miszerint három gyerekből egy tudja, hogy különleges jogai vannak (36 %), három gyerekből kettő nem kér segítséget, ha megsértették a jogait (62 %), és közel minden második gyerek szerint nem számít erőszaknak, ha megpofozzák vagy megütik őket (44 %).¹⁶⁴

Az EMMI EüK. 14. számú, 2020. augusztus 5. napjától hatályos, az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának gyanúja esetén c. szakmai irányelve¹⁶⁵ szerint gyermekbántalmazás, ha valaki testi-lelki sérülést, fájdalmat okoz egy gyermeknek, vagy ha a gyermek sérelmére elkövetett cselekményt - noha tud róla, vagy szemtanúja - nem akadályozza meg, illetve nem jelenti.

¹⁶⁰ Kivéve akkor, ha meglátása szerint a gyermek legfőbb érdeke úgy kívánja.

¹⁶¹ Lux Ágnes: A gyermekjogok nemzetközi keretrendszerének kialakulása. A gyermekjogi mozgalom születése. PPKE Fiatalkorúak szakjogásza képzés. Kézirat. Budapest, 2019.

¹⁶² Katonáné Pehr Erika: A gyermekbántalmazás nemzetközi megítélése. In: Virág György (szerk.) OKRI Szemle OKRI Budapest, 2012. 144. o.

https://okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/012_pehr.pdf

¹⁶³ Herczog Mária: Gyermekbántalmazás. Complex Kiadó, Budapest, 2007. 83. o.

¹⁶⁴ Lux Ágnes: A gyermekjogok nemzetközi keretrendszerének fejlődése.

Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ. 2015.03.05.

http://www.ijsz.hu/UserFiles/dr_lux_agnes_-a_gyermekjogok_nemzetkozi_keretrendszerenek_fejlolese.pdf

¹⁶⁵ 2020. EüK. 14. szám EMMI szakmai irányelv 2

http://www.hbcs.hu/uploads/jogszabaly/3179/fajlok/2020_EuK_14_szam_EMMI_iranyelv_2.pdf

Az irányelv a gyermekbántalmazás fajtái közé sorolja a gyermek érzelmi¹⁶⁶ és fizikai¹⁶⁷ bántalmazása mellett a szexuális abúzust,¹⁶⁸ a „Münchhausen by proxy” szindrómát,¹⁶⁹ a szülői elidegenítés szindrómát (PAS),¹⁷⁰ illetve azt is, amikor a gyermek önmagát veszélyezteti¹⁷¹.

¹⁶⁶ A gyermek érzelmeivel való tartós vagy rendszeres visszaélés, a gyermekekben az értéktelenség, a szeretetlenség, a nem kívánság, a hasznavehetetlenség érzésének keltése, amely önértékelési zavarokhoz, kötődési nehézségekhez vezethet. Az életkornak vagy a fejlettségnek nem megfelelő elvárások támasztása (pl. a szobatisztaság idő előtti erőltetése, a képességekhez nem igazodó iskolai követelmények), félelemérzet vagy szorongás keltése, megszegényítés, állandó kritizálás, az érzelmi zsarolás, a gyermek kihasználása. Idetartozik a bántalmazással, erőszakkal való rendszeres fenyegetés is, amikor az erőszakcselekmény ténylegesen nem következik be, de a gyermeket félelemben, rettegésben tartja (pl. a gyermek játékának, tulajdonának tönkretétele, izolálás, bezárás, társas kapcsolataitól való megfosztás). Az érzelmi bántalmazás súlyos formája, amikor a gyermek tanúja más, gyakran édesanyja bántalmazásának. Idetartozik a különélő szülővel való kapcsolattartás akadályozása, tiltása, valamint a másik szülő ellen történő nevelés is. Az érzelmi bántalmazás (abúzus) rendszerint a gyermekkel szembeni rossz bánásmód más formáival együtt fordul elő, de önállóan is megjelenhet.

¹⁶⁷ Fizikai sérülés okozása (ütés, rúgás, lekötözés, bezárás, rángatás, rázás, el- vagy ledobás, gondatlan leejtés, mérgezés, megégetés, leforrázás, vízbe fojtás, fojtogatás stb.) Magyarországon a leggyakrabban „testi fenyítés” formájában fordul elő a fizikai bántalmazás, amikor a szülők, a pozitív nevelési technikák ismeretének hiányában pofonnal, veréssel, esetleg büntetésből étel vagy ital rendszeres megvonásával fegyelmezik a gyermeküket. Számos országban idesorolják a közlekedés során elkövetett gondatlan veszélyeztetést is. A fizikai bántalmazás speciális formája a megrázott gyermek szindróma (Shaken Baby Syndrome, Shaken Impact Syndrome), amikor a gyermek közvetlen megrázása, vagy közvetve valamely tárgyhoz való csapódása egyaránt okozhat károsodást. Sokszor tudatlanság, rossz szokások okozhatják, pl. amikor a jóakaró, de tudatlan szülő játékosan dobálja a kisbabát. Máskor a gyermek sírását elviselni képtelen, ideges szülő/gondozó idézi elő azzal, hogy a gyermeket erőteljesen megragadja, megrázza, hogy megijesztésével hagyja abba a sírást. A felismerése szempontjából igen alattomos bántalmazási forma, mert nincs külsérelmi nyom, igen nehéz felderíteni és halált vagy súlyos maradandó károsodást okozhat. A kórképet el kell különíteni a hirtelen csecsemőkorai haláltól (SIDS), ahol sem a helyszíni, sem a toxikológiai, a mikrobiológiai, kórbonctani, igazságügyi orvostani vizsgálat nem képes azonosítani a halál okát.

¹⁶⁸ A gyermek vagy fiatal szexuális tevékenységekre való kényszerítését vagy ilyen irányú csábítását jelenti, függetlenül attól, hogy a gyermek tisztában van-e azzal, mi történik vele. E körbe tartozik a tényleges szexuális aktuson kívül a molesztáló, szexuális szándékkal simogató, csábító tevékenység, a magamutogatás is, a gyermek bevonása pornográf anyagok megtekintésébe vagy készítésébe vagy a szülő/gondozó szexuális tevékenységének figyelésébe. Incesztus vagy vérfertőzés során a bántalmazó egyenes ági rokonával (pl. gyermekével, unokájával) létesít szexuális kapcsolatot. A szexuális visszaélés ma már nemzetközi problémává nőtt formája a gyermekkereskedelem, a kereskedelmi célú szexuális kihasználás, kizsákmányolás, szexturizmus, online szexuális zaklatás, gyermekprostitúció.

¹⁶⁹ Igen ritka, kevert bántalmazási forma, amely súlyos lelki és fizikai (potenciálisan életveszélyes) következményekkel jár. A felnőtt gondviselő (legtöbbször az édesanya) folyamatosan betegség tüneteket talál ki vagy idéz elő szándékosan, esetleg a meglévő betegség tüneteit túlozza el, ezzel felesleges és fájdalmas orvosi beavatkozásoknak teszi ki gyermekét.

¹⁷⁰ Új jelenség, ami a gyermek és az elutasított családtag ellen irányuló pszichológiai abúzusnak, lelki bántalmazásnak egy jellegzetes formája, és szinte kizárólag a házastársak különélése vagy válása esetén fordul elő, főleg azokban az esetekben, ahol jogi lépésekre is sor kerül vagy került. A lelki bántalmazás jellemzően a másik szülővel szembeni indokolatlan félelem, tiszteletlenség vagy ellenségeskedés kialakulásához vezet. Ennek általában az az oka, hogy az egyik szülő ki akarja zárni a másik szülőt a gyermek életéből, és ezért a gyermek végül teljesen elidegenedik a másik szülőtől.

¹⁷¹ Az önsértés, azaz a gyerekeknek a saját maga ellen irányuló erőszakos magatartása (pl. falcolás), melynek súlyosabb formája az öngyilkosság, öngyilkossági kísérlet. Idesorolhatók az egyéb veszélyeztető magatartási formák: elszökés, csavargás, tankötelezettség nem teljesítése, drogfogyasztás, alkoholizálás stb. Ezek hátterében gyakran családi diszfunkció, félelem, elhanyagolás, családi erőszak, kortársbántalmazás, iskolai problémák, kudarc stb. állnak.

Az elkövetés helye szerint pedig családon belüli, illetve családon kívüli erőszak, továbbá rendszer-abúzusról, intézményi bántalmazásról beszélhetünk.

A gyermeki alapértékek és ezáltal a gyermekjogok maradéktalan érvényre juttatása gyakran a társadalom sötét foltjaként aposztrofálható. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint maguknak az áldozatoknak a saját véleménye, akik közül egyikük így emlékszik vissza: *„Gyerekként azt hittem, hogy akkor lesz vége ennek az egésznek, ha meghalunk, mert nem segített senki.”*¹⁷² A gyermekbarát igazságszolgáltatás nem tud megvalósulni mindaddig, amíg bizonyos rendszerszintű hibákat, hiányosságokat nem orvosolunk, és a legalapvetőbb nehézségekre (szakemberek célzott képzésének hiánya, az együttműködés és közös értékelési keretrendszer hiánya, információcsere blokkolódása a különböző jogágak eljárásai között, szülői felügyeletet érintő, illetve a kiskorú veszélyeztetése miatt indult eljárások ítélkezési gyakorlata, átfogó vizsgálatokat végző monitoring rendszer hiánya) nem találunk hathatós megoldásokat.¹⁷³ A kiskorú veszélyeztetése tárgyában indult ügyek háttérében is jellemzően hosszú évek óta tartó családon belüli erőszak vagy elhanyagolás áll, azonban ha a gyermek a hatóságok látókörébe is kerül, körülményei érdemi változása aligha észlelhető, mert beavatkozás nem, vagy csak megkésve történik. Éveken keresztül tartó gyermekbántalmazások rajzolódnak ki, az iratokban sok esetben szenvedélybeteg szülők jelennek meg, összekapcsolódva olykor a bíróság által meg nem állapított, de tényszerű kapcsolati erőszakkal - emeli ki Solt Ágnes.¹⁷⁴ Az OKRI vonatkozó kutatásának eredményeként is megállapítást nyert, hogy elhúzódó folyamat eredménye mire egyáltalán a büntetőeljárás megindul, de a kiskorú ezzel párhuzamosan érintett a közigazgatási, polgári peres vagy nemperes eljárásokban is, ahol úgyszintén nehézkes meghallgatásokkal, vizsgálatokkal, környezettanulmányokkal találkozik úgy, hogy a családja ügyében eljáró hatóságok eljárásai egymástól elkülönülve, egymásról mit sem tudva zajlanak. Ha a gyermeket minden eljárásban csak egyetlen szakember és csak egy pszichológus szakértő hallgatná meg, akkor is minimum hat alkalommal faggatják őt ismeretlen emberek - mutat rá Solt Ágnes,¹⁷⁵ ami nemcsak elgondolkodtató, hanem az egyik legsúlyosabb rendszerszintű probléma amellet, hogy ekként az időszerűség - vagy éppen a soron kívüliség - sem valósulhat meg.

¹⁷² Kutatási interjú (saját): U. Karolina.

¹⁷³ Solt Ágnes: A „gyermekbarát igazságszolgáltatás” repedéseiről. In: Vókó György (szerk.) Kriminológiai Tanulmányok. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2018/55. 47. o.

¹⁷⁴ Uo. 57. o.

¹⁷⁵ Uo. 56. o.

3. ORFK utasítás: rendőrségi feladatok hozzátartozói erőszak esetén

A kapcsolati erőszak mezején kiemelt fontossággal bír a hozzátartozók közötti erőszak kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról szóló 2/2018. (I.25.) ORFK utasítás, mely részleteiben szabályozza a helyszínen észlelt, illetve a beérkezett segélyhívásból vagy bejelentésből kitűnő erőszak esetén teendő rendőri intézkedéseket (ideiglenes megelőző távoltartás, értesítési kötelezettség, eljárás megindítása, bántalmazott segítése stb.). Véleményem szerint ezen szabályösszesség alapidokumentumnak tekintendő valamennyi témával foglalkozó szakember számára, hiszen a családon belüli erőszak első, egyben legfontosabb lépését a rendőrség teszi meg azzal, hogy a helyszínre érkezik vagy bármely formában hivatalos tudomást szerez a történetekről.

Magyarországon 2009. óta külön törvény rendelkezik a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról, melynek alapvető célja az, hogy még azt megelőzően kezelje a családi erőszakot, mielőtt súlyosabb konfliktus, helyrehozhatatlan következményekkel járó bűncselekmény bekövetkezne.¹⁷⁶ A jogszabály az ügyészség közjogi szakágában tevékenykedő ügyészei számára a megelőző távoltartás elrendelése iránt indult bírósági polgári nemperes eljárásban fellépési jogot biztosít, az ügyész abban részt vehet, indítványt tehet.¹⁷⁷ Az ideiglenes távoltartó határozat közigazgatási jellegű, és a bántalmazó jogcímtől függetlenül köteles elhagyni a bántalmazottal közösen használt lakást.¹⁷⁸

Az Utasítás definiálja a *bántalmazott*, a *bántalmazó*, illetve a *hozzátartozók közötti erőszak* fogalmát is, mindhárom tekintetében a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról 2009. évi LXXII. törvényt (Hktv.) veszi alapul. A Hktv. 1. § (1) bekezdése értelmében hozzátartozók közötti erőszaknak minősül a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység, illetve

¹⁷⁶ Pesti Brigitta: A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról, alkalmazásának gyakorlati problémáiról. Jogelméleti Szemle 2013/2. <http://jesz.ajk.elte.hu/pesti54.pdf>

¹⁷⁷ Magyarország Ügyészsége: A családon belüli erőszak visszaszorítása érdekében a büntetőjogi távoltartás elrendelését megelőzően alkalmazható közjogi eszközök. <http://ugyeszseg.hu/a-csaladon-beluli-eroszak-visszaszoritasa-erdekeben-a-buntetojogi-tavoltartas-elrendeleset-megelozoen-alkalmazhato-kozjogi-eszkozok/>

¹⁷⁸ Kemény Gábor: A családon belüli erőszak elleni hatékonyabb fellépésről, de lege ferenda. Belügyi Szemle 2005/9. 46. o.

a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető mulasztás.

Az Utasítás alkalmazásában bántalmazott az a hozzátartozó, akinek a sérelmére a fentiek szerinti hozzátartozók közötti erőszakot megvalósítják (egyes védendő értékek közvetlen veszélyét keletkeztető tevékenységek és mulasztások), míg bántalmazó az a cselekvőképes hozzátartozó, aki a hozzátartozók közötti erőszakot megvalósítja, vagy akire tekintettel a hozzátartozók közötti erőszakot más megvalósítja, feltéve, hogy ezzel a bántalmazó egyetért.¹⁷⁹

Az Utasítás meghatározza a *kiskorú veszélyeztetettségét*, illetve *súlyos veszélyeztetettségét* is, melynek kapcsán mindkét esetben a gyermekvédelmi törvényre utal vissza. Mindezek alapján rögzíthető, hogy rendőrségi szempontból a kiskorú veszélyeztetettsége a kiskorú Gyvt. 5. § n) pontja szerinti veszélyeztetettsége, vagyis olyan, a gyermek vagy más személy által tanúsított - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza. A kiskorú súlyos veszélyeztetettségét a rendőrség a Gyvt. ideiglenes hatályú elhelyezésről rendelkező előírásai között szereplő 72. § (2) bekezdésére alapítja, mely szerint ideiglenes hatályú elhelyezést megalapozó súlyos veszélyeztettségnek minősül a gyermek olyan bántalmazása, elhanyagolása, amely életét közvetlen veszélynek teszi ki, vagy testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésében jelentős és helyrehozhatatlan károsodást okozhat.

Az Utasítás elemzésétől eltekintve megjegyzem, hogy az részletesen taglalja a helyszínen észlelteknél alapján teendő kötelező rendőri intézkedéseket, a beérkezett segélyhívások és bejelentések elintézését, a tájékoztatási kötelezettségeket, a tényállás tisztázása érdekében lefolytatandó bizonyítási eljárás menetét, a kiskorúak érintettségének vizsgálatát, és még számos halaszthatatlan, illetve elmaradhatatlan feladatot. A kapcsolati erőszak bűncselekményével összhatásban - a rendszeresség bizonyítása okán - az Utasítás egyik legfontosabb rendelkezése, hogy a rendőr(ség) beszerzi az adatot arra vonatkozóan, hogy a bántalmazó a bántalmazott sérelmére korábban követett-e el erőszakos cselekményt, és ha igen mikor, hány esetben.¹⁸⁰ A jogalkotói célnak és szándéknak - vagyis az új Btk.-nak megfelelően - amennyiben akár a rendőrség, akár az ügyészség vagy a bíróság azt észleli, hogy a sértett egyértelmű nyilatkozatot tett arra nézve, hogy a bántalmazó viselkedése nem rendkívüli, a büntetőeljárást nem hagyhatja testi sértésben, személyi szabadság

¹⁷⁹ Hketv. 1. § (2)-(3) bekezdés.

¹⁸⁰ 2/2018. (I.25.) ORFK utasítás II. Fejezet 8. c) pont.

megsértésében, tetteges becsületsértésben vagy más cselekmény medrében megindulni vagy folyni, az eljárás végkimenetelétől függetlenül a helyes minősítés mellett kell letennie a voksát. A cselekmény kapcsolati erőszaknak történő minősítése vagy annak elmaradása, ez utóbbi esetén a büntetőeljárás további sorsa és kihatása a következő fejezet tárgykörébe tartozik, ehelyütt csak azt emelném ki, hogy a nyomozó hatóságnak ebben meghatározó szerepe éleződik ki. A rendőr ezen túlmenően köteles vizsgálni az ideiglenes megelőző távoltartás meghozatalának szükségességét,¹⁸¹ illetve a helyszínen intézkedik a jogellenes állapot megszakítása, a további jogsértések megelőzése, és a törvényes rend helyreállítása érdekében; megállapítja a szabálysértési vagy büntetőeljárás megindításának indokoltságát; meggyőződik a bántalmazott biztonságáról. Amennyiben válasza nemleges (vagyis a bántalmazott nincs biztonságban), őt - kérésére - biztonsági intézkedés keretében elkíséri az illetékességi területén lévő legközelebbi szállást nyújtó krízismenhelyre. Tájékoztatja a bántalmazót a lakóhelyén és környékén igénybe vehető éjszakai szállást nyújtó intézmények helyéről, címéről és az igénybevétel feltételeiről, valamint a bántalmazottat a 606/2013/EU rendelet szerinti tanúsítvány kiállításának lehetőségéről és feltételeiről. A rendőrség az eljárás megindításakor köteles a bántalmazott részére felvilágosítást adni az áldozatsegítő, a szociális és jogi segítségnyújtó szervekről, szervezetekről és intézményekről, a civil segítő szervezetekről, valamint a rendelkezésre álló pénzbeli segítségnyújtási lehetőségekről is, továbbá a bántalmazott kérelmére segítséget nyújtani a védelmi tanúsítvány más tagállamban történő felhasználásával összefüggésben. A rendőrség tájékoztatást ad a rendelkezésükre álló jogérvényesítési lehetőségekről, a segítő és információs szolgáltatásokról, szervezetekről, menedékházak, anyaothonok igénybevételének lehetőségeiről; illetve ha kiadmányozásra jogosult és annak feltételei fennállnak, meghozza az ideiglenes megelőző távoltartás elrendeléséről szóló határozatot, és - annak a Hktv.-ben meghatározott feltételei fennállása esetén - kiállítja a védelmi tanúsítványt.¹⁸²

A családdal elsőként általában a rendőrség tagjai találkoznak, ezért fontos tudniuk, hogy az emberek nem mindig azt mondják, amit gondolnak vagy éreznek. Ha eredményt szeretnének elérni, mások valódi érzelmeit kell felismerniük, a sértettek igazi (mögöttes, rejtett) várakozásainak kell megfelelniük. Elengedhetetlen részükről a megfelelő hangulat- és kapcsolatteremtés, a megtévesztő jegyek vagy az univerzális gesztusok (pl. védekező karjelek és mozdulatok) észrevétele, de ami talán mindennél fontosabb, hogy mennyire

¹⁸¹ 2/2018. (I.25.) ORFK utasítás II. Fejezet 3. pont.

¹⁸² 2/2018. (I.25.) ORFK utasítás II. Fejezet 5. a)-e) pontok.

tudnak olvasni a sorok között,¹⁸³ hiszen ők ott és akkor, a jog talaján állva ugyan, de első benyomásként mégiscsak a testbeszédéből építkezhetnek. Az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása és támogatása tárgykörében a Belügyminisztérium által kiadott „kiszűzet” arra hívja fel a figyelmet, hogy *„a gyermekáldozatok beszédében tapasztalható megakadásjelenségeknek életkori, érzelmi- és szellemi fejlődési okai vannak, és nem arra utalnak, hogy az áldozat nem akarja megmondani az igazat, vagy éppen akkor találja ki az általa elmondottakat.”* A gyermekáldozatoknál különös figyelmet kell fordítani a non-verbális kommunikációra, ami magában foglalja a metakommunikációt (szóválasztás, hanglejtés, hangszín stb.) és a testbeszédet is.¹⁸⁴

Ezt erősítette meg az egyik sok éves tapasztalattal rendelkező hivatásos állományú rendőrtiszt is: *„A rendőri körben csak csb-nek nevezett esetekben¹⁸⁵ sokkal többről van szó, mint egy helyszíni intézkedés. Tudom, hogy a kollégáim jó része a nemszeretem kategóriába sorolja ezeket az ügyeket, mert túlfokozott érzelmek, sírások, jajongások vannak benne, és bizony a gyerekekkel sem tudnak mit kezdeni. Megint egy csb. - legyintenek rá sokan, pedig azok az emberek együtt laknak, a megvert gyerek és nő nem tud azonnal, személyes tárgyait hátrahagyva elmenni onnan, szó szerint össze vannak zárva a bántalmazóval. Nekünk kell empatikusnak lenni, felfigyelni a kisírt szemekre, a gyerek viselkedésére, a lakókörnyezet állapotára, összességében kell észrevennünk a félelem és rettegés szülte tagadó nyilatkozatok mögötti segítségért kiáltó tényezőket.”¹⁸⁶*

Kollégája a beszélgetés során azzal egészítette ki, hogy *„A zaklatások is el vannak bagatellizálva, pedig milyen borzasztó, ha valakit folyton figyelnek, követik az utcán, vagy az ablaka alatt leskelődnek. A családokban lévő agressziót nem vehetjük egy kalap alá más bűncselekményekkel, hiszen az utcán garázdálkodók - ha kitombolták magukat - mind hazamennek, azok viszont ott maradnak egymással - sokszor elképzelem, mi történik, amikor mi eljövünk. A lakásában megvert ember nemcsak hogy fél, hanem esélye sincs arra, hogy bárki leszedje róla a támadóját vagy a segítségére siessen. Nekünk az intézkedés rövid ideje alatt kell beélesíteni az összes radarunkat, és nemcsak a szavakra, hanem az érzelmekre, a rezdülésekre is koncentrálni kell, de legfőképp a jelenlévő gyerekekre.”¹⁸⁷*

¹⁸³ Barbara és Allan Pease: A testbeszéd enciklopédiája. Park Könyvkiadó, Budapest, 2017. 7., 84., 132. és 235. o.

¹⁸⁴ Belügyminisztérium: Segítő Anyag Szakembereknek (SANSZ) - az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása, támogatása céljából. 2019. 19. o.

¹⁸⁵ Értsd: „családi balhé, családi botrány”.

¹⁸⁶ Kutatási interjú (saját): B. Róbert.

¹⁸⁷ Kutatási interjú (saját): N. Zoltán.

Valahogy így élük meg a családon belüli erőszak helyszíneit az ORFK utasítást végrehajtó rendőri állomány tagjai, mely bűncselekménytípus kapcsán Póth Ágnes kiemelte: „*a sértettek kihallgatása szakmai professzionalizmust igényel*”, az áldozatvédelmi szakembereknek általános és pszichológiai adottságokkal egyaránt rendelkezniük kell (speciális szakmai felkészültség, tájékozottság, érzékenység, elfogulatlanság, tolerancia, elhivatottság, kötelességtudat). „*A bűnelkövetés olyan társadalmi jelenség, amellyel számolni kell, mint ahogy az áldozatokkal való foglalkozásra is hosszú távon be kell rendezkedni.*”¹⁸⁸ De hogyan? A sértettek nem pusztán a büntetőeljárás alanyai, olyan jogokkal kell rendelkezniük, amelyekkel hatással lehetnek az eljárás alakulására, és amelyek révén nem szenvednek újabb sérüléseket, így elkerülhető a másodlagos viktimizáció, amelyet gyakran éppen a hatóságok szakszerűsége, alkalmatlansága vagy mulasztása okoz számukra.¹⁸⁹ A házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni bűncselekmények esetszámának emelkedését sem kizárólag az erőszak növekedése okozza, hanem közrejátszik benne a világháló szélesebb körben való elterjedése, illetve az egyre javuló rendőri felderítés is.¹⁹⁰ Domokos Andrea megfogalmazásával teljes mértékben egyetértve rögzíthetem: a büntető igazságszolgáltatásban dolgozóknak fel kell ismerniük, hogy az eljárás érdekét nemcsak az együttműködő terhelt szolgálja, hanem minél több együttműködő sértettet tudnak meggyőzni, annál több bűncselekményt lehet felderíteni és bizonyítani.¹⁹¹

Összegzés

A bevezető gondolatok és a téma teológiai alapjai keretében az ember, mint a társadalom tagja, és mint teremtett lény is megjelenik, ezután pedig az erőszakos magatartás jogtörténeti fejlődéséről, főbb jellemzőiről, végső soron pedig a büntetőjogi beavatkozás elmaradhatatlan szükségességéről, és az erőfeszítések kézzel foghatóságáról szóltam. A fejezetet indító idézetben a kis kavics végül már sziklákat magával sodró képe meglátásom szerint kifejezően illusztrálja a családon belüli erőszak jelenségét, és ezzel együtt

¹⁸⁸ Csernyikné Póth Ágnes: A másodlagos áldozattá válás és elkerülésének rendőri vonatkozásai. Kriminológiai Közlemények 66. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010. 1. o.

<https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/2008eavszcsernyikneps.pdf>

¹⁸⁹ Domokos Andrea: A sértettek érdekei az új büntetőeljárás kódexben. In: Gál Andor - Karsai Krisztina (szerk.) Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016. 50. o.

¹⁹⁰ Mátyás Szabolcs: A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai elemzése. Debreceni Egyetem Természettudományi Doktori Tanács Földtudományok Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. Debrecen, 2011. 22. o.

¹⁹¹ Domokos Andrea: A sértettek érdekei az új büntetőeljárás kódexben. In: Gál Andor - Karsai Krisztina (szerk.) Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016. 54. o.

valamennyi szereplő lejtőn való biztos megindulását. Értekezésem jelen fejezetében a családot, mint védendő értéket mutattam be több aspektusból, mely oltalom tényleges érvényre jutása - vagy annak hiánya - kétségtelenül a mindenkori társadalom beszédes lenyomata: egy pillanatfelvétel, amely megmutatja mit tesz, és mit nem tesz adott keretek között a jelzőrendszer és az illetékes hatóságok, továbbá képet mutat arról is, milyen mértékben avatkozik bele mindebbe maga a kodifikáció.

Elsőként a házasság primátusára, annak időközben bekövetkezett változásaira, s ezek hatásaira hívtam fel a figyelmet. Az Alaptörvény vonatkozó rendelkezései és az alkotmánybírói határozatok elemzése egyértelműen a jogalkotó általi fokozott védelem igényét jelenítik meg. Jogforrási hierarchiánk csúcsán álló, ezáltal valamennyi jogszabályra (és jogalkalmazóra) irányadó szabályanyagban nyert kiindulópontként rögzítésre a házasság, a család és a gyermekek kitüntetett védelme, azonban markáns különbség látszik valóságba történő átültetésében a családi erőszak görbe tükrének képében. Amint arra a KSH átfogó elemzése is rámutatnak, mind a házasságok, mind pedig a válások számadatai tendenciózus változásokon mentek keresztül az elmúlt évtizedekben, a családi kötelek átformálódása az élettársi kapcsolatok létesítésének növekedésével napjainkban is zajlik. Ezek a permanens folyamatok nem másutt, mint a társadalom alapsejtjeként definiálható családokban mennek végbe, ezáltal a frigyre lépők örömeit követően magukkal húzzák az otthonokban kialakuló konfliktusokat, nézeteltéréseket, mindez pedig a házasság megszűnéséhez vezető okok mellett a helyzet által generált feszült hangulatban korántsem tündérmese a gyermekeknek. A verbális bántalmazáson gyakran túlmutató, agresszivitásban megnyilvánuló, olykor hosszan elhúzódó cselekménysorozatok mind-mind hatást gyakorolnak az ilyen környezetben tartózkodó, ott felnövekvő kiskorúakra, ezért a fejezet további részében a család- és a gyermekvédelem jelentőségének alapvetéseit rögzítettem a vizsgált bűncselekmény kapcsolódási pontjait is érintve. Figyelemmel arra, hogy családról és gyermekről, illetve családon belüli erőszakról nem beszélhetünk anélkül, hogy vizsgálódásunk tárgyait ne konkretizálnánk, ezért az Alaptörvény, a családvédelmi és a gyermekvédelmi törvény, illetve a vonatkozó szakirodalmak felsorakoztatásával meghatároztam ezek definícióját, egymáshoz való viszonyát, illetve az erőszak szeretetközösségbe furakodása miatt a hatóságok beavatkozásának indokoltságát.

Álláspontom szerint a gyermekek védelmét elmozdíthatatlan alapkőnek kell tekinteni, mert a legkisebbek, a legkiszolgáltatottabbak olyan jogi alapértékek, amelyeket / akiket saját

családjaik mellett a társadalomnak, és magának az államnak is kiemelt védelemben kell részesítenie. A gyermekbarát igazságszolgáltatás maradéktalan megvalósulása még várat magára, ezért a jövőben is számos finomító jogszabályi rendelkezés és intézkedés megtételére van szükség ahhoz, hogy a gyermekjogok a kiskorúak számára is érzékelhető valósággá váljanak. A családon belüli erőszak jó ideje sokak ellenvetése és a szkeptikusok tiltakozása ellenére sem magánügy, a struccpolitikát hátrahagyva, egyúttal a szavakat mögöttes tartalmuk komolyságával kezelve nem kevesebb, mint a társadalom közös ügye. Éppen ezért nem lehetünk már kibicék ebben, sem eredeti, sem átvitt értelemben. Nem lehetünk egy másik ember ellen irányuló magatartás külső szemlélője anélkül, hogy mi magunk ne vennénk részt ebben a tevékenységben, és nem lehetünk a „társasjáték”-nak csupán a nézője úgy, hogy távolról szemléljük az eseményeket. A kibicnek semmi sem drága - tartja a mondás, amely abból ered, hogy könnyű a kockázat veszélye nélkül meggondolatlan lépésre rávenni az érintetteket. Családon belüli erőszaknál nem kevesebbről, mint bizalmi kockázatról van szó, ezért mindenkor óvatosan, szenzitív módon, a pro és kontra érvek felsorakoztatásával, a lehetőségek rangsorolásával, de határozottan kell közelíteni a problémák, és persze annak szereplői felé. Sem a jogalkalmazók, sem a családok és a barátok nem a magukat más dolgába felelőtlenül beleártó személyek, hanem olyan segítők, akik mind a sértett, mind pedig az elkövető magatartását az ő szubjektív viszonyulásuktól eltérően objektív köntösben láthatják. A fejezetben foglaltakra reflektálva egyik ügyben sem maradhat el a diszfunkcionális család háttérében megbúvó konkrét események feltérképezése és a további erőszak bekövetkezési valószínűségének felmérése, hiszen ezek által predesztinálhatók a jövőbeli események, így számos intézkedési terv ártértékelődhet. Amint az majd az aktavizsgálatok fényében látható lesz, a családokat illetően mindebben az édesanyáknak sajnos hajtóerő vagy éppen megfélemező szerepük lehet, mert sok esetben rajtuk múlik, hogy a gyermek ki lesz-e mentve a bűncselekményi környezetből vagy sem, segítenek-e rajta vagy sem, megmenekítik-e az elkövetőtől vagy sem, de főleg hogy szeretetben és békeességben élheti-e meg gyermekkorát, vagy sem.

Az ún. negatív személyiségű egyének olykor nem is tudják, hogy pontosan miért teszik szóvá, miért nézik rossz szemmel viselkedésüket, ebből adódóan talán nem tudnak, és nem is akarnak változtatni erőszakos magatartásukon. A huzamos időn át elviselt agresszivitás később a sértettek hermetikus elzárkózásához vezethet, mert a bántalmazott is megszokja helyzetét és környezetét, elhatalmasodhat rajta a kilátástalanság és a kitörési képtelenség érzése. Nehézségüket tovább tetézi, ha félelmüket legyőzve megtett bejelentéseiket a

hatóságok megtorpedózzák, hiszen támogatás nélkül az első bizonytalan lépéstől megriadva visszakoznak, önmagukat zsákutcában találva csigaházaikba ismét behúzódnak. A család- és a gyermekvédelem egyik szegmense a hozzátartozók közötti erőszak kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról szóló 2/2018. (I.25.) ORFK utasítással lépett a tettek mezejére. Ez a nagymértékben megújított ORFK utasítás úgy vélem kellően problémaorientált, részleteibe menően rögzíti a családon belüli erőszak helyszínein és azt követően a rendőrség kötelezően elvégzendő feladatait, kijelölve egyúttal azt az irányt, amely a hatóságok jelenségre adott követendő, s egyben adekvát válaszai között foglal helyet.

Véleményem szerint a fejezetben foglalt kérdések elméleti alapja képezi a büntetőjogi védelem gyökereit, ezeken felkapaszkodva juthat felszínre az a felismerés, hogy az emberi magatartásokkal foglalkozó, és azokra reagáló büntetőjog piros lámpát mutatva megálljt parancsoljon, és ha kell, haladéktalanul beavatkozzon. A család- és gyermekvédelem folyamodványaként és együtthatásaként jelent meg 2013. július 1. napján büntetőjogi kódexünkben nívumként a kapcsolati erőszak önálló deliktuma egyfajta tartópillérként, fix pontként a bántalmazottak hatékonyabb segítésére, immáron a büntetőjog ultima ratio jellegét üzenve. Ahogyan más jogágak szabályai, így a büntetőjog által védett értékek is megosztják a közvéleményt, de egyben talán mégis megegyezhetünk: a büntetőjog végső eszköz a jogszabályok tárházában, ezért amikor egy adott magatartás bűncselekményé nyilvánításával találkozunk, az egyúttal azt jelenti, hogy elérte a tűréshatárt, az oltalmazott jogtárgysértésért felelősségre vonással számolhatunk. Ilyen a család és a gyermekek védelme, dolgozatom ezen részének legmagasabb jogszabályi szinten is odafigyelést igénylő főszereplője.

A fejezet struktúráját a fentiek indukálták, így a vizsgált kérdéskörök egymás utáni elhelyezkedése egyfajta időbeliséget is tükröző ívet követ: életviszonyainkban (általában) először a házasság jön létre, majd utána beszélhetünk gyermekvállalásról és így családról, ezért mindezek ebben a sorrendben követik egymást, lépésről lépésre felépítve értekezésem „Házasság, család, gyermekek” című, az ideális világ családmodelljét is felvillantó fejezetét.

„A tudomány a fogalmakat, amelyekkel dolgozik, nem készen találja; először mesterségesen meg kell alkotnia, és csak fokozatosan tökéletesítheti azokat. Az életből merít, azután ismét visszahat az életre.”¹⁹²

III. rész: A KAPCSOLATI ERŐSZAK TÖRVÉNYI TÉNYÁLLÁSÁNAK ELMÉLETI KÉRDÉSEI

1. Történeti visszatekintés – út az új Btk.-ig

„*Justitia est regnorum fundamentum*”, az igazság (igazságszolgáltatás) az országok talpköve (a birodalom alapja), a történelem során igazságosságunk bázisaként funkcionálva jelölheti ki az adott jogág startvonalát. Pallo József szerint hazai jogfejlődésünket a 19. század végétől a nemzetközi tendenciákban megjelenő értékek elfogadása vagy legalábbis az azokhoz való közelítés szándéka jellemezte.¹⁹³ Értékek és alapértékek összjátékában a családon belüli erőszak jelenségéről egy olyan képet vizionálok magam előtt, amivel akarva akaratlanul mindannyian találkozunk: vagy azért mert a zajos szomszédoktól áthallatszik, vagy mert a nevelési-oktatási intézményben összesúgnak és tudni vélik, hogy x és y kapcsolatával valami nincs rendben.¹⁹⁴ Gondolhatunk szűkebb vagy tágabb ismerősi körünkre, ahol már biztosan felfigyeltünk arra, hogy nem éppen a legkedvesebben beszélnek egymással, és olykor egy szemlesütésből, fejbiccentésből, grimaszból vagy a „majd otthon megbeszéljük” hangsúlyából borítékolható, hogy a színpalak mögött valami több is történhet. Bármennyire furcsának tűnik, de a családon belül megvalósított agresszió hazánk „jogtudatába” csupán húsz éve vonult be, ugyanis először egy 1997-es kormányhatározatban jelent meg, majd a következő évtizedekben született csak több olyan intézkedés és jogszabály, amely a megelőzést és kezelést célozta.¹⁹⁵ Varga Csaba találóan úgy fogalmaz: vannak dolgok, melyek természetszerűnek s evidensnek hatnak, olyanok amelyeket állítunk, elfogadunk és nagyfokú természetességgel alkalmazunk anélkül, hogy létük értelmére kérdeznénk, azt feszegetnénk. Ezek a társadalmi nyilvánvalóságok a mindennapi életben, a társadalmi gyakorlat szintjén és a történelmi korszakokat átívelően is formálódhatnak; úgy tűnik ezek körébe tartozik közvéleményünkben s a jogirodalomban a kodifikáció gondolata is.¹⁹⁶

¹⁹² Max Planck német fizikus, a kvantummechanika megalapítója. (1958-1947)

¹⁹³ Pallo József: A büntetőjogi intézkedésekről való hazai tudományos gondolkodás a 20. század első felében. In: Madai Sándor - Pallagi Anikó - Polt Péter (szerk.) Sic itur ad astra Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2020. 405. o.

¹⁹⁴ Nagy Szilvia: Családban marad? Büntetőjogi Szemle 2017/2. <https://ujbtk.hu/dr-nagy-szilvia-csaladban-marad/>

¹⁹⁵ Répássy Árpádné Németh Laura: Erőszak a családban. Büntetőjogi Szemle 2019/2. <https://ujbtk.hu/dr-repassy-arpadne-dr-nemeth-laura-eroszak-a-csaladban/>

¹⁹⁶ Varga Csaba: A kodifikáció mint társadalmi-történelmi jelenség. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002. 9. o.

A család hazai büntetőjogi védelmének új Btk.-ig vezető útját valamennyi csomópontot megjelölve végigkíséri Merényi Kálmán kitűnő munkája, a jogtörténeti fejlődés állomásain elidőzve átfogó képet kapunk általa. Első magyar büntető törvénykönyvünk, a Csemegi-kódex¹⁹⁷ 1880. szeptember 1-jén lépett hatályba, mely büntetni rendelte a házasságtörést, a kettős (többes) házasságot, a csalárd, illetőleg a vétkes házasságkötést, a gyermek családi állása elleni büntettet, továbbá a gyermek- és nőrablás elkövetését.¹⁹⁸ A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878. évi V. törvénycikk) összesen kilenc helyütt említi a családot, a tetteleges bántalmazás körében külön nevesítve a királyi család tagjaira tér ki,¹⁹⁹ foglalkozik a családi élet viszonyaival és a női becsület megtámadásával a rágalmazás és a becsületsértés körében,²⁰⁰ de a kártérítés és járadék kapcsán is a testi sértésről rendelkező fejezetben.²⁰¹ Már ekkortájt is érvényesült azon felfogás, miszerint a büntetőjog szabályai pusztán járulékos természetűek, „csak” teljesebbé, hathatósabbá teszik annak a tárgynak, életviszonynak a jogvédelmét, amelyet más jogszabály már elsődlegesen, s egyben sajátos módon rendezett. Ebből adódóan a házasságot, illetve a családot érintő élethelyzetek leginkább az e viszonyokat tipikusan rendező jogszabályok által voltak védendőek; a büntetőjog akkor avatkozott be, ha adott rendelkezések önmagukban véve már nem tudtak elegendő védelmet nyújtani.²⁰²

Angyal Pár később bírálat alá vette az 1940-es évek elejéig lezajló folyamatokat, mert meglátása szerint a család büntetőjogi védelmét szolgáló, egymással szoros összefüggésben álló jogszabályokat büntetőnovellában lett volna célszerű összefoglalni. Nézetei alapján a gyermekek fokozottabb büntető anyagi jogi védelme is elengedhetetlenek bizonyult a jövőre nézve. A gyermekek oltalma kiváltképp indokolt volt a szülőikkel, a közelebbi hozzátartozóikkal, s gondviselőikkel szemben, ha azok a szóban forgó személyi kör sérelmére egészséget vagy erkölcsöt veszélyeztető magatartást tanúsítanak. Mindemellett büntetni kívánta azt a szülőt, közeli hozzátartozót vagy gondviselőt is, aki a gyermek erkölcsi romlását meg nem akadályozta. Angyal Pál olvasatában deliktumnak minősült a feleségnek, az anyának bármely ok nélkül történő lebecsülése, az irányukba mutatott durva bánásmód,

¹⁹⁷ A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről 1878. évi V. törvénycikk.

¹⁹⁸ Merényi Kálmán: A házasság (család) büntetőjogi védelmének történeti fejlődése Magyarországon a századfordulótól a hatályos rendelkezésekig. In: Erdei Árpád (szerk.): Tények és kilátások. Tanulmányok Király Tibor tiszteletére. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1995. 139. o.
http://acta.bibl.u-szeged.hu/6727/1/juridpol_041_325-340.pdf

¹⁹⁹ 1878. évi V. tc. 141. §

²⁰⁰ 1878. évi V. tc. 264. §

²⁰¹ 1878. évi V. tc. 311. §

²⁰² Losonczy István: Hozzászólás néhány család elleni büntetthez, de lege lata és de lege ferenda I. Budapest, Jogtudományi Közlöny, 1952. március 97. o.

amely kétségtelenül a hatályos kapcsolati erőszak bűncselekmény (1) bekezdésével korrelál. Véleménye szerint büntetés alá kellett volna vonni egyebekben azt, aki az általa házasságon kívül teherbe ejtett nőtől, s az újszülöttől az őket megillető támogatást és segítséget megtagadja. Angyal nézetei alapján a családelhagyás is bűncselekménynek minősült, ugyanakkor ennek kapcsán a büntethetőséget semmi esetre sem lehetett az eltartást vagy nevelést biztosító közhatósági intézkedések szükségességének beálltától függővé tenni. Mindemellett külön hangsúlyozta az ún. „családi bíróságok” felállításának szükségszerűségét, amelyek a büntetőeljárások megindulása előtt a feleket békéltető, figyelmeztető szóval látnák el kötelességeik mihamarabbi teljesítése érdekében.²⁰³

Hosszú és rögzös úton jutottunk el ezután jelen korunk jogtörténeti visszatekintésének utolsó állomásaként a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényhez (régii Btk.) amely a család (házasság) elleni deliktumokat 1979. július 1-jei hatályba lépéssel „A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekményekről” szóló XXIV. fejezet I. címében, öt szakaszban szabályozta. A régii Btk. kiskorú veszélyeztetése címen nagyrészt hasonló tényállást vett át az 1961-es Btk. „ifjúság elleni büntett”-hez képest. Ennek értelmében büntetendő magatartásnak minősült, ha a kiskorú gondozására, nevelésére, felügyeletére köteles személy az e feladatból folyó kötelességét súlyosan megszegte, s ezzel a kiskorú testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését veszélyeztetette.²⁰⁴ A rendelkezés régen várt módosítását (kiegészítését) a 2012. évi LXII. törvény²⁰⁵ végezte el azzal, hogy a veszélyeztetések sorába a kiskorú érzelmi fejlődését is beillesztette. Érdeemes megjegyezni, hogy a kodifikáció kapcsán napirendre került az „ifjúság elleni büntett” elnevezésű tényállás, de a körülötte kialakult problémát orvosolni kellett. A bűncselekmény megvalósulásához szükséges szándék a gyakorlatban sokszor csupán szülői gondatlanságot takart, ebből adódóan leginkább csak a károsodás tényleges bekövetkezése esetén indult eljárás. A probléma kezelésére nézve a normaszöveg megalkotásakor kétfajta megoldás létezett: a „károsodás” vagy a „károsodás veszélye” szófordulattal helyettesítsék az 1961-es Btk. szerinti veszélyhelyzetet, a másik viszont a kötelességszegésre kívánta helyezni a hangsúlyt. Amint tapasztaltuk, az 1978-as Btk.-ban az utóbbi elképzelés lépett életbe, a törvényalkotó nemhogy a szimpla kötelességszegéshez, hanem kizárólag a kötelesség súlyos

²⁰³ Angyal Pál: A család büntetőjogi védelme. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T., Budapest, 1943. 9-10. o.

²⁰⁴ 1978. évi IV. tv. 195. § (1) bekezdés.

²⁰⁵ 2012. évi LXII. törvény a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

megszegéséhez fűzött jogkövetkezményt.²⁰⁶ A régi Btk. a kiskorú veszélyeztetése keretén belül, a hatályos szabályozástól eltérő tartalommal rögzítette a kiskorú elhelyezésének megváltoztatását, s ekkor még objektív felelősséget követelt meg a kapcsolattartásra kötelezettől, ugyanakkor ezzel a konstrukcióval az új Btk. szakított: a felelősséget az önhibára korlátozza, mindemellett pedig egy büntethetőséget megszüntető okról is rendelkezik.²⁰⁷ Kifejezetten érdekes párhuzam, előző kódexünk változást hozott a tartási kötelezettség minősített eseteiben is, ugyanis abban már csak a „súlyos nélkülözésnek” való kitétel maradt fenn. Éppen ezt a szófordulatot használja a kapcsolati erőszak (1) bekezdése a gazdasági ellehetlenítés körében; illetve a már korábban is érvényben lévő büntethetőséget megszüntető ok mellett a korlátlan enyhítés jogintézményének lehetősége is bevezetésre került.²⁰⁸ Ezt követően a korábbi Btk. alatti szabályozás értekezésem szempontjából releváns részeit illetően már nem változott.

A fentiekben vázoltak, és a sokak által több időszakot valóságként megélt képsorok által igazolhatjuk a jogalkotó kezdetektől fennálló családvédelmi törekvéseit, hiszen a gyermekek és a család büntetőjogi védelme már a Csemegi-kódexben is szép számmal megjelent, s ez szűkült vagy bővült, változott és fejlődött az idők során, majd csiszolódott a hatályos rendelkezésekig.

2. Néhány gondolat a Btk. XX. fejezetéről

Disszertációm ezen szerkezeti egységében - az általánosság szintjén ugyan - de fontosnak tartom szólni a Büntető Törvénykönyv XX. fejezetéről, különösen azért, mert ehelyütt található névumként a kapcsolati erőszak bűncselekménye. A rövid kitekintést az is indokoltta teszi, hogy a korábbi szabályanyagtól eltérően a jogalkotó immáron önálló fejezetben taglalja a gyermekek, valamint a család elleni deliktumokat, a 78³-as Btk. ugyanis azokat még a nemi erkölcs elleni bűncselekmények csokrában helyezte el. Mindebből az következik, hogy a hatályos törvény kodifikálásakor egyértelműen előtérbe került a szóban forgó társadalmi réteg fokozott védelmének szükségessége, s ennek eredményként külön fejezetben kaptak helyet a családdal, s a gyermekekkel, mint védett jogtárgyakkal közvetlenül összefüggésbe hozható deliktumok. Sőt, a sérelmükre elkövethető

²⁰⁶ Balogh Ágnes: Az egészség védelme a büntetőjogban. Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola. PhD értekezés. Pécs, 2006. 112. o.

²⁰⁷ Lajtár István: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: Polt Péter (szerk.): Új Btk. kommentár. Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó, Budapest, 2013. 62. o.

²⁰⁸ 2009. évi LXXX. törvény (Btk. módosítás) 56. § (7) bekezdés c) pont.

bűncselekmények körét is bővítette a jogalkotó, elegendő például csak a gyermekmunkát vagy a kapcsolati erőszakot büntető törvényi tényállások létrejöttére gondolni, mely utóbbi bűncselekmény dogmatikai elemzése, halmazati, elhatárolási és minősítési problémái úgyszintén ezen fejezetben kaptak helyet.

A Btk. XX. fejezete először a gyermekek érdekét sértő deliktumokat deklarálja, ezután tér rá a család elleni bűncselekményekre. Ennek háttérében az áll, hogy a jogalkotó az egyes bűncselekmények sorrendiségét az elkövetési magatartások súlyossága szerint határozta meg; a gyermekek érdekét sértő bűncselekmények súlyosabb megítélés alá esnek, ebből adódóan elsőként ezek kerültek beillesztésre.²⁰⁹ Amint az fentebb látható, a magyarországi törvénykezést illetően történetileg a XIX. századig kell visszatekintenünk, hiszen abban az időben jöttek létre az első, gyermekeket oltalmazó törvények, ám akkor még kihágási szinten, így nem feltétlenül elrettentő példaként aposztrofálódhattak a köztudatban. Természetesen mindenkor felmerül a kérdés a családi autonómia térengedésének, de talán azt nem vitatjuk, hogy a gyermekek megvédését közfeladatként kell elismernünk.²¹⁰ A gyermeki jogokat vizsgálva egy interdiszciplináris területre tévedünk, a büntetőjogban pedig komplex módon, több szinten valósul meg a kiskorúak védelme. Az alapvető jogaikkal szembeni támadások sokszínűsége visszatükröződik a büntetőjogi védelmüket biztosító tényállások elkövetési magatartásainak sokféleségében, és a törvény XX. fejezetén túl más részekben is találunk érintettségüket minősítő körülményként kiemelő deliktumokat.²¹¹ A dolgozat előző részében említettek tanúskodnak arról, hogy a gyermeki jogok fejlődése és védelmének igénye hosszú idő alatt jutott el az önálló deklarációk szintjéig. Pongrácz Ildikóval egyetérttek abban, hogy a gyermekvédelmi törvény önmagában nem tudja kellő súllyal kezelni mindezeket, ezért kívánatos volt a büntetőjogi szabályozás kiterjesztése a gyermekek erőteljesebb védelmére.²¹² A Btk. gyermekek érdekét sértő, valamint a család elleni deliktumai gyűjtőfogalmakként tarthatók számon, előbbi alatt érteni kell a kiskorú veszélyeztetését, a gyermekmunkát, a kiskorúval való kapcsolattartás akadályozását és a kiskorú elhelyezésének megváltoztatását büntető törvényi tényállásokat, míg utóbbihoz a tartási kötelezettség elmulasztása, a kapcsolati erőszak, a családi jogállás megsértése és a

²⁰⁹ Márki Zoltán: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: Kónya István (szerk.) Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018. 763. o.

²¹⁰ Makai Letícia: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. 2016.11.04.

<https://arsboni.hu/gyermekek-erdek-et-serto-es-csalad-elleni-buncselekmények/>

²¹¹ Pongrácz Ildikó: Gyermeki jogok a jogterületek határán - 1. rész. 2016.06.01.

<https://jogaszvilag.hu/szakma/gyermeki-jogok-a-jogteruletek-hataran-1-resz/>

²¹² Pongrácz Ildikó: Gyermeki jogok a jogterületek határán - 2. rész. 2016.06.02.

<https://jogaszvilag.hu/szakma/gyermeki-jogok-a-jogteruletek-hataran-2-resz/>

kettős házasság bűncselekménye sorolandók. A gyermekek érdekét sértő deliktumok passzív alanya - egyetlen kivétellel²¹³ - a kiskorú gyermek lehet, amelyből adódik, hogy ezen bűncselekmények létrejöttének háttérében a kiskorúak fokozott büntetőjogi oltalmának megteremtéséhez fűződő jogalkotói szándék állt. A család elleni deliktumok a védett jogi tárgyukat illetően már jóval tágabban értelmezendők, azok - ahogyan az megnevezésében is benne foglaltatik - a családra, mint társadalmi rétegre összpontosítanak.

3. A kapcsolati erőszak bűncselekményének „megszületése”

Magyarországon a nőmozgalmak kezdetei a XVIII. század végére tehetők, ekkor főként a nők érdekvédelmével, felsőoktatásának elősegítésével, választójoguk biztosításával és munkavállalásával foglalkoztak. A családon belüli erőszak elleni küzdelem szempontjából az 1997-es év mérföldkőnek számít: ebben az évben fogadta el az Országgyűlés a gyermekvédelmi törvényt, módosult a Büntető Törvénykönyv, a Kormány pedig jogalkotási kötelezettséget vállalt a családon belüli erőszak törvényi szintű szabályozására.²¹⁴

Az idő kerekét visszatekerve azonban még a közelmúltban is több olyan vélemény látott napvilágot, amely szerint a statisztikai adatok mögött a feljelentési hajlandóság emelkedését kell keresni, illetve hogy otthonunk védelme érdekében a családon belüli cselekményekkel kapcsolatban nem célszerű külön szabályokat alkotni, *„mert ezzel a jog pontosan azt ismerné el, hogy az általánostól eltérő szabályok érvényesülnek egy kapcsolatban”*²¹⁵ - holott pontosan ebben ragadható meg különlegessége, a zárt ajtók mögött zajló folyamatok titkosságának leleplezhetősége. A Gratzer Gábor - Szabó Henrik - Sövényházy Edit szerzőhármas valamennyi tagja rendőrként jutott erre a következtetésre azáltal, hogy a jog (már) minden olyan, a házastársak, élettársak vagy gyermekek sérelmére megvalósuló cselekményt és magatartást szankcionál, amit a családtagok egymás sérelmére megvalósíthatnak,²¹⁶ így a sorok között kétségtelenül kiolvasható az önálló bűncselekményi tényállás ellenzése. A szerzők az emberi jogok és a házasság cím alatt utalnak arra is, hogy *„a férfi és nő együttélése, valamint a házasság intézménye csupán az utóbbi évtizedekben*

²¹³ Ez alóli egyetlen kivétel a kiskorúval való kapcsolattartás akadályozását büntető törvényi tényállás, mert ott passzív alanyként tartható számon a kiskorúval kapcsolattartásra jogosult fél is.

²¹⁴ Gyurkó Szilvia: A családon belüli erőszak fogalmának és koncepciójának megjelenése Magyarországon. In: Virág György (szerk.) Családi viszonyok. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2005. 61. o.; Domokos Andrea - Nemes Zsófia - Havasi Sára: A családon belüli erőszak büntetőjogi és társadalmi megítélése. Károli Gáspár Református Egyetem Budapest, 2017. 53. o.

²¹⁵ Gratzer Gábor - Szabó Henrik - Sövényházy Edit: Megóv-lak. Bűnmegelőzési jó tanácsok. Korona Kiadó, 2010. 86-87. o.

²¹⁶ Uo. 86. o.

vált egyenjogú felek közötti jogviszonnyá,” a történelem kezdetétől fogva a férj bizonyos mértékben a feleség személye és vagyona felett is diszponált, továbbá hogy e jogok közé tartozott a feleség testi fenyegetése; azt viszont alább elismerik, hogy senkinek nincs joga a bántalmazásra, „*még ahhoz sem, hogy egy kis pofont adjon a másiknak.*”²¹⁷ A szerzők elismerik, hogy a bántalmazó jellemzően olyan magatartást tanúsít, amellyel hatalmat, dominanciát tud gyakorolni, és gyakran fordul elő szexuális erőszak, illetve pénzügyi-gazdasági függőségbe hozás, vagyis ellenőrzést gyakorolva a bántalmazott pénze fölött ezen elkövetők megszüntetni igyekeznek az áldozat önálló megélhetését.²¹⁸

Visontai-Szabó Katalin álláspontja szerint a családon belüli erőszak visszaszorításához valóban szigorú fellépésre van szükség, azonban az új bűncselekmény változást kiváltó hatása kapcsán kételkedésének adott hangot. Meglátása szerint a kérdés összetettebb, a pszichológiai tényezőknek kiemeltebb szerepet kellett volna kapniuk, az előkészítési folyamatokba pedig a családvédelemmel foglalkozó szakembereket, pedagógusokat és pszichológusokat is be kellett volna vonni annak érdekében, hogy „- az áldozatok és elkövetők személyiségét, illetve a családon belüli erőszak működésének dinamikáját megismerve - egy valóban hatékony és eredményes stratégiát lehessen kidolgozni.”²¹⁹

Vélekedése szerint az önálló büntetőjogi kategóriává tett tétel nem fogja meghozni a remélt eredményeket, melynek okát egyrészt a sértetti magatartásban (feljelentés és együttműködés hiánya), másrészt pedig a büntetőjogon kívüli segítségnyújtás biztosításának elmaradásában (pszichoterápiás, jogi és anyagi segítség) látja.²²⁰ Véleménye szerint a krízis megoldására kizárólag egy hatékony, több lábon álló, széles körű családtámogatási rendszer képes, de ehhez „*sok időre és rengeteg pénzre van szükség.*”²²¹ A magam részéről kifejezetten üdvözlöm az új tényállás megalkotását, de azonosulni tudok azon gondolatmenettel, miszerint a családon belüli erőszak kezelésekor elsődlegesen a megelőzésre kell helyezni a hangsúlyt, a szankcionáláson túl el kell gondolkodni kötelező pszichoterápia előírásán, és „*bár a személyiségzavar nem gyógyítható, azonban az indulatok kezelése és a magatartás kontrollálása - szakértő segítségével - megtanulható.*”²²²

²¹⁷ Uo. 84. o.

²¹⁸ Uo. 86. o.

²¹⁹ Visontai-Szabó Katalin: A családon belüli erőszak pszichológiai és jogi kérdései. 237. o. http://acta.bibl.u-szeged.hu/36453/1/juridpol_forum_004_001_237-273.pdf

Visontai-Szabó Katalin: A családon belüli erőszak pszichológiai és jogi vonatkozásai. Tananyag az IDEA tréningek résztvevői számára. 2018. 48-49. o. <https://ideachildrights.ucc.ie/resources/11.pdf>

²²⁰ Visontai-Szabó Katalin: A családon belüli erőszak pszichológiai és jogi kérdései. 270. o. http://acta.bibl.u-szeged.hu/36453/1/juridpol_forum_004_001_237-273.pdf

²²¹ Uo. 271. o.

²²² Uo. 272. o.

Az egyenlőtlenség és igazságtalanság talaján az alá- és fölérendeltségi viszonyok kialakulásában kulcsszerepet játszik a hatalom, s ehhez kapcsolódik a felsőbbrendűség gondolata is. A bűnüldözésért és a bűnözés megelőzéséért elsődlegesen az állam a felelős, de ennek konkrét feladatait közvetve az erre a célra létrehozott szervezeten keresztül lehetséges ellátni, amely nem más, mint a rendőrség. A helyi ügyek és a helyi közösség biztonságának letéteményeseként ebbe a tevékenységbe 1990-től az önkormányzatok is bekapcsolódtak,²²³ napjainkra pedig a civil szervezetek is egyre erőteljesebben működnek közre. Németh Zsolt úgy vélekedik, hogy a bűnmegelőzés jelentősége, haszna és előnye sokoldalú, melynek egyik pillére a közösség, hiszen a bűnözés feszültséget, nyugtalanságot, illetve súlyos egyéni és politikai következményekkel járó bűnözési félelmet generál.²²⁴ Kifejti azt is, hogy a bűncselekmények elkövetésének oka mindig az elkövető személyéhez köthető, ezáltal meg kell határozni azokat a szociális és pszichikai kockázati tényezőket, amelyek növelik egy személy elkövetővé válásának kockázatát.²²⁵ Windt Szandra szerint a bűnmegelőzés „mostohagyermek” a rendőrségen belül, holott ennek éppen a rendőrségbe vetett bizalom, illetőleg a szervezet által képviselt kollektív eszme miatt kellene másként lennie.²²⁶ Amennyiben ez így van, a családon belüli erőszak vonatkozásában nem lehetünk nyugodtak, hiszen a bűnmegelőzési osztályoknak nagymértékben hozzá kellene járulniuk a jelenség megelőzéséhez, megfékezéséhez és üldözéséhez.

Mielőtt rátérek a disszertációm magját képező bűncselekmény dogmatikai elemzésére, reflektorfénybe kell helyeznem, hogy mely tényezők és körülmények álltak a bűncselekmény megalkotásának hátterében. Előljáróban annyit megjegyeznék, hogy a deliktum számos szakmai egyeztetés és diskurzus, illetve hosszú, és heves vitáktól sem mentes jogalkotási folyamat eredményeként született meg. Az Országgyűlés 2012. évi őszi ülészakán tűzte napirendjére az új, önálló bűncselekményről szóló országos népi kezdeményezést, amivel egyetértve erről szeptember 17-én határozatot hozott.

²²³ Barabás Tünde - Irk Ferenc - Kovács Róbert: Félelem, bűnözés és bűnmegelőzés Európa öt nagyvárosában. OKRI Budapest, 2005. 22. o.

²²⁴ Németh Zsolt: Bevezetés a bűnmegelőzésbe. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Kriminológia MA, Dialóg Campus, Budapest, 2020. 14. o.

²²⁵ Uo. 19. o.

²²⁶ Windt Szandra: Rendészeti stratégiák, avagy rendőrség és bűnmegelőzés. In: Hack Péter - Király Eszter - Korinek László - Patyi András (szerk.) Gólyapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 2015. 94. o.

A szövegezés meghatározására - számos állítással ellentétben - a szakmai és a civil szervezetek bevonásával került sor,²²⁷ azonban a végleges és jelenleg is hatályos tényállást megelőző törvényjavaslatok²²⁸ áttekintése alapján több eltérést és lényegi átalakulást tapasztalhatunk. Gilányi Eszter - doktori értekezésének partnerbántalmazással szembeni fellépésről szóló fejezetében²²⁹ - részletesen foglalkozott a tényállás kodifikálásának előzményeivel,²³⁰ és kiválóan végigvezeti az érdeklődőket azon az olykor parázs vitákat generáló, egyenletesnek nem nevezhető úton, amelyen eljutottunk a Btk. jelenlegi szabályozásához. A duplikálás elkerülése érdekében ezért csak röviden, és más szegletből mutatom be azt a néhány állomást, amelyen keresztül végül eljutott a jogalkotó a Btk. 212/A. §-ában szereplő kapcsolati erőszak bűncselekményének megszületéséhez.

a) A T/6958. sz. törvényjavaslat „**Együtt élők közötti lelki bántalmazás**” néven, igen szűk körben és szubszidiaritási kitételrel kívánta volna szabályozni a családi belüli erőszakot az alábbiak szerint:²³¹

„(1) Aki azért, hogy a vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő

- a) házastársa, volt házastársa,
- b) élettársa, volt élettársa,
- c) egyeneságbeli rokona,
- d) nevelése, felügyelete vagy gondozása alatt álló kiskorú, illetve
- e) őt nevelő, felügyelő vagy gondozó személy

valamit tegyen, ne tegyen, vagy eltűnjön, rendszeresen vagy tartósan olyan erőszakos magatartást tanúsít, amely a sértettnek lelki szenvedést okoz, ha más bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény csak magánindítványra büntethető.”

²²⁷ Hornyik Zsuzsanna: A kapcsolati erőszak törvényi szabályozása és annak érvényesülése. Interjú Frech Ágnes bírónővel. <https://belugyiszemle.hu/hu/node/578>

Az Igazságügyi Minisztériumon belül, szakmai és civil szervezetek bevonásával, egy bizottság jött létre a törvényszöveg megfogalmazására, amelynek során messzemenően figyelembe vették a tárgyban született nemzetközi egyezményeket, így a nőkkel szembeni erőszak és a háztartáson belüli erőszak elleni küzdelemről és azok megelőzéséről szóló Európa Tanácsi egyezmény rendelkezéseit - mondta el Frech Ágnes.

²²⁸ T/6958. sz. törvényjavaslat 77. o., T/10607. sz. törvényjavaslat, T/11105. sz. törvényjavaslat.

<https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf>

<https://www.parlament.hu/irom39/10607/10607.pdf>

<https://www.parlament.hu/irom39/11105/11105.pdf>

²²⁹ Gilányi Eszter: A nők elleni erőszak és magyar büntetőjogi szabályozása a nemzetközi elvárások tükrében. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. PhD értekezés. 2017. 219-244. o.

²³⁰ Uo. 230-238. o.

²³¹ Magyarország Kormánya T/6958. sz. törvényjavaslat a Büntető törvénykönyvről. Együtt élők közötti lelki bántalmazás. 77. o. <https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf>

b) A családon belüli erőszak elleni fellépés érdekében a Btk. kihirdetett szövegétől eltérő szövegű hatálybalépéséről szóló T/10607. sz. törvényjavaslat²³² szélesebbre tárta volna a büntetőjogi védelmet, és a bűncselekmény neve „**Családon belüli erőszak**” lett volna:

„(1) Aki a jelenlegi vagy volt hozzátartozója, élettársa vagy annak hozzátartozója vagy élettársa továbbá az elkövetővel érzelmi közösségben lévő vagy volt személy, valamint a nevelése, felügyelete, gondozása alatt álló vagy - ha a bűncselekményt ezzel összefüggésben követik el - korábban állt személy sérelmére

a) olyan ismétlődő erőszakos, elszigetelő vagy súlyosan megalázó magatartást tanúsít, ilyennel fenyeget, vagy egyéb módon olyan állapotot idéz elő és tart fenn, amely komoly fizikai vagy lelki szenvedést okoz,

b) a közös gazdálkodás körébe tartozó vagyoni elemet a közös gazdálkodás alól egyoldalúan kivonja, és ezzel a sértettet akarata ellenére gazdaságilag függő helyzetbe hozza vagy ellehetleníti,

c) kizsákmányolja,

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg büntettet követ el, és 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés alkalmazásában hozzátartozónak minősül a gyám és a gyámolt, a gondnok, a gondnokolt és az elkövető kiskorú gyermekének nevelésére, gondozására köteles személy is.

(3) Az (1) bekezdés alkalmazásában kizsákmányolás a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzése.

(4) Az (1) bekezdés alkalmazásában elszigetelés a sértett társadalmi kapcsolatrendszerének tartós és rendszeres rombolása.”

c) 2013 májusában járva az egyes büntető tárgyú törvények módosításáról szóló T/11105. sz. törvényjavaslat²³³ már „**Hozzátartozó bántalmazása**” néven jelenítette volna meg a bűncselekményt akként, hogy:

„(1) Aki az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja sérelmére rendszeresen követ el

a) a 164. § (2) bekezdése szerinti testi sértést vagy a 227. § (2) bekezdése szerinti becsületsértést, büntett miatt három évig,

b) a 164. § (3)–(4) bekezdése szerinti testi sértést, a 194. § (1) bekezdése szerinti személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Hozzátartozó bántalmazása elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.”

Amint arra Gilányi Eszter is rávilágított,²³⁴ az új bűncselekmény nem aratott feltétlen sikert és támogatást az országgyűlési képviselők palettáján, hiszen a parlamenti patkóban helyet foglaló honatyákból többféle álláspontot váltott ki: némelyek a bűncselekményi tényállás elhagyását javasolták, míg mások a tervezetnél is súlyosabb büntetési tétel meghatározását, ennek hiányában új minősített esetek rögzítését kívánták volna bevezetni.

²³² Családon belüli erőszak. T/10607. sz. törvényjavaslat. <https://www.parlament.hu/irom39/10607/10607.pdf>

²³³ Magyarország Kormánya T/11105. sz. törvényjavaslat az egyes büntető tárgyú törvények módosításáról. Hozzátartozói bántalmazás. 11. o. <https://www.parlament.hu/irom39/11105/11105.pdf>

²³⁴ Gilányi Eszter: A nők elleni erőszak és magyar büntetőjogi szabályozása a nemzetközi elvárások tükrében. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. PhD értekezés. 2017. 230-234. o.

d) Több módosító indítvány előterjesztésére került sor a bűncselekmény kiiktatását javasolva²³⁵ azzal érvelve, hogy a tényállás egyes elemei a Btk.-ban másutt már megtalálhatók, az más jogintézmény által is elérhető (pl. távoltartás), nem megfeleltethető az elérni kívánt célnak, továbbá aránytalan beavatkozást jelenthet a családok életébe.

e) Bárándy Gergely a 2012. május 29-én kelt módosító javaslatának indokolásában a családon belüli erőszak elleni fellépéssel egyetértve azzal érvelt, hogy a távoltartás többek között ennek ellensúlyozásaként került bevezetésre 2005-ben, a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartás pedig 2009-ben. Álláspontja szerint a törvényjavaslatban szereplő tényállás ebben a formában „pótcselekvés”, nem alkalmas a jogosan elvárt társadalmi várakozás teljesítésére, sem az elérni kívánt cél elérésére. A javaslattevő véleménye szerint amennyiben az áldozattal közös háztartásban vagy egy lakásban élő elkövető erőszakos magatartást tanúsít (különösen, ha ez tartós vagy rendszeres), egyrészt csaknem minden esetben megvalósul valamilyen más bűncselekmény, másrészt nehezen elképzelhető olyan esetkör, hogyan lehetséges erőszakos magatartással lelki sérelmet okozni úgy, hogy ezen magatartás közben más bűncselekményt nem valósít meg. Indokolása szerint az előterjesztésben szereplő törvényi tényállás értelmetlen, ugyanakkor a Btk. módosítást nem tartják elképzelhetetlennek, de a jogalkotónak azon is el kell gondolkodnia, hogy a javaslatban meghatározott cselekmény eléri-e azt a szintet, hogy a családi életbe a büntetőjog eszközeivel beavatkozzon.²³⁶

f) A Szabó Tímea és Dorosz Dávid által előterjesztett módosító javaslat²³⁷ a büntetési tétel egy évről két évre emelésével a lelki bántalmazás új tényállásának valódi fenyegető erőt kívánt adni, míg egy másik módosító javaslatukban²³⁸ foglalt indokolás szerint az optimális megoldást valahol a Kormány és a civil szervezetek javaslata között lehet megtalálni akként, hogy:

²³⁵ T/6985/89. és T/6985/115. sz. módosító javaslatok.

<https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958-0089.pdf>

<https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958-0115.pdf>

²³⁶ T/6985/115. sz. módosító javaslat. Bárándy Gergely, MSZP.

<https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958-0115.pdf>

²³⁷ T/6958/43. sz. módosító javaslat. Szabó Tímea és Dorosz Dávid LMP.

<https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958-0043.pdf>

²³⁸ T/6958/70. sz. módosító javaslat. Szabó Tímea és Dorosz Dávid LMP.

<https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958-0070.pdf>

„(1) Aki azért, hogy a vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő

- a) házastársa, volt házastársa,
- b) élettársa, volt élettársa,
- c) egyeneságbeli rokona,
- d) nevelése, felügyelete vagy gondozása alatt álló kiskorú, illetve
- e) őt nevelő, felügyelő vagy gondozó személy

valamit tegyen, ne tegyen, vagy eltűnjön, rendszeresen vagy tartósan olyan erőszakos magatartást tanúsít, amely a sértettnek lelki szenvedést okoz, ha más bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt

- a) kiskorú jelenlétében,
- b) fegyveresen, vagy felfegyverkezve,
- c) távoltartás vagy megelőző távoltartás hatálya alatt követik el.

(3) Az (1)-(2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény csak magánindítványra büntethető.”

g) Váradi Erika és Gilányi Eszter közös tanulmányukban²³⁹ végigvezetnek a családon belüli erőszak szabályozási törekvéseinek döcögős útvonalán, amelyen a törvényjavaslatok és módosító javaslatok ellenére az eredetileg elfogadott Btk.-ba a bűncselekmény végül nem került bele. A családon belüli erőszak elleni küzdelem büntetőjogi kérdései azonban ezzel nem értek véget. A téma iránt érdeklődők 2012 tavaszán aggodalommal és érdeklődéssel követték nyomon az Élet-érték Alapítvány Országos Választási Bizottsághoz benyújtott népi kezdeményezését, melynek célja volt, hogy sikeres aláírásgyűjtés esetén (ötvenezer aláírás) a Parlament három hónapon belül tűzze napirendre a családon belüli erőszak önálló bűncselekményként történő szabályozásának témakörét. Felidézve ezen időszakot pontosan emlékszem arra, hogy a népi kezdeményezés futótűzként terjedt szakmai berkekben és a lakosság körében egyaránt, melynek eredményeként a szükségesnek dupláját, több mint százezer érvényes aláírást sikerült összegyűjteni, így az Országgyűlés napirendjére tűzte a kérdés megvitatását. Ennek folyamányaként végül munkacsoport felállítása, egyeztetési folyamatok, illetve újabb kritikák és támogatások keresztüzében látott napvilágot - a tartási kötelezettség elmulasztása (Btk. 212. §) és a családi jogállás megsértése (Btk. 213. §) közé ékelődve - a kapcsolati erőszak Btk. 212/A. §-ában található bűncselekménye. Történt ez olyan múlttal, hogy némelyek ellenzik, mások támogatják, megint mások megtartanak ugyan, de átformálnák tartalmát, ezen túlmenően pedig akadnak olyanok is, akik a már meglévő tényállásokat módosítanák / egészítenék ki speciális minősített esetekkel.²⁴⁰

²³⁹ Váradi Erika - Gilányi Eszter: A családon belüli erőszak és a magyar szabályozási törekvések. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop422b/2010-0008_kotet05_06_varadi_erika_gilanyi_eszter_a_csaladon_beluli_eroszak_es_a_ma/06_varadi_erika_gilanyi_eszter-a_csaladon_beluli_eroszak_es_.pdf

²⁴⁰ Uo. 517. o.

A bűncselekmény létjogosultságát természetesen lehet vitatni vagy azzal egyetérteni. Az olykor kaotikus állapotokat, a megannyi összetűzést és önellentmondást megélt módosító javaslatokat az Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottság, illetve az Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottság megvitatta, és az egyes büntető tárgyú törvények módosításáról szóló T/11105. számú törvényjavaslat vitájához benyújtott, 2013. május 27-én kelt és ugyanazon napon érkeztetett kiegészítő ajánlása alapján²⁴¹ az Országgyűlés a hatályba lépés előtti szinte utolsó pillanatban törvénybe iktatta. Ilyen előzmények, illetve Európai Unió jogharmonizációs kötelezettségünk hatására lépett hatályba 2013. július 1. napján a nagymértékben megújult büntetőjogi kódex részeként a gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekményeket tartalmazó XX. fejezetben található kapcsolati erőszak történelmi jelentőségűnek mondható, előzmény nélküli, önálló bűncselekményi tényállása.

4. A kapcsolati erőszak tényállása által biztosított büntetőjogi védelem

A büntetőjog tudományterületén a jogtörténeti jellegű és nemzetközi összehasonlító áttekintések, a jogalkotó által büntetéssel fenyegetett egyes bűncselekményi tényállások törvényi megfogalmazásai, ezek elemzése, más deliktumoktól történő elhatárolása, valamint a kapcsolódó jogalkalmazási és ítélkezési gyakorlat bemutatása, értékelése az anyagi büntetőjog ún. különös részét alkotja.²⁴² A régi Btk. hatályba lépését követően, 1981-ben jelent meg az első különös részi tankönyv,²⁴³ így azelőtt csupán a törvényre, illetve a jogszabályhoz kötődő kommentárookra lehetett támaszkodni. A büntetőjog különös része lényegét tekintve a tényállástan konkrét kialakítása, e tekintetben a többi bűncselekmény-fogalmi ismérv háttérbe lép. Az egyes tényállások megalkotásánál a törvényhozó eléggé szuverénnek tekinthető, hiszen tőle függ például, hogy egy cselekménynek csak szándékos, vagy gondatlan megvalósítását is büntetni rendeli-e, hasonlóképpen az is, hogy eredményt tényállási elemként szabályoz-e vagy sem, a stádiumok sorában az előkészületi cselekményt is büntetéssel fenyegeti-e. E kérdéskörnél kap döntő szerepet a kriminálpolitikai célkitűzés, a törvényhozó, illetve az alkotmány értékrendje, a célszerűség és a praktikum szempontjai²⁴⁴ - olvasható a Györgyi Kálmán által lektorált, húsz évvel ezelőtt megjelent tankönyvben.

²⁴¹ T/11105/26. számú kiegészítő ajánlás. Összeállította: az Országgyűlés Hivatalának Kodifikációs Főosztálya. <https://www.parlament.hu/irom39/11105/11105-0026.pdf>

²⁴² Horváth Tibor - Kereszty Béla - Maráz Vilmosné - Nagy Ferenc - Vida Mihály: A magyar büntetőjog különös része. (szerk.: Nagy Ferenc) Korona Kiadó, Budapest, 1999. 13. o.

²⁴³ Fonyó Antal szerkesztésében és a BM Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot, terjedelme 656 oldal.

²⁴⁴ Horváth Tibor - Kereszty Béla - Maráz Vilmosné - Nagy Ferenc - Vida Mihály: A magyar büntetőjog különös része. Korona Kiadó, Budapest, 1999. 13. o.

A változó korok és emberi kapcsolatok mellett is leszögezhetjük, hogy a jog absztrakció. A tételes jogász elvont fogalmak rendszeréből alkotja meg egy jogintézmény, s ezek sokaságából egy jogág dogmatikáját, amely - ha valóban megfelel a vele szemben a középkori glosszátoroktól a 19. századi kifinomult, történeti alapú pandektisztáig kimunkált követelményeknek - egységes egész.²⁴⁵ A bűncselekmények jogi tárgya a büntetőjogi jogvédelemmel kapcsolatos tudományos absztrakcióként írható le, mely a jogtudomány érdeklődését csak a XIX. század közepétől keltette fel azzal a kérdéssel, hogy valójában mit védenek a bűncselekményi tényállások, illetve létezik-e egy olyan szélesebb spektrum, amely ebből a szempontból több vagy akár valamennyi bűncselekményre vonatkoztatható.²⁴⁶ Anselm von Feuerbach nézeteire alapították azt a gondolatot, hogy a bűncselekmény lényege nem a jogszabály megsértésében, hanem a jog által védett érdekek sérelmében vagy veszélyeztetésében rejlik. Jhering a büntetőjogi oltalmazásra szoruló érdeket, az újkantianusi filozófia pedig a védendő értéket sorolta a védett jogtárgy körébe. Finkey Ferenc szerint minden bűncselekménynek van jogi tárgya, mégpedig nem más, mint az a jogi érték, amelyet az adott tényállás jogkövetkezményeként a büntetés által az állam védelembe vett. Jogi értékek, jogi javak alatt értjük az egyéneknek, a társadalmi köröknek, s végső soron magának az államnak az oltalom alá helyezett érdekeit; ehhez kapcsolódva Angyal Pál ugyancsak a jogilag védett érdekekkel, a jogi értékkel és a jogi javakkal azonosította a büntetendő cselekmény tárgyát.²⁴⁷

Belovics Ervin álláspontja szerint a védett jogtárgy törvényi definíciója a bűncselekmény egyik fogalmi ismervében, a társadalomra veszélyesség fogalmában²⁴⁸ jelenik meg. Mindebből következik, hogy a büntetőjog a polgárok személyét és jogait, valamint az Alaptörvény szerinti társadalmi-gazdasági-állami rendet veszi szárnyai alá, ezek azok az érdekek és értékek, amelyeket a büntetőjog ultima ratio jellegével deklaráltan védelmez. A védett jogtárgy a törvényi tényálláson kívül eső, de a legfontosabb és elsődleges feladatot hárítja elének: a bűncselekmények elemzésének minden esetben első fázisa ennek egzakt definiálása.²⁴⁹

²⁴⁵ Ruzsoly József: Európa jogtörténete. Szegedi Tudományegyetem Jogtörténeti Tanszék. Püski Kiadó, Budapest, 2006. 223. o.

²⁴⁶ Belovics Ervin: Büntetőjog I. Általános rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2017. 176. o.

²⁴⁷ Uo. 177. o.

²⁴⁸ Társadalomra veszélyes cselekmény az a tevékenység vagy mulasztás, amely mások személyét vagy jogait, illetve Magyarország Alaptörvény szerinti társadalmi, gazdasági, állami rendjét sérti vagy veszélyezteti. Btk. 4. § (2) bekezdés.

²⁴⁹ Belovics Ervin: Büntetőjog I. Általános rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2017. 177-178. o.

Az egyes bűncselekménytípusok különös részi vizsgálatánál tehát mindenképpen tekintetbe kell venni, hogy annak bázisa és vezérgondolata a jogi tárgy, amely alatt elemi fontosságú érdekek értendők. A bűncselekmények tényállásait egy vagy több védendő jogi tárgy figyelembevételével alakítják ki, többségében ez a tényállás központi fogalma, általa határozhatóak meg az objektív és a szubjektív ismérvek.²⁵⁰ Nagy Ferenc álláspontja szerint a jogi tárgy fogalma és meghatározása a büntetőjogi dogmatikában pontosan nem írható körül, illetve a magyar szakirodalomban elvétve találkozhatunk a témakörrel,²⁵¹ ahhoz csupán általános módon közelíthetünk, és egy absztrakt módon meghatározott, ám jelentőségére tekintettel büntetőjogi védelmet igénylő érdeket, értéket, állapotot érthetünk alatta.²⁵² Szomora Zsolt a német jogirodalom alapján az általános megközelítést konkretizálja azzal, hogy a jogi tárgy egy elvont érdek helyett inkább az adott érdek tárgyaként fogható fel, és ő is kiemeli: az egyes tényállások jogi tárgyának vizsgálata során nem a fogalmi körülírás, hanem sokkal inkább a funkció-meghatározás bír alapvető jelentőséggel.²⁵³ Doktori dolgozatában a jogi tárgy kategóriájának alapvető szerepére két szempont miatt is felhívja fel a figyelmet. A jogalkotónak egyrészt a védeni kívánt érdekek mentén szükséges kialakítania a törvényi tényállásokat, de amit hosszú távon még ennél is fontosabbnak tartok, hogy „a jogalkalmazónak ismernie kell az adott bűncselekmény jogi tárgyát, és annak figyelembe vételével, a védeni kívánt célra tekintettel kell értelmeznie a törvényi tényállást.”²⁵⁴

Mindezt a kapcsolati erőszak deliktumára vetítve is valamennyi ügyben szem előtt kell tartani, feltéve ezzel újra és újra azt a kérdést: a bűncselekmény megalkotásával mit kívánt védeni a jogalkotó? Miért (mi célból) látjuk a kezünkben tartott és alkalmazandó Btk.-ban adott törvényi tényállást?

²⁵⁰ Horváth Tibor - Kereszty Béla - Maráz Vilmosné - Nagy Ferenc - Vida Mihály: A magyar büntetőjog különös része. Korona Kiadó, Budapest, 1999. Előszó (Nagy Ferenc, Szeged, 1999.) 14. o.

²⁵¹ Nagy Ferenc: Gondolatok a jogi tárgyról. Büntetőjogi Kodifikáció 2008/1. 3. o.
https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/PDF_EPUB/bjk_2008-1.pdf

²⁵² Nagy Ferenc: Gondolatok a jogi tárgyról. Büntetőjogi Kodifikáció 2008/1. 152-153. o.; Balogh Ágnes: A bűncselekmény tárgya. In: Balogh Ágnes - Tóth Mihály (szerk.) Magyar büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2010. 97. o.; Hollán Miklós: A tényállásszerűség. In: Kis Norbert (szerk.) Büntetőjog I. Általános rész. Alapismeretek a közigazgatási szakemberképzés számára. Dialóg Campus, Budapest - Pécs, 2013. 103. o. Idézi: Gál Andor: Individuális jogi tárgyak a jogos védelem szabályozásában. Állam- és Jogtudomány LVII. évfolyam 2016/3. 65. o.

²⁵³ Szomora Zsolt: A jogi tárgy funkciói és a jogtárgyharmonikus értelmezés. Bűnügyi Szemle 2009/2. 11-12. o. Idézi: Gál Andor: Individuális jogi tárgyak a jogos védelem szabályozásában. Állam- és Jogtudomány LVII. évfolyam 2016/3. 65. o.

²⁵⁴ Szomora Zsolt: A nemi bűncselekmények egyes dogmatikai alapkérdéseiről. Doktori értekezés. Szeged, 2008. 5. o.

Jogi tárggyal szükségképpen minden bűncselekmény rendelkezik, ezért a fentiek fényében tisztáznom kell a jogtárgyak különböző típusait is, s ennek rendszerében elhelyezni a kapcsolati erőszak tényállását. Az egyes személyekhez kötődő jogi tárgyakat individuális jogi tárgyaknak nevezzük, az ezek körében meghatározottak a Btk.-ban külön fejezeteket képeznek (az élet, a testi épség és az egészség stb.); ilyen védendő érték például az emberi méltóság, a szabadság vagy a tulajdon. Megkülönböztetünk emellett általános jellegű, univerzális, vagy más elnevezéssel közösségi, kollektív jogi tárgyú bűncselekményeket, melynek tipikus példái lehetnek a környezetvédelmi deliktumok (nem szűkíthetők le konkrét egyénekre, a büntetőjogi védelem ennél sokkal kiterjedtebb). Nem ritka az olyan bűncselekmény sem, amelynek több jogi tárgya is van, így ezen deliktumok jogi tárgya komplex jellegű (pl. a hamis vád és több közlekedési bűncselekmény), viszont a több jogi tárgy közül a jogalkotó valamelyiket elsődlegesnek tekinteti, ez lesz a jellegzetes (így például a hamis vád jellegzetes jogi tárgya az igazságszolgáltatás rendje, a közlekedési bűncselekményeknek pedig a közlekedés biztonsága).²⁵⁵ Gál Andor az individuális jogi tárgyakat a jogos védelem szabályozásán keresztül vizsgálta.²⁵⁶ Magam sem tehetek mást, mint hogy a kapcsolati erőszak körébe tartozó elkövetési magatartásokat adott esetben a sértett elleni jogtalan támadásnak vélem, így a jogos védelem ezeket a személyeket éppúgy megilleti. Ebben a helyzetben „*a jogszerűen védekező a társadalom védekezését valósítja meg a támadóval szemben*”,²⁵⁷ ami nem jelenthet mást, mint azon szemlélet érvényre juttatását, hogy a megtámadottat - helyszíntől függetlenül - megilleti a védelem, a védekezés joga. Filó Mihály a jogi tárgyat úgyszintén nem kollektív szemlélettel ruházza fel, hanem azt kifejezetten individuális kategóriának tekinti amikor úgy fogalmaz: a jogi tárgy „*büntetőjogi védelmet igénylő, konkrét személyhez kötött emberi érdek*”,²⁵⁸ az univerzális jogi tárgy lényegében egy közvetített érdekként fogható fel, „*amelyet a rész-egész viszonyában az individuumok összessége hordoz*”.²⁵⁹ Álláspontja szerint a jogi tárgy tehát

²⁵⁵ Belovics Ervin - Gellér Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános rész. A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014.

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog/ch06.html

²⁵⁶ Gál Andor: Individuális jogi tárgyak a jogos védelem szabályozásában. Állam- és Jogtudomány LVII. évfolyam 2016/3. 64-89. o. http://real.mtak.hu/43469/1/2016_03_Gal_Andor.pdf

²⁵⁷ Belovics Ervin: A büntetendőséget kizáró okok. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009. 77. o.

²⁵⁸ Filó Mihály: A jogi tárgy fogalmáról. In: Ligeti Katalin (szerk.) Wiener A. Imre ünnepi kötet. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005. 61. o. Idézi: Hornyák Szabolcs: A köznyugalom elleni bűncselekmények. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola PhD értekezés 61. o.

²⁵⁹ Filó Mihály: A jogi tárgy fogalmáról. In: Ligeti Katalin (szerk.) Wiener A. Imre ünnepi kötet. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005. 61. o. Idézi: Gál Andor: Individuális jogi tárgyak a jogos védelem szabályozásában. Állam- és Jogtudomány LVII. évfolyam 2016/3. 65. o. Hornyák Szabolcs: A köznyugalom elleni bűncselekmények. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola. PhD értekezés. Pécs, 2010. 61. o.

nem más, mint a büntetőjog által védett, ezen belül is konkrétan meghatározható személyhez köthető emberi érdek, ennek okán az egyén autonómiájának biztosítását célszerű a büntetőjog primer feladatává tennünk. Kiemeli, a büntetőrendelkezések nem közvetlenül magát az önrendelkezési jogot védik, sokkal inkább azokat az alapvető érdekeket, mint az élet vagy a becsület, amelyek gyakorlásának bázisául szolgálnak.²⁶⁰

A kapcsolati erőszak bűncselekményének védett jogi tárgya a családi jellegű kapcsolatban lévő (vagy korábban ilyen kapcsolatban volt) személyek emberi méltósága, egzisztenciális biztonsága, önrendelkezése, személyi szabadsága és testi épsége;²⁶¹ vagyis a család erőszaktól való mentessége, ami nemcsak egyéni, de társadalmi érdek is.²⁶² A büntetőjog védeni kívánja az általánosnál szorosabb bizalmi viszonyban lévő és kiszolgáltatott helyzetben lévő hozzátartozók személyi biztonságát,²⁶³ a háztartásokban élő személyek testi-lelki biztonságához, emberi integritásához fűződő társadalmi érdeket.²⁶⁴

A törvényhelyhez fűzött kommentárból és a szakirodalmakban található megfogalmazásokból arra a következtetésre juthatunk, hogy a kapcsolati erőszak bűncselekménye által a jogalkotó nemcsak individuális, hanem kollektív oltalmat is biztosítani törekedett. A széles körben és tág keretek között meghatározott jogtárgy a komplexitás felé hajlik, mely értékek közül is legjellegzetesebb a családi béke fenntartása, vagyis a családok biztonsága, a családi harmónia védelme. Amennyiben a családtagokat magam is a rész-egész viszonyában vizsgálom, és a családot az individuumok összességének tekintem, nem juthatok más konklúzióra, mint hogy a kapcsolati erőszak bűncselekményének jogi tárgya individuális. Több családtag bántalmazása esetén is igaz azon állítás, hogy az egyének külön-külön sérülnek, őket a bűncselekményi tényállás alapján individuumonként illeti meg a büntetőjogi védelem, de emellett kiemelendő azon kollektivitása, hogy az agresszió hatására a családi egység idővel felbomlik, a családtagok biztonsága összességében és egyénenként is megkérdőjeleződik.

²⁶⁰ Filó Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009. 145. o.

²⁶¹ Karsai Krisztina - Szomora Zsolt - Vida Mihály: Anyagi büntetőjog Különös rész I. Iurisperitus Bt. Szeged, 2013. 181. o.

²⁶² Complex Jogtár/Adatbázisok/KJK-Kommentárok, modulok/Büntetőjog/ és Szomora Zsolt: XX. fejezet. A gyermek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: Karsai Krisztina (szerk.) Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013. 444. o.

Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz (2012)/Btk. 212/A §-ához

²⁶³ Lajtár István: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. Új Btk. Kommentár 4. kötet. Különös rész. XX. fejezet In: Polt Péter (főszerk.) Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. 78. o. és Görgényi Ilona - Gula József - Horváth Tibor - Jacsó Judit - Lévay Miklós - Sántha Ferenc - Váradi Erika: Magyar Büntetőjog Különös Rész, Wolters Kluwer Complex Kiadó, Budapest 2013. 217. o.

²⁶⁴ Belovics Ervin - Molnár Gábor - Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész 5. hatályosított kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016. 248. o.

A hagyományos tényállásokhoz képest a bűncselekmény számol az együttélésből fakadó kiszolgáltatott helyzettel. Az ilyen ügyekben több évtizedes bírói tapasztalattal rendelkező Frech Ágnes szerint családjogi perekből ismert, hogy amennyiben a felek továbbra is kényszerűen egy lakásban maradnak, a házasság felbontása közben (vagy után) az ilyen együttélés elmérgesedett helyzetekhez vezethet, s ha eleve bántalmazó volt a kapcsolat, akkor ez még súlyosabbá válhat. A régi vélekedés, hogy vérnek kell folynia, nem igaz - mutat rá Frech Ágnes. Fontos tudatosítani, hogy az új tényállásban nem csak testi erőszakról van szó, hiszen a másik fél megalázása vagy egy helyiségbe történő bezárása anélkül is megvalósulhat, hogy közben az bármilyen sérülést okozna.²⁶⁵ Az önálló tényállás megalkotásának szükségét éppen az vetette fel, hogy a hagyományos bűncselekmények nem fejezik ki sem a speciális sértetti kört, sem az együttélésből fakadó kiszolgáltatottságot és függő helyzetet, sem pedig a különböző megalázó, bántalmazó magatartások rendszerességét. Gyakorlati tapasztalatai mentén rámutatott, hogy a családon belüli erőszaknak egy jól felismerhető koreográfiája van, s a bántalmazás folyamatában többféle, egymástól elkülönülő, de mégis összefüggő események történnek (érzelmi-lelki terror, fizikai-tettes bántalmazás, szexuális cselekmények). A jogalkalmazók által is ismert jelenségként azonosította elkövetői oldalon az áldozat környezettől való elszigetelését, önbizalmának fokozatos leépítését, az egyre durvuló verbális bántalmazást, az áldozat személyiségének gyengítését, a kiszolgáltatottság és a félelemérzet növelését. Bíróként tisztában volt azzal, hogy az elkövetők megfenyegetik az áldozatokat, megtiltják számukra a segítségkérést, nem engedik őket orvoshoz menni, s gyakran mozgási szabadságukat is korlátozzák, bezárják a lakásba, vagy éppen mindenhova kíséretik. A bántalmazók a legkülönbözőbb eszközök alkalmazásával manipulálnak, míg végül eléri azt, hogy a behálózott személy leértékelje magát, és már-már jogosnak érezze a vele történeteket. Ennek hatása alatt pedig a sértett tagadja a sérülések keletkezésének valódi okát, és csak akkor indul meg a büntetőeljárás, ha a bántalmazásnak olyan súlyos következményei vannak, amelyek már a külvilág előtt is egyértelműen erőszakra utalnak. Ennek ellensúlyozására, ilyen mögöttes tényezők ismeretében született meg a tényállás egy speciális sértetti kör védelme érdekében, amely az együttélésből fakadó kiszolgáltatottságot, függő helyzetet, az ugyanazon sértett sérelmére történő rendszeres elkövetést határozza meg.²⁶⁶

²⁶⁵ Országos Bírószági Hivatal: A törvény a bántalmazott mellett áll. Riport a kapcsolati erőszakról. Interjú Frech Ágnessel, a Be. hatályosulását támogató munkacsoport elnökével. 2019.09.19.

<https://birosag.hu/hirek/kategoria/magazin/torveny-bantalmazott-mellett-all-riport-kapcsolati-eroszakrol>

²⁶⁶ Hornyik Zsuzsanna: A kapcsolati erőszak törvényi szabályozása és annak érvényesülése. Interjú Frech Ágnes bírónővel. <https://belugyiszemle.hu/hu/node/578>

Nem lehet elégszer hangsúlyozni tehát, hogy a kapcsolati erőszak bűncselekményében már nemcsak a tényleges fizikai bántalmazás kriminalizálása jelenik meg, hanem olyan magatartások is, amelyek eddig nem szerepeltek a Btk.-ban. A törvény a testi sértés szintjét el nem érő, de az emberi méltóságot súlyosan sértő erőszakos magatartásokat, és a gazdasági ellehetetlenítést is büntetni rendeli [(1) bekezdés], bármiféle tettelegesség többszöri tanúsítása esetén a (2) bekezdés alkalmazandó. A törvény immáron súlyosabb szankciót helyez kilátásba, ha az elkövető hozzátartozója sérelmére követ el ilyen cselekményeket, így a bántalmazóknak 2013 nyarától tudomásul kell venniük, hogy magatartásuk egyrészt már egy speciális, kifejezetten erre a célra létrehozott bűncselekményt valósít meg, másrészt - a hivallótlóságra figyelemmel - nem feltétlenül kerülhetik el az otthon falai mögötti viselkedésük következményeit.

A tényállásba több olyan bűncselekmény beletartozik, amelyeket a Btk. külön is nevesít, ugyanakkor a családra, mint védendő értékre tekintettel azok ehelyütt erőteljesebb büntetéssel fenyegetettek. Ezen deliktumok mélyreható elemzésére értekezésemben nem kívánok külön-külön kitérni. Ennek oka egyrészt az, hogy a kapcsolati erőszakban foglalt, régről megszokott bűncselekményeknek tradicionálisan kialakult, számtalan helyen és nagymértékben feldolgozott irodalma, illetve berögzült gyakorlata van, másrészt azok specialitása témám szempontjából csupán a magasabb és/vagy másabb szankcióval való fenyegetésben keresendő. Ettől függetlenül főként azért nem vontam aprólékos ismertetés alá ezen deliktumokat, mert a lényegről vinné el a súlypontot, illetve ha csak a testi sértésekre, és azok minősítési, elhatárolási kérdéseire gondolunk, a végtelenségig lehetne (és kellene) szóni a bűncselekmény újdonság jellegére tekintettel egyébként sem rövid disszertációt.

A Btk. 212/A. §-a szerinti kapcsolati erőszak bűncselekményi tényállása²⁶⁷ teljes terjedelmében az alábbiak szerint jelenik meg a hatályos Btk.-ban; mely tényállást bekezdésenként, és azon belül is pontonként fogom elemzés tárgyává tenni.

²⁶⁷ A 2013. évi LXXVIII. törvény 19. § (5) szerinti szöveggel lépett hatályba, hatályos: 2013. július 1. napjától.

- (1) Aki gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja sérelmére rendszeresen
- a) az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít,
 - b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javakat von el és ezzel a sértettet súlyos nélkülözésnek tesz ki,
- ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott személy sérelmére rendszeresen követ el
- a) a 164. § (2) bekezdése szerinti testi sértést vagy a 227. § (2) bekezdése szerinti becsületsértést, büntetett miatt három évig,
 - b) a 164. § (3) és (4) bekezdése szerinti testi sértést, a 194. § (1) bekezdése szerinti személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (3) Kapcsolati erőszak elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.
- (4) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény csak magánindítványra büntethető.

4.1. A kapcsolati erőszak lehetséges sértettjei: kik, mikor, meddig és hol

„A sértett definíciójának jelentősége nem degradálható csupán a szövegezési kérdés problémájára, hiszen az áldozatvédelem fontosságának felismerése nem olyan régen vált egy szükségszerűen szemléletváltáshoz vezető folyamat részévé.”²⁶⁸ - írja Békés Ádám, de a számos bizonytalansággal övezett definícióalkotás végére talán még mindig nem sikerült pontot tenni. A latin „victima” szót eredetileg szakrális, misztikus értelemben használták, az átvitt értelemben vált a viktimológia alapfogalmává. Az áldozat lényegében viktimológiai fogalom, ezért ezt a kifejezést akkor alkalmazom, ha nincs, és nem is volt folyamatban büntetőeljárás, illetőleg általánosságban említem ezen személyeket, ha nincs konkrét tudomásom sértetté válásukról. A bűncselekmény elkövetési tárgya az a személy vagy dolog, akire vagy amire az elkövetési magatartás irányul vagy amelyre behatást gyakorol, másképpen kifejezve: az a személy vagy dolog, akire vagy amire a bűncselekményt elkövetik. A passzív alany fogalmat szokás alkalmazni, ha az elkövetési tárgy személy, ugyanakkor magam ezt kizárólag a dogmatikai elemzés körében fogom megjeleníteni. Mindebből következően a sértett-fogalom tágabb körű, illetve amely bűncselekmény elkövetési tárgya természetes személy, a passzív alany és a sértett többnyire - de nem feltétlenül - egybeesik.

²⁶⁸ Békés Ádám: A sértett helyet követel magának. In: Gál István László (szerk.) Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. Pécs, PTE ÁJK 2011. 65. o. Idézi: Vida József: A sértett fogalma az új büntetőeljárás törvényben. In: Madai Sándor - Pallagi Anikó - Polt Péter (szerk.) Sic itur ad astra Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2020. 539. o.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.). IX. fejezete foglalkozik kifejezetten a sértettel: megadja fogalmát, jogait, kötelezettségeit és a jogutódlást, illetve meghatározza magánvádlói, pótmagánvádlói és magánféli pozícióját. A Be. 50. §-a szerint sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette. A sértett minden esetben áldozat, azonban az áldozat lehet olyan személy is, aki eljárásjogi értelemben nem sértett.²⁶⁹ Békés Ádám meglátása szerint „*a sértetti fogalom helytelen alkalmazása óriási anyagi károkat és az igazságszolgáltatásban való csalódottságot képes okozni,*”²⁷⁰ ezért - és ettől függetlenül is - érdemes a kifejezéseket mindenkor helyesen használni. A sértett uniós szinten biztosított jogai körében a szerző megvilágítja, az Európai Unió az alapvető büntető eljárásjogi garanciák közelítését tűzte ki célként annak érdekében, hogy a tagállamok egységesen és hatékonyan tudják ezeket biztosítani. Ennek egyik sarokköve a sértetti jogosultságok minimumszintjének meghatározása volt, s a 2001/220/IB kerethatározattal (a sértett processzuális helyzete), továbbá a 2004/80/EK irányelvvel (a bűncselekmények áldozatainak nyújtandó kárenyhítés) vált kézzel foghatóvá. Szem előtt kell tartani, hogy az uniós jogalkotó ezen intézkedései csupán a minimumharmonizációt teremtették meg, a tagállamoknak továbbra is tág mozgásterük maradt a részletszabályok kidolgozása és végrehajtása tekintetében. Az elmúlt időszakban többrétű változáson átesett szemlélet újabb tendenciái közül a sértettek jogainak és védelmének, különösen ennek a büntetőeljárások során való megerősítéséről szóló Budapesti Ütemtervre, illetve 2012/29/EU irányelvre²⁷¹ kell felhívni a figyelmet.²⁷² A másodlagos jogforrás az unió területén elkövetett bűncselekményekre és folyamatban lévő büntetőeljárásokra alkalmazandó, és pontosan rögzíti a prioritást érdemlő sértetti csoportokat is (ideértve a gyermekeket és a hozzátartozók közötti erőszak áldozatait). A szerző rávilágít arra is, hogy legfőbb cél a megfelelő, a sértettek fizikális és mentális állapotára odafigyelő, ám számukra is érthető (közérthető) és teljes körű tájékoztatás megadása, de emellett a szaksegítséget, a jogi védelmet és különféle támogatásokat is célszerű lenne biztosítani számukra.

²⁶⁹ Görgényi Ilona: A viktimológia. In.: Gönczöl Katalin - Kerezi Klára - Korinek László - Lévay Miklós (szerk.) Kriminológia - Szakkriminológia. Complex Kiadó Budapest, 2006. 280-281. o.

²⁷⁰ Békés Ádám: A mostohagyerek álma - Lehet-e önálló eljárásjogi sértett-fogalom? In: Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica Tomus LXXXI. 2018. 123. o.
http://acta.bibl.u-szeged.hu/53964/1/juridpol_081_115-126.pdf

²⁷¹ Az Európai Parlament és Tanács 2012. október 25-i 2012/29/EU áldozatvédelmi irányelvének meghatározásában áldozat az olyan természetes személy, aki közvetlenül bűncselekmény következtében sérelmet szenvedett - ideértve a fizikai, szellemi vagy érzelmi sérülést, vagy gazdasági hátrányt. 2. cikk (1) bekezdés a) i. pont.

²⁷² Békés Ádám: Nemzetek feletti büntetőjog az Európai Unióban. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2015. 247-248.

Békés Ádám az ismételt áldozattá válás, az esetleges megfélemlítés és megtorlás elkerülésére is fókuszál, továbbá sokakkal együtt azt vallja, hogy rendelkezésre kell állnia olyan intézkedéseknek, amelyek az áldozatot az elkövetőtől ténylegesen és hatékonyan tudják izolálni. Az áldozat személyes jellemzőire és a bűncselekmény típusára vetítve az egyéni meglátások kétségtelenül felértékelődnek, de ezek gyakorlati alkalmazhatóságát nagyban befolyásolja az eljáró szervek tagjainak felkészültsége. Ennek realizálása érdekében az irányelv kiemelt területként foglalkozik az általános és szakképzés megerősítésével, mely kurzusok az ügyvédek, bírák és ügyészek mellett valamennyi gyakorlati szakembert felölelnének.²⁷³

A sértetteket érintően az eljárásjog vizére evezve röviden kitérnék arra is, hogy a Magyarországon 2010-ben elindított büntetőjogi reform 2017 júniusában teljesedett be azzal, hogy az Országgyűlés - az új Btk., illetve az új büntetés-végrehajtási kódex után - elfogadta az új Be.-t is. Fontos törekvésként fogalmazódott meg, hogy a jogalkotói munkába az elméleti szakemberek mellett a jogszabályokat „munkaeszközként” használó gyakorlati szakembereket is bevonják, mely kodifikációs folyamatban talán az ügyészi szervezet volt legaktívabb partner; a Btk. mellett az új eljárási törvény megalkotása is az ügyészség jelentős közreműködésével zajlott. Az új Be. kifejezett célja, hogy a jogalkotó határozottabban álljon a bűncselekmények áldozatai mellé, és a sértettek jogainak hatékonyabb érvényesítésére vonatkozó szemlélet a szabályozásból is jobban tükröződjön.²⁷⁴ A törvény előkészítése során kiemelt szempont volt, hogy az megfeleljen a nemzetközi elvárásoknak, így különösen a 2012/29/EU európai parlamenti és tanácsi ún. áldozatvédelmi irányelvnek. Az irányelvben az Európai Unió elkötelezettségét fejezi ki a bűncselekmények áldozatainak védelme mellett, legfőbb célkitűzése, hogy az áldozatok megfelelő tájékoztatásban, támogatásban és védelemben részesüljenek, valamint képesek legyenek részt venni a büntetőeljárásban. A sértettek érdekeinek hatékonyabb védelme jegyében az új Be. megőrzi, továbbviszi az áldozatvédelem körében már kialakított vívmányokat, mindezek pedig erősítik a sértetti jogokat, valamint az őket megillető eljárási garanciákat.²⁷⁵

²⁷³ Uo. 144-146. o.

²⁷⁴ Magyarország Ügyészsége: Az ügyész változó szerepe az új büntetőeljárásban. Az ügyészség részvétele az új büntetőeljárási kódex megalkotásában. 2018.07.02. <http://ugyeszseg.hu/az-ugyesz-valtozo-szerepe-az-uj-buntetoeljarasban/>

²⁷⁵ Magyarország Ügyészsége: Az áldozatvédelem kiemelt szerepe, a sértettek érdekeinek hatékonyabb védelme. 2018.07.02. <http://ugyeszseg.hu/az-ugyesz-valtozo-szerepe-az-uj-buntetoeljarasban/>

Szabályozási köréből kiemelendő, hogy a sértett az eljárás folyamán bármikor jogosult nyilatkozni a bűncselekmény következtében elszenvedett testi és lelki sérelemről és vagyoni hátrányról. A kapcsolati erőszak áldozata különleges bánásmódot igénylő sértettnek minősül, ekként rájuk nézve a hatóságok számos egyedi igényt is figyelembe vevő intézkedést alkalmazhatnak, így biztosíthatják a személyes adatok fokozott védelmét, segítő közreműködésének lehetőségét, továbbá említésre méltó a speciális helyiségben történő kihallgatás, a kép- és hangfelvétel készítése vagy a telekommunikációs eszköz alkalmazása is. Az új Be. meg kívánja könnyíteni a sértettnek az őt érintő eljárási cselekményeken való megjelenést, ezért a lakcíme, vagy tényleges tartózkodási helye is megalapozhatja a bíróság illetékességét.²⁷⁶

A kapcsolati erőszak passzív alanyainak körét a teljes tényállásra nézve a Btk. 212/A § (1) bekezdése határozza meg, mely szerint elköveti a bűncselekményt, *„aki gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja”* ellen tanúsítja rendszeresen adott magatartásokat. A tényállás első ránézésre felsorolja, hogy a bűncselekmény mely személyeket tüntetett ki védelmével, s kíván részükre büntetőjogi garanciákat vállalni, ezért úgy tűnhet ezek meghatározása mögött konkrét személyek vannak. Amint viszont tüzetesebben megvizsgáljuk, ott látjuk benne a „hozzátartozó” kifejezést, ezért újra kell gondolni a szóba jöhető személyeket, hiszen tudni szükséges, hogy kik a hozzátartozók, és egyáltalán milyen hozzátartozót érthetünk ezalatt?

A Ptk. Negyedik része tartalmazza a rokonságra vonatkozó előírásokat, azon belül is a rokoni kapcsolatokat és azok alapját. A Ptk. 4:96. §-ának rendelkezése szerint egyenesági a rokonság azok között, akik közül az egyik a másiktól származik, míg oldalágon rokonok azok a nem egyenesági rokonok, akiknek legalább egy közös felmenőjük van. A szülő és a gyermek közötti egyenesági rokoni kapcsolat leszarmazással vagy örökbefogadással jön létre, illetve a gyermek leszarmazásával vagy örökbefogadásával szülőjének teljes rokonságával is rokoni kapcsolatba kerül.²⁷⁷ Felhívnam azonban a figyelmet a polgári jogi és a büntetőjogi hozzátartozói minőség közötti különbségre.

²⁷⁶ Magyarország Ügyészsége: Kiemelés az új büntetőeljárás törvény szabályozási köréből. 2018.07.02.

<http://ugyeszseg.hu/az-ugyesz-valtozo-szerepe-az-uj-buntetoeljarasban/>

²⁷⁷ Ptk. 4:97. §

A Ptk. alkalmazásában²⁷⁸ *közeli hozzátartozó* a házastárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbefogadó-, a mostoha- és a nevelőszülő és a testvér; míg *hozzátartozó* a közeli hozzátartozó (vagyis a fentiek mindegyike), továbbá az élettárs, az egyeneságbeli rokon házastársa, a házastárs egyeneságbeli rokona és testvére, és a testvér házastársa.

A Btk. viszont nem tesz különbséget hozzátartozó és közeli hozzátartozó között, így értelmezésében *hozzátartozónak* minősül:²⁷⁹

- a) az egyeneságbeli rokon és ennek házastársa vagy élettársa,
 - b) az örökbefogadó és a nevelőszülő (ideértve az együtt élő mostohaszülőt is), az örökbefogadott és a nevelt gyermek (ideértve az együtt élő mostohagyermeket is),
 - c) a testvér és a testvér házastársa vagy élettársa,
 - d) a házastárs, az élettárs,
 - e) a házastárs vagy az élettárs egyeneságbeli rokona és testvére;
- ekként ahol a Btk. „hozzátartozót” említ, ott azalatt a fenti személyeket lehet és kell érteni.

Mindezekre tekintettel érdemes kibontani és memorizálni a kapcsolati erőszak bűncselekményének igen széles sértetti körét, akik az alábbi személyek lehetnek:

²⁷⁸ Ptk. Értelmező rendelkezések. 8:1. § 1. és 2. pont.

²⁷⁹ Btk. Záró rész. Értelmező rendelkezések. 459. § 14. pont.

1. táblázat: A kapcsolati erőszak bűncselekményének lehetséges sértettjei az elkövetőhöz való viszonyuk alapján

	A kapcsolati erőszak sértettje	Többletfeltétel
1.	gyermekének szülője	rendszeres elkövetés
2.	egyeneságbeli rokon (szülő, nagyszülő, dédszülő, gyermek, unoka, dédunoka stb.)	rendszeres elkövetés + az elkövetéskor vagy korábban közös háztartásban vagy egy lakásban élés
3.	egyeneságbeli rokon házastársa (meny, vej, illetve a szülő, nagyszülő többedik házastársa stb.)	
4.	egyeneságbeli rokon élettársa (ideértve a bejegyzett élettársat ²⁸⁰ is)	
5.	örökbefogadó szülő (ideértve az együtt élő mostohaszülőt ²⁸¹ is)	
6.	nevelőszülő (ideértve az együtt élő mostohaszülőt ²⁸² is)	
7.	örökbe fogadott gyermek (ideértve az együtt élő mostohagyermeket ²⁸³ is)	
8.	nevelt gyermek (ideértve az együtt élő mostohagyermeket ²⁸⁴ is)	
9.	testvér	
10.	testvér házastársa	
11.	testvér élettársa	
12.	házastárs	
13.	élettárs	
14.	volt házastárs	
15.	volt élettárs	
16.	házastárs egyeneságbeli rokona	
17.	élettárs egyeneságbeli rokona	
18.	házastárs testvére	
19.	élettárs testvére	
20.	gondnok	
21.	gondnokolt	
22.	gyám	
23.	gyámolt	

²⁸⁰ Ahol a törvény élettársat említ, azon a bejegyzett élettársat is érteni kell. Btk. Záró rész, Értelmező rendelkezések. 459. § 32. pont (2) bekezdés.

²⁸¹ Btk. Záró rész. Értelmező rendelkezések. 459. § (1) bekezdés 14. b) pont. A mostohaszülő fogalmát a Btk. nem határozza meg.

²⁸² Ua.

²⁸³ Ua. A mostohagyermek fogalmát a Btk. nem határozza meg.

²⁸⁴ Ua.

A jogalkotó (elvileg) azokra a társadalmi és szociális kapcsolatrendszerre figyelemmel határozta meg a kapcsolati erőszak bűncselekményét és a passzív alanyi kört, amelyek tényleges fenyegetést jelentenek a házasság, a család és a gyermekek sérelmére, kibővítve ezt a volt házastárral és volt élettárral, továbbá a gondnokkal, gondnokolttal, gyámmal, gyámolttal, illetőleg a tettes gyermekének másik szülőjével.²⁸⁵ A passzív alannyá válás feltétele alapvetően az, hogy a felsorolt személyek a bűncselekmény elkövetésekor vagy korábban közös háztartásban vagy lakásban együtt éljenek az elkövetővel, viszont fontos felhívni a figyelmet arra, hogy ez alól kivételt képez a gyermek másik szülője, esetében ilyen többletfeltételek nincsenek.²⁸⁶ A bűncselekmény tehát akkor is megvalósulhat, ha a gyermek két szülője sosem élt / lakott együtt, de akkor is, ha csak futólag ismerték egymást.²⁸⁷ A tettesi kvalifikáció azonos a passzív alanyok kvalifikációjával, azt a passzív alany és a tettes egymáshoz fűződő családi jellegű kapcsolata alapozza meg.²⁸⁸

4.1.1. A sértetti kör kritikája

Amint azt a fenti összefoglaló táblázat szemlélteti, a jogalkotó valóban szélesre húzta a bűncselekmény szóba jöhető sértettjeinek mezsgyéjét, viszont annak határaihoz a tényállásba épített felsorolással karót rögzített. Ennek a taxatív meghatározásnak az lett az eredménye, hogy a gyakorlatban számos olyan „családi kombináció” kiesett a büntetőjogi védelemből, amely a szó szoros értelmében családi „kapcsolat”-nak nevezhető, mert a mindennapokban családként funkcionál (a hiányosságok az iratok alapján is van reális alapja). Kimaradt a felsorolásból, ezáltal a kapcsolati erőszak bűncselekményének nem lehet sértettje például az örökbefogadó vagy nevelőszülő élettársa vagy újabb házastársa (egyedülálló szülő is fogadhat örökbe gyermeket, majd később létesíthet élettársi kapcsolatot),²⁸⁹ az örökbefogadó vagy nevelőszülő egyenesági rokona (így tipikusan annak gyermeke vagy szülője), az egyenesági rokon testvére (az elkövető nagynénje, nagybátyja)

²⁸⁵ Törvényhez fűzött indokolás, illetve Lajtár István: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. Új Btk. Kommentár 4. kötet. Különös rész. XX. fejezet In: Polt Péter (főszerk.) Nemzeti Közszerkeletati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. 79. o.

²⁸⁶ Uo. és Görgényi Ilona - Gula József - Horváth Tibor - Jacsó Judit - Lévay Miklós - Sántha Ferenc - Váradi Erika: Magyar Büntetőjog Különös Rész. Wolters Kluwer Complex Kiadó, Budapest, 2013. 217. o.

²⁸⁷ Karsai Krisztina - Szomora Zsolt - Vida Mihály: Anyagi büntetőjog Különös rész I. Iurisperitus Bt. Szeged, 2013., 181. o. és Karsai Krisztina (szerk.) Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013. 445. o.

²⁸⁸ Karsai Krisztina (szerk.) Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013. 445. o.

²⁸⁹ Házastársak esetén - ha közösen fogadták örökbe a gyermeket - értelemszerűen mindketten örökbefogadó szülők, így sértettek lehetnek.

vagy az unokatestvér és annak hozzátartozói, még akkor sem, ha közös háztartásban vagy egy lakásban élnek, vagy éltek korábban. Legszembetűnőbb hiányosság mind közül mégis a gyermek azon esetben, ha az elkövetővel sosem élt közös háztartásban vagy egy lakásban, míg érdekes módon édesanyja vagy édesapja részére ezt a pozitív diszkriminációt - egyetlen kivételként - a törvényhely első mondatrésze biztosítja. Megjegyzem, a magam részéről úgy vélem, hogy a bűncselekményi tényállás megalkotásának fentebb látott körülményeit jellemző szétszórtság és a határidő szűke miatt maradhatott el ennek beépítése, a jogalkotó részéről ennek elhagyására vonatkozó kifejezett akaratot (szándékot) nem feltételezek. Felmerül még a kérdés a „testvér” kapcsán, hogy azon a gyakorlatban a féltestvéreket, illetve az ún. testvérként együtt élőket is érteni kell? A féltestvéreket vélelmezhetően igen, hiszen ha a Ptk. oldalági rokon definíciójából indulunk ki, akkor adott kritérium szerint a testvéreknek csak legalább egy közös felmenőjüknek kell lennie, viszont az ún. testvérként együtt élő személyeket (akiknek nincs közös felmenőjük) nem tudjuk „beleszuszakolni” ebbe. Az előző fejezetben tárgyaltakhoz visszacsatolva: markáns változások mentek és mennek végbe a családi kapcsolatokban, így tömegével laknak együtt a féltestvérek mellett olyan kiskorúak (vagy már nagykorúak), akik saját szüleikkel nevelkednek vagy élnek, de egymásnak nem testvérei (és nem is féltestvérei), csupán valamelyik szülőjük létesített élettársi vagy újabb házastársi kapcsolatot.

A sértettek elemzésén még mindig nem tudunk átlépni, mert vizsgálni szükséges a mostohaszülő és a mostohagyermek, továbbá a nevelőszülő és a nevelt gyermek fogalmát is. A Btk. 212/A. § (1) bekezdésében meghatározott „örökbefogadó és a nevelőszülője” fordulat értelmezéséhez hozzá kell kapcsolnunk az együtt élő mostohaszülőt is, míg az „örökbe fogadott és a nevelt gyermeke” alatt az együtt élő mostohagyermek úgyszintén értendő. Mindezt a Btk. záró részének értelmező rendelkezése [Btk. 459. § (1) bekezdés 14. b) pont] írja elő számunkra, de ezek fogalmi meghatározását úgyszintén nem adja.

A hozzátartozó fogalmának meghatározására elsősorban a Különös Rész több tényállásában megjelenő kifejezés értelmezése miatt van szükség, azonban ennek a törvény keretein túlmutató jelentősége is van, mivel a Be. is a Btk. hozzátartozó fogalmára utal vissza. A hivatkozott rendelkezéshez fűzött miniszteri indokolás annyit rögzít, hogy a korábbi Btk. a mostohaszülőt és a mostohagyermeket nem tekintette hozzátartozónak, holott a polgári jogi fogalom szerint annak minősül, ezért a hatályos Btk. kiterjesztette a fogalmat ezen személyekre is, feltéve, hogy a mostohaszülő együtt él a mostohagyermekkel, illetve a

mostohagyermek a mostohaszülővel.²⁹⁰ De ki az? Kik ezek a személyek? Kutakodásom eredményeként arra jutottam, hogy a büntetőjogi szakzsargon - hasonlóan a bírósági ítéletek indokolásaihoz - a nevelt gyermek/mostohagyermek, illetve a nevelőszülő/mostohaszülő fogalmakat véleményem szerint helytelenül, de szinonimaként használja. Értelmezését a polgári jog területén leltem fel, viszont a büntetőjogászok által használt másabb, szűkebb értelemben, ezért óvatosan kell bánni ezen kifejezések használatával (is).

A Ptk.-ban a mostohagyermek-mostohaszülő viszony főként a tartási kötelezettség körében jelenik meg, értelmezése pedig alapvetően Szeibert Orsolya tollából származik. A mostohagyermek tartása körében definiálja a Ptk. 4:198. § (1) bekezdése, hogy *„a házastárs köteles háztartásában eltartani a vele együtt élő házastársának olyan, tartásra szoruló kiskorú gyermekét (a továbbiakban: mostohagyermek), akit házastársa az ő beleegyezésével hozott a közös háztartásba.”* Ebből kiindulva a mostohagyermek kiskorú, és csak a házastárs gyermeke lehet, őt a házastársak előzetes megállapodásuk alapján nevelik közös háztartásukban, és együtt gondoskodnak a gyermekről. Az a körülmény tehát, hogy az egyik élettárs gyermekét az élettársak közös háztartásukban nevelik, még nem alakít ki mostohagyermek-mostohaszülő viszonyt,²⁹¹ vagyis a Ptk. alapján arra a következtetésre kell jutnunk, hogy „mostohagyermek”-ről kizárólag házastársak esetén beszélhetünk, a „nevelt gyermek” kategória pedig élettársak esetén jöhet szóba.

A fentiek alapján definiálhatjuk a mostohatestvéreket is, így az alatt a házasságban élő személyek valamely korábbi kapcsolatából származó gyermekeinek egymáshoz való viszonya értendő, vagyis akiknek közös felmenőjük nincsen.

A Ptk. 4:199. § (1) bekezdése alapján a mostohagyermek a tartásra szoruló mostohaszülőjét akkor köteles eltartani, ha a mostohaszülő az ő eltartásáról hosszabb időn át gondoskodott. Az idézett törvényi rendelkezés nem definiálja ugyan a mostohaszülőt, de az előző szakasz alapján - visszafelé - levezethető kit kell mostohaszülőnek tekinteni: a szülő házastársát, aki beleegyezett abba, hogy a házastársa gyermekét a közös háztartásukban neveljék.²⁹² Növumként értékelhető a Ptk.-ban, hogy említésre kerül a nevelőszülő fogalma, még hozzá határozottan elkülönítve a gyermekvédelmi gondoskodás keretében ellátandó nevelőszülő fogalmától. A Ptk. 4:199. § (2) bekezdése konkrét fogalmát adja a nevelőszülőnek is: *„Az (1) bekezdésben foglalt feltételekkel köteles eltartani a nevelt gyermek azt a személyt, aki*

²⁹⁰ Btk. 459. § (1) bekezdés 14. pontjához fűzött indokolás. Wolters Kluwer Kft. Jogtár.

²⁹¹ Szeibert Orsolya: Negyedik Könyv Negyedik Rész XIII. Cím. In: Jogkódex Online. A 2013. évi V. törvény kommentárja, a 4:194. §-hoz fűzött kommentár.

http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/ptk_e_learning/ptk6/lecke14_lap1.html#hiv5

²⁹² Uo.

róla saját háztartásában hosszabb időn át ellenszolgáltatás nélkül gondoskodott, és nem vér szerinti-, örökbefogadó- vagy mostoha szülője (a továbbiakban: nevelőszülő)." Ez a személy tehát nem a gyermek szülői státuszát tölti be, nem fogadta örökbe és nem is a mostoha szülője, hanem ezen körnél szélesebb, hiszen az a cél, hogy minden olyan személy, aki saját háztartásában tartósabban ellátta a gyermeket, később - amennyiben arra rászorul - ettől a gyermektől tartást igényelhessen.²⁹³

4.1.2. Az együttélés időpontja: „mikor és meddig”

A tényállás (1) bekezdése voltaképpen nemcsak a lehetséges passzív alanyokat határozza meg, hanem azt is leszögezi, hogy ezen személyeknek „mikor” kell vagy kellett együtt élniük, amit úgy fogalmaz: „*az elkövetéskor vagy korábban*”. Az elkövetéskori együttélés az adott időpillanatokban viszonylag könnyedén eldönthető (bár ez sem feltétlenül igaz minden esetre), arra viszont kereshetünk választ, hogy a „korábban” szóhasználat mögött konkrétan milyen időtartamú együttélés (hány nap, hét vagy hónap) fogadható el minimálisan, és milyen időszakra visszamenően vizsgálható maximálisan, mivel a nagymértékben átfর্মálódott párkapcsolatok széles tárházán többféle módozat is megjelenhet. Így például nem szokatlan, hogy hétköznapiokon az érintettek saját otthonaikban tartózkodnak, s csak a hétvégéken „élnek együtt”, illetve gyakori, hogy a külföldön munkát vállalók hazalátogatásuk ideje alatt családtagjaiknál kapnak szállást, és még sorolhatnánk.

Élettársak vagy csak lakótársak? Az élettársi kapcsolat fogalmát a Ptk. 6:514. §-a határozza meg számunkra, mely szerint élettársi kapcsolat áll fenn két olyan, házasságkötés nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben (életközösség) együtt élő személy között, akik közül egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége, bejegyzett élettársi életközössége, vagy élettársi kapcsolata, és akik nem állnak egymással egyenesági rokonságban, vagy testvéri kapcsolatban. Az élettársi kapcsolat az életközösség létesítésével jön létre, és megszűnik, ha az élettársak egymással házasságot kötnek, bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítenek vagy az életközösségük véget ér. Megtudhatjuk tehát, hogy jogszabály által definiáltan kik az élettársak, viszont ennek az életközösségnek mennyi ideig kell fennállnia ahhoz, hogy kimondhassuk: a bántalmazó és a bántalmazott élettársak voltak? Egy hét együttélés elegendő ehhez? A volt élettárs sérelmére követi el a kapcsolati erőszakot azon személy, aki tíz vagy akár húsz évvel ezelőtt lakott együtt a sértettel?

²⁹³ Uo.

Meddig mehetünk vissza az időben, racionálisan mit érthetünk a korábban alatt? Mindezek az élethez, az életszerűséghez tartoznak, adott esetben pedig bármely jogalkalmazó asztalára kerülve válaszokat várnak.

Az egyes élethelyzetek napról napra felszínre hozzák, és a szakmai egyeztetések is rávilágítottak arra a problémára, hogy párkapcsolati erőszak nemcsak együttélők esetében valósulhat meg, hanem olyan személyek viszonylatában is, akik ámbár régóta együtt járnak (esetleg már jegyesek is), mégsem laknak - és korábban sem laktak - együtt. Ettől függetlenül a párkapcsolatból adódó érzelmi kötődés, valamint a függő, hatalmi vagy befolyási viszony minden további nélkül kialakulhat, de a jelenlegi szabályozás alapján ezek a bántalmazottak nem lehetnek a kapcsolati erőszak sértettjei, csupán más, enyhébben büntetendő bűncselekmény jöhet szóba a sérelmükre rendszeresen elkövetett cselekmények vonatkozásában is.

4.1.3. Az együttélés helyszínkritériuma: „hol”

A jogalkotó leszögezte, hogy az együttélés egy bizalmi viszony, s az ebből fakadó kiszolgáltatottság növeli a bántalmazás lehetőségét, többek között ez tette indokolttá a speciális tényállás létrehozását.²⁹⁴

A „közös háztartás” kritériumát a Btk. három helyen tartalmazza, nevezetesen a kiskorú veszélyeztetésénél [Btk. 208. § (1) bekezdés], a kapcsolati erőszaknál [Btk. 212/A. § (1) bekezdés] és az uzsora-bűncselekménynél [Btk. 381. § (1) bekezdés].

A „lakás” szó használata a Btk.-ban összesen tizenhatszor jelenik meg,²⁹⁵ míg a „közös háztartásban vagy egy lakásban” élés feltételét csupán két tényállás, a kiskorú veszélyeztetése és a kapcsolati erőszak tartalmazza, de az értelmező rendelkezések nem adnak iránymutatást arra nézve, hogy ezek mit jelentenek.

A tényállás érintettségét tekintve ezért a „hol” kérdését sem ugorhatjuk át, mert a „közös háztartásban vagy egy lakásban” élés megítélése több szempontból okozhat dilemmákat.²⁹⁶

A közös háztartás és a lakás egymástól a „vagy” kötőszóval került elválasztásra, így pontosan meg kell tudni a közös háztartás fogalmát, és bármilyen különösnek tűnik, a lakásé

²⁹⁴ 2013. évi LXXVIII. törvény indokolása a 19. §-hoz.

²⁹⁵ A jogos védelem, a pártfogó felügyelet, az előzetes fogvatartás, a bünyügyi felügyelet és a szabálysértési büntetések beszámítása körében, a magánlaksértés, a fogolyszökés, a lopás, a tiltott adatszerzés, a kiskorú veszélyeztetése és a kapcsolati erőszak szabályozása kapcsán.

²⁹⁶ Ld. például az életjátsri kapcsolat feltételeit, illetve számos esetben fennállásának bizonyítási nehézségeit, továbbá az együtt nem élők, de egymással párkapcsolatban lévő személyek eseteit.

sem mindenkor egyértelmű. Gondoljunk e körben csak a minden idejüket együtt töltő, és magukat egyébként viskókban, szállókban, pincékben, padlásokon, raktárakban vagy egyéb helyeken meghúzó, ám párkapcsolatban élő hajléktalanokra, etc. A „vagy”, mint választó kötőszó²⁹⁷ tényállásba iktatása számunkra ennél többet is jelent. Nemcsak hogy külön-külön definiálnunk kell ezeket a szavakat, hanem ezzel azt az üzenetet is kaptuk, hogy a jogalkotó álláspontja szerint (és a valóságban) az egy lakásban élés nem feltétlenül jelent közös háztartást, és fordítva.²⁹⁸

Mit jelent a lakás, és mi az a közös háztartás? Maradjunk egy kicsit a „lakás”-nál, mert ez a kérdés már kevert dogmatikai vitákat, ráadásul nemcsak a társadalom széles körét érdekelte, hanem még a média ingerküszöbét is átlépte.²⁹⁹ Mindenesetre témánk szempontjából a fogalom meghatározása lényeges, melynek kapcsán Polt Péter tanulmányában is visszautal arra a legfőbb ügyész helyettes által hangsúlyozott dogmatikai jelentőségre, hogy ha a Btk. több tényállás esetében ugyanazt a fogalmat használja, akkor a kódex koherenciáját csak úgy lehet biztosítani, ha ugyanannak a definíciónak ugyanolyan jelentéstartalmat tulajdonítunk; ha ezt nem így tesszük, a jogalkalmazás kaotikussá, a normavilágosságnak való megfelelés pedig értelmezhetetlenné válik.³⁰⁰ A tanulmány kimerítően elemzi a lakásfogalmat, így rögzíthetem, hogy Edvi Illés Károly meglátása szerint lakáson oly helyiség értendő, amely külsőleg minden irányban elrekeszthető, s egy vagy több személy rendes tartózkodási helyéül szolgál (ekként ide tartoznak a lakás céljára szolgáló helyiségek is), mint a kamra, a lépcső vagy a padlás.³⁰¹ A negyven évvel ezelőtt kiadott egyik tankönyv szerint lakás minden olyan zárt hely, amely emberek tartózkodási helyéül és rendszeres éjjeli szállásául szolgál,³⁰²

²⁹⁷ A kötőszavak két nagy csoportját a mellérendelő (választó, ellentétes, kapcsolatos, következtető, magyarázó, megengedő stb.) és alárendelő (állapot-, cél-, eredet-, hely-, időhatározói stb.) kötőszavak képezik. https://www.uni-miskolc.hu/~bolantro/informalis/lex_kotoszo.html

²⁹⁸ A „vagy” kötőszó problematikájával más kontextusban foglalkozik Szomora Zsolt: Büntetőjogi garanciák az Alkotmányban és az Alaptörvényben. In: Alkotmányozás Magyarországon 2010-2011. Pázmány Press, Budapest - Pécs, 257-275. o. http://real.mtak.hu/16005/1/Szomora_Buntetojogi_garanciak_vegl.pdf

²⁹⁹ 2017-ben egy büntető törvényi tényállás értelmezése kapott széles körű nyilvánosságot, amely alapvetően a tiltott adatszerezés és a magánlaksértés bűncselekményében szereplő fogalmakat, a bűncselekmény helyszínét és a tényállási elem meglét érintette. Ld. Polt Péter: Egy jogdogmatikai vita margójára. In: Barabás A. Tünde és Vókó György (szerk.) A Bonis Bona Discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. OKRI és PPKE JÁK Budapest, 2017. 375. o. <http://mek.oszk.hu/18600/18609/18609.pdf>

³⁰⁰ Polt Péter: Egy jogdogmatikai vita margójára. In: Barabás A. Tünde és Vókó György (szerk.) A Bonis Bona Discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. OKRI és PPKE JÁK Budapest, 2017. 378. o.

³⁰¹ Edvi Illés Károly: A Magyar Büntető Törvénykönyv magyarázata. Révai Testvérek Irodalmi Intézet R.T., Budapest, 1909. 712. o. idézi Polt Péter Uo. 379. o.

³⁰² Bogdál Zoltán - Bodrogi Károly - Erdősy Emil - Fonyó Antal - Gál Andor - Gáspár Gyula - Kovács Lajos - Pintér Jenő - Weber Gyula: Magyar büntetőjog. Különös rész. Budapest, BM Könyvkiadó, 1981. 135. o. idézi Polt Péter Uo. 379. o.

Erdősy Emil és Földvári József szerint pedig lakás minden otthonul használt és arra rendelt zárt helyiség (akár ingatlan, akár ingó), nincs jelentősége annak, hogy a helyiséget állandóan, vagy csak időközönként használják.³⁰³ A szegedi tankönyv szerzői olvasatában lakásnak minősül minden olyan körbezárt, oldalfalakkal és tetővel körbehatárolt hely, amely rendeltetésszerűen a magánszemélyek tartózkodási, pihenési helyéül és éjszakai szállásául szolgál; ilyen lehet például az albérleti szoba, egy szállodai vagy motelszoba, szanatóriumi vagy üdülőszoba, munkásszállások, kollégiumok lakószobája, de akár az éjjeliőr vagy az éjszakai portás szálláshelye is. A lakás ingatlan jellege nem kritérium, ezért lakás lehet példának okáért a lakósátor, lakókocsi vagy egy bódé is, a ténylegesen lakottság helyett pedig a lakhatásra rendeltség a feltétele. Ugyanezt találjuk a pécsi iskola tankönyvében is, mely szerint lakás minden otthonul használt és arra rendelt zárt helyiség, akár ingatlan, akár ingó, és nézőpontjuk szerint sincs jelentősége annak, hogy a helyiséget állandóan, vagy csak időközönként használják (pl. nyaralók).³⁰⁴ A Nemzeti Közszolgálati Egyetem tankönyvének iránymutatása szerint lakás minden olyan zárt, külvilágtól elhatárolt helyiség, amely rendeltetésénél fogva emberek tartózkodási helyéül, éjjeli szállásául szolgál. Az NKE ugyancsak kiemeli, közömbös ennek ingó vagy ingatlan mivolta, valamint az is, hogy állandó vagy ideiglenes tartózkodásra készült-e.³⁰⁵ A Pázmány Péter Katolikus Egyetem az ítélkezési gyakorlat oldaláról fogja meg a kérdést, és ugyancsak azt tudatja velünk, hogy lakásnak minősül minden olyan zárt hely, amely rendeltetésszerűen emberek tartózkodási helyéül és rendszeres éjjeli szálláshelyéül szolgál. Felhívja a figyelmet viszont arra, hogy a definíció fogalmi elemei konjunktívák, ezáltal bármelyik feltétel hiányzik, büntetőjogi értelemben lakásról nem beszélhetünk. A rendeltetésszerűségnek van determináló jelentősége, mert a lakás fogalmi eleméhez csak a lakhatásra rendeltség tartozik hozzá, így irreleváns, hogy azt valóban lakják-e, lakhatási célokra használják-e.³⁰⁶ A lakás, az egyéb helyiség, illetőleg a bekerített hely alapvetően a magánlaksértés bűncselekményénél kerül előtérbe, de a lakás vonatkozásban a miniszteri indokolás csak annyit definiál, hogy lakásnak tekintendő minden olyan zárt hely, amely emberek tartózkodási helyéül és rendszeres³⁰⁷

³⁰³ Földvári József - Erdősy Emil - Tóth Mihály: A magyar büntetőjog - Különös része. Pécs-Budapest, Janus Pannonius Tudományegyetem ÁJK, 2005. 125. o. idézi Polt Péter Uo. 380. o.

³⁰⁴ Erdősy Emil - Földvári József - Tóth Mihály: Magyar büntetőjog. Különös Rész. Budapest, Osiris Kiadó, 2007. 274. o. idézi Polt Péter Uo. 380. o.

³⁰⁵ Blaskó Béla: Büntetőjog. Különös Rész I. Budapest–Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2015. 235. o. idézi Polt Péter Uo. 381. o.

³⁰⁶ Belovics Ervin - Molnár Gábor - Sinku Pál: Büntetőjog II. A 2012. évi C. törvény alapján. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016. 241. o. idézi Polt Péter Uo. 381. o.

³⁰⁷ A kapcsolati erőszak tényállásának egyik legfőbb jogalkalmazói dilemmáját alkotó, és a jogalkotó részéről meg nem határozott „rendszeres(en)” fogalom még itt is megjelenik, így a definíció tisztázásának nemcsak az általam vizsgált bűncselekmény, hanem más deliktumok szempontjából is jelentősége van.

éjjeli szállásául szolgál.³⁰⁸ Ezek tehát a lakás fogalmának főbb jellemzői, melyek alapján látható, hogy egy tényállásba vésett egyszerű szó mögött milyen eltérő értelmezések születhetnek.

A közös háztartás fogalmának meghatározása a vizsgált bűncselekmény (1) bekezdés b) pontja vonatkozásában is relevanciával bír majd, hiszen a jogalkotó a „közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javak” elvonásáról ugyancsak rendelkezik.

A közös háztartás fogalmát, illetve az arra történő utalást - nem egységességet árasztva - több helyen megtaláljuk, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal nyomtatványaitól, a szociális támogatásokon át egészen a legszélsőségesebb ügyintézéséig felbukkan. Az eltérések olykor élesek, ezért példaként csupán néhányat említek. A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény olvasatában „*közös háztartás az egy lakóingatlanban életvitelszerűen együtt lakó természetes személyek közössége*”;³⁰⁹ eszerint akik ugyanazon telken, de külön ingatlanban (akár több generációt érintve) vezetnek ténylegesen közös háztartást, ők nem sorolhatók ide? Foglalkozik vele a Ptk. is, de fogalmát nem adja, értelmezését viszont a KSH statisztikai módszertani füzetek között például olvashatjuk: „*közös háztartásba az olyan együtt lakó személyek tartoznak, akik egy lakásban vagy annak egy részében laknak, a létfenntartás (pl. étkezés, napi kiadások) költségeit - legalább részben - közösen viselik.*” (...) „*Ha több család vezet közös háztartást, a háztartás többcsaládos.*”³¹⁰

Álláspontom szerint közös háztartásban többnyire azon személyek élnek, akik a tartózkodási helyükként szolgáló ingatlan bérlésével vagy megvásárlásával, és / vagy annak fenntartásával kapcsolatos költségeket ténylegesen közösen viselik, továbbá együttesen járulnak hozzá a mindennapi élet kiadásainak viseléséhez (élelmiszer, tisztálkodó- és takarítószer stb.). Azokat is ide sorolnám, akik előzetes megállapodásuk alapján ezen életviteli költségeiket megosztva viselik (pl. egyikük a lakással kapcsolatos díjakhoz, másikuk a szükségletekhez járul hozzá). Ezen túlmenően természetesen ide tartoznak az eltartott kiskorú/nagykorú gyermekek, illetve azok az egyéb családtagok és személyek, akik ugyan nem járulnak hozzá a költségek viseléséhez, de máshoz igen (így pl. gyermekfelügyelet, háztartási munkák stb.), vagyis konszenzusos döntés alapján

³⁰⁸ Btk. 221. §-ához fűzött miniszteri indokolás. Wolters Kluwer Kft. Jogtár.

³⁰⁹ 5/B § i) pont.

³¹⁰ Központi Statisztikai Hivatal: A háztartás és a család fogalma. Statisztikai módszertani füzetek, 47. Budapest, 2006. 44. o.

összeköltöztek és közös háztartást vezetnek. Amint a nevében is benne van, a „háztartani kell”, ekként a háztartás egy jövedelmi és fogyasztói, vagyis gazdasági közösség. Erre vonatkozóan kizárólag az érintettek nyilatkozatát vehetjük alapul.

A Kúria Pfv.II.22.288/2016. számú döntésében segítséget nyújtott a jogalkalmazásnak, és tisztázott néhány kérdést. Kifejtette: az élettársi kapcsolat fogalmi elemei közé tartozó „közös háztartásban való együttélés” megvalósulhat olyan módon is, hogy mindketten megtartják a lakhatást biztosító ingatlanukat, ugyanakkor azokat közösen használják, tehát mindkét ingatlan az együttélés, közös háztartásvezetés, étkezés, pihenés színtere.³¹¹ Mátyás Ferenc ismerteti az ezt megelőző első- és másodfokú bíróságok nézőpontjait, a felülvizsgálati kérelem tartalmát, és a Kúria megállapításait.³¹² Ennek alapján rögzíthető, hogy az alsóbb szintű bíróságok a közös háztartás fogalmában a közös gazdálkodásra kiterjedő életközösséget létesítését látják, amely szerint a felek olyan gazdasági közösségben élnek, amelyben szándékuk az együttélés alatt szerzett vagyonszaporulatra nézve a közös tulajdonszerzést célozta. A bíróságok álláspontja szerint a közös gazdálkodást nem zárja ki, ha abban a felek saját bankszámlával rendelkeznek, és afeletti rendelkezési jogot egymás javára nem biztosítanak. A Kúria akként foglalt állást, hogy „*Vagyonjogi szempontból az életközösség legfontosabb eleme a gazdasági kapcsolat, az együttesen kitűzött célok érdekében való vagyoni együttműködés, vagyoni érdekközösség, akarategység, amelyben a felek egymást kölcsönösen támogatják, vagyoni ügyeiket közösen intézik, összetartozásukat minden vonatkozásban vállalják. A gazdálkodás közös jellegét a jövedelmek közös életvitelhez való felhasználásának, valamint a megtakarítások együttélést szolgáló célra való fordításának ténye határozza meg.*” A Kúria kifejtette azt is, hogy a felek közötti gazdasági kapcsolat lehet lazább vagy szorosabb, ennek nem feltétele az ún. közös kassza vagy a jövedelmeikkel való közös rendelkezés. „*A pénzkezelés módja sem befolyásolja a gazdasági kapcsolat fennállását, de az egymással akarategységben való eljárás, és a rendelkezésre álló anyagi eszközöknek a közös cél szolgáltatába állítása a gazdasági közösség nélkülözhetetlen feltétele.*” A döntés alapját képező eljárás alperesének érvelése szerint a közös háztartásban együttélés kizárólag arra a helyzetre korlátozódik, amelyben a felek összeköltöznek, egy közös lakásban együtt élve vezetnek közös háztartást, ezzel szemben a Kúria az „*élettársi*

³¹¹ Az alapul szolgáló tényállásban maga az élettársi kapcsolat fennállása volt vitatott, mert az alperes állítása szerint néhai testvére és a felperes nem éltek együtt, közöttük kizárólag érzelmi kapcsolat működött. A végrendelet nélkül elhunyt örökhagyó hagyatékát a törvényes öröklés rendje szerint az elhunyt testvérenek adta át a közjegyző, ezért a felperes annak megállapítását kérte, hogy a hagyatéki leltárban általa megjelölt ingóságok 1/2 tulajdonjogát élettársi közös vagyon jogcímén megszerezte.

³¹² Mátyás Ferenc: A közös háztartásban való együttélés értelmezése. 2017.11.30. <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-kozos-haztartasban-valo-egyutteles-ertelmezese/>

kapcsolatok sokszínűségét” hangsúlyozta. Az egyes tartalmi elemek a felek saját élethelyzetére és körülményeire tekintettel az általános megítéléstől eltérően is jelentkezhetnek, így adott esetben a közös háztartásban való együttélés megvalósulhat speciális módon is - emelte ki a Kúria. A legfelsőbb bírói fórum eldöntötte tehát a kérdést és meg is válaszolta a számunkra releváns pontján, továbbá tisztázta: az élettársi kapcsolat (vagyis az együtt élés) megállapítását nem zárja ki, ha a felek jövedelmük egy részét az arra vonatkozó saját tulajdonuk fenntartásának szándékával, a kizárólagos tulajdonszerzésük biztosításának célzatával egymástól elkülönülten kezelik.³¹³

4.1.4. A sértett „beleegyezése”

Az előzőekben bőségesen szólam a büntetőjog, a bűncselekmény és a védett jogtárgy kapcsolatáról és funkciójáról, azonban a tettes és az áldozat közötti bűncselekményi interakció körében a sértett, mint individuum szubjektív akaratára is rá kell világítanom. Filó Mihály egyedülálló doktori értekezése által a sértett beleegyezésének valamennyi aspektusát megismerhetjük (büntetőjogi relevancia, jogellenességet és tényállásszerűséget kizáró okok, a beleegyezés tárgya, időbelisége, joghatályossága, korlátai, etc.),³¹⁴ ezért a kapcsolati erőszak tényállásával közös metszetben csupán az alábbiak továbbgondolására hívnám fel a figyelmet.

A sértetti akarat dogmatikatörténete alapján leszögezhető, hogy a sértett beleegyezésének értékelése kiváló indikátora annak a felfogásnak, ahogyan egy korszak jogrendje állást foglal az egyén jogairól és kötelezettségeiről az individualizmus és a szociális kötöttség közötti feszültségben.³¹⁵ Thomas Rönnau az akarat-dogmatika mezsgyéjén saját megoldást dolgozott ki, melynek előzményeként többek között arra kereste a választ, hogyan befolyásolja a kényszer a beleegyezést, és milyen tényezők nem befolyásolják az áldozat hozzájárulásának érvényességét? Az akaratbeli hiányosságok vagy éppen azok megléte megállapításának vizsgálatakor emberi döntésekkel találkozunk, mely elemzésben felsejlik a helyes és a helytelen kérdése, továbbá az is fontos szempont, hogy az érintett (a sértett) elvileg saját és önálló döntéshozatalában milyen körülmények játszottak közre, így például

³¹³ Uo.

³¹⁴ Filó Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009.

³¹⁵ Thomas Rönnau: Willensmängel bei der Einwilligung im Strafrecht. Tübingen 2001. 3. o. Idézi: Filó Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Jogi Kari Tudomány 4. (Varga István szerkesztésben) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009. 93. o.

kényszer hatására cselekedett-e? Nem ez a helyzet, ha a beleegyező fél nem tudja mihez adja beleegyezését, vagyis ha téved a beavatkozás típusával, terjedelmével vagy veszélyével kapcsolatban - fogalmaz Rönnau,³¹⁶ de az orvosi jogtól függetlenül is eszünkbe jut ebben a kontextusban a családon belüli erőszak gyötrelmekkel és gyakran látható sérülésekkel tarkított mítosza. Csupán egy elmondás, elbeszélés vagy „mese” ez a kívülállók számára, de komoly büntetőjogi dilemma a jogalkalmazók részére, mert a kapcsolati erőszakkal érintett ügyekben az egyes tényállásokhoz büntetőjogi felelősséget is hozzá kell tudni rendelni, azonban az eljárás hatékonyságát az érszűrőség ernyője alatt a sértetti hozzájárulás, a döntésképtelenség vagy a segítségnyújtás visszautasítása is árnyalhatja.

Az uralkodó jogirodalmi nézetek a sértett beleegyezését a törvényben nem szabályozott, jogellenességet kizáró oknak tekintik,³¹⁷ amely eredetileg a nullum crimen sine lege elveként jelent meg a bűncselekménytanban,³¹⁸ de bármely irányból is vizsgáljuk a társadalomra veszélyesség, a bűnösség és a büntethetőség kérdését, ezen büntethetőségi akadály negatív kritériumával foglalkoznunk kell. Nagy Ferenc a jogellenességet kizáró okok két csoportját különbözteti meg: egyrészt a Btk.-ban, illetve más törvényben szabályozott okokat, másrészt az ehelyütt nem szabályozottakat, s ez utóbbihoz társítja egyetlen kategóriaként az *„elmélet, gyakorlat által kimunkált és szokásjogilag rögzült okok”*-at, ide sorolva többek között a sértett beleegyezését.³¹⁹ Kitér arra, hogy *„a büntetőjog számára nincs szükséglet a jogi tárgy védelmére meghatározott támadással szemben, ha a jogtárgy tulajdonosa a sértéssel szemben a konkrét esetben nem kíván védelmet (pl. sértett beleegyezése).”*³²⁰ Így nemcsak a gyakorlati tapasztalatok, hanem a büntetőjog-dogmatika is felveti azt a kérdést, hogyan viszonyuljon a büntetőjogi szankciórendszer, és maga a konkrét jogalkalmazó azokhoz az esetekhez, amikor a sértett nem szeretne, nem kér, és egyáltalán nem is vesz igénybe semmiféle hatósági, orvosi vagy másfajta segítséget, sőt adott esetben kifejezetten tiltakozik az ellen.

³¹⁶ Thomas Rönnau: Abstract zu Willensmängel bei der Einwilligung im Strafrecht von Thomas Rönnau. <http://swbplus.bsz-bw.de/bsz090292677abs.htm>

³¹⁷ Filó Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009. 120. o.

³¹⁸ Békés Imre: A jogállami büntetőjog bűncselekménytani alapjai. In: Kisfaludi András - Margitán Éva (szerk.) Nyugat-európai hatások a magyar jogrendszer fejlődésében. ELTE ÁJK Budapest, 1994. 12. o.

³¹⁹ Nagy Ferenc: A jogellenességet kizáró okok elvi kérdéseiről. Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica et Politica Tomus LIX. Fasciculus 12. Szeged, 2001. 12. o.

http://acta.bibl.u-szeged.hu/7090/1/juridpol_059_fasc_012_001-024.pdf

³²⁰ Uo. 7. o.

A segítség visszautasítása kapcsán azért álljunk meg egy pillanatra. Mely bűncselekmények esetén teheti ezt meg a sértett? Nyilvánvalóan a magánindítványra büntetendőknél, jelen esetben a kapcsolati erőszak (1) bekezdésébe tartozó, tettelegességig el nem jutó cselekményeknél, hiszen egy hivatalból üldözendő bűncselekménnyel szemben a hatóságoknak közbelépési, beavatkozási kötelezettsége van tudomásra jutás esetén.

De mely cselekvéseket és tényeket értékelhet a büntetőjog beleegyezésként? A kapcsolati erőszak fentiekben rögzített jogtárgysértése kapcsán is vitatott lehet, hogy a sértettnek milyen módon kell kinyilvánítania, ha nem kívánja az adott jogi tárgy oltalmát,³²¹ jelen esetben emberi méltóságának, vagyontárgyainak, testi épségének, személyi szabadságának, otthona békéjének (erőszakmentességének) büntetőjogi védelmét. Filó Mihály szerint az akarati teória értelmében egyáltalán nem szükséges az, hogy a joglemondás a külvilág felé megjelenjen, mindössze az áldozat tudati viszonyulását szükséges vizsgálni,³²² míg a mérsékelt nyilatkozati elmélet ezzel szemben azt feltételezi, hogy a sértett - ha nem is *expressis verbis* - de legalább *konkludens* formában, meggyőző módon és egyértelműen megjeleníti az akaratát,³²³ vagyis a hatóságok tudomására adja a beavatkozás vagy segítségnyújtás elutasítását. Fontos rögzítenem, hogy ezt a visszautasítást a sértettnek nem szükséges feltétlenül az elkövetőnek címeznie, azonban a jogbiztonság eszméjéből kiindulva a bűncselekmény pusztá térése önmagában nem elegendő³²⁴ ennek megállapításához, vagyis a sértetti beleegyezés „igazolásához”. Ezzel a kijelentéssel úgy vélem örökre bezárhatjuk azt a kört, amely oly sokszor nyitva marad azon kérdések feszegetése kapcsán, hogy a bántalmazott miért tűr és miért marad, miért hagyja magát újra és újra bántani még akkor is, amikor pontosan tudja, hogy egy-egy mozdulat után mi a következő lépés, és miért nem emeli jogos védekezésre (netán visszatámadásra) a kezét némaság és tétlenség helyett.

A bűncselekmény eltérése tehát nem jelent sértetti beleegyezést, a „miért” lélektani kérdései pedig nem tartoznak a büntetőjogra, ezzel szemben a bűncselekmények üldözése, a felderítés, a vizsgálat, a felelősségre vonás és maga az igazságszolgáltatás annál inkább. A sértett beleegyezése lényegében a tényállásszerű magatartásra és annak eredményére terjed ki, ezért a kapcsolati erőszak keretében a veszélyeztetési deliktumok, a kockázat-beleegyezés vagy az önvészélyeztetés helyett a beleegyezés időpontjáról és visszavonásáról,

³²¹ Ld. Thomas Rönnau: Voraussetzungen und Grenzen der Einwilligung im Strafrecht. Jura. 2002. 666. o.

³²² Filó Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009. 146. o.

³²³ Uo.

³²⁴ Lenckner Theodor - Eser Albin: Strafgesetzbuch. Kommentar. 26. Auflage. Schönke Adolf - Schröder Horst (szerk.) H. München 2001. Vorbemerkungen zu §§ 32 ff. Idézi: Filó Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009. 146. o.

valamint annak joghatályosságáról és korlátairól szólnék röviden. A sértetti beleegyezést mindig a tett, vagyis a konkrét tényállásszerű magatartás megkezdése előtt kell megadni,³²⁵ de legkésőbb a cselekmény kísérleti stádiumba lépését megelőzően, és tovább kritérium, hogy annak töretlenül kell fennállni a jogtárgysértés pillanatában is.³²⁶ A sértett szellemi és erkölcsi érettsége kétségtelenül sarkalatos pont, hiszen éppen beleegyezési képessége teszi őt alkalmassá arra, hogy felismerje a joglemondás jelentőségét, konkrétan belássa az adott érdeksérelem súlyát.³²⁷ A kényszer és a fenyegetés problematikája a családon belüli erőszaknál úgyszintén homloktérbe kerül, viszont az önálló akaratképzés hiánya miatt ez esetben soha nem akceptálható a sértetti beleegyezés, ezáltal mind az akaratot megtörő, mind az akaratot hajlító ráhatás egyaránt érvénytelenné teszi azt.³²⁸

A vizsgált bűncselekmény szempontjából a rendelkezési jog ugyancsak lényeges, mert a sértett csak akkor és annyiban egyezhet bele a jogsértésbe, ha személyében kizárólagos rendelkezésre jogosult az adott individuális jogi tárgy felett; ebből kifolyólag közös tulajdonban álló dolog esetében ez nem megengedett³²⁹ (bútorzatok széttörése, gyermek szobájának és használati tárgyainak megrongálása stb.). Mindemellett kérdésként merül fel az is, hogy amennyiben más javakhoz, vagyoni értékekhez, vagy akár a közérdekhez hasonlóan egyfajta védelmi kötelezettség áll fenn, hogyan viszonyul mindez a házastársi közös vagyon és a gyermek(ek) értéktárgyainak megóvási kötelezettségéhez, avagy annak rongálását és tönkretételét a sértett eltérni köteles? A válasz erre természetesen kizárólag a nem lehet, de a kapcsolati erőszakkal átszőtt családi otthonok légköre éppen annak kedvez, hogy a dolog elleni erőszakos magatartást tanúsító személyek fölényeskedő alaptermészetükkel ezen jogtárgyak ellen is sérelmeket ejtsenek.

Végül de nem utolsósorban tisztázandó, hogy *„a beleegyezés jogintézményét minden jogrendszer csak bizonyos korlátok között ismeri el, ahogyan az autonóm személyre alapított önrendelkezési jog sem kontúrok nélkül érvényesül.”*³³⁰ Ilyennek tekinthető különösen az emberi élet védelme, de ide sorolhatjuk a testi épség, az egészség, az emberi méltóság vagy a személyi szabadság értékeit is. Hatályos jogunk (az eutanázia oldaláról vizsgálva) az önrendelkezés korlátjaként nem tartalmazza a kívánságra ölés tényállását, ekként a sértettet

³²⁵ Ld. cirkuszi mutatványosok/elvétés, küzdősportok/sportbalesetek, kábítószer-fogyasztás/túladagolás lehetősége stb.

³²⁶ Filó Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009. 150. o.

³²⁷ Uo. 151. o.

³²⁸ Wessels Johannes. - Hettinger Michael: Strafrecht Besonderer Teil/1. Straftaten gegen Persönlichkeits- und Gemeinschaftswert. 23. Auflage. Heidelberg 2002. § 8 Rn. 380. o. Idézi: Filó Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009. 153. o.

³²⁹ Filó Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009. 153. o.

³³⁰ Uo. 154. o.

nem illeti meg a rendelkezési jog saját élete felett,³³¹ bár kétségtelenül az öngyilkosság eredményes végrehajtása tekintetében éppen ennek fordítottja jut eszünkbe.

A sértetti beleegyezés mélyreható elemzésének igénye nélkül talán a fentiek alapján is leszögezhető, hogy a kapcsolati erőszak vonatkozásában a sértetti beleegyezés semmilyen módon nem értelmezhető, ilyen helyzetben sokkal inkább a jogos védelem kerülhet előtérbe. Hányszor kerülnek bántalmazottak gyanúsított pozícióba csak azért, mert védekezés közben esetleg megsebesítették a bántalmazót? Hányszor veszik a bátorságot az agresszív, családtagjukat állandó rettegésben tartó személyek cinikusan ahhoz, hogy még ők tegyenek feljelentést? Bizony sokszor, megannyiszor. Holott a Btk. 22. § (1)-(4) bekezdései alapján nem büntetendő az a cselekmény, amely a saját, illetve más vagy mások személye vagy javai ellen intézett, illetve ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges. Az életszerűség talaján ezen túlmenően ráadásul a jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az a védekező életének kioltására is irányult volna, ha azt személy ellen éjjel, fegyveresen vagy éppen felfegyverkezve követik el, illetőleg ha mindez a sértett lakásába történő jogtalan behatolással történik. Megnyugodhatnak a bántalmazottak már csak amiatt is, mert rögzíti a Btk., hogy nem büntethető az a személy, aki az elhárítás szükséges mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból lépi túl, emellett a megtámadott egyáltalán nem is köteles kitérni a jogtalan támadás elől.

A sértetti beleegyezés tekintetében ugyanez vonatkozik a családon belül elkövetett szexuális bűncselekményekre is, amelynél a sértett kiszolgáltatott és reménytelennek tűnő helyzete, illetve a bántalmazóval való szexuális kapcsolat létesítése közé nem húzható egyenlőségjel. A Btk. a helyszínek között nem tesz különbséget, ekként a sértettet ugyanolyan büntetőjogi védelem illeti meg az otthonában történő bántalmazás esetén, mint más áldozatokat a sötét erdő mélyén, az utca forgatagában, vagy egy vendéglátóipari egység látogatójaként. Ugyanaz a védelem, és ugyanazon minőségben jár mindenkinek. A sértetti beleegyezés nem egyenlő a bizonytalansággal, a félelemmel, a megalkuvással, s nem azonos a hezitálással, a tűréshatár folyamatos felfelé tolásával sem. A bántalmazott védekezési képtelensége, a jogtalan támadás elhárításának meg nem kísérlése, vagy a gyermekek bántalmazásának sírva történő végignézése nem sértetti beleegyezés. Az valami teljesen más, egy nem büntetőjogi kategória. Sokkal inkább egy összetett, ám mélységi elemzést igénylő probléma, melyben a változás előidézéséhez és a megoldás megtalálásához elsőként a gócpontot kell azonosítani, utána lehet minden másról beszélni.

³³¹ Földvári József: Magyar büntetőjog. Általános Rész. 166. o. Idézi: Filó Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009. 155. o.

4.2. A magánindítványos és szubszidiárius (1) bekezdés

A kapcsolati erőszak bűncselekményében foglalt egyes tényállási elemek és fogalmak - mint az emberi méltóság, a sértés, a megalázás, az erőszakos magatartás, a közös gazdálkodás, a közös vagyon, az anyagi javak, a súlyos nélkülözés, továbbá az egyes ún. bennefoglalt bűncselekmények - mint a könnyű és a súlyos testi sértés, a személyi szabadság megsértése, a tetteges becsületsértés és a kényszerítés - részletes elemzése nem képezi, és nem is képezheti jelen dolgozat tárgyát, hiszen ezek kifejtése egy végtelen spirálként hatna, s végeláthatatlan mélységekbe vezetne.

A tényállás egyes momentumaira az adott helyen érintőlegesen utalni fogok, azokhoz hosszabb-rövidebb kitérőt kapcsolok, de az örvényhatás elkerülése érdekében célként nem az „ízre szedés”-t, hanem a jogalkotói akarat által létrejött bűncselekmény gyakorlatba történő átültetésének prezentálását fogalmaztam meg. A hatályos büntetőjogunkba immáron nyolc éve beépített kapcsolati erőszak bűncselekményi tényállásával összefüggésben - az eltelt idő ellenére - nincs számottevő szakirodalom, illetve meglepő módon az egyetemi tankönyvek sem szólnak róla bőségesen, tágabb értelmezését csupán a törvényhelyhez fűzött miniszteri indokolás adja. Szokatlan ez onnan nézve, hogy hazánk büntetőjog történetében elsőként került beiktatásra a családon belül erőszakot önállóan szankcionáló deliktum, illetőleg számítani lehetett arra, hogy az új bűncselekmény kapcsán a jogalkalmazóknak kételyei és jogértelmezési nehézségei támadhatnak. Ezen bűncselekmény gyakorlatának nincs előzménye, ezáltal nincsenek korábbi BH-k, iránymutatások vagy állásfoglalások, így talán ebben is keresendő az első pillanattól fennálló bizonytalanság oka, mely nem eltúlzottan időnként a teljes elzárkózást, a bűncselekmény figyelmen kívül hagyását jelenti.

A Btk. 212/A § (1) és (4) bekezdése szerint:

- ~~~~~
- ~~~~~ Aki gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja sérelmére rendszeresen
- ~~~~~ a) az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít,
- ~~~~~ b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javakat von el és ezzel a sértettet súlyos nélkülözésnek tesz ki,
- ~~~~~ ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- ~~~~~ (4) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény csak magánindítványra büntethető.
- ~~~~~

4.2.1. A kapcsolati erőszak bűncselekmény (1) bekezdésének a) pontja

A Btk. 212/A. § (1) bekezdés a) pontja a külvilág számára nem érzékelhető lelki bántásokat, szóbeli támadásokat szankcionálja. Ezek a testi sértés szintjét el nem érő, de az egyik legfontosabb alapjogot, az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartások. Láthatóan ez a megfogalmazás nagyon szoros: az egyes magatartásokat az „és” kötőszó választja el; így a cselekmény akkor lesz bűncselekmény, ha mindhárom feltétel (sértő, megalázó, erőszakos) együttesen megvalósul.

4.2.1.1. Az emberi méltóságról

„Soha az ember meg ne alázza magát, még akkor se, ha azt hiszi, hogy ezzel valamit elérhet, amit különben sem sikerülne elérnie. Az emberi méltóság mindennél előbbre való.”³³² - vélekedett Wass Albert. Az élethez való jog mindenekfelett álló legfőbb értékének definiálása a XVII-XVIII. századi felvilágosodáshoz köthető természetjogi megközelítésből eredeztethető.³³³ Az (1) bekezdés elemzésekor indokolt megállni egy pillanatra az emberi méltóság³³⁴ miatt, ami két dimenzióban is jelen van: egyrészt mint az alapjogi dogmatikai rendszert megalapozó jog (egyfajta absztrakció), másrészt az emberi méltóságból levezetett jogok formájában (alanyi jog). Az emberi méltósághoz való jog az alapjogi rendszer kötőanyaga: az „emberi minőséget” jeleníti meg - fogalmaz Balogh Zsolt,³³⁵ a tiszteletben tartás (negatív oldal) és védelem (pozitív oldal) a sérthetlenségi koncepció része ugyanúgy, mint más alapjogok esetén. Az emberi méltóság sérthetetlen, ekként az ember érinthetetlen lényegét jelöli, vagyis megsértése, érintése fogalmilag kizárt - vélekedik a szerző.³³⁶

³³² Wass Albert: Jönnek. Ember az országút szélén. Duna International Könyvkiadó Kft. Budapest, 2011. 36. o.

³³³ Tóth Gábor Attila: Az emberi méltósághoz való jog és az élethez való jog. In: Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila (szerk.) Emberi jogok. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 287. o.

³³⁴ Az emberi méltóságról ld. bővebben Takács Albert: Az emberi méltóság elve a filozófiában és az alkotmányjogban. In: Hajas Barnabás - Szabó Máté (szerk.) Emberi méltóság korlátok nélkül. Országgyűlés Hivatala Budapest, 2009.; illetve Zakariás Kinga munkáit, így pl. Az élethez és emberi méltósághoz való jog az alkotmánykonceptió tükrében. Iustum Aequum Salutare 2011/11. <http://plwp.eu/docs/wp/2012/2011-11.pdf> vagy Zakariás Kinga: Az emberi méltósághoz való alapjog. Összehasonlító jogi elemzés a német és magyar alkotmánybírói gyakorlat tükrében. Doktori értekezés. Budapest, 2017.; a pedofil elkövetők vonatkozásában pedig Hurtony Alexandra Kitti: Kémiai kasztráció, mint büntetési nem és az emberi méltóság összeegyeztethetősége a pedofil elkövetők vonatkozásában. Büntetőjogi szemle 2019/2. <https://ujbtk.hu/dr-hurtony-alexandra-kitti-kemiai-kasztracio-mint-buntetesi-nem-es-az-emberi-meltosag-osszeegyeztethetosege-a-pedofil-elkovetok-vonatkozasaban/>

³³⁵ Balogh Zsolt: Az emberi méltóság. Jogi absztrakció vagy alanyi jog. Iustum Aequum Salutare VI.2010/4. 38. o.

³³⁶ Uo. 39. o.

A jogirodalomban és a vizsgált bűncselekményi tényállásban találkozunk az „emberi méltóság megsértésével” mint fogalommal vagy tényállási elemmel; ehhez pedig bizonyos magatartásformák kapcsolódnak.³³⁷ Alapvető problémát az objektív teszt kidolgozása elé az állít, hogy az egyéni érzékenység szintjei teljesen eltérőek,³³⁸ azok esetenként nagyban különbözőek, ami pedig a bűncselekményi tényállás ezen fordulatának rendkívül szubjektív megítélésére és alkalmazására adhat alapot. Amikor az egyén személyiségének lényegét illetően erős sértés áldozatává válik, a megalázást úgy kell érteni, amelynek során racionális indoka van arra, hogy önbecsülésében sértve érezze magát.³³⁹ Az élethez és emberi méltósághoz való jog abszolút jellegű, korlátozhatatlan, és minden más jogot megelőző alapjog.³⁴⁰ Ennek tükrében meglehetősen nehéz megítélni hogy adott sértett számára mely magatartás tanúsítása vagy kifejezés használata súlyosan sértő, teljes mértékben szubjektív, és az egyénenként rendkívül széles amplitúdón mozoghat. Azokat az esetköröket, amelyekben a bíróság úgy ítélte meg, hogy megvalósult a sértett emberi méltóságának súlyos megsértése, értekezésem aktavizsgálatok tapasztalatait rögzítő fejezete tartalmazza.

Szemléletes hasonlattal élve az emberi méltóságot egy rendkívül mély, nagy kiterjedésű és olykor háborgó tengerhez hasonlítva, annak elemzésére jelen keretek között nem nyílik lehetőségem. Vélhetően az evezőlapátom is beletörne, ha a bűncselekményi tényállás valamennyi elemét aprólékosan szemügyre venném; ezt az emberi méltóságot illetően a számottevő alkotmánybírói határozat és a nemzetközi szakirodalom áttekintése mellett Szeghalmi Veronika könyvismertetője, majd az egyes szerzők nézőpontjának megismerése is alátámasztotta.³⁴¹ „A személy és személyiség a jogban” című, közel háromszáz oldalas tanulmánykötet tizenkét kiváló szerzője elemzi a személyiség védelmének a polgári jog, a büntetőjog, a médiajog, az alkotmányjog, valamint az orvosi jog területén érvényesülő aspektusait, ezáltal rávilágítanak arra, hogy *„már a jogtudomány kezdeti szakaszán is léteztek olyan feloldhatatlan elméleti dilemmák, amelyek mélyen átszöttek és napjainkig is átszövik az egyes jogterületek fundamentumát, és ezáltal értelmezési bizonytalanságot okozhatnak napjainkban is.”*³⁴²

³³⁷ Uo. 39. o.

³³⁸ Uo. 39. o.

³³⁹ Uo. 42. o.

³⁴⁰ Oszthatatlansági elv, 23/1990 (XI.31) AB határozat.

³⁴¹ Szeghalmi Veronika: Könyvismertetések. (Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 288 oldal, ISBN 978 963 295 589 6). Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. In Medias Res 2016/2. 375-377. o.

<https://media-tudomany.hu/wp-content/uploads/sites/13/2017/11/media-tudomany-menyhard-attila-gardos-orosz-fruzsina-szerk-szemely-es-szemelyiseg-a-jogban-cikk-133.pdf>

³⁴² Uo. 375. o.

Az Alkotmánybíróság 2012 előtti gyakorlata egységesítette az emberi méltóság, mint anyajog, és mint általános személyiségi jog definícióját, alkotóelemeként számos jogot megnevezett, ugyanakkor ezek a legkülönbözőbb jogterületeket érintik. Az Alaptörvény hatálybalépése után a testület egyes új határozatai az Alaptörvény emberképével a német minta alapján foglalkoznak, és lényegében újratárgyalják az általános személyiségi jog koncepcióját,³⁴³ ezért úgy vélem, hogy a folyamat végére még korántsem tehető pont. Az említett kiadványban Koltay András a személyiségsértés körében hívja fel a figyelmet az emberi méltósághoz való jog védelmének sajátosságára,³⁴⁴ Szomora Zsolt az orvosi jog és a büntetőjog személyiségvédelmét elemzi,³⁴⁵ Filó Mihály a rágalmazás és a becsületsértés vonatkozásában vizsgálja a személyiség kirajzolódását,³⁴⁶ Zakariás Kinga pedig a betegjogok statikus elemei kapcsán érinti.³⁴⁷ Filó Mihály gondolatai számomra is meggyőzően illusztrálják, hogy a társadalmi értékítélet fogalmának szemüvegén keresztül a büntetőjog miként értelmezi a személyiség tartalmát: *„A becsület - éppen az emberi méltóságtól való elválaszthatatlansága okán - olyan társadalmi tény, amelyet nem a jog teremtett, azonban jogi védelmére legitim szükséglet áll fenn. Ezt az érdeket a büntetőjog regulatív parancsai eredményesebben védelmezik, mint a polgári jog magánautonómián alapuló szabályrendszere.”*³⁴⁸

4.2.1.2. A megalázó magatartás tanúsításáról

Az emberi méltóság és az erőszakos magatartás gazdag szakirodalmat tudhat magáénak, de a tényállásban szereplő megalázásra kevesebb figyelem összpontosul, pedig éppúgy szót érdemel. A Btk. 212/A. § (1) bekezdésének a) pontjában a jogalkotó „az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít” fordulatot alkalmazza, melynek kapcsán az „és” kötőszó azt tolmácsolja felénk, hogy a törvényhozó álláspontja szerint ez a

³⁴³ Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer Budapest, 2016. Előszó. 7-8. o.

³⁴⁴ Koltay András: Az emberi méltóság védelmének kérdései a médiaszabályozásban és a joggyakorlatban. In: Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer Budapest, 2016. 193-246. o.

³⁴⁵ Szomora Zsolt: A becsület mint jogi tárgy – büntetőjog-dogmatikai és alkotmányjogi fejtegetések. In: Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer Budapest, 2016. 247-268.

³⁴⁶ Filó Mihály: Személy és személyiség mint jogi tárgy. In: Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer Budapest, 2016. 269-286. o.

³⁴⁷ Zakariás Kinga: Személy és személyiség az orvosi jogban. In: Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer Budapest, 2016. 139-174. o.

³⁴⁸ Filó Mihály: Személy és személyiség mint jogi tárgy. In: Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer Budapest, 2016. 286. o.

három fogalom más és más, vagyis az emberi méltóság súlyos megsértése, a megalázás és az erőszakoskodás egymástól teljesen eltérő jelentéstartalommal bírnak.

A Btk. több helyen használja a megalázó magatartás tanúsítása, a megalázó bánásmód vagy megalázás kifejezéseket, és nemcsak használja, hanem a miniszteri indokolás álláspontja szerint a magyar büntetőjogi környezet ismeri is ezeket.³⁴⁹ „Az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartás fogalom használata könnyebben bizonyíthatóvá teszi a tényállást, mintha a kizárólag szubjektív vizsgálatok alapján bizonyítható lelki sérelemmel, lelki bántalmazással próbálnánk a háztartáson belüli erőszak hasonló megnyilvánulási formáit szabályozni” - írja a törvényhelyhez fűzött indokolás,³⁵⁰ holott álláspontom szerint ezek szubjektivitását elvitatni nem lehet, és a „könnyebb” bizonyítást sem vetíthetjük előre.

Frech Ágnes ny. kollégiumvezető a megalázó helyzetek alatt a szóbeli agressziót, illetve a másik ember megalázó cselekedetekre kényszerítését érti, vagyis azokat az élethelyzeteket, amikor „nem veri, nem bántalmazza, csak olyan kiszolgáltatott helyzetbe hozza, amiből a másik nem tud jól kikerülni.” Álláspontja szerint ilyen a bántalmazó akaratából történő gazdasági függés, de megtörténhet az ellenkezője, hogy folyamatosan dolgoztatja a sértettet úgy, hogy ő maga nem dolgozik, és elveszi a jövedelmét. Beszélhetünk a gazdasági-pénzügyi vetületéről is, amikor az elkövető pénzzé teszi a közös vagyontárgyakat, olyannyira elvonja az anyagi javakat, hogy a másik egyszerűen ellehetetlenül.³⁵¹

A Btk. 225. §-a szerinti kiszolgáltatott személy megalázása tényállásban szerepel a megalázó magatartás tanúsítására rábírás, a magát megalázó személyről felvétel készítése, vagy ilyen felvételnek a nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele; de megtaláljuk a Btk.-ban a kínzás vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés szófordulatait is.³⁵² A kiszolgáltatott személyek megalázása körében az indokolás nem nyújt segítséget a keresett definíció megfejtéséhez, mert csupán magát a magatartást, néhány szóba jöhető élethelyzetet mutat be, amelyből visszafelé következtethetünk, hogy az a sértett számára megalázó lehet (rabszolgaként tartják, alantas munkákat végeztenek vele, csicskáztatják).³⁵³ Ennél érdekesebb viszont a Btk. 449. §-a szerinti alárendelt megsértése

³⁴⁹ Btk. 212/A. §-hoz kapcsolódó miniszteri indokolás. Wolters Kluwer Kft. Jogtár.

³⁵⁰ Uo.

³⁵¹ Országos Bírósági Hivatal: A törvény a bántalmazott mellett áll. Riport a kapcsolati erőszakról. Interjú Frech Ágnessel, a Be. hatályosulását támogató munkacsoport elnökével. 2019.09.19.

³⁵² Btk. 327. § (Nemzetközi gazdasági tilalom megszegése), Btk. 449. § (Alárendelt megsértése), Btk. 465. § (Az Európai Unió jogának való megfelelés).

³⁵³ Btk. 225. §-ához fűzött miniszteri indokolás. Wolters Kluwer Hungary Kft. Jogtár.

tényállás, mert ott a bűncselekmény alapesetét az valósítja meg, aki alárendeltjét emberi méltóságában más előtt vagy feltűnően durva módon megsérti. Összeolvad tehát a megsértés az emberi méltósággal, viszont adott helyen a „feltűnően durva” megítélése individuumonként úgyszintén eltérő lehet. Itt ad segítséget a jogalkotó az emberi méltóság belső tartalmához, mert azt írja az indokolás, hogy az emberi méltóság megsértésének minősíthető minden olyan megalázó magatartás, amellyel szemben a függőségi viszonyok miatt a sértett átmenetileg kiszolgáltatott helyzetben van. Ilyennek tekinthető a meg nem engedett fegyelmező eszközök használata, a tetteges becsületsértés, illetőleg azon kifejezéseknek közlése, amely alkalmas a becsület csorbítására vagy rágalmazásra. A sértő magatartás csak akkor állapítható meg, ha azt más előtt vagy feltűnően durván fejtik ki; ennek olvasatában a más előtt történő megsértés értelemszerűen azt jelenti, hogy (legalább) még egy személynek jelen kell lennie, aki viszont bárki lehet.³⁵⁴

Próbálja tehát meghatározni az indokolás, hogy az emberi méltóságot milyen esetekben véli megsértettnek, sőt azt is láthatjuk, hogy egyes megalázó magatartások méltóságsértéshez vezetnek, de magához a „megalázó” fogalmához nem jutottunk közelebb. Ennek oka lehet, hogy a leírtak és a vonatkozó joggyakorlat alapján azt kell feltételeznünk, az emberi méltóság megsértése és a megalázó magatartás tanúsítása lényegében ugyanazt jelenti, ezek rokon értelmű szavak, szűkebb vagy tágabb értelemben egymás szinonimái lehetnek. Álláspontom szerint az emberi méltóság megsértésének alkotóeleme a megalázó cselekedet, mert a megalázó magatartás (egyidejűleg) az érintett emberi méltóságát sérti. Koltay András szerint a fogalomnak a körvonalai adhatók csupán, mert *„az emberi méltóság kiemelkedő érték, a jog számára megközelíthetetlen és hozzáférhetetlen. Definiálni, valamennyi részeselemét összefoglalni, lényegét megragadni a jog technikai értelemben nem tudja, védelmét ellenben a kimerítő meghatározás hiányában is biztosíthatja.”* Tanulmányának összegzésében sem tehet mást, mint rögzíti, hogy *„az emberi méltóság korunk gyakran használt és hivatkozott jogi koncepciója; hivatkozási alap, de számos elemében még kidolgozásra vár”*,³⁵⁵ mit mondjunk hát ennek függvényében a kapcsolati erőszak „megalázó magatartást tanúsít” fordulatáról? A magam részéről azt ígérhetem, hogy a következő fejezetben a bíróságok álláspontját részletesen ismertetem, és a de lege ferenda javaslatok között egyebek mellett ezen szó elhagyására teszek jogalkotói megfontolást érdemlő kísérletet.

³⁵⁴ Btk. 449. §-ához kapcsolt miniszteri indokolás. Wolters Kluwer Hungary Kft. Jogtár.

³⁵⁵ Koltay András: Az emberi méltóság védelme a médiajogban. 38. és 79. o. http://real.mtak.hu/98816/7/2016_4-38-80.pdf

4.2.1.3. Erőszak versus erőszakos magatartás

A Btk. 212/A. § (2) bekezdésében meghatározott - súlyosabban büntetendő - bűncselekményre tekintettel az (1) bekezdés vonatkozásában az erőszakos magatartás nem lehet testi sértést okozó (vagy annak kísérletét megvalósító) bántalmazás, és nem valósíthat meg tetteges becsületsértést sem, mert ez esetben a cselekmény már a (2) bekezdés szerint minősül. Gondolhatunk e körben tányér vagy pohár földhöz vágására, székek felborogatására, de ez csak akkor valósítja meg a kapcsolati erőszakot, ha a passzív alany előtt történik (implicit tényállási elem) és kifejezetten az ő megalázására irányul - hozza a Karsai Krisztina (szerk.) kommentár.³⁵⁶ Gilányi Eszterrel egyetértve, álláspontom szerint sem feltétlenül szükséges, hogy ezen magatartás a passzív alany jelenlétében történjen, hiszen nemcsak elképzelhető, hanem az iratok tanúsága szerint meg is történik, hogy az elkövető úgy rongálja meg a sértett ruháit, értéktárgyait, berendezési tárgyakat, számítástechnikai vagy elektronikai eszközöket, az ingatlan burkolatait stb., hogy azokkal a sértett egy későbbi időpontban szembesül.³⁵⁷ Pápai-Tarr Ágnes vélekedésében e fordulat körébe tartozhat az olyan testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés is, mely elől a sértett csak hátrálással vagy meneküléssel képes kivonni magát,³⁵⁸ ami az iratok szerint ugyancsak nem életszerűtlen. Az első bekezdésnek kísérlete nincsen, az erőszakos magatartás ugyanis a dolog elleni erőszak alkalmazásának kísérletét (beleértve az állatkínzást) vagy az azzal való fenyegetést átfogja, s ezzel befejezett.³⁵⁹

Büntető törvénykönyvünk mintegy száztizenhat helyen említi az erőszak szót, azonban annak fogalmát nem, csupán - a bírói gyakorlat által már kimunkált - erőszakos magatartás meghatározását biztosítja. *„Erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés*

³⁵⁶ Szomora Zsolt: XX. fejezet. A gyermek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: Karsai Krisztina (szerk.) Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013. 445. o.

Ez a gyakorlatban jellemzően - bár nem kizárólag - szóbeli becsületsértés szabálysértését is megvalósító módon képzelhető el leginkább azzal, hogy a szabálysértést a kapcsolati erőszak bűncselekménye konzumálja - írja a Karsai Krisztina (szerk.) Kommentár 445. o.

³⁵⁷ Gilányi Eszter: A nők elleni erőszak és magyar büntetőjogi szabályozása a nemzetközi elvárások tükrében. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. PhD értekezés. 2017. 237. o.

³⁵⁸ Pápai-Tarr Ágnes: A kapcsolati erőszak kritikai megközelítésben. Magyar Jog 2015/11. 623. o.

³⁵⁹ Szomora Zsolt: XX. fejezet. A gyermek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: Karsai Krisztina (szerk.) Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013. 445. o.

okozására.³⁶⁰ Az erőszak és az erőszakos magatartás nem azonos fogalmak. A személy elleni erőszakos magatartás általában más személy testének támadó szándékú megérintését jelenti, de ide tartozhat a mozgást zavaró, tolakodó, zaklató vagy az erőszak nyombani bekövetkezésére utaló fenyegető fellépés is.³⁶¹ Ezek alapján tehát a cselekménykör a tetteges becsületsértés és a (könnyű) testi sértés között helyezhető el; a tetteges becsületsértés lényegi eleme ugyanis nem a támadó jelleg, hanem az ennél enyhébb „durva tapintatlanság”.³⁶² A büntetőjogi alapfogalmak alkalmazása és a kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények elbírálása során sem válhat a jogalkalmazás kényelmessé vagy rutinszerűvé: a jogszabályok felgyorsult és/vagy jelentős változásának időszakában érdemes a büntetőjogi alapfogalmakat és az értelmezési kérdéseket szem előtt tartani mind a jogelméletben, mind pedig a jogalkalmazásban.³⁶³ Amint arra László Balázs is utal, az életviszonyokba erőteljesen beavatkozó büntetőtvénnyel szemben kiemelten elvárható a fogalmi rendszer letisztultsága, vagyis hogy a kódexen belüli azonos kifejezés ugyanazt a belső tartalmat jelenítse meg; másfelől a különböző fogalmak mögött eltérő jelentéstartalomnak kell állnia. „Az egy fogalomkörbe tartozó jogintézmények esetében ez a kettős követelmény kiegészíthető még a „genus proximum - differentia specifica” elemek viszonyával: a közös elem lényegi azonosságával és a megkülönböztető elemek elhatárolhatóságával” - mutat rá a szerző.³⁶⁴ László Balázs hivatkozott tanulmányában az erőszak-fogalommal kapcsolatos időszzerű kérdéseket vizsgálja két, alapvetően csekélyebb tárgyi súlyú, de tömegesen előforduló bűncselekmény, a garázdaság és a zaklatás körében. Írásában kiemeli a Btk. által adott fogalom-meghatározás vélhetően mindenki számára feltűnt „is” hozzárendelését, ekként a törvény nem kimerítő jelleggel nyújt segítséget a jogalkalmazás számára, csupán deklarálja: a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatást is erőszakos magatartásnak kell tekintenünk.³⁶⁵ A szerzőnél maradva, és az erőszak fogalmát tovább göngyölítve utalnék a témában született nemrégiben megjelent tanulmányára, amelyet „A kapcsolati erőszak erőszak fogalmának dogmatikai

³⁶⁰ Btk. Záró rész. Értelmező rendelkezések. 459. § (1) bekezdés 4. pont.

³⁶¹ Erdősy Emil - Földvári József - Tóth Mihály: Magyar büntetőjog. Különös rész. 4. kiadás. Osiris Kiadó, Budapest 2007. 255. és 349. o.

³⁶² Kónya István: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In: Kónya István (szerk.) Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. I. kötet. 3. kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2016. 886. o.

³⁶³ László Balázs: Erőszak, erőszakos magatartás, személy elleni erőszakos cselekmény – értelmezési kérdések a csekély súlyú, tömegesen előforduló bűncselekmények körében. 2018.02.08.

<http://ujbtk.hu/dr-laszlo-balazs-eroszak-eroszakos-magatartas-szemely-elleni-eroszakos-cselekmeny-ertelmezesi-kerdesek-a-csekely-sulyu-tomegesen-elofordulo-buncselekmények-koreben/>

³⁶⁴ Uo.

³⁶⁵ Uo.

beilleszthetőségéről” címmel készített. László Balázs tanulmányának áttekintése alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a szerző nem feltétlenül „üdvözlí” az új bűncselekmény megalkotását. A kapcsolati erőszak tényállási szerkezetének és az erőszakos magatartás korábban kialakult értelmezésének ellentmondását úgyszintén rögzíti, továbbá utal arra, hogy „(...) a jogalkotó a Btk. 212/A. § (1) bekezdésének a) pontjában, illetőleg a (2) bekezdés a) pontjának első fordulatóban írt elkövetési magatartásokat egymáshoz viszonyítva hibás módon helyezte el a tényállásban. Ha pedig a jogalkotó az alapesetben valóban a tetteges becsületsértés szintjét el nem érő magatartásokat kívánt büntetni, akkor hibás döntés volt ezekre a büntetőjogban már kialakult jelentéstartalommal bíró erőszakos magatartás megjelölést alkalmaznia. E két lehetőség közül pedig inkább az előbbinek megerősítését látom abban, hogy a tetteges becsületsértésnél is enyhébb személy ellen irányuló magatartások büntetőjogi értékelést a büntetőjog ultima ratio jellege miatt nem feltétlenül érdemelnek (legyen bár szó családi kötelekekről).”³⁶⁶

Az erőszakfogalom bírói gyakorlatának feltérképezése körében - a Szomora Zsolt témavezette - Deák Zoltán kiemelte: már viszonylag korán megfogalmazódott a judikatúrában, hogy az erőszaknak olyan absztrakt fogalmát nem lehet meghatározni, amely a különböző törvényi tényállásoknál általánosan alkalmazható lenne, ehelyett a definíciót eltérően kell értelmezni az egyes bűncselekmények esetén, méghozzá az erőszak erőssége, kifejtésének módja és határfoka alapján.³⁶⁷ A szerző kitér arra is, hogy a bírói gyakorlatban uralkodó felfogás különbséget tesz a garázdaság törvényi tényállásában elkövetési magatartásként szabályozott „erőszakos magatartás” és az erőszak fogalmi között, illetve hogy az „erőszakos magatartás” elkövetési magatartásként szerepel a kapcsolati erőszak tényállásában is, ekként az erőszakos magatartás garázdaság kapcsán kialakított fogalma e bűncselekmény esetén is relevánsnak tekinthető.³⁶⁸

A 34/2007. BK vélemény iránymutatása szerint az erőszakos magatartás az erőszakhoz hasonlóan támadó jellegű, viszont annál enyhébb fellépést jelent. „Az erőszakos magatartás kétirányú, személy vagy dolog ellen nyilvánulhat meg. A személy elleni erőszakos magatartás megvalósulhat már a sértett testének egyszerű érintésével is, ha ez támadó

³⁶⁶ László Balázs: A kapcsolati erőszak erőszak fogalmának dogmatikai beilleszthetőségéről. 2020.07.24.

<https://ujbtk.hu/dr-laszlo-balazs-a-kapcsolati-eroszak-eroszak-fogalmanak-dogmatikai-beilleszthetosegerol/>

³⁶⁷ Deák Zoltán: A kényszer, az erőszak és a fenyegetés fogalma és jelentősége a magyar büntetőjogban. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. Szeged, 2017. 177. o.

³⁶⁸ Uo. 182. o.

jellegű. Így lökdösődéssel, rángatással, ütlegeléssel, arculütéssel stb. A dolog elleni erőszakos magatartás pedig tanúsítható egyrészt a dolgok helyének rendeltetésellenes megváltoztatásával (dobálással stb.), másrészt úgy is, hogy a dologban csak jelentéktelen állagsérelem, rongálódás keletkezik. A dolog egyszerű érintése vagy megfogása azonban nem minősül dolog elleni erőszakos magatartásnak. Az erőszakos magatartás fogalma azonban nemcsak ezért szélesebb körű, mint az erőszak, hanem azért is, mert a személy vagy dolog elleni erő közvetlen alkalmazásán túlmenően magában foglalja az erő alkalmazására irányuló kísérletet vagy az azzal való fenyegetést is, amikor a fenyegetés hatókörébe kerülő személy csak meghátrálással, meneküléssel képes kitérni az erőszak elől.”³⁶⁹

Megjegyzem, a sui generis bűncselekményi tényállás megjelenését követő időszakban néhány tanulmány úgyszintén amellettt igyekezett érvelni, hogy szükségtelen volt ennek megalkotása, illetve igazolni törekedtek, hogy nem tekinthetünk ezen tényállásra a családon belüli erőszakkal szembeni fellépés hatékony eszközeként.³⁷⁰ Úgy látom viszont, hogy a kezdeti ellenkezések mára alább hagytak, s több szerzővel történt személyes beszélgetésem során megtudtam, hogy időközben megváltoztatták álláspontjukat ezzel összefüggésben, sőt egyesek mára úgy vélekednek, indokoltnak tűnik az önálló bűncselekmény, mert nem vitatják azt a tényt, hogy „az idő igazolta”. A tényállás „megszületésének” egyébként is kaotikus szakaszaira és nemzetközi jogharmonizációs kötelezettségünkre figyelemmel úgy gondolom, mára okafogyottá vált azon elmélkedni, hogy szükséges és indokolt volt-e az új tényállás létrehozása vagy sem,³⁷¹ a hatályos és alkalmazandó Büntető Törvénykönyvünkbe bekerült, ezáltal nem hagyható figyelmen kívül. Itt szükséges utalni emellett a kapcsolati erőszak elleni hatékony fellépést elősegítő nemzeti stratégiai célok meghatározásáról szóló 30/2015. (VII.7.) OGY határozatra, vagy az Európa Tanácsnak a nőkkel szembeni és a kapcsolati erőszak elleni küzdelemről és azok megelőzéséről szóló 129/2014. (II.3.) Korm. határozatra³⁷² is. Különösen igaz lehet ezen kijelentés annak függvényében, hogy számos fórumon foglalkoznak az Isztambuli Egyezmény ratifikálásának hiányával,³⁷³ mely dokumentum bűncselekményhez kapcsolódó hatásával a nemzetközi kitékintés részben foglalkozom.

³⁶⁹ Ld. a szerző idézése szerinti EBH 2014.23.; BH 2008.291. (EBH 2007.1589.) döntéseket.

³⁷⁰ Így például Kanyuk Petra Ágnes: A kapcsolati erőszak sui generis tényállásának szerepe a családon belüli erőszak megfékezésében. Magyar Rendészet 2016/5. 31. o.

³⁷¹ Így például Pápai-Tarr Ágnes: A kapcsolati erőszak kritikai megközelítésben, Magyar Jog, 2015/11., 626-627. o. vagy a szimbolikus jogalkotás kapcsán Nagy Ferenc: Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntető jogtudományban, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012. 96. o.

³⁷² A Strasbourgban, 2011. május 11-én kelt Egyezmény szövegének végleges megállapítására adott felhatalmazásról.

³⁷³ Ennek okát ld. például a 2/2020. (V.5.) OGY politikai nyilatkozatban.

4.2.2. A kapcsolati erőszak bűncselekmény (1) bekezdésének b) pontja

Az (1) bekezdés a) pontjában foglaltaknál a bűncselekmény az elkövetési magatartás tanúsításával befejezetté válik, míg a b) pont esetében a törvény eredményt is értékel; a befejezettséghez itt az szükséges, hogy a sértett súlyos nélkülözése következzen be az elkövető magatartása folytán. Ennek hiányában kísérlet állapítandó meg.³⁷⁴ A b) pont tehát materiális fordulat: ok-okozati összefüggést követel meg azzal, hogy mindez súlyos nélkülözést eredményezzen (ami a megalázáshoz hasonlóan szintén szubjektív megítélésű); ez tekinthető lényegében a gazdasági ellehetetlenítésnek, a pénzügyi abúzusnak. Súlyos nélkülözésről akkor beszélhetünk, ha a vagyon elvonása folytán a sértett az elemi létszükséglet kielégítéséhez szükséges javakban (táplálkozás, ruházkodás, tisztálkodás, szálláslehetőség) szenved hiányt. Ha az eredmény bármely okból elmarad, kísérlet állapítandó meg.³⁷⁵ A b) pont elkövetési tárgya a tettes és a sértett közös gazdálkodása körébe vagy közös vagyonába tartozó anyagi javak, ezalatt mind az ingó, ingatlan vagyont, mind pedig a bármilyen vagyoni értékkel bíró jogokat és kötelezettségeket érteni kell. Mind az elkövetési tárgy, mind pedig az elkövetési magatartás értelmezéséhez a tettes és a passzív alany közötti családi viszonyok vagyoni jogi tartalmának feltárása szükséges (házasság, élettársi vagyonközösség stb.). Kiemeli az egyik Kommentár,³⁷⁶ hogy a tartási kötelezettség nem teljesítése e bűncselekmény szerint nem tényállásszerű, a tartási kötelezettség ugyanis a saját javak terhére áll fenn és nem a közös gazdálkodás körébe tartozó vagyonból valósul meg (a bűncselekmény így határolható el a tartási kötelezettség elmulasztásától).

4.2.3. A kapcsolati erőszak (1) bekezdés a) és b) pontjai

A fentiekből kitűnően a kapcsolati erőszak (1) bekezdése által felölelt cselekmények felső határa a nem személy ellen irányuló erőszakoskodásig és a gazdasági-pénzügyi ellehetetlenítésig tarthat, másik oldalról a tetteges becsületsértést, a testi sértést, a személyi szabadság megsértését vagy a kényszerítést nem érheti el. Kifejezett jogalkotói szándék alapján csak az ezek „alatti” magatartásformák esetén követelhető a sértettektől

³⁷⁴ Lajtár István: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. Új Btk. Kommentár 4. kötet. Különös rész. XX. fejezet In: Polt Péter (főszerk.) Nemzeti Közszerkesztés és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. 80. o.

³⁷⁵ Complex Jogtár/Adatbázisok/KJK-Kommentárok, modulok/Büntetőjog/ Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz (2012)/Btk. 212/A §-ához

³⁷⁶ Karsai Krisztina (szerk.) Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013. 445-446. o.

magánindítvány, a hozzátartozó sérelmére rendszeresen elkövetett könnyű testi sértés és tetteleges becsületsértés 2013. június 1. napjától hivatalból üldözendővé vált, ezáltal kiesett a régi gyakorlatban megszokott magánindítványos körből. Az (1) bekezdés a)-b) pontjaiban foglalt vétség esetén valóban a konfliktusban érintett sértett döntheti el, hogy akarja-e bántalmazója felelősségre vonását, a hatóságok beavatkozását, ez viszont a (2) bekezdésnél már fel sem merülhet. Feljelentés, bejelentés, magánindítvány nélkül eddig tarthat a gyermekvédelmi jelzőrendszer és a hatóságok kompetencia-hiánya, eddig a pontig határolódhatnak el a családi viszályoktól, és eddig terjedhet a sértett büntetőeljárás megindítására vonatkozó akarata.

4.2.4. A magánindítványról

A magánindítvány hiánya a büntetőjogi felelősségre vonás anyagi jogi akadály, a Btk. 22. § h) pontja alapján büntethetőséget kizáró ok, azonban nem a bűncselekmény létrejöttét, hanem a büntetőeljárás megindítását vagy folytatását zárja ki - emeli ki a 17/2012. sz. büntető elvi határozat. A magánindítvány EU tagállamokban betöltött szerepét³⁷⁷ illetően Kiss Anna hangsúlyozza, hogy azon tagállamok, amelyek ismerik a magánindítvány jogintézményét³⁷⁸ ott úgyszintén általában a csekély jelentőségű bűncselekmények vonatkozásában, illetve bizonyos szexuális jellegű deliktumoknál alkalmazzák, továbbá a hozzátartozó sérelmére elkövetett vagyon elleni bűncselekmények esetén jöhet szóba.³⁷⁹

A magyar büntetőjog történetében a Csemegi-kódex tartalmazott először rendelkezéseket a magánindítványról, a jogtörténeti visszatekintés által pedig igazolást találunk arra nézve, hogy a közel százötven éves önálló magyar büntető jogalkotás során nem volt igazán vitatott ennek létjogosultsága.³⁸⁰ A kapcsolati erőszak (1) bekezdése lényegében a becsületvédelmi tényállások közé sorolható, melyek tekintetében az állam büntető igénye nem korlátozások nélkül érvényesül. Filó Mihály e kontextusban az áldozat két tulajdonságát - a cselekvőképességet és a szenvedés megélésének képességét - vizsgálja. Kiemeli, hogy a szenvedés megélésének képessége a szabályt adó, mértékül szolgáló, normatív értelemben

³⁷⁷ Az IM által kiküldött kérdőívek alapján, az OKRI-ban folyó kutatás részeként.

³⁷⁸ Így Ausztria, Lettország, Litvánia, Málta, Németország, Portugália, Finnország, Franciaország, Horvátország, Lengyelország, Spanyolország, Szlovénia és Svédország. Ld. Kiss Anna: A magánindítvány sajátosságai. <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-maganinditvany-sajatossagai/>

³⁷⁹ Kiss Anna: A magánindítvány sajátosságai. <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-maganinditvany-sajatossagai/>

³⁸⁰ Kovács Tamás: A magánindítvány megjelenése és története a magyar büntetőjogban. In: Barabás A. Tünde és Vókó György (szerk.) A Bonis Bona Discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. Budapest, 2017. 110. o. <http://mek.oszk.hu/18600/18609/18609.pdf>

az állam áldozatvédelmi kriminálpolitikájának szükségességét vonja maga után, míg az áldozat cselekvőképességének elismerése a büntetőjog korlátozását, vagyis a büntetendőség feltételeinek szűkítését jelenti.³⁸¹ Ezért is lényeges annak rögzítése, hogy a magánindítványra büntetendő bűncselekményeknek alapvetően két formáját különböztethetjük meg. Egyik esetben a *bűncselekmény jellege* határozza meg az előterjesztése iránti igényt, az ilyen bűncselekményeknél a magánindítvány az elkövető személyétől függetlenül szükséges az eljárás megindításához. A Btk. 31. § (6) bekezdése alapján a magánindítvány nem vonható vissza, ezért amennyiben a nyomozás megindul - azaz a magánindítvány rendelkezésre áll - úgy az eljárást folytatni kell abban az esetben is, ha az elkövető azonosítását követően a jogosult a magánindítványát egyébként már nem kíváná előterjeszteni (vagy azt vissza kívánná vonni). A másik típusban a magánindítvány oka a *sértett és az elkövető közötti kapcsolat*. E cselekmények esetében az eljárás megindításának csupán akkor feltétele a magánindítvány előterjesztése, ha a sértett eleve tudomással bír arról, hogy a bűncselekményt hozzátartozója követte el³⁸² (kapcsolati erőszaknál ez nem kérdéses).

Az állam általános officialitással teremt meg bűnüldöző hatóságainak hatalmát, a Btk.-ban található kivételek pedig kétségtelenül csorbítják ezt; ilyen a kapcsolati erőszak (1) bekezdését átszövő magánindítvány, amely korlátot állít a jogalkalmazó szervek cselekvése elé. Bárd Károly olvasatában a büntető igény érvényesítése ezekben az esetekben a sértett elhatározásától függ, mindaddig amíg hozzájárulását nem adja, a bűnüldöző szervek tétlenségre vannak ítélve, a büntető rendszer merevségén enyhítve ezzel a lazítással várja (kivárja) a sértett döntését vagy éppen hallgatását.³⁸³ A magánindítványra büntetendőség nyilvánvalóan áttöri a hivatalbéli eljárás elvét, de erre kizárólag a bűncselekmény tárgyi súlya, jellege, vagy a sértett és az elkövető közötti kapcsolatra tekintettel, és kifejezetten a sértett fokozott kímélete érdekében nyílik lehetőség. Vannak bizonyos bűncselekmények, amelyek ámbár megvalósultak, de a jogalkotó a sértettnél hagyja annak eldöntését, hogy a büntetőeljárás megindítása és lefolytatása (de nem a befejezése) kérdésében döntést hozzon. A Be. 378. § (1) bekezdése magát a büntetőeljárás megindítását köti a magánindítványhoz, vagyis *magánindítványra üldözendő bűncselekmény miatt előkészítő eljárás az arra jogosult nyilatkozata hiányában is lefolytatható*, a magánindítványt csak a nyomozás elrendeléséhez

³⁸¹ Filó Mihály: Személy és személyiség mint jogi tárgy. In: Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer Budapest, 2016. 285. o.

³⁸² Törvényhez fűzött indoklás, Wolters Kluwer Jogtár. Be. 378. §.

³⁸³ Bárd Károly: A büntető hatalom megosztásának buktatói. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 69-70. o.

kell beszerezni. Hatályos büntetőjogi rendszerünk több magánindítványos bűncselekményi kört jelöl meg (így például könnyű testi sértés, levéltitok megsértése, rágalmazás, becsületsértés, kegyeletsértés, szexuális kényszerítés), ide sorolva a kapcsolati erőszak tényleges bántalmazás nélküli (1) bekezdéses vétségi alakzatát.

A magánindítvány tartalmát tekintve fontos kiemelni, hogy azon az előterjesztésre jogosult *feljelentése* mellett *minden olyan szóbeli vagy írásbeli nyilatkozata* értendő, amely szerint az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását kívánja. A feljelentés - mint a bűncselekmény miatt büntetőeljárás megindítása céljából előterjesztett indítvány - szükségszerűen magában foglalja az elkövető büntetőjogi felelősségre vonásának igényét, ezért az arra jogosult által a feljelentés időpontjában kétséget kizáróan magánindítványra büntethető bűncselekmény miatt tett *feljelentést akkor is már önmagában magánindítványnak kell tekinteni, ha egyébként a feljelentésben a büntetőjogi felelősségre vonás hangsúlyozása külön, kifejezetten nem szerepel.*³⁸⁴

4.2.5. A szubszidiaritás és a bűnhalmazat viszonya

A szubszidiaritás - a magánindítványhoz hasonlóan - úgyszintén kizárólag a kapcsolati erőszak tényállásának (1) bekezdése tekintetében jelenik meg, vagyis a Btk. 212/A. § (1) bekezdés a) és b) pontjai szerinti cselekmények nem állhatnak halmazatban súlyosabb bűncselekménnyel. A kapcsolati erőszak (1) bekezdése első olvasatra viszonylag szűk keresztmetszetben fogható fel, hiszen amennyiben az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos viselkedés, illetve az ún. gazdasági ellehetetlenítés (pénzügyi függőségben tartás, anyagi javak elvonása stb.) során bármilyen tettelegességre kerül sor, a cselekmény már a kapcsolati erőszak hivatalból üldözendő (2) bekezdését valósítja meg. Mindezek ellenére - ahogyan az majd aktavizsgálatok eredményeit bemutató részben látható lesz - az eljáró hatóságok a vizsgált időszakban a vártnál nagyobb számban alkalmazták ezt a minősítést, melynek oka nem feltétlenül abban keresendő, hogy a családi erőszak tettesei ezen a ponton megálltak volna, a válasz erre sokkal inkább jogalkalmazói oldalról lesz meglepő.

³⁸⁴ Megyeri Gábor: LIX. Fejezet. A nyomozás megindítása. In: Polt Péter (főszerk.) Kommentár a büntetőeljárás törvényhez. 1. kötet. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2018. 752-754. o. Egyéb esetekben, így ha csak a büntetőeljárás megindítása után derül ki, hogy az elkövető kizárólag magánindítványra büntethető, az arra jogosult nyilatkozatának immár tartalmaznia kell - nem feltétlenül szó szerint - a büntetőjogi felelősségre vonás indítványozását ahhoz, hogy azt magánindítványnak lehessen tekinteni. Ld. Uo.

A szubszidiaritás lényegét tekintve a büntetőjogban olyan elvet testesít meg, amely meghatározott cselekmények kriminalizálásához ultima ratioként közelít, így olykor ezzel is azonosítják.³⁸⁵ Noha a büntetőjog jelenti az egyéni szférába történő legszigorúbb és legsúlyosabb beavatkozást, olykor át kell lépni ezt a határt, méghozzá olyan esetekben, amikor a jogon, illetve a büntetőjogon kívüli, enyhébb eszközök nem alkalmasak, nem vehetők igénybe, nem elég hatásosak. Ezen a ponton nyílik meg a kapu a büntetőjog előtt, amely kétségtelenül csak kiegészítő jellegű, végső eszköz lehet, még pontosabban a legvégső eset legutolsó eszköze.³⁸⁶ Az Alkotmánybíróság 30/1992. (V.26) AB határozatában foglalt álláspontja szerint a jogi felelősségi rendszer büntetőjogi ultima ratiojának társadalmi rendeltetése az, hogy „a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen.” Mindez azt jelenti, hogy a törvényhozónak valamely magatartás büntetendővé nyilvánításának szükségességét szigorú mércével kell megítélnie és számos szempontot mérlegelve (életviszonyok, emberi jogok védelme³⁸⁷ stb.) igénybe vennie akkor, ha az alapvető célok, illetve értékek megóvása más módon már nem lehetséges.³⁸⁸ Az Alkotmánybíróság 18/2000. (VI.6) AB határozatában szintén annak adott hangot, hogy az alkotmányos értékek átfogó védelme nem feladata a büntetőjognak, az viszont igen, hogy ezen értékeket a különösen súlyos sérelmekkel szemben védelemben részesítse.³⁸⁹

Gyakorlati szempontból a bűncselekményi egység és többség vonatkozásában van kitüntetett jelentősége a szubszidiaritásnak, mert több tényállásban találunk törvényi rendelkezést az alaki halmazat kizárásáról. A jogrendszer egészére ható elvek mellett - mint a jogállamiság, emberi méltóság vagy a jogegyenlőség - a speciális büntetőjogi alapelvek közé sorolható - a ne bis in idem vagy a tettfelelősség és az arányosság mellett - a büntetőjog szubszidiaritása, illetve annak ultima ratio jellege.³⁹⁰ Nagy Ferenc ez utóbbi elemzése

³⁸⁵ A büntetőjog alapelvei rendszerének felépítését az egyes büntetőjogi iskolák mentén ld. Amberg Erzsébet: Konzonancia a büntetőjog alapelveinek rendszerében. In: Madai Sándor - Pallagi Anikó - Polt Péter (szerk.) Sic itur ad astra Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2020. 47-53. o.

³⁸⁶ Belovics Ervin - Gellér Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános rész. A 2012. C. törvény alapján. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2014. 82-83. o.
https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog/2011_0001_548_Buntetojog.pdf

³⁸⁷ A családon belüli erőszak nemzetközi dokumentumairól és a nemzetközi gyakorlatról ld. bővebben: Fehér Lenke: Családon belüli erőszak - nemzetközi dokumentumok és gyakorlat. In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2005. 87-111. o.

³⁸⁸ 30/1992. (V.26) AB határozat IV.4. pont.

³⁸⁹ 18/2000. (VI.6) AB határozat III.4. pont.

³⁹⁰ Belovics Ervin - Gellér Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános rész. A 2012. C. törvény alapján. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2014. 64. o.
https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog/2011_0001_548_Buntetojog.pdf

körében kiemelte, hogy a hazai szakirodalomban a szubszidiaritás elve - a szerzteágazó német felfogásokhoz hasonlóan - nem tekinthető általánosan elfogadottnak és szélesebb körben használatnak, amelyre abból következtethetünk, hogy több szerző nem is vonja be az elvek sorába, vagy azt az ultima ratio elvével lényegében azonosnak, illetve kiegészítőnek értékeli.³⁹¹

A Btk. 6. § (1) bekezdése szerint bűnhalmazat az, ha az elkövető egy vagy több cselekménye több bűncselekményt valósít meg, és azokat egy eljárásban bírálják el. Bűnhalmazat két módon keletkezhet: egyrészt létrejöhet egyetlen cselekmény kifejtésével, melynek következtében több bűncselekmény valósul meg (alaki bűnhalmazat), másrészt lehetséges, hogy az elkövető több cselekménye hoz létre több bűncselekményt (anyagi bűnhalmazat), ezek mindegyike értelemszerűen bűncselekménytöbbséget generál.³⁹² A büntetéskiszabás szempontjából a halmazat milyenségének nincs jelentősége, annál fontosabb viszont akkor, ha a vádlott ellen anyagi bűnhalmazatban álló bűncselekmények miatt emel vádat az ügyész, és a bíróság valamennyi bűncselekményben nem állapítja meg bűnösségét, mert a bíróság által kirekesztett deliktumokra nézve felmentő rendelkezést kell hozni. Ezzel szemben az alaki halmazatot képező bűncselekmények körének szűkítése a bűncselekmény minősítésének fogalmába tartozik, ezért felmentő ítéleti rendelkezésnek nincs helye.³⁹³

Bár a helyes döntés meghozatalát a jogtudomány különböző elvek kidolgozásával igyekszik segíteni, a kapcsolati erőszakot érintő iratvizsgálatok alátámasztották: a gyakorlatban annak megítélése, hogy az alaki halmazat valóságos-e vagy látszólagos, sokszor meglehetősen problematikus.³⁹⁴ A szubszidiaritás a látszólagos alaki halmazat megállapítására szolgáló tételek között szerepel, kiegészítő jellegét a törvényi tényállás jeleníti meg tipikusan „*ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg*” fordulattal; a kapcsolati erőszak alapesetére vetítve ez pontosan így történt a Btk. 212/A. § (1) bekezdésének záradékaként. Érdeemes felfigyelni arra, hogy a tényállás normaszövege vonatkozásában a jogalkotó nem az alternativitás elvét alkalmazta,³⁹⁵ holott ezt megtehetette volna a Btk. 195. §-a szerinti

³⁹¹ Nagy Ferenc: Az állami büntetőhatalom korlátozása ellen ható tendenciák a büntetőjogban. Állam- és Jogtudomány LIX. évfolyam 2018. 1. szám 79. o. <https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/2018-01-NagyF.pdf>

³⁹² Belovics Ervin: Büntetőjog I. Általános rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2017. 405. o.

³⁹³ Uo., illetve ld. BH 2014.130.

³⁹⁴ Vö. Uo. 406. o.

³⁹⁵ Megjegyzem, számos internetes portálon félrevezető tájékoztatásokat nyújtanak ezzel összefüggésben, így pl. Makó Klaudia: Családon belüli erőszak c. írása, melyben a tényállás elméleti és gyakorlati aspektusait foglalja össze, a szubszidiaritást illetően hibásan. <https://webugyved.com/csaladon-beluli-eroszak/> 2017.05.27. „*Itt az utolsó sor azt jelenti, hogy a kapcsolati erőszak tényállás ún. szubszidiárius bűncselekmény, azaz csak akkor lehet megállapítani, ha más bűncselekmény nem valósul meg. Amennyiben ugyanis az elkövető tette más*

kényszerítéshez hasonlóan, ahol úgy fogalmaz: „*ha más bűncselekmény nem valósul meg*”. Alternatív bűncselekmény esetében értelemszerűen az alaki halmazat megállapíthatósága fogalmilag kizárt, hiszen az alternatív deliktumba és bármely más törvényi tényállásba is illeszkedő elkövetési magatartás esetén kizárólag a „másik” bűncselekmény megállapítására van lehetőség. Ezen esetekben indifferens, hogy más cselekményeket milyen büntetési tétellel fenyeget a Btk., mert az alternatív deliktum akkor is eltűnik, ha a másik bűncselekmény szankciója esetlegesen enyhébb.³⁹⁶

A kapcsolati erőszak szubszidiárius (1) bekezdésével való találkozásunk azt jelenti, hogy ha az elkövető által kifejtett magatartás beleillik a szóban forgó tényállásba (vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés), továbbá egy annál súlyosabban büntetendőbe is, az elkövetőt kizárólag az utóbbi miatt lehet felelősségre vonni (nem azért mert egy „másik” bűncselekmény, hanem azért mert az súlyosabban büntetendő). Itt hívnám fel a figyelmet arra, hogy a „súlyosabb bűncselekmény” tekintetében a kapcsolati erőszak hivatalból üldözendő (2) bekezdésében foglalt büntettek (három évig, illetve egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés) megvalósulását ezzel egyidejűleg, ott és akkor, nyomban vizsgálni szükséges, hiszen a helyes minősítés megtalálása ily módon számos ügyben gyors és törvényes megoldásokhoz vezethet. Ezen túl - amint arra Belovics Ervin is felhívta a figyelmet - lényeges rögzíteni, hogy a szubszidiaritás elve kizárólag a súlyosabb büntetéssel fenyegetett deliktumokkal való anyagi halmazat megállapíthatóságát zárja ki, az azonos vagy enyhébb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekménnyel az alaki halmazat valóságos.³⁹⁷

4.3. Officialitás: a kapcsolati erőszak bűncselekményének (2) bekezdése

Fontos nyomatékosítani, hogy a bűnüldözési célú felderítés a büntetőeljárás lényegi része, melynek során tulajdonképpen az igazságszolgáltatás előkészítése zajlik, s jelenti egyben a bizonyítási eszközök biztosítását és mindazon források feltárását, amelyekből a büntetőeljárásban jogszerűen felhasználható bizonyítékok meríthetők, az eljárás legvégén pedig az állam büntetőigénye érvényesíthető.

bűncselekményt is megvalósít (pl. súlyos testi sértést, sikkasztást, stb.), akkor aszerint felel, nem pedig kapcsolati erőszakért.” <https://webgyved.com/csaladon-beluli-eroszak/>

³⁹⁶ Belovics Ervin: Büntetőjog I. Általános rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2017. 408.

o.

³⁹⁷ Uo. 407. o.

„A felderítés bűnüldözési célja olyan információk megszerzése, amelyek segítségével a bűncselekmények megelőzése, megszakítása és bizonyítása az arra legalkalmasabb erővel, eszközökkel és módszerekkel a legrövidebb idő alatt, minimális legitim erőszakkal és maximális hatékonysággal biztosítható.”³⁹⁸ A bűncselekmény elemzésének fázisában feltétlenül szólni kell a legalitásról és az officialitásról, ezen áll és támaszkodik ugyanis az a jogalkotói célkitűzés, hogy a családon belüli erőszak szóbeli sértegetésen és pénzügyi nehézségeken túlmutató megjelenési formáit nem tűri. A legalitás elve parancs a bűnüldöző hatóságok számára, nem kevesebb kötelezettséget állapít meg számukra, mint a büntető törvények alkalmazását és a büntető igény érvényesítésének kötelezettségét.³⁹⁹ Ezzel szemben az officialitás (hivatalbóltság, ex officio eljárás) jogosultságot fogalmaz meg, felhatalmazza az állam erre a célra létrehozott szerveit, hogy ezt a büntető igényt mások (így pl. a sértett) beleegyezésétől függetlenül, akár azok akarata ellenére is érvényesítsék. Ezek az elvek szorosan összefüggnek azon változások eredményével, hogy az állam már a „társadalmi sérelem eszméjét” kapcsolja a deliktumok többségéhez, tehát a hivatalból üldözendő bűncselekmények nem magánsérelemként foghatók fel.⁴⁰⁰

A bűncselekményi tényállásra elsőként rápillantva kétségtelenül nem az egyértelműség és a letisztultság juthat eszünkbe. Mint fentebb látható, az (1) bekezdésben széles körű potenciális sértetti palettával, súlyosabb bűncselekmények megvalósulásának alapos vizsgálatát igénylő szubszidiaritással, és magánindítvány megkövetelésével számolhatunk, míg a (2) bekezdést egyéb, tömegesen előforduló, de olykor szakértő igénybevételéhez kötött, vagy egyébként is háttérbe szorított bűncselekményi tényállások töltik meg tartalommal.

A Btk. 212/A. § (2) bekezdése szerint:

(2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott személy sérelmére rendszeresen követ el

a) a 164. § (2) bekezdése szerinti testi sértést vagy a 227. § (2) bekezdése szerinti becsületsértést, büntett miatt három évig,

b) a 164. § (3) és (4) bekezdése szerinti testi sértést, a 194. § (1) bekezdése szerinti személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³⁹⁸ Finszter Géza: Rendészettan. Studia Universitas Communia. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 230-231. o.

³⁹⁹ Szabóné Nagy Teréz: A büntető igazságszolgáltatás hatékonysága. Budapest, 1985. 35. o.

⁴⁰⁰ Bárd Károly: A büntető hatalom megosztásának buktatói. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 66. o.

Ezen fordulatok nem sajátképi különös bűncselekmények,⁴⁰¹ a (2) bekezdés tulajdonképpen a tényállásban felsorolt „közönséges” bűncselekmények - máshol kodifikált - minősített esetének tekinthető. A stádiumok specialitását az adja, hogy elvileg az alapul fekvő bűncselekmények kísérlete is a kapcsolati erőszak befejezett alakzatát hozza létre. A rendszeres elkövetés követelményéből kiindulva leginkább annak van gyakorlati jelentősége, hogy ha például a testi sértés vagy kényszerítés cselekményekből egyesek befejezett, mások pedig csak kísérleti szakba jutnak, ilyenkor a kapcsolati erőszak befejezetten megvalósul.⁴⁰² Lajtár István úgyszintén az egyik legfontosabb kérdést tisztázza, amikor figyelmeztet arra: ugyanazon passzív alany vonatkozásában közömbös az, hogy a rendszeres elkövetés nem azonos, hanem különböző tényállásokat merít ki (így például tetteles becsületsértést, majd könnyű testi sértést), illetve nyomatékosítja: ha a kapcsolati erőszak tényállásában foglalt több, különböző magatartások közül valamelyik súlyosabban minősül [Btk. 212/A § (2) bekezdés b) pont], akkor egységesen a súlyosabban minősülő fordulatokat kell megállapítani.⁴⁰³ Figyelemmel kell lenni arra is, hogy amennyiben a bűncselekménynek több elszenvetője / több különböző sértettje van és mindegyik személy tekintetében megvalósul a rendszeres elkövetés (pl. a hozzátartozó és a gyermek sérelmére is), a kapcsolati erőszak értelemszerűen (önmagával) halmazatban kerül megállapításra,⁴⁰⁴ így a rendbeliséget minden esetben alaposan vizsgálni kell.

Magam is úgy gondolom, hogy a magyarországi (és a nemzetközi) összбүнözésben létezik egy olyan terület, amely mindenkor a leghatározottabb, legszigorúbb fellépésre ösztönöz, és ez az erőszakos бүнözés. Domokos Andrea büntetőpolitikát érintő tanulmányában a gyökerekhez ér vissza, amikor úgy fogalmaz: *„az agresszió olyannyira meghatározó jellemzője az embernek, hogy az általa teremtett mítoszok szereplőit sem volt képes másként*

⁴⁰¹ A különös bűncselekmények két alcsoportját a sajátképi, illetve a nem sajátképi különös bűncselekmények képezik. Sajátképi különös bűncselekmények esetében a törvény által megkívánt személyes kvalifikáltság a bűncselekmény megvalósulásának szükségszerű feltétele; ezzel szemben a nem sajátképi különös bűncselekmények jellemzője, hogy személyes kvalifikáltság hiányában, az ilyen jellegű törvényi tényállás nem jön létre, de az elkövetőt más bűncselekményért felelősségre kell vonni, vagyis a személyes tulajdonság vagy körülmény csak a cselekmény minősítését befolyásolja. Belovics Ervin - Geller Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I.; Általános rész; A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2014. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog/ch09s02.html

⁴⁰² Karsai Krisztina (szerk.) Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013. 446. o.

⁴⁰³ Lajtár István: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. Új Btk. Kommentár 4. kötet. Különös rész. XX. fejezet In: Polt Péter (főszerk.) Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. 80-82. o.

⁴⁰⁴ Görgényi Ilona - Gula József - Horváth Tibor - Jacsó Judit - Lévay Miklós - Sántha Ferenc-Várad Erika: Magyar Büntetőjog Különös Rész, Wolters Kluwer Complex Kiadó, Budapest 2013. 218. o.

megalkotni, mint állandóan civakodó, egymás ellen törő lényeket.” Úgy véli, a társadalmi közérzet javítása érdekében az állam gyors és hathatós válaszokkal igyekszik a lakosság megnyugtatását elérni, de emellett szigorú, ám ténylegesen megvalósítható, egységes, egymásra épülő, és lépcsőzetes büntetőpolitikára van szükség, amely nem ötletszinten, lényegében napi aktualitásokra reagálva próbál megoldani évtizedek alatt kialakult és egyre mélyülő bűnözési jelenségeket. Az erőszakos bűnözés súlyos társadalmi problémája a jogalkotókat is komoly kihívás elé állította,⁴⁰⁵ de a hivatalból üldözendő, így tudomásra jutás esetén kötelezően lefolytatandó büntetőeljárást eredményező kapcsolati erőszak (2) bekezdésével a jogalkotók kezébe adta a lehetőséget.

Mindent összevetve leszögezhető, hogy az igazságszolgáltatás szerveinek valamennyi rendelkezésre álló eszközt élesítenie kell a társadalomra veszélyes magatartások elkülönítése, eredményeinek elhárítása és az elkövetők megfelelő büntetéssel sújtása érdekében. Ennyiben viszont nem merül ki feladatainak tárháza, ugyanis az államnak a megelőzésről is gondoskodnia kell, melynek során prevenciós eszközökkel arra szükséges törekednie, hogy a bűncselekményeket még elkövetésük előtt sikeresen megfékezze, tehát lehetőleg ne engedje kísérleti, egyes esetekben előkészületi szakaszba jutni.⁴⁰⁶

A fentiek alapján észlelhető, hogy a) és b) pontokra bontva, illetve eltérő büntetési tétellel a kapcsolati erőszak hivatalból üldözendő bűncselekményébe több, a jogalkalmazás számára nem ismeretlen deliktum került beépítésre. Az alábbiakban ezen bűncselekmények legfontosabb ismérveit tárgyalom a vizsgált tényállásban szereplő sorrendjük szerint.

4.3.1. A kapcsolati erőszak bűncselekmény (2) bekezdésének a) pontja

A Btk. 212/A. § (2) bekezdés a) pontjában a jogalkotó a *könnyű testi sértést*, illetve *tettleges becsületsértést* kívánja szankcionálni többszeri elkövetés esetén immáron magánindítvány nélkül, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztést társítva.

⁴⁰⁵ Domokos Andrea: Az erőszakos bűnözés differenciálódása és a büntetőpolitika Magyarországon. Jog-Állam-Politika III. évfolyam 2011/3. 137., 139. és 150. o.

<https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2011/3/domokos.pdf>

⁴⁰⁶ Radvánszki István: Dogmatikai és gyakorlati hibák a büntetőjogi szankciórendszerben. 2014.09.04.

<https://arsboni.hu/dogmatikai-es-gyakorlati-hibak-a-buntetojogi-szankciorendszerben/>

4.3.1.1. A könnyű testi sértés

A Btk. 164. § (1) bekezdése szerint, aki más testi épségét vagy egészségét sérti, testi sértést követ el. A Btk. 164. § (2) bekezdése értelmében, ha a testi sértéssel okozott sérülés vagy betegség nyolc napon belül gyógyul, az elkövető könnyű testi sértés miatt vonható felelősségre és vétség, két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, míg ha ugyanezen könnyű testi sértés a kapcsolati erőszak hatósugarában történik, az elkövetőt büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztésre is ítélni a bíróság. Az emberi testet az orvostudomány akkor nevezi épségnek, ha annak szervei helyesen funkcionálnak, míg az egészség fogalmán az emberi test zavartalan működése, a testet alkotó anatómiai egységek és szervek helyes funkcionálása értendő. Mindez nem jelenti azt, hogy a támadás beteg vagy sérült ember ellen nem irányulhat, a védelem tárgya a meglévő állapotra vonatkozik. A fájdalomkóros nem feltétele a testi sértésnek, viszont a bántalmazás önmagában - sérülés hiányában - nem minősül testi sértésnek, ilyenkor kísérlet megállapításának lehet helye. Bántalmazás alatt minden olyan külső behatás értendő, amely a testen vagy annak egy részén nyomokat visszahagyó sérülést okoz.⁴⁰⁷ Testi sértés akkor valósul meg, ha ez a külső behatás érzékelhető és értékelhető. Fontos meghatározást rögzített az Egészségügyi Világszervezet, mely szerint az egészség az ember testi, lelki és szociális jólétét jelenti, és nem csupán a betegség vagy fogyatékosság hiányát. Erre és a kialakult joggyakorlatra is figyelemmel, a lelki bántalmazások az egészségsértés körében kerülhetnek értékelésre, így a vizsgált bűncselekmény (1) bekezdése szerinti „lelki bántalmazás” ezen a ponton is összefonódik a testi sértés bűncselekményében szereplő „egészségét sérti” fordulattal. Az egészségsértés a testi bántalmazás mellett kiegészítő helyet foglal el, és azokat az eseteket öleli fel, amikor az egészség sérelme nem a test közvetlen bántalmazása, hanem más okból (pl. mérgezés, más betegséggel megfertőzés, pszichikai betegség előidézése) áll elő. Úgyszintén fontos a kapcsolati erőszak relációjában, hogy az okozati összefüggés az elkövetési magatartás és az eredmény között akkor is fennáll, ha az okozati láncba az elkövető magatartásán kívül más tényezők is belejátszanak, feltéve, hogy azok a maguk összességében az eredmény beállításához vezetnek. A testi sértés enyhébb vagy súlyosabb változata elhatárolásánál a tényleges gyógytartam bír döntő jelentőséggel, melynek megállapításához rendszerint (de nem feltétlenül) orvosszakértő igénybevételére van szükség.⁴⁰⁸

⁴⁰⁷ Varga Zoltán: A büntetőjog nagy kézikönyve. Complex Kiadó, Budapest, 2007. 342. o.

⁴⁰⁸ A bűncselekmény rövid elemzésének alapja a Btk. 164. §-ához fűzött miniszteri indoklás. Wolters Kluwer Jogtár.

4.3.1.2. A tettleges becsületsértés

A Btk. 227. §-a rendelkezik a becsületsértésről akként, hogy visszautal a rágalmazásra, vagyis úgy fogalmaz, hogy aki a 226. §-ban⁴⁰⁹ meghatározottakon kívül mással szemben a sértett munkakörének ellátásával, közmegebízatásának teljesítésével, közérdekű tevékenységével összefüggésben vagy a nagy nyilvánosság előtt a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ, vagy egyéb ilyen cselekményt követ el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A tényállás kapcsolati erőszak szempontjából mérvadó (2) bekezdése mondja ki, hogy a 227. § (1) bekezdése szerint büntetendő, aki a becsületsértést tettlegesen követi el. E körben is látni kell, hogy amíg a Btk. 227. §-a szerinti tettleges becsületsértésnél vétség miatt maximálisan egy évig terjedő szabadságvesztés büntetés szabható ki, addig ez a kapcsolati erőszak színterén már büntett miatti három éves büntetési tételre ugrik fel. A bűncselekmény elkövetési magatartása a becsület csorbítására alkalmas kifejezés használata, egyéb ilyen cselekmény elkövetése, illetve ez utóbbi tettleges tanúsítása. A becsület csorbítására alkalmas kifejezésnek tekintendő minden kifejezés, amely sérti az emberi méltóságot, azonban hogy ez mikor és milyen körülmények között valósul meg erősen szubjektív elemeket rejt magában. Tettlegesség az olyan becsületcsorbító cselekmény, amely a sértett testének célzatos érintésében vagy bántalmazásában nyilvánul meg anélkül, hogy testi sértést eredményezne, ugyanakkor valamennyi elkövetési magatartásnak a becsület csorbítására alkalmasnak kell lennie.⁴¹⁰

Az EBH 2017.B.11. számon született döntés kifejti, hogy a rágalmazás és a becsületsértés jogi tárgya egyaránt a becsület, a két bűncselekmény elkövetési magatartásai azonban különbözőek. A rágalmazás tényállítással vagy tényre közvetlenül utaló kifejezés használatával, a becsületsértés pedig a becsület csorbítására alkalmas kifejezés használatával vagy egyéb ilyen cselekménnyel valósítható meg. A rágalmazó tényállítása eseményt, történetet tartalmaz, és ezért az objektív valóság hitelének látszatát kelti, a becsületsértés elkövetési magatartása viszont értékítéletet fejez ki. A rágalmazás tényállítása arra alkalmas, hogy annak alapján a tudomást szerző maga alkosson értékítéletet, míg a becsületsértő a saját értékítéletét adja tovább.

⁴⁰⁹ A Btk. 226. §-ában található rágalmazás bűncselekményének (1) bekezdése értelmében, aki valakiről más előtt a becsület csorbítására alkalmas tényt állít, híresztel, vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A (2) bekezdés szerint a büntetés két évig terjedő szabadságvesztés, ha a rágalmazást aljas indokból vagy célból, nagy nyilvánosság előtt, vagy jelentős érdeksérelmet okozva követik el.

⁴¹⁰ A bűncselekmény rövid elemzésének alapja a Btk. 227. §-ához fűzött miniszteri indokolás. Wolters Kluwer Jogtár.

A kapcsolati erőszak szempontjából kiemelendő az EBH 2017.B.17. sz. döntés is, mely szerint *„A rendszeres elkövetést az ugyanazon sértett sérelmére megvalósított testi sértés és a tetteges becsületsértés akár egymást követő, ismétlődő elkövetése is megalapozza, ugyanis a Btk. 227. § (2) bekezdése szerinti becsületsértés beleolvad a Btk. 164. § (2) bekezdése szerint testi sértésbe, mivel a becsület csorbítására alkalmas cselekmény - a tetteges bántalmazás körén kívül eső - minden olyan gesztus, illetve sértő mozdulat, ütésre emelt kéz, lökdösődés, amely az elkövetőnek a sértettel szemben tanúsított megvető, lealacsonyító értékítéletét fejezi ki.”*

4.3.2. A kapcsolati erőszak bűncselekmény (2) bekezdésének b) pontja

A Btk. 212/A. § (2) bekezdés b) pontja a *könnyű testi sértés bizonyos minősített eseteit, a súlyos testi sértés alapesetét, a személyi szabadság megsértésének alapesetét, illetve a kényszerítést* szankcionálja (ez utóbbit Btk. szakaszszámra történő utalás nélkül), büntetési tételként pedig egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztést határozott meg.

4.3.2.1. A könnyű testi sértés kapcsolati erőszakot érintő minősített esetei

A Btk. 164. §-ában szereplő testi sértés⁴¹¹ a kapcsolati erőszakba illesztett minősített eseteken kívül számos további, súlyosabban minősülő esetet rögzít, de nyilvánvalóan ezeket nagyobb tárgyi súlyuk miatt már nem kívánta e körbe vonni a jogalkotó. A rendszeresség spiráljába illeszkedő könnyű testi sértések sorából a kapcsolati erőszakhoz tapad az aljas indokból vagy célból, védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személy sérelmére, illetve a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetés [Btk. 164. § (4) bekezdés, ott három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett]; kimaradt viszont ha a könnyű testi sértés maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást okoz [Btk. 164. § (5) bekezdés, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetettség].

⁴¹¹ A testi sértés alap- és minősített eseteire vonatkozó, talán máig nem csillapodó jogtudományi vitáról ld. bővebben Pallagi Anikó: Gondolatok a testi sértés bűncselekményének minősítési problémáiról. In: Blaskó Béla (szerk.) Büntetőjogi és kriminológiai tanulmányok. Budapest, 2003/23. 28-34. o.

4.3.2.2. A súlyos testi sértés alapesete

A törvényhozó kizárólag a súlyos testi sértés alapesetét kívánta többszöri elkövetés esetén kapcsolati erőszak hatósugarába vonni, melynek a Btk. 164. § (3) bekezdésében rögzített büntetési tétele három évig terjedő szabadságvesztés lehet (középmérték 1,5 év), kapcsolati erőszakként viszont ez felhúzódik egy évtől öt évig terjedőre (középmérték 3 év).

Ha a testi sértéssel okozott sérülés vagy betegség nyolc napon túl gyógyul, az elkövető súlyos testi sértésért felel. Egyes minősített esetei a kapcsolati erőszak ezen pontjával azonos büntetési tétel alá esnek, mégsem itt értékelendők: ilyen ha a súlyos testi sértést aljas indokból vagy célból, védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személy sérelmére, a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére, maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást okozva vagy különös kegyetlenséggel követik el [Btk. 164. § (6) bekezdés]. Jóval magasabb, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel lehet számolni, ha a testi sértés életveszélyt⁴¹² vagy halált okoz [Btk. 164. § (8) bekezdés], így logikusnak tűnik a testi sértés ezen minősített esetének a kapcsolati erőszak bűncselekményéből történő kihagyása.

4.3.2.3. A személyi szabadság megsértésnek alapesete

A személyi szabadság megsértésének úgyszintén vannak - egyébként a kapcsolati erőszak jelen pontjával megegyező büntetési tétellel fenyegetett - minősített esetei (tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére, aljas indokból vagy célból, a sértett sanyargatásával, védekezésre képtelen személy sérelmére, fegyveresen, felfegyverkezve, jelentős érdeksérelmet okozva vagy hivatalos eljárás színlelésével), azonban a jogalkotó úgy ítélte meg a kapcsolati erőszak tényállásának megalkotásakor, hogy ezeket sem illeszti bele a bűncselekménybe, csupán annak alapesetét. Megjegyzem, személyi szabadság megsértése esetén a büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett bűncselekmény aljas indokból vagy célból, vagy a sértett sanyargatásával is történik [Btk. 194. § (3) bekezdés], így szintén helyeselhető, hogy ez sem ékelődött a kapcsolati erőszak bűncselekményébe.

⁴¹² Ld. részletesen Tóth-Zsámboki Judit: Az életveszélyt okozó testi sértéssel kapcsolatos problémákról. *Iustum Aequum Salutare* V. 2009/4. 287-310., melyben a szerző a fogalmi meghatározásokon és a dogmatikai kérdéseken túlmenően részletesen elemzi az életveszélyt okozó testi sértés bűnösségi kérdéseit is. <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20094sz/14.pdf>

A Btk. 194. § (1) bekezdése szerint a személyi szabadság megsértését követi el, aki más személyi szabadságától megfoszt. Adott törvényhelyen az alapeset büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, míg a kapcsolati erőszakba ágyazva egytől öt évig terjedő időintervallumra ugrik fel. A szabad akarat kialakulásának, a minden kényszerből mentes emberi cselekvés biztosításának az érdeke része az általános emberi szabadságjogoknak, ezért szükséges büntetőjogi oltalmat biztosítani az ember cselekvési szabadságának, mint a mozgás, a helyváltoztatás vagy a tartózkodási hely megválasztásának a szabadsága.⁴¹³ Szólnék ehhez kötődően a BH 2017.82. számú döntésről, mely szerint a személyi szabadság megsértésének bűncselekménye nemcsak célzatos, hanem eshetőleg szándékkal is elkövethető; tényállásszerű a magatartás akkor is, ha annak célja nem kifejezetten a személyi szabadságtól való megfosztás, hanem a bűncselekmény felfedezésének késleltetése volt.

4.3.2.4. A kényszerítés

Végezetül a kapcsolati erőszakba illesztett utolsó (bűn)cselekményként a kényszerítést kell szemügyre venni. Azt a kényszerítést, amelyet a jogalkotó egyedüli kivételként nem látott el a vizsgált tényállásban Btk. §-ra hivatkozással, hanem csupán a „kényszerítés” szót illesztette a szóban forgó deliktumba. Ettől függetlenül azonban valamennyi jogalkalmazó a Btk. 195. §-ában szereplő kényszerítés bűncselekményét lapozza fel már csak annak okán is, hogy a keresett fogalom a kódex záró részének értelmező rendelkezései között sem szerepel. Ennek definícióját sem a Btk., sem két elődje nem határozta meg, jogértelmezési kérdéseiről azonban bőszéges irodalommal rendelkezünk.⁴¹⁴ Az emberi szabadságjogok többirányú, eltérő lehetőséget biztosító büntetőjogi oltalmat igényelnek, ezek közül a kényszerítés az ember cselekvési szabadságát a legtágabb körben védi, adott törvényhelyen viszont csak olyan erőszakkal vagy fenyegetéssel véghezvitt támadásokkal szemben nyújt védelmet, amelyek egyéb törvényi tényállásokba nem ütköznek.⁴¹⁵ A Btk. 195. §-a szerint, aki más erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, és ezzel jelentős érdeksérelmet okoz, ha más bűncselekmény nem valósul meg,

⁴¹³ A bűncselekmény rövid elemzésének alapja a Btk. 194. §-ához fűzött miniszteri indokolás. Wolters Kluwer Jogtár.

⁴¹⁴ A kényszer fogalmára vonatkozó egyes értelmezéseket ld. Deák Zoltán: A kényszer, az erőszak és a fenyegetés fogalma és jelentősége a magyar büntetőjogban. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. 22. o.

⁴¹⁵ A bűncselekmény rövid elemzésének alapja a Btk. 195. §-ához fűzött miniszteri indokolás. Wolters Kluwer Kft. Jogtár.

büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ezzel szemben viszont ha az elkövető kapcsolati erőszak keretében valósítja meg a kényszerítést [Btk. 212/A § (2) bekezdés b) pont], egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

4.3.3. A kapcsolati erőszak bűncselekmény (2) bekezdésének a) és b) pontjai

A kapcsolati erőszak névum Magyarországon, a bűncselekmény alapjául szolgáló egyes cselekmények valóban magánindítványhoz kötöttek, azonban paradigmaváltás történt, ezt fontos megérteni. Ki ellen és mit kell elkövetni ahhoz, hogy a kapcsolati erőszak nem szubszidiárius és nem magánindítványos büntette valósuljon meg?

A következő összefoglalás ennek a szemléltetésére hivatott:

Aki

- ✓ gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban közös háztartásban vagy egy lakásban élő
 - ✓ egyeneságbeli rokona, egyeneságbeli rokonának házastársa vagy élettársa,
 - ✓ örökbefogadó és a nevelőszülője⁴¹⁶, örökbe fogadott és a nevelt gyermeke⁴¹⁷
 - ✓ testvére, testvérenek házastársa vagy élettársa
 - ✓ házastársa, élettársa, bejegyzett élettársa, volt házastársa, volt élettársa
 - ✓ házastársának vagy az élettársának egyeneságbeli rokona
 - ✓ házastársának vagy az élettársának testvére
 - ✓ gondnoka, gondnokoltja, gyámja, gyámoltja sérelmére rendszeresen
- könnyű testi sértést
 - tetteles becsületsértést
 - súlyos testi sértés alapesetét
 - könnyű testi sértés minősített eseteit (aljas indokból vagy célból, védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személy sérelmére, illetve a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére)
 - személyi szabadság megsértésének alapesetét vagy
 - kényszerítést

követ el, a Btk. 212/A. § (2) bekezdése szerinti nem magánindítványos, nem szubszidiárius, hivatalból üldözendő kapcsolati erőszak büntettét valósítja meg.

⁴¹⁶ Ideértve az együtt élő mostohaszülőt is.

⁴¹⁷ Ideértve az együtt élő mostohagyermeket is.

4.4. A „rendszeresség” problematikája és megállapítása

A rendszeres elkövetés kritériuma mind az (1), mind pedig a (2) bekezdésre kiterjed, ezért a tényállás elemzésének utolsó, de nagy horderejű fázisaként ennek értelmezését rögzítem. A rendszeresség fogalma után korábbi időkben is kutatva azt találhatjuk, hogy az *„viszonylag rövid időn belül több alkalommal ismétlődő, időszakonként visszatérő cselekmények sorozata. Az ítélkezési gyakorlat a rendszerességet általában legalább három ismétlődő alkalom esetén állapítja meg, amennyiben az egyes cselekmények között hosszabb idő nem telik el.*⁴¹⁸ A jogi fogalomtár a rendszerességet nem, csupán a „rendszer” fogalmát határozza meg akként, hogy *„a rendszer a jogban, a tudományos értelemben használt fogalom, összetartozó dolgok és jelenségek bizonyos törvényszerűségeket felmutató egésze.”*⁴¹⁹ Meglátásom szerint ebből is levezethető azon következtetés, hogy az erőszakos magatartást tanúsító elkövető effajta viselkedése a személyiségéhez tartozik, annak szerves része, vagyis családtagjai számára keretbe foglalja azon előfeltételezést, hogy a bántalmazó agresszív temperamentuma által újra és újra megismétlődhet a kapcsolati erőszakban foglalt bármely cselekmény.

A bűncselekmény közös nevezője az egész tényálláson átívelő rendszeres elkövetés követelménye, ezért a fogalom tisztázása a legelső feladat ahhoz, hogy a vizsgált bűncselekmény meglétét, vagy éppen annak hiányát állapíthassuk meg. De mit jelent a rendszeresség? Egyáltalán mi tekinthető rendszeres elkövetésnek? A „rendszeresség” a Btk.-ban több helyen is szerepel,⁴²⁰ és bár ezt a fogalmat sem határozza meg a törvény, a gyakorlat régóta csiszolja és alakította hosszú időn keresztül. Belovics Ervin sokak által idézett alapvetése ide kívánczik, miszerint a jogbiztonság alapvető kritériuma, hogy a jogalkalmazásban résztvevő szervek azonos jelentést tartalmat tulajdonítsanak az egyes fogalmaknak, mert ha ugyanazt a normát eltérően értelmezik, az akár a büntetőjogi felelősségre is kiható jelleggel egymásnak ellentmondó döntéseket eredményezhet; ezért a büntető jogszabályok egységes alkalmazása fundamentális jellegű követelménye a jogállamiságnak.⁴²¹

⁴¹⁸ Ld. régi Btk. 285. § (1) bekezdés alapján. Görgényi Ilona - Karsai Krisztina - Madai Sándor - Tóth Mihály - Vaskuti András - Fantoly Zsanett - Farkas Ákos - Herke Csongor - Kis László - Róth Erika: Büntetőjogi fogalomtár. Complex Kiadó, Budapest, 2012. 145. o.

⁴¹⁹ Hargitai József: Jogi fogalomtár. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2005. 1296. o.

⁴²⁰ Pártfogó felügyelet, kuruzslás, kapcsolati erőszak, zaklatás, harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása, tiltott szerencsejáték szervezése.

⁴²¹ Belovics Ervin - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 107. o.

A törvényhelyhez fűzött indokolás, a több kötetes Új Btk. Kommentár,⁴²² a büntetőjogi szakirodalom többsége,⁴²³ sőt már a Kúria is több ízben⁴²⁴ leszögezte: a rendszeresség legalább két elkövetés esetében is megállapítható. A rendszeresség kizárja az alkalomszerűséget, az ismétlődés az egyes alkalmakat összekapcsoló elkövetési tudattartamot feltételez.⁴²⁵ Ettől azonban némileg eltérő megfogalmazással is találkozhatunk a szegedi iskola részéről, akik úgy vélekednek: valamennyi alapeset közös elkövetési módja a rendszeres elkövetés, ami többszöri, ismétlődő elkövetést jelent, azonban hogy mit kell érteni ezalatt ismét szubjektivitásra adhat okot. Ezen felfogás képviselői úgy értelmezik, hogy a bűncselekménynek három alapesete van; a rendszeresség tekintetében pedig úgy vélik súlyosan téves a miniszteri indokolás azon megállapítása (és ezek szerint másoké, illetve a Kúriáé is), hogy a rendszeres elkövetés legalább kettő elkövetést feltételez. Álláspontjuk szerint a rendszeres elkövetés „alsó határa” egzakt módon nem számszerűsíthető, de mindenképpen kettőnél több, nagyobb számú elkövetési alkalmat jelent.⁴²⁶ Muszáj pedig közös álláspontra jutni ezen definíciót illetően, mert a bűncselekményi tényállás egészét átható „rendszeresség” értelmezése az első és egyik legfontosabb teendő az ügyben való továbblépéshez, a nyomozás, illetve a vádemelés irányának meghatározásához. Az értelmezéssel kapcsolatban olykor egymástól eltérő iránymutatásokat találhatunk tehát a kommentárirodalomban, a törvényhez fűzött indokolásban, az egyetemi tankönyvekben vagy éppen a vonatkozó szakcikkekben, tanulmányokban, de mára ez letisztulni és kikristályosodni látszik.

A jogbizonytalanság feloldására 2017-ben született meg a Kúria ezzel foglalkozó határozata, talán ezzel magyarázható, hogy néhol még az iratvizsgálatokkal érintett 2015-2016-2017-es években is masszívan tartotta magát azon elképzelés, miszerint ehhez a bűncselekményhez ennél több kell. Legnagyobb problémaként mégis az dokumentálható, hogy a jogalkalmazók gyakran nem is tudják meghatározni mit értenek rendszeresség alatt, így pedig elég nehéz minősíteni is.

⁴²² Lajtár István: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. Új Btk. Kommentár 4. kötet. Különös rész. XX. fejezet In: Polt Péter (főszerk.) Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. 80. o.

⁴²³ Így többek között Belovics Ervin - Molnár Gábor - Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 243. o., vagy a 2013. évi LXXVIII. törvényhez fűzött miniszteri indokolással egyetértve (részletes indokolás a 19. §-hoz. Jogtár) Lajtár István 2013. 77-82. o.

⁴²⁴ 17/2017. sz. büntető elvi határozat, BH 2020.195.

⁴²⁵ Belovics Ervin - Molnár Gábor - Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018. január 253. o.

⁴²⁶ Karsai Krisztina - Szomora Zsolt - Vida Mihály: Anyagi büntetőjog Különös rész I. Iurisperitus Bt. Szeged, 2013. 182. o.

Ennek háttérben egyébként álláspontom szerint a Btk. 222. §-a szerinti zaklatás bűncselekményének olykor úgyszintén kifogásolható gyakorlata állhat, amelynél a jogalkalmazók többnyire „ahhoz vannak szokva”, hogy a más magánéletébe, illetve mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozó, és a sértettet „rendszeresen” háborgató fél nem két-három, hanem akár több száz üzenetet küld a sértett részére vagy kezdeményez hívást irányába.

A fentebb említett 17/2017. Büntető elvi határozat a *rendszerességgel, ugyanazon sértett sérelmére más-más cselekményekkel*, illetve a *szükségtelen magánindítvánnyal* foglalkozik.⁴²⁷ A kapcsolati erőszak büntettének tényállásszerűségéhez megkívánt rendszeresség az elkövetési cselekmények alkalmosszerűségét kizáró fogalom. Jelentéstartalma több mint ismétlődés, ugyanis tartalmazza az elkövetőnek az egyes alkalmakat összekapcsoló tudatállapotát, azt fejezi ki, hogy az elkövető „rendszert csinál” magatartásából, magatartása nem rendkívüli, tehát legalább két elkövetés esetében is megállapítható - rögzíti a Kúria.

A rendszeres elkövetést az ugyanazon sértett sérelmére megvalósított testi sértés és a tettelesen elkövetett becsületsértés akár egymást követő, ismétlődő elkövetése is megalapozza, ugyanis a Btk. 227. § (2) bekezdésében írt becsületsértés beleolvad a Btk. 164. § (2) bekezdésében írt bűncselekménybe, mivel a becsület csorbítására alkalmas cselekmény - a tetteleges bántalmazás körén kívül eső - minden olyan gesztus, illetve sértő mozdulat, ütésre emelt kéz, lökdösődés, amely az elkövetőnek a sértett irányában tanúsított megvető, lealacsonyító értékítéletét fejezi ki. A Kúria kifejtette továbbá: nem helytálló az a jogi okfejtés, amely szerint a kapcsolati erőszak büntettének passzív alanya és az elkövető között valamilyen, rendszerint anyagi természetű függőségi viszonynak kellene lennie, már csak azért sem, mert a bűncselekmény jogi tárgya a kiszolgáltatott hozzátartozó testi integritását védelmezi. A passzív alanyok körét a Btk. 212/A. § (1) bekezdése határozza meg, az anyagi vagy egyéb más természetű kiszolgáltatott helyzet önmagában nem, de bizonyos esetekben gyakori feltétele, avagy okozója a bűncselekmény elkövetésének. A kapcsolati erőszak büntettében foglalt testi sértés a Btk. 164. § (2) bekezdésében írt testi sértés vétségétől mindössze a passzív alanyok személyében különbözik, és erre figyelemmel súlyosabban büntetendő, következésképpen a kapcsolati erőszak ezen fordulata a könnyű testi sértés vétségének minősített esetét fogalmazta meg önálló tényállásként. A Kúria ezen döntésében a teljesség kedvéért megjegyezte (mert a sértett a nyomozó hatóság előtt valamennyi

⁴²⁷ Kúria Bfv.III.1.644/2016.

cselekmény elkövetése miatt joghatályos magánindítványt terjesztett elő), hogy a cselekmény törvényes minősítésére, a Btk. 212/A. § (2) bekezdés a) pontjára tekintettel a magánindítvány hiánya fel sem merülhet, ugyanis a hivatkozott törvényhely (4) bekezdése kizárólag az (1) bekezdésében írt cselekmény büntethetőségét köti a sértett ez irányú kezdeményezéséhez. A rendszeresség bűncselekményi tényállásban való rögzítése kizárja a folytatólagosság megállapítását, hiszen lényegében a kettő egymás szinonimájaként értelmezhető. A kapcsolati erőszak (2) bekezdése valójában a törvényi egység egy újabb fajtája, ami a folytatólagos egység módjára szintén a halmazat kiküszöbölését szolgálja, azonban nem a büntetés limitálása (ami a folytatólagosság következménye), hanem a büntetés súlyosabbá tétele végett fog össze több bűncselekményt egy törvényi tényállásba, ekként tesz egyrendbelivé - emeli ki több ügyben a bíróság.⁴²⁸

A nemrégiben meghozott, és úgyszintén a kapcsolati erőszakkal foglalkozó BH 2020.195. számú döntésében a legfőbb bírói fórum ismét azt kívánja köbe vésni, hogy a tényállásban szereplő „rendszeresen” törvényi feltétel nemcsak sokszámú, és időben elhúzódó magatartásokat jelent, az eset körülményeitől függően akár két alkalommal történő elkövetés esetén is megállapítható.⁴²⁹ Döntésében a Kúria visszautal a fenti EBH 2017.B.17. számú döntésre is, továbbá ismét nyomatékosítja, hogy a tényállásban rögzített rendszerességhez elegendő legalább két elkövetés, így az ennek alapján való minősítés a kapcsolati erőszak bűncselekményének törvényes minősítését eredményezi.⁴³⁰

A jog elméletének és gyakorlatának egyik közös szegmense a jogértelmezés,⁴³¹ mely a jogi norma jelentésének pontos feltárására irányul. A legalitás elvéből pedig az következik, hogy a törvényhozó akaratát kell megismerni, ez lesz a norma valódi tartalma. Felmerül tehát a kérdés: szembehelyezkedhetnek-e a hatóságok az egyértelműen kinyilvánított jogalkotói akaratral? Értelmezhetjük-e eltérően a rendszeresség fogalmát úgy, hogy figyelmen kívül hagyjuk - nem keressük, nem kutatjuk - azt, hogy a bűncselekmény megalkotásával mi volt a jogalkotó tényleges célja és szándéka? A bántalmazottak sokszor számolnak be arról: ők részletesen elmondták a rendőrségen a sokszori és régóta tartó bántásukat, mégis csak a legutolsó „testi sértést” veszik figyelembe, a lelki abúzzsal pedig egyáltalán nem akarnak foglalkozni. A jogalkotói akarat ekként nemcsak a büntetőjog-dogmatikában lényeges, hanem porba hullása a tényállással érintett áldozatok számára sem mellékes.

⁴²⁸ Így pl. Debreceni Ítéltábla Bf.I.352/2017/6., Miskolci Törvényszék 7.Bf.129/2016/9.

⁴²⁹ Kúria Bfv.II.1.182/2019.

⁴³⁰ Kúria Bfv.II.1.182/2019.

⁴³¹ Tóth J. Zoltán: MTA Law Working Papers, A dogmatikai, a logikai és a jogirodalmi értelmezés a magyar felsőbbbírói gyakorlatban, Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 2015/17. 2. o.

5. Minősítési, elhatárolási, halmazati kérdések

A vizsgált témakör kapcsán a halmazati kérdések megannyi oldalról leselkednek, így a történeti tényállások részletes dokumentálása alapkövetelményként fogalmazható meg. Nemcsak a technika változik és fejlődik, hanem ezzel együtt az elkövetők is; a kapcsolati erőszak megvalósítása mellett a gyermekpornográfia, az emberkereskedelem, a prostitúciós bűncselekmények, továbbá a vagyon elleni erőszakos deliktumok éppúgy megjelennek, s ezek (be)minősítése úgyszintén elengedhetetlen. Lajtár István szerint évezredünk legnagyobb kihívásaként kétségtelenül a számítástechnika mutatja a legdinamikusabb fejlődést, mely ideális elkövetési terep a számítógépes bűncselekményekhez gyorsabb és kifinomultabb módszereket társított;⁴³² nem volt ez másként az általam vizsgált iratok esetében sem. Minél fiatalabb egy gyermek, annál fokozottabb az esély arra, hogy áldozattá váljon, a mentális állapotukban sérültek veszélyeztetettsége pedig életkorukból adódóan még ennél is magasabb.⁴³³ A kapcsolati erőszak kosarában található, ám nehezen utolérhető érzelmi bántalmazás tárgykörébe tartozik a megszegyenyítés, az állandó kritizálás, a gyermek semmibevétele, az értéktelenség sugalmazása, a büntetéssel való fenyegetés, a félelemben tartás, de ide tartozik a kapcsolatoktól való megfosztás, a bezárás (tipikusan szobafogság), illetve más személynek a gyermek jelenlétében történő bántalmazása is.⁴³⁴

A bűncselekmény megjelenésével egyidejűleg a halmazati kérdésekre adott ellentmondásos állásfoglalások is feszítették a joggyakorlatot, mert nem mindegy, hogy egyetlen bűncselekmény valósul meg, vagy egymás mellett több bűncselekményért felel az elkövető, halmazati büntetés kiszabását eredményezve. A családokban élő gyermekekre tekintettel a gyakorlatban leginkább a kiskorú veszélyeztetése merül fel, de az eljáró hatóságok többnyire a mai napig nem tudják, vagy legalábbis bizonytalanok abban, hogy e két bűncselekmény állhat-e halmazatban vagy sem; és ha igen, konkrétan milyen esetekben? A jogalkalmazók erre adott válaszai rendkívül vegyes képet mutatnak, és bizonyos megyékben tévútra vezették a joggyakorlatot. Álláspontom szerint a válasz erre egyértelmű igen, s ezt az alábbiakban igazolni is törekszem.

⁴³² Lajtár István: A kiberbűnözésről. *Ügyészek Lapja* 2019/1. 47-52. o. <http://ugyeszeklapja.hu/?p=774>

⁴³³ Sófi Gyula: A mentális állapota miatt érintett gyermek és serdülő áldozati szerepben. In: Sófi Gyula - Fodor Miklós (szerk.) *Igazságügyi gyermekpszichiátria*. Oriold és Társai Kiadó és Szolgáltató Kft. Budapest, 2014. 155. o.

⁴³⁴ Fodor Miklós: A fiatalkorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények hatásai a gyermek- és serdülőkorú pszichés és mentális egészségére. In: Sófi Gyula - Fodor Miklós (szerk.) *Igazságügyi gyermekpszichiátria*. Oriold és Társai Kiadó és Szolgáltató Kft. Budapest, 2014. 167-168. o.

Ha a kiskorú (testi, értelmi, erkölcsi, érzelmi fejlődésének) veszélyeztetése úgy történik, hogy emellett sérelmére a kapcsolati erőszakban foglalt más bűncselekményt is rendszeresen elkövetnek, a két bűncselekmény együttes megállapításának semmi akadálya nincs és nem is lehet; értelemszerűen ebben az esetben a korábbi gyakorlat szerinti (sima) testi sértés nem lesz megállapítható.⁴³⁵

Ehhez hasonló, ámbar némileg eltérő példával illusztrálva más nézőpontra jutó vélemény is megjelent a szegedi iskola részéről, miszerint a kapcsolati erőszak nem állhat halmazatban a kiskorú veszélyeztetésével. Vélekedésük szerint, ha például a kiskorú sérelmére rendszeresen elkövetett testi sértés a gyermek testi és érzelmi fejlődését veszélyezteti, akkor a kiskorú veszélyeztetését és a testi sértés megfelelő alakzatait kell halmazatban megállapítani. Úgy látják, a tettes és a passzív alany kvalifikált kapcsolatában a passzív alany életkora olyan körülmény, amelyet kizárólag a Btk. 208. § szerinti tényállás vesz figyelembe, s e tekintetben speciális; egyéb vonatkozásokban a tettesi és passzív alanyi kvalifikáció a két bűncselekmény között - a különböző terminológia ellenére is - tartalmában azonos. Álláspontjuk szerint a kétszeres értékelés tilalmát sérti és nem követendő a miniszteri indokolás azon megállapítása, hogy a kiskorú veszélyeztetése valóságos halmazatba kerülhet a kapcsolati erőszak ezen alakzatával - rögzíti a Karsai Krisztina (szerk.) kommentár és tankönyv⁴³⁶ (bár kétségtelen, hogy ezek kiadására 2013-ban került sor). Ugyanezen kommentár a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény tárgyalásánál azt írja, hogy a tényállás veszélyeztető bűncselekmény, amelyhez a konkrét sérelem lehetősége szükséges és elégséges. Az erkölcsi (és érzelmi) fejlődés veszélyeztetése kapcsán pedig úgy vélik, hogy ide sorolható egyebek mellett a hozzátartozónak a gyermek szeme láttára történő bántalmazása, a kiskorú jelenlétében vagy vele együtt bűncselekmények elkövetése.⁴³⁷

A ne bis in idem jogi alapelve, miszerint egy személy ugyanazon cselekmény miatt csak egyszer büntethető, közismert és elfogadott. Ugyanez vonatkozik Európára, vagyis inkább az Európai Unió tagállamaira, hiszen bizonyos üldöztetések vagy az egyik állam hatóságai által már végrehajtott intézkedések a többi államban megakadályozzák az újabb

⁴³⁵ Ld. erről a vonatkozó jogerős döntések mellett pl. Vaskuti András: Az új Btk. - 2012. évi C. törvény - módosulásai. <http://www.vaskuti.hu/hirek/uj%20Btk%20modosulasai.pdf> 23. o. vagy Lajtár István: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. Új Btk. Kommentár 4. kötet. Különös rész. XX. fejezet In: Polt Péter (főszerk.) Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. 81. o.

⁴³⁶ Karsai Krisztina (szerk.) Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013., 447. o. és Karsai Krisztina - Szomora Zsolt - Vida Mihály: Anyagi büntetőjog Különös rész I. Iurisperitus Bt. Szeged, 2013. 184. o.

⁴³⁷ Karsai Krisztina (szerk.) Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013. 433. o.

eljárásokat.⁴³⁸ A kétszeres értékelés tilalma Belovics Ervin olvasatában azt jelenti, hogy „a törvényi tényállás megvalósulásához szükséges tevékenység önálló többletértékelést nem kaphat, azaz ugyanazt a körülményt nem lehet ismételten - a büntetőjogi felelősség bővítése érdekében - az elkövető terhére értékelni,”⁴³⁹ mást viszont nyilvánvalóan igen. Másként fogalmazva „a kétszeres értékelés tilalma annak a megakadályozására hivatott, hogy bármilyen egyszer már értékelési körbe vont ténynek vagy körülménynek ismételten jelentőséget tulajdonítsanak.”⁴⁴⁰ Olyan tényről vagy körülményről van tehát szó, ami korábban értékelésre került, nem pedig azon cselekményekről, amelyek egy veszélyeztető magatartás után, vagy azzal párhuzamosan történnek. Arra figyelemmel, hogy a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény veszélyeztetési deliktum - illetve materiális abból a szempontból, hogy a befejezettséghez a veszélyhelyzet kialakulása szükséges - a sérelem bekövetkezésének reális lehetőségével a bűncselekmény megvalósulása nem vitatható. Az elkövetési magatartás több szempontból is veszélyeztetheti a kiskorút, a jogalkotó azonban már egyetlen veszélyeztető tényező fennállása esetén megállapíthatónak látja a tényállást, illetve számos eseti döntés született a családtag(ok) kiskorú jelenlétében történt bántalmazása - mint veszélyeztető elkövetési magatartás kifejtése - tekintetében⁴⁴¹ már akkor, amikor még meg sem született a kapcsolati erőszak önálló tényállása.

Egyes büntetőjogászok nem részesítik előnyben a halmazattágító, halmazatgeneráló attitűdöt, míg megint mások a halmazatszűkítés (és olykor egyszerűsítés) mellett teszik le a voksukat.⁴⁴² Amint arra az egyik nyolcszerzős tankönyv is kitér, a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elvének megfelelően - a jogalkotó meghatározza a büntetni rendelt magatartásokat, és az ezek tanúsítóival szemben alkalmazandó büntetéseket. Lényegi

⁴³⁸ Sebastian Göllý: Ne bis in idem. Das unionsrechtliche Doppelverfolgungsverbot mit Schwerpunkt auf den Regelungen des Schengener Durchführungsübereinkommens. Jan Sramek Verlag KG, Wien 2017. 1. o.

⁴³⁹ Belovics Ervin: Büntetőjog I. Általános rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2017. 408. o.

⁴⁴⁰ Belovics Ervin: A büntetőjog jogállami követelményei. Magyar Tudomány 181(2020)5, 625. o. https://mersz.hu/mod/object.php?objazonosito=matud_f41569_i1

⁴⁴¹ Morvai Viktória: A kiskorú veszélyeztetésének büntette, vagyis a hatályos törvényi tényállás szerkezete és klasszikus dogmatikai elemzése <https://jogero.hu/publikaciok/dr-morvai-viktoria-a-kiskoru-veszelyeztetesenek-buntette-vagyis-a-hatalyos-torvenyi-tenyallas-szerkezete-es-klasszikus-dogmatikai-elemzese-btk-208-%C2%A7-2016/> (megtekintés és letöltés: 2018.06.28.)

⁴⁴² A bírói gyakorlat sem egészen következetes, az utóbbi évtizedekben többször is módosult. Míg a Btá. idején halmazattágító gyakorlat érvényesült, az 1961. évi Btk. időszakát a halmazat megállapításának szűkítése jellemezte, napjainkban pedig ismét a bűnhalmazat megállapítása vált gyakoribbá. Belovics Ervin - Békés Imre - Busch Béla - Domokos Andrea - Gellér Balázs - Margitán Éva - Molnár Gábor - Sinku Pál: Büntetőjog; Általános rész; 5., hatályosított kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2014. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog5/ch09.html

meglátás, hogy a bűncselekmények és elkövetőik közötti mennyiségi összefüggés különbözőképpen alakulhat, de a törvény az adott bűncselekmény egyszeri elkövetése esetére állapítja meg a szankciót.⁴⁴³ Legegyszerűbb esetben egyetlen személy követ el egyetlen bűncselekményt, viszont a kapcsolati erőszak kontextusában szereplő bűnelkövető tipikusan több bűncselekményt valósít meg, s ezek miatt egyszerre, vagy külön-külön eljárásokban vonják felelősségre,⁴⁴⁴ vagyis kellene felelősségre vonni. A büntetőjog kialakulását követően viszonylag későn épült ki a halmazat intézménye, de „*az élet megkövetelte a törvényhozótól, hogy az esetek ezernyi változatának és ugyanakkor a köztük meglévő összefüggéseknek megfelelő, változatos, egyszersmind az életjelenségek bonyolultságát visszatükröző fogalmakat alkosson, s azokat a jogi szabályozásban érvényesítse.*”⁴⁴⁵ Hivatkozott kötet szerzői vizsgált témámhoz kötődően rögzítik, hogy a bűncselekménytöbbség nemcsak úgy jöhet létre, hogy az elkövető egymástól teljesen függetlenül valósítja meg a bűncselekményeit, hanem úgy is, hogy ezek a legszorosabb összefüggésben állnak egymással. Ezen korreláció származhat a végrehajtott cselekmények egységéből, a hely, az idő azonosságából, az elkövető céljának, motívumának megegyezőségéből stb.,⁴⁴⁶ nos éppen ez történik családon belüli erőszak esetén.

Bűnhalmazatról akkor beszélhetünk, ha az elkövető egy vagy több cselekménye több bűncselekményt valósít meg, és azokat egy eljárásban bírálják el [Btk. 12. § (1)]. Az alaki és az anyagi halmazat is lehet homogén vagy heterogén: homogén esetében az elkövető ugyanazt, heterogén halmazatnál pedig két vagy több különböző bűncselekményt valósít meg. Az alaki és az anyagi halmazat között sem a büntetés kiszabása, sem a jogkövetkezmények szempontjából nincs különbség. A látszólagos halmazat a minősítés során számba jöhető törvényi tényállások olyan kapcsolata, amelyben csak az egyik bűncselekményi tényállás alkalmazása lehetséges (ezért is nevezték törvényhalmazatnak, mert nem a bűncselekmények, hanem a törvényi tényállások halmozódtak).⁴⁴⁷ A látszólagos halmazat valójában bűncselekményegység, így álláspontom szerint a kapcsolati erőszak és a kiskorú veszélyeztetése közötti ilyesfajta párhuzamot a fentiek mellett ez is okafogyottá teszi. Utalnék még itt a specialitás elvére (a különös rendelkezés megelőzi az általános szabályt), illetve röviden szót érdemel a szubszidiaritás fordítottja, a konzumpció is (a

⁴⁴³ Belovics Ervin - Békés Imre - Busch Béla - Domokos Andrea - Gellér Balázs - Margitán Éva - Molnár Gábor - Sinku Pál: Büntetőjog; Általános rész; 5., hatályosított kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2014. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog5/ch09.html

⁴⁴⁴ Vö. Uo.

⁴⁴⁵ Uo.

⁴⁴⁶ Uo.

⁴⁴⁷ Uo.

súlyosabb jogtárgysértés elnyeli az enyhébbet), amikor az ún. versengő tényállások egymással a több-kevesebb viszonyában állnak. Ennek oka nem feledhetően az, hogy a súlyosabb bűncselekmény büntetési tétele értékeli az enyhébb megítélésű magatartás megvalósítását. A magam részéről a kiskorú veszélyeztetése és a kapcsolati erőszak mérlegre tételét ebből kiindulva úgyszintén mellőzném, mert az egyik a másikhoz képest nem speciális, illetve nem állítható egyik bűncselekményről sem, hogy az enyhébb megítélésű, csekélyebb tárgyi súlyú lenne, mint a másik. Megállapítja például a bírói gyakorlat a hivatalos személy elleni erőszak mellett a könnyű testi sértés vétségét arra hivatkozva, hogy a cselekmények között még tipikus kapcsolat sem áll fenn.⁴⁴⁸ Ennek mintájára korántsem állítható bizonyossággal, hogy kapcsolati erőszak velejárója kell legyen a gyermekek veszélyeztetése vagy éppen szexuális abuzálása, mint ahogyan a családtagok zaklatása, a magánlaksértés, levéltitkok megsértése vagy a személyes adataikkal visszaélés sem biztosan történik meg. Számtalan esetben előfordul, de nem minden ügyben. A gyakorlatban ezek rendszerint egymást generáló bűncselekmények, de nem feltétlenül karonfogva járnak; ha pedig igen, az elkövetőknek számolniuk kell a valóságos halmazat okozta halmazati büntetéssel, mivel magatartásaik sorozatával más-más jogtárgyakat sértenek.

A kiskorú veszélyeztetésének kapcsolati erőszakhoz történő becsatornázása körében az elkövetési magatartások egyikére külön is felhívnam a figyelmet. Adott tényállás a felügyelet és a gondozás mellett a nevelési kötelezettség súlyos megszegését foglalja magában, és ugyan valamennyi kitölthető a legkülönbélebb jogi és etikai tartalommal (családjogi szabályok, írott és íratlan erkölcsi normák), a nevelés szolgál a kiskorú sokoldalú fejlődésének elősegítésére, mert az tudatos, tervszerű (intencionális), és nem célzatos, példamutatáson alapuló (funkcionális) ráhatások sorozata.⁴⁴⁹ A nevelés, mint a társadalom funkciója mindig kettős arcú, egyrészt konzerváló, a régit megőrző, másrészt progresszív, a régit túlhaladó, a jövőbe mutató, a fejlődést elősegítő.⁴⁵⁰ A családi nevelés pótolhatatlan értékei közé sorolható a szülők és a gyermek szeretetteljes, személyes érzelmi kapcsolata, a róla való gondoskodás, az iránta érzett felelősség. A család a sehol máshol nem megszerezhető, sokoldalú és gazdag élettapasztalatok színtere, mert a „*család a valóságos*

⁴⁴⁸ Uo.

⁴⁴⁹ Horváth Tibor - Kereszty Béla - Maráz Vilmosné - Nagy Ferenc - Vida Mihály: A magyar büntetőjog különös része. Korona Kiadó, Budapest, 1999. 256-257. o.

⁴⁵⁰ Ágoston György: Nevelélmélet. Tankönyvkiadó Budapest, 1970. 5. o.

élet iskolája” - írja Ágoston György,⁴⁵¹ akár pozitív, akár negatív értelemben véve, amikor ezen a közösségen bárminő okból hasadások mutatkoznak, a szülő elveszíti tekintélyét, s a közösség a közösségjellegét - idézi a szerző Makarenkót.⁴⁵² A nevelés a kiskorú valamennyi irányú fejlődésének elősegítését jelentő komplex tevékenység, míg felügyelet alatt a gyermek magatartásának ellenőrzése, illetve a rá leselkedő környezeti veszélyek elhárítása értendő.⁴⁵³ Súlyos kötelességszegésről beszélhetünk akkor is, ha annak nincs közvetlen eredménye, de hatásában súlyosabb következményekkel járó folyamat megindításához vezethet. Kétségtelen és egyben sajnálatos, hogy a gyakorlatban általában huzamos, ismétlődő magatartások esetén állapítják meg ezt a bűncselekményt, holott az egyszeri magatartás tanúsításával való elkövetés éppúgy ide tartozik. Példaként említhető ehelyütt tipikusan a kiskorú jelenlétében történő bűncselekmény elkövetése, hiszen az adott cselekmény tiltott jellegét már egy kisebb korú gyermek is egyértelműen felismeri, így reá nézve az súlyos erkölcsromboló veszélyt jelent. Úgyszintén fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a tényállásban foglalt testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődés veszélyeztetése attól függetlenül, hogy ezek rendszerint együtt járnak, külön-külön is kimerítik a büntett tényállását.⁴⁵⁴ A kiskorú erkölcsi fejlődésének veszélyeztetése állapítható meg akkor, ha az erkölcsi normákhoz, morális értékekhez való viszonyában, illetve a társadalomba való normális beilleszkedésében zavar keletkezik az elkövető magatartására visszavezethető okok miatt. Rendkívül fontos kérdést válaszolt meg Nagy Ferenc már húsz évvel ezelőtt azzal, hogy tisztázta: annak megállapítása, hogy adott esetben a bűncselekmény megvalósult-e vagy sem, nem szakértői kérdés, hanem a jogi értékelés körébe tartozó bírói feladat.⁴⁵⁵ A két bűncselekmény egymáshoz való viszonya körében úgyszintén érdemes odafigyelni Nagy Ferencre, mert felhívja a figyelmet arra is, hogy a jellegében hasonló, de több egymástól elkülönülő, és eltérő törvényi tényállást megvalósító magatartás esetében halmazat állapítandó meg. A beteg gyermekének ellátását és gondozását elmulasztó, s ezzel a gyermeket életveszélyes állapotba hozó szülő magatartása nyomán az életveszélyt okozó testi sértés a kiskorú veszélyeztetésével halmazatban áll,⁴⁵⁶ és ugyancsak halmazat keletkezik akkor, ha a szülő gyermekét a szokásos szigorú lényegesen meghaladó mértékben

⁴⁵¹ Uo. 223.

⁴⁵² Uo. 224. Makarenko Művei IV. kötet 449. lap. Idézi Ágoston György uo.

⁴⁵³ Bodor Tibor - Diós Erzsébet - Vaskuti András: Büntetőjog II. Különös rész. Jogi szakvizsga kézikönyvek. Novissima Kiadó Budapest, 2011. 112. o.

⁴⁵⁴ Horváth Tibor - Kereszty Béla - Maráz Vilmosné - Nagy Ferenc - Vida Mihály: A magyar büntetőjog különös része. Korona Kiadó, Budapest, 1999. 257. o.

⁴⁵⁵ Uo. 258. o.

⁴⁵⁶ BH 1983.47.

őt durván és ismétlődően bántalmazza; ekkor a testi sértés megfelelő változata (illetve most már adott esetben a gyermek sérelmére elkövetett kapcsolati erőszak) és a kiskorú veszélyeztetése halmazatot keletkeztet.⁴⁵⁷

Kapcsolati erőszakkal terhelt családban a rendszeresség gyűrűjébe zárva aligha találunk olyan bűnügyi iratot, melynek tényállását végigolvasva ne peregne előttünk filmszerűen az ott élő gyermekek élete. A tényállások mentén érthetetlen annak nem észlelése, hogy a kiskorú erkölcsi fejlődését már önmagában az veszélyezteti, hogy előtte trágár módon beszélnek, de ide sorolandók a jelenlétében elkövetett bűncselekmények is. Az érzelmi fejlődés a kiskorúaknak az a joga, hogy érzelmileg kiegyensúlyozott felnőtté váljon: e körbe tartoznak azok a magatartások, amelyek a kiskorút megfélemlítik, megalázzák.⁴⁵⁸ A konkrét jogesetek tükrében az értelmi fejlődés veszélyeztetését sem vehetjük félvállról, itt elég csak arra gondolni, hogy egy agresszivitással telített bűncselekményi környezetben felnövekvő gyermek tanulmányai miként tudnak a képességeihez igazodó színvonalon maradni.

Györgyi Kálmán okozati összefüggéssel foglalkozó mértékadó tanulmányában azt írja, hogy *„valamely cselekmény akkor oka az eredménynek, ha a cselekmény gondolatban nem hagyható el anélkül, hogy az eredmény ne maradna el; a cselekmény tehát az eredmény conditio sine qua non-ja. A c.s.q.n. formula alkalmazása egy hipotetikus eliminációs eljárást feltételez, azaz gondolatban ki kell hagyni a cselekményt és aztán vizsgálni, hogy így is bekövetkezne-e az eredmény vagy elmaradna.”*⁴⁵⁹ A kiskorú veszélyeztetése hatókörében kizárólag a veszélyhelyzetekre szükséges és elegendő koncentrálnunk, a kialakult testi-szellemi károsodás (vagyis bárminemű tényleges sérelem) majd a büntetés kiszabása körében lesz értékelendő.⁴⁶⁰

⁴⁵⁷ Horváth Tibor - Kereszty Béla - Maráz Vilmosné - Nagy Ferenc - Vida Mihály: A magyar büntetőjog különös része. Korona Kiadó, Budapest, 1999. 260. o.

⁴⁵⁸ Belovics Ervin - Molnár Gábor Miklós - Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész (Ötödik, hatályosított kiadás) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2016. november. 235. o., Belovics Ervin - Molnár Gábor Miklós - Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész (Hatodik, hatályosított kiadás) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018. január. 239-240. o.

⁴⁵⁹ Györgyi Kálmán: Az okozati összefüggésről. In: Wiener A. Imre (szerk.) Büntetendőség, büntethetőség. Büntetőjogi tanulmányok MTA Állam- és Jogtudományi Intézet KJK-KERSZÖV Budapest, 2000. 225. o. A szerző a feltételek egyenértékűsége körében GyK Jescheck, H.-H.: Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil 4. Aufl. Berlin 1988. 251-255. p. továbbá Triffner, O.: Österreichisches Strafrecht, 2. Aufl. Wien-New York, 1994. 123-126. p. lábjegyzetelte a teljes alcimre nézve. Uo.

⁴⁶⁰ Belovics Ervin - Molnár Gábor Miklós - Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész (Hatodik, hatályosított kiadás) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018. január. 238. o.

A fentiek ismeretében rögzíthető tehát, hogy a kapcsolati erőszak és a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmények védendő jogi tárgya eltérő, két teljesen különböző eseménysorozatról van szó. A büntetőjogi értelemben vett veszély a sérelem bekövetkezésének (csak) a lehetőségét jelenti, nem elvárando konkrét eredmény bekövetkezése, míg a kapcsolati erőszak (2) bekezdésénél ilyen vagy olyan, de tényleges bántalmazások és más bűncselekmények történnek. A kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény passzív alanya kizárólag a tizennyolcadik életévét be nem töltött kiskorú lehet,⁴⁶¹ elkövetési magatartása pedig a súlyos kötelességszegés, míg kapcsolati erőszak esetén ezen túli személyek is passzív alanná válhatnak, továbbá a veszélyeztetéseket átlépő cselekmények történnek. Nevezett bűncselekmény feladatkörökön alapul, azokhoz kapcsolódik,⁴⁶² a kötelességek tartalmát jellemzően az erkölcsi normák, társadalmi szokások konkretizálják,⁴⁶³ így ezen a ponton sem húzhatunk egyenlőségjelet a két bűncselekmény közé, már csak a gyermekbántalmazással szembeni zéró tolerancia miatt sem.

A jogi fogalomtár szerint a veszélyeztetés a bűncselekmények azon csoportját képezi, amikor valamit veszélynek tesznek ki,⁴⁶⁴ míg a veszélyeztetettség alatt már közel húsz évvel ezelőtt azt érthettük, hogy az olyan - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult - állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza,⁴⁶⁵ de mint ismeretes, az érzelmi fejlődés veszélyeztetése csak jóval később nyert értékelést a Btk.-ban. A veszélyeztetési deliktumok sajátossága, hogy a veszélyhelyzet bekövetkezésével befejezetté válnak, így már ebből is tudható az elhatárolás egyik alapja a kapcsolati erőszakkal összevetve. A kiskorú veszélyeztetése régi bűncselekmény, a kapcsolati erőszak viszont mostanában keletkezett, újdonság a büntetőjog életében. Ettől függetlenül határozottan képviselem azt az álláspontot, miszerint egyik sem speciális a másikhoz képest, ekként a családon belüli rendszeres bántalmazásokat az önálló tényállásra figyelemmel nem lehet beleolvasztani más cselekményekbe, nem szenvedhet csorbát a megalkotása mögött húzódo jogalkotói cél, hiszen a joggyakorlatot mindig a megváltozott körülményekhez és a hatályos büntetőjogi szabályozáshoz kell igazítani.

⁴⁶¹ Kivéve ha házasságot kötött.

⁴⁶² Úgy mint: nevelés (tervszerű magatartások sorozata, példamutatás, viselkedés, tanítás-oktatás); a felügyelet (a kiskorú folyamatosan, visszatérően vagy csak egyetlen alkalommal, de meghatározott időtartamban történő figyelemmel kísérése) és a gondozás (ezen kötelesség tágabb, mint a felügyelet, ide tartozik minden olyan tevékenység, amely a kiskorú testi szükségleteinek kielégítésére irányul, így az élelem, ruházat, normális életkörülmények stb.

⁴⁶³ Belovics Ervin - Molnár Gábor Miklós - Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész (Ötödik, hatályosított kiadás) HVG-ORAC, Budapest, 2016. november. 235. o.

⁴⁶⁴ Hargitai József: Jogi fogalomtár. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2005. 1662. o.

⁴⁶⁵ Uo. 1663. o., a szerző ezen fogalomhoz hivatkozásként az akkor hatályos Gyvt. 5. §-át társította.

A gyakorlati dilemmát véleményem szerint leginkább a kiskorú veszélyeztetésében szereplő „testi fejlődését veszélyezteti” fordulata okozza, amelyre nyilvánvalóan hatást gyakorol az éheztetés, a tisztán tartás, a gyógykezelés elmulasztása vagy a hiányos öltözetben járatás, azonban ha emellett a gyermek sérelmére más bűncselekményt is elkövetnek, az sem maradhat észlelés és értékelés nélkül. Gyermekbántalmazás esetében nem kevesebb történik, mint hogy a gyermek elveszíti a kontrollt saját teste felett, és őt már nemcsak közvetlen veszélynek teszi ki az őt gondozó felnőtt, hanem ezt a büntetőjogi kategóriát átlépve tényleges bántalmazásokat kell elszenvednie. Ezzel összefüggésben született meg 2020 októberében a Legfőbb Ügyészség iránymutatása is,⁴⁶⁶ amely számos aspektusból világít rá a két bűncselekmény halmazati kérdéseire, s amely remélhetően jó irányba tereli majd az idáig vitathatatlanul összefüggéstelen, hektikus jogalkalmazói gondolatokat.

A 16/2017. számú büntető elvi döntés lényegi tartalma az *elkövetési idő, a törvényi egység, az ítélt dolog, a perújítás, a halmazat, valamint kiskorú veszélyeztetése*. A jogi minősítés kapcsán kiemelte a Kúria, hogy a bűncselekményeket főszabályként az elkövetésük idején hatályban lévő büntetőtörvény szerint kell elbírálni. Amennyiben az elkövetési magatartás több részcselekményből áll, az utolsó részcselekmény időpontja tekinthető elkövetési időnek akkor is, ha időközben - mint jelen esetben is - releváns jogszabályváltozás következik be. A döntés alapjául szolgáló ítéleti (és vádirati) tényállás szerint a terhelt és a sértett élettársi kapcsolata a terhelt italozó magatartása következtében megromlott, és ezen időponttól kezdődően a terhelt a sértettet közös kiskorú gyermekeik jelenlétében rendszeresen szidalmazta, és heti rendszerességgel bántalmazta is közös otthonukban (tenyérrel, illetve ököllel ütötte, valamint lábbal rúgta). *Mivel a terhelti bántalmazás a kiskorú sértettek jelenlétében történt, a terhelt kiskorú sértettekkel szembeni magatartása érzelmi és erkölcsi tekintetben is veszélyeztette gyermekei fejlődését.* Az ítéleti tényállás szerint a terhelt az élettársának a kiskorú sértettek jelenlétében történő bántalmazásával és szidalmazásával, tehát a kapcsolati erőszak büntettének minősülő cselekménnyel követte el a kiskorú veszélyeztetésének büntettét, ezért a kapcsolati erőszak büntette a kiskorú veszélyeztetésének büntettével alaki halmazatban áll. Az alaki halmazatban álló bűncselekményeket egy eljárásban kell elbírálni, a kiskorú veszélyeztetésének önálló elbírálása jelen esetben nem is lehetséges a kapcsolati erőszakot megvalósító cselekmények elbírálása nélkül - hangsúlyozza a Kúria.

⁴⁶⁶ A Legfőbb Ügyészség Fiatalokorúak Büntetőügyeinek Önálló Osztálya Fk.Nf.3543/2020/1-I. számú iránymutatása.

A fentiekben leírtak alapján álláspontom szerint a két bűncselekmény találkozása az alábbiakban foglalható össze:

2. táblázat:

A kapcsolati erőszak és a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmények találkozásai

Történeti tényállás	Kiskorú veszélyeztetése	Kapcsolati erőszak	Megjegyzés
A kapcsolati erőszakban foglalt cselekmények elkövetése úgy történik, hogy azt a kiskorú biztosan nem észleli, arról nincs tudomása.	---	kapcsolati erőszak az érintett személy sérelmére	rendbeliség a sértettek számához igazodik
A rendszeresség miatt nem életszerű, de előfordulhat, hogy a felnőtt korú családtagok sérelmére úgy valósulnak meg a kapcsolati erőszak által lefedett (vagy más) bűncselekmények, hogy azt a kiskorú közvetetten sem láthatja vagy hallhatja (pl. óvodában, iskolában van), továbbá bizonyos ideig azon esetek is ide tartozhatnak, amikor a gyermek életkorából adódóan még valóban nem tudja összekapcsolni és értelmezni a körülötte zajló eseményeket.			
A felnőtt- vagy kiskorú(ak) ellen elkövetett bűncselekmény(ek)nek adott kiskorú közvetlenül vagy közvetve tanúja, ugyanakkor az elkövető vele szemben nem valósítja meg a kapcsolati erőszakban foglalt bűncselekményeket.	kiskorú veszélyeztetése a gyermek sérelmére	kapcsolati erőszak az érintett személy sérelmére	rendbeliség mindkét bűncselekménynél a sértettek számához igazodik
Találkozhatunk olyan esetekkel, amikor az elkövető más(ok) sérelmére megvalósítja a kapcsolati erőszakban foglalt bűncselekményeket, ugyanakkor a gyermeket tettelesen valóban nem bántja, nem kényszeríti, nem vonja el személyi szabadságát, és tettelesen becsületsértést sem tanúsít vele szemben. Ettől függetlenül azonban büntetőjogilag értékelni szükséges a gyermek tudomásában elkövetett eseményeket, amelyek többször nemcsak felnőtt, hanem másik kiskorú, tipikusan a testvére(i) ellen irányulnak, illetve ide sorolható a több generáció együttélése is. (A többszörös tényállásszerűség folytán valódi alaki bűnhalmazat jön létre.)			
A kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődésének veszélyeztetése úgy történik, hogy emellett sérelmére legalább két alkalommal a kapcsolati erőszakban foglalt bűncselekményt is elkövetnek, de ugyanezen bűncselekmény a hozzátartozó sérelmére nem valósul meg.	kiskorú veszélyeztetése a gyermek sérelmére	kapcsolati erőszak a gyermek sérelmére	rendbeliség mindkét bűncselekménynél a sértettek számához igazodik (pl. testvérek)
Ezen esetkör ritkaságnak számít, mert a gyakorlatban ez csak akkor képzelhető el, ha az elkövető a gyermek(ek) sérelmére megvalósítja a kapcsolati erőszak által lefedett cselekményeket, viszont ilyen jellegű magatartása mások (egyéb hozzátartozók) ellen egyáltalán nem irányul.			
Az elkövető a kiskorú veszélyeztetése mellett a gyermek sérelmére a kapcsolati erőszakban foglalt bűncselekményeket is megvalósítja, emellett pedig a felnőtt korú passzív alany sérelmére is elköveti a kapcsolati erőszakban foglalt bűncselekményeket.	kiskorú veszélyeztetése a gyermek sérelmére	kapcsolati erőszak a gyermek sérelmére + kapcsolati erőszak az érintett személy sérelmére	rendbeliség mindhárom bűncselekménynél a sértettek számához igazodik
A realitás és életszerűség talaján a gyakorlatban ez a legjellemzőbb, vagyis amikor az elkövető erőszakos magatartása nemcsak a felnőtt családtagok, hanem kiskorú gyermek(ek) ellen is irányul, és ennek tanúsítása rendszeres.			

6. Az új Be. és a kapcsolati erőszak bűncselekmény viszonya

Korábbi eljárásjogi törvényünk célja sem volt más, mint az egyszerű, gyors és hatékony büntetőeljárás lefolytatása, és már akkortájt megfogalmazódott azon igény, hogy az eljárások egyéniesítésének szem előtt tartásával minden elkövető cselekménye méltányos határidőn belül nyerjen elbírálást.⁴⁶⁷ Amint arra Farkas Krisztina rámutat, a magyar büntető anyagi és eljárásjog az új kódex megalkotása előtt is számos megoldást kínált az eljárás gyorsítására, a mindennapi jogalkalmazás során azonban ezek a jogintézmények nem érték el a jogalkotó által célzott hatást, így szükséges volt „*a szabályozás átfogó vizsgálata, módosítása, új utak keresése, és ennek során a külföldi tapasztalatok hasznosítása.*”⁴⁶⁸ A büntetőeljárások tartamának számítására többféle módszer létezik, és az álláspontok is különbözőek például a tekintetben, hogy a kezdő időpont mikortól számít az egyes szereplők számára (tudomásszerzés az eljárás megindulásáról, gyanúsított-sértetti kihallgatás, vallomástétel dátuma stb.).⁴⁶⁹ A családon belüli erőszakos ügyekben az eljárás mielőbbi befejezése a sértett számára a legfontosabb,⁴⁷⁰ ugyanis nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy más típusú eljárásokban a terhelt és a sértett eltérő helyen laknak, míg kapcsolati erőszak esetén - kényszerűségből, félelemből vagy egyéb okból - a büntetőeljárás alatt is együtt élnek. Az ügyészség büntető eljárásjogi jogosítványai az új Be. hatálybalépésével megváltoztak aszerint, hogy a nyomozás a kezdeti, feltáró szakaszában van (felderítés), vagy már egy megalapozottan gyanúsítható személlyel szemben folyik (vizsgálat). Az osztott nyomozási rendszer átalakította a nyomozó hatóság és az ügyészség eljárási kapcsolatát is. „*A felderítés a nyomozó hatóság teljes önállóságával, törvényességi ügyészségi kontrollal jellemezhető, míg a vizsgálat ügyészségi irányítás mellett a konkrét személlyel szembeni vádemelés vagy egyéb ügyészségi intézkedés eldöntésének vizsgálatára, az ehhez szükséges bizonyítási eszközök beszerzésére irányul.*”⁴⁷¹

⁴⁶⁷ Fantoly Zsanett: A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2012. 295. o.

⁴⁶⁸ Farkas Krisztina: Az eljárás gyorsításának lehetőségei a német, a svájci és az olasz büntető igazságszolgáltatásban. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. PhD értekezés. Miskolc, 2016. 16-17. o.

⁴⁶⁹ Ld. bővebben Kovacsicsné Nagy Katalin: A büntetőeljárás időtartama. Rendészeti Szemle 2007/6. 110. o.

⁴⁷⁰ Nem elfeledve azt, hogy a vádlott számára az eljárás elhúzódása az időmúlás okán enyhítő körülményként figyelembe vehető majd, hiszen hosszabb ideig állt büntetőeljárás hatálya alatt.

Ld. 56. BK vélemény a büntetékiszabás során értékelhető tényezőkről vagy Kúria: Összefoglaló jelentés a büntetékiszabás országos gyakorlatának vizsgálatáról. (2018.El.II.JGY.B.2.)

https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/az_orzagos_bunteskiszabasi_gyakorlat_vizsgalata.pdf

⁴⁷¹ Polt Péter: B/12207 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2019. évi tevékenységéről. 18-19. o. http://ugyeszseg.hu/pdf/ogy_besz/ogy_beszamolo_2019.pdf

Sinku Pál a megújult ügyészi szerepfelfogásra hívja fel a figyelmet a büntetőeljárás vádemelést megelőző szakaszában.⁴⁷² Nem koncepcióváltás, de újdonság a régi Be.-hez képest, hogy az új kódex „ügyész” helyett az „ügyészség” kifejezést használja, az ügyészség és a nyomozó hatóság kapcsolatát illetően pedig a fokozott ügyészi felügyelet hiányára utal a nehéz jogi megítélésű, bonyolult dogmatikai összefüggések ismeretét igénylő ügyek felgöngyölítése kapcsán. A rendőrség teljes önállósággal végzi a felderítést, amelyért kizárólagos felelősséget visel. A kapcsolati erőszak nyomozására vetítve kiemelten fontos, hogy a nyomozás elrendeléséről az ügyésznek 24 órán belül tudomást kell szereznie, ekként az iratok vizsgálatának lehetősége lényegében a legelső mozzanatoktól fogva adott. Az ügyész ugyan nem irányíthatja a felderítést, de annak törvényességét és hatékonyságát köteles értékelni; s amennyiben ezt nem tartja megfelelőnek, az ügyészi beavatkozást nem mellőzheti. Az ügyész valamennyi olyan esetben köteles közölni jogi álláspontját, amikor a nyomozó hatóság törvénysértően jár el, ennek kapcsán Sinku Pál a bűncselekmény másként minősülésének esetkörére is rámutat,⁴⁷³ ami a kapcsolati erőszak „fel nem ismerése” tükrében úgyszintén fordulatot jelenthet.

Az új Be. korlátozottabb lehetőséget biztosít az ügyészi fellépés számára a nyomozás szakaszában, amely talán hátrányosan befolyásolhatja a kapcsolati erőszak bűncselekménye miatt indult ügyek felderítését vagy a bűncselekmény beazonosítását. A fokozott ügyészi aktivitásra leginkább a kapcsolati erőszakkal összefüggő joggyakorlat stabilizálásának időszakában lenne szükség, így véleményem szerint az új Be.-ben biztosított szűkebb lehetőségeket maradéktalanul ki kell használnia az ügyészi szervezetnek. Az új Be. háttértámogatásaként értékelhető, hogy a mentességi jogra vonatkozó megváltozott szabályozás új alapokra helyezte a hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények bizonyítási rendszerét. Legfontosabb e körben az a módosítás, miszerint **„a tanúnak az ügyben korábban, vagy más ügyben tett tanúvallomása bizonyítási eszközként akkor is felhasználható, ha a tanú a vallomástételt a későbbiekben megtagadja.”**⁴⁷⁴

A mentességi jog az általános tanúzási kötelezettség alóli relatív akadály, a vallomástétel vagy annak megtagadása az eljárás során mindvégig, annak bármely szakaszában a tanú elhatározásától függ. A tanú nyilatkozata előtt azonban a hatóság nem dönthet a kihallgatás mellőzéséről azon az alapon, hogy a tanút úgyszintén mentességi jog illeti meg, erre a hatóságnak

⁴⁷² Sinku Pál: Megújult ügyészi szerepfelfogás a büntetőeljárás vádemelést megelőző szakaszában. In: Ünnepi tanulmányok Farkas Ákos professzor 65. születésnapjára. Miskolci Jogi Szemle XIV. évfolyam 2019. 2. különszám 2. kötet. 374-384. o.

⁴⁷³ Uo. 376-380. o.

⁴⁷⁴ Új Be. 177. § (4) bekezdés.

akkor sincs módja, ha a tanú az eljárás korábbi szakaszában már élt mentességi jogával.⁴⁷⁵ Nyomatékosan hangsúlyozandó tehát, hogy előző vallomásainak felhasználását a tanú utóbb már nem zárhatja ki úgy, hogy mentességi jogára hivatkozással a vallomástételt a későbbiekben megtagadja, hiszen utólagos nyilatkozataitól függetlenül azok már bizonyítékként szolgálnak. Az új Be. nem ad lehetőséget a tanúnak arra, hogy a vallomás megtagadására vonatkozó nyilatkozata megsemmisítse régebbi vallomását, mert azt/azokat nem lehet visszavonni akkor sem, ha időközben körülményeiben olyan változás következett be, amely a vallomástétel valamely akadályát jelentené.⁴⁷⁶ A bíróság jogerős ügydöntő határozatával befejezett büntetőeljárás esetén perújításnak van helye többek között, ha az alapügyben akár felmerült, akár fel nem merült tényre vonatkozó olyan új bizonyítékot hoznak fel, amely valószínűvé teszi, hogy a terhelt bűnösségét kell megállapítani, intézkedés helyett büntetést kell kiszabni, vagy lényegesen súlyosabb intézkedést kell alkalmazni. Új bizonyítéknak kell tekinteni az olyan személy tanúvallomását, aki az alapügyben a mentességi jogával élve a vallomástételt megtagadta.⁴⁷⁷ Nem a bizonyítási eszköznek kell újnak lenni, hanem az általa hordozott információnak, ilyen egy ki nem hallgatott szemtanú nyilatkozata, egy új szakértői megállapítás, egy tanú eddig elhallgatott kijelentése, vagy egy olyan személy tanúvallomása, aki az alapügyben a mentességi jogra hivatkozással a vallomástételt megtagadta.⁴⁷⁸

Az új Be. számos, az eljárás egyszerűsítését szolgáló - az előző Be.-ből részben megtartott, részben átnevezett, részben pedig újonnan bevezetett - konstrukciót tartalmaz, ezek között található az egyezség.⁴⁷⁹ Ezen új jogintézmény is példa arra, hogy „*a mai eljárásjog miként hangolja össze a változót az állandóval*”, illetve „*a kor igényeit a büntetőjog alapvető követelményeivel*”.⁴⁸⁰ Az egyezség létrehozása tudottan bonyolult folyamat, emellett a kapcsolati erőszak viszonylatában a többfeltételes jogintézmény egyik lényegi eleme nem szokott teljesülni, mégpedig nem áll rendelkezésre az elkövető azon nyilatkozata, hogy a bűnösség beismerése érdekében vallomást tesz. Polt Péter ezzel összefüggésben kiemeli: a jogintézmény lényege éppen abban áll, hogy „*minden olyan esetben, amikor bár a*

⁴⁷⁵ Ibolya Tibor: A vallomástétel akadályai. In: Polt Péter (főszerk.) Kommentár a büntetőeljárás törvényhez. 1. kötet. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018. 391. o.

⁴⁷⁶ Belovics Ervin - Erdei Árpád (szerk.): A büntetőeljárás törvény magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018. 252. o.

⁴⁷⁷ Új Be. 637. § (1) bekezdés a) és ab) pont és (2) bekezdés.

⁴⁷⁸ Bodony István: A perújítás új bizonyítékok alapján. In: Polt Péter (főszerk.) Kommentár a büntetőeljárás törvényhez. 1. kötet. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018. 1315. o.

⁴⁷⁹ Bérces Viktor - Gyulay Dániel: Egy új remény, avagy az egyezség megjelenése a hazai büntetőeljárásban. Ügyészeti Szemle 2019/4. szám 21. o. <http://ugyeszszegiszemle.hu/hu/201904/ujzag#20>

⁴⁸⁰ Polt Péter: Az egyezség. Magyar Tudomány 181(2020)5, 629. o. https://mersz.hu/mod/object.php?objazonosito=matud_f41570_i1

*rendelkezésre álló bizonyítékok a terhelt büntetőjogi felelősségét valószínűsítik az elítélés érdekében, de a bűnösség bírói kimondása kétséges, a terhelt ismerje be bűnösségét az elítélés érdekében, azaz az anyagi igazság követelményének megfelelően.*⁴⁸¹ Emellett a legfőbb ügyész arra is rámutatott, a bűncselekmény tényállása és Btk. szerinti minősítése nem lehet „alkudozás”, így az egyezség tárgya, erről kizárólag az ügyész jogosult dönteni, akár ő kezdeményezi az egyezséget, akár a terhelt, illetve védője.⁴⁸² A hallgatás ára körében Bárd Károly úgy véli, a kontinentális jog szóra akarja bírni a terheltet, ha pedig az akárcsak ideiglenesen vagy részlegesen feladja a hallgatás jogát, vallomása mérlegelhető lesz.⁴⁸³ Békés Ádám ezzel összhangban azt írja, hogy *„eljárási rendszerünk igyekszik szóra bírni a terheltet, a beismerő vallomást pedig az egyik legfontosabb, s egyben viszonyítási pontként szolgáló bizonyítéknak tekintik”*,⁴⁸⁴ amivel azt hiszem lényegét tekintve nem tudok vitatkozni. Egyezség ugyan (elvileg) olyan személlyel köthető, aki korábban a bűnösségét még nem ismerte be, ugyanakkor a vizsgált tényállás szempontjából éppen ez vezethet eredményre. Az erre való törekvés folyamatában éppen arról szükséges meggyőzni a terheltet, hogy az egyezség folytán beismerő személy részesül a jogintézmény által nyújtott, és még ezen túlmutató kedvezményekben (pl. feltételes ügyészi felfüggesztés), s ha az eljárás alatt eddig nem ismert be, jövőbeli beismerését fontolja meg. Véleményem szerint ennek lehetőségét sem ügyészi, sem védői szempontból az utolsó pillanatig ne vessük el. Varga Zs. András rögzíti, hogy az ügyészségnek a bűncselekményeket válogatás nélkül üldöznie kell, azok között sem politikai, sem eredményességi, sem más szempont alapján nem „válogathat”. Emellett pedig ne feledjük, hogy a nyomozás, a gyanúsítás és a vádemelés az eljárásnak csak a kezdeti, illetve közbenső cselekménye, a befejezés már úgysem az ügyészen, hanem a bíróságon múlik.⁴⁸⁵ Bizonyára minden jogalkalmazónak megvan a saját „belső mércéje”, erről is beszélt Békés Ádám egy vele készült interjúban, amikor úgy fogalmazott: *„Nem tudom magamat mihez viszonyítani, de szeretném a tudásom szerint a legjobbat adni.”*⁴⁸⁶ Amikor azt hangsúlyozom, ne engedjük el könnyedén a sértettek kezét, a magam részéről nem többre, hanem éppen erre gondolok.

⁴⁸¹ Uo. 640. o.

⁴⁸² Uo. 636. o.

⁴⁸³ Bárd Károly: Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben - emberijog-dogmatikai értekezés. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007. 285. o.

⁴⁸⁴ Békés Ádám: Hatékony védelem - túl az alapokon. In: Barabás A. Tünde és Vókó György (szerk.) A Bonis Bona Discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. Budapest, 2017. 262. o.

⁴⁸⁵ Varga Zs. András: Az ügyészség szerteágazó modelljei. In: Barabás A. Tünde és Vókó György (szerk.) A Bonis Bona Discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. Budapest, 2017. 413. o.
<http://mek.oszk.hu/18600/18609/18609.pdf>

⁴⁸⁶ Pál Edith: Egy konzervatív büntetőügyvéd. Interjú Békés Ádámmal, akinek részére a Magyar Ügyvédi Kamara a Kiváló Ügyvédi Munkáért címet adományozta. 2017.01.20.

7. De lege ferenda javaslatok a kapcsolati erőszak tényállásához

Álláspontom szerint a bűncselekményi tényállás helyesen nyert elhelyezést a Btk. XX. fejezetében,⁴⁸⁷ azonban a tényállás következők szerinti átalakítása hatékonyabb segítséget és egységesebb jogalkalmazást eredményezhetne.

Btk. 212/A. § (1) bekezdés a) pont:

1. Az elkövetéskori vagy korábbi együttélés megkövetelésének elhagyása a gyermek esetén.

A korábbi vagy jelenkori együttélést a hatályos törvény nem kívánja meg a „gyermek szülője” esetén, ezt szükségesnek tartom kiegészíteni a gyermekkel is. Aki sosem lakott együtt gyermeke szülőjével (alkalmi kapcsolatból született a gyermek, vagy a felek szakítottak a szülést megelőzően), az vélhetően a gyermekével sem élt vagy él együtt. A jelenlegi szabályozás azt a helyzetet teremtette, hogy azon elkövetők, akik ugyan a gyermekük sérelmére követik el a bűncselekményt, de vele az elkövetéskor vagy korábban nem laktak közös háztartásban, nem vonhatók felelősségre kapcsolati erőszak bűncselekménye miatt, míg ha a gyermek szülőjével teszik ugyanezt, akkor igen.

2. A „súlyosan” és a „magalázó” szavak kiiktatása.

Az emberi méltóság alapvető emberi jog (alapjog), belső tartalma, lényege és elfogadható értelmezése szerint sérthetetlen. Ha pedig ez így van, akkor megsértése nemhogy súlyosan, hanem kicsit sem megengedett a sértettet sértő, megalázó vagy éppen erőszakos viselkedéssel. Az emberi méltóság „súlyos” megsértése erőteljesen szubjektív megítélésű, annak mértékéről kizárólag a sértett dönthet és tehet nyilatkozatot, a bíróság ezt individuumonként meghatározni aligha képes. Erre tekintettel a „súlyosan” szót elhagyni javaslom, illetve a „megalázó” szót úgyszintén kiiktatni célszerű, mert az tulajdonképpen az emberi méltóság megsértésének szinonimájaként, bennefoglalt tartalmaként fogható fel (a megalázó magatartás tanúsítása egyben az emberi méltóságot is sérti).

<https://jogaszvilag.hu/szakma/egy-konzervativ-buntetougyved/>

⁴⁸⁷ Gilányi Eszter ettől eltérően vélekedik doktori értekezésében, véleménye szerint a bűncselekményi tényállást célszerű lenne áthelyezni a Btk. XXI. fejezetébe arra tekintettel, hogy az elkövetési magatartások az egyes sértettek emberi méltóságát, alapvető jogait sértik. Álláspontom szerint ennél a bűncselekménynél éppen a hozzátartozói minőségnek, a családi kapcsolatoknak van jelentősége, ezért a deliktum kizárólag a gyermekek és a család elleni bűncselekmények fejezetében nyerhetett elhelyezést. További de lege ferenda javaslatait ld. Gilányi Eszter: A nők elleni erőszak és magyar büntetőjogi szabályozása a nemzetközi elvárások tükrében. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. PhD értekezés. 2017. 240-243. o.

3. A konjunktív feltételt teremtő „és” kötőszó „vagy” szóra történő módosítása.

A tényállás jelenlegi szövegezésében a jogalkotó többféle magatartást sorol fel, viszont azokat „és” kötőszóval kapcsolja egymáshoz konjunktív feltételt teremtve, ezért az ehelyütt szereplő „és” kötőszó „vagy” szóra történő módosítása indokolt.

Btk. 212/A. § (1) bekezdés b) pont:

4. A „súlyos nélkülözésnek teszi ki” szövegrészlet elhagyása.

A közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javak elvonása körében jelenleg egy „súlyos nélkülözést” nem eredményező magatartás nem tényállásszerű, holott több csekélyebb, kisebb súlyú nélkülözés is lehet idővel már olyan fokú a sértett számára (és a gyakorlatban ez történik), mint az egyszeri, de nagyobb mértékű elvonás. Az elkövetők számos esetben vagy minden pénzüket elveszik a sértetteknek (munkabér, családi pótlék, járadék, segély, nyugdíj stb.) és a napi / heti kiadásokra ők „adagolják”, „csepegtetik” az általuk elegendőnek vélt összegeket, vagy csupán egy bizonyos összeget hagynak náluk, és a többi részével teljes mértékben ők rendelkeznek. Lényegi probléma a családi kassza önkényes kisajátítása kapcsolati erőszak esetén, ezért a „súlyos nélkülözés” megfogalmazása nem nyújt segítséget a hónapokon, éveken át anyagi nehézségekkel küzdő sértettek számára, arról nem is beszélve, hogy ennek megítélése igencsak szubjektív: ami az egyik sértettnek komoly probléma, az lehetséges, hogy másoknak egyáltalán nem az.

Btk. 212/A. § (1) bekezdés a) és b) pontok:

5. A rendszeres elkövetés kritériumának elhagyása.

Képviselhető azon álláspontot, hogy aki saját családtagja ellen akár egyetlen alkalommal erőszakos magatartást tanúsít, szigorúbb büntetésre számítsen, mint aki egy számára idegen személlyel szemben követi el ezen bűncselekményeket. A rendszeresség elhagyása mellett hangsúlyosan felhozható érv az is, hogy ennek kritériumába beletartozik a két-három, de akár a tíz-husz alkalommal történő elkövetés is. Az iratvizsgálatok tanúsága, illetve a sértettek beszámolója alapján még jellemzőbb azonban az éveken át tartó folytatólagos elkövetés, ugyanakkor ezeket a számadatokat (tényeket) a kétszeres értékelés tilalmára tekintettel súlyosító körülményként a bíróságok nem vehetik figyelembe. Erre figyelemmel az (1) bekezdésbe illesztett „rendszeresen” szót elhagyni javaslom.⁴⁸⁸

⁴⁸⁸ Németh József tanulmányában úgyszintén a tényállás hibájának tartja a rendszeresség megkövetelését kapcsolati erőszak esetén. Ld. Németh József: A családon belüli erőszak kérdése a magyar jogrendben. 2014.06.30. <https://arsboni.hu/a-csaladon-beluli-eroszak-kerdese-a-magyar-jogrendben/>

5.a. A rendszeresség fogalmának meghatározása.

Amennyiben ennek megtartásához mégis ragaszkodik a jogalkotó (de ettől függetlenül, más tényállások miatt is), úgy az iránymutató felsőbbírósaági döntések alapján a Btk. Záró részében értelmező rendelkezésként meghatározni javaslom, hogy „rendszeresség alatt legalább két elkövetési alkalom értendő.”

6. Szubszidiaritás megszüntetése.

A tényállás (1) bekezdését illetően is vannak eredményes vádemelések és jogerős elítélések, holott ezen eseménysorok Btk.-ba illesztését az ultima ratio elvéből kiindulva sokan szó szerint feleslegesnek és eltúlzottnak tartották. Mára nagymértékben megváltoztak ezek a vélemények és talán a hozzáállás is kezd komolyodni, de egy biztos: ezeket az aktákat végigolvasva egyértelműen kirajzolódnak azok az emberi sorsok, tarthatatlan élethelyzetek és nyomorúságos körülmények, amelyek között élni hosszú távon biztosan nem lehet. Természetesen a büntetőjog nem oldhat meg mindent, és ez a családi viszályokra is igaz, ugyanakkor álláspontom szerint az (1) bekezdésben szereplő cselekményeket sem lehet háttérbe szorítani azzal, hogy ahhoz szubszidiaritási záradékot kapcsolunk, ezért annak megszüntetését javaslom.

7. Magánindítványhoz kötöttség kiiktatása.

Az elkövetési magatartások által okozott sérelem lekicsinylését tükrözi, ha az elkövető büntethetőségét ilyen cselekmények esetében magánindítványhoz kötjük, ezért az áldozatok védelme érdekében (is) a magánindítványra vonatkozó (4) bekezdés törlését tartom célravezetőnek, és nem melleleg visszatartó erőnek.

Btk. 212/A. § (2) bekezdés a-b) pontok:

8. A rendszeres elkövetés kritériumának elhagyása.

A leírtakra tekintettel a (2) bekezdésre is kiterjedően indokolt a rendszeres elkövetés kritériumának mellőzése.

9. A büntetési tételkeretek megemelése.

Az iratvizsgálatok tapasztalatai, illetve a nemzetközi jogösszehasonlító elemzések tükrében feltétlenül szükséges a büntetési tételkeretek megemelése akként, hogy az a) pont esetén büntett miatt öt évig, míg a b) pontos elkövetés esetén büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel legyenek büntetendőek ezen cselekmények.

A kapcsolati erőszak tényállásának megalkotása hatalmas előrelépés a családon belüli erőszak kezelésében, az iratok alapján is meggyőzően alátámasztható, hogy már nem maradhatott el a büntetőjog végső eszköz jellegének érvényesülése.

Ha szemügyre vesszük a jelenleg hatályos szabályozást, a testi sértés büntetési tételeinél láthatjuk, hogy alapesetben a könnyű testi sértés vétsége két évig, míg a súlyos testi sértés büntette három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Egyetlen alkalom, egyetlen bántalmazás, és lehet, hogy a bántalmazónak és a bántalmazottnak többé sosem kell látniuk egymást. Abban az esetben, ha valaki a hozzátartozója sérelmére követ el rendszeresen könnyű testi sértést három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, míg ha a súlyos testi sértésekből csinál rendszert, akkor egy évtől öt évig terjed a büntetés lehetősége. A rendszeresség megállapításához csupán két alkalom elégséges, de az iratok arról tanúskodnak, hogy a valóságban hónapokon, éveken át tartó folyamatos bántalmazások történnek, olykor megszámlálhatatlan sokaságban, és kívülálló számára elképzelhetetlen módon és eszközökkel. Kétségtelen, hogy valamennyivel magasabb a büntetési tétel kapcsolati erőszak esetén, viszont az idegenek közötti egyszeri bántalmazást álláspontom szerint nem lehet összehasonlítani azokkal az esetekkel, akik együtt élni kényszerülnek, ahonnan a sértettek nem tudnak elmenekülni (hiszen az a saját otthonuk is), ahol kiskorú gyermekek nevelkednek, és nemcsak lelki (érzelmi), hanem már anyagi függőség is kialakult. Mindezekre tekintettel - hasonlóan más országokhoz - álláspontom szerint a Btk. 212/A. § (2) bekezdés a) és b) pontjában foglalt bűncselekmények tekintetében a büntetési tételkeretek mielőbbi megemelésére van szükség.

A leírtakra tekintettel a törvényszöveg rövidebb, átláthatóbb, és hosszú távon nagyobb visszatartó erővel rendelkező lehetne az alábbiak szerint. A javasolt törvényszöveget először módosításokkal, majd anélkül jelöltem:

- (1) Aki (kiegészítés: gyermeke, illetve) gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, továbbá gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja sérelmére rendszeresen
- a) az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és vagy erőszakos magatartást tanúsít,
- b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javakat von el és ezzel a sértettet súlyos nélkülözésnek tesz ki,
- ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott személy sérelmére rendszeresen követi el
- a) a 164. § (2) bekezdése szerinti testi sértést vagy a 227. § (2) bekezdése szerinti becsületsértést, büntetett miatt három öt évig,
- b) a 164. § (3) és (4) bekezdése szerinti testi sértést, a 194. § (1) bekezdése szerinti személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést, egy évtől öt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (3) Kapcsolati erőszak elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.
- (4) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény csak magánindítványra büntethető.

- (1) Aki gyermeke, illetve gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, továbbá gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja sérelmére
- a) az emberi méltóságot sértő vagy erőszakos magatartást tanúsít,
 - b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javakat von el vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott személy sérelmére követi el
- a) a 164. § (2) bekezdése szerinti testi sértést vagy a 227. § (2) bekezdése szerinti becsületsértést, büntett miatt öt évig,
 - b) a 164. § (3) és (4) bekezdése szerinti testi sértést, a 194. § (1) bekezdése szerinti személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (3) Kapcsolati erőszak elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.

Összegzés

Családon belüli erőszak hallatán nem gondolhatunk szűken csak a klasszikus értelemben vett fizikai erőszakra, a testi sérülésekkel nem járó lelki-pszichikai abúzusok éppúgy ide tartozhatnak. A magyar igazságszolgáltatás lassan, de kezdni észrevenni az önálló bűncselekményi tényállás meglétét, azonban ez a tempó nyolc évvel az új Btk. hatályba lépése után korántsem nem dicséretes.

A fejezetet indító történeti visszatekintés az új Btk.-ig vezető utat mutatja be a családon belüli erőszak szankcionálását illetően, ezt követően pedig az új Btk. XX. fejezetéről szóltam néhány gondolat erejéig. A kapcsolati erőszak bűncselekményének megalkotási folyamatát bemutató rész után a tényállás által biztosított büntetőjogi védelem fonalát vezettem végig, kiemelve és megválaszolva azokat a főbb kérdéseket, amelyek megoldásokat mutathatnak a gyakorlatban máig hemzsegő ellentmondásokra és bizonytalanságokra. A kapcsolati erőszak lehetséges sértettjeinek bemutatása mellett a sértetti kör kritikáját is megfogalmaztam, továbbá az együttélés időpontjának és helyszínkritériumainak kérdéseire, és a szkeptikusok által oly sokszor felvetett sértetti beleegyezésre is rávilágítottam. A tényállás elemzésének fázisában a lehető legrészletesebben - pontonként haladva - vontam vizsgálat alá a magánindítványos és szubszidiárius (1) bekezdést, ahol az emberi méltósággal, a megalázó magatartás tanúsításával, az erőszak és az erőszakos magatartás különbségével, a magánindítvánnyal, valamint a szubszidiaritás és a bűnhalmazat viszonyával is foglalkozni kellett. Az officialitás elvét megkövetelő (2) bekezdés vonatkozásában a tényállásba foglalt, ám a törvényben másutt megtalálható bűncselekményekről írtam, végül pedig az egész tényálláson átívelő, ám az egyik legmarkánsabb gyakorlati problémát generáló „rendszeresség” fogalmának mögöttes tartalmát tisztáztam, mely permanens változáson

átesett jellege mostanra ténylegesen rögzülni látszik a több mértékadó forrás egyöntetű állásfoglalása által. A fejezet végén a minősítési, elhatárolási és halmazati kérdésekre helyeztem a hangsúlyt a legtipikusabb kapcsolódási pontot jelentő kiskorú veszélyeztetését illetően, továbbá de lege ferenda javaslataimat is megfogalmaztam, amelyben kétségtelenül visszatükröződnek a jogalkalmazókkal folytatott beszélgetések, az aktavizsgálatok tapasztalatai, és személyes meggyőződésem egyaránt. A kapcsolati erőszak és a kapcsolatban élők között megvalósuló egyéb bűncselekmények elhatárolási problémái véleményem szerint annyira nem is problémák, mintsem a jogalkalmazás esetleges hibái, szemellenzői, a régi beidegződésekhez való ragaszkodás, olykor a Btk. dogmatikai rendszerével teljesen ellentétes értelmezés, főként pedig a bizonyítástól - így a felmentéstől - való félelem (sokszor a tényadatokkal szemben). A kapcsolati erőszakkal összefüggésben még mindig csekély a vonatkozó szakirodalmak, szacikkek, tanulmányok száma, emellett az egyetemi tankönyvek is csak néhány oldalban foglalkoznak a magyarázatával. Ennek oka valószínűleg nemcsak abban keresendő, hogy új a tényállás és nem volt mit írni róla, hanem vélelmezem abban is, hogy a jogalkotó egyértelműen fogalmazott: megpróbálta beilleszteni a bűncselekménybe azokat a legéletszerűbb és legjellemzőbb deliktumokat, amelyeket hozzátartozó sérelmére követnek el, és ezen a ponton szigorított.

További zavart okoz a jogalkalmazásban, hogy a tényállás (2) bekezdése a Btk.-ban másutt megszokott, és teljesen másként kezelendő bűncselekményeket jelöl meg elkövetési magatartásként, de kis odafigyeléssel és a többletelemek meglétének vizsgálatával - bár kétségtelenül új szemüvegen keresztül - jól alkalmazható. A Btk. 212/A. § (1) bekezdésében foglaltak miatti felelősségre vonást (lelki bántások, becsmérő, trágár beszéd, gazdasági ellehetetlenítés, erőszakos-agresszív viselkedés, konyhapénz körüli veszekedések) szubszidiaritással és magánindítvány megkövetelésével záradékolta a jogalkotó, a (2) bekezdést viszont - nem véletlenül - már hivatalból rendeli üldözni. Éppen ezért, ennek ellensúlyozására döntött úgy a törvényhozó, hogy a kiszolgáltatott helyzetben lévő sértettek (köztük a kiskorúak és az idősek) érdekében előretolja a büntetőjogi védelmet, emellett az új Be. mentességi jogra vonatkozó, alapjaiban megváltozott szabályozása teljesen új alapokra helyezheti ezen bűncselekmények bizonyítási rendszerét. A kiskorú gyermekek heteken, hónapokon, sőt éveken keresztül tartó bántalmazását a korábban meghonosodott gyakorlatban „beleszuszakolták” a kiskorú veszélyeztetésébe, gyakran a Btk. 164. §-a szerinti testi sértés megfelelő változatát sem társítva hozzá. Amennyiben a hatályos szabályozás mellett figyelmen kívül hagyjuk a kiskorú gyermek veszélyeztetésén túlmenő tényleges és konkrét bántalmazásait, lényegében megengedjük azt, hogy egy megvalósult

veszélyeztetési bűncselekmény után bármi történjék vele, az ezt követő (bűn)cselekmények értékelés nélkül maradjanak, és nemcsak a büntetőjogi dogmatikával, hanem a jogalkotói akarattal is ellentétes irányba haladjanak. A kapcsolati erőszak mellett megjelenő kiskorú veszélyeztetésére éppen ezért a jövőben is kiemelt figyelmet kell fordítani, mert a jogalkalmazás során a kettő még ennyi idő elteltével is gyakran összemosisodik. Nagymértékű jogalkalmazói bizonytalanság uralkodik, ami több helyütt hibás, de leginkább „Btk.-ellenes” minősítésekhez vezetett és vezet jelenleg is. Mindez pedig azt eredményezheti, hogy a közös lakásban élő családtagok sem a büntetőjog hatékonyabb védelméből, sem pedig a gyermekbarát igazságszolgáltatásból nem érznek sokat. A kiskorú veszélyeztetésébe és a testi sértések köntösébe bújtatott kapcsolati erőszak elméleti kérdéseinek és joggyakorlatának felülvizsgálata azért volt szükséges, mert hatályos büntető törvénykönyvünkben megjelent egy új bűncselekményi tényállás, melynek helyes és törvényes alkalmazása - annak megvalósulása esetén - éppúgy kötelező, mint bármely más / a többi bűncselekményé.

A büntetőjog-tudomány művelésének legalapvetőbb módszere a dogmatika, ennek tárgya esetünkben a tételes büntetőjog, amely az írott joghoz, ebben az értelemben a dogmához kapcsolódik. Legfőbb célja a jogi fogalmak jelentéstartalmának feltárása, és ezen definíciók logikailag ellentmondásmentes rendszerének a kiépítése, mert ezek teszik kezelhetővé a hatályos jog anyagát.⁴⁸⁹ A joggyakorlatban „nöttem fel”, ezért önmagamot nem jellemezném dogmatistának, figyelmemet inkább az adott jogi szabályozás mentén alkalmazható lehető legjobb gyakorlatok kialakításának lehetőségére irányítom. A református jogász elődök a 19-20. század fordulóján megfogalmazták a humánus büntetőjog és a valláserköcsi nevelés szükségességét is,⁴⁹⁰ ezzel mutat párhuzamot a Károli Gáspár Református Egyetem Doktori Iskolája, mely az egyetemeken megszokott, normacentrikus képzés helyett problémaorientált, kérdésfeltevő, kritikus szemléletű képzés kialakítását tűzte ki célként, egy értékorientációs váltás elősegítésére törekedve. *„A szabályok miértjét kereső, a jogalkotói célokat a valósággal együtt szemlélő, a jogalkotói munka hozadékát a szükségletek, igények és lehetőségek fényében értékelő kutatói mentalitás kialakítása látványosan más, nehezebb*

⁴⁸⁹ Belovics Ervin - Békés Imre - Busch Béla - Domokos Andrea - Gellér Balázs - Margitán Éva - Molnár Gábor - Sinku Pál: Büntetőjog. Általános rész. 5. hatályosított kiadás. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014.

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog5/ch01s03.html

⁴⁹⁰ Domokos Andrea: Református jogtudósok a bűnelkövetők neveléséről, valláserkölcsei tanításáról. In: Madai Sándor - Pallagi Anikó - Polt Péter (szerk.) Sic itur ad astra. Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2020. 141. o.

feladat, mint a graduális képzésé volt. Le akarjuk rombolni az „egy helyes megoldás létezik” jellegű szemléletbe vetett hitet és helyette mást, a kritikus szemléletet kívánjuk felépíteni! A doktori iskolai képzés révén a leendő oktatóknak-kutatóknak azt szeretnénk bemutatni, hogy a jogalkotás első feladata a sok lehetséges megoldás közül az adott időben fennálló adott körülményekhez leginkább illeszkedő megoldások kiválasztása. A második lépcső a „rostán fennmaradó” megoldások előnyeinek és hátrányainak összehasonlító elemzése. Az összehasonlításra, az objektív értékelésre akarjuk felkészíteni PhD hallgatóinkat.”⁴⁹¹ - fogalmaz doktori iskolánk hivatalos honlapja. Jelen fejezetben, illetve értekezésem egészében magam is erre tettem kísérletet.

„A dogmatika típusmegoldásaival kivonja az ítélkezést a bírói rögtönzések köréből, megosztja a bíróval a lelkiismereti felelősség terhét, a joganyagot nem csak kezelhetővé, hanem tanulhatóvá is teszi. A dogmatika funkciója de lege lata (a hatályos jogra vonatkozóan) érvényesül, de tantételei és következtetései de lege ferenda is hatnak, s büntetőjog tudományi ihletésű jogpolitikai célkitűzésként érvényesülnek.”⁴⁹² Ennek ékes példája lehet, hogy a közelmúltban napvilágot láttak a családon belüli erőszak elleni határozott és következetes fellépés jegyében megfogalmazott jogszabály-változtatási tervek, amelyek a feltételes szabadságra bocsátást és a pártfogó felügyeletet érintően már hatályba is léptek, s amelyekkel kapcsolatban a Hintalovon Alapítvány gyermekjogi szakemberei is észrevételeket, módosító javaslatokat fogalmaztak meg.⁴⁹³ Ennek okaként azt jelölték meg, hogy családon belüli erőszaknál - ha van gyermek a családban -, őt mindig áldozatnak kell tekintenünk, akkor is, ha “csak” tanúja a bántalmazásnak és nem közvetlen elszennvedője. A gyerekek számára az erőszak látványa is traumatizáló, és hatása nem korlátozódik a jelenre - az átéltek hosszú távon károsan hathatnak a gyermek egészséges fejlődésére, és így felnőtkorára is.⁴⁹⁴

⁴⁹¹ Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. A doktori iskola célja. <https://ajk.kre.hu/index.php/jdi-kezdolap.html>

⁴⁹² Belovics Ervin - Békés Imre - Busch Béla - Domokos Andrea - Gellér Balázs - Margitán Éva - Molnár Gábor - Sinku Pál: Büntetőjog. Általános rész. 5. hatályosított kiadás. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014.

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog5/ch01s03.html

⁴⁹³ Ld. részletesen Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány Gyermekjogi Központ: A Kormánynak a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos személy elleni erőszakos bűncselekmények áldozatainak fokozottabb védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló előterjesztésével kapcsolatos észrevételek és jogszabály módosító javaslatok. 2020.01.27. https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/06/kormany_eloterjesztes_ht_eroszak_ellen_hintalovon_alapitvany_velemenyezese_2020127.docx.pdf

⁴⁹⁴ Hintalovon Alapítvány: Családon belüli erőszakot érintő jogszabályváltozás. <https://hintalovon.hu/2020/01/30/csaladon-beluli-eroszak-jogszabaly-valtozas-2020-januar/>

Németh József megfogalmazása szerint *„nagyon fontos, hogy olyan jogszabályok legyenek hatályban, amelyek megmutatják az elkövetőknek és a sértettnek egyaránt, hogy helytelen, törvénytelen amit csinál, és a társadalom nem fogadja el az ilyen deviáns viselkedésformát.”* Egy nőket (illetve családokat) védő jogi szabályozás alapja az, ha elfogadjuk az inzultusok sokszínűségét. Mindez a bántalmazottak számára jelként is funkcionálhat, mert talán tudatosul bennük, hogy amit át kell élniük az nem normális, viszont csak egy erős jogrendszer adhat bátorságot az ügyek hivatalos útra tereléséhez.⁴⁹⁵

Disszertációm elméleti részének és koncepcióinak margójára végül néhány személyesebb, ám korántsem utópikus gondolatot hoznék. Vókó György egyik tanulmánya záró gondolatait az elmélkedés félbeszakításának nevezte: *„Több országban új törvényi alkotások születettek, köztük Magyarországon is. A nemzetközi egybevetésből levonható olyan következtetés is, hogy a magyar jogi kultúra alapvonásaiban nemcsak megegyezik a nemzetközi kultúrával, hanem elől álló pozitív meglepetéseket is tartalmaz a nyugati államok számára. S ez igaz a büntetőtanra is. A tudomány exponenciálisan fejlődik, hallatlanul gyorsan produkál újabb és újabb felfedezéseket, eredményeket, izgalmas kérdéseket a büntetőtan területén is.”*⁴⁹⁶ Magam is úgy vélem, kétségtelenül ennek a reneszánsznak lehetünk tanúi jelen fejezetben, és a napi gyakorlatban is. Most, amint írom értekezésemet, szinte hallom Vókó igazgató úr hangját, amint az értekezleten arra figyelmeztetett minket, hogy *„A büntetőtan, a büntetés-végrehajtási jog elemzésekor mindig egy adott időpontban fennálló helyzetről kaphatunk képet, a következő nap esetleg már új gyakorlati kérdést, tudományos eredményt vagy jogalkotási szempontot hozhat felszínre, amelyre ugyanúgy, mint az egész összefüggésszisztemre, a kialakult emberi értékek mentén és alapján nyomban oda kell figyelniük. Nem lezárt anyagról van szó, hanem folyamatos feladatról.”*⁴⁹⁷ Erre hívta fel figyelmünket a tudomány iránti mélységes tisztelettel és alázattal, fáradhatatlan kitartásával és a tőle megszokott példamutató precizitással. Elmondta azt is, hogy *„A tudományos megalapozottságú eredményeket is mindig a születésük idején kell értelmezni. Akkor lehet igazságosan, jól megítélni őket, ha a társadalmi valósággal összefüggésben, születésük konkrét körülményei közé ágyazva szemléljük. A büntető felelősségre vonás egész folyamatának, a büntetőtan tudományának reformja az emberi jogok értékének*

⁴⁹⁵ Németh József: A családon belüli erőszak kérdése a magyar jogrendben. 2014.06.30. <https://arsboni.hu/a-csaladon-beluli-eroszak-kerdes-a-magyar-jogrendben/>

⁴⁹⁶ Vókó György: A büntetőtan jelene és jövője II. Ügyészségi Szemle 2016/4. 50. o.

<http://ugyeszsegiszemle.hu/hu/201604/ujzag#6>

⁴⁹⁷ Uo.

*erősödésével már kezdetét vette (...).*⁴⁹⁸ Azt hiszem minden gondolata megfontoltságra és továbbgondolásra késztet, minden emberi, szakmai és tudományos megmozdulása példaképként állhat a jövő generációja számára.

Nem hihetjük azt, hogy a kapcsolati erőszak bűncselekménye által megmutatkozó jogalkotói szándék adott korban megvalósíthatatlan terv vagy elgondolás lenne, továbbá azt sem fogadhatjuk el, hogy ez a büntetőjogi kodifikáció teljesülhetetlen kívánság vagy ábránd képében jelenjen meg. A nemzetközi példák és tapasztalatok alapján nem tehetünk mást, mint hogy tüzetesen szemügyre vesszük a Btk. 212/A. §-ában szereplő kapcsolati erőszak bűncselekményi tényállását, jogalkalmazói bizonytalanság esetén mélyebbre ásunk a kérdésben, majd a joggyakorlati tapasztalatokra építve érvényt szerzünk mindezeknek.

⁴⁹⁸ Uo.

„Aki nagyon eltávolodik a gyakorlattól és nincsenek mindennapi tapasztalatai, annak az elméletalkotó törekvései rendszerint elszakadnak a végrehajthatóságtól, egyszerűen nem hasznos, amit csinál. A gyakorlatorientáltság nagyon fontos.”⁴⁹⁹

IV. rész: **A KAPCSOLATI ERŐSZAK BÍRÓSÁGI SZAKBAN BEFEJEZŐDÖTT** **ÜGYEINEK VIZSGÁLATA**

Legkorábbi ismert előfordulása alapján Benjamin Brewsternek tulajdonítják azt a mondást, miszerint *„Elméletileg nincs különbség az elmélet és a gyakorlat között, gyakorlatilag pedig van.”* Dolgozatom előző részével lezárult a kapcsolati erőszak tényállásának elméleti kérdéseit tárgyaló gondolatfüzér. Értekezésem következő két fejezetében nyer valóságos kibontást a cím második részében jelzett tartalom, melynek során *„egy nóvum hatása és joggyakorlata”* tárul elénk - elsőként a bíróságok közreműködésével, majd anélkül, de igen súlyos konklúziókat hordozva. Tóth Mihály 2013 szeptemberében megosztotta velünk impresszióit a törvény előzményeiről, megalkotásáról és annak egyes rendelkezéseiről, amelyet inkább csak a töprengés, a remény vagy a kétség jegyében fogalmazott meg. *„A bölcsőnél összegyűlő érintettek általában feltétel nélkül dicsérik az újszülöttet, bizalmat szavaznak neki, reménykednek, hogy hosszú és megpróbáltatásoktól mentes élete lesz. Ha a következőkben magam olykor mégsem kizárólag ezt teszem, írja a Tisztelt Olvasó féltő aggodalmam számlájára.”* - fogalmazott a kiváló jogtudós, majd kiemelte: a valódi értékítéletet a gyakorlat fogja és tudja kimondani.⁵⁰⁰ Nem történt ez másként a kapcsolati erőszak bűncselekménye tekintetében sem.

1. A kutatás módszertana, kutatási kérdések

A tudományos kutatás lényegében egy tudatos és módszeres megismerési folyamat, ez teszi képessé a kutatót a jelenlegi gyakorlat feltérképezésére, az „újdonságok” felfedezésére, az esetlegesen feltárt problémák megoldására, a zsinórmérték kialakítására; mindent összevetve: a joggyakorlat helyesbítésére, fejlesztésére. A megismerés - legyen az hétköznapi vagy tudományos - egymásra épülő cselekvések sorozata: olyan folyamat,

⁴⁹⁹ Eötvös Loránd Tudományegyetem: „A tudományos megoldások nemcsak igazak, érdekesek is.” 2016.12.01. Interjú Finszter Gézával, az ELTE ÁJK Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszékének nyugalmazott egyetemi tanárával, akit a Magyar Tudomány Ünnepe Eötvös József-koszorúval tüntettek ki kiemelkedő tudományos tevékenységéért.

<https://www.elte.hu/content/a-tudomanyos-megoldasok-nemcsak-igazak-erdekesek-is.t.12898>

⁵⁰⁰ Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. 2013.09.27. <https://ujbtk.hu/toth-mihaly-az-uj-btk-bolcsojenel/>

amelyben az ismeretlen ismertté válik, illetve feltárulnak olyan összefüggések és ellentmondások is, amelyek hatással vannak az életünkre, a környezetünkre, a munkánkra, tudományos tevékenységünkre - általa az objektív valóság tükröződik vissza.⁵⁰¹ A kutatás hasznosságának növelésében legfontosabb szerepe magának a kutatási eredménynek van, mely úgy fokozható, ha a kutatás a gyakorlat problémáira és a jövőben várható nehézségeire fókuszál, s annak komplex megoldását adja. Tekintettel arra, hogy egy bűncselekmény joggyakorlatának vizsgálatára irányuló legpontosabb képet akkor kapjuk, ha az érintett csoport valamennyi tagját elemzés tárgyává tesszük, meghatározott időszakra nézve a mintavétel helyett a teljes körű lekérdezés mellett döntöttem - így kiküszöbölhetőek voltak a mintavételi és az adatgyűjtéshez kapcsolódó hibák is. A részleges adatgyűjtésen belüli reprezentatív mintát mutató adatállomány helyett azért is tartottam fontosnak a teljes populációt elemzés tárgyává tenni, mert a bűncselekmény nívum jellege ezt a hitelesség és a megalapozott következtetések levonhatósága miatt nemcsak „megérdemelte”, hanem indokolta is. A kutatás végigkísérte a bűncselekmény hatóságok általi tudomásra jutásától a bíróság által meghozott döntésig (tipikusan ítélet) tartó folyamatát, melynek elvégzéséhez - megynkénti bontásban - beszereztem azokat a bűnügyi iratokat (a rendőrkapitányságok nyomozati iratait, valamint az ügyészségi aktákat),⁵⁰² amelyben az eljárást befejező döntés kapcsolati erőszaknak minősítette a cselekményt.

A kutatás empirikus szakaszában országos teljes alapsokasággal dolgozva az egyes megyék valamennyi bűnügyi irata biztosította számomra a vizsgálati populáció összes elemét, amely adott tárgykörben bírósági szakban fejeződött be jogerősen. A vizsgált időszak: 2015. január 1. - 2017. december 31. (három teljes év) volt. 443 vádlott (két esetben társtettesek) vonatkozásában 441 nyomozati irat keletkezett, és a kutatás során mindösszesen: **556** (441 db I. fokú és 115 db II. fokú) ügyészségi akta vizsgálatára került sor.

A bírósági szakban befejeződött aktavizsgálatok során az alábbi kérdésekre fókuszáltam:

- az egyes években miként alakult a kapcsolati erőszak regisztrált bűncselekményszáma?

⁵⁰¹ Hornyacsek Júlia: A tudományos kutatás elmélete és módszertana. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Budapest, 2014. 33. o.

<https://hkk.uni-nke.hu/document/hkk-uni-nke-hu/Teljes%20sz%C3%B6veg!.pdf>

⁵⁰² Figyelemmel arra, hogy az ügyészségi iratokból megismerhetők voltak a vádemelés eredményeként hozott jogerős döntések is, a bírósági iratok beszerzését nem tartottam szükségesnek.

- milyen jellemzők mutatkoznak a kapcsolati erőszak bűncselekményének földrajzi eloszlásában (megyékre vetítve)?
- jellemző-e, hogy kik, illetve milyen szervezetek értesítik a hatóságokat?
- a bejelentéseket/feljelentéseket milyen elkövetési magatartások alapozták meg?
- az elkövetők mely családtagjaik sérelmére követték el a bűncselekményt?
- milyen cselekmények merítik ki a Btk. 212/A § (1) és (2) bekezdésében foglalt törvényi tényállásában megjelölt elkövetési magatartásokat?
- hogyan minősítette a cselekmény(eke)t a nyomozó hatóság, az ügyészség és a bíróság?
- mit kell bizonyítani és hogyan a kapcsolati erőszak bűncselekményét illetően?
- milyen tényállás és bizonyítékok alapján történt a nyomozás elrendelése, a vádemelés és a jogerős ítélet meghozatala?
- az elkövető beismerte-e a bűncselekmény elkövetését; amennyiben nem, hogyan alakult a további eljárás? (nyomozás megszüntetés, vádemelés, elítélés, felmentés)
- a vizsgált bűncselekménnyel halmazatban milyen bűncselekmények valósultak meg?
- a rendszeresség követelményére figyelemmel az egyes cselekmények pontosan hol (lakás, közterület stb.) és hány alkalommal történtek, továbbá milyen időszakot öleltek fel?
- a bűnügyi iratok tartalma alapján milyen jellemzőkkel írható le a sértettek és a vádlottak személyisége, továbbá mit mutatnak az általános adataik (nemi megoszlás, életkor, iskolai végzettség)?
- a büntetés kiszabása során milyen tendenciák figyelhetők meg?
- kiskorú érintettsége esetén megjelent-e a gyermekvédelmi jelzőrendszer; amennyiben igen, milyen hatékonysággal?
- a kapcsolati erőszakkal terhelt családi környezetekben milyen hatékonysággal jelenik meg a távoltartás jogintézménye?
- a fentiekén túl milyen egyéb észrevételek fogalmazhatóak meg?

A bűncselekmény hazai joggyakorlatára nézve korábbi vizsgálati adatokkal vagy kutatási információkkal nem rendelkezünk (ezért összehasonlító elemzéseket végezni nem lehetett), de hipotézisek megfogalmazását nem gátolta az a körülmény, hogy mindvégig egy tiszta, befolyásmentes területtel álltam szemben. Már a kutatás kezdeti szakaszában feltételeztem, hogy a laikusok számára is alacsony számban regisztrált bűncselekmény és a ténylegesen hivatalos tudomásra jutó cselekmények közötti eltérések valamiféle jogalkalmazói félreértésben rejlenek.

Vélelmeztem ennek alapján, hogy az egyes megyék közötti nagyfokú különbségek a nyomozó hatóságok más és más attitűdjéből, tárgyi tudásából, továbbá a helyi ügyészség nyomozás-felügyeleti tevékenységéből erednek, ezáltal az ország azon pontjain, ahol több ilyen bűncselekmény bukkant fel, ott valószínűsíthetően ügyészi utasításra történő átminősítések történtek.

A külvilágtól jellemzően elzárt helyen zajló események dinamikája és jellege ismeretében előfeltételeztem, hogy a rendőrséget többnyire maguk a sértettek értesítik, ami egyidejűleg azon feltételezésemnek is teret engedett, hogy a bántalmazottak nem az első tettelegességnél kérnek hatósági segítséget. A családon belüli erőszak elkövetési magatartásainak széles amplitúdóján arra gondoltam, hogy a sértettet megalázó és dolog elleni erőszakos viselkedés mellett a bántalmazók főként kisebb testi sértéseket követnek el hozzátartozóikkal szemben. A bűncselekmény sértettje nemcsak az elkövetéskori, hanem a korábbi együttélésből fakadó családtag is lehet, ezért a szülők kihasználása és inzultálása, illetve a gyermekek fokozott érintettsége mellett a volt házastárs és a volt élettárs bevonódását is feltételeztem.

Válaszokat kellett találnom arra a kérdésre, hogy konkrétan milyen események történnek a szóbeli bántalmazás és a gazdasági ellehetetlenítések gyűrűjében; ezek között leginkább a másikat ledegradáló, hatalmat sugárzó, sértő és bántó kifejezések használatát, valamint az anyagi függőségben tartást feltételeztem. Azoknál az élethelyzeteknél, ahol a verbalitáson túlmenő tettelegességek is történnek, legnagyobb arányban pofonok, lökdösődések és ököllel történő bántalmazások leírására számítottam már a kezdő iratok tekintetében.

Az elmúlt évtizedben az ország számos pontján lévő intézményben talákoztam bántalmazott személyekkel, így az ő beszámolóik alapján mindenképpen a rendkívül nehézkes bizonyítást, a bántalmazók tagadását, továbbá erőteljes szer-, gyógyszer-, kábítószer- és alkoholfüggőségét vetítettem előre. Úgyszintén az áldozatok elmondásából építettem fel azon hipotézisemet, hogy a bűnügyi iratokban főként a látlelettel és orvosi dokumentációkkal alátámasztott, ún. súlyosabb bántalmazásos esetek lelhetőek fel, ebből következően a cselekmények fonalán többszörös halmazatok fennállását, a vizsgált deliktum mellett egyéb bűncselekmények megvalósulását is előfeltételeztem. Kiemelt kérdésként fogalmazódott meg, hogy a „rendszeresség” pontosan mit jelent, mit kell hogy jelentsen a jogalkalmazók számára? A külvilágtól hermetikusan elzárt áldozatok bizonyára csak a sokadik bántalmazást követően kérnek egyáltalán valamiféle - nem feltétlenül hatósági - segítséget, így a felsőbíróági döntésekben és egyes szakirodalmakban is rögzített „legalább két alkalom” meglétét illetően ezen tényállási elem hiányát nem feltételeztem.

A családok átmeneti otthonaiban, a gyermekjóléti központokban, a védett házakban, anyaothonokban, valamint úgy összességében a gyermekvédelmi alap- és szakellátásban töltött kutatási munkaórák kétségtelenül érzelmeiktől teletűzdelt pillanatokot eredményeztek. Nem is lehet ez másként azokban a helyzetekben, amikor a biztonságra vágyó bántalmazottak gyakran saját otthonaikat elhagyva elmenekülnek, korábbi életüket feladva egy idegen közegben lelnek menedéket. Ezeken a tanulságos, számos problémát megvilágító beszélgetéseken sokrétű információt szereztem az elkövetők személyiségéről, de nemcsak az agresszort állíthatjuk a középpontba, hiszen mindvégig ott volt mellette a bántalmazottja, vagyis maga a sértett, a saját, megint más típusjegyeivel. Az emberek megváltozásába vetett hit olykor naivitásnak tűnhet, viszont az áldozatok nem akarnak mást, mint bízni és remélni, ezáltal reménykedni egy jobb életben. De mi történik a büntetőeljárás legvégén, milyen büntetés-kiszabási gyakorlat figyelhető meg? A kutatás kezdeti szakaszán bevallom ezzel összefüggésben aligha volt hipotézisem, minthogy - új bűncselekményről lévén szó - előzményi ismereteink nem lehettek, így korábbi gyakorlat és tendencia hiányában nem akadt kapaszkodó, ami segített volna ebben. A kapcsolati erőszak büntetés-kiszabási kérdései nemcsak jelen kutatás vagy értekezés, hanem társadalmi szinten is meghatározóak és igencsak jelentősek. A kiszabott büntetések, a bíróságok megítélései, az eljáró bírák ingerküszöbének feszegetése mind-mind üzenetet közvetítenek, ezekből az ítéletekből tudja levonni a közvélemény azt az értékrendet, hogyan viszonyul az igazságszolgáltatás végső fóruma magához a tetthez, a tetteshez. Végrehajtandó szabadságvesztésre a hosszan elhúzódó és súlyos sérüléseket eredményező ügyekben feltétlenül számítottam, míg a kevesebb elkövetési alkalmat takaró, az erőszak enyhébb fokával érintett ügyekben inkább a felfüggesztett szabadságvesztések túlsúlyát feltételeztem.

A családokban felnövekvő gyermekek lekicsinylése, megalázása, veszélyeztetése, bántalmazása vagy bármely szempontú kizsákmányolása, elhanyagolása megannyi szervezet együttműködése árán juthat felszínre. A gyermekvédelmi jelzőrendszer hatékonyságát illetően erős kétségeim voltak a tekintetben, hogy annak tagjai kellő időben, preventív jelleggel is jeleznének, így vizsgáltam mikor és mely ponton avatkoznak be, nem papíron, hanem a valóságban meddig tűrnek. Az utóbbi években látott feljegyzések, határozatok és egyéb döntések többsége vitathatatlanul azt göngyölytette fel, hogy a család- és gyermekvédelmi jelzőrendszer sokszor konkrétumokat nélkülöző tanácsai és látszatintézkedései a bántalmazott sorsán alig lendítenek előre, problémájuk megoldására gyógyírt nem jelentenek, nem ritkán legfeljebb egy empátikus személynek történő kibeszélés lehetőségében öltenek testet.

Ezzel párhuzamosan minden iróniát nélkülözve a távoltage túlzott eredményességét és megoldásorientáltságát illetően sem lehettek illúzióim, már csak a többnyire közös tulajdonú ingatlanok okán sem. A távoltage valamennyi bántalmazott számára csupán időleges eltávolodási lehetőséget teremt, ez a célja és rendeltetése, de a bántalmazó személyek megváltozását, agresszivitásuk elmúlását vagy durva viselkedésük megszűnését semmiképpen nem ígéri senkinek. A közös szülői felügyeleti jog ténye, a gyermekkel való kapcsolattartás biztosításának kötelezettsége, és a kiskorú gyermekekhez kapcsolódó megannyi kérdés hosszú távon köti össze a szülőket, így a távoltage bizonyos esetekben a pillanatnyi felszusszanáson túl aligha hozhat megnyugtató eredményeket. Feltételeztem ezért, hogy a távoltage iránti igény bejelentése családon belüli erőszak esetén mentsvára kizárólag azoknak lehet, akik meghozták végleges szakítási döntésüket, a bántalmazóval közös gyermekkel nem rendelkeznek, így annak időszaka alatt elköltözhetnek, személyes tárgyaikat erőszaktól mentes közegben összepakolva, új otthonban folytatják életüket.

1.1. Előjáróban: néhány országos adat és információ

A bíróságok jogértelmezése a hozzájuk intézett ún. értelmezési előírás alkalmazásával veszi kezdetét, amely a hermeneutika által biztosított megismerés tana, a „megértés tudománya és művészete” által az ókori gyökerekhez nyúlik vissza. *„A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik.”*⁵⁰³

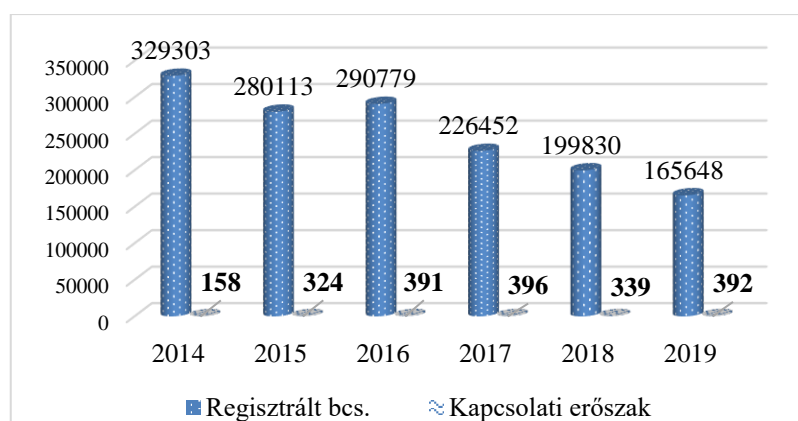
A Kúria Joggyakorlat-elemző csoportja rögzítette, hogy a jogszabályok szövegének értelmezése során azoknak olyan jelentést kell tulajdonítani, hogy a kapott eredmény és a jogszabály célja között ne legyen ellentmondás, ellentét; másrészt - mivel az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja - az ezzel való összhang biztosításának követelményét is a legmagasabb szintre kell emelni. A jogi szöveg megértése a törvényben benne rejlő eredeti gondolat rekonstrukciójaként jellemezhető, amelynél nem hagyható figyelmen kívül azon eszközfunkciója, amellyel a jogalkotó a társadalomra hatni kíván, amelyekkel változásokat akar elérni.⁵⁰⁴ Erre érdemes majd visszaemlékezni a vizsgált bűncselekmény empirikus kutatásának eredményeként.

⁵⁰³ Alaptörvény 28. Cikk.

⁵⁰⁴ Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport: Az Alaptörvény rendelkezéseinek érvényesülése a bírósági ítélezésben. 2016.El.II.JGY.K.1. számú összefoglaló vélemény. 55-57. o.
https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/alaptoervenyszefoglalo_velemeney.pdf

„A jogi norma létének oka és funkciójának lényege tehát az a hatás, amelyet alkalmazása révén a jogalkotó kifejtteni szándékozik vele a társadalomra. Itt lép be az az elem, ami a jogi szöveg értelmezése esetében többletet jelent a törvényben benne rejlő eredeti gondolat rekonstrukciójánál, ez teszi ugyanis lehetővé, hogy a folyamat vége a külvilág felé irányuló cselekvés (...) lehessen. Nem más ez, mint az általános normának az egyedi esetre történő konkretizációja, az applikáció, ami arra hivatott, hogy a normát életre keltse, úgy is fogalmazhatnánk, hogy a játéknak ettől a mozzanattól lesz igazán tétje.”⁵⁰⁵ Ebben ragadható meg az új bűncselekmény lényege és eredője, itt kezdődik a jogalkalmazás kitaposatlan ösvénye. Okkal mondható, hogy a jogalkotás az irányulás, a jogalkalmazás pedig a célba juttatás; ekként a norma csupán a potenciális jog, mert csak az alkalmazott norma a megvalósult jog⁵⁰⁶ - írja a Kúria Joggyakorlat-elemző csoportja. Az alábbiakban lehull a lepel a Btk.-n túlmenően alaptörvényi háttérrel is tűzdelt bűncselekményről, s a szubjektivitástól összességében elrugaszkodva olykor kétségtelenül homályos, de objektív tükröt láthatunk. Az empirikus kutatás eredményeit és konklúzióit annak égisze alatt lehetséges értelmezni, ha megvizsgáljuk a kapcsolati erőszak bűncselekményének magyarországi statisztikában elfoglalt helyét és számosságát. Ha a hatályba lépés félévét jóindulattal „próbaüzemnek” tituláljuk,⁵⁰⁷ a következő évek négyszáz alatti számait is fenntartásokkal kell kezelnünk; előljáróban csupán annyit jegyeznek meg, hogy nem a tényleges elkövetések rendőrségi tudomásra jutását érthetjük alatta.

1. ábra:
A regisztrált bűncselekmények és a regisztrált kapcsolati erőszak bűncselekmény számának alakulása (db/év; 2014-2019)⁵⁰⁸

⁵⁰⁵ Uo. 57. o.

⁵⁰⁶ Uo. 57. o.

⁵⁰⁷ Erre figyelemmel a 2013. II. félévében regisztrált 20 db-os bűncselekményszámot a diagramon nem tüntettem fel.

⁵⁰⁸ Forrás: B/12207 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2019. évi tevékenységéről. 7. o. 4. ábra; és Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály: Bűnügyi Statisztikai Rendszer. <https://bsr.bm.hu/Document>

A családi erőszak hatékony kezelésénél sok múlik a rendőrségen, az áldozat- és gyermekvédelmi intézményrendszeren, de az elkövető felelőssége vonása az ügyészen és a bírón is. A felnőtt korú családtagok mellett a gyermek éppúgy sértettje lehet a kapcsolati erőszak (1) és (2) bekezdései alá tartozó cselekményeknek, ezért „Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermekeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás - ideértve a nemi erőszakot is - bármilyen formájától (...)” - fogalmaz az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye. Továbbra is problémát jelent, hogy nem áll rendelkezésünkre hiteles adat a gyermekekkel szembeni erőszak valódi számáról, a magas látencia miatt a bűnügyi statisztika számai nem tekinthetőek irányadónak - írja a 2016. évi Gyermekjogi jelentés,⁵⁰⁹ míg 2018. évi jelentésük okán a biztonságos internethasználat szükségességén érdemes elgondolkodni.⁵¹⁰ Váradi Erika már 2002-ben is arról beszélt, hogy a hivatalos statisztikák értelemszerűen csak az ismertté vált bűncselekményekről szolgáltatnak információt számunkra, a bűnözés másik részének feltárásához más jellegű forrásokra van szükségünk, mégpedig látenciavizsgálatokra.⁵¹¹ Ezt erősíti meg Farkas Johanna doktori értekezésében, hiszen a szakemberek egyetértenek azzal, hogy a gyermekbántalmazás látenciája magas, kevés direkt ismerettel rendelkezünk ezen a téren.⁵¹² Nem vitás, hogy a nők a férfiakhoz hasonlóan minden jóra és rosszra egyaránt alkalmasak, a gyermekek még nem képesek felfogni és kivédeni a veszélyeket, az idősek pedig már nem tudják elkerülni az erőszakot és megvédeni magukat;⁵¹³ életkorukból adódóan ezért bejelentési képességük is korlátozottabb, olykor lehetetlen. Éppen emiatt kell óvatosan bánni a kapcsolati erőszak bűncselekménye miatt indult ügyek számadataival, mert azok - egyrészt a bejelentési / feljelentési hajlandóság, másrészt a megfelelő minősítések gyakori elmaradása okán - a jéghegy csúcsát mutatják csupán, ha úgy tetszik cseppek a tengerben.

⁵⁰⁹ Gyurkó Szilvia - Németh Barbara - Sánta Nóra: Gyermekjogi jelentés 2016. Híntalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2017. 18-19. o.

⁵¹⁰ Balogh Karolina - Gyurkó Szilvia - Lippai Vera - Németh Barbara - Sánta Nóra: Gyermekjogi jelentés 2018. Híntalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2019. 22. o.

⁵¹¹ Váradi Erika: A gyermek- és fiatalkori bűnözés – tendenciák, elméletek, okok. Kriminológiai Közlemények 59. 56. o. <https://drive.google.com/file/d/0ByCQPCs31-v0RzVSZTJuUlg4RzQ/view>

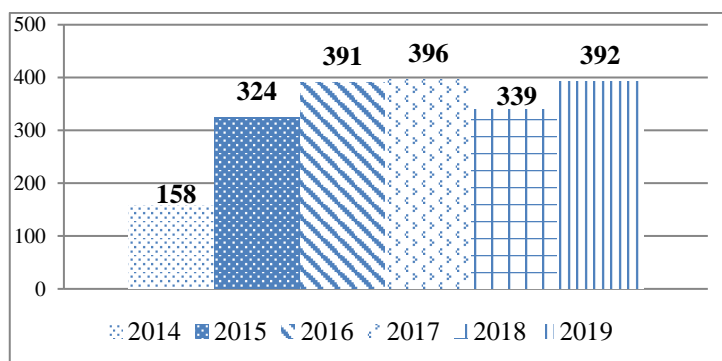
⁵¹² Farkas Johanna: Gyermekek sérelmére elkövetett családon belüli erőszak. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. PhD értekezés. Miskolc, 2013. 171., 174. és 177. o. <http://midra.uni-miskolc.hu/document/14137/11868.pdf>

Empirikus vizsgálatainak célcsoportjait a családon belüli bántalmazás körébe eső személyek - de különösen a gyermekkorú sértettek - képezték. Doktori kutatása a Budapesten, de különösen a VIII. kerületben 2007-2011. között jogerős döntéssel lezárt ügyekre terjedt ki (215 db), 293 sértett és 298 elkövető képezte a mintáját.

⁵¹³ Tamási Erzsébet: Terrorista nők. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2013. 64. o.

A látencia kérdéskörében Barabás Tünde sokatmondó tanulmánya által már 2004-ben kirajzolódott, hogy a rejtve maradt sokaság legnagyobb mértékben a rendőrséggel, annak munkájával kapcsolatos elégedetlenség és bizalmatlanság kapcsán „nem jelentette” a sérelmére elkövetett bűncselekményt,⁵¹⁴ és bár a publikációja által megismerhető egyedülálló kutatás során a legtöbb válasz a vagyon elleni bűncselekményi csoportból érkezett, az alapproblémát jól érzékelteti. Vannak bizonyos bűncselekmények - így pl. az emberölés - amelyek több ok miatt aligha marad(hat)nak rejtve a hatóságok előtt, de a kapcsolati erőszak nem ebbe a kategóriába tartozik.

2. ábra:
A kapcsolati erőszak regisztrált bűncselekményszámának alakulása
(db/év; 2014-2019)⁵¹⁵

Az oszlopok mögötti összetevőket minden bűncselekmény esetében évről évre a különböző megyék által rögzített bűncselekményszámok alkotják, de hogyan tevődnek össze ezek a szám adatok? Milyen a vizsgált bűncselekmény területi megoszlása? A következő táblázat az egyes évek statisztikai háttéradatait tartalmazza, mely országkép alapján Baranya, Békés, Komárom-Esztergom, Vas vagy Zala megyében tűnik a legharmonikusabbnak a családi élet, mintsem a Fővárosban, Pest, Szabolcs-Szatmár vagy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Valóban ekkora eltérések vannak országos szinten? Különbözőek a mikrokörnyezeti tényezők, mások a munkalehetőségek és még sorolhatnánk, de ezekben a megyékben tényleg ennyivel több az ilyen jellegű bűncselekmény? Miként lehetséges, hogy vannak megyék, amelyekben éveken keresztül nem, vagy alig történnek ilyen cselekmények? Miből adódhatnak ezek a nagyfokú eltérések? Jelen, illetve a következő fejezet nagymértékben választ ad ezekre a kérdésekre is.

⁵¹⁴ Barabás Tünde: Általános viktimológia, latencia. In: Irk Ferenc: Áldozatok és vélemények I. Budapest, 2004. 181. o. https://www.okri.hu/images/stories/joomla/Aldozatok%20es%20velemenyek_vol.%20I.pdf

⁵¹⁵ Forrás: Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály: Bűnügyi Statisztikai Rendszer. <https://bsr.bm.hu/Document>

A témakörrel összefüggő kutatás egyik legbeszédesebb táblázatát láthatjuk alább:

3. táblázat:
A kapcsolati erőszak regisztrált bűncselekményszáma
az elkövetés helye szerint (db/év)⁵¹⁶

Megye	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2014-2019. évek összesen
Főváros (Budapest)	16	39	67	87	83	75	367
Baranya	0	1	5	4	3	8	21
Bács-Kiskun	23	19	32	33	22	16	145
Békés	1	2	5	4	4	3	19
Borsod-Abaúj- Zemplén	11	52	37	36	31	56	223
Csongrád-Csanád	9	22	30	19	24	23	127
Fejér	6	4	14	12	14	25	75
Győr-Moson-Sopron	2	6	1	33	15	20	77
Hajdú-Bihar	2	11	22	17	8	4	64
Heves	6	8	4	10	9	6	43
Jász-Nagykun- Szolnok	10	13	19	17	12	12	83
Komárom-Esztergom	0	3	2	1	5	7	18
Nógrád	5	18	9	3	6	6	47
Pest	15	26	47	49	38	50	225
Somogy	3	6	16	7	9	16	57
Szabolcs-Szatmár- Bereg	32	65	54	46	19	33	249
Tolna	8	14	20	5	14	8	69
Vas	0	2	1	3	0	8	14
Veszprém	4	3	4	7	18	15	51
Zala	5	10	1	3	4	1	24
Országh. kívüli tev.	0	0	1	0	1	0	2
Összesen	158	324	391	396	339	392	2014-2019. évek összesen: 2.000

2. A bűnügyi adatok elemzése, az aktavizsgálatok tapasztalatai

2.1. A büntetőeljárások területi megoszlása

A kapcsolati erőszak bűncselekményével érintett döntések büntetőeljárásainak területi megoszlását illetően az alábbi táblázat második oszlopából (I. fokú iratok) kitűnik, hogy a vizsgált időszakban hol és mennyi ügy zárult le bíróság előtt, jogerősen.

⁵¹⁶ Forrás: Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály: Bűnügyi Statisztikai Rendszer.
<https://bsr.bm.hu/Document>

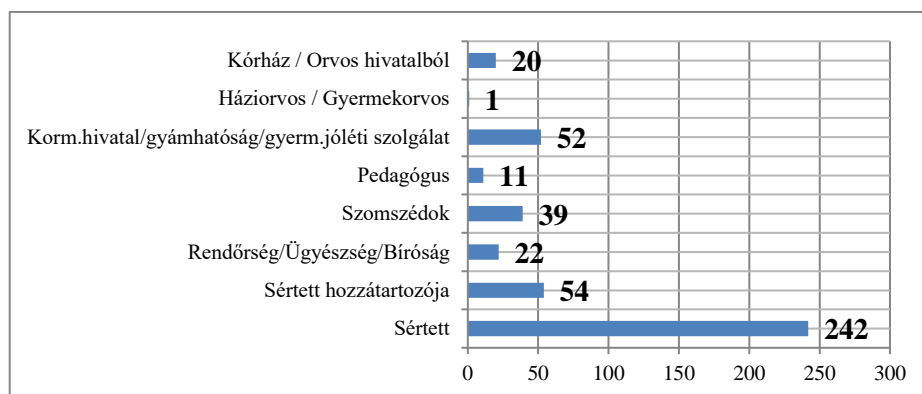
4. táblázat: A vizsgált iratok büntetőeljárás szerinti területi megoszlása a bírósági döntéssel jogerősen befejezett ügyekben (db/3 év; 2015-2016-2017)

Megye	I. fokú iratok	II. fokú iratok	Összesen
Főváros	50	19	69
Baranya	3	1	4
Bács-Kiskun	32	1	33
Békés	5	1	6
Borsod-Abaúj-Zemplén	44	16	60
Csongrád-Csanád	43	8	51
Fejér	8	2	10
Győr-Moson-Sopron	13	3	16
Hajdú-Bihar	26	8	34
Heves	1	0	1
Jász-Nagykun-Szolnok	15	4	19
Komárom-Esztergom	3	1	4
Nógrád	8	2	10
Pest	31	10	43
Somogy	22	14	34
Szabolcs-Szatmár-Bereg	89	18	107
Tolna	28	5	33
Vas	4	1	5
Veszprém	10	1	11
Zala	6	0	6
Összesen:	441	115	556

2.2. Bejelentők / feljelentők - a büntetőeljárások megindítása

Ami a bejelentők, feljelentők arányát illeti, a kutatással érintett időszakban az alábbi személyek, szervezetek és hatóságok észlelése / jelzése alapján indultak a büntetőeljárások:

3. ábra: A büntetőeljárások kezdeményezői a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db/3 év)

A vizsgált ügyek 55 %-ában (n=441) a sértett döntött úgy, hogy feljelentést tesz a sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt, a fennmaradó esetben ezt valaki másnak kellett - bejelentéssel, jelzéssel, átirattal, névtelen telefonnal vagy levéllel - kezdeményezni.

Nagymértékben felvállalták ezt a sértett hozzátartozói is, olyan családtagok, akik már nem tudták tovább elnézni, hogy gyermeküket, unokájukat, menyüket, testvérüket vagy éppen nagynénjüket bántalmazza az elkövető. Az egyik ügyben e-mail üzenet érkezett a rendőrségre, amelyben a bejelentő azt írta: *„Többször is jelentettük már (összesen 4-szer), hogy S. László Mihály fizikailag bántalmazza G. Annát. Bírósági tárgyalás is volt ez ügyben, ahol közölte a bíróság, hogy ha S. László 6 hónapig bármilyen fizikai erőszakot alkalmaz, akkor börtönbüntetés vár rá (nekem legalábbis a hölgy ezt mondta). Azóta ismételt bántalmazta a hölgyet, de ő ezt azért nem jelentette, mert nagyon fél az illetőtől! Ez többször bebizonyosodott már. Remélem most már tesznek valamit ez ellen.”* Így indult el a büntetőeljárás, melynek kezdetén a rendőrjárőr megjelent a sértett lakásánál és felajánlotta hatóságuk segítségét.⁵¹⁷ A hozzátartozók után legtöbbször a kormányhivatalok szerveitől, a gyermekvédelmi gondoskodásban résztvevő intézményektől érkezett jelzés, ugyanakkor ezekben az ügyekben a család már valamilyen oknál fogva a hatóságok látókörében volt, a gyermek(ek) veszélyeztetettségét nyomon követték, vagyis volt valamiféle kapcsolat a család és a jelzőrendszer között.⁵¹⁸ A gyámhivatalok felelősségére a BH 2020.40. alapján külön is felhívnam a figyelmet, mert hatóságuk feladata annak eldöntése, hogy szükség van-e a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedésekre, erre a polgári perben eljáró bíróság nem adhat felhívást, és különösen nem adhat utasítást a gyámhatóság eljárására. Úgyszintén említést érdemelnek a szomszédok, akik nem feltétlenül közönyösek a körülöttük történő agresszív magatartásokkal szemben. Amennyiben a rendőrség, az ügyészség vagy a bíróság hivatalból észleli a bűncselekmény megvalósulását, ez a tényező is büntetőeljárás megindulását vonja maga után. Többször előfordult, hogy a folyamatban lévő magánvádas eljárásban, a személyes meghallgatás alapján észlelte az eljáró bíróság, hogy a magánvádló elmondása szerint bántalmazása nem egyetlen alkalommal történt, ezért a bíróságok megküldték ezen iratokat az ügyészségek részére: *„A vádlott cselekménye a Btk. 212/A § (2) bekezdése szerint minősülő kapcsolati erőszak büntette gyanúját kelti, mely bűncselekmény közvádas, így nyomozás lefolytatása szükséges.”*⁵¹⁹ Vagy: *„A személyes meghallgatás során a feljelentő úgy nyilatkozott, hogy a fia rendszeresen bántalmazza. Elmondta, hogy már tett feljelentést a fia ellen, de akkor visszavonta feljelentését, mert a fia*

⁵¹⁷ Budapesti Rendőr-főkapitányság IX. Kerületi Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály 01090/1822/2014. bü., Budapesti IX. Kerületi Ügyészség B.IX.2885/2014., Pesti Központi Kerületi Bíróság 7.B.31.618/2016/20.

⁵¹⁸ Az iratok szerint még mindig nem egyértelmű és nem tisztázott a gyakorlatban, hogy hol vannak a kompetencia-határok, hol van az a pont, amikor már jelezniük kell, és hogy meddig vehetik figyelembe a sértett ez irányú kifejezett tiltakozását.

⁵¹⁹ B.148/2016., Bajai Járásbíróság 12.B.351/2015/4-V., Bajai Járásbíróság 12.B.153/2016/41.

megígérte neki, hogy vállalja a pszichiátriai kezelést, de nem tette meg, azóta is sokszor bántalmazta. A bíróság megítélése szerint az eset körülményei alapján nem zárható ki a cselekmény súlyosabb minősítése. Figyelemmel arra, hogy az iratok alapján közvádra üldözendő bűncselekmény megállapításának a lehetősége is szóba jöhet.”⁵²⁰

A családi bíróságok képezik a gyermekvédelem alapját, tehát be kell tartaniuk azt, amit az eljárási törvény előír - hívta fel a figyelmet prof. dr. Ludwig Salgo jogtudós. Véleménye szerint a gyermekvédelemért felelős személyek nem engedhetik meg maguknak, hogy sztereotípiás eszmék vezessék őket, mivel az erőszaknak számos arca van, minden esetben a színfalak mögé kell nézniük.⁵²¹ Az egészségügyi szolgáltatók körében kiemelném, hogy a kórházak, illetve a sértetteket ellátó kórházi orvosok kizárólag azokban az ügyekben tettek jelzést, ahol 8 napon túl gyógyuló, és egyértelműen bántalmazásra utaló sérülés történt, vagy amelyekben a sértett nem tagadta azt, hogy őt hozzátartozója bántalmazta, és elmondta sérülése keletkezésének folyamatát. Itt kell megjegyezni, hogy súlyos sérülés észlelése esetén az orvosoknak jelzési-jelentési kötelezettsége van, azonban a sértettek elmondása szerint ez a gyakorlatban „csak papíron létezik”, mert ennek többnyire nem tesznek eleget.⁵²² Az érintett személy első ízben történő orvosi ellátásakor - ha 8 napon túl gyógyuló sérülést szenvedett, és a sérülés feltehetően bűncselekmény következménye - a kezelőorvos haladéktalanul köteles a rendőrségnek bejelenteni az érintett személyazonosító adatait - írja az OKIT. Kiskorú érintett esetén pedig - ugyancsak az első alkalommal történő egészségügyi ellátáskor az orvos köteles az egészségügyi szolgáltató telephelye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatot értesíteni, ha feltételezhető, hogy a gyermek sérülése vagy betegsége bántalmazás, illetve elhanyagolás következménye, valamint ha a gyermek egészségügyi ellátása során bántalmazására, elhanyagolására utaló körülményekről szerez tudomást. Ilyenkor az adattovábbításhoz az érintett személy beleegyezése nem szükséges.⁵²³

⁵²⁰ Balassagyarmati Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály Vizsgálati Alosztály 12020/314/2014. bü., Balassagyarmati Járási Ügyészség B.735/2014., Balassagyarmati Járásbíróság 20.B.266/2014/12., Balassagyarmati Törvényszék 4.Bf.281/2014/5. Az elsőfokú bíróság a vádlottat - mint különös visszaesőt - szülei sérelmére 2 rb. kapcsolati erőszak büntetőjében mondta ki bűnösnek, és 2 év szabadságvesztés mellett 2 év közügyektől eltiltásra ítélte, amelyet megváltoztatva a törvényszék 3-3 évre súlyosított.

⁵²¹ Arztekammer Nordrhein: „Gewalt in der Familie wird von Kindern als existenzielle Bedrohung erlebt“. Düsseldorf. 31.01.2019. <https://www.aekno.de/aerzte/rheinisches-aerzteblatt/ausgabe/artikel/2019/02-2019/gewalt-in-der-familie-wird-von-kindern-als-existenzielle-bedrohung-erlebt>

⁵²² Elmaradt a jelzés H. Ildikó esetében is, akinek az utolsó bántalmazást követően szájsebészeti műtéten kellett átesnie, illetve az álkapcsában élete végéig egy szegecset fog viselni. Kutatási interjú (saját): H. Ildikó. Ugyanerről számoltak be a családok átmeneti otthonában, illetve az anyaotthonokban tartózkodó sértettek is, akik sérüléseiről az orvosok tudomással rendelkeznek, azt a bántalmazott az orvosnak kifejezetten elmondta, jelzés tőlük mégsem érkezett.

⁵²³ Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat. (OKIT) A bántalmazottak segélyvonala. <http://bantalmazas.hu/hirek/9>

Tényként rögzíthetem, hogy a pedagógusok jelzési hajlandósága az elmúlt évekhez viszonyítva sem sokat változott. Erre előzetesen azért lehetett számítani, mert a fókuszcsoporthoz, illetve az egyéb szakmai megbeszélések alkalmával elmondták a társszervek képviselői, hogy ők és a családorvosok azok, akik a legkevésbé adnak jelzéseket; és ez így van akkor is, amikor egyértelmű és konkrét tudomásuk van a sértett régóta fennálló bántalmazásáról. A védőnők úgyszintén gyakorta találkoznak a sértettekkel és azok családtagjaival, jelzés tőlük mégsem, vagy nagyon ritkán érkezik. Tanúvallomásaik és az iratokban fellelhető feljegyzések megkérdőjelezhetetlenül utalnak arra, hogy az egyébként jelzőrendszeri tag tanúknak tudomásuk volt a bántalmazásról, ezt adott esetben a bíróság előtt úgyszintén elismerik, de hogy törvényben fennálló jelzési kötelezettség ellenére miért nem jeleznek, arra nincs válasz; mint ahogyan arra sem, hogy az ezért alkalmazható fegyelmi felelősségre vonások miért nem jelennek meg a legsúlyosabb, és már-már minden képzeletet felülmúló bántalmazásos ügyekben sem. A legfrissebb szakirodalmakban ugyanerre találunk utalást, így Németh Zsolt is arra hívja fel a figyelmet, hogy különösen fontos az áldozatorientált bűnmegelőzés ott, ahol a bűncselekmény elkövetése visszatérő,⁵²⁴ illetve arra is rámutat, hogy ennek maga a jelzőrendszer a legfontosabb eszköze, egyfajta helyi koordinátor lehetne, de két évtizedes fennállása alatt sem tölti be a szerepét.⁵²⁵

Semmilyen értelemben nem lehetünk elnézőek, ezért indokolt felmérnünk nemzetközi szinten is, hogyan vélekednek minderről mások. Németországban például a közelmúltban orvosoknak, és főként egészségügyi dolgozóknak szervezett konferencián kimondták: a családon belüli erőszakot a gyermekek egzisztenciális fenyegetésének nevezik,⁵²⁶ emellett azt vallják „*a gyermekek a jövőnk*”, ezért meg kell törni az erőszak spirálját. Az, hogy az emberek miért élnek intim kapcsolataikban erőszakkal, egy rendkívül komplikált jelenség, viszont tényként kezelendő, hogy minden társadalmi osztályt és beavatkozásra jogosult hatóságot érint.⁵²⁷

⁵²⁴ Németh Zsolt: Bevezetés a bűnmegelőzésbe. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Kriminológia MA, Dialóg Campus, Budapest, 2020. 20. o.

⁵²⁵ Németh Zsolt: A gyermekek és fiatalok kriminológiája. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Kriminológia MA, Dialóg Campus, Budapest, 2020. 90. o.

⁵²⁶ Jelentette ki Heike Reinecke, az Észak-Rajna - Vesztfália Munkaügyi, Egészségügyi és Szociális Ügyek Minisztériumának a közegészségügyi szolgálatért és a gyermekegészségügyért felelős osztályvezetője. Arztekammer Nordrhein: „Gewalt in der Familie wird von Kindern als existenzielle Bedrohung erlebt“. Düsseldorf. 31.01.2019. <https://www.aekno.de/aerzte/rheinisches-aerzteblatt/ausgabe/artikel/2019/02-2019/gewalt-in-der-familie-wird-von-kindern-als-existenzielle-bedrohung-erlebt>

⁵²⁷ Uo.

„Az anyai stressz a méhlepénnyel átjuthat a magzatra a placentán keresztül, így a korai környezeti feltételek többek között befolyásolhatják a még meg nem született gyermek agyi fejlődését, ezáltal a gyermekkori traumatikus tapasztalatok megtervezhetik a jövő generációi betegségének és egészségi állapotának útját is.” - mondta prof. dr. Claudia Buß, a berlini Charité Universitátsmedizin Orvosi Pszichológia Intézet munkatársa.⁵²⁸ A következmények tehát egy életre meghatározóak, átültetődnek a következő generációkba. Az elkövetők gyakran patológiás féltékenységet éreznek, nácisztikus hajlamokat mutatnak, vagy éppen az étellel való csalódásukra keresnek megoldást. Az elkövetőknél nagy valószínűséggel agresszív antiszociális viselkedési rendellenességek diagnosztizálhatók, gyakran ADHD-diagnózissal rendelkeznek, de hajlamosak a depresszióra és a szomatizációra is. Ezek megoldása nem a hatóságok feladata, de a beavatkozás igen. „Ha nem avatkozunk be, a traumatikus tapasztalatok az áldozatok teljes élettartamát meghatározzák.” - fogalmazott élesen dr. Frank Bergmann,⁵²⁹ rámutatva ezzel a jelzőrendszer komoly felelősségére.

Németországban egy, az orvosok által megfogalmazott tanulmány pontokba szedte saját elsődleges feladataikat, mint a beszélgetés-hallgatás-kérdezés, a zavartalan légkör megteremtése, a kockázati helyzet tisztázása (ideiglenes elhelyezés megfontolása), az interdiszciplináris támogatás, de mindenekelőtt a dokumentálás. „Az orvosok központi szerepet játszanak az anyák és gyermekek erőszak által okozott stresszének felismerésében és a segítségnyújtásban” - mondta dr. Susanne Schwalen, az Észak-Rajna Egészségügyi Szövetség vezető orvosa, a „Családon belüli erőszak és gyermekjólét” c. rendezvényen 2018 novemberében. Az Orvosok Házában az ifjúsági jóléti hivatalokból, a tanácsadói központokból, a rendőrségről érkezők, valamint a szülésznők, ápolók és oktatók jelenlétükkel megmutatták, hogy a téma szakmaközi kérdés. Az Orvostudományi Szövetség vezető orvosa szerint a német ifjúsági jóléti hivatalok 2014-ben mintegy 124.000 eljárást indítottak a gyermek jólétét érintő kockázat felmérésére, és 2017-ben csaknem 22.000 eljárás során fedeztek fel akut gyermekjóléti kockázatot. Andreas Bothe államtitkár - az Észak-Rajna-Vesztfália Gyermek-, Család-, Menekültügyi és Integrációs Minisztériumától - hangsúlyozta, hogy az államnak be kell lépnie, ha a gyermek jóléte veszélyben van.⁵³⁰ Így vélekednek ők, ezáltal ilyen eredményeket tudnak felmutatni.

⁵²⁸ Uo.

⁵²⁹ Uo.

⁵³⁰ A konferencia összefoglalója: Gewalt in der Familie wird von Kindern als existenzielle Bedrohung erlebt. https://www.aekno.de/fileadmin/user_upload/RheinischesAerzteblatt/Ausgaben/2019/2019.02.029.pdf

Nos hazánkban ezzel szemben számos ügyben tapasztalható, hogy a hatóságok és a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai igyekeznek elhatárolódni a családi erőszaktól, és azt - régmúlt korok emlékeként - továbbra is szeretnék tabuként kezelni. Erről beszélt Solt Ágnes is 2019 év végén egy vele készült interjúban: *„A kutatás, majd az ezt követő „országjárás” és előadás-sorozat során feketén-fehéren kiderült, milyen óriási különbségek vannak járási szinten az országban a tekintetben, hogyan működik és hogyan nem a gyermekvédelmi védőháló. Hol vannak elakadások, az együtt nem működések, az információk megrekedése.”* Tapasztalatai szerint a gyermekvédelmi rendszerben komoly feszültség húzódik, amely a folyamatos információcsere akadozására vagy hiányára, illetve a szakemberek eltérő szemléletéből fakadó együttműködési nehézségekre, a rendszer mulasztásaira és rossz döntéseire vezethető vissza.⁵³¹

A bántalmazottak elmondásából kitűnik, hogy a rendőrségek ezen a ponton is bizonytalanok, a család fogalmát csak a legszűkebben értelmezik. Előfordult, hogy sokadszorra verekedett össze testvére élettársával (sógorával) az ittas elkövető, a kikerkező rendőr mégis azt mondta: *„Nem a feleségét ütötte meg, ez nem családi ügy. Próbáljanak meg kibékülni.”* - és további intézkedés nélkül elmentek a helyszínről úgy, hogy az elkövető és az áldozat közös háztartásban éltek.⁵³² Az egyik szakmai fórumon arról számoltak be, hogy a gyámhatósági ügyintéző azt mondta az édesanyának: *„Ha a kislány jogszabályok után akar érdeklődni, akkor fogadom magukat, de ha érzelmeket is bele akar vinni, akkor nem tudok segíteni.”*⁵³³ Talán az bántja az érintetteket leginkább, hogy a bizonyítás lehetetlenségére hivatkozással megpróbálják őket lebeszélni a feljelentésről, elmondásaikat kétkedéssel fogadják, a vallomásfelvétel során közöny és nagyfokú bizonytalanság uralkodik a támogató és segíteni akaró légkör helyett. Zömmel arról beszéltek, hogy az egész eljárás során rájuk tolják a bizonyítási felelősséget, ha pedig már minden tőlük telhetőt megtettek, továbbra is „vakarják a fejüket”. Az új joganyagok és az új ORFK utasítás ellenére sem ritka, hogy a rendőrség semmiféle tájékoztatást nem nyújt a sértettek részére (távoltartás vagy anyaotthon igénybevételenek lehetősége, áldozatvédelmi- és krízisközpontok stb.), sőt ameddig csak lehet, próbál távol maradni a családi veszekedésektől - ezzel pedig a hatóságok magukat tartják távol a sértettektől, és nem az elkövetőt.

⁵³¹ Hornyik Zsuzsanna: Családon belüli erőszak Magyarországon - interjú Solt Ágnessel. Belügyi Szemle 68. évf. 2020/2. <https://belugyiszemle.hu/hu/node/214>

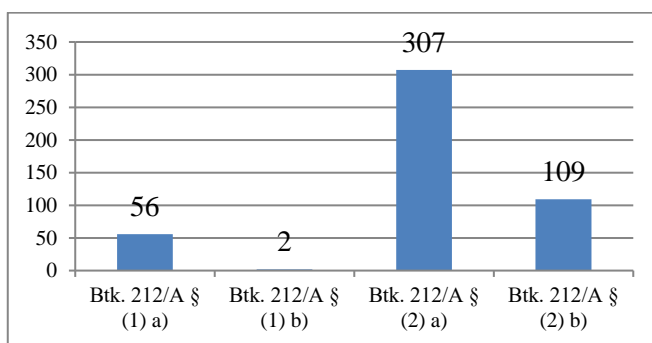
⁵³² Kutatási interjú (saját): Cs. Eleonóra.

⁵³³ Kutatási interjú (saját): G. Ibolya.

2.3. A cselekmények minősítése, főbb tendenciák

A jogerős ítéletek alapján a kapcsolati erőszak egyes cselekményei a vizsgált három évben az alábbi mértékben fordultak elő:

4. ábra: A kapcsolati erőszak bűncselekményének minősítései a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db/3 év)

Legtöbb esetben a Btk. 212/A. § (2) bekezdés a) pontja szerint mondták ki a vádlottak bűnösségét, ami azt jelenti, hogy leginkább könnyű testi sértést és tettleges becsületsértést követtek el hozzátartozóik sérelmére. Ezt követi a (2) bekezdés b) pontjában szabályozott súlyos testi sértés alapesete, a könnyű testi sértés minősített esetei, a személyi szabadság megsértésének alapesete, illetve a kényszerítés. Az (1) bekezdés a) pontja szerint minősülő, a sértett emberi méltóságát súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartás elkövetésében a bíróságok 56 vádlottat találtak bűnösnek; míg 2 vádlott felelt az (1) bekezdés b) pontja szerint, mert a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyona tartozó anyagi javak elvonásával a sértettet súlyos nélkülözésnek tették ki. Az oszlopok összeadásával a 443 vádlott vonatkozásában összesen 474 elítélést láthatunk, ami abból adódik, hogy egyes vádlottak tekintetében a bíróságok nemcsak az egyik, hanem a másik pont szerint is kimondták a vádlottak bűnösségét.

Rendkívül találóan fogalmaz Rotraut Oberndorfer, amikor a családon belüli erőszak kutatásairól beszámolva arra jut: a fizikai erőszak egyfajta univerzális kódex, amely kulturálisan hatékony, és amelyet minden élőlény megért, ezáltal a hatalom demonstrálásának legegyszerűbb eszköze. Felhívja a figyelmet arra is, hogy a családon belüli erőszak számos esetben csak a (külön)válást követően kerül nyilvánosságra, melyben a „természet adta” gyermek védelme érdekében az államnak beavatkozási kötelezettsége

van.⁵³⁴ Az erőszakos cselekmények minden családtag számára problémát jelentenek, azonban a gyermekek nemcsak akkor szenvednek, amikor sérelmükre efféle bűncselekmény történik, hanem akkor is, amikor erőszakos magatartás tanúi - rögzíti több kutatás és tanulmány összegzéseként a Freiburgi Egyetem.⁵³⁵ Az erőszak előfordulására és gyakoriságára vonatkozó információk mellett - a pszichológiai és társadalmi helyzetek jobb megértése érdekében - további adatokat is gyűjtöttek, így vizsgálták a szülők életkörülményeit, otthonát, illetve a szubjektív magyarázatokat és értékeléseket, emellett pedig a szülőket közvetlenül is megkérdezték.⁵³⁶ Nagy László Tibor az erőszakos bűnözés trendjeit vizsgáló tanulmányában kiemelte, hogy az mindenkor a kriminalitás gerincvonalát jelenti. Ezen cselekmények - bár más és más jogi tárgyat sértenek vagy veszélyeztetnek - az össz-bűnözésről alkotott kép szubsztanciális összetevőjének számítanak, minőségi változásuk és eldurvulásuk pedig összességében aggasztónak tűnik.⁵³⁷ Barabás A. Tünde munkája az erőszakos bűnözés egy másik dimenzióját, a sértettek sajátosságait mutatja be, s rávilágít azokra a jellemzőkre, amelyek az erőszak áldozatait markánsan megkülönböztetik más típusú cselekmények áldozataitól, ezáltal áldozati profiljuk is másként rajzolódik ki.⁵³⁸

⁵³⁴ Rotraut Oberndorfer: Häusliche Gewalt im Spiegel der Forschung. Gewalt in der Familie und gesellschaftlicher Handlungsbedarf. Tagungsdokumentation. 8. o.

https://www.ifb.bayern.de/imperia/md/content/stmas/ifb/materialien/mat_1999_4.pdf

⁵³⁵ Universität Freiburg: Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz.

https://www.kinderschutz.ch/de/studie.html?file=files/media/Dokumente/Publikationen/Studien/2_Zusammenfassung_Studie_Gewaltstudie_KS.pdf

Ld. részletesen:

- Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz Eine wissenschaftliche Begleitung der Präventionskampagne «Starke Ideen – Es gibt immer eine Alternative zur Gewalt» Institut für Familienforschung und -beratung der Universität Freiburg, 2020 im Auftrag von Kinderschutz Schweiz.

- Brigitte Schöbi, Pauline Holmer, Angela Rapicault & Dominik Schöbi: Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz Eine wissenschaftliche Begleitung der Präventionskampagne «Starke Ideen – Es gibt immer eine Alternative zur Gewalt». Eine Studie im Auftrag von Kinderschutz Schweiz 2020

- Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz Physische und psychische Gewalt in Erziehung und Partnerschaft in der Schweiz: Momentanerhebung und Trendanalyse Institut für Familienforschung und -beratung. Universität Freiburg.

- Dominik Schöbi, Susanne Kurz, Brigitte Schöbi, Gisela Kilde, Nadine Messerli, Brigitte Leuenberger: Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz Physische und psychische Gewalt in Erziehung und Partnerschaft in der Schweiz: Momentanerhebung und Trendanalyse. Eine Studie im Auftrag von Kinderschutz Schweiz 2017

- Dominik Schöbi & Meinrad Perrez: Bestrafungsverhalten von Erziehungsberechtigten in der Schweiz Eine vergleichende Analyse des Bestrafungsverhaltens von Erziehungsberechtigten 1990 und 2004 im Auftrag des Bundesamts für Sozialversicherung unter der Leitung von Meinrad Perrez. Universität Fribourg 2004

https://www.kinderschutz.ch/de/studie.html?file=files/media/Dokumente/Publikationen/Studien/2_Zusammenfassung_Studie_Gewaltstudie_KS.pdf

⁵³⁶ Kinderschutz Schweiz: Studie zum Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz.

<https://www.kinderschutz.ch/de/studie.html>

⁵³⁷ Nagy László Tibor: Az erőszakos bűnözés trendjei az ERÜBS-adatok alapján. Bűncselekmények és elkövetőik 1995-2005. In: Országos Kriminológiai Intézet Kriminológiai Tanulmányok Budapest, 2008/45. 13. o. http://www.okri.hu/images/stories/KT/kt45_2008_sec.pdf

⁵³⁸ Barabás A. Tünde: Az erőszakos bűncselekmények sértettjei (1995-2005) In: Országos Kriminológiai Intézet Kriminológiai Tanulmányok Budapest, 2008/45. 43-72. o.

2.4. Elkövetési magatartások

Az eljárás összes szereplője (elkövető, védő, sértett és a hatóság) számára kardinális kérdés már a büntetőeljárás legelején, hogy a bíróság milyen konkrét magatartás esetében látja megvalósítottnak adott bűncselekményi fordulatot? Az alábbiakban azokat a gyakorlatban legjellemzőbb elkövetési magatartásokat ismertetem először általánosságban, majd a fejezet további részében konkrét jogeseteken keresztül - olykor célzottan szó szerinti idézetekkel -, amelyek megalapozták az egyes bekezdések és pontok alkalmazását:

a) Btk. 212/A (1) bekezdés a) pont,
az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartás:

- becsmérlő kifejezések és trágár szavak használata (pl. semmit érő, dologtalan, nyomorék, buzi, rohadt gecsi, köcsög, kurva, ringyó, ribanc)
- törés-zúzás, tányérok és poharak dobálása, bútorzatok és használati tárgyak megrongálása, összetörése, rugdosása
- folyamatos dührohamok (kiabálás, üvöltözés)
- ablakok, nyílászárók betörése
- tetteges bántalmazás nélküli rövid ideig tartó dulakodás
- számonkérések és ellenőrzések különböző formái (a sértett elszámoltatása szabadidejéről, családi és baráti kapcsolattartás akadályozása, megfigyelő kamerák felszerelése, a sértett helymeghatározási adatainak nyomon követése - gps, lakáskulcs és mobiltelefon elvétele / használatának megtiltása stb.)
- mobiltelefon és egyéb tárgyak, étel, ital kézből való kilökése
- a ruházatok, illetve használati tárgyak összevágása, elégetése, kidobása
- a személyes iratok elvétele az eltávozás / menekülés megghiúsítása céljából
- nyaklánc, karlánc, fülbevaló elszakítása
- kozmetikai és higiéniai szerek megsemmisítése

„Levágom az ujjaidat egyenként!”
 „Lassú haláloz lesz!”
 „Kifordítalak a bőrödből!”
 „Te majom, kérsz banánt?”
 „Vérben fogsz tocsogni, de előtte kénsavat spriccelek a szemedbe!”
 „Elvittelek nyaralni, annyival minimum tartozol, hogy leszopsz!”
 „Kivéreztetlek, mint egy disznót!”
 „Egyesével nyomkodom ki a szemeidet!”
 „Fejszével és feszítőékkel verem szét a fejedet!”
 „A rák egye ki a méhedet!”
 „Mikor döglesz már meg? A rohadás jönne rád! Ha magadtól nem döglesz meg, majd én teszek róla!”
 „Kelj fel kövér disznó, punnyadt tehén ne aludjál, menjél dolgozni te semmirekellő!”
 „A kutyám leszel érted? A csicskám!”

Az emberi méltósághoz való jog szerepe, felfogása és értelmezése eltérő a különböző jogrendszerekben és államokban,⁵³⁹ fogalmának tisztázása pedig régóta foglalkoztatja a szakirodalmat, de méginkább az új bűncselekményi tényállással kapcsolatba kerülő jogalkalmazókat. A méltóság változó és egyenlőtlen fokban van meg az egyes emberekben, ezen kívül mértéke sem állandó, mert ez nem is lehetséges.⁵⁴⁰ Elképzelhető, hogy a sértett az egyik alkalommal (még) méltósággal reagál egy sértésre, de a másik alkalommal már nem,⁵⁴¹ továbbá vannak személyek, akiknek magasabb a tűrőképességük és ingerküszöbük, míg másoknak alacsonyabb. Mindent összevetve az emberi méltóság az emberi értékesség egyfajta szinonimájaként fogható fel,⁵⁴² ebből fakadóan pedig az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartás tanúsításának megítélése rendkívül képlékeny, ingoványos talaj mellett, hogy szélsőségesen szubjektív.

b) Btk. 212/A (1) bekezdés b) pont,
a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javak elvonása, amely a sértett súlyos nélkülözését eredményezi:

- pénzüsszegek (családi pótlék, gyermektartás, járadék, munkabér stb.) teljes vagy részeges elvonása a sértettől
- személygépkocsi és/vagy annak iratai elvétele a mindennapi élet megnehezítése céljából (munkahelyre történő utazás, bevásárlás, gyermekek szállítása stb.), a gépjárműhasználat teljes körű megtiltása
- a sértett éheztetése, vagy az ún. konyhapénz önkényes beosztása / kizárólagos kezelése
- a gyermekek szükségleteihez történő hozzájárulás megvonása
- az ingatlan komfortfokozatának csökkentése (melegvíz, fűtés, villany, internet kikötése)
- anyagi hozzájárulás megtagadása a családi kiadásokhoz, rezsiköltségekhez

Az iratok szerint ennek a pontnak érdemi gyakorlata nincsen, melynek oka abban rejlik, hogy amennyiben a közös anyagi javak elvonása már ilyen mértékű volt, ott rendszerint más, súlyosabb bűncselekmény is megjelent [jellemzően a kapcsolati erőszak (2) bekezdése], s ezzel a tényállás szubszidiárius pontja elenyészett. Érdeemes a tényállás fonalán (súlyos nélkülözést eredményez) végigvezetni azon élethelyzeteket is, amikor az elkövető magatartása ugyan még nem fajult tettelegességig, de hozzátartozóit anyagilag hozza és tartja ily mértékben függő, ezáltal teljes mértékben kiszolgáltatott helyzetbe.⁵⁴³

⁵³⁹ Barcsi Tamás: Az emberi méltóság filozófiája. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Filozófia Doktori Iskola. PhD értekezés. Pécs, 2011. 139. o.

⁵⁴⁰ Balázs Zoltán: Emberi méltóság. Jogelméleti Szemle 2005/4. <http://jesz.ajk.elte.hu/balazs24.html>

⁵⁴¹ Uo.

⁵⁴² Uo.

⁵⁴³ Egy 2010-ben végzett kutatásban 3000 britet kérdeztek meg arról, hogy mi aggasztja őket a legjobban, és ezek között első helyen szerepeltek a pénzügyi nehézségek (megélhetési költségek, teljes pénzhiány, számlák

c) Btk. 212/A (2) bekezdés a) pont,
könnyű testi sértés; tetteges becsületsértés:

- testszerte történő bántalmazás eszköz használatával (piszkavas, seprűnyél, fakanál, husáng, vasdorong, mérleg, serpenyő, vasaló, hajvasaló, kapa, fazék, gázperzselő, vipera, csákány, nadrágszíj, vödör stb.) vagy anélkül
- ütések, rúgások és ezek kombinációja
- megcibálás, dulakodás, lökdösődés, földön való húzás, lépcsőn lelökés
- szekrénynek, ajtónak, bútoroknak, egyéb tárgyaknak történő nekilökés
- nyaklánc, karlánc, fülbevaló és egyéb testékszerek sértettről való leszakítása
- haj kitépése, haj levágása
- műköröm letépése
- leteperés, rákönyökölés, harapás, karmolás, földre rántás, fojtogatás
- a sértett ruházatának megtépése, megrángatása
- a sértett levizelése, leköpése, lefejelése, lehányása

d) Btk. 212/A (2) bekezdés b) pont,
súlyos testi sértés alapesete;

könnyű testi sértés súlyosabban minősülő esetei (aljas indokból vagy célból, védekezésre / akaratnyilvánításra képtelen személy sérelmére, az elhárításra idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére);
személyi szabadság megsértése, kényszerítés:

- ököllel, tenyérrel vagy eszközzel történő bántalmazás vagy rúgás eredményeként bekövetkezett orrcsonttörés, egyéb végtagtörések és sérülések
- késsel történő megszurások
- lakásba, gépjárműbe, egyéb helyiségekbe történő bezárás, a sértettek „fogva tartása”
- a sértett kényszerítése erőszakkal vagy fenyegetéssel arra, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön (pl. gyermekét arra kényszerítette, hogy gyűjtsa fel édesanyját; a sértett menjen ki a kertbe és végezzen önakasztást; ne adjon enni a gyermeknek; verje meg a gyermeket; nem ihat vizet; fogyasszon kábítószer; túrje el a szexuális közeledést; létesítsen szexuális kapcsolatot a vádlott barátjával is, ne tegyen feljelentést stb.)
- e körben értékelték a bíróságok a kiskorúak és idős korúak elleni cselekményeket, mint a könnyű testi sértés kapcsolati erőszak bűncselekményébe épített minősített eseteit

2.5. A nyomozó hatóságok minősítése és azok főbb következményei

a) Bármiféle bűncselekményi minősítés előtt: látlelet megkövetelése

A sértetti nyilatkozatokból kitűnik, hogy még mielőtt megindulna bármilyen eljárás, általában azt mondja a rendőrség, hogy a bántalmazott először csináltasson látleletet, és majd utána tegyen feljelentést. Így például: „Ezt követően H. Mónikával közöltem, hogy vetessen látleletet, majd tegye meg feljelentését K. János ellen testi sértés miatt.”⁵⁴⁴ A hibás minősítésen túlmenően méltánytalan felkérés ez a sértettek felé, ugyanis megindult büntetőeljárásban a nyomozó hatóság megkeresése alapján az egészségügyi intézmény térítésmentesen teljesíti az ambuláns lap kiadását, amely egyébként a háziorvosi szolgáltatások közé tartozik, és a látlelet készítése alapesetben nem az egészségbiztosítás terhére, hanem térítési díj ellenében vehető igénybe.⁵⁴⁵ Félrevezető kérés lehet a látlelet megkövetelése amiatt is, mert ez a bántalmazottak felé azt sugallhatja, mintha anélkül nem indulhatna meg az eljárás, vagy mintha ennek hiánya a bizonyítást lehetetlenné tenné.

b) Magánindítvány megkövetelése és annak szükségtelen rögzítése

Egy hivatalból üldözendő bűncselekmény esetén magánindítvány megkövetelése nemcsak értelmetlen, érthetetlen és jogellenes, hanem mind a sértettre, mind az eljárás további menetére nézve helyrehozhatatlan eljárási hibákat okozhat. A magánindítvány problematikája körül kialakult aggasztó gyakorlat a következő fejezet tárgykörébe tartozik, de már a bírói szakban jogerősen befejeződött ügyek kapcsán előtérbe került.

ba) Ilyen tartalmú vallomása ellenére B. Györgynét is megnyilatkoztatták, hogy kíván-e élni ezen jogával, aki elmondta, hogy igen, azért jött ide. „Nem akar onnan kiköltözni hiába kérem, fenyeget engem, rendszeresen bántalmaz. Korábban is bántalmazott már engem a jelenlegi eseten kívül, több alkalommal megütött kék-zöld foltok voltak rajtam, de nem mertem ellene feljelentést tenni. (...) Amennyiben erre lehetőség van, kérem a megelőző távoltartás elrendelését S. Imre ellen, mert nagyon félek tőle, hogy bántalmaz engem a lakásomban. Haza is alig merek tőle menni.”⁵⁴⁶

bb) Egy külön nyilatkozatot vettek fel a feljelentőtől, mert a kapcsolati erőszak bűncselekményét könnyű testi sértésnek minősítették, tudomásul vetették a sértettel, hogy a bírósági eljárás illetékköteles (akkor 5.000 Ft) annak ellenére, hogy az édesanya elmondta: őt a fia rendszeresen bántalmazza, ennek tényét a rendőri jelentés is rögzíti olyannyira, hogy ideiglenes távoltartás elrendelését látta szükségesnek.

⁵⁴⁴ Szegedi Rendőrkapitányság Tarjánvárosi Rendőrőrs 06010/1840/2017. bü., Szegedi Járási Ügyészség B.2735/2017.

⁵⁴⁵ Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat. (OKIT) A bántalmazottak segélyvonala. <http://bantalmazas.hu/hirek/9>

⁵⁴⁶ Tamási Rendőrkapitányság 17050/342/2016. bü., Tamási Járási Ügyészség B.347/2016., Tamási Járásbíróság 23.B.71/2016/2.

„Sz. József és én egy családi házban élünk. Amikor italozik, nagyon félek tőle, olyankor mindig bánt engem és kiabál velem. Amikor ittas nem is merek hozzászólni, de olyankor mindig belém köt mindenféle indokkal és ismét bánt.” - kezdi vallomását 78 éves sértett. Az ügyben meghallgatták a szomszédban élő tanúkat is, akik elmondták, hogy sokszor az utcára kell menekülnie tomboló fia elől, időnként pedig úgy ellöki, hogy segítség nélkül fel sem tud kelni.⁵⁴⁷

A rendőrök ugyan többnyire nem jogászok, ettől függetlenül tisztában kell lenniük a munkájuk alapját képező joganyaggal. Az áttekintett bűnügyi iratok azt mutatják, hogy ezeket a tájékoztatásokat olykor az ügyészségek és a bíróságok is továbbgörgetik, és azokat a vádiratba és az ítéletbe is belefoglalják. A veszekedések alkalmával az egyik sértett vagy pofonokat kapott vagy ököllel bántalmazta őt a vádlott, a kezeit szorította, cibálta, nagy erővel bútoroknak lökte úgy, hogy elesett, elvette a pénztárcáját vagy a spórolt pénzét stb. A vádirat ebben az ügyben is tartalmazza: „B. Emese sértett a magánindítványát a törvényes határidőn belül előterjesztette élettársával, B. Róbert vádlottal szemben”, a bíróság pedig úgyszintén rögzíti: „B. Emese sértett hozzátartozójával, a vádlottal szemben joghatályos magánindítványát előterjesztette.”⁵⁴⁸ Mindezek mellett a törvényes tájékoztatások és figyelmeztetések, valamint azok foszlányai is megjelentek az ország különböző pontjain, vagy akár ugyanazon szervezeti egységnél: „Megértettem, hogy a Dávid ellen hivatalból indul eljárás (...), megértettem azt is, hogy a kapcsolati erőszak büntetének esetében hivatalból jár el a hatóság.”⁵⁴⁹

c) A nyomozások irányának téves meghatározása

A kutatás alapján az látható, hogy a nyomozó hatóságok túlnyomó többsége a rendőri jelentés, a feljelentés, illetve a helyszínen felvett tanúvallomások ellenére nem a kapcsolati erőszak bűncselekményében, hanem más, tradicionálisan megszokott bűncselekmény miatt rendeli el a nyomozást akkor is, ha a sértettek egyértelműen régóta fennálló, többszöri bántalmazásról számolnak be. Ezeket a minősítéseket a rendőrségek többnyire csak az ügyész(ség)ek jelzései alapján minősítik át, de inkább jellemző, hogy az átminősítések ügyészi szakban történnek. A nyomozó hatóságok minősítésére általánosságban jellemző, hogy a kapcsolati erőszak bűncselekményét - kevés kivételtől eltekintve - egyáltalán nem

⁵⁴⁷ Jászberényi Rendőrkapitányság Közrendvédelmi Osztály Jászfényszaru Rendőrőrs 16020/460/2015. bü. Jászberényi Járási Ügyészség B.518/2015., Jászberényi Járásbíróság 6.B.429/2015/9., Szolnoki Törvényszék, mint másodfokú bíróság 2.Bf.1240/2016/3.

⁵⁴⁸ Székesfehérvári Rendőrkapitányság Vizsgáló Osztály Élet- és Ifjúságvédelmi Alosztály 07010/1063/2015. bü., Székesfehérvári Járási Ügyészség B.1720/2015., Székesfehérvári Járásbíróság 7.Bpk.776/2015/2.

⁵⁴⁹ Székesfehérvári Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 07010/150/2017. bü. sz. feljelentési jegyzőkönyv, Székesfehérvári Járási Ügyészség B.242/2017.

ismerik fel még úgy/akkor sem, hogy annak tényállási elemeit maguk rögzítik a feljelentésekben, összefoglaló jelentésekben, előterjesztésekben, egyéb iratokon. Mindez pedig azt eredményezi, hogy a nyomozások iránya félrecsúszik, mások lesznek a prioritások, melynek hatására olyan eljárási cselekmények maradhatnak el, amelyek pótlására később már nem lesz lehetőség.

Az ilyen módon létrejött megalapozott gyanú közlése miatt több gyanúsított jelentett be panaszt, melynek nyomán az egyes ügyészségek észlelték - és panaszeltutasító határozatukban rögzítették - a helytelen minősítést.

„A nyomozó hatóság 2015. június 17. napján foganatosított intézkedésével 1 rb. garázdaság vétsége (Btk. 339. § (1) bekezdés) és 2 rb. könnyű testi sértés vétsége (Btk. 164. § (2) bekezdés) megalapozott gyanúját közölte O. Attila Mihállyal, aki a nyomozó hatóság ezen intézkedése ellen panaszt jelentett be, és tagadta a terhére rótt bűncselekmény elkövetését. A panasz nem alapos. A rendelkezésre álló bizonyítékok alapján O. Attila Mihállyal szemben nem a közölt, hanem egy másik bűncselekmény megalapozott gyanúja áll fenn. A gyanúsítás közlésben foglaltak ugyanis a Btk. 212/A § (1), illetve (2) bekezdés a) pontja szerinti kapcsolati erőszak büntette megállapítására alkalmasak, nem pedig a közölt garázdaság, illetve testi sértés vétsége megállapítására.”⁵⁵⁰

d) Bűncselekmény-választási kényszer

Azokban az ügyekben, amikor észleli a rendőrség a zaklatás vagy egyéb bűncselekmény megvalósulását, nem gyanúsítja meg az elkövetetőt az ezzel párhuzamosan elkövetett más bűncselekményekkel, mintha ezek egymást kizáró tényezők lennének. Olybá tűnik az iratok alapján, mintha a nyomozó hatóságok valamiféle választási kényszer alatt éreznék magukat: leírják ugyanis a kapcsolati erőszak, a zaklatás, az életveszélyes fenyegetések, a súlyosabb testi sértések, a magánlaksértések, a kiskorú veszélyeztetése stb. egyértelmű megvalósulását, rendelkezésre állnak a magánindítványok ott ahol szükséges, mégis a végére valahogy láthatatlanná válik a sok egyéb cselekmény, és a végére marad egy-egy, de inkább csak egyetlen.

⁵⁵⁰ Így például Kiskunfélegyházi Járási Ügyészség B.586/2014., Kiskunfélegyházi Járásbíróság 2.B.126/2015/13. L. Bernadett feljelentése alapján indult eljárás, mivel volt élettársa zaklatta őt, az utcán nekijáratott kerékpárral, a haját rángatta, kezéből a telefont kicsavarta. Ezt követően ismét bántalmazta a munkahelye előtt, pofon ütötte, egy slusszkulccsal oldalba szúrta és leköpte.

e) A nyomozások koronája: fokozott ügyészi felügyelet

A nyomozás eredményességét veszélyeztető körülmény észlelése miatt a vizsgálattal érintett időszakban több ügyben jelentettek be az ügyészségek fokozott ügyészi felügyeletet,⁵⁵¹ melynek során utasításokkal látták el a rendőrséget. Az egyik ügyben erre azért volt szükség, mert az iratokat a sértett távoltartására irányuló kérelmével kapcsolatos intézkedés mellett azzal küldte meg a nyomozó hatóság, hogy az ügyész nyilatkozzon: könnyű testi sértés vétsége miatt a vádképviselőt átveszi-e.

„A Btk. 212/A § (2) bekezdés a) és b) pontjai szerint a könnyű testi sértés vétsége, a tettleges becsületsértés vétsége, a súlyos testi sértés büntette, az aljas indokból vagy célból elkövetett könnyű testi sértés büntette, valamint a személyi szabadság megsértésének büntette rendszeres elkövetés esetén kapcsolati erőszakot valósít meg. A rendszeres elkövetés legalább két, rövid időközönkénti elkövetést jelent, ami adott ügyben nyilvánvalóan megvalósult, a rendszeresség pedig az ugyanazon személy sérelmére elkövetett különböző Btk. tényállások között egységet keletkeztet, vagyis a Btk. 212/A § (2) bekezdésének a) és b) pontjaiban felsorolt több bűncselekmény azonos sértett sérelmére történő elkövetése is I rendbeli testi sértéssel elkövetett kapcsolati erőszak büntettének minősül. A nyomozó hatóság ezt nem ismerte fel, így anyagi jogszabályt sértve a cselekményt helytelenül minősítette annak ellenére, hogy a gyanúsítás közlésekor a jelenleg rendelkezésre álló adatok már a nyomozó hatóság előtt is ismertek voltak. A további nyomozás során a fentiek figyelembe vételével kell eljárni, e bűncselekmény pedig közbűnc, a büntethetőséghez magánindítvány nem szükséges függetlenül attól, hogy az egységet keletkeztető egyes bűncselekmények önállóan csak magánindítványra büntethetőek.” - írta instrukcióként a járási és nyomozó ügyészség csoportvezető ügyésze.⁵⁵²

2.6. Minősítési hibák az erőszak formája és a tényállás kapcsolatában

a) A könnyű testi sértés és az erőszakos magatartás elhatárolása

A Btk. 212/A. § (2) bekezdés a) pontja szerinti könnyű testi sértés, illetve az (1) bekezdés a) pontja szerinti erőszakos magatartás elhatárolása az egyes ügyekben nehézséget okozott. Több ügyben látható, hogy a vádlott eleinte becsmerli, szidalmazza a sértettet, a bútorokat rongálja, ajtó- és ablaküvegeket tör be, majd ezek a dolog elleni erőszakos magatartások

⁵⁵¹ 11/2003. (ÜK.7.) LÜ utasítás 37. § b) pont III. fordulata alapján / hatálytalan 2018.07.01. napjától.

⁵⁵² Barcsi Rendőrkapitányság Vizsgáló Osztály 14020/15/2017. bü., Kaposvári Járási és Nyomozó Ügyészség 142/2017., Barcsi Járásbíróság 1.Bpk.21/2017/2.

később áttevődnek a személyekre is - megvalósítva ezzel már a Btk. 212/A. § (2) bekezdését. A minősítés több ügyben mégis az (1) bekezdés a) pont maradt, ahol viszont a tettegesség szóba sem jöhet. Megjegyzendő, mindennek nemcsak a törvényes minősítés fontossága, hanem a későbbi előzménypriorálás, és a közhiteles bűnügyi nyilvántartási rendszer (büntettesek nyilvántartása, ún. priusz) helyessége⁵⁵³ miatt is kiemelt jelentősége van.

Így például:

aa) A vádlott édesanyjával szemben tanúsított erőszakos és megalázó magatartást („vasutas kurvának”, „vén kurvának” nevezte, azt mondta rágyújtja a házat, folyton ennivalót és pénzt követelt tőle), majd később már fojtogatta is, három alkalommal pedig pofon ütötte. Ennek ellenére az eljáró ügyészség mégis a Btk. 212/A. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott bűncselekmény miatt emelt vádat, és a minősítést a bíróság sem helyesbítette.⁵⁵⁴

ab) Egy másik ügyben úgyszintén az (1) bekezdés a) pontja miatt mondta ki a vádlott bűnösségét a bíróság, de korábban az ügyészség is eszerint minősített: vádlott az élettársát nyakánál fogva megragadta, konyhaszekrénynek lökte, tenyérrel testszerte megütötte úgy, hogy a sértett a földre esett. A jogerős ítélet rögzíti, hogy „*A vádlott cselekménye folytán a sértett 8 napon belül gyógyuló, zúzódásos, felületes sérüléseket szenvedett.*”⁵⁵⁵

ac) A vádirattal egyezően a jogerős ítélet rögzíti, hogy „*K. Ferenc vádlott és K.né Sz. Ildikó házassága megromlott, heti szinten robbant ki közöttük veszekedés. Ezen alkalmakkor gyakran előfordult, hogy vádlott feleségét trágár szavakkal illette, több alkalommal tenyérrel testszerte megütötte, a fülét megcsavarta, a lábára taposott (...) máskor pedig feleségét hajánál fogva a földre rántotta és a konyha padlóján néhány métert húzta. Ezt követően, pár nappal később a nyakánál fogva a falnak nyomta és pár percig így is tartotta. Ezen veszekedések során egy-két alkalommal a vádlott le is köpte a sértettet.*”⁵⁵⁶

b) A könnyű testi sértés és a kapcsolati erőszak törvényi egysége

Általános, úgyszintén sűrűn előforduló gyakorlatként rögzíthető, hogy a kapcsolati erőszak mellett halmazatban megjelennek olyan cselekmények, amelyek egyébként a kapcsolati

⁵⁵³ A bűnügyi nyilvántartási rendszerben lévő az adatokat a nyilvántartó szerv kezeli, a rendszerből adatot továbbít, valamint a kezelt adatokról hatósági bizonyítványt állít ki. Az adatkezelés célja többek között a büntetett előélet tényének igazolása, és a nyilvántartás tartalmazza a bűncselekmény megnevezése mellett többek között annak Btk. szerinti minősítését. Ld. A bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény 3. és 9-11. §-ok.

⁵⁵⁴ Szolnoki Járási és Nyomozó Ügyészség B.611/2016., Szolnoki Járásbíróság 16.B.867/2016/15.

⁵⁵⁵ Hódmezővásárhelyi Járási Ügyészség B.1089/2016., Hódmezővásárhelyi Járásbíróság 5.Bpk.91/2017/2., Hódmezővásárhelyi Járásbíróság 8.Pk.50.064/2016/3.

⁵⁵⁶ Tamási Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 17050/926/2014. bü., Tamási Járási Ügyészség B.284/2015., Tamási Járásbíróság 20.Bpk.103/2015/2.

erőszak törvényi egységébe tartoznak. „*A kapcsolati erőszak bűncselekményének törvényi tényállási elemei között rögzített rendszeresség következtében a folytatólágosság megállapítása kizárt, illetve a kapcsolati erőszak büntettének a Btk. 212/A § (2) bekezdés a) pontjában rögzített alakzatával a testi sértés bűncselekmény halmazatban nem állhat, a testi sértés vétségét képező cselekmény a kapcsolati erőszak büntettébe beleolvad.*”⁵⁵⁷ (megj.: természetesen ez csak az azonos sértett sérelmére elkövetésnél igaz). Ennek ellenpéldája is megtalálható, amikor a bíróság szétválasztotta az együttélés alatt, illetve után elkövetett cselekményeket, holott a törvényszöveg e vonatkozásban kifejezetten rögzíti az „elkövetéskor vagy korábban” együttélést (így a vádlottat bűnösnek mondta ki kapcsolati erőszak büntettében és könnyű testi sértés vétségében is). Indokolásában kifejtette: „*A vádlott azzal a cselekményével, hogy a sértettet rendszeresen bántalmazta, megalázó kifejezésekkel illette, illetőleg többször le is köpte, és a sérelmére becsületsértést és könnyű testi sértést is elkövetett, elkövette a terhére rótt bűncselekményt. A vádlott azzal a cselekményével, hogy a sértettet egy alkalommal arcon ütötte oly módon, hogy azzal 8 napon belül gyógyuló sérülést okozott, elkövette a Btk. 164. § (1) bekezdésébe ütköző, de a (2) bekezdés szerint minősülő könnyű testi sértés vétségét.*”⁵⁵⁸ Ezt a minősítést korrigálta a II. fokú bíróság azzal, hogy az ítéletet megváltoztatva K. Ernő cselekményeit egységesen a Btk. 212/A § (2) bekezdés a) és b) pontja szerinti kapcsolati erőszaknak minősítette.

c) A bűncselekmény megjelölése, feltüntetése

Mind az ügyészségek, mind a bíróságok gyakran rögzítik azt, hogy a vádlott a Btk. 212/A § (2) bekezdés a) és b) pontját is elkövette, ugyanakkor a helyes minősítés meghatározása ekkor a b) pontos, hiszen a súlyosabbat kell figyelembe venni. Úgyszintén jellemző a minősítések megjelölése kapcsán, hogy az (1) bekezdést, illetve annak valamely pontját is feltüntetik akkor, amikor a vádlott a (2) bekezdésben írt bűncselekményt is elkövette. Számos ilyen esetben kitérnek a törvényszékek arra, hogy a vádlottak terhére megállapított kapcsolati erőszak minősítésének jogszabályi alapja körében szükségtelen utalni a Btk. 212/A. § (1) bekezdés a) vagy b) pontjára akkor, ha a vádlott nemcsak az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartás tanúsításával valósítja meg a

⁵⁵⁷ Mezőkövesdi Járási Ügyészség B.535/2014., Mezőkövesdi Járásbíróság 5.B.233/2015/5., Miskolci Törvényszék 7.Bf.1165/2015/5.

⁵⁵⁸ Szerencsi Járási Ügyészség B.108/2016., Szerencsi Járásbíróság 5.B.38/2016/2., Miskolci Törvényszék 7.Bf.129/2016/9.

bűncselekményt, hanem a (2) bekezdés a) vagy b) pontjában írt bűncselekmények valamelyikét (vagy azokat váltakozva) is elkövette.⁵⁵⁹

Az egyik törvényszék kiemelte: „A cselekmény jogi minősítése törvényes, ugyanakkor egyetértett a törvényszék a főügyészség azon álláspontjával, mely szerint a Btk. 212/A § (1) bekezdésére történő utalás szükségtelen. A 61/2008-as Büntető Kollégiumi vélemény a bűncselekmény bírósági határozatban történő megnevezéséről rögzíti, hogy az ítélet rendelkező részében szöveges minősítés után zárójelek közé foglalva kell feltüntetni, hogy a bűncselekmény hogyan minősül, ennek során pedig azokat a rendelkezéseket, amelyek a törvényi tényállást és a büntetési tételt megadják. Tekintettel arra, hogy a Btk. 212/A (2) bekezdés a) pontja a törvényi tényállást és a büntetési tételt is tartalmazza, így a Btk. 212/A § (1) bekezdésének feltüntetése szükségtelen.”⁵⁶⁰

2.7. Rendőrségi határozatok elleni panaszok / a döntések hatályon kívül helyezése

A sértettek számára kedvezőtlen rendőrségi határozatok kritikája nagyszámú ügyben oda vezetett, hogy a panaszok folytán hatályon kívül helyezett döntéseket követő nyomozások hatására jogerős elítélések születtek. Így például Sz. Julianna is panaszt jelentett be, mert a megszüntető határozat nem tartalmazott rendelkezést az egyes törvényi tényállási elemek bizonyítottságára, ellenben hosszasan minősítette a felek párkapcsolatát. A járási ügyészség a panasznak helyt adott, a sérelmezett és egyben törvénysértő döntést hatályon kívül helyezte, a nyomozás folytatását rendelte el, egyúttal megjegyezte: „A nyomozó hatóság érthetetlen módon magánvádas feljelentésként iktatta a feljelentést és megküldte azt a járásbíróságnak. Sértett további, 2015. március hónapban történt bántalmazásról is beszámolt, ekkor rendőri intézkedés is volt a házuknál. A járásbíróság megküldte az ügyészségnek az előtte magánvádra folyamatban lévő bűnügyet azzal, hogy közvadra üldözendő bűncselekmény elkövetése látszik fennforogni.”⁵⁶¹ A nyomozati iratokból és az ítélet indokolásából azonban kitűnik az is, hogy a felek közötti, gyakran tettelegességig fajult viták során a vádlott nemcsak volt élettársát, hanem a gyermekét is bántalmazta. A kiskorú veszélyeztetése és a gyermek sérelmére megvalósult kapcsolati erőszak ebben az ügyben is

⁵⁵⁹ Így például Szegedi Járási Ügyészség B.5435/2013., Szegedi Járásbíróság 6.B.4/2014/21., Szegedi Törvényszék 4.Bf.1504/2014/7.

⁵⁶⁰ Így például Szolnoki Törvényszék, mint másodfokú bíróság 2.Bf.1240/2016/3., Jászberényi Járási Ügyészség B.518/2015.

⁵⁶¹ Az előírt nyomozati cselekmények elvégzését követően a rendőrség vádemelési javaslattal küldte meg az iratokat, melynek eredményeként végül a bíróság bűnösnek mondta ki M. Istvánt testi sértéssel elkövetett kapcsolati erőszak bűntettében.

figyelmén kívül maradt, holott az apa a gyermek többszöri tetteges bántalmazása mellett annak édesanyját is számos alkalommal a kislány előtt verte meg (ld. 16/2017. sz. büntető elvi döntést a gyermek jelenlétében elkövetett bűncselekményről).⁵⁶² Az egyik tanú elmondta: *„Én azt láttam, hogy a kislány nagyon halkszavú, tisztelettudó, anyukájával nagyon jó a kapcsolata. Egyszer kérdeztem tőle, hogy tudott-e otthon gyakorolni (megj.: zeneiskola), ekkor mesélte azt a kislány, hogy nem tudott, mert gond volt otthon. Az apja letépte az anyját, megverte, illetve ő is kapott az apjától. Nem tudnak főzni, mert a gáztekerőket leszedték, a hűtőt sem tudják használni. Én meglátásom szerint nagyon fél az apukájától.”*⁵⁶³

2.8. A bizonyítás speciális körülményei

„Mennyi az elég” a vádemeléshez? Milyen bizonyítékok elegendőek a bíróság számára? Mi történik akkor, ha nincsenek közvetlen tanúk, és főként csak a sértetti nyilatkozatok állnak rendelkezésre? Ilyen, és ehhez hasonló kérdések foglalkoztatják a jogalkalmazókat - de érthető módon főként az ügyészeket - az új bűncselekmény beiktatásától kezdve, ezért a kutatás folyamatában az erre adott bírói reakció felkutatását lényegi feladatként tűztem ki.

2.8.1. Mit kell bizonyítani és hogyan?

Mennyibe kerül mindez a hatóságoknak (a Magyar Államnak) vagy a vádlottaknak?

2018. július 1. napjától a nyomozás két szakaszra - felderítési és vizsgálati szakaszra - bomlott, így fokozott figyelemmel kell lenni arra, hogy a rendőrség által beszerzett adatok a felhasználhatóság szempontjából információk csupán, vagy bizonyítékoknak minősülnek, amelyek a büntetőjogi döntés alapjául szolgálhatnak.⁵⁶⁴ Ez így helyes, de biztos, hogy minden ügyben, automatikusan ki kell rendelni a szakértőt? A jogalkalmazás részéről tapasztalható a határozottabb, lehetőség szerint a kategorikus szakértői állásfoglalások iránti

⁵⁶² „(...) mivel a terhelti bántalmazás a kiskorú sértettek jelenlétében történt, ezért a terhelt kiskorú sértettekkel szembeni magatartása érzelmi és erkölcsi tekintetben is veszélyeztette gyermekei fejlődését. Az ítéleti tényállás szerint a terhelt az élettársának a kiskorú sértettek jelenlétében történő bántalmazásával és szidalmazásával, tehát a kapcsolati erőszak büntetvényé minősülő cselekménnyel követte el a kiskorú veszélyeztetésének büntetést, azaz a kapcsolati erőszak büntetése a kiskorú veszélyeztetésének büntetvével alaki halmazatban áll. Kúria 16/2017. számú büntető elvi döntés [7] és [17] pont.

⁵⁶³ Hevesi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály Vizsgálati Alosztály 10050/1397/2015. bü., Hevesi Járási Ügyészség B.65/2016., Hevesi Járásbíróság 3.B.225/2016/4.

⁵⁶⁴ Kiss Anna: A bizonyítási eljárás az új büntetőeljárás törvényben. *Ügyészek Lapja* 2018/1. 31-33. o. és Kiss Anna: Bizonyítási eljárás az új Be.-ben - I. rész. <https://jogaszvilag.hu/szakma/bizonyitasi-eljaras-az-uj-be-ben-i-resz/>

várakozás,⁵⁶⁵ amely talán az újkeletű megfogalmazásból ered, hiszen az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény 3. § (1) bekezdése szerint *„az igazságügyi szakértő feladata, hogy [...] döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását.* Az új Be. sem változtat azon, hogy a bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában jelentősek. A jövőben sem kell bizonyítani azokat a tényeket, amelyek köztudomásúak, amelyekről az eljáró hatóságoknak hivatalos tudomása van, illetve új szabályként: amelyek valóságát a vádló, a terhelt és a védő az adott ügyben, együttesen elfogadja. Amint arra a Kúria Joggyakorlat-elemző Csoportja is rávilágított az ítéleti bizonyosság körében, a bíró ítélezési tevékenységének alapvető eleme annak feltárása, hogy milyen tényeknek van jelentőségük a jogvita elbírálása során - ennek megvalósítását szolgálja a bizonyítási eljárás. *„A tényállás megállapításánál azonban a jogalkotó a jogalkalmazó segítségére siet, és lehetőséget ad a tények bizonyítás nélküli megállapítására. A bíróság az általa köztudomásúnak ismert tényeket valónak fogadhatja el. Ugyanez áll azokra a tényekre is, amelyekről a bíróságnak hivatalos tudomása van. Ezeket a tényeket a bíróság akkor is figyelembe veszi, ha azokat a felek nem hozták fel.”*⁵⁶⁶ Mind a korábbi, mind pedig az új Be. szerint csak akkor kell szakértőt kirendelni, ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, egyéb esetekben nem. Ezen bűncselekményi körökben nincs olyan kötelezően alkalmazandó szabály vagy előírás, amely szerint minden egyes ügyben kötelező lenne szakértő kirendelése még akkor is, ha a bizonyítandó tény nem kérdéses, megítéléséhez egyáltalán nem szükségeltetik nemhogy különleges, de szakértelem sem. Más jellegű ügyekben is általános tapasztalat, hogy vannak bizonyos ügytípusok, amelyekben automatikusan, megszokásból kirendelik a szakértőket, csak *„mert így szoktuk”*.⁵⁶⁷ Nehéz elképzelni olyan gyermeket, akinek érzelmi, erkölcsi fejlődését ne veszélyeztetné az, ha folyton családtagjai szitkozódását hallja, vagy a verekedésig fajuló hangos viták színterén éli mindennapjait,

⁵⁶⁵ Kármán Gabriella: A kriminalisztikai szakértői bizonyítás. A hiteltérdemlőség építőkövei. Országos Kriminológiai Intézet. Budapest, 2019. 321. o.

⁵⁶⁶ Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoport: Összefoglaló vélemény. Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései. Budapest, 2017. 105. o. https://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefogl_velemeny_iteleti_bizonyossag.pdf

⁵⁶⁷ Így például: hulladékgyűjtés rendjének megsértése. Ehhez kapcsolódóan ld. az országos iratvizsgálatok tapasztalatait összegző megállapítások közül a szakértő kirendelésére vonatkozó hibás gyakorlatot:

Garai Renáta: „Hulladék vagy szemét? A hulladékgyűjtés rendjének megsértése - egy kicsit másként”. Magyarország Ügyészsége - Intranet. Legfőbb Ügyészség által szervezett XXVIII. Ügyészségi Szakmai-Tudományos Konferencia - a szekcióelnök (Sóder István) által kiemelt előadás írásos anyaga (2018). Kizárólag az ügyészi szervezet tagjai számára elérhető az Intraneten; illetve

Garai Renáta: A hulladékgyűjtés rendje megsértésének jogalkalmazási kérdései. Vókó György (szerk.) Kriminológiai Tanulmányok OKRI, Budapest, 2018/55. 188-204. o. https://www.okri.hu/images/stories/KT/KT55_2018/kt55_sec.pdf

onnan indul óvodába és iskolába, ilyen környezetben kell tanulnia. Véleményem szerint ezekben az ügyekben a releváns tény megállapítása kizárólag akkor tartozik szakértőre, ha az nem köztudomású, illetve ha arról az eljáró hatóságnak hivatalos tudomása sincs (környezettanulmány, pedagógusi vélemény, nevelési tanácsadó, gyámhatósági iratok, távoltartások). Tapasztalható továbbá, hogy számos esetben nemcsak szakkérdés, hanem jogkérdés eldöntésére is kirendelik a szakértőt, holott a szakértő jogkérdésben nem foglalhat állást, csak a tapasztalati tételekből indulhat ki. Sem a nyomozó hatóság, sem az ügyészség, sem pedig a bíróság nem háríthatja át a szakértőre a jogkérdések eldöntésének feladatát, illetve azon tények megállapítását sem, amelyek tisztázásához nem szükséges különleges szakértelem. Itt utalnék vissza arra, hogy a hozzátartozó kiskorúak jelenlétében történő bántalmazása, vagy előttük trágár kifejezések használata esetén BH-k, EBH-k, BED-ek és egyéb iránymutatások rögzítik, hogy a kiskorú veszélyeztetése - mint veszélyeztetési deliktum - megvalósul, ekként a többletköltséggel járó szakértő kirendelése felesleges.

2.8.2. A vádlottak kitartó és következetes tagadása / „közelebről vagy pontosabban meg nem határozható időpontok”

Jelen pont a kutatási eredmények egyik legfontosabb sarokpontját tartalmazza. A döntések az eljáró bíróságok előremutató - az ilyen ügyeket tárgyaló bírák, de természetesen az ügyészek és a védők számára is -, megfontolást érdemlő indokolásait tartalmazzák, ezért a bűncselekmény jogalkalmazásának elősegítése érdekében a kérdéskörre kiemelt hangsúlyt fektettem. Sokak számára talán meglepő, de számtalan esetben mérlegelnek a sértettek javára a bíróságok, noha az ügyészségek - érthető okokból - tartanak az ilyen jellegű vádemelésektől. Az országos eredményekre való rálátást megelőzően, a kutatás kezdeti stádiumában az ügyészek úgy vélekedtek, hogy bizonyára csak akkor születik bűnösséget kimondó ítélet, ha a vádlottak beismernek, álláspontjuk szerint ellenkező esetben *„lehetetlen ezeket még vádra is elvinni, nemhogy jogerőig”*⁵⁶⁸ - azonban ennek ellenkezője igazolódott be. A kapcsolati erőszak vonatkozásában a vádlottak általában és összességében tagadnak (vagy legalábbis a rendszeres elkövetést mindenképpen tagadják), ez azonban nem gátja a bíróság elmarasztaló döntésének. A cselekmények hátterét, dinamikáját és ciklikusságát ismerve szinte természetesnek mondható, hogy 8 napon belül gyógyuló sérüléseikkel a sértettek nem igazán mennek orvoshoz, nem készíttetnek látleletet, így orvosi irat jobbjára

⁵⁶⁸ Elhangzott: az empirikus kutatás megkezdése előtt az ügyészekkel történt fókuszcsoporthoz szakmai egyeztetés során.

csak az utolsó bántalmazásról van (ha van egyáltalán). Ilyen mennyiségű irat vizsgálata alapján ehelyütt nem tehetek mást, mint hogy azt állítom: a vádlottak tagadásától vagy beismerésétől függetlenül mindezzel a bíróságok is tisztában vannak. A bűncselekmény egyik jellemvonása kiemelt hatással van a jogalkalmazási gyakorlatra (leginkább a bizonyításra), hiszen az elkövetési időpontok konkretizálásának lehetetlensége már az eljárások elején szembetűnő. Ezzel összefüggésben úgy találtam, az eljáró bíróságok sem várják el napra és percre pontosan a „mikor” meghatározását, hiszen éppen a rendszerességre, a többszöri elkövetésre figyelemmel ez nem teljesíthető. A kutatás egyik leghangsúlyosabb megállapítása, hogy nem foghat helyt azon „kifogás”, miszerint ha nincs látlelet vagy orvosi dokumentáció, ha nincs közvetlen tanú vagy egyéb bizonyíték, lehetetlen a jogerős elítélésig jutni. Visszalépve a látlelethez, nyomatékosítani szükséges, hogy az orvosi dokumentáció a vádlott bűnösségét korántsem bizonyítja, csupán azt rögzíti, hogy a páciensnek sérülése keletkezett, de hogy azt számára ki okozta, éppúgy kérdéses lehet. Hiszem, hogy ezekben az ügyekben a jogalkalmazók akkor lesznek sikeresek, ha hozzátartozó sérelmére történő elkövetéskor szinte természetesnek veszik, hogy a lehúzott redőnyök mögött, tanúk nélkül véghezvitt cselekményeiket a gyanúsítottak/vádlottak aligha fogják beismeri. Miért is tennék? Az elkövetők is bíznak, bizakodnak, csak ők az ellentábort erősítik. Éppen abban reménykednek, hogy magatartásuknak nem lesznek, és nem is lehetnek következményei, mert a körülmények miatt viselkedésüket sosem lehet bizonyítani (és ezt hangoztatják is: egy állítás-egy tagadás). Kirajzolódik az iratok által, hogy a vádlottak éveken keresztül szidalmazták, bántalmazták, megöléssel fenyegetik a sértetteket, akik rendőri intézkedést - félelmükben vagy kiszolgáltatottságuk okán - nem kezdeményeznek, őket még kiskorú gyermekkel a kezükben is megütnek, ráadásul hiába az eljárás megindítása vagy szakértő kirendelése, mert minden fórumon tagadnak, terelnek.

a) Az egyik vádlott pszichiáter szakértőnek adott válaszai: *„Szidalmazás az volt, volt amikor tényleg söröztem és veszekedtünk, de tettlegesség az nem. Olyan volt, amikor elcsúszott vagy elesett, de azt mondtam is a bírónőnek, hogy az baleset, bárkivel előfordulhat, szobaajtó betört véletlen, az kezét vágta vagy bármi. Nem bántottam soha. Bárkivel történhet baleset.”*
- De Ön nem bántotta? - kérdezte a szakértő, mire a vádlott azt mondta: *„Nem, nem, nem.”*⁵⁶⁹

b) *„U. Zsolt - pontosabban meg nem határozható időponttól kezdődően - rendszeresen, kezdetben havonta, majd 2015. évtől K. Nikoletta sértett elköltözéséig, 2017. szeptember 17. napjáig hetente bántalmazta a sértettet közös otthonukban.*

⁵⁶⁹ Gyulai Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 04030/159/2014. bü., Gyulai Járási Ügyészség B.399/2014., Gyulai Járásbíróság 6.B.205/2014/6.,

*A vádlott ezen alkalmakkor ököllel, valamint tenyérrel az arcán megütötte, a karját megszorította, a bántalmazásoknak rendszeresen szemtanúja volt kk. K. Tímea sértett és kk. U. Zsófia Dóra is.”- rögzíti a bíróság. Az ítélet a későbbiekben felsorolja a sértett bántalmazásait, és az utolsó kivétellel mindegyiket úgy jelöli meg, hogy „**pontosabban már meg nem határozható időpontban**”, „**közelebbről meg nem határozható időpontban**”, de ugyanez igaz a gyermek bántalmazására is („**ezen felül több, pontosan nem meghatározható alkalommal**”).*

A vádlott tagadta, hogy a volt élettársát rendszeresen bántalmazta volna és azt is tagadta, hogy a gyermekeket vagy a gyerekek előtt az anyjukat bántotta volna. Védekezése arra irányult, hogy amennyiben a sértetti állítás igaz lenne, miért nem jelentette fel őt előbb a sértett.⁵⁷⁰

c) „*A vádlott a sértettel és annak gyermekeivel közös lakóhelyül szolgáló ingatlanban az általa kezdeményezett veszekedés során S. Editet a gyermekek jelenlétében több alkalommal tetteleg bántalmazta, ennek során tenyérrel és ököllel testszerte megütötte, megrúgta, nadrágszíjával, hajvasalóval és egy alumínium létrával ütlegelte, két alkalommal izzó cigarettát nyomott az arcába. December hónapban - **pontosabban nem ismert időponttól** - őt a szabad mozgásában korlátozta oly módon, hogy a lakás bejárati ajtaját állandóan bezárta és a kulcsot magánál tartva a sértettet egyedül nem engedte ki. S. Edit csak K. Sándorral együtt hagyhatta el a lakást, így a bántalmazások következtében elszenvedett sérülések miatt **orvosi vizsgálaton megjelenni nem volt lehetősége**. A vádlott ugyanezen időszakban a sértett mobiltelefonját is eltulajdonította, így a sértettnek a bántalmazások miatt **segítséget kérni telefonon sem volt lehetősége**.* - rögzíti a bíróság indokolása.

A vádlott egy alkalommal nyitva hagyta a bejárati ajtót, így a sértett el tudott menekülni és értesítette a rendőrséget. Később a vádlott a sértett kislányával Franciaországba távozott, ahol a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmények miatt elítélték (emberrablás, személyi szabadság korlátozása, prostitúcióra kényszerítés, felügyelete alatt álló személy sérelmére elkövetett nemi erőszak), a kiskorú végül Strasbourg egyik gyermekotthonában került elhelyezésre. K. Sándor a nyomozás során tagadta a terhére rótt bűncselekmények elkövetését, a tárgyaláson távolléte miatt vallomást nem tett. A brutalitás nagyon magas foka jelenik meg ebben az ügyben is, ami a vizsgált ügyek függvényében nem egyedi elkövetési magatartásként jellemezhető. A vádlott a sértettnek azonban nem a bántalmazásokkal okozta a legnagyobb fájdalmat, hanem hogy elrabolta a gyermekét, őt prostitúcióra kényszerítette, és megerőszakolta.⁵⁷¹

Az iratokat egymás után kézbe véve a tényállásoknak ez az általános sajátossága, a bűncselekmény és a jogalkalmazás viszonyának egyik legtipikusabb faktora. Elmondták az ügyészek a szakmai egyeztetések során, hogy tényleg vannak kétségeik az elkövetési időpontok pontos meghatározásának lehetetlensége miatt, de a következő pont tényadatai ismeretében talán megnyugtatóan kijelenthető, hogy ez országos viszonylatban ekkora problémaként nem rögzíthető.

⁵⁷⁰ Marcali Járási Ügyészség B.940/2015., Marcali Járásbíróság 4.B.93/2016/39., Kaposvári Törvényszék 1.Bf.257/2017/7/I. (helybenhagyja)

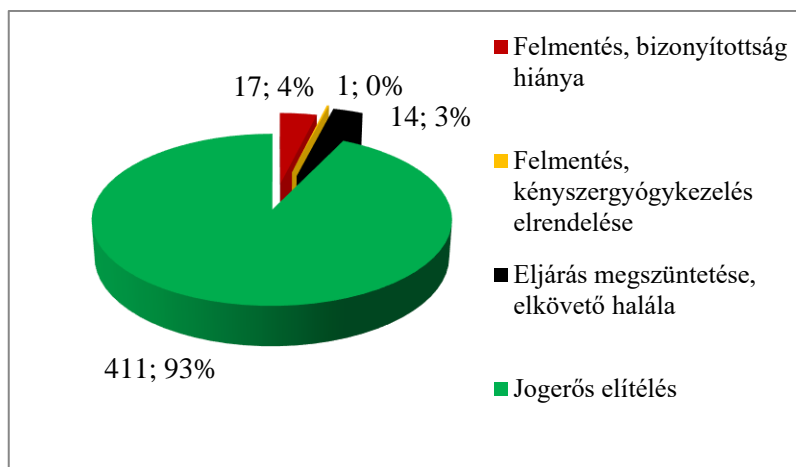
⁵⁷¹ Dombóvári Járási Ügyészség B.33/2014., Dombóvári Járásbíróság 2.B.75/2017/16.

2.8.3. Bizonyítottság hiánya miatti felmentés, vagy mégsem?

A bűncselekmény attribútumára és a jogalkalmazók kétkedésére tekintettel azt gondolhatnánk, hogy teljesen eltérő az egyes bíróságok gyakorlata, amiért az egyik megyében elítélik, azért a másokban felmentik a vádlottakat, de ez sem igazolódott. Az előzetes szakmai fórumokon ugyanezt gondolták az ügyészek is, többen említették, hogy „nálunk ez biztos nem menne át / a helyi bíróságon ez nagyon kevés lenne”, de erre rácafoltak az országos kutatási eredmények. Láthatjuk a statisztikai adatokból, hogy vannak megyék, akik ezt a bűncselekményt teljes mértékben háttérbe szorítják (így csak feltételezéseik lehetnek erre vonatkozóan), míg mások törvényesen, a hatályos Btk. szerint minősítenek, és nem tehetnek mást, mint bízni a bíróságok életszerű mérlegelésében, és az eredményes vádemelésekben.

Az alábbi diagram tüpontosan rögzíti, hogy a háromévi vizsgált iratok mennyiségéhez képest a felmentések száma elenyésző.

5. ábra: Felmentés, megszüntetés és elítélés a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db; % / 3 év)

411 esetben, vagyis a vádlottak 93 %-ában (n=443) jogerős elítélés történt a kapcsolati erőszak bűncselekményét illetően, mindössze a vádlottak 4 %-át (18) mentette fel a bíróság. 17 ügyben (4 %) úgy ítélte meg a bíróság, hogy a vádlott bűnössége kétséget kizáróan nem bizonyítható, míg 1 ügyben a vádlott kényszergyógykezelését kellett elrendelni. 14 vádlott vonatkozásában (3 %) nem született ítélet, az elkövető időközben bekövetkezett halála miatt a büntetőeljárás a bíróság megszüntető végzésével zárult.

A bizonyítás lényegében az a tevékenység, amely révén a már megszerzett és közölt ismeret igaz volta felől igyekszünk meggyőzni a taláros testületet.⁵⁷² Abban a néhány ügyben, amelyben a bíróságok álláspontja szerint nem nyert bizonyosságot, hogy a vádlott közös lakóhelyükön vagy másutt a sértettet rendszeresen bántalmazta volna, a kapcsolati erőszak tekintetében felmentő rendelkezést hozott; de ilyenkor többnyire az utolsó bántalmazásban (általában súlyos testi sértésben) kimondták a vádlottak bűnösségét.⁵⁷³ Ilyen arányú jogerős elítélés alapján határozott álláspontom szerint megdőlt azon hipotézis, hogy a vádlottak tagadására nincs ellenszer, felelősségre vonásukra nincs remény. Az aktavizsgálatok megerősítettek abban a meggyőződésben, hogy azokban az ügyekben, amelyekben a jogalkalmazó pontosan ismeri a hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények bizonyításának megoldókulcsát sikerrel járhat, kevés az esély arra, hogy nem. Ha a kérdést ehelyütt nem rendőri, ügyészi és sértetti, hanem védői és elkövetői oldalról közelítem meg, vissza kell utalnom az egyezségnél felhozott „kedvezmények” lehetőségére. A fenti diagram ismeretében célszerű végiggondolni a beismerést és elfogadni az esetlegesen enyhébb joghátrányt, mert a bíróságok bizonyítékhianyos felmentésében alappal bizakodni konok tagadás és orvosi dokumentációk, valamint közvetlen tanúk hiányában sem feltétlenül lehet.

2.8.4. Bírői mérlegelés, a közvetett bizonyítékok kitüntetett szerepe

Esetleg ezt így nem gondoljuk végig, de a bizonyítékok alapján történő megismerés is egy közvetett folyamat, hiszen az iratok feldolgozása során nem közvetlenül érzékeljük a megismerés tárgyát, hanem a vele valamilyen összefüggésben (nagyreszt ok-okozati összefüggésben lévő) más jelenségek tükrében, és ezek léte, állapota alapján, valamint

⁵⁷² Bócz Endre: Elgondolások a büntetőeljárás újrakodifikálásához. Belügyi Szemle XXVIII. évf. 1990/1. 55. o.

⁵⁷³ Így például:

- Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészség B.5972/2014./Szegedi Járásbíróság 18.B.1701/2015/17., K. Zoltán Károly a vele együtt élő, 1936-ban született édesanyját egy konyhai eszközzel úgy megütötte, hogy a bűncselekmény elhárítására idős koránál fogva korlátozottan képes sértettnek eltörött az alkarja.

- Szentesi Járási Ügyészség B.1089/2013./Szentesi Járásbíróság 8.B.194/2014., Cs. Imre hosszú időn keresztül bántalmazta a sértettet olykor súlyos testi sértést okozva is, B. Zoltánnak utolsó alkalommal a borda hátsó ívének sérülését és csontos szemgödör sérülést okozott.

- Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészség B.10345/2016./Szegedi Járásbíróság 5.B.630/2017/22., P. Lászlót a bűncselekmény elhárítására korlátozottan képes személy sérelmére elkövetett rablás és kapcsolati erőszak bűncselekményében felmentette az eljáró bíróság, bűnösségét súlyos testi sértésben és zaklatásban viszont kimondta. A vádlott édesanyja és annak élettársa már több alkalommal tettek bejelentést, mert a vádlott a súlyosan mozgáskorlátozott, járókerettel és bottal is csak nehezen közlekedő, ágyban fekvő nevelőapját (81) bántalmazta, őt testszerte megütötte, megrúgta. Távoltartás elrendelésére is sor került, ezt a vádlott megszegve megjelent az ingatlannál és K. Antal sértettet megöléssel fenyegette (gödört fog ásni a kertben és abba belelőki, sósavat locsol rá, elvágja a torkát, szétveri a fejét fejszével), majd őt megpofozta.

logikai műveletek útján jutunk el a megismerendő jelenség megragadásához.⁵⁷⁴ Ezen belül Tóth Mihály leszögezi, hogy közvetett bizonyítékokról akkor beszélünk, amikor a bizonyíték nem közvetlenül valamely elsődleges (a főkérdéseket érintő) tényre vonatkozik, hanem olyanra, amely ezekkel valamilyen módon kapcsolatba hozható; ilyen lehet a tárgyi bizonyíték, az ún. másodlagos vagy „hallomás-tanúk” vallomása, de úgyszintén ide sorolható a terhelt magatartása is.⁵⁷⁵ Bérczes Viktor a közvetett bizonyítékokat sokkal inkább valószínűségi alapoknak, további gyanúokoknak tekinti,⁵⁷⁶ Tremmel Flórián a zárt láncolat követelményére hívja fel a figyelmet,⁵⁷⁷ Király Tibor a helytelen ténybeli következtetés közvetett bizonyítás során történő gyakori előfordulására utal,⁵⁷⁸ míg Háger Tamás a logika szabályainak jelentős szerepére,⁵⁷⁹ illetve a hozzátartozói viszonyal és az önvádra kötelezés tilalmával összefüggő mentességi okok szerepére⁵⁸⁰ utal e körben. Seneca szavaival élve magam sem mondhatok mást, mint hogy bízunk abban: „Veritas nunquam perit.”, vagyis az igazság sohasem vesz el.

A hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények és azok bizonyítása az átagostól eltérő gondolatmenetet igényel. Ezeknél az eseteknél nincs tetten érés, a közvetlen tanúk maguk is családtagok, a sértettek nem fordulnak orvoshoz és nem (vagy csak későn) kérnek segítséget. Az események utólagos rekonstruálása érdekében felmerülhetne még a műszeres vallomásellenőrzési eljárás, vagyis a poligráfos vizsgálat lehetősége, s mindez fokozható lenne a vizsgálatot folytató szaktanácsadó tanúkenti meghallgatásával, mert a törvény ezt is lehetővé teszi. Amint azonban arra Kármán Gabriella és Szabó Judit az empirikus kutatások tükrében rámutatott, a vizsgálati eredmény bizonyítékként történő felhasználását illetően

⁵⁷⁴ Vö. Alföldi Ágnes Dóra: Gondolatok a büntetőeljárásbeli bizonyítás jelentőségéről és fogalmának elméleti megközelítéséről. Jogelméleti Szemle 2011/2. <http://jesz.ajk.elte.hu/alfoldi46.html>

⁵⁷⁵ Tóth Mihály: Közvetett bizonyítás, prekonceptiók és előítéletek. In: Erdei Árpád (szerk.) A büntető ítélet igazságtartalma. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Budapest, 2010. 74. és 76. o.

Tóth Mihály csoportosítása szerint a közvetett bizonyíték eredeti és származékos is lehet, ezen belül pedig közvetlen és közvetett formában is előfordulhat.

⁵⁷⁶ Bérczes Viktor: A büntetőperbeli bizonyítás alapfogalmainak dogmatikai megközelítései a hazai jogtudományban. Iustum Aequum Salutare XIV. 2018/1. 29. o.

http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20181sz/02_BerczesV_IAS_2018_1.pdf

⁵⁷⁷ Tremmel Flórián: Örökzöld kérdések és új kihívások a büntető bizonyításban. In: Juhász Zsuzsanna - Nagy Ferenc - Fantoly Zsanett (szerk.) Sapieni sat: ünnepi kötet Dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2012. 494. o.

⁵⁷⁸ Király Tibor: Büntetőeljárás jog 2. átdolg. kiadás, Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 463. o.

⁵⁷⁹ Háger Tamás: Gondolatok a bizonyításról. 1. o.

https://debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/gondolatok_a_bizonyitasrol_ht_0.pdf

⁵⁸⁰ Háger Tamás: Egyes elhárító tanúvallomási akadályok a büntetőperben. A hozzátartozói viszonyal és az önvádra kötelezés tilalmával összefüggő mentességi okok. 2014.09.15.

<https://ujbtk.hu/hager-tamas-egy-es-elharithato-tanuvallomasi-akadalyok-a-buntetoperben-a-hozzartartozoi-viszonnyal-es-az-onvadra-kotelezes-tilal-maval-osszefuggo-mentessegi-okok/>

vannak még megválaszolatlan kérdések és aggályok, ráadásul a megítéléséhez támpontot adó elméleti és módszertani alapok sem kellően ismertek, és máig nem született konszenzus az alkalmazási lehetőségek, határok és feltételek tekintetében.⁵⁸¹ A bizonyítékok tárházában így az ügyész abból válogathat, ami megmarad: felsorakoztatja az érveket és az ellenérveket, a cselekmény jellegéből adódóan a közvetett tanúk kulcsfontosságú szerepét hangsúlyozza, a vádlott tagadása mellett pedig bizakodik a bíró komplex látásmódján alapuló mérlegelésben. A bíróságok meggyőző indokát adták annak, hogy a vádlottak tagadó vallomását elvetve védekezésükkel szemben miért a sértett vagy a közvetett tanúk terhelő vallomásait fogadták el. Mindez arra enged következtetni, hogy a bíróságok ismerik a hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények specialitását, értik és érzik annak belső tartalmát, ezért a bírói mérlegelés szabadságával élve - a vádemelésig eljutott ügyekben - elítélések valószínűsíthetőek. Szinte nem találni olyan ügyet, ahol ne lennének közvetett tanúk, ezért a bizonyítási eljárás során nekik van kitüntetett szerepük, nem feltétlenül a sértetteknek (mentességi jog, félelem az újabb bántalmazástól, kiszolgáltatottság). Az iratkötegek arról tesznek biznyságot, hogy a korábbról megszokott látletelek kora leáldozóban van, a technika fejlődésével helyüket a hangfelvételek, sms-ek, e-mail és egyéb üzenetek, illetve kifejezetten a fényképfelvételek vették át.

Mindezek nemcsak az iratvizsgálat, hanem maga a bíróság oldaláról is megerősítést nyertek. Frech Ágnes ny. bíró, kollégiumvezető éppen arról beszélt egy vele készített riportban, hogy kapcsolati erőszaknál így is csak a megtörtént esetek töredékéről van adatunk, a sértettek nagyon ritkán, nagyon meggondoltan, és nagyon sok bántalmazás után fordulnak a hatóságokhoz (miközben számos intézménynek van jelzési kötelezettsége - jegyzi meg), ezért nehéz, de nem lehetetlen a cselekmények bizonyítása még annak ellenére sem, hogy az események pontos felgöngyölítése reménytelen. *„Nem baj, ha nincs orvosi látlelet, mert lehetnek rokonok, ismerősök, akik látták rajta a sérüléseket és tanúskodnak mellette. A sértett beszél az erőszakról a szomszédjának, a barátnőjének, a családtagoknak, akik majd tanúként vallomást tesznek a rendőrségen, bíróságon. (...) Ami azonban nagyon fontos: senkit ne tartson távol a feljelentéstől az, hogy nincsen okirati bizonyítéka, nincs fényképe, vagy éppen látletele a sérülésről. Ettől még a törvény, a rendőrség, a bíróság ugyanúgy mellette áll.”*⁵⁸²

⁵⁸¹ Kármán Gabriella - Szabó Judit: A poligráf alkalmazásának tapasztalatai egy empirikus kutatás tükrében. In: Vókó György (főszerk.) Ügyészeti Szemle 2020/01. 28. o. <http://ugyeszsegiszemle.hu/hu/202001/ujsg#6>

⁵⁸² Országos Bírósági Hivatal: A törvény a bántalmazott mellett áll. Riport a kapcsolati erőszakról. Interjú Frech Ágnessel, a Be. hatályosulását támogató munkacsoport elnökével. 2019.09.19. <https://birosag.hu/hirek/kategoria/magazin/torveny-bantalmazott-mellett-all-riport-kapcsolati-eroszakrol>

Praktikus előtérbe helyezni a szomszédokat, a pedagógusokat (bölcsőde, óvoda, iskola), a családtagokat, a barátokat és barátnőket, azon személyeket, akik tud(hat)nak a bántalmazásokról, akiknek a sértett már beszámolt a történekről. Ők a hatóságok igazi segítségei ezekben az ügyekben. A következőkben ezen eljárások sokaságából kivonatoltam néhány ítéleti indokolás lényegét.

a) A közvetlen tanúk hiánya természetes jellegzetesség

„A kapcsolati erőszak vonatkozásában - az ügy jellegéből adódóan is - természetesen főként a vádlott és a sértett előadásai állnak rendelkezésre, mivel a bűncselekmény elkövetése során más általában nem volt jelen, bár a velük egy bizonyos ideig egy házban élő M. Izabella és a hozzá látogatóba érkező fia, valamint korábbi élettársa is azt igyekezett bizonyítani, hogy nem volt olyan mértékű konfliktus, ami elérné a kapcsolati erőszak mértékét.”⁵⁸³

b) A tagadás és a mentességi jog mögötti életszerűség

M. Károly következetesen úgy nyilatkozott, hogy élettársát nemcsak a vádiratban megjelölt időpontokban, de egyáltalán soha nem bántalmazta (a sérülések keletkezését elesésekre fogta). A bíróság értékelte a szomszédságban lakó érdektelen tanú és más közvetett tanúk vallomását, az OMSZ mentési dokumentációját, illetve azt is, hogy a sértett mit mondott el a helyszínrre kikerkező mentősöknek.

„A bíróság e körben ugyancsak bizonyítékként értékelte az elfogás végrehajtásáról készült rendőri jelentés tartalmát is, mely a tanúvallomással egyezően rögzítette a bántalmazás tényét és mikéntjét, valamint azt a körülményt, hogy a sértett a vele történekről a vádlottól való félelme miatt nem mert nyilatkozni, továbbá azt is, hogy a helyszínen jelen lévő vádlott erősen ittas állapotban volt, összefüggéstelenül beszélt. A bíróság R. Ferencné sértett tanúvallomását a bizonyítékok körében értékelni nem tudta tekintettel arra, hogy a sértett hozzátartozói minőségre hivatkozással a bírósági tárgyaláson mentességi jogára tekintettel a tanúvallomás tételét megtagadta. (...) A bíróság a fenti bizonyítékokat egyenként és összességükben is értékelve a vádlotti védekezéssel szemben az annak teljes körű cáfolatát nyújtó érdektelen tanúvallomásokat fogadta el hitelt érdemlőnek, melyet a rendelkezésre álló és okirati bizonyítékként értékelt iratok is teljes mértékben alátámasztott és megerősített. A bíróság mindezekre figyelemmel kétséget kizáróan bizonyítottnak látta, hogy a vádlott a terhére rótt bűncselekményeket elkövette.”

Az ítélet ellen a vádlott és védője jelentett be fellebbezést, azonban a II. fokú bíróság az ítéletet helyben hagyta azzal, hogy: *„Az elsőfokú bíróság helytálló okát adta az ítélet indokolásában annak, hogy a bűncselekmények elkövetését a nyomozás során és a bírósági tárgyaláson egyaránt tagadó vádlott vallomásaival szemben miért bizonyítja meggyőzően a tanúk vallomása.”⁵⁸⁴*

⁵⁸³ Marcali Járási Ügyészség B.553/2015., Marcali Járásbíróság 4.B.89/2016/9., Kaposvári Törvényszék 1.Bf.344/2017/2.

⁵⁸⁴ Veszprémi Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály 19010/2288/2013. bü., Veszprémi Járási Ügyészség B.1288/2014., Veszprémi Járásbíróság 5.B.1053/2014/27., Veszprémi Törvényszék, mint másodfokú bíróság 2.Bf.460/2015/5.

c) Látletek helyett más információtechnológiai eszközök

A családon belüli bántalmazással összefüggésben megjelenő írások jó része a sértettek szégyenérzetéről számol be, valamint arról, hogy az eseményekről senkinek nem beszélnek. Az aktavizsgálatok előtt magam is úgy gondoltam ez többnyire igaz lehet, de alátámasztást nyert, hogy az áldozatok sokat „panaszkodnak” a bűncselekmény napvilágra kerülése előtt. Az egyik ügyben az e-mail és sms-váltások, Facebook üzenetek mind-mind lefűzésre és bizonyítékként értékelésre kerültek:

- „Nem bírom. El kell mennem innen. Elkezd gyorsan szopjak le egy ügyvédet, mert ő Pestről hívat le egyet, úgyhogy jól szopjak. Undorító fűreg. Kikészít idegileg. Azt mondta hogy 60 méterrel a föld alatt lenne e helyem. Elmond mindig mindennek. Már nem bírom. Ez a sok kurvázása meg amiket mond, már nem bírom. Engem nem érdekel már és a gyerekeknek se jó így.”

- „Utánam dobott egy 500-ast, mondta menjek szopni, elintézi hogy olcsó kurva legyek. A pici is tiszta nyűgös. Azt mondja, hogy szeret de nem, csak magát és az alkoholt szereti. Ennyi megaláztatást nem kaptam soha, de a mai volt az utolsó. Nem hagyom magam. Ennél többet érek, minthogy az alkoholista lekurvázson, megüssön. A gyerekekkel nem foglalkozik, mert ha itthon van csak alszik. Szétmegy a fejem, most vagy a fáradtság vagy ahogy megütött.”

- „De mindegy, csak magamat hibáztatom és hülye voltam. Gyűlölöm. Nagyon megbántott. Nem is fogok vele beszélni. Értelmes választ nem ad semmire csak szitkozódik. De én se vagyok normális ennyiszor megbocsájtani neki.”

- „Haza jött. Megvert a gyerek mellett. Elalszik de 10 percenként felkel. Álába sír, biztos visszaálmodja ami történt éjjel. Máskor nevetni szokott most sír ☹ Gyűlölöm ezt az állatot.”

- „Az ágy előtt van egy fotel meg egy szék, a pici nehogy leessen. Azon nyúlt át. De a pici pont azon a felén volt ahonnan ütött, pont cicizett. Ha egy kicsit előrébb üt a pici kapja. Borzalmas volt... soha többet nem szeretnék ilyet átélni. Szégyenlem, hogy ilyen embernek szültem gyereket. Azt mondta menjek, tágítsam a számat és akkor lesz a picinek pelenkája.⁵⁸⁵

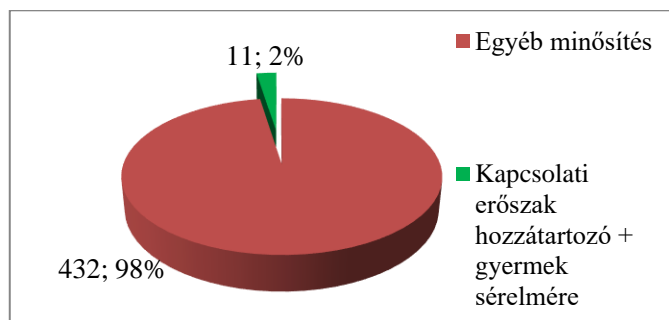
2.9. Kapcsolati erőszak a hozzátartozó és a gyermek sérelmére egyaránt

Amint arra már utaltam, a bűncselekmény alkalmazása során gyakran figyelmen kívül marad az a tény, hogy a gyermekek éppúgy sértettjei lehetnek - sőt számos esetben sértettjei is - ennek a bűncselekménynek.⁵⁸⁶ Az, hogy nemcsak egy, hanem többrendbeli kapcsolati erőszakban (tipikusan az édesanya és a gyermek/ek sérelmére) mondták ki a vádlottak bűnösségét ott ahol ez indokolt volt, csak igen kevés megyének köszönhető.

⁵⁸⁵ Nagyatádi Rendőrkapitányság Csurgói Rendőrőrs 14050/72/2017. bü., Nagyatádi Járási Ügyészség 144/2017., Nagyatádi Járásbíróóság 11.Bpk.171/2017/3.

⁵⁸⁶ Ld. még Pintér Ádám - Tóth Judit Nikolett: A bántalmazott gyermekek. Gyermejjogok és Gyermekbántalmazás. Statisztikai Szemle. 95. évf. 8-9. szám. 861. o., ahol a szerzők többek között a gyermekvédelmi rendszer lehetőségeire és a szülői felügyeleti jog elvesztésére is kitérnek. http://real.mtak.hu/55006/1/2017_08-09_847.pdf

6. ábra: A hozzátartozó és a gyermek sérelmére egyaránt elkövetett kapcsolati erőszak a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db; % / 3 év)

A vizsgált iratok között mindössze 11 olyan vádlott található, akinek terhére a hozzátartozó mellett gyermek sérelmére is megállapították a kapcsolati erőszak bűncselekményét; ez a vádlottak mindössze 2 %-a. Az ügyek karakterisztikája, hogy az elkövetők akkor kezdik bántalmazni a gyermeket, amikor azok családtagjuk védelmére kelnek,⁵⁸⁷ más esetekben viszont a kezdetektől gyakorolják hatalmaskodó természetüket először lelki gyötrelmek, majd fizikai bántalmazások formájában, nem törődve azzal sem, ha a gyermek beteg, fogyatékos vagy éppen mozgássérült.⁵⁸⁸

Sebestyén Eszter pszichológus, gyógypedagógus írásai között rendre visszatérő elem a gyermekbántalmazás, amelyet „sejtszintű emlékezés”-ként ír le. A valóság ugyanis az, hogy egy-egy eseményre, interakcióra, bizonyos életkor részleteire nem emlékszünk pontosan, de az érzéseinkre - hogy miként éreztük magunkat adott személy közelében vagy szituációban - visszaemlékezünk, mert amit kisgyermekként tapasztaltunk meg, érzés szinten marad meg az emlékeinkben. Bár megfogalmazni ekkor még nem tudjuk, de a minket érő hatásokra az egész szervezetünk védekező állapotba helyezkedik a veszélyeztető-bántalmazó-abuzáló személy közelében, a test ugyanis nem felejt. Szakemberként tudatosítja, hogy „*rengeteg betegség születik úgy, hogy zsigeri szinten, sejtszinten beleég az emberbe a félelem, a szorongás, a stressz, a bizalmatlanság, és bizonyos idő után a test vagy valamelyik szervünk elfárad az állandó védekezésben. (...) A bántalmazás soha nem marad következmény nélkül. A gyerek teste és lelke ugyanis hordozójává válik annak, amit tesznek vele. A teste pedig az ő szövetségese lesz, nem az őt bántó felnőtté.*”⁵⁸⁹

⁵⁸⁷ Így például Nyíregyházi Járásbíróság 19.B.1155/2016/9.

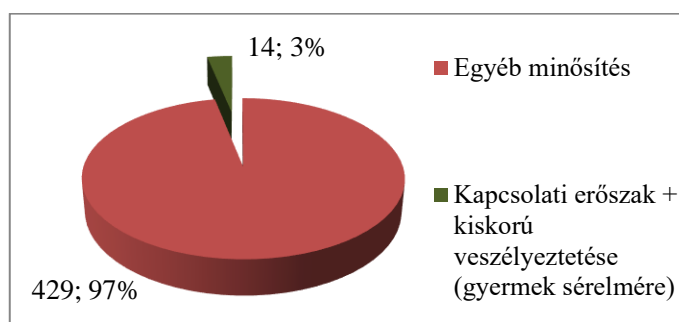
⁵⁸⁸ Így például Nyíregyházi Járásbíróság 16.B.291/2016/2.

⁵⁸⁹ Sebestyén Eszter: A test sohasem felejt. Gyerekkori traumáink egyszer a felszínre törnek. 2019.07.31. <https://wmn.hu/ugy/51171-a-test-sohasem-felejt-gyerekkori-traumaink-egyszer-a-felszinre-tornek>

2.10. Kapcsolati erőszak és kiskorú veszélyeztetése a gyermek sérelmére

A hozzátartozó(k) mellett a gyermek sérelmére is elkövetett kapcsolati erőszaktól függetlenül / emellett a kiskorú veszélyeztetése megállapításának semmi akadálya nincs, és nem is lehet. Mindez természetesen fordítva is igaz: a veszélyeztetési bűncselekmény felismerése még nem jelenti azt, hogy a gyermek sérelmére ezen túlmenően - ezzel halmazatban - ne lenne vizsgálendő és megállapítható a kapcsolati erőszak bűncselekménye.

7. ábra: A gyermek sérelmére elkövetett kapcsolati erőszak és kiskorú veszélyeztetése a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db; % / 3 év)

Nagyszámú ügyben látható, hogy a vádlott nemcsak házastársát, élettársát, egyéb hozzátartozóit bántalmazta folyamatosan, hanem a vele közös háztartásban élő gyermeket is. Az összes vádlott közül csak 14 esetben - a terheltek csupán 3 %-ában - fordult elő, hogy az eljáró ügyészségek ilyen tényállások esetén a kiskorú veszélyeztetése mellett a gyermek sérelmére elkövetett kapcsolati erőszak bűncselekményével is megvádolták az elkövetőt; ezen ügyek mindegyike jogerős elítéléssel zárult.

a) Ügyészi minősítés felülvizsgálata

Előfordult amikor a főügyészség jelezte a járási ügyészség felé, hogy a gyermekek sérelmére elkövetett kapcsolati erőszakot is vizsgálni szükséges. „A vádirati tényállás kizárólag az idősebb (4 és fél éves) gyermek vonatkozásában tartalmaz bántalmazást, míg a fiatalabbik (2 és fél éves) gyermek esetében a tényállásban ilyen rögzítésére nem került sor. Mindezekre tekintettel a vádirati tényállást pontosítani indokolt és ki kell egészíteni, a nyomozás során nem tisztázott kérdésekkel kapcsolatosan a tárgyalás során kérdésfeltevéssel tisztázni kell a tényállást, ami adott esetben a minősítésre is kihatással lehet.”⁵⁹⁰

⁵⁹⁰ Nagyatádi Járási Ügyészség 42/2016., Somogy Megyei Főügyészség Nf.1213/2016/1-I., Nagyatádi Járásbíróság 13.B.102/2016/11/III.

b) Szülői felügyelet megszüntetése vs. kapcsolattartás

Az egyik ilyen ügyben figyelemre méltó a járási ügyészség jogalkalmazása, egy nagyon összetett ügyben is odafigyeltek minden részletre, különösen a szülői felügyeletre. Az eljáró ügyészség a bíróságnak küldött átiratot azzal, hogy „A 21/2013. (X.31.) LÜ utasítás⁵⁹¹ - mint közjogi szervezetszabályozó eszköz - 19. §-a a büntető ügyben eljáró fiatalkorúak ügyészére kötelezettségként rója azt, hogy amennyiben a szülői felügyelet megszüntetését tartalmazó döntést észlel, úgy a jogerős ítélet másolatát az esetlegesen szükséges gyermekvédelmi intézkedések megtétele végett az ügyészség közérdekvédelmi szakág ügyészének küldje meg.”

A járási ügyészség ezen kötelezettségét a főügyészség irányában több jogerős ítélet kapcsán is teljesítette, azonban a kormányhivatal járási hivatalai korábban nem értesültek a szülői felügyeleti jog megszüntetéséről, s ennek megfelelően a gyámügyi, illetve gyermekvédelmi ügyekben eljárásaik során ezen, a közigazgatási ügy szempontjából jelentőséggel bíró adat hiányában jártak el. Mivel a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőnek a Ptk. 4:191. § (4) bekezdése értelmében megszűnik a joga arra, hogy gyermekével kapcsolatot tartson, indokoltnak mutatkozna a büntető ügyekben meghozott szülői felügyelet megszüntetéséről rendelkező döntések közlése az illetékes gyámhatóságokkal, figyelemmel arra is, hogy a törvényben megfogalmazott együttműködési, tájékoztatási kötelezettség valamennyi jelzőrendszeri tagot terheli.⁵⁹²

c) Bírói indokolás a gyermekbántalmazás körében

Érdemes szemügyre venni az egyik II. fokú bíróság érvelését, hiszen annak gondolatai bármely ilyen ügybe (vádiratba, ítéleti indokolásba) beépíthetők:

A testi erejével évek óta visszaélő, családtagjait bántalmazó, megalázó terhelti magatartás tanúsításával a szülői jogkört gyakorló vádlott súlyosan vétett a jogköréből fakadó kötelessége ellen. A kiskorú sértettek sérülést okozó többszöri bántalmazása súlyos kötelességszegés, mint a kiskorú bármilyen motívumú (türelmetlenség, harag, indulat - nevelési célzat) bántalmazása és megalázása is megengedhetetlen.

Nem csak morálisan és pedagógiai szempontból súlyosan elítélendő a gyengébb és kiszolgáltatott gyermekek bántalmazása, hanem számos nemzetközi egyezmény és ajánlás is tiltja. Ekként az ENSZ a gyermekek jogairól szóló New Yorkban 1989. november 20. napján kelt Gyermekjogi Egyezménye, mely az 1991. évi LXIV. törvény folytán része a magyar jogrendszernek is. Az egyezmény 19. cikkében kimondja, hogy az egyezményben részes tagállamok megtesznek minden arra alkalmas törvénykezés, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermekeket az erőszak, támadás, fizikai és lelki durvaság, elhagyás és elhanyagolás, a rossz bánásmód és kizsákmányolás - ide értve a nemi erőszakot is - bármilyen formájától, mindaddig, amíg szüleinek, valamelyik szülőjének,

⁵⁹¹ 21/2013. (X.31.) LÜ utasítás a gyermek- és fiatalkorúak által elkövetett bűncselekményekkel összefüggő ügyészi szakfeladatok ellátásáról.

⁵⁹² Nyíregyházi Járási és Nyomozó Ügyészség NYEIGA//114-1/2016. sz. átirat.

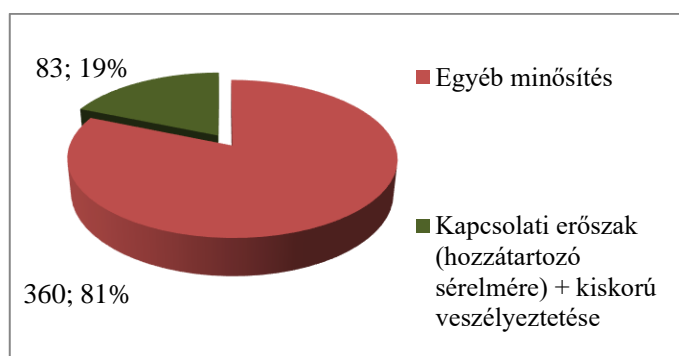
illetve törvényes képviselőjének, vagy bármely más olyan személynek - akinél elhelyezték - felügyelete alatt áll. A hazai jogban a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) 6. § (5) bekezdése összhangban az ENSZ egyezmény fent idézett cikkeivel a gyermeki jogok között alapelveként szögezi le, hogy a gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak. A gyermek személyiségének harmonikus kibontakozásához az szükséges, hogy **boldog, szeretetteljes és megértő** családi környezetben, légkörben nőjön fel. A nevelés magatartások sorozata, amelyek részben a kiskorú ismereteinek a gyarapítására szolgálnak, részben pedig **példamutatáson, viselkedési mintán keresztül hatnak a gyermek személyiségének fejlődésére.**

Az a tény, hogy a három kiskorú ismétlődően személyesen átélte nevelőapjuk édesanyjukkal szemben tanúsított erőszakoskodását, megalázását, sorozatosan elszenvedték a vádlottól a bántalmazásokat, együttesen minősül olyan magatartássorozatnak, ami veszélyeztette a három kiskorú testi, lelki és erkölcsi fejlődését.” - rögzíti ítéletében a törvényszék.⁵⁹³

2.11. Kapcsolati erőszak a hozzátartozó sérelmére és kiskorú veszélyeztetése

A hozzátartozó sérelmére megvalósult kapcsolati erőszak bűncselekménye mellett arányaiban úgyszintén kevés esetben került sor ezzel halmazatban kiskorú veszélyeztetésének megállapítására. Ezek a tényállások nagyban hasonlóak egymáshoz, a jogalkalmazás mégis széttöredezett, melynek okát feltárni nem lehetett, hiszen az iratok alapján nem a bizonyítékok hiányából ered.

8. ábra: A hozzátartozó sérelmére elkövetett kapcsolati erőszak mellett kiskorú veszélyeztetése a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (db; % / 3 év)

⁵⁹³ Miskolci Járási és Nyomozó Ügyészség B.1340/2014., Miskolci Járásbíróság 38.B.3287/2015/20., Miskolci Törvényszék, mint másodfokú bíróság 14.Bf.212/2017/3.

A jogerősen lezárult ügyekben csupán a vádlottak 19 %-ánál (83) számolhatunk be arról, hogy házastárs/élettárs/egyéb családtag sérelmére megállapított kapcsolati erőszak mellett a kiskorú veszélyeztetése is megjelent, holott a vizsgált ügyek közel 70 %-ában kiskorú gyermekeket nevelt közösen a vádlott és a sértett. Az aktavizsgálatok konklúziójaként tehát úgyszintén jelentős problémaként említhető, hogy kiemelkedően magas arányban marad értékelés nélkül a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény még annak ellenére is, hogy megvalósulását maga a vádirat, illetve a jogerős ítélet külön rögzíti és részletezi.

2.12. A kapcsolati erőszakkal halmazatban megjelenő más bűncselekmények

A gyakorlatban súlyponti kérdés volt annak megválaszolása, hogy a kapcsolati erőszak mellett általában milyen bűncselekmények állnak halmazatban, ezért mindezeket - az elméleti részben kifejtettekre is figyelemmel - úgyszintén fókuszpontba helyeztem. A vádlottak a kapcsolati erőszak mellett leginkább kiskorú veszélyeztetése, zaklatás, magánlaksértés, hamis tanúzásra felhívás, könnyű és súlyos testi sértések (és azok minősített esetei), személyi szabadság megsértésének minősített esete, rongálás, tartási kötelezettség elmulasztása, ittas járművezetés és személyes adattal visszaélés bűncselekményét követték el. Ezen bűncselekmények a legnagyobb arányban előforduló halmazatokat mutatják, közülük az első kettő jellegzetes, míg a magánlaksértés szintén konvencionális. Hozzáfűzném, a hamis tanúzásra felhívás és a személyes adattal visszaélés (közösségi oldalak, privát levelezőrendszerek) úgyszintén klasszikus velejárói a kapcsolati erőszaknak, ezért a sértett részletes vallomásából kiszűrődő ilyen elemek beazonosítása sem maradhat el.

A szignifikáns összefüggést mutató ítéletek köréből egyetlen olyan ügyet emeltem ki, amelynek megállapításai számításba veendőek valamennyi ilyen ügyet feldolgozó jogalkalmazó számára, mert a bíróság konkrétan rámutat arra a körülményre, miként nem tudja védelmezni egy bűncselekményi környezetben saját édesanyja a bántalmazott gyermeket (sem).⁵⁹⁴

B. Renáta és B. Mátyás I. r. vádlott élettársak, közösen nevelték a sértett első házasságából született gyermekét (2004). A férfi már óvodás korában bántalmazta a kisfiút, őt fakanállal vagy légyecsapóval ütötte.

⁵⁹⁴ Solt Ágnes a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény jogalkalmazói gyakorlatának elemzése eredményeként úgyszintén kiemelte, hogy a vizsgált bűncselekmény elkövetői populációjában - más bűncselekményekhez képest - nem azért magasabb a női vádlottak aránya, mert ők több ilyen cselekményt követnek el, hanem mert a bíróságok gyakran az anya terhére róják azt a tényt, hogy nem védte meg gyermekét a bántalmazóval szemben (s ezzel veszélyeztette fejlődését). Solt Ágnes: Bírői ítélkezési gyakorlat a kiskorú veszélyeztetése tárgyában. OKRI 2018/A/III/9. sz. kutatás.

Tanulmányai miatt, vagy mert a vádlott kéréseit nem teljesítette, megalázó stílusban szólt hozzá, őt lealacsonyító kifejezésekkel illette. Egy esetben annyira megverte a gyermeket, hogy annak nyomait a következő napi úszáson észrevették volna, ezért nem engedte iskolába menni. Egy másik alkalommal megragadta a gyermek fülét és annál fogva verte a fejét az asztalba úgy, hogy homloka vérezni kezdett, de megtette azt is, hogy rá „Hülye vagyok” feliratú pólót adott és arra kötelezte, hogy úgy menjen el iskolába. A vádlott máskor a megmozdulást megtiltva a tűző napon álltatta a gyermeket ún. lóállásban, amikor pedig nem megfelelően végezte a feladatot, rácsapott a sétabotjával akkorát, hogy a kiskorúnak eleredt az orra vére. A vádlott B. Renátával úgyszintén kötözködött, őt is ócsárolta, üstkavará fakanállal ütötte, megpofozta, a lakásba kamerákat szereltetett fel és azon keresztül figyelte, ellenőrizte minden mozzanatát. Megtiltotta azt is, hogy a kisfiúhoz bárki átmenjen játszani, illetve hogy a családon belül történt eseményekről bárkinek említést tegyenek. A vádlott viselkedéséhez számos esetben asszisztált édesapja, a II. r. vádlott is.

„Mindkét vádlott számára fontos a hatalom, az irányítás kézben tartása. Míg az I. r. vádlott inkább az erőszakos, agresszív színezetű megnyilvánulások útján igyekszik kiváltani és megtartani a tiszteletet, a II. r. vádlott számára önmaga kompetenciájának megélése, narcisztikus személyiség szerkezete, a hatalom és a manipuláció gyakorlása a döntő szempont. Ifj. B. Mátyás I. rendű és id. B. Mátyás II. r. vádlottak által tanúsított magatartás, az abban megjelenő, és a család szervezésére vonatkozó nézeteik negatív hatással voltak a kiskorú sértettre, kiemelten annak későbbi emberi, illetve párkapcsolataira. (...) A kiskorú sértett traumatizáltsága miatt személyiségfejlődése a személyiségzavar irányába mutat, disszociális jellegzetességekkel. Kapcsolati sérülésében minden bizonnyal szerepet kap az a körülmény is, hogy édesanyja, B. Renáta sértett mennyiben védte, illetve nem védte érdekeit a bántalmazónak imponáló kötődési struktúrában, azaz; nem volt képes arra, hogy gyermeke, H. Márk Roland sértett érdekeit megfelelően képviselje.”⁵⁹⁵

2.12.1. Hozzá tartozók sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények

A szexuális bűncselekményekkel külön kellett foglalkozni, mert adott esetben ez is körbefonja a kapcsolati erőszakot, illetve itt volt a legerősebb azon előfeltételezés a jogalkalmazók részéről, hogy „szinte kizárt ezen cselekmények hozzátartozó sérelmére elkövetését vád tárgyává tenni”.⁵⁹⁶ Németh József tanulmányában egyebek mellett a szexuális zaklatások kapcsolati erőszak tényállásába építésének elmaradásával foglalkozik. Úgy fogalmaz: „Magyarországon is igen jelentős lépés lenne, ha nem csak a jogszabályok sminkelését, de a teljes plasztikáját elvégezné a jogalkotó, hiszen egy láthatóan erős jogi háttér mellett a bántalmazott nők is nagyobb eséllyel lépnének színre. (...) Vannak olyan esetek, ahol a szexuális visszaélés és ennek különféle formái, mint a kényszerített terhesség,

⁵⁹⁵ Budakörnyéki Járási Ügyészség B.2375/2014., Budakörnyéki Járásbíróság 12.B.181/2015/44.

Elítélés: I. r. vádlott: kiskorú veszélyeztetése, kapcsolati erőszak, és folytatólagosan, védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett könnyű testi sértés; II. r. vádlott: folytatólagosan, védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett könnyű testi sértés.

⁵⁹⁶ Az idézett mondatrész a szakmai egyeztetések során hangzott el.

*fogamzásszabályozás lehetőségének korlátozása vagy a kényszersterilizáció a családon belüli erőszak sajátos megnyilvánulási formái.*⁵⁹⁷ Családtagok elleni szexuális bűncselekmény beminősítve érdekes módon csupán néhány ügyben jelent meg (a magam részéről többre számítottam), holott az iratok között is nagy számosságú ügyben tesz erre nyilatkozatot a sértett. Ezen cselekmény vonatkozásában – bizonyítottság hiányában – felmentéssel csak két esetben végződött az eljárás.

a) Jogerős elítélés tagadás, közvetlen tanúk és speciális sértettek ellenére

B. Tamás a feleségét bántalmazta, leánygyermekai sérelmére pedig szexuális bűncselekményeket követett el. A kislányok a hétköznapiakban egy bentlakásos intézményben éltek szervi és egyéb betegségeik okán, ezért a velük való kapcsolatfelvétel a szakértők számára is nehezített volt. *„Ha egy gyerek le tudja rajzolni ami vele történt, abból lehet tudni, hogy élmény-e. Át kell törni azt a nagyon erős gátat, ami megpróbálja a tudatalattiba lenyomni a traumatikus élményeket, és ha ezt sikerül megnyitni, utána minden ismétlés segíti a feldolgozást, és ez már az öngyógyítás része.”* – mondta el a szakértő, aki előadta azt is, hogy amikor a gyerekek félnek és nem merik megszegni az apának tett ígéretet, nem mondják, hanem mutatják, hogy mit kellett csinálni.

„Gyk. B. Viktória nyelvi kifejező képessége nagyon gyenge, beszéde nehezen érthető, mivel a nyelvtani szerkezetet nem tudja megfelelően használni. Személyiségvizsgálata organikus idegrendszeri érintettséget és kifejezett miliő ártalmat jelez, továbbá jelzi a szexuális trauma következtében létrejött elfojtást.”

A kislány többek között az alábbiakról számolt be: *„számba kellett venni, jött belőle”, „WC-be kiköptem”.*

Sírva mondta el, hogy nagyon fél az apjától, senkinek sem mondhatja el, amit csinált vele. A szakértő nyilatkozott arról is, **önmagában az, hogy a sértettek azt mondják egyszer történt, az nem jelenti azt, hogy ténylegesen egyszer volt**, mert ez lehet gyermeki szépítés is; egyértelműen meg voltak félemlítve az apa által, ezért rendkívül nehéz volt őket megközelíteni. A gyermekek először azt mondták mindenre, hogy *„nem tudom”, „nem emlékszem”,* ez a háritás – taglalta a szakértő.

Amikor a gyermek átéli, hogy az anyját előtte ütik, nem gondolhat arra, hogy aki ezt elszenvedti, tud értük bármit is tenni – tartalmazza a bírósági ítélet indokolása. Rögzíti az ítélet azt is, hogy *„Családi környezetükben mindkét gyermek veszélyeztetett volt, a családban uralkodó magas feszültségi szint, rendezetlen konfliktusok, indulatok miatt. Az apa nyílt indulati robbanásai, kiszámíthatatlan viselkedési sodródásai veszélyeztették a gyermekek pszichés nyugalmát, azonban a veszélyeztetésben a nagymama és az anya felelőssége sem zárható ki.”*

⁵⁹⁷ Németh József: A családon belüli erőszak kérdése a magyar jogrendben. 2014.06.30.
<https://arsboni.hu/a-csaladon-beluli-eroszak-kerdes-a-magyar-jogrendben/>

Nagyon fontos megállapítás ez, hiszen a kiskorúak csak és kizárólag az őket nem bántalmazó többi családtagra számíthatnak, de sok esetben végül bennük is csalódnuk kell. Amíg a rendőrség folyosóján várakoztak, a gyermekek édesanyja és nagymamája egyre markánsabban mondogatta: „*kár volt elkezdeni ezt az egész ügyet, mert akkor még mindig otthon lennének*”, és hogy „*apának most milyen rossz, sokat fogyott és gyakran bántják a börtönben.*” A nagymama vallomása szerint először ő vette észre veje viselkedésének megváltozását, hallott és látott is dolgokat, illetve neki konkrét eseményekről számoltak be a gyerekek. Megtudtuk tőle azt is, hogy mindezeket Viktória már az édesanyjának is elmondta, csak ő nem mert szólni senkinek, mert fél a férjétől, s anyai hozzáfűznivalója volt: „*attól félek, hogy előbb-utóbb fel fogja csinálni a Vikit*”. Ez a büntetőeljárás végül a nagymama bejelentése alapján indult el, ha ő nem intézkedik, talán ezek a kislányok a mai napig ki lennének szolgáltatva az őket szexuálisan gyötrő apjuknak, illetve édesanyjuk tehetetlenségének.⁵⁹⁸

b) Kapcsolati erőszak, zaklatás és szexuális erőszak elkövetése miatti jogerős elítélés

Sz. Richárd János az éjszakai órákban ittas állapotban a sértetthez lépett, kezeit megfogta, majd az ágyból kirángatta és a földhöz nyomta. *A vádlott L. Magdolna sértett kezeire rátérdelt, saját nadrágját és fehéreneműjét lehúzta (ezáltal nemi szervét lemeztelenítette), és azt L. Magdolna sértett szájához tette, miközben őt arra szólította fel, hogy a vádlott nemi szervét vegye a szájába és őt orálisan elégítse ki.* – rögzíti az ítélet.

Egy másik alkalommal a vádlott a sértett melegítőnadrágját lehúzta, saját nemi szervét a nadrágjából elővéve közölte: „*ha akarod, ha nem, most erőszakkal meg foglak baszni.*” A sértett kezét leszorította, rádőlt, és őt a székhez szorította úgy, hogy az mozdulni sem tudott. A vádlott egy következő alkalommal magához vett egy kést, először a sértett kezét tette a késre, majd azt a saját nyakához tartotta és felszólította arra, hogy őt szúrja le, de a sértett ennek nem tett eleget. Ezután a vádlott a kést megfordította, azt L. Magdolna gyomrához tette, és őt megöléssel fenyegette.⁵⁹⁹

c) Kapcsolati erőszak, könnyű testi sértés, garázdaság és szexuális erőszak elkövetése miatti jogerős elítélés

„*Kk. K. Orsolya (12) arra ébredt, hogy a vádlott az ágya szélén ülve a pizsamanadrágját lehúzza a bokájáig, majd elkezdte simogatni a bugyiján keresztül a fenekét, nemi szervét. A sértett ismét kérte nevelőapját, hogy hagyja őt békén – mire a vádlott egyik kezével a sértett kéz kezét összefogta és felkarjával ránehezdedve az ágyhoz szorította, hogy ne tudjon felkelni – másik kezével pedig befogta a száját, hogy ne tudjon kiabálni. Közben csak annyit mondott, hogy amennyiben kiabálni mer, soha többé nem mehet le a játszótérre. (...) Másnap (...) a vádlott ismételten a kislány ágya szélére ült és alsóneműjén keresztül a fenekét fogdosta.*”

⁵⁹⁸ Vasvári Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 18060/92/2014. bü., Vas Megyei Főügyészség B.170/2014., Szombathelyi Törvényszék 14.B.2015/133., Győri Ítéltábla Bf.69/2016/9.

⁵⁹⁹ Tiszaföldvári Rendőrőrs Bűnügyi Alosztály 16010/466/2014. bü., Szolnoki Járási Ügyészség B.952/2014., Szolnoki Járásbíróság 10.B.407/2015/31.

A sértett erre felébredt, majd hangosan rászólt. B. Julianna arra ébredt fel, hogy lánya azt kiáltotta „hagyd már abba, mert elmondom anyának!” (...) B. Julianna rászólt gyermekére, hogy miért beszél így élettársával – mire a kiskorú sértett sírva mesélte el a történeteket. Ezt követően B. Julianna felelősségre vonta élettársát, aki mindent tagadott. (...) A vádlott megfenyegette B. Juliannát, hogy amennyiben fel merik őt jelenteni és börtönbe kerülni, szabadulását követően megveri őket.”⁶⁰⁰ – rögzíti a jogerős ítélet.

2.12.2. Hozzátartozók sérelmére elkövetett élet elleni bűncselekmények

Kutatások eredményei alapján Bolyky Orsolya doktori értekezésében kiemeli, hogy az emberölések fő motívuma és jellemzője Európában és Magyarországon egyaránt a családi konfliktusok egyfajta lezárása, emiatt nem meglepő, hogy az ölési cselekményt megelőzően az elkövetők többségének rendszeres és durva konfliktusai voltak a sértettel. Az elkövető-sértett viszonyát vizsgálva a szerző arra jutott, hogy közeli hozzátartozók esetében szinte mindig tartósan fennálló rossz, feszült viszonyról számolhatunk be az emberölések előzményeként.⁶⁰¹

Ezért is kiemelten fontos az ezt megelőző cselekménysorozatok időben történő felismerése és az arra adott haladéktalan büntetőjogi válasz, melyre a kapcsolati erőszak bűncselekményi tényállásának időben történő alkalmazása preventív jelleggel hathat. Az élet elleni bűncselekmények kiemelt tárgyi súlyúak, s ezeket családon belül rendre kisebb-nagyobb mértékű bántalmazások előzik meg.

Azokban az esetekben, amikor a kapcsolati erőszaknál súlyosabb bűncselekmény is megvalósul, a nyomozó hatóságok, az ügyészségek és a bíróságok – elmondásuk alapján is – hajlamosabbak inkább a legutolsóra koncentrálni, így az élet elleni bűncselekményeket megelőző bántalmazások eltompulnak, a súlyos(abb) bűncselekmény mellett feledésbe merülnek.⁶⁰²

Ezek cáfolatára hoztam néhány ilyen ügyet „követendő példaként”, amelyekben a kapcsolati erőszakkal halmazatban megjelent az életveszélyt okozó testi sértés, a gondozási kötelezettség elmulasztása, illetve az emberölés (de volt az ügyek között emberölés előkészülete is).

⁶⁰⁰ Hajdú-Bihar Megyei Főügyészség B.992/2016., Debreceni Törvényszék 24.B.69/2017/16.

⁶⁰¹ Bolyky Orsolya: Az emberölések jogi és kriminológiai jellemzői, különös tekintettel a mentális tényezők büntetőjogi értékelésére. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola Doktori értekezés. Budapest, 2018. 70. o.

⁶⁰² Mindezekre figyelemmel álláspontom szerint érdemes és szükséges lenne a hozzátartozók sérelmére megvalósított életveszélyt okozó testi sértéses és emberöléses aktákat ebből a szempontból vizsgálat alá vonni, mert feltételezhetjük, hogy a tényállások között bőséggel találunk be nem minősített kapcsolati erőszakot is.

a) Kapcsolati erőszak, személyi szabadság megsértése, gondozási kötelezettség elmulasztása és garázdaság miatti jogerős elítélés

„*Naiana D. vádlott K. Éva nyugdíjának egy részét italtra költötte, valamint feleségét többször szidalmazta és tetteleg bántalmazta. A vádlott az idős kora és megromlott egészségi állapota miatt a lakásban is nehezen mozgó, önmagát ellátni nem tudó K. Éva kulcsait elvette, őt a lakásban órákra bezárva tartotta. A vádlott K. Éva gondozását is elhanyagolta, a 2015 novemberétől kezdve ágyhoz kötött, mozgásképtelen sértett alapvető szükségleteiről nem gondoskodott, így ágyneműjét és pelenkáját nem cserélte, a lakásban rendet nem tartott, az ételmaradékokat nem távolította el felesége ágyából, ezt a sértetthez naponta egyszer érkező szociális gondozónő végezte csak el.*”⁶⁰³

b) Kapcsolati erőszak és életveszélyt okozó testi sértés miatti jogerős elítélés

B. István r. törzsőrmester és N. Zsuzsanna bírósági alkalmazott ügyében a vádlott személyiségét, valamint az aljas indok és cél feltékenységgel való kapcsolatát is részletesen elemezte a bíróság. Az ügyben 29 kötetnyi, összesen 5742 oldalnyi Messenger üzenet melléklet keletkezett, az ügyészség és a bíróság ebben az eljárásban is főként a közvetett bizonyítékokra támaszkodhatott.

„*A vádlott alaptalanul, egyre feltékenyebb lett N. Zsuzsanna sértettre: megjelenésébe (öltözködés, hajszín, sminkelés) rendszeresen beleszólt és megkövetelte, hogy az általa ideálisnak tartott ruhát, fehérneműt, cipőt viselje, vagy éppen eljárjon szoláriumba. Egyedül nem engedte sehová, az addigi szoros baráti kapcsolatait is fokozatosan felszámoltatta vele, sőt megszabta, hogy nem nevetgélhet, ismeretlen és ismerős férfiakkal sem beszélgethet, köszöntésüket nem fogadhatja, mi több, számára **pontokban összefoglalt magatartási szabályokat írt elő**. Ezzel személyiségét és önálló akarátát fokozatosan, de kíméletlenül megtörte, gyakorlatilag feltétlen engedelmességre szorította.*

*B. István vádlott azonban nemcsak egyre feltékenyebb lett a sértettre, s az élet minden területére kiterjedő elvárások maradéktalan teljesítésére kötelezte őt – megroppantva, majd felszámolva ezzel emberi tartását -, hanem **különféle bűncselekmények leplezése és a felelősségre vonás elkerülése végett** követte el – visszatérő jelleggel – azokat a többnyire részben 8 napon belül, egy alkalommal 8 napon túl gyógyuló testi bántalmazásokat, amelyek fizikai-, egyszersmind lelki erőszakként végigvonultak kapcsolatuk történetén.” – kezdi indokolását a bíróság.*

Az ominózus legutolsó bántalmazás után a sértett egész éjjel nem tudott aludni a fájdalomtól, kérte a vádlottat, hogy vigye orvoshoz, mert elviselhetetlen fájdalmai vannak. B. István végül taxival kórházba szállította, de felhívta a figyelmét: azt kell mondania az orvosnak, hogy a lépcsőről esett le. A sértettnek bordatörései keletkeztek, illetve a tüdő összeesését eredményező légmell alakult ki, amely közvetlenül életveszélyes állapot orvosi beavatkozás hiányában légzési elégtelenséget követően a sértett halálához vezetett volna (észlelték rajta a korábbi bántalmazások nyomait is).

⁶⁰³ Budapesti Rendőr-főkapitányság XIV. kerületi Rendőrkapitányság Vizsgáló Osztály 01140/3824/2015. bü., Budapesti XIV. és XVI. Kerületi Ügyészség B.XIV.7231/2015., Pesti Központi Kerületi Bíróság 20.B.XIV.10.579/2016/31.

B. István panasszal élt gyanúsított kihallgatása miatt, lényegében tagadta a bűncselekményeket. Az eseményeknek túlnyomórészt nem voltak tanúi, ketten tartózkodtak egy bezárt lakásban, ezért a bizonyítékok mérlegelése során a bíróság számára ebben az ügyben is az volt a legfontosabb megválaszolható kérdés, hogy a vádlotti védekezés vagy a sértetti előadás foghat-e helyt (annál is inkább, mert az orvosszakértői vélemény nem tudott határozott véleményt formálni az utolsó sérülés keletkezési mechanizmusára nézve).

A vádbeli cselekmény minősítése körében az eljáró bíró kitért arra, hogy a kapcsolati erőszakkal érintett cselekményeket a vádlott aljas indokból valósította meg, ezeknél a cselekményeknél magatartása eredményét mindvégig kívánva, egyenes szándékkal cselekedett.

„Ezzel kapcsolatban megjegyzést érdemel, hogy az ítélezési gyakorlat az aljas indokból, illetőleg célból elkövetett cselekményeknél az indító ok és a célzat erkölcsileg mélyen elítélendőségéből fakadó eseteket foglalja magában, a féltékenységből és szerelemfélétségből elkövetett cselekményeket általában kiemelve e körből. Amikor viszont a testi sértés vagy család elleni bűncselekmény részét képezi annak a folyamatos és súlyos fenyegetésnek, amellyel az áldozatot a cselekmények eltűrésére készítetik, nincs akadálya ezen minősítő körülmény megállapításának. B. István vádlott cselekményei véghezvitele és büntetlenül maradása érdekében így járt el.” – írja a bíróság.⁶⁰⁴

c) Kapcsolati erőszak, előre kitervelten, különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés, felfegyverkezve elkövetett személyi szabadság megsértése, szexuális erőszak, tizennyolcadik életévét be nem töltött sérelmére elkövetett szexuális erőszak, kiskorú veszélyeztetése és zaklatás bűncselekmények miatti jogerős elítélés.

Ezen pont utolsó jogeseteként az egyik legsúlyosabb, többszörös halmazatot eredményező ügyet hoztam, amelyben úgy ítélték el jogerősen a vádlottat, hogy a bűncselekmények elkövetésének eredményeként csak a kiskorúak maradtak életben, s tudták elmondani a történeteket.

⁶⁰⁴ Miskolci Járási és Nyomozó Ügyészség Ny.121/2016., Miskolci Törvényszék 4.B.62/2016/28., Debreceni Ítéltábla Bf.I.352/2017/6.

Az üzenetváltások tükrözik a párkapcsolati viszony megítélését, amelyek hatással voltak a jogerős döntésre:

- B. István rendszeresen, mindvégig visszataszító, gonosz és aljas módon fenyegette és tartotta félelemben, uralma alatt a sértettet, illetve bántalmazta N. Zsuzsannát
 - arra próbálta rávenni, hogy törölje ki telefonjából az összes üzenetváltásukat és balesetként állítsa be a mellkas-sérülését
 - az aktuális bántalmazások után, ameddig csak tehette hitegette (megváltozását ígérve) a sértettet
 - a vádlott a munkabér és a táppénz közötti különbözetek kifizetésére is hajlandó volt, csak hogy a sértett otthon maradjon, és ne derülhessen ki bántalmazása
 - a vádlott még N. Zsuzsanna hajszinébe, testsúlyába, viselt ruházatába és lábbelijébe is beleszólt
 - az üzenetekben gyakorta kurvának, patkánynak, patkánykürvának, rohadéknak nevezte, ami pedig szemléletesen bizonyítja azt is, hogy emberi és női mivoltát mennyire becsülte
 - lefoglalásra került a férfi által írt ún. magatartáskódex, amelyben csak az alábbiakat engedélyezte a sértett számára: fodrász, kozmetikus, gyógyszerész, élelmiszerbolt, szolárium, növel történő beszélgetés, néha cigarettázás azzal, hogy ezeket is be kell jelentenie.
- „Tehát a legszűkebb és általa teljes körben ellenőrzött területre szorította párja személyi szabadságát.” - fogalmazott a bíróság.

„V. Nikolett és kk. V. Vanessza Cintia a vásárlást követően a d-i vasútállomás épülete felé sétáltak, majd amikor a vádlottnak és fiának rejtekéül szolgáló romos ház mellé értek, a vádlott a konyhakését a jobb kezében tartva a ház mögül hirtelen előjött, V. Nikolett sértetthez lépett, őt bal karjával átölelte, magához húzta, és a késsel megfélemlített sértettet erőszakkal a közelben parkoló gépjármű felé vezette.”

A vádlott cselekményét látva mindkét gyermek és a sértett is könyörgött, hogy nyugodjon meg, visszaköltözik hozzá, csak legalább a kistestvérét engedje szabadon - de hiába, a vádlott azt mondta „már késő”. Ezután mindenkit beültetett az autóba, végül a gépkocsit egy bozótos külterületen leállította, a sértetteknek lévő mobiltelefonokat elvette és összetörte. A vádlott ezután egy takarót és a biztonsági öveket csíkokra feldarabolta, „V. Nikolett és kk. V. Vanessza Cintia kezeit testük előtt, majd lábaikat is megkötözte. A vádlott ezután felszólította kk. M. Sándort és V. Nikolettet, hogy szálljanak ki az autóból, majd amikor ezt teljesítették, V. Nikolett sértett lábán a kötést a késsel elvágta, a kést az autó mellé a földre szúrta. Közölte vele, hogy őt most orálisan ki fogja elégíteni, valamint azt is, hogy „most meg foglak kefélni”. A vádlott V. Nikolett sértettet a gépjármű oldalától kb. 10 méterrel lévő bokros részhez vitte, kezein a kötést kioldotta, majd felszólította, hogy húzza le a nadrágját és alsóneműjét. (...) A vádlott V. Nikolett sértettel annak akarata ellenére mind orálisan, mind hüvelyi úton közösült. (...)

Ezután kk. V. Vanessza Cintia sértetthez „Akarod, hogy a testvéred meghaljon?” kérdést intézte, majd amikor a sértett nemet intett felé „vagy leszopsz vagy megölöm” felszólítást tette. (...) A megrémült kk. V. Vanessza Cintia sértett nem akarta teljesíteni a vádlott követelését, a fejét elfordította, azonban a vádlott őt ütésre emelt kézzel megfenyegette, így a kiskorú sértett a vádlott nemi szervét a szájába vette. A vádlott közben azt mondta, hogy kk. V. Vanessza Cintia sértettet nagyon megkívánta, az összekötözött lábú kiskorú sértettet neki háttal az ülésre térdelpeltette, a rajta lévő ruházatot lehúzta és a nemi szervét a kiskorú nemi szervéhez hozzáérintve közösült. (...) A vádlott mindhárom alkalommal elélezett.” - rögzíti a bíróság.

A vádlott ezután V. Nikolettet öt alkalommal a késsel mellkas és hastájékon közepes-nagy erővel megszurta, majd felszólította a kislányt, hogy búcsúzzon el testvérétől, mire a kiskorú sértett a földön fekvő nővéréhez ment, őt megpuszilta és visszaült az autóba. A vádlott ezután az erősen vérző V. Nikolettet az autóba ültette, de a sértett később eszméletét veszítette, végül pedig belehalt sérüléseibe.⁶⁰⁵

2.12.3. Hozzátartozók sérelmére elkövetett egyéb bűncselekmények

Vannak vádlottak, akik olyannyira nem tudnak uralkodni magukon, hogy a hozzátartozók segítségére siető személyek, szomszédok, családtagok, vagy éppen közfeladatot ellátó, illetve hivatalos, hatósági személyek ellen is támadólag lépnek fel.

⁶⁰⁵ Hajdú-Bihar Megyei Főügyészség B.328/2015., Debreceni Törvényszék 24.B.63/2016/87., Debreceni Ítéletábra Bf.II.725/2016/11.

L. Gusztáv például megakadályozta a mentősök közbenjárását akként, hogy késsel fenyegetőzve indulatosan felszólította a mentősofőrt és a mentőápolót, hogy „*húzzatok innen*”, továbbá kilátásba helyezte, hogy „*szurkálás lesz*”.⁶⁰⁶ B. János esetében a kapcsolati erőszak mellett a zsarolás és hatósági eljárásban történő kényszerítés büntetettét is minősítették. Édesanyjával élt közös lakásban, akitől folyton kisebb összegű pénzeket követelt, melyek alkalmával azzal fenyegette meg, amennyiben nem ad át részére készpénzt „*megöli, leszúrja, rágyújtja a házat*”, ha nem intézkedik a vádlott részére 1.000.000 Ft összegű kölcsön megszerzéséről, akkor „*megöli*”.⁶⁰⁷

Hangsúlyos kutatási megállapítás, hogy az ügyek zöme klasszikus és egyforma tényállásnak tűnik, de valahogy mégsem az. Az aktavizsgálatok tapasztalatai alapján a „jó gyakorlatok” is megjelennek egyes megyékben:⁶⁰⁸ túlbonyolítás nélküli, lényegre törő, és a különböző bűncselekmények tényállási elemeit is rögzítő történeti tényállásokkal, helyes minősítésekkel, halmazati büntetést eredményezve. Leginkább ezekben a megyékben - de közülük is első helyen Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében - tapasztalható, hogy semmilyen mozzanat nem marad el, felsorakozik a kapcsolati erőszak mellett a kiskorú veszélyeztetése, zaklatás, rongálás, okirattal visszaélés, zsarolás vagy éppen rablás a sértettek sérelmére, de ha emellett szexuális vagy élet elleni cselekmények is megjelennek, azokat sem hagyják figyelmen kívül. Nem mellékes megjegyezni, hogy a törvényes minősítések kutatási eredmények által rögzíthető statisztikáját ezen megyék növelik nagymértékben.

2.13. A vádlottak jellemzői

Az elkövetők általános jellemzőinek nyomvonalán vissza kell utalni arra, hogy az egyén személyiségfejlődését nagyban determinálja a gyermekkori minta. A felnőttkori élet minőségét szinte teljes egészében a családban felnövő lét milyensége, annak alakulása határozza meg, és ez olykor a legveszélyesebb helyek egyike lehet.⁶⁰⁹ Éppen emiatt tartja fontosnak a bűnmegelőzési diskurzusokat Csemáné Váradi Erika, aki egyik tanulmányában a fiatalok által vonzott élettapasztalatok lenyomatait is vizsgálja az erőszak kontextusában.

⁶⁰⁶ Szentesi Járási Ügyészség B.63/2015., Szentesi Járásbíróság 5.B.367/2015/29., Szegedi Törvényszék 2.Bpkf.1463/2016/2.

⁶⁰⁷ Szentesi Járási Ügyészség B.86/2016., Szentesi Járásbíróság 2.B.285/2016/14., Szegedi Törvényszék 2.Bf.714/2017/6.

⁶⁰⁸ Különösen Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Bács-Kiskun és Pest megyében, illetve a Fővárosi Főügyészségen.

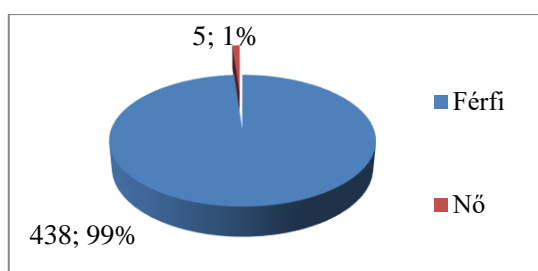
⁶⁰⁹ Répássy Árpádné Németh Laura: Erőszak a családban. 2020.02.13.

https://ujbtk.hu/dr-repassy-arpadne-dr-nemeth-laura-eroszak-a-csaladban/#_ftn1

„Még a fiatalok kisebb súlyú, személy elleni támadásokat fel nem ölelő jogsértő magatartásai esetén sem számít kivételes dolognak a családon belüli erőszak, a lelki elhanyagolás, a pszichés abúzus, az iskolai zaklatás, a fiatalkori alkoholfogyasztás (...) a konfliktusok fizikai úton való „lerendezése” vagy éppen a környezet közömbössége, mint rizikótényezők jelenléte. Mégis, kevesen gondolnak arra, hogy ezek a körülmények egy „életesemény” mozaikdarabjai, melyek összeilleszkedve együttesen jelölik ki annak irányát és vezetnek a történést a végkifejlet felé. (...) Ahhoz, hogy a bűnözés ténylegesen megelőzhető legyen, fel kell deríteni az elkövetőhöz, a sértetthez és a szituációhoz tartozó közeli és távoli okokat.”⁶¹⁰ A férfi és a női agresszió körében a pszichológiatudomány akként foglal állást, hogy a férfiakban több a fizikai agresszió, mint a nőkben,⁶¹¹ s az erőszakosság skálájának legextrémebb végén is több férfi található. Úgy találták, a férfiak agressziójának jelentős részét a dominancia-hierarchiában betöltött pozíciójuk váltja ki, míg a nők az agresszió árnyaltabb, kifinomultabb formáit alkalmazzák.⁶¹²

A vádlottak nemi megoszlása (n=443)⁶¹³ tekintetében elmondható, hogy a 438 férfi mellett csupán 5 női vádlott található, így a kapcsolati erőszak bűncselekményének elkövetői 99 %-ban férfiak voltak. A női vádlottak közül egy fiatalkorú, a másik négy személy pedig felnőtt korú volt; 3 vádlott az édesanyja sérelmére követett el bűncselekményt, 1-1 pedig a fiúgyermekét, illetve az élettársát bántalmazta.

9. ábra: A vádlottak nemi megoszlása a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő; % / 3 év)

⁶¹⁰ Csemáné Váradi Erika: A Janus-arcú kriminálpolitika - avagy a fiatalkori bűnözéssel szembeni fellépés aktuális kérdései. In: Stipta István (szerk.): Collegium Doctorum Konferencia. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2012. 2012. 1. o.

⁶¹¹ A gyermekkorra visszavezethetően azt tapasztalták, hogy a fiúk többször játszanak „durván”, mint a lányok, a fiúk gyakrabban karamboloznak egymással, míg a lányok próbálják elkerülni, hogy játékaik másokéba ütközzön. Ld. Louise Deacon: Pszichológia. Hogyan értsük meg önmagunkat és másokat? Scolar Kiadó, 2018. 192. o.

⁶¹² Louise Deacon: Pszichológia. Hogyan értsük meg önmagunkat és másokat? Scolar Kiadó, 2018. 192-193. o.

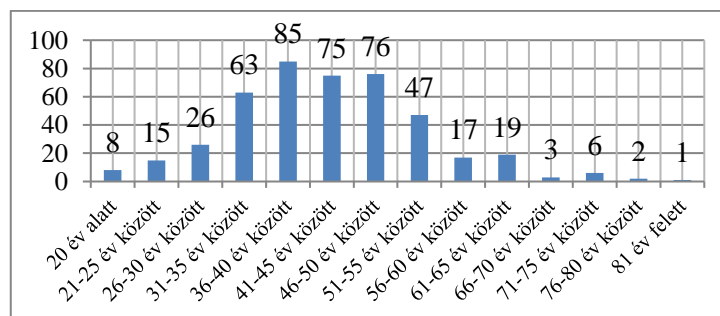
⁶¹³ A vizsgált iratok száma 441 db, ehhez képest az iratok között 443 vádlott szerepelt. Ennek oka, hogy társtettesként elkövetett kapcsolati erőszak a vizsgált időszakban két aktában volt fellelhető.

S ha már a női elkövetőknél és férfi sértetteknél tartunk, nem lehet elmenni szóltanul Tamási Erzsébet munkássága mellett, aki nemcsak egyes tanulmányaiban és a könyvrészletekben, hanem doktori értekezésének témájaként is a férfiak sérelmére elkövetett családon belüli erőszakot választotta, így a téma iránt érdeklődők írásai által teljes képet kaphatnak a férfiak „rejtett nyomorúságáról”.⁶¹⁴

2.13.1. A vádlottakra vonatkozó általános adatok

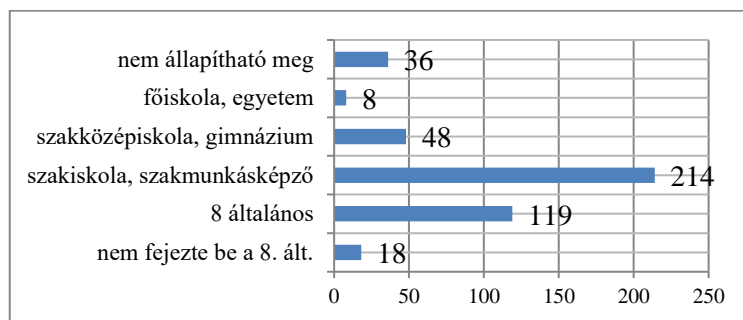
Az elkövetők előélete rendkívül vegyes képet mutatott, de azokból semmilyen következtetés nem vonható le és összefüggés sem mutatható ki, mint ahogyan abból sem, hogy az eljáró ügyész(ség)ek és bíróságok mely tényezők alapján választották meg az indítványozott és a kiszabott büntetést. A büntetett előéletű vádlottak által korábban elkövetett bűncselekményfajták széles spektrumon mozognak, személy- és vagyon elleni bűncselekmény egyaránt szerepel az elkövetők priuszában. A büntetett / büntetlen előélet vonatkozásában fontos tényező a mentesítés hatálya, ekként az esetek többségében a vádlottak csak kriminológiai értelemben tekinthetők büntetett előéletűnek, bár kétségtelen, hogy a korábbi elítéléseket a bíróságok figyelembe vették. A vádlottak (n=443) életkori adatait áttekintve megállapítható, hogy a szóban forgó bűncselekményt leginkább (236; 53%) a 36-50 év közötti férfiak követték el. Ami pedig az elkövetők iskolai végzettségét illeti, többségük szakiskolai, szakmunkásképző iskolai végzettséggel rendelkezik, illetve befejezte az általános iskolát, de nem tanult tovább.

10. ábra: A vádlottak életkori adatai a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő / 3 év)

⁶¹⁴ Így pl. Tamási Erzsébet: A férfiak sérelmére elkövetett családon belüli erőszak. In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Budapest, 2005. 192-219. o.; Tamási Erzsébet: Egy férfinyire a hajléktalanságtól. Nőpolitika és hajléktalan nők az Európai Unióban. Esély 2004/3. 26-57. o.; Tamási Erzsébet: Nemek és bűnözés. In: Gönczöl Katalin - Kerezsi Klára - Korinek László - Lévy Miklós: Kriminológia-Szakkriminológia. Complex Kiadó 2006. 545-558.; Tamási Erzsébet: A családon belül erőszak férfi szereplői. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. PhD értekezés. Miskolc, 2007.

11. ábra: A vádlottak iskolai végzettsége a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő / 3 év)

Papp Gábor tanulmányából megtudhatjuk, hogy kimutatható azon tendencia, miszerint „a büntető igazságszolgáltatás folyamatában előrehaladva (...) egyre kedvezőtlenebb társadalmi háttérmutatókkal rendelkező személyek tömörülnek. Vagy másképpen fogalmazva: az alacsonyan iskolázottak, hátrányos helyzetűek egyre nagyobb arányt képviselnek a folyamat egymásra épülő pontjain, amely a büntetés-végrehajtási intézetek lakóinak csaknem egységes társadalmi háttérében „csúcsosodik” ki.”⁶¹⁵ Mégis mi lehet ennek a magyarázata? A szerző álláspontja szerint az egyik nyilvánvaló és sokat hangoztatott nézet alapján az valószínűsíthető, hogy a társadalom alsó nagycsoportjából származók követnek el letöltendő szabadságvesztéshez vezető bűncselekményeket, melynek továbbgondolása lehet, hogy a jog olyan magatartásokat szankcionál, amelyeket legvalószínűbben ezen réteg tagjai körében követnek el. Egy másik forrása lehet a szegmensbe tartozók fogvatartotti állományon belüli túlsúlyának az, hogy „az igazságszolgáltatás működésében bizonyos szelektációs folyamatok érvényesülnek, melyek mintegy „beterelve” őket a börtönökbe, torzíthatják a társadalmi struktúrabeli arányokat. Bárhogy is legyen, azt tényként kell elfogadnunk, hogy ez a társadalmi aránytalanság létezik és létezett, amióta csak a börtön intézményét feltalálták.”⁶¹⁶

2.13.2. Büntetéskiszabási gyakorlat - a vádlottakkal szemben alkalmazott szankciók

A kontinentális eljárási rendszer nagy hangsúlyt helyez a bizonyításra, ugyanakkor kétségtelen, hogy ennek nehézségei, a fokozott ügyteher és a többfokozatú eljárás miatt olykor évekig elhúzódhat az ügy végleges lezárása.

⁶¹⁵ Ezekről ld. bővebben Papp Gábor: A prizonizációs elmélet újragondolása és alkalmazási lehetőségei egy hazai fegyintézeti populáción. Budapesti Corvinus Egyetem. Doktori értekezés. Budapest, 2011. 89. o.

⁶¹⁶ Papp Gábor: Az elítéltek külső kapcsolatai, a szabadulás utáni várakozások és a prizonizáció összefüggései - Egy előadás utóélete. Börtönügyi Szemle 2012/1. 33. o.

A kapcsolati erőszakos ügyek vonatkozásában is könnyen előfordulhat, hogy az elkövető akár több év elteltével kerül bíróság elé úgy, hogy a köztes időszak alatt esetleg újabb bűncselekményeket is elkövetett ugyanazon sértett(ek) sérelmére. Meg kell jegyezni, hogy az eljárások elhúzódása nemcsak Magyarországon probléma, ugyanis a strasbourgi Emberi Jogi Bíróság elé került ügyek több mint 30 %-a éppen az eljárás ésszerű időn belüli lefolytatásával mutat összefüggést. Ezek a tényadatok nemcsak a hatékonyságot ássák alá, hanem gyengíthetik a vádat, megnövelhetik a védelem és eljárás költségeit, nehezebbé válhat a bizonyítás, az állampolgárok részéről pedig gyengül az igazságszolgáltatásba vetett bizalom - mutat rá Nagy Anita.⁶¹⁷ A büntetőeljárások ésszerű időtartamon belüli befejezése ritkán a terhelt felelőssége, hiszen az ügy vádlottjának kisebb a befolyása az ügy menetére,⁶¹⁸ a tárgyalási időközökre, az esetlegesen szükséges egyesítésekre, elkülönítésekre stb. Az igazságszolgáltatásnak kétségtelenül meg kell küzdenie a sokrétű adminisztrációval, a néha ellentmondásos és olykor nehezen alkalmazható jogszabályokkal, az új bűncselekmények vagy éppen a szervezett bűnözői csoportok megjelenésével, és mindezt úgy kell kiviteleznie, hogy a bűncselekmények minőségi és mennyiségi megugrása mellett a hatóságok személyi állománya számottevően nem emelkedett.⁶¹⁹ Mindezek komoly feladatokat rónak a hatóságokra, így az ügyek előre vitelét számos tényező hátráltathatja, de azért joggal merülnek fel kérdések: milyen visszatartó ereje van ilyenkor a kiszabott büntetéseknél? Mennyiben sérülnek a sértettek jogosítványai, és ki akadályozza meg újabb és újabb viktimizálódásukat, hiszen esetükben a resztoratív igazságszolgáltatás⁶²⁰ aligha játszik szerepet.⁶²¹

A jogerős ítéletek összesített eredményei alapján a büntetések és intézkedések megoszlása az alábbiak szerint alakult:

⁶¹⁷ Nagy Anita: Az emberi jogok és a büntetőeljárás kapcsolata I. Sectio Juridica et Politica. Tomus XXVIII. Miskolc, 2010. 362. o.

<http://real.mtak.hu/86752/1/Nagy%20Anita%20Az%20emberi%20jogok%20%20C3%A9s%20a%20b%20C3%B3ntet%20%20el%20j%20r%20s%20kapcsolata%20I..pdf>

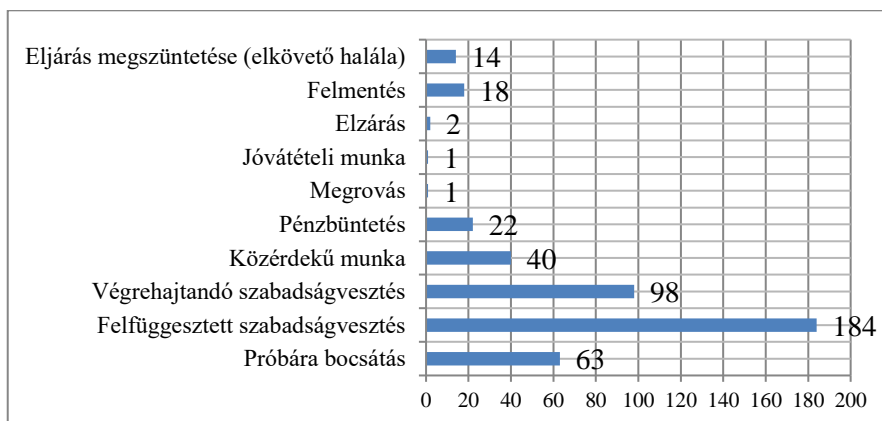
⁶¹⁸ Grád András - Weller Mónika: A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve. Negyedik, bővített kiadás. HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2011. 378. o.

⁶¹⁹ Pápai-Tarr Ágnes: A büntetőeljárás gyorsításáról. Dignitas Iuris Debreceni Iskola. Gondolat Kiadó, Budapest, 2012. 31. o., illetve ld. még Nagy Anita: Büntetőeljárást gyorsító rendelkezések az Emberi Jogok Európai Egyezményében, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásaiban, az Európai Unióban és a hazai jogalkotásban. Bíbor Kiadó Miskolc, 2008. 268-284. o.

⁶²⁰ Ennek esélyeiről ld. Kiss Anna: A resztoratív igazságszolgáltatás esélyei a XXI. század hajnalán. http://www.okri.hu/images/stories/pdf_files/ka_phdfejezet.pdf

⁶²¹ Barabás A. Tünde: A resztorativitás elmélete és gyakorlata. In: Ruzsonyi Péter (szerk.) Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Budapest, 2014. 290. o.

12. ábra: A vádlottakkal szemben alkalmazott szankciók a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő / 3 év)

A fenti diagram szemléletesen mutatja a sértettek sérelmére több különböző vagy akár ugyanolyan büncselekményt megvalósító vádlottak „büntetését”, akiknek ügyében olykor megállapítottak a kapcsolati erőszakkal halmazatban egyéb, úgyszintén súlyos büncselekményt. A vizsgálattal érintett 443 vádlott közül 411 személyt érintett valamiféle büntetés vagy intézkedés (443-14-18).⁶²² Az így fennmaradó vádlottak legtöbbszörét (184 fő, 45 %) felfüggesztett szabadságvesztés büntetésre ítélte a bíróság, és a sértettek csak az elkövetők 24 %-ában (98 fő) nyugodhattak meg a tekintetben, hogy bántalmazójukat legalább egy időre eltávolítják a környezetükből (és a gyermekek közeléből), mert végrehajtandó szabadságvesztést kaptak. Tudni kell azonban, hogy letöltendő szabadságvesztést kizárólag a legsúlyosabb, többszörös halmazati büntetéssel sújtott vádlottak kaptak, a büntetett előélet önmagában ehhez nem volt elegendő.

A Btk. 79. §-a szerint „A büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más büncselekményt kövessen el.” A büntetéstán és a büntetés-végrehajtás világából Vókó György szavaira mindenkor érdemes odafigyelni, aki arra hívja fel a figyelmet, hogy a demokratikus társadalom a jogállam igazságszolgáltatását a XXI. században olyan büntetés kigondolására készíti, amely eleget tesz a törvénynek, de egyúttal az áldozatnak vagy sértettnek is, ugyanakkor az elítéltnak úgyszintén azért, hogy képessé váljon a börtönlogikával szembehelyezni a saját személyes erkölcsét. Éppen ezért a kriminalizálás, a büntetés kiszabása és annak végrehajtása nemcsak a társadalom egésze, hanem az egyes emberek védelme szempontjából is a nagyon fontos elvárások közé tartozik.⁶²³

⁶²² Levonva az összesenből az eljárás megszüntetések és a felmentések számát.

⁶²³ Vókó György: A büntetéstán jelene és jövője II. Ügyészségi Szemle 2016/4. szám 6. és 51. o.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) a „Nők, mint a kapcsolati erőszak áldozatai” c. kiadványában leírja, hogy az ilyen bűncselekménnyel érintettek sokkal elégedetlenebbek az igazságszolgáltatás tevékenységével, mint más erőszakos bűncselekmények sértettjei. Az áldozatok olyan szankciókat akarnak, amelyek segítenek nekik az elkövető viselkedésével szemben, de főként a megváltozásuk érdekében. Arra is reflektáltak, hogy ezzel egyidejűleg a bántalmazásokat „végignéző” gyermek lelki sérüléseit is figyelembe kell venni.⁶²⁴ Az FRA többrészes kiadványsorozatában arra is rávilágít, hogy a pénzbeli kártérítés nem adja vissza („nem fizeti ki”) azokat az elszenvedett éveket és pszichológiai sérüléseket, amelyeket az elkövető az áldozatnak és gyermekeinek okozott. Több gyermek pszichológusi segítségre szorul vagy már pszichiátrián kezelik, a mentális jóllétüket semmi nem pótolja vagy hozza helyre, hiszen *„már semmi nem lesz olyan, mint azelőtt.”*⁶²⁵

A vizsgált ügyekben megrovás és jóvátételi munka egy-egy ügyben fordult elő, illetve elzárás is csak két aktában. Mindez azt mutathatja, hogy ennél a bűncselekménytípusnál ezeket a büntetési nemeket az ügyészségek nem indítványozták, és azokat a bíróságok sem tartották célravezetőnek. A közérdekű munka (40 fő; 10 %) és a pénzbüntetés (22 fő; 5 %) sem túlzottan elterjedt ebben a körben, ezek a számadatok inkább úgy formálódtak, hogy egyes megyék „ráálltak” erre és azokat a bíróság sem firtatta, helyt adva az ügyészi indítványnak ezt alkalmazta. A vádlottakba vetett bizalom jeleként a próbára bocsátások száma viszonylag magas (63 fő; 15 %), esetükben majd annak időtartama dönti el hatékonyságát, vagy éppen a túlzottan enyhe szankciót igazolja vissza.

A hétköznapiakban és a médiában is rendre felmerülő kérdés a 2010-es Btk. módosításokkal létrejött ún. „három csapás” erőszakos visszaesőket érintő intézménye, de amint arra Békés Ádám is utal, a közvélemény sokszor nincs tisztában azzal, hogy az ingert kiváltó ügyre - a visszaható hatály tilalma miatt - a jogalkotónak már semmilyen lehetősége nem lesz.⁶²⁶ A bíróságok értelemszerűen nem a társadalomnak hozzák meg ítéleteiket, de véleményem szerint ettől függetlenül is lényeges, hogy azokban valamiféle „elrettetés” mutakozzék, s ne legyen még a szakemberek számára is jelentéktelen. A Patent Jogvédő Egyesület programja a párkapcsolati erőszakkal érintett bírósági (polgári peres, nemperes és büntető) ügyek tárgyalásainak laikus megfigyelésére irányult, melynek célja az ítélkezés mindennapi,

<http://ugyeszsegiszemle.hu/hu/201604/ujtag#6>

⁶²⁴ FRA European Union Agency For Fundamental Rights: Justice for victims of violent crime Part IV. Women as victims of partner violence. 72-73. o.

⁶²⁵ FRA European Union Agency For Fundamental Rights: Justice for victims of violent crime Part III. Sanctions that do justice. 27. o.

⁶²⁶ Békés Ádám: Három csapás, különös tekintettel a strasbourgi gyakorlatra. Ügyészségi Szemle 2016/4. 105. o. <http://ugyeszsegiszemle.hu/hu/201604/ujtag#104>

nyilvánosság előtt zajló tevékenységének szisztematikus, közérthető ellenőrzése volt.⁶²⁷ Ezzel szemben Sebestyén Andrea bíróként, feminista perspektívából, kritikai élel végezte el a joggyakorlat elemzését, mely gender-szemponitú vizsgálódást kísérletező, úttörő jellegűnek titulál; azonban értekezésének hitelességét talán mindennél jobban erősítik saját tárgyalótermi tapasztalatai. Dolgozata által képet kaphatunk a jogalkalmazók nemi szerepekről való gondolkodásáról, berögződéseiről, valamint ezek döntéshozatalban és a jogi eljárások folyamatában zajló kommunikációban való megjelenéséről. A szerző egy speciális olvasatát kísérli meg felvázolni mindazon elgondolásoknak, amelyek a jogszabályok nyelvtani értelmezésén túl a jogalkalmazói „fejekben” vannak a nemekkel kapcsolatban, s amik „aktivizálják” a jogértelmezést, illetve befolyásolják a hozzáállást és az elvárásokat az eljárás résztvevőivel szemben, illetve magát a döntést is.⁶²⁸

2.13.3. A vádlottak személyisége és a jogalkalmazás viszonya

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R (85) 4. számú családon belüli erőszakról szóló Ajánlása⁶²⁹ felhívja a figyelmet, hogy gyakorlatot kell biztosítani mindazoknak, akik családi erőszak esetén a közbeavatkozásért felelősek, különösen akik beosztásuknál fogva vizsgálják ezeket az ügyeket, vagy foglalkoznak ezek áldozataival. Lépéseket kell tenni annak biztosítására, hogy a családon belüli erőszak eseteiben a szükséges intézkedéseket gyorsan meg lehessen tenni akkor is, ha azok ideiglenesen történnek, és az áldozatok támogatása mellett legfőbb cél a hasonló incidensek előfordulásának megelőzése kell legyen. Az ajánlás zászlajára tűzi azt a fontos kritériumot, hogy a családon belüli erőszak ügyeivel kizárólag a nyomozó hatóság, a vádhatóság vagy a tárgyaló bíróság különleges szakértelemmel rendelkező tagjai foglalkozzanak.⁶³⁰ Meggyőződésem, hogy ezekhez az ügyekhez jogalkalmazóként kizárólag úgy szabad nyúlni, ha ismerjük az elkövetők személyiségének jellegzetességeit, hiszen ez fogja meghatározni az eljárás menetét, a büntetőügy főszereplőjének az eseményekhez és a jogalkalmazáshoz fűződő viszonyát.

⁶²⁷ Sándor Beáta: Bíróságok monitorozása a párkapcsolati erőszakkal érintett esetek kezelésében. „Csak legyintett arra, hogy családon belüli erőszak” Patent Egyesület, Budapest, 2016. 5. o.

⁶²⁸ Sebestyén Andrea: Kísérlet a hazai joggyakorlat feminista jogelméletek szemszögéből való elemzésére. Jogi Tanulmányok 17. évf. 2014/1. 261. és 267. o. és Sebestyén Andrea: A bírói döntéshozatal kritikai elemzésének lehetőségei feminista jogászai perspektívából. „Nőkkel szembeni erőszak” napjainkban Magyarországon. Tézisfüzet. Budapest, 2020. 2-12. o.

⁶²⁹ Elfogadta a Miniszteri Bizottság a miniszteri megbízottak 1985. március 26-án tartott 283. értekeztetén. Az ajánlás 3., 9. és 13. pontjai. <https://kuria-birosag.hu/hu/etmb/r-85-4-csaladon-beluli-eroszakrol>

⁶³⁰ Tartalmazza az Ajánlás ezen túlmenően, hogy az erőszak súlyos veszélyt jelent a személyiségfejlődésre, foglalkozik az egyenlőtlenségek, a segítségkérés nehezítettsége, a konfliktushelyzetek specialitása, a közbeavatkozás, segítség, tanácsadás, és az információáramlás vagy az elkövető „gyógyítása” kérdéseivel is.

Az orvosok, pszichiáterek és egyes pszichológusok a személyiség fogalmát rendszerint kiterjesztő értelemben használják, vagyis magát az embert, mint a szomatikus és pszichés sajátosságok összességét tekintik személyiségnek.⁶³¹ A személyiség tehát egy szintetikus fogalom, megnyilvánul mindazokban a különös módokban, ahogyan valaki a külső benyomásokat felfogja, azokra reagál, ahogyan ösztönös és érzelmi élete kifejezésre jut, ahogyan ítéletet alkot.⁶³² A biológiai adottságok és a személyiség (mint individuum) közötti kapcsolat nem tagadható, a külső környezethez és önmagunkhoz való pszichés viszonyunk rendszereként értelmezhető. A személyiség nem létezhet biológiai adottságok és testiszerkezeti mechanizmusok nélkül, de ugyanúgy társadalmi viszonyok nélkül sem, hiszen annak tartalmát éppen a környezet visszatükröződése, azok reprodukálása jelenti.⁶³³

Az iratmennyiség nagyságára tekintettel meghatározhatók voltak a vádlottak főbb jellemvonásai, ezeket csoportosítottam az alábbiakban.

a) Öngyilkossággal való fenyegetőzés

A vádlottak esetenként semmitől nem riadnak vissza, némelyektől az öngyilkosság,⁶³⁴ vagy az azzal való fenyegetőzés sem áll távol. Bolyky Orsolya a kiterjesztett öngyilkosságokra vonatkozóan (melynek második leggyakoribb fajtája a nemzetközi szakirodalom szerint a gyermekeket érinti) aktakutatásában azt találta, hogy ezen cselekményeket leginkább akkor valósították meg, amikor az életközösség már megszakadt, előzményként pedig sokszor megjelent a bántalmazás, a féltékenység, a megalázás, és az elkövető által gyakorolt túlzott kontroll. A hosszú, konfliktusos viszony után előtörő elkeseredettség mintájában a sértettek 71,4 %-ának életét követelte. Ide sorolnám az ún. családirtásokat is, amely cselekményeket úgyszintén komoly jelzések előzték meg, s amelyeket figyelembe véve talán megelőzhetőek lettek volna ezek a tragédiák - fogalmaz az értekezés szerzője.⁶³⁵

A kutatásommal érintett egyik vádlott a padlásfeljáró létrájára felakasztotta magát (megsérült a csigolyája, de nem halt meg), cselekményét a gyermekei is látták, akik „*sokkot kaptak, nagyon megviselték őket a történetek*” - tartalmazza a pszichológus szakértői vélemény. „*Nagyon sokáig ideges voltam, folyton csak erre gondoltam.*” - mondta el a kisfiú,

⁶³¹ Vigh József: Kriminológiai alapismeretek. Tankönyvkiadó Budapest, 1991. 169. o.

⁶³² Uo.

⁶³³ Uo. 171. o.

⁶³⁴ Ld. eljárás megszüntetések az elkövető halála miatt.

⁶³⁵ Bolyky Orsolya: Az emberölések jogi és kriminológiai jellemzői, különös tekintettel a mentális tényezők büntetőjogi értékelésére. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola. Doktori értekezés. Budapest, 2018. 154. és 157-158. o.

a leánygyermek szaladt a szomszédokhoz segítséget kérni. Az apán egyre jobban elhatalmasodott a gyógyszerfüggőség és az alkoholizmus, a szóbeli bántalmazásokból később tettlegesség lett. Kényszerképzetek gyötrik, látomásai vannak, de nem kezelte magát. Szomorúsága és depressziója hirtelen dühkitörésbe, üvöltözésbe csap át, viselkedését a kiszámíthatatlanság jellemzi. A sértett egyre jobban féltette gyermekei és saját életét, végül beadta a válópert. A bíróság a családi házat közös használatban hagyta, így a férfi szabadon járkal a lakás minden pontján, a helyzet tehát lényegében változatlan maradt. Vádlott az orvosi segítséget továbbra sem veszi igénybe, az ügyben távoltartásra is sor került, ugyanakkor a család helyzete egyáltalán nem oldódott meg attól, hogy elítélték 2 rb. kiskorú veszélyeztetése és kapcsolati erőszak miatt (1 év 4 hónap szabadságvesztés 3 évre felfüggesztve).⁶³⁶ Vannak helyzetek, amikor a vádlotti viselkedésre úgy tűnik nincsen hatásos ellenszer.

b) A gyermekek rábírása a családtag bántalmazására

Ijesztő, hogy a vádlottak olykor gyermekeiket is igyekeznek rábírni bűncselekmény elkövetésére, az áldozat közös bántalmazására. H. Oszkár négy kiskorú gyermek édesapjaként például megtette azt, hogy házastársát kizavarta az udvarra, majd utána küldte egyik kisfiúkat, kezébe adott egy benzinnel teli bögrét, és arra kérte, gyűjtsa fel az édesanyját. Mivel a gyermek ezt nem tette meg, a vádlott ezután a másik fiát küldte ki a sértetthez, aki a vádlottól való félelmében benzint öntött a földre és édesanyja papucsára, majd az üzemanyagot a nála lévő öngyújtóval meggyújtotta, a lángra azonban földet szórt, így a tűz elaludt. A kiskorú gyermekek nemcsak a bántalmazásoknak voltak folyamatos tanúi, hanem annak is, hogy édesanyjuknak többször a lakóházon kívül kellett aludnia.⁶³⁷

Az iratokból kitűnően a gyermekek ezen vádlottaktól elhidegülnek, elutasítják őket, nincs bizalmon alapuló, szeretetteljes kapcsolatuk, felismerik a vádlottak alkoholizmusát, italozó életmódját, és azt korosztályuknak megfelelően elítélik. A kamaszkorú gyermekekre az ilyen vádlottak nevelési célzatú rászólása, rendre utasítása agresszió-kiváltó hatású lehet, hiszen folyamatosan azt érzik, a vádlott sem fizikailag, sem lelkiileg nem támogatja őket, nem érdeklődik tanulmányi eredményük vagy általános foglalkozásuk felől, ezért ne is kérje őket számon semmiért. A vádlottakra nézve rögzíthetem, hogy a sértett házastárs/élettárs/szülő ritkán mer szembeállni velük, viszont a kiskorúak annál bátrabbak.

⁶³⁶ Kisteleki Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 06060/230/2015. bü., Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészség 4875/2015., Szegedi Járásbíróság 27.B.2976/2016/9.

⁶³⁷ Miskolci Járási Ügyészség B.709/2015., Miskolci Járásbíróság 11.B.1772/2015/46.

A nagyobbacska gyermekek vonatkozásában feltűnően sokan igenis kiállnak a családtagok (főként édesanyjuk) mellett, és a bántalmazóval ellentmondásba keveredve igyekeznek megvédeni másik szülőjüket, nagyszülőjüket, testvérüket. A gyermekkorban átélt erőszak tapasztalatait szisztematikusan vizsgálni (és kezelni) szükséges annak érdekében, hogy az érintett később megbékéljen az erőszakos múlttal, s ehhez a társadalom hozzájárulása nélkülözhetetlen. Egy osztrák prevalencia-tanulmány arról számol be, hogy a nők és férfiak elleni erőszakot vizsgáló, a családon belül, illetve a szoros társadalmi környezetben elszenvedett erőszakot vizsgáló kutatásban megkérdezett női személyek 74,8 %-a élt át pszichikai erőszakot, míg 72,6 %-ukat fizikai erőszak is sújtotta,⁶³⁸ akiknek ezzel a múlttal együtt kell tudni élniük.

c) Féltékenység és az indulatok kölcsönhatása

Az iratvizsgálaton végigvonuló lényegi elem, a nagyfokú és már-már beteges féltékenység. A vádlottak féltékenységi jelenetei rendkívül széles skálán mozognak, jobbára alaptalanul, minden előzmény nélkül tör rájuk, jellemzője pedig a folyamatosságon túl az indulatok kezelhetetlensége. Szeretetüket hangoztatva zaklatják és követik a sértetteket, a család egységének fontosságára hivatkozva verik meg brutálisan párjukat csak azért, hogy ne költözzön el, ne tegyen feljelentést, illetve költözzön vissza hozzájuk.

Bolyky Orsolya az emberölések motívumainak jellemzői körében azt találta, hogy az általa vizsgált esetek elkövetőinek 17 %-ánál jelent meg a féltékenység, s ezek elsősorban azok férfiak, akik képtelenek voltak elfogadni partnerük szakítási szándékát és/vagy új partnerét annak ellenére, hogy sokszor ők maguk is új párkapcsolatot létesítettek. Rámutat arra, hogy a szakértői vélemények e körben kimondták, alapvetően nincsen szó részükről valódi szerelemről, hanem a birtoklásvágy, a leválási képtelenség, és a kötődési zavarok járulnak hozzá a súlyos cselekményekhez. Érdemes még szót ejteni a több ember sérelmére elkövetett bűncselekmények kutatási eredményeiről is, ahol az arány még magasabb (általános kutatásában 43,4 %), mert ezen esetek kizárólag családon belül fordultak elő, áldozatainak többségében nők voltak, a többi sértett pedig legtöbbször gyermek.⁶³⁹

⁶³⁸ Österreichisches Institut für Familienforschung an der Universität Wien: Gewalt in der Familie und im nahen sozialen Umfeld Österreichische Prävalenzstudie zur Gewalt an Frauen und Männern. Wien, 2011. 8. o.

⁶³⁹ Bolyky Orsolya: Az emberölések jogi és kriminológiai jellemzői, különös tekintettel a mentális tényezők büntetőjogi értékelésére. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola. Doktori értekezés. Budapest, 2018. 74. o.

d) Az elkövetők bosszúvágya

Úgyszintén vádlotti jellemző a bosszúvágy, melynek amplitúdója széles tartományban mozogva olybá tűnik független az együttéléstől vagy a már megszakadt párkapcsolattól is. „A vádlott V. Gyöngyi sértett által használt gépjármű vezető ülésének fejtámlájában elhelyezett egy elektronikus eszközt, mely üzemmódja szerint mobiltelefonos helyiséglehallgatásra, GPS alapú nyomkövetésre, valamint mobiltelefonálásra alkalmas. A vádlottnak a célja ezzel az volt, hogy olyan adatokat és információkat nyerjen a sértettől, amit a válóperben fel kívánt használni, különösen a sértettel kialakult vagyonomegosztással kapcsolatos jogvitájukban jogtalan haszonszerzés céljából.” - indokol a bíróság.⁶⁴⁰

e) Szexuális cselekményekre kényszerítés

A hónapok, évek, és nemritkán évtizedek alatt elhidegült sértettek nyilvánvalóan egy idő után nem kívánnak szexuális együttlétet a vádlottakkal, akik rendszerint ezt is megtorolják azzal, hogy a sértetteket - különböző módokon - szexuális cselekményekre kényszerítik. Előfordult olyan eset is, hogy a kora délutáni órákban hazaérkező vádlott a bezárt lakásajtó kulcsát magához vette, és a párját addig nem engedte elmenni a bölcsődébe a kisgyermekért, amíg őt orálisan ki nem elégítette. Egy másik ügyben a sértettnek a gyermekek esti vacsoráztatása, fürdetése és altatása után kötelezően fel kellett ébreszteni a vádlottat és vele különböző szexuális játékokat „játszani”, de többször hangoztatta azt is, „*ha te nem játszol velem, majd játszom a gyerekekkel.*” A vádlottak az intim kapcsolat elmaradását megbosszulva a legkülönfélébb dolgokra képesek, így az egyik vádlott levágta a sértett haját, a másik letépte a műkörmét, a harmadik kutyaürüléket dobott a fürdővizébe, a negyedik szétvágta az elektromos kábeleket, az ötödik ollóval karistolta a sértett mobiltelefonját, a hatodik kidobálta a gyermek tanszereit, és hosszan lehetne sorolni a legképtelenebb cselekedeteiket.

f) A sértettek fogva tartása

A kapcsolati erőszakba ágyazott személyi szabadság megsértése körében gyakorinak mondható, hogy a vádlottak bezárják, úgymond fogva tartják a sértetteket többnyire féltékenység vagy bosszú okán, de főként a még erőteljesebb megalázás céljából és hatalomvágyuk okán. Sz. Gábor személyi szabadságától is megfosztotta F. Boglárkát

⁶⁴⁰ Nyíregyházi Járási és Nyomozó Ügyészség B.8171/2014., Nyíregyházi Járásbíróság 2.B.1132/2015/7. Vádlottat a bíróság kapcsolati erőszak büntetében, rongálás vétségében és személyes adattal visszaélés vétségében mondta ki bűnösnek és - halmazati büntetésül - 250.000 Ft pénzbüntetésre ítélte.

amellett, hogy rendszeresen bántalmazta: amikor édesanyjához ment látogatóba arra kényszerítette, hogy 10 percenként készítsen magáról fényképet és videófelvételt igazolásul, de a vádlottnak még ez sem volt elég, hazaérkezéskor a nő nyakát fojtogatta. Máskor még a földön fekvő is rugdosta, kábellel és lábbelivel ütlegelte, ollóval szurkálta, száját szigetelőszalaggal beragasztotta, a mellkasára térdelt, nyakát szorongatta úgy, hogy a sértett eszméletét veszítette. Előfordult az is, hogy rázárta a lakásajtót, nála kulcsot nem hagyott, egyben arra utasította, hogy távolléte alatt őt az ágyon ülve várja, melynek ellenőrzésére egy mobiltelefont erősített a televíziókészülék tetejére, és folyamatos felvételt készített arról, hogy a sértett utasításai szerint jár-e el. Ilyen alkalmakkor a sértett a szobát csak a vádlott engedélyével hagyhatta el, csakúgy mint az éjszakai órákban, amikor a mosdót kizárólag a vádlott engedélyével használhatta. Vádlott az ajtóba és az ajtófélfákba rajzsögeket szúrt, közé egy fémdrótot forrasztott, körberagasztotta az ajtót, megakadályozva a sértett ingatlanon belüli szabad mozgását is. A sértettet azzal büntette, hogy egy-egy nap csupán néhány falat étel és egy pohár víz elfogyasztását engedte számára, máskor kést tartott a nyaka elé, azzal fenyegetve a megrémült nőt, hogy amennyiben megmozdul, elvágja a torkát, megöli.⁶⁴¹ L. László kiskorú sértettel létesített élettársi kapcsolatot, a gyermekotthonból folyton engedély nélkül távollévő kk. U. Gabriellának gyermeke született a vádlottól. A folyamatos megalázások és bántalmazások miatt a sértett megszakította a kapcsolatot a vádlottal, aki ebbe nem törődött bele (őt a közterületen is lökdöste, brutálisan ütötte és rúgta a karján tartott csecsemővel is), egy alkalommal pedig erőszakkal feltaszította a villamosra, elrángatta őt a lakásába, és nem engedte, hogy visszamenjen a gyermekotthonba.⁶⁴²

g) Az egész család hatalom alá kerítése

Az egyén önértékelése viselkedésében, különösen társadalmi, illetve másokkal szembeni megnyilvánulásaiban mutatkozik meg.⁶⁴³ A családi konfliktusok ilyen fokán némely vádlottak már olyannyira nem tudják kontrollálni magukat, hogy korábban a gyermekét nem, csak a párját vagy egyéb hozzátartozóját bántó személyek végül már mindenki ellen

⁶⁴¹ Szentesi Járási Ügyészség B.485/2015., Szentesi Járásbíróság 5.B.193/2016/12.

⁶⁴² Budapesti VIII. Kerületi Ügyészség B.VIII.2855/2014., Pesti Központi Kerületi Bíróság 8.B.VIII.31.772/2015/41.

⁶⁴³ Klaus Wahl: Studien über Gewalt in Familien Gesellschaftliche Erfahrung, Selbstbewußtsein, Gewalttätigkeiten. Alleinauslieferung: Juventa Verlag, Weinheim und München. 1990 DJI Verlag Deutsches Jugendinstitut, München. 6. o.

https://www.frauen-familien-jugend.bka.gv.at/dam/jcr:8f5fe66d-b0a8-4156-a462-7d658fd33890/Gewaltpraevaleanz_final.pdf

https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/bibs/Vergriffene_Buecher_Open_Access/Wahl%20Studien%20ueber%20Gewalt%20in%20Familien.pdf

fordulnak, beleértve saját vagy nevelt gyermekeiket is. Lényegében idővel az összes olyan családtagot próbálják uralmuk alá hajtani, aki megghiúsítja eredeti tervüket, a hatalomgyakorlás, az önkényeskedés és elszigetelés hosszú távú és háborítatlan fenntartását.⁶⁴⁴

h) A bocsánatkérés „nagymesterei”

További hangsúlyosan megjelenő vádlotti viselkedés, hogy - látva a sértett állapotát és a neki okozott sérüléseket - szembesülnek magatartásuk következményeivel, megijednek az esetleges felelősségre vonástól, ezért könyörögni kezdenek a sértettnek megbocsátásért esedezve. A bántalmazók mindezt öncélúan teszik, mert nem hajlandóak tudomásul venni azt sem, hogy a sértett már nem szeretné a kapcsolat folytatását, szakítási elhatározása végleges. Az egyik ügyben már két alkalommal volt távoltartás, mindkettőt megszegte a bántalmazó, ezután a bírósági tárgyaláson úgy nyilatkozott: *„Nyugodtan meg tudnánk beszélni, ha úgy van. Én meg szeretném beszélni ezt az egészet. Én holnap hazamegyek. Máshol nem fogok lakni. Az élettársam is jól tudja, hogy ha iszom, akkor nem tudok gondolkodni.”* Ehhez képest a sértett úgy vélekedett: *„A gyerekek most nyugodtak. Holnap jár le a távoltartás, és akkor újra jön zaklatni vagy nem tudom. Ha lejár a 30 nap és hazajön, akkor én nem maradok ott. Nem akarok vele lenni. Amúgy sem akarok vele lenni, bántalmazott mindig. Eddig nem mertem feljelentést tenni, mert mindig rettegetem tőle. A konyha részben a négy gyerekem előtt ittas állapotban belém kötött, mert elfogyott otthon a virsli, a gyerekek megették. Volt otthon más kaja is, de az nem tetszett neki. Több alkalommal ökölrel megütött és többször megrúgott, még akkor is amikor a földön feküdtem.”*⁶⁴⁵

i) A zaklatások öngólja

A fentiekhez kapcsolódnak azok a történetek, amikor a sértettek úgy döntenek, hogy elhagyják a közös ingatlant és elköltöznek, de ekkor a zaklatások szintén velejárói a vádlottak magatartásának: akár személyesen, akár az interneten, de legtipikusabban a Facebook közösségi oldalon vagy SMS üzeneteken keresztül. A nyomozati iratok között lefűzve rendre megjelennek ezek a vádlottaktól érkező szövegek, legyen az bármilyen információtechnológiai eszközön keresztül beérkezett. Eddigre ugyanis a sértettek már

⁶⁴⁴ Ld. erről részletesebben Virág György: Családon belüli erőszak. In: Gönczöl Katalin - Kerecsi Klára - Korinek László - Lévy Miklós (szerk.) Kriminológia-Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 381-382.

⁶⁴⁵ Marcali Járási Ügyészség 15/2014., Marcali Járásbíróság 4.B.71/2013/8.

annyira elkeseredettek és elszántak, hogy minden bizonyítékot igyekeznek maguk begyűjteni, illetve úgy tűnik elterjedőben van a személyes és a telefonos beszélgetések hangrögzítése is. *„Az okostelefonok segítségével ingyenesen letölthető többféle olyan alkalmazás, amellyel könnyen és nagyon jó minőségben rögzíthető minden kimenő és bejövő telefonbeszélgetés. Később a nem relevánsak törölhetők, a bizonyítékként szolgálók pedig visszahallgathatók, a nyomozó hatóság részére átadhatók.”*⁶⁴⁶ - mondta el a családok átmeneti otthonának munkatársa.

j) Addikciók, szenvedélybetegségek és személyiségzavarok

Kutatási eredmények nyomán⁶⁴⁷ arra jutottak, hogy a hatalomszükséglet fontos szerepet játszhat a túlzott alkoholfogyasztás kialakulásában, hiszen az alkohol erősíti a hatalom érzetét, ezáltal az bizonyos mértékig kielégíthető az alkoholfogyasztással. Ennek hatása viszont rövid távú, az így keletkező hatalomérzés illuzórikus, és nyomban elszáll, amint a személy kijózanodik. Az alkoholizálók nincsenek tudatában viselkedésük valódi okával, ezért nagyban segíthetne rajtuk, ha felismernék, hogy valójában mit és miért csinálnak.⁶⁴⁸ Noha a rendőrség találkozik elsőként a jelenséggel - így szerepe meghatározó a büntetőjogi felelősség érvényesítésében -, a kábítószeres bűnözésre fordítható személyi, technikai és anyagi ereje messze elmarad a valós droghelyzettől; gyakorlatilag azok kerülnek az igazságszolgáltatás asztalára, akivel van erejük és kapacitásuk foglalkozni⁶⁴⁹ - írja Sivadó Máté.

A függőségek kapcsán utalni szükséges az iratok között úgyszintén megmutatkozó mentális betegségekre (zavarokra) is. Domán Augusztia elemzése szerint általános az a feltételezés, miszerint a szkizofréniában szenvedők négyszer-hatszor gyakrabban követnek el bűncselekményt azokhoz az emberekhez viszonyítva, akik nem szenvednek ebben a betegségben. Azt írja, hogy a szerabúzus és - nemcsak a szkizofrénia, hanem - egyéb mentális rendellenességek kapcsolata komplex jellegű, de kutatások által igazoltan a rizikó azon betegeknél volt magasabb, akik kábítószer-függőségben is szenvedtek.⁶⁵⁰

⁶⁴⁶ Kutatási interjú (saját): A. Judit.

⁶⁴⁷ McClelland, D.C., Davis, W.N., Kalin, R., & Wanner, E. (Eds.) (1972): The drinking man. New York, Free Press. Idézi: Charles S. Carver - Michael F. Scheier: Személyiségpszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 129. o.

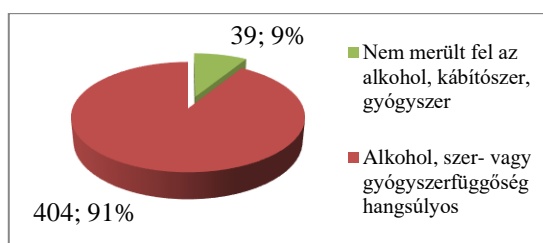
⁶⁴⁸ Charles S. Carver - Michael F. Scheier: Személyiségpszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 129. o.

⁶⁴⁹ Sivadó Máté: A kábítószeres bűnözés szabályozása Magyarországon. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Kriminológia MA, Dialóg Campus, Budapest, 2020. 180. o.

⁶⁵⁰ Domán Augusztia: A beszámítási képesség a büntethetőségi akadályok rendszerében. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola. PhD értekezés. Budapest, 2019. 91. o.

A pszichológus, illetve a pszichiáter szakértői vélemények azt tárták fel, hogy a vádlottak jókora része szenved valamiféle személyiségzavarban, Asperger-szindrómában, depresszióban, pánikbetegségben és még sorolhatnám, ezáltal súlyos rendellenességek tapasztalhatók a gondolkodásukban, az érzelmi kontrolljukban és a viselkedésükben. Az első és legfontosabb teendő egy hozzáértő szakember bevonása lenne, de a bántalmazók sem pszichés problémáikat, sem egyéb függőségeiket nem kezelik. Egyenes út vezet innen a munkahely elvesztéséhez, a szociális kapcsolatos megszűnéséhez, az elmagányosodáshoz, a monotonitáshoz és az anyagi problémákhoz, ennek következményeként pedig a felgyülemlett feszültség szülte családi konfliktusok sűrűsödéséhez. A személyiségzavar ugyan nem betegség, hanem egy állapot, ezért a személyiség állandó tulajdonságaként van jelen, emiatt a normál személyiségvonások szélsőséges megnyilvánulásai folyamatos gondot jelentenek a bántalmazó környezete számára.⁶⁵¹ Az iratvizsgálatok közben nem tudtam elvonatkoztatni az alkohol, a drog, a tudatmódosító-hangulatjavító szerek használata (ide sorolva az altató- és nyugtató gyógyszereket is), illetőleg a kóros játékszenvedély hangsúlyos megjelenésétől. A kutatás folyamán először fordítva gondolkodtam: elkezdtem rögzíteni azokat az ügyeket, amelyekben mindezek egyértelműen kimondva / leírva megjelennek, majd változtatnom kellett: azokat jelöltem, amelyekben nem. Megdöbbentő kutatási eredmény, hogy a vizsgált iratok között csupán 39 olyan ügy található, ahol nem jelent meg az alkohol, a drog, illetve a tudatmódosító-hangulatjavító szerek, gyógyszerek vádlott általi fogyasztása, míg ez 91 %-ban jelen volt.⁶⁵²

13. ábra: A vádlottak szenvedélybetegségének megjelenése a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő; % / 3 év)

⁶⁵¹ Forrás: https://semmelweis.hu/pszichiatria/files/2016/10/gytk_hun_szemelyisegzavarok_2015.pdf

⁶⁵² Így például: „Az apa nyilatkozata szerint italos állapotban magatartásán uralkodni nem tudott, ezért a gyermeke kiságyát és más tárgyakat felgyújtott. Az anya elmondta, a bántalmazások több alkalommal is előfordultak, az apa fogadkozása ellenére nem változtatott az agresszív magatartásán. A további bántalmazások és a gyermek megfelelő érzelmi-, értelmi fejlődésének biztosítása érdekében a gyámhatóság kk. J. Vivien Márta védelembe vételéről határozott.” - tartalmazza a gyámhatóság indokolása. A gyámhivatal felhívására a védőnőnek is nyilatkoznia kellett: válaszában leírta, hogy tudott a megromlott kapcsolatról, azonban azt mégsem jelezte senkinek, így ha rajta múlik, büntetőeljárás vélhetően a mai napig nem indult volna. Tatabányai Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály 11010/1282/2014. bü., Tatabányai Járási Ügyészség B.2349/2014., Tatabányai Járásbíróság 40.B.421/2015/8., Komárom-Esztergom Megyei Kormányhivatal Tatabányai Járási Hivatal Járási Gyámhivatala KE-0C6/gyám/2400-5/2014. sz. határozata.

A fentiek talán meggyőzően szemléltetik azt, hogy a családon belüli erőszaknak - ahogyan a távoltartásnak is - van egy sajátos lélektana, amely a terheltek és a sértettek személyiségén keresztül viszonylag szűk keresztmetszetet hagynak a tényleges és hosszú távú megoldások megtalálásának. Tóth Andrea Noémi doktori értekezésében rámutat arra, hogy „*azokban a helyzetekben, amikor a terhelt távoltartása felmerül, nemritkán az egyszerű ragaszkodáson túlmutató, a terhelti akaratot befolyásoló személyiségzavarral vagy viselkedészavarral is szemben állhatunk*”,⁶⁵³ és ennek legtipikusabb büntetőjogi megjelenéseként a kapcsolati erőszakot és a zaklatást rögzíti.⁶⁵⁴ A bűncselekmény, illetve a vádlottak jellemzőinek ismeretében sokunkban motoszkálhat a kérdés: biztos, hogy ezért a sokaságért csak az elkövető és / vagy a családja az egyedüli felelős? Ha valaki felfigyel a problémára, a sértettek és a vádlottak láthatnak segítséget és támogatást nyújtó kezet? A családi tragédiák eddig is léteztek és ezután is éppúgy jelen lesznek, de amint arra Szöllösi Gábor is utal, a fordulatot az jelentette, hogy a média hozzáállása megváltozott, felfedezte a témában rejlő lehetőségeket, és néhány családi tragédiának a korábban megszokottól nagyobb teret biztosított.⁶⁵⁵ Ettől függetlenül persze az államoknak nemzetközi szinten is kötelességük, hogy jogszabályokat alkossanak az áldozatok védelme érdekében, illetve statisztikákat készítsenek, amelyeket nyilvánosságra is kell hozniuk.⁶⁵⁶ Természetesen eltérő a polgári vagy más jogági, illetve a büntetőjogi felelősség, azonban ha az elmúlt időszakban kitudódott fényevőkre, Kertész Ágnes ügyére, vagy saját biztonságát a nyilvánosság erejétől remélő és a média által ismertté tett Orosz Bernadettre gondolunk, erőteljesen beszűrődik a család- és a gyermekvédelmi rendszer büntetőjogot megelőző összetett felelőssége.

2.14. A sértettek jellemzői

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) nézetében a jog kommunikáció kérdése, hiszen megannyiszor észlelhető, hogy az áldozatok jogainak elismerését közvetlenül tagadják, közvetett módon pedig megtagadják tőlük „jogtulajdonosként” való elismerésüket.⁶⁵⁷

⁶⁵³ Tóth Andrea Noémi: A távoltartás jogintézménye. Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. Debrecen, 2015. 156. o.

⁶⁵⁴ Uo. 157. o.

⁶⁵⁵ Szöllösi Gábor: A családon belüli erőszak differenciáltsága (Különbségek a nevek, a felfogások és a helyzetek szintjén). In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó. Budapest, 2005. 65. o.

⁶⁵⁶ Domokos Andrea: Esélyegyenlőség a partnerkapcsolatban. Belügyi Szemle 52. évf. 2004/2-3. 167. o.

⁶⁵⁷ FRA European Union Agency For Fundamental Rights: Justice for victims of violent crime Part I. Victims' rights standards of criminal justice. 29. o.

Az elmúlt évek során végzett kvalitatív terepkutatásaim alkalmával nem pusztán adatokhoz jutottam, hanem újabb hipotéziseket és elméleteket fogalmazhattam meg, átfogó, teljes képhez jutottam a vizsgált jelenséggel és csoporttal összefüggésben. Olyan attitűd-, illetve magatartásbeli finomságokat ismerhettem fel, melyekre más módszerek nem adnak lehetőséget, legfőbb előnyeként pedig az egyes magatartásformák tanulmányozását említhetem.⁶⁵⁸ A sértettektől gyakorta kérdezik, hogy miért tűri, miért nem hagyja ott, miért nem költözik el? Azt tapasztaltam, hogy még azon személyek is hosszú ideig képesek benne maradni ezekben a kapcsolatokban, akik anyagilag megtehetnék a különválást, és esetleg gyermekeik is önállóak már. Amint arra többek között Herczog Mária is felhívta a figyelmet, az áldozatok csak akkor védhetők meg, ha kérnek segítséget és azt el is fogadják, ugyanis nem elegendő az, hogy a kívülállók számára már tarthatatlannak tűnik a helyzet, ezt bizony a sértettnek is így kell éreznie.⁶⁵⁹ Az egyik gyermekjóléti szolgálatnál tartott megbeszélés megrendítő volt mindannyiunk számára. Egy édesanya éppen arról próbálta meggyőzni a jelenlévőket, hogy mi az oka a bántalmazóval maradásának, felsorolta az utóbb ferdítésnek bizonyult kifogásait,⁶⁶⁰ majd a beszélgetés azon pontján, amikor a gyerekekre hivatkozott, a jelenlévő kisfia közbeszólt: „Anya, miért hazudsz? Miért mondd mindenkinek, hogy miattunk nem válsz el? Mi ezer éve könyörgünk, hogy menjünk már át a mamáékhoz végre!” A döbönt csend után valamennyien megértettük: hiábavalók az esetmegbeszélések és a többoldalú egyeztetések, ez a nő nemhogy nem tud, hanem nem is akar elválni, és ez nagy különbség. Az anya a gyerekekkel „takarózott”, saját gyermekeire hárította ennek terhét, s talán el is felejtette, hogy az egyik érintett éppen ott rajzol mellette. Egy másik beszélgetésben azt az álláspontot ismerhettem meg, mely szerint „Ezeknek az embereknek nagyon erős áldozati önképük van, és sok előnyük származik az áldozati szerepből. A pszichológusok szoktak beszélni a betegségelőny jelenségéről, ehhez lehetne hasonlítani őket, mert egy beteget, egy áldozatot mindenki sajnál, támogat, senki nem vár el tőlük teljesítményt vagy felelősségvállalást - talán ők a bántalmazóba újból és újból „beleszeretők”.⁶⁶¹

⁶⁵⁸ Vö. Csizmady Adrienne: A térinformatika a társadalomtudományban. ELTE.

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0010_2A_16_Csizmady_Adrienne_Terinformatika_a_tarsadalomtudomanyban_cimu_targyhoz_digitalis_tankonyv_fejl/ch04s05.html

⁶⁵⁹ Herczog Mária: Erőszak a családban. Fundamentum 2004/3. 83. o.

⁶⁶⁰ A gyermekjóléti szolgálat munkatársai elmondták, hogy a sértettnek van egy tehermentes, saját tulajdonú lakása ami ki van albérletbe, illetve a többszintes családi házban élő szülei számtalanszor felajánlották, hogy költözzön oda gyermekekkel (szülei házának felső szintje önálló háztartás vezetésére alkalmas, jelenleg lezárva és kihasználatlanul áll).

⁶⁶¹ Jogalkalmazói vélemény, S. Máté.

A kiskorúak minderről semmit nem tehetnek. Ranschburg Jenő szavaira érdemes odafigyelnünk, mert álláspontom szerint ebben fejezhető ki leginkább a gyermeksorsok alfája és omegája. „*A hagyományosan a válásnak tulajdonított deviáns gyermeki viselkedésformák jelentős része sokkal inkább a kiélezetten diszharmonikus házasság, illetve családi élet következménye, semmint a válásé.*” Arra hívja fel a figyelmet, hogy a pszichológiai és jogi értelemben egyaránt kulturált válás sokkal kevesebb kárt okoz a gyermek személyiségfejlődésében, mint a gyermekek érdekeire hivatkozással mesterségesen konzervált, de a család valamennyi tagja által tarthatatlannak minősített együttélés.⁶⁶² Stefanie Stahl pszichoterapeuta a kötelékfóbia felismeréséről és legyőzéséről ír könyvében. Feltárja az ilyen személyek és kapcsolatok közös jellemzőit, mindezek mellékhatásait, ismerteti az anya és az apa szerepét, az egyes kötődési módokat, illetve részletesen ír annak okairól is, külön kiemelve az ilyen jellegű kapcsolatokban történő felőrlődést és azok következményeit. Mire az érintett eljut idáig, mint a fenti anya esetében, addigra a kapcsolat már kibillent egyensúlyi helyzetéből, és az érzelmi kontrollt, mint az egyik vezérmotívumot elvesztett személyek olyan mértékben alárendelt helyzetben vannak, hogy szinte automatikusan elkezdnek egyre erősebben harcolni a kapcsolatért.⁶⁶³

A sértettek egyik csoportját tehát ténylegesen a kapcsolatfüggők képezik, sokan mások igyekeznek változtatni, de a körülményeik nem teszik lehetővé a bántalmazótól való elszakadást (még latolgatják jövőbeni esélyeiket), míg megint mások kihúzzák a történekek méregfogát, és szakítanak, de végérvényesen. „*Azt mondom, megváltoztam? Igen, amit régen némán túrtem, azért ma már felemelem a szavam. Akivel régen értelmetlen csatákba bonyolódtam, azt ma már teljes nyugalommal ott hagyom. Aki nem ad őszinte szeretetet, annak a szeretetéért már nem könyörgöm. Igen megváltoztam!*”⁶⁶⁴ Talán ezen idézetten keresztül szemléltethető leginkább az ilyen sértetteket jellemző attitűd, miszerint egy bizonyos időponttól, eseménytől kezdődően már teljesen másként viszonyulnak a vádlotthoz, saját életükhöz, a gyermekeik jövőjéhez: történjék bármi, feljelentést tesznek, nem hagyják gyermekeiket ilyen közegben felnőni. Megváltoznak, és ezzel meghoznak egy nehéz, de hosszú távon megnyugtató és biztonságot adó döntést, sokszor életük döntését - és csak remélni tudjuk, hogy nem későn.

⁶⁶² Ranschburg Jenő: A családi diszharmonia és a válás hatása a gyermek fejlődésére. Demográfia 37. évf. Budapest, 1994/3-4. 391. o. http://real-j.mtak.hu/6347/3/37_3-4_1994.pdf

⁶⁶³ Stefanie Stahl: Igen is, meg nem is. Park Könyvkiadó, Budapest, 2019. 245-246. o.

Stefanie Stahl: Jein! Bindungsängste erkennen und bewältigen. Hilfe für Betroffene und deren Partner. Ellert & Richter Verlag, Hamburg, 2008

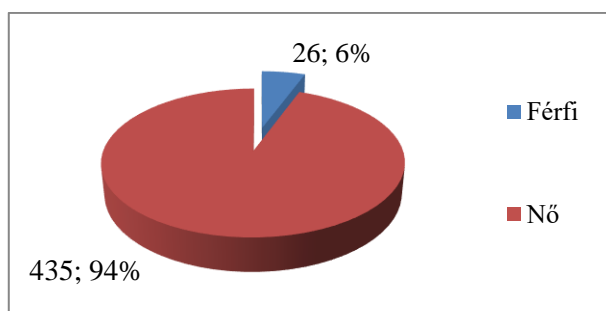
⁶⁶⁴ Áldozatsegítő portálokon gyakorta megjelenő idézet, ismeretlen szerző.

2.14.1. A sértettek általános adatai

A legjelentősebb nemzetközi szervezetek évek óta tárgyalják a nők és a gyermekek elleni családi erőszak kérdését, de hangsúlyozni kell: ez nemtől független, a családon belüli erőszak férfiak / kisfiúk ellen is irányul, az esetek egy részében éppen ők az áldozatok. Erre tekintettel az Európai Parlament állásfoglalására irányuló indítvány a kapcsolati erőszak férfi áldozataival összefüggésben⁶⁶⁵ kiemeli, hogy 2020-ban a COVID-19 világjárvány miatti korlátozások otthonaikba zárták az embereket, mely körülmény riasztóan megnöveli a konfliktusok lehetőségét. Ebből eredően a feszültségek gyakran családon belüli erőszakba torkollanak, de a férfiakkal szembeni kapcsolati erőszak tabunak számít, holott a jelenség elleni küzdelem nemtől függetlenül szükséges (a megkülönböztetés-mentesség egyértelművé tételére hívta fel a Bizottságot az Európai Unió Alapjogi Chartájának 21. cikke alapján). Felhívta továbbá a tagállamokat, hogy fordítsanak nagyobb figyelmet a férfiak kapcsolati erőszak áldozatává válásának problémájára, és hogy hozzanak megfelelő intézkedéseket e kérdés kezelésére. A különböző jellemzők mentén csoportba soroljuk az embereket, és bár számszerűen az emberek fele a női nemet erősíti, szokás őket például a „legnagyobb kisebbség”-nek is titulálni abból kifolyólag, hogy társadalmi csoportként kevesebb hatalommal rendelkeznek, mint a férfiak domináns csoportja.⁶⁶⁶

Empirikus kutatásomban a sértettek (n=461) nemi megoszlása a vizsgált időszakban jogerőre emelkedett ügyekben az alábbiak szerint alakult:

14. ábra: A sértettek nemi megoszlása a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő; % / 3 év)

⁶⁶⁵ B9-0236/2020.; 30.7.2020. Állásfoglalási indítvány az eljárási szabályzat 143. cikke alapján. A férfiokról, mint a kapcsolati erőszak áldozatairól. Christine Anderson.

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2020-0236_HU.html

⁶⁶⁶ Mihalkó Viktória - Nagy Beáta - Szabó Mónika: Az emberiség tragédiája. Modernkori rabszolgaság. Budapest, 2017. 102-103. o.

Amint arra már utaltam, számtalan esetben előfordul, hogy a nyomozó hatóság tagjai nem hisznek a sértettnek: az egyik ilyen helyzet addig fajult, hogy hamis vád miatt indult eljárás a bántalmazott ellen, mert bejelentéseit valótlanul titulálták (amikor a rendőrök kikerkeztek csak sírt és félelmében nem tett vallomást). Végül persze kiderült a teljes bántalmazási folyamat, az ügyészség megszüntette ezt a nyomozást B. Csabáné ellen, és nemhogy elmondása nem fedte a valóságot, hanem marasztaló ítélet született a bántalmazottal szemben.⁶⁶⁷

Az összes vizsgált ügghöz tartozó 443 vádlott összesen 461 sértett sérelmére követte el bűncselekményt. A sértettek 94 %-a (435) nő volt, férfi sértett az iratok között 26 esetben (6 %) szerepelt. A női sértettek sérelmére legnagyobb arányban (407) házastársuk / élettársuk, volt házastársuk / volt élettársuk követte el a bűncselekményt, 20 esetben édesanya / nevelőanya vált sértetté, 3 ügyben nagymama bántalmazására került sor, 2 eljárásban az anyósát bántalmazta a vádlott, 2 ügyben testvérbántalmazás történt, míg 1 esetben nagykorú leánygyermekét bántalmazta a vádlott rendszeresen. A férfi sértettek sérelmére leginkább (19) gyermekük / nevelt gyermekük követte el a bűncselekményt, 1 esetben féltestvére és nevelőapja bántalmazta a férfi sértettet, 1 ügyben kiskorú fiútestvérét, 4 ügyben nagykorú férfi testvérét, míg 1 ügyben élettársát bántalmazta a vádlott rendszeresen.

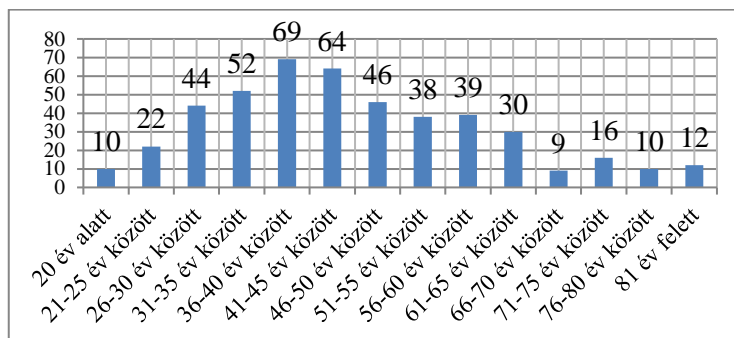
Az elméleti részben kifejtett potenciális sértetti kör indokoltságát visszaidézve külön szót érdemelnek a rokonok, vagyis az „egyéb” családtagok is, melyre nézve elgondolkodtató adatokat közölt az OKRI már tizenöt évvel ezelőtt is. Windt Szandra a sértett és az elkövető hozzátartozói viszonyát tekintve rámutatott: évente kb. 7500 fő követ el a családja körében valamilyen bűncselekményt, mely hat év átlagában azt hozta, hogy az elkövetők 43%-a házastársa/volt házastársa, 36%-a közeli rokona, míg 21%-a szülő/nevelő ellen követte el cselekményét; ez a vizsgált ügyek 18%-át tette ki (n=1478, 266 ügy). A kutatók azt találták, hogy a vizsgált aktákban jellemzően férfiak követtek el bűncselekményt közeli rokonuk sérelmére, és a sértettek kétharmada is férfi volt, még hozzá nagyrészt az elkövető testvére (ezt követi sértettként a gyermeke, sógora, apósa, anyósa, sógornője, veje és a menyé).⁶⁶⁸

⁶⁶⁷ Salgótarjáni Járási és Nyomozó Ügyészség Nyom.161/2015/12.

⁶⁶⁸ Windt Szandra: A rokonok sérelmére elkövetett bűncselekmények jellemzői. In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2005. 255-257. o.

A vádlottak életkorához hasonlóan a sértettek életkorát is vizsgáltam. Míg a vádlottak életkori adatainál nagyjából a 36-50 év közöttiek jelentek meg, addig sértetti oldalon a fiatalabb nők, vagyis a 31-45 év közötti korosztály vált legtöbbször áldozattá. Ugyancsak magas a 26-30, illetve a 46-50 év közöttiek száma is, az idősebb korosztály tekintetében pedig a szülők bántalmazását mutatja a diagram.

15. ábra: A sértettek életkora
a bírósági döntéssel befejezett ügyekben (fő / 3 év)

Már a korai viktimológiai elméletek ráirányították a figyelmet arra, hogy a bűnözés visszaszorításában nem gondolhatunk kizárólag a bűnelkövetők megváltoztatására, hanem az is alkalmas tényező lehet, ha a támadásnak fokozottan kitett személyeket felkészítjük a helyes védekezésre.⁶⁶⁹ A sértettekhez való hozzáállás során a tárgyilagos objektivitás mellett empátia szükségeltetik. Ezen élethelyzeteket talán leginkább a folyamatos stressz jellemzi, gyakran ebben gyökerezik a náluk kimutatható poszttraumás stressz-szindróma (PTSD) is, s ez a fajta sérülés speciális reakciót, magatartást eredményez.⁶⁷⁰ A pszichés traumák keletkezésével az elmúlt évtizedekben egyre többet foglalkozik mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalom, s tudni kell az érintettekről, hogy ez a jelenség egy abnormális helyzetre adott normális válaszreakcióként értelmezhető - tisztázza Hárdi Lilla. A trauma lényege, hogy elárasztja és felülírja az áldozat pszichés és biológiai megbirkózási képességét, a traumatikus élményre pedig a személy tagadással és ismétléssel reagál. Elvész az orientáció, az áldozat elesettnek, elveszettnek, értéktelennek érzi magát, hiszen a külvilágot éppen a traumatizáló személyek strukturálják, ami az áldozat számára kiszámíthatatlan és megismerhetetlen. A bántalmazott személy igen fogékony a bántalmazó

⁶⁶⁹ Barabás A. Tünde: Áldozattá válás Magyarországon: a statisztika és az empirikus vizsgálatok valóságképe. 39. o. http://www.okri.hu/images/stories/kutatok/barabastunde/bt_irm_2009_2_7.2.pdf

⁶⁷⁰ Hárdi Lilla: A poszttraumás stressz szindróma keletkezése és kezelése. Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet. Budapest. Psychiat Hung 2000,15 (3):311-317. 312. o. https://traumakozpont.hu/uploads/document/Hardi_2000_Psychiatria_Hungarica.pdf

új rendezőelveire, ezáltal nem tesz mást, mint a „hatalom” igényeit szolgálja ki. A szerző felhívja a figyelmet arra is, hogy a megkapaszkodási képesség ellehetetlenülése, illetve megtartása egyes szerzők szerint a túlélés kritériuma számukra, a traumás kötődés vagy az agresszorral való azonosulás pedig a biztonság megőrzésének reményében történik, amivel lényegében mozgósítják elhárító mechanizmusait az elementáris szorongás elviselése érdekében.⁶⁷¹ A menekülési képtelenség nem más, mint a lehetetlen helyzetekre adott traumás válasz, amely állatok esetében a halottnak tettetési reflexnek felel meg, egyfajta „tanult tehetetlenség”-nek⁶⁷² nevezhető. A megrázkódtatás tünetei nagymértékben eltérőek, azonban gyermekek esetében közös válaszlépés a bizalom elvesztése, életkorukból adódóan pedig hosszan elhúzódó problémákat okozhat, ezért a biztonságos környezet megteremtése mellett szükségük lehet mentális egészségügyi szakmai segítségre.⁶⁷³

A gyermekek és ifjúkorúak veszélyeztető és kockázati tényezőin Solt Ágnes doktori értekezése vezethet végig minket, melynek egyik lényegi pontja a családon belüli erőszakot érinti. A feldolgozás eltérősége, a mintakövetés fontossága, és számos el nem hanyagolható körülmény mellett empirikus kutatásainak eredményeként megfogalmaz egy súlyos, egyúttal továbbgondolást igénylő szempontot: *„A bántalmazó szülő önellentmondásként megélt valóság a gyermek számára. Választania kell: bántalmazók vagy szülők. A szülők későbbi életútja (szétválás vagy további jelenlét a harcmezőn) a gyermekek felelősségvállalására is hatást gyakorol. „Az, hogy a család együtt marad, jellemzően külső körülmények diktálta kényszer hatása: a megélhetés, az életben maradás feltétele.”* A feldolgozott életutak narratíváiból bebizonyosodott számára, hogy a nevelés során maga az eszköz (a hogyan) fontosabb a célnál. A célok ugyanis kognitíve határozódnak meg, tudatosak, ezzel szemben a módszerekben több az emotív töltet, és egy kisgyermek számára pusztán az eszköz érzékelhető. A gyermek számára maga a cselekvés a cél.⁶⁷⁴

⁶⁷¹ Uo. 313. o.

⁶⁷² A tanult tehetetlenség elmélete eredetileg Martin Elias Pete Seligman amerikai pszichológus elnevezéséből származik, a pszichológiában azt a mentális állapotot jelöli, melynek során az egyén az egymást követő kiszámíthatatlan negatív ingerek hatására feladja, hogy azokat megpróbálja elhárítani, még akkor is, ha elkerülhetőek lennének, mert arra a meggyőződésre jut, hogy nem képes ezeket az averzív ingereket befolyásolni. Helplessness: On Depression, Development, and Death. San Francisco: W.H. Freeman. ISBN 978-0-7167-0752-3. (Paperback reprint edition, W.H. Freeman, 1992, ISBN 0-7167-2328-X) <https://archive.org/details/helplessnessonde00seli>

⁶⁷³ Fodor Miklós: A traumatizációt elszenvedett gyermek és serdülő pszichés zavarai. In: Sófi Gyula - Fodor Miklós: Igazságügyi gyermekpszichiátria. Oriold és Társai Kiadó és Szolgáltató Kft. Budapest, 2014. 127. és 129. o.

⁶⁷⁴ Solt Ágnes: Peremen billegő fiatalok. Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban. ELTE Társadalomtudományi Kar Doktori Iskola. Doktori (Ph.D) disszertáció. Budapest, 2012. 110-115. o.

Rendkívül fontos problémát feszeget Sebestyén Eszter pszichológus, amikor arról beszél: „Sok gyereknek, akinek lehet, hogy eredetileg csak egy bántalmazó szülője van, végül lesz két kontrollvesztett szülője. Minél tovább tart a bántalmazó kapcsolat, annál könnyebben előfordulhat, hogy józan, felelősségteljes döntést már egyik szülő sem tud hozni. A félelem, a rettegés és a túlélés iránti próbálkozás a másik szülőt érzelmi foglyává teszi a bántalmazónak, az érzelmi fogság pedig befolyásolhatja a szülői minőségét, felelősségét, ítélőképességét. (...) mert míg másokat a saját szülei védenek meg mindentől és mindenkitől, addig őket senki. Mert épp a védelem forrásánál szorulnak védelemre.”⁶⁷⁵

2.14.2. Sértettek és a szociális ellátórendszer

Feltűnően magas az élettársi kapcsolatok száma, ami abból is adódik, hogy sokszor elvált emberek létesítenek egymással párkapcsolatot, mindenesetre évtizedek múltán, több közös gyermekkel sem kötnek házasságot. Egy biztos: gyakran felmerül ezekben az ügyekben (és a valóságban is), hogy az édesanyák egyedülállóként szerepelnek a nyilvántartásban, erre tekintettel emelt összegű családi pótlékban, illetve számos más kedvezményben részesülnek; de amennyiben megállapítást nyer a jogosulatlanság, annak többretű szankciói vannak. Az állam havi rendszerességgel hozzájárul a gyermek nevelésével, iskoláztatásával járó költségekhez nevelési ellátás vagy iskoláztatási támogatás (együtt: családi pótlék) formájában. A támogatás összege eltérő, egészséges és tartósan beteg gyermek után más és más.⁶⁷⁶ Ebből kiindulva több ügyben begyűrűzött a probléma, hogy az édesanya részére két, három vagy akár több gyermek után egyedülálló szülőként folyósították a családi pótléket és egyéb összegeket (e körben hamis tartalmú nyilatkozatot tettek) annak ellenére, hogy rendőrségi és bírósági vallomásaik szerint hosszú évek óta együtt élnek a bántalmazóval.

2.14.3. Az időskorú sértettek különös ismertetőjegyei

A Belügyminisztérium Bűnügyi Statisztikai Rendszere (BSR) a sértettek korcsoport szerinti megosztásánál öt kategóriát különböztet meg, így a gyermekkorú (0-13), a fiatalkorú (14-17), a fiatal felnőtt, (18-24), és a felnőtt korúakat (25-59), míg időskorúnak a 60 év feletti személyeket tekinti.⁶⁷⁷

⁶⁷⁵ Sebestyén Eszter: A családon belüli erőszak. 2019.12.

<https://www.sebestyeneszter.hu/post/190861114288/vérzik-a-szívem-üvölni-tudnék-zokogni-és>

⁶⁷⁶ Magyar Államkincstár: Családi pótlék - nevelési ellátás, iskoláztatási támogatás.

<https://cst.tcs.allamkincstar.gov.hu/ell%C3%A1t%C3%A1sok/csal%C3%A1dip%C3%B3tl%C3%A9k.html>

⁶⁷⁷ Belügyminisztérium: Bűnügyi Statisztikai Rendszer. <https://bsr.bm.hu/Document>

A sértettek (n=461) életkorát mutató diagram alapján ez utóbbi kategóriába 77 fő esett, vagyis a kapcsolati erőszak bűncselekményét elszenvedő személyek közel 20 %-ban az idősebb korosztályhoz tartoztak.

Bár a kamaszkor élményei rendkívüli jelentőséggel bírnak a személyiségfejlődés szempontjából, Európában ez idáig nagyon kevés figyelmet szenteltek a kutatók a tizenévesek párkapcsolataiban megjelenő erőszak vizsgálatának, holott az gyakran (és részben más lefolyással, eltérő hozzáállással) megjelenik az ő korosztályukban is.⁶⁷⁸ Ehhez képest az időskorú sértett másfajta sértett. A korábbi kutatások eredményei is alátámasztják az időskorúak és/vagy fogyatékoságuk miatt védekezésre korlátozottan képes személyek fokozott büntetőjogi védelmének indokoltságát.⁶⁷⁹ Egy, az OKRI-ban végzett aktakutatás eredményei szerint a nyereségvágyból történő emberölések sértettjeinek jelentős része idős, kiszolgáltatott helyzetben lévő személy volt, míg kifejezetten a fiatalkorúak által elkövetett ilyen motívumot takaró cselekmények áldozatai között ugyancsak kiemelkedő arányban szerepeltek idős, beteg emberek.⁶⁸⁰ Sárkány István az időskorúak áldozattá válását illetően rámutat, hogy az időskori viktimizáció körében is figyelemre méltó körülmény a rejtettség, félelem, bizalmatlanság, szeretet és a megbocsátás, továbbá egy lényeges dologra, a jogismeret hiányára hívja fel a figyelmet, melynek okán a cselekmény ismeretlen marad.⁶⁸¹ Amennyiben a bántalmazást nem gender-problémaként közelítjük, fel kell figyelünk az idős személyek bántalmazására is, amely igazából csak a nyolcvanas évek elejétől kap figyelmet - hangsúlyozza Gyurkó Szilvia. Ugyancsak egy OKRI kutatás adataiból tudhatjuk, hogy az akkor részletesen elemzett 1478 büntetőügyből 173 esetben felmenő sérelmére követtek el bűncselekményt, ami azt jelenti, hogy hozzávetőleg minden tizedik családon belüli erőszakos áldozata szülő vagy nagyszülő; ez a hozzátartozó sérelmére megvalósított személy elleni erőszakos bűncselekmények 12 %-át jelentette, s elkövetői 89 %-ban férfiak voltak.⁶⁸²

⁶⁷⁸ Sándor Beáta: Bíróságok monitorozása a párkapcsolati erőszakkal érintett esetek kezelésében. „Csak legyintett arra, hogy családon belüli erőszak” Patent Egyesület, Budapest, 2016. 9-10. o.

⁶⁷⁹ Így például Sárkány Eszter: Kegyetlenségre ítélve. Az emberölések kriminológiai háttere és jogi következményei. In: Tamási Erzsébet (szerk). Különös kegyetlenséggel... Fiatalkorú és fiatal felnőtt emberölést elkövetők kriminológiai vizsgálata. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2015. 45-84. o.

⁶⁸⁰ Bolyky Orsolya: Az emberölések jogi és kriminológiai jellemzői, különös tekintettel a mentális tényezők büntetőjogi értékelésére. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola. Doktori értekezés. Budapest, 2018. 24. o.

⁶⁸¹ Sárkány István: Az időskorúak bűnözése és áldozattá válása. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Kriminológia MA, Dialóg Campus, Budapest, 2020. 121. o.

⁶⁸² Gyurkó Szilvia: Idősbántalmazás a családon belül. In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2005. 243. és 245. o.

A kapcsolati erőszak időskorú sértettjeit a szülők, a nagyszülők és a dédszülők adják, rájuk jellemző leginkább a végletekig elhúzódo megbocsátás és ragaszkodás. A felmenők másként szeretnek, mint az élettárs vagy házastárs, ez a kötelék vérségen, leszármazáson alapul. A szülők értelemszerűen elfogultak saját gyermekeikkel, de méginkább állítható ez a nagyszülőkről. Elsődleges feladatuk ugyanis nem a nevelés, hanem az unoka „szórakoztatása”, szeretettel, ajándékokkal, finom falatokkal, süteménnyel, törődéssel való elhalmozása. Elkényeztetni van kedvük, nem pedig leszidni vagy fegyelmezni, véleményem szerint ebből is adódik minden más sértettől eltérő szerepük.

Gyarmati Andrea doktori kutatásában azt találta, hogy a nagyszülők unokák gondozásában való részvétele általában pozitív hatással van a gyermekek jól-létére, a nagyszülői bevonódás és ennek mértéke kapcsolatba hozható a gyermekek jobb érzelmi állapotával, a viselkedési problémák csökkenésével.⁶⁸³ Somlai Péter a polgári családtól egészen a jelenkorig vizsgálta az együttélési formákat, amelyekben a családok életét és működését alapjaiban befolyásoló változások mentek végbe.⁶⁸⁴ A gazdasági és szociális keretfeltételek kutatása⁶⁸⁵ során a nagyszülők és unokák kontextusában „nemzedéki csapdának” nevezi azt a jelenséget, hogy a harmadik nemzedék rászorul az első és a második generáció támogatására, s miközben a legidősebbek jövedelmi helyzete tovább romlik (nyugdíjazás, gyógyszerköltségek stb.) ezalatt unokáik mindinkább az ő segítségüktől is függnék.⁶⁸⁶

Ezzel mutathat párhuzamot azon eldurvult helyzet, miszerint általánosságban elmondható a vádlottakról, hogy időskorú családtagjaikat nemcsak bántják, félelemben tartják, uralkodnak felettük és fenyegetik, hanem tőlük pénzt (nyugdíjukat, járadékukat, összespórolt tartalékaikat) követelnek, nem kevésszer a zsarolás vagy a rablás bűncselekményi tényállását megvalósítva. Meglátásom szerint a vádlottak éppen ezt a feltétel nélküli szeretetet, elfogadást, érzelmi befolyásolhatóságot használják ki amellet, hogy védekezőképességük mind fizikailag, mind érzelmileg korlátozottabb - de ez legalább a bűncselekményi minősítésekben visszaüthet.

⁶⁸³ Gyarmati Andrea: Nagyszülők és unokák. A nagyszülőktől az unokák felé irányuló gondozási transzferek jellege és változása. Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Intézet. PhD értekezés. Budapest, 2015. 128. o. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/908/1/Gyarmati_Andrea.pdf

⁶⁸⁴ Ld. részletesen Somlai Péter: Család 2.0. Együttélési formák a polgári családtól a jelenkorig. Napvilág Kiadó, Budapest, 2013.

⁶⁸⁵ Somlai Péter: Nagyszülők és unokák Budapesten. In: Utasi Á. (szerk.) Társas kapcsolatok. Budapest, 1991. Gondolat Kiadó 129-147. o.; Grosseltern und Enkel in Budapest. In: L. Cseh - Szombathy - R. Richter (hrsg) Familien in Wien und Budapest. Wien, usw., 1993, Böhlau Verlag, S. 185 -202.

⁶⁸⁶ Somlai Péter: Nagyszülők és unokák Budapesten. http://www.fsze.hu/szociologia/somlai/somlai_peter_nagyszulok_es_unokak_budapesten.pdf

a) Sz. Imre hosszú időn keresztül gyötörte édesanyját, megfélemlítette és veréssel fenyegette amennyiben nem ad, vagy nem kér neki pénzt valakitől. „Menjél pénzért!”, „Takarodj már!” szavak használatával többször felszólította, majd kérésének nyomatékot adva ezen alkalmakkor nagy erővel megütötte. Máskor mindenféle kurvának nevezte, különféle tárgyakat dobált szét ordítva, miközben „keress pénzt!”, „kérjél valakitől pénzt” felszólításokat használt. A vádlott számtalanszor bántotta is édesanyját: ütötte tenyerrel, ököllel, lábait rugdosta, egyszer kerékpározás közben halántékon ütötte úgy, hogy a sértett az árokba esett, a szemüveg leesett a fejről, majd arra eszmélt, hogy egy idegen ember próbálja felsegíteni, akit a vádlott elküldött a helyszínről. Fia viselkedésének hatására a sértett több alkalommal kért kölcsön a településen, mely pénzüsszeget aztán átadott a vádlott részére.⁶⁸⁷

b) „T. Antalné életkorából adódóan nehezen mozog, mindkét lábába térdprotézist ültettek, így a bűncselekmény elhárítására idős koránál fogva korlátozottan képes személynek minősül.” - írja az ítélet indokolása. „A vádlott és a sértett közötti közeli hozzátartozói viszonyra, valamint T. Antalné sértetti minőségére tekintettel a bíróság fokozott körültekintéssel vizsgálta, hogy az eljárás során a sértett valóban képes volt-e elfogulatlan, részrehajlástól mentes vallomást tenni. Egységes a bírói gyakorlat abban a kérdésben, hogy a vádlott és valamely tanúként kihallgatott személy közötti **hozzátartozói viszony**, illetve az a körülmény, hogy az eljárás során kihallgatott tanú egyben az eljárás tárgyát képező bűncselekmény sértettje, **önmagában nem szolgálhat alapul arra, hogy a bíróság az érintett tanúként tett vallomását, illetve ezen vallomásból mint bizonyítási eszközből eredő bizonyító tényeket (bizonyítékokat) elvesse és döntésének meghozatala során figyelmen kívül hagyja.**” - rögzíti fontos alapvetésként az ítéleti indokolás.

„Megjegyzi a bíróság, hogy T. Antalné sértett a 2017. február hó 22. napján megtartott bírósági tárgyaláson napra pontosan ugyan valóban nem volt képes megjelölni a sérelmére elkövetett bántalmazások pontos időpontját, a bíróság határozott álláspontja szerint mindez az 1935-ös születésű, a tárgyalás időpontjában megközelítőleg 82 éves sértettől nem is volt elvárható.”⁶⁸⁸

2.15. Dióhéjban a jelzőrendszerről

A fejezet vége felé közeledve a bűnmegelőzés oltárán szólnom kell a család- és gyermekvédelmi jelzőrendszerről. Elkészült az egységes módszertani útmutató a gyermekbántalmazás felismerésére és megszüntetésére,⁶⁸⁹ összeállt az egészségügyi

⁶⁸⁷ Miskolci Járás és Nyomozó Ügyészség B.10.061/2014., Miskolci Járásbíróság 10.B.899/2016/7.

⁶⁸⁸ Szegedi Járás és Nyomozó Ügyészség B.1005/2016., Szegedi Járásbíróság 19.B.4579/2016/5., Szegedi Törvényszék 2.Bf.614/2017/4.

⁶⁸⁹ Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság: Módszertani útmutató. A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan c. dokumentum teljes terjedelmében elérhető: http://www.kormany.hu/download/c/72/b0000/modszertani_utm_bantalmazas_megelozes_2.pdf

szakmai irányelv,⁶⁹⁰ vonalvezetőt kaptak a dokumentációk vezetéséhez,⁶⁹¹ számtalan szakmai segítséget és támogatást biztosítottak részükre feladataik ellátásához. Az EMMI protokollok⁶⁹² mellett ezekre is támaszkodhatnak a jelzésre kötelezettek, mert senkinek nem olyan drága az idő, mint a gyermeknek, így a jelzőrendszeren is múlik, hogy helyzetük javul-e. Az anyagok legfontosabb részeit a jogalkotó a gyermekvédelmi törvény rendelkezései közé emelte, így azok nemcsak iránymutatások, hanem kötelezően alkalmazandók a szakemberek számára. A gyermek biztonsága az első, ezért előírják a jogszabályok, hogy súlyos veszélyeztetés esetén legkésőbb 72 órán belül, veszélyeztetés gyanúja esetén pedig 8 napon belül kötelességük jelezni írásban (azonnali beavatkozást igénylő krízishelyzetben más módon is lehetséges). Nyomatékosítani szükséges, hogy a jelzés célja a figyelemfelhívás, ezért az érintetről kell szólnia, a szakember tapasztalatait kell összegeznie. A jelzésnek a tényeket kell tartalmaznia, amit lát, illetve tapasztal az, aki a gyerekekkel találkozik, és nem azt, hogy mit gondol, ki miatt viselkedik így vagy úgy. Fontos tisztázni, hogy nem feljelentést kell tenni, hanem a gyermekkel kapcsolatos meglátásokat kell megosztani, de azokat kötelezően meg kell. Ha azt mondjuk: egy gyerek felneveléséhez egy egész falu kell, akkor a gyerek bántalmazásához és elhanyagolásához egy egész falu félrenézése és hallgatása kell. A jelzés a felnőttek felelősségvállalása abban, hogy ne az elkövetőkkel, bántalmazókkal legyenek cinkosok, hanem a gyerekek segítsenek - foglalja össze a Hintalovon Alapítvány,⁶⁹³ mert vallják, a „gyerekjog világnézet”. Gyurkó Szilvia egy vele készült interjúban kiemelte, *„Mára egyértelmű, hogy az első 18 évünk rendkívül meghatározó: ettől függ, felnőtként milyen belső erőforrásokkal dolgozunk, milyen a mentálhigiénés állapotunk, miféle megküzdési stratégiákkal jutunk túl a nehézségeken.”* A szakember úgy látja, a legtöbben csak a szavak szintjén köteleződnek el a gyerekek mellett, a pénzügyi háttér, a valódi tettek és megmozdulások viszont hiányoznak. A 10-14 éves

⁶⁹⁰ Emberi Erőforrások Minisztériuma Egészségügyért Felelős Államtitkárság Egészségügyi Szakmai Kollégium: Egészségügyi szakmai irányelv - Az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának gyanúja esetén c. dokumentum teljes terjedelmében elérhető:

http://www.ijesz.hu/UserFiles/001148_eszi_honlapra_20160608_2.pdf

⁶⁹¹ Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal Szociális Szakmafejlesztési Főosztály: Útmutató a család- és gyermekjóléti szolgáltatásban dolgozó szakembereknek a dokumentáció vezetéséhez.

https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/06/dokumentacios_vonalvezeto.pdf

⁶⁹² Emberi Erőforrások Minisztériuma: Protokoll. A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer folyamatairól. 2017.; Protokoll. A család- és gyermekjóléti szolgáltatás keretében biztosított szociális segítő munka folyamatairól. 2017.; Szakmai ajánlás. A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működtetésének szabályairól. 2017.

<https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/06/jelzorendszer.pdf>

https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/06/protokoll_segitomunka.pdf

https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/06/szakmai_ajanalas_jelzorendszer.pdf

⁶⁹³ Hintalovon Alapítvány: Szakmai anyagok. <https://hintalovon.hu/szakmai-anyagok/>

korosztályban évente 25-30 gyermek vet véget az életének, ezért lényeges, hogy a rendszer találja meg és ne veszítse el őket, hogy a segítség időben odaérjen. Az országban összesen 40 gyermekpszichiáter működik, nem tudják kiszolgálni az igényeket, ezért nem csoda, hogy sokszor már a diagnózisnál elakad a segítség: az illetékes bizottság inkább nem ad nevet a bajnak, mert a hálózat egyszerűen nem tudná ellátni az érintettet - fogalmazott. *„Ha sokat beszélünk egy problémáról, az mindenképp növeli a társadalom érzékenységét. Ennek hatására pedig csökken a látencia, a rejtve maradás: a #metoo áradat is éppen ezt igazolja. Sorban léptek elő az áldozatok, akik a médián keresztül szembesülhettek azzal, hogy a történetük nem egyedi, ami nagyban segíti a rehabilitációt, a feldolgozást.”*⁶⁹⁴ Úgy tűnik a kapcsolati erőszakkal sem tehetünk mást, mint hogy egyre többet és többet beszélünk és írunk róla, lokális kezdeményezésekkel elvárjuk, hogy ne csak a felszínt bolygassuk, és ne csak kimondott szavakkal és papíron köteleződjük el a gyermekkor jelentősége, a prevenció és a segíteni akarás mellett, hanem ezt az ösztársadalmi problémát a mélyben se kezeljük másfajta véleményként. Gyurkó Szilvia úgy látja, hogy a gyerekeket segítő programok rendszere óriási vízfejet cipel: nagyon sok meghatározó, véleményformáló szervezet budapesti vagy a fővárosból működik, emiatt pedig alig van tudomás arról, hogy az ország többi részében mi történik. *„Fontos érték a tudásmegosztás is, mert most sokszor az van, hogy valaki valahol kitalál egy szuper dolgot, csinálja is, de országosan erről senki nem tud, és aztán a másik szélén megint feltalálja valaki ugyanazt. Pedig ha jól működne az infóáramlás, akkor együtt tovább is tudnának lépni egy lépéssel.”*⁶⁹⁵

Tóth Mihály a büntethetőségi akadályok egyes újításai körében ír arról, hogy az új Btk.-ban végül elfogadott - a büntethetőségi korhatár leszállítására vonatkozó - rendelkezés egy sajátos kompromisszum eredménye volt. Ennek alapján az egyes, kiemelten erőszakos bűncselekmények esetében a büntethetőség alsó korhatára 12 évre változott (csökkent), azonban a 12 és 14 év közöttiek csak egyedileg megvizsgált belátási képességük megléte esetén vonhatók felelősségre, s a belátási képességgel rendelkezőkkel szemben is csak intézkedés - javítóintézeti nevelés - alkalmazható. Ennek kapcsán fogalmazta meg Tóth Mihály, hogy *„Ám még fontosabbnak vélem annak hangsúlyozását, hogy a módosítás nem mentesít bennünket az alól, hogy tartalmilag megújítsuk és továbbfejlesszük a gyermek- és*

⁶⁹⁴ Széles Horváth Anna: „A gyermeknek nem csak teste, lelke is van” - Interjú dr. Gyurkó Szilviával a gyerekjogokról. 2018.05.27. <https://pszichoforyou.hu/gyerekjogokrol-gyurko-szilviaival/>

⁶⁹⁵ Balázs Barbara - Csabai Kristóf: Gyurkó Szilvia: A gyerekjogok nem a szabadosságnak nyitnak ajtót. 2020.08.13. <https://divany.hu/szuloseg/2020/08/13/gyurko-szilvia-interju/>

ifjúságvédelem módszereit és infrastruktúráját, s tovább szélesítsük a büntetőjogon kívüli megoldások skáláját. Ennek persze egymással összefüggő intézményi, személyi, anyagi feltételei vannak, itt is el kell tehát dönteni, hogy a jövőbeni tettek megelőzésére elegendő-e a már elkövetett tettek miatti felelősség szélesítése. Szerintem nem, s nem félek az agyonkoptatott, de mélységesen igaz közhely ismételt felidézésétől sem: a gyermek- és fiatalok bűnözésére adott válaszok eldönthetik már a közeljövő felnőttbűnözését.”⁶⁹⁶

Nemzetközi szintéren vizsgálódva azt találtam, hogy a családon belüli erőszak hatékony leküzdése érdekében az állami és nem kormányzati (civil) intézményekben dolgozók együttműködését mindenütt szorgalmazzák, hiszen a bűnügyi statisztikák csupán azt mutatják meg, hogy a rendőrség milyen mértékben és milyen formában ismerte meg az intim kapcsolatokban előforduló erőszakot. Ezek az ismert esetek alkotják az ún. világos mezőt, az erőszak sötét területe viszont rejtve marad.⁶⁹⁷ Ennek a sávnak a világosításán szükséges dolgozni, s erre hivatott a rendőrségen, az ügyészségen és a bíróságon tevékenykedő egyes osztályok, szakágak és kollégiumok közötti együttműködés is. Németországban például a minisztérium reflektorfénybe helyezte azt a tényt, hogy a Szövetségi Rendőrségi Hivatal által adott erőszakkal kapcsolatos bűnügyi statisztikák értékelése alapján az élettársi erőszak áldozatainak több mint 81 %-a nő (114.393 fő), akik közül majdnem fele ugyanabban a háztartásban élt, mint a gyanúsított. Tájékoztatták a lakosságot arról, hogy az erőszak gyakran a különválási és válási helyzetekben fordul elő illetve fokozódik, s ebben a szakaszban a nők és gyermekeik különösen ki vannak téve az erőszak erősödésének. Kiemelték, hogy a családon belüli erőszak nem ér véget az időskorral, sokkal inkább azt kell feltételezni, hogy az idősebbek különleges problémákkal és igényekkel szembesülnek. A „Nők elleni erőszak az intim kapcsolatokban” című tanulmány arra a következtetésre jutott, hogy segítségnyújtási lehetőségeket kell felállítani, különösen a családon belüli erőszak idősebb áldozatainak, mivel számukra gyakran nehezebb az erőszakos kapcsolat megszüntetése és a független perspektíva kialakítása. Különös veszélyek merülnek fel, ha a bántalmazott nőknek ápolásra van szükségük, és fordítva: a felelősségérzet növekszik, ha a bántalmazott férfiak gondozásuktól függenek.

⁶⁹⁶ Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. Magyar Jog 2013/9. 531. o.

⁶⁹⁷ Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend: Hintergrundmeldung Frauen vor Gewalt schützen Häusliche Gewalt. 21.02.2020. <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/gleichstellung/frauen-vor-gewalt-schuetzen/haeusliche-gewalt/haeusliche-gewalt/80642>

A Női Szövetségi Minisztérium 2019-ben elindította az „Erősebb, mint az erőszak” kezdeményezést, amely információkat nyújt az erőszak egyes formáiról, és megmutatja, hogy miként segíthet mindenki az erőszak megszüntetésében. Németországban az „*Aki eltalál, elmegy!*” szlogen a megváltozott állami beavatkozás vezérmotívumává vált. A 2002. évi erőszakvédelmi törvény bevezetése, és a szövetségi államokban szinte valamennyi rendőrségi törvény fokozatos kiterjesztése a rendőri hatóság bevonására, az elkövető otthonról történő kiutasítására kifejezi ezeket a változásokat. Zászlajukra tűzték és azt kommunikálják a bántalmazottak felé, hogy az áldozatoktól már nem várható el, hogy elfogadják ismerős otthonuk és környezetük elvesztését, így az elkövetőknek az állam megmutatja, hogy az erőszakot nem tolerálják, hanem büntetik.⁶⁹⁸

2.16. A távoltartás, mint időleges megoldás

A családi viszályok többnyire nem büntetőeljárással kezdődnek, az tipikusan már a végkifejlet. Az Országgyűlés az élethez, testi épséghez és méltósághoz minden embert megillető alapvető emberi jogok védelmében,⁶⁹⁹ összhangban a nemzetközi egyezményekkel és az Alaptörvénnyel, a hozzátartozók közötti erőszak visszaszorítása érdekében alkotta meg a 2/2018. (I.25.) ORFK utasítás alapját is képező Hketv.-t. A Be. 2006-os módosításával került eljárásjogi kódexünkbe a távoltartás jogintézménye,⁷⁰⁰ a várakozásoknak eleget téve a 2013-as módosítás kiterjesztette a személyi hatályt a volt élettársakra is, amellyel a jogi környezet úgyszintén előremutatón változott. Számos kritika érte és éri - olykor nem alaptalanul - a távoltartás hatékonyságát az intézményi háttér hiánya, a távoltartás idejének letelte utáni ismételt bántalmazások, és egyéb joggyakorlati hibák okán.⁷⁰¹ Kezdetben sokan - köztük szakemberek is - a távoltartó intézkedésben csak egy újabb zsarolási eszközt, a partneren való bosszúállás lehetőségét látták, azonban ez a megközelítés éppoly előítéletes és téves, mint az egész férfinenet dominanciára törekvő, mindenáron hatalombirtoklásra vágyó színben feltüntetni.⁷⁰²

⁶⁹⁸ Uo.

⁶⁹⁹ Az emberi jogok, az alapvető szabadságjogok és az alapjogok fogalmi kereteiről ld. bővebben Cservák Csaba: A jogdogmatika és alkotmányos alapjogok közötti réteg képződése. *Jogelméleti Szemle* 2014/2. 55. o.

⁷⁰⁰ Az új jogintézmény kapcsán megfogalmazottakat ld. Czine Agnes: Új kényszerintézkedésünk: a távoltartás. In: Gál István László - Hornyák Szabolcs (szerk.) *Tanulmányok dr. Földvári József professzor 80. születésnapja tiszteletére*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Pécs, 2006. 23-32. o.

⁷⁰¹ Dénesné Orcsik Judit: A távoltartás, avagy alapjogsérelem a családjogban 2. rész. 2016.02.11. <https://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/a-tavoltartas-avagy-alapjogserelem-a-csaladjogban-2-resz>

⁷⁰² Domokos Andrea: A „távoltartás” bevezetése a magyar jogba. In: Imre Miklós-Lamm Vanda-Máthé Gábor (szerk.) *Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Aula Kiadó 2006. 87. o.

A távoltartás, valamint a megelőző, illetve az ennek előszobájaként funkcionáló ideiglenes megelőző távoltartás kapcsán felmerült nehézségek és orvosolandó problémák általánosságban véve a polgári és a családi joghoz kötődnek,⁷⁰³ ugyanakkor a családon belüli erőszakos viszonyokban több oldalról is előtérbe kerülhetnek. A polgári nemperes eljárásokban szereplő bántalmazottaknak büntetőjogilag minden esetben sértetteknek kellene lenniük, hiszen egyetlen „esemény” miatt ritkán kerül sor távoltartás elrendelésére. Ennek konklúziója pedig csak az lehet, hogy a kapcsolati erőszak által lefedett jelenségek (cselekmények) régebb óta fennállnak, de legalább már két alkalommal megtörténtek. Azonnal feltűnik, hogy ezen polgári jogi vetületű törvényünk büntetőjogi fogalmakat használ, az „erőszak” és a „bántalmazás” kifejezések viszont életidegenek a polgári jog világtól. Az ügyész a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagja, de enélkül is rögzíti az Ütv. az alapvető feladatok körében, hogy az ügyészség kiemelt figyelmet fordít a kiskorúak érdekeinek érvényesítésére, mely feladatának hatékony ellátásához nélkülözhetetlen a szakágak közötti együttműködés.⁷⁰⁴ Ezekben az ügyekben - polgári nemperes eljárás keretében - nem büntető, hanem polgári ügyszakos ügyészek járnak el (fellépés), ami számukra is egy újfajta látásmódot keletkeztetett. Tóth Andrea Noémi a magyar polgári és családjogi bíráskodás⁷⁰⁵ kapcsán ugyanezt emeli ki, hiszen az ilyen döntések polgári bíróságokra delegálása azt eredményezte, hogy személy elleni erőszakos cselekmények miatt folytatnak le eljárásokat,⁷⁰⁶ így láthatóan az ügyészekhez hasonlóan a bírák sincsenek könnyű helyzetben.

A kapcsolati erőszak áldozatai számára legfontosabb rendelkezést e körben a törvény II. fejezete tartalmazza azzal, hogy egyértelműen megjelöli a megelőzést szolgáló intézményrendszert, jelzési kötelezettséget ír elő, illetve rendezi az ennek elmulasztásáért járó fegyelmi felelősséget is. A hozzátartozók közötti erőszak megelőzéséhez kapcsolódó feladatot látnak el a törvényben meghatározott alaptevékenységük keretében az

⁷⁰³ Csapucha Bernadett: Szemelvények a távoltartás jogintézményéről. *Ügyészek Lapja* 2019/1.

<http://ugyeszeklapja.hu/?tag=csapucha-bernadett>

⁷⁰⁴ Ld. még a gyermek- és fiatalkorúak által elkövetett bűncselekményekkel összefüggő ügyészi feladatok ellátásáról szóló 21/2013. LÜ utasítást és az ügyészség közérdekvédelmi feladatairól szóló 3/2012. LÜ utasítást.

⁷⁰⁵ Ld. bővebben Tóth Andrea Noémi: A távoltartás anomáliáinak polgári jogi vetületei. *Jogelméleti Szemle* 2013/2. <http://jesz.ajk.elte.hu/toth54.pdf>

⁷⁰⁶ Tóth Andrea Noémi: A távoltartás jogintézménye. 124. o.

https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/262971/FILE_UP_1_tavoltartas_tothandi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

egészségügyi szolgáltatást nyújtók,⁷⁰⁷ a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók,⁷⁰⁸ a közoktatási intézmények,⁷⁰⁹ a gyámhatóság, a rendőrség, az ügyészség, a bíróság, a pártfogó felügyelői szolgálat, az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek, a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása, illetve az egyesületek és az alapítványok. A törvény értelmében a családvédelmi koordinációért felelős szerv kezdeményezi azon személyek, illetve szerv alkalmazottjának fegyelmi felelősségre vonását, akik jelzési és együttműködési kötelezettségüknek nem tesznek eleget; ilyen eljárásokról azonban információim nincsenek. Ezen intézmények és személyek kötelesek jelezni, ha hozzátartozók közötti erőszak veszélyét észlelik, de természetesen ilyen jelzést más is (bárki) tehet. Külön említést érdemel a törvény 17. §-a, mely szerint, ha a bíróság polgári perben ideiglenes megelőző távoltartásra okot adó körülményt észlel, az e tényre vonatkozó adatokat - soron kívül - közli a rendőrséggel. Az okot adó körülmény e tekintetben nem más, mint a bántalmazás ténye, vagyis egy büntetőjogi kategória, egy büntetőjogi fogalom, maga a bűncselekmény.

A távoltartással összefüggésben alapjogi aggályok is felmerültek, de a taláros testület úgy vélem egyszer s mindenkorra pontot tett a kérdéskör végére. Az Alkotmánybíróság 53/2009. (V.6.) AB határozatában kifejtette, hogy a családon belüli erőszak kezelése kilépett a magánszféra köréből, felszámolása közüggé vált.⁷¹⁰ A távoltartás körében - alapjogvédelem vs. alapjogsértés - legnehezebb kérdés a sorrend felállítása, vagyis hogy melyik alapjognak kell elsőbbséget élveznie egy másik alapjoggal szemben. Mindenki számára elfogadható, hogy az emberi méltóság, élet, testi és lelki épség, egészség védelme prioritást élvez a tulajdonjog védelmével szemben. Mivel a családon belüli erőszak megelőzése, illetve kezelése társadalmi érdek, ezért a távoltartás, mint egyfajta tulajdonjogot, mozgásszabadságot és kapcsolattartást korlátozó intézkedés is közérdekű korlátozásnak tekinthető, tehát megengedhető - érvel az Alkotmánybíróság.⁷¹¹

⁷⁰⁷ Így különösen a védőnői szolgálat, a házi orvos, a házi gyermekorvos.

⁷⁰⁸ Így különösen a családsegítő szolgálat, a családsegítő központ, gyermekjóléti szolgálat, gyermekjóléti központ, gyermekek vagy családok átmeneti otthona.

⁷⁰⁹ Így különösen a nevelési-oktatási intézmény, a nevelési tanácsadó.

⁷¹⁰ Ld. erről bővebben a családjog jövőjét illetően pl. Szeibert Orsolya: Magánügy helyett közügy: a családon belüli erőszakkal szembeni fellépés határozott iránya Európában. Családi Jog 2015/2. 3-10. o. https://www.mokk.hu/regioldal/pdf/linkgyujto/Csaladi_Jog/Aktualis/2015%20-06.pdf

⁷¹¹ Dénesné Orcsik Judit: A távoltartás, avagy alapjogsérelem a családjogban 2. rész. 2016.02.11. <https://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/a-tavoltartas-avagy-alapjogserelem-a-csaladjogban-2-resz>

A büntetőeljárás eredményes lefolytatása számos esetben elképzelhetetlen kényszerintézkedések alkalmazása nélkül.⁷¹² Ezek egyike a távoltartás, amely először ilyen minőségben került a magyar jogrendbe⁷¹³ az (előzetes) letartóztatást helyettesítő kényszerintézkedésként⁷¹⁴ a terhelt szabad mozgásához, illetve tartózkodási helyének szabad megválasztásához való jogát korlátozva;⁷¹⁵ s az állampolgári jogok közül az egyik legkiemelkedőbbet, a személyi szabadsághoz való jogot⁷¹⁶ érinti. Az eredeti koncepcióval ellentétben a távoltartás azonban több okból sem tekinthető a letartóztatás valódi alternatívájának, de talán a legszembetűnőbb különbség az, hogy a letartóztatás végrehajtási helye a büntetés-végrehajtási intézet (befogadási kötelezettség), míg távoltartásnál nincs ilyen (vagy bármilyen) háttér-intézmény,⁷¹⁷ így a bántalmazó holléte irreleváns a jogalkotó számára. Tóth Andrea Noémi doktori értekezésében kimerítően elemzi a Be. szerinti, illetve a Hktv. szerinti távoltartás jogintézményét, az alapvető különbségeket és anomáliákat, az egyes pillérek közötti eltéréseket és megoldásra váró feladatokat, illetve a távoltartás lélektana körében a terhelt és a sértett személyiségét is⁷¹⁸ - munkái által a távoltartás valamennyi részletkérdése megismerhetővé válik. A szerző írásai nemcsak hazai, hanem nemzetközi kontextusban is bemutatják a távoltartást, egyik írásában pedig külön foglalkozik az Amerikai Egyesült Államok problémára adott válaszaival, amelyet számos európai állam számára mintaként említ. A Duluth-modell egyik pozitívuma ugyanis, hogy - szakítva a korábbi szemlélettel - a bántalmazó eltávolításával gondoskodik az áldozat biztonságba helyezéséről, az elkövető felelősségre vonását alapvető elvként határozza meg, így nem a sértett kényszerül menekülésre és szegyenkezésre, továbbá különböző terápiák és kurzusok is kidolgozásra kerültek.⁷¹⁹

⁷¹² Herke Csongor: Az ügyészség és a távoltartás. In: Barabás A. Tünde - Vókó György (szerk.) A bonis bona discere Ünnepe kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. OKRI - Pázmány Press, Budapest, 2017. 183. o. <http://www.herke.hu/tan/17bel.pdf>

⁷¹³ Tóth Andrea Noémi: Múlt, jelen, jövő: merre tart a távoltartás? Pro Futuro 2015/1. 96. o.

⁷¹⁴ Tóth Andrea Noémi: A távoltartás jövője a büntetőeljárásban. In: Elek Balázs - Miskolczi Barna (szerk.) Úton a bírói meggyőződés felé. A készülő büntetőeljárás törvény kodifikációja. Debrecen, Printart-Press 2015. 140-158. o.

⁷¹⁵ Domokos Andrea: A „távoltartás” bevezetése a magyar jogba. In: Imre Miklós - Lamm Vanda - Máthé Gábor (szerk.) Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70. születésnapja tiszteletére. Budapest, Typosoft Bt. 2006. 86-93. o.; Tóth Andrea Noémi: A távoltartás jövője a büntetőeljárásban. In: Elek Balázs - Miskolczi Barna (szerk.) Úton a bírói meggyőződés felé. A készülő büntetőeljárás törvény kodifikációja. Debrecen, Printart-Press 2015. 140-158. o.; Csapucha Bernadett: Szemelvények a távoltartás jogintézményéről. Ügyészek Lapja 2019/1. <http://ugyeszeklapja.hu/?p=2532>

⁷¹⁶ Halmai Gábor: Távoltartás és személyi szabadság. Fundamentum 2009/2. 113. o.

⁷¹⁷ Tóth Andrea Noémi: Múlt, jelen, jövő: merre tart a távoltartás? Pro Futuro 2015/1. 96. o.

⁷¹⁸ Tóth Andrea Noémi: A távoltartás jogintézménye. Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. Debrecen, 2015.

https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/219200/TothAndrea_ertekezes_nyilvanos_titkosított.pdf?sequence=1&isAllowed=yés

⁷¹⁹ Tóth Andrea Noémi: Távoltartás az Amerikai Egyesült Államokban. Büntetőjogi Szemle. 2015/3.

Az áldozatokat illetően kiemeli, hogy az új Be. céljai között is szerepet kapott a sértettek jogainak fokozott figyelembevétele, ami a távoltartás elrendelési lehetőségének szélesedését, egyben a folyamat egyszerűbbé válását eredményezheti.⁷²⁰

Megjegyzem, a bántalmazott személy és az érintett családtagok védelme érdekében megindult eljárásokban az ügyészek fokozott odafigyeléssel járnak el az indítványok, illetve egyéb intézkedések megtétele során. Az előző évhez viszonyítva 2019-ben 26,4 %-os növekedés volt tapasztalható a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartás elrendelése iránti nemperes eljárásokban bejelentett fellépések számában. Az ügyész a tudomására jutott jogsértések alapján, a családon belüli erőszak áldozatai, különösen az érintett kiskorúak védelme érdekében 1238 esetben, a megelőző évinél közel 23 %-kal nagyobb számban élt figyelemfelhívással (jelzéssel) az illetékes családvédelmi koordinációs szervnél⁷²¹ - olvasható a legfőbb ügyész országgyűlési beszámolójában.

A gondos ügyfeldolgozásra a távoltartás elrendelését követően is szükség van, mert az empirikus kutatás alapján arról számolhatok be, hogy a terheltek nagy része a döntés ellenére ugyanúgy megjelenik a bántalmazottnál, ha kell átugranak a kapun vagy berúgják az ajtót, nem ritkán egyszerűen visszaköltöznek. Az iratok tanúsága szerint megérkezéskor azonnali őrjörgésben törnek ki, megtorlásként újabb erőszakot alkalmazva „cselekszenek” a velük szemben alkalmazott intézkedés miatt, arról nem is beszélve, hogy megfenyegetik a sértettet: ha bárkinek szólni mer, annak súlyos következményei lesznek. Némely vádlott már gyakorlott a távoltartásban, hiszen kapával, csákánnyal, szerszámnyéllel és fazékkal történő bántalmazás miatt is elrendelték ellene, több büntetőeljárás indult testi sértés vagy zaklatás miatt, amit aztán végül vagy megszüntettek vagy nem, mindenesetre rutint szereznek e téren. Az iratok jellemzően arról beszélnek, hiába a távoltartás, az ingatlan elhagyására kötelezés, a lakcímről történő kijelentés, a vádlottak továbbra is önkényesen ott tartózkodnak, bemásznak az ablakon és megvacsoráznak, a garázsban iszogatnak, vagy éppen szexuális bűncselekményt követnek el a sértett sérelmére. Ezek sokaságából hoztam két rövid példát.

a) *„B. József vádlott édesanyjával, B. Józsefné sértettel él együtt annak ellenére, hogy a bíróság a vádlottat kötelezte a fenti lakóingatlan elhagyására, illetőleg a sértettől való távoltartást több esetben kimondta.*

<https://ujbtk.hu/dr-toth-andrea-noemi-tavoltartas-az-amerikai-egyesult-allamokban/>

⁷²⁰ Tóth Andrea Noémi: A távoltartás új szabályairól. Miskolci Jogi Szemle 14. évf. (2019) 2. különszám 2. kötet. 408. o. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6610/38_tothandrea-noemi_t%C3%B6rdelt.pdf

⁷²¹ Polt Péter: B/12207 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2019. évi tevékenységéről. 18-19. o. http://ugyeszseg.hu/pdf/ogy_besz/ogy_beszamolo_2019.pdf

Mindemellett a lakóingatlan vonatkozásában megállapításra került, hogy az a sértett kizárólagos tulajdona, így azt a vádlott elhagyni volt köteles. B. Józsefné sértett a lakóingatlanból a vádlottat kijelentette, aki ennek ellenére továbbiakban sem költözött el, életvitelszerűen ott tartózkodott.” - rögzíti a jogerős ítélet.⁷²²

b) A kapcsolati erőszakkal halmazatban szexuális kényszerítésben is bűnösnek találták V. Istvánt. A vádlottal szemben távoltartás elrendelésére került sor, de ő a végzés ellenére megjelent a házban, és azt többszöri felszólítás ellenére sem hagyta el.

„2015. november 10. napján - miután gyermekük, V. Vivien elment az iskolába - a vádlott továbbra sem volt hajlandó elhagyni a házat. A délelőtti órákban a vádlott volt élettársát belökdöste a szobába, hátulról a franciaágyra teperte. Ennek során dulakodás alakult ki közöttük, a sértett megkarmolta a vádlott kézfejét. Ezután a vádlott hátulról közöszült a sértettel. A sértett félelmében, tartva attól, hogy a vádlott ismét bántalmazni fogja, közöszült vele, bár a szexuális együttlétet nem kívánta.” - indokol a bíróság.⁷²³

3. A kapcsolódó kiskutatás eredményei:

a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos testi sértéses akták vizsgálati tapasztalatai

3.1. A kutatás módszertana, kutatási kérdések

A kapcsolati erőszak és a hozzátartozók sérelmére elkövetett testi sértés regisztrált bűncselekményszámait előzetesen összevetve olyan nagyfokú eltérések mutatkoztak,⁷²⁴ hogy szükségesnek tartottam megvizsgálni a „sima” súlyos testi sértésnek (Btk. 164. §) minősített ügyek mögött rejlő történeti tényállásokat is. A minősítések ellenőrzése érdekében kiválasztottam azokat a megyéket, ahol a vizsgálattal érintett három évben a legalacsonyabb számban fordult elő kapcsolati erőszak,⁷²⁵ és ezekből a megyékből kértem be - statisztikus általi leválogatást követően - súlyos testi sértésnek minősített aktákat, összesen 95 ügyiratot. A kapcsolati erőszak kutatása a 2015. január 1. és 2017. december 31. között jogerőre emelkedett iratokra terjedt ki, így a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos testi sértéses akták vizsgálatára a középídot, vagyis a 2016. évet választottam.

⁷²² Nyírbátori Járási Ügyészség B.1597/2014., Nyírbátori Járásbíróság 1.B.167/2015/3.

⁷²³ Kalocsai Járási Ügyészség B.657/2015., Kalocsai Járásbíróság 3.B.16/2016/11.

⁷²⁴ Ld. ehhez a Belügyminisztérium K/13762. sz. „Mit mutatnak a nők elleni erőszak statisztikái?” c. írásbeli választ igényelő kérdésre Pintér Sándor belügyminiszter válaszát, a K/10826. sz. „Hogy alakulnak a nők elleni és a családon belüli erőszak statisztikái?” és a K/19267. sz. „Mit mutatnak a nők elleni és párkapcsolati erőszak statisztikái?” kérdésekre válaszokat is.

<https://www.parlament.hu/irom40/13762/13762-0001.pdf>

<https://www.parlament.hu/irom40/10826/10826-0001.pdf>

<https://www.parlament.hu/irom40/19267/19267-0001.pdf>

⁷²⁵ Baranya 3 db, Békés 5 db, Fejér 8 db, Heves 1 db, Komárom-Esztergom 3 db, Nógrád 8 db, Vas 4 db, Veszprém 10 db, Zala 6 db.

Az iratvizsgálatok során indokoltá vált annak megismerése, hogy

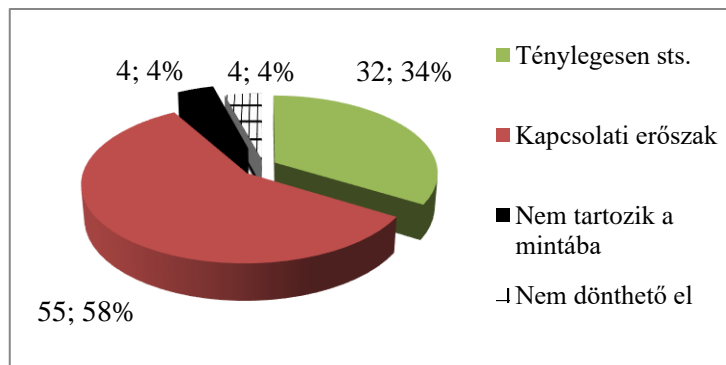
- a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos testi sértések valóban az első és egyetlen bántalmazások voltak-e?
- a sértettek feljelentése (vallomása) egyértelműen tartalmazza-e a többszöri bántalmazás tényét, általában milyen előzményekről számolnak be az érintettek?
- a sértettek által elmondottak mennyiben és miként jelennek meg a bírósági ítéletekben?
- amennyiben a bántalmazásnak a kiskorú gyermek tanúja volt, értékelték-e ezen körülményt a kiskorú veszélyeztetése körében?

A súlyos testi sértés hozzátartozó sérelmére történő elkövetésének tényéből előzetesen arra következtettem, hogy már az eljárást indító irat tartalmazni fogja a sértettek többszöri bántalmazásra utaló előadásait, mert az agresszió ilyen foka feltételezésem szerint nem ezen a ponton mutatkozik meg első ízben. Hipotézisem az volt a nyolc napon túl gyógyuló sérülések keletkezési mechanizmusát illetően, hogy ezt a bántalmazást már megelőzte több, kisebb mértékű tettelegességig fajuló esemény, ekként a bűncselekmény kapcsolati erőszakként történő minősítése lett volna a helyes és törvényes. A feljelentések tartalmát illetően voltak előzményi ismereteim a súlyos testi sértéses aktákat illetően, ezért feltételeztem, hogy a történeti tényállásban a sértettek múltbéli eseményekről számot adó beszámolóit meg fogják jelenni a jogerős ítéletekben. Párkapcsolati erőszakkal terhelt környezetben a mindennapok összeződéseiből a kiskorúakat kivonni nem lehet, ezért azt is feltételeztem, hogy amennyiben a bántalmazásnak vagy a sértett többszöri bántásának a kiskorú gyermek tanúja volt, értékelték ezt a körülményt a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény körében.

3.2. Kapcsolati erőszak a súlyos testi sértés viszonylatában

A kapcsolati erőszak jogalkalmazásának vizsgálata lényegében kettő az egyben kutatás lett, mert a szükség így hozta. Úgy gondoltam, hogy a kapcsolati erőszak eddig még nem kutatott joggyakorlatát akkor tudjuk hitelesen értékelni, ha megvizsgáljuk azokat az iratokat is, amelyekben ez a bűncselekmény a feltételezések szerint rejtve, de megtalálható lesz.

16. ábra: A véletlenszerűen kiválasztott, hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos testi sértések minősítése a kapcsolati erőszak kontextusában (db; % / év)

A vizsgált 95 aktából csupán 34 %-ban, vagyis mindössze 32 ügyben törvényes a cselekmény súlyos testi sértésként való rögzítése (nincs adat korábbi bántalmazásra), azonban 55 esetben, az iratok közel 60 %-ában a sértett korábbi / folyamatos bántalmazásáról számolt be, ezért a helyes minősítés a kapcsolati erőszak lett volna. 4 ügyirat (4 %) nem tartozott a mintába (téves iratküldés, teljesen más bűncselekmények szerepelnek benne), míg 4 ügyben (4 %) nem dönthető el a minősítés pontossága annak okán, hogy a sértett nem tett vallomást vagy a vallomástételt utóbb már megtagadta, így a rendszeres elkövetés az iratokból nem állapítható meg.

A történeti tényállásnak megannyi szempontból van kiemelt jelentősége, de mindenekelőtt ez az elsőfokú ítélet gerince. A bűnösség kimondásának, a jogi minősítésnek, sőt az egyéb ítéleti rendelkezéseknek is ténybeli alapját jelenti.⁷²⁶ Ítélethozatalnál a bíróság megállapítja a tényállást, és annak alapján dönt arról, hogy a vádlott bűnös-e, és ha igen, milyen bűncselekményben; majd arról, hogy milyen büntetést kell kiszabni, milyen intézkedést kell alkalmazni, milyen egyéb rendelkezéseket kell hozni.⁷²⁷ Az ügydöntő határozat indokolása tartalmazza egyebek mellett a vád szerinti minősítést, a vádlott személyi körülményeire vonatkozóan megállapított tényeket, a bíróság által megállapított tényállást és a bíróság által megállapított tényállás szerinti cselekmény minősítését.⁷²⁸

⁷²⁶ Kúria: Útmutató 6. számú melléklet. Az elsőfokú büntető ügydöntő határozatok szerkesztésének elvei és gyakorlata (szerkesztési segédlet) 31. o. https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/6_melleklet.pdf

⁷²⁷ Be. 450. § (5) bekezdés a), b), c) és e) pontok.

⁷²⁸ Be. 561. § (3) bekezdés.

Az elsőfokú bíróság ítéletének tényállásához kötöttség tekintetében a Be. úgyszintén egyértelműen fogalmaz: a másodfokú bíróság határozatát az elsőfokú bíróság által megállapított tényállásra alapítja (kivéve, ha az elsőfokú bíróság ítélete megalapozatlan, illetve a fellebbezésben új tényt állítottak vagy új bizonyítékra hivatkoztak, és ennek alapján a másodfokú bíróság bizonyítási eljárást folytat le),⁷²⁹ míg a tényállás milyensége a megalapozatlanság és annak következményei terén is szerephez jut: az elsőfokú bíróság ítélete részben megalapozatlan, ha az elsőfokú bíróság a tényállást hiányosan állapította meg.⁷³⁰ Ezen túlmenően az elsőfokú bírósági ítéletek hatályon kívül helyezésének 2021. január 1. napjától hatályos szabályaira is figyelemmel kell lenni.⁷³¹ A felülbírált ítélet tényállásához kötöttség tekintetében a Be. akként fogalmaz, hogy a harmadfokú bíróság a határozatát arra a tényállásra alapítja, amely alapján a másodfokú bíróság az ítéletét meghozta (kivéve, ha a másodfokú bíróság ítélete a fellebbezéssel sérelmezett ellentétes döntés tekintetében megalapozatlan).⁷³² A Kúria határozatszerkesztési útmutatójában arra is felhívja a figyelmet, hogy a tényállás helyes megállapítása pusztán csak jogi szempontból is alapvető jelentőségű. Utal arra, hogy ténybeli következtetés a logika szabályainak alkalmazásával bizonyított tényekből további (történeti vagy tudati) tényre történő következtetés, s az így megállapított tény is a tényállás része (ez nem azonos az egyes bizonyítékok mérlegelése során helytelenül használatos „következtetésekkel”). A ténybeli következtetés akkor helyes, ha a bizonyított tényekből logikailag kizárólag egyetlen további tény következhet.⁷³³ A történeti tényállás tartalmát illetően pedig arra kell felhívni a figyelmet, hogy annak tartalmaznia kell minden olyan tényt, amelyből a bűnösség kimondásának, a cselekmény jogi minősítésének, az ítélet egyéb rendelkezéseinek a helyessége (a kívülálló számára is) ellenőrizhető.⁷³⁴ Általános kíváncsággal fogalmazta meg a Kúria, hogy tartózkodjon a bíróság az elkövetési magatartásnak a törvényi szöveggel egyező, továbbá az általánosságokat tartalmazó kifejezések használatától, ezek helyett a konkrét történést kell rögzíteni: például „ruháját megragadta”, „karjánál fogva rángatta”, „megöléssel fenyegette”, „fejmagasságba emelt karóval közeledett a sértett felé”, stb.⁷³⁵

⁷²⁹ Be. 591. § (1) bekezdés.

⁷³⁰ Be. 592. § (2) bekezdés a) pont.

⁷³¹ Be. 608. § g) és h) pontok.

⁷³² Be. 619. § (1) bekezdés.

⁷³³ Kúria: Útmutató 6. számú melléklet. Az elsőfokú büntető ügydöntő határozatok szerkesztésének elvei és gyakorlata (szerkesztési segédlet) 32. o.

⁷³⁴ Uo.

⁷³⁵ Uo. 34. o.

Az alábbiakban kiválasztottam néhány ügyet abból az 55 aktából, amelyekben a cselekmény 2013. július 1. óta nem minősülhet súlyos testi sértés büntettének (alapesetben három évig terjedő szabadságvesztés) arra figyelemmel, hogy az elkövető a sértett sérelmére nem egyetlen alkalommal, hanem rendszeresen (legalább kétszer) valósított meg bántalmazást (de legalább tetteges becsületsértést, könnyű testi sértést, személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést). Amennyiben ennek ténye az iratok között fellelhető, a helyes és törvényes minősítés a nem szubszidiárius és nem magánindítványos, hivatalból üldözendő Btk. 212/A § (2) bekezdés a) vagy b) pontja szerinti kapcsolati erőszak büntette lett volna (egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés).

a) *„Feltett kérdésre elmondom, hogy a Lajos 1,5 éve az élettársam, azóta kb. 5 alkalommal megvert. (...) Eddig ez volt a legdurvább, megfordult a fejemben, hogy most meg is halhattam volna. Az eddigi veréseknél is mindig ugyanezt mondta, hogy kinyír, megöl, elás. (...) A mentő beszállított a kórház baleseti osztályára és ott most megállapították, hogy 8 napon túl gyógyuló orrcsont-törést szenvedtem.”⁷³⁶*

b) *„Veszekedéseink sokszor fajultak tettegességig, volt hogy már a kezem is eltört. (...) Tehát a kanapéra lőkött, rám feküdt és húzta a bal kezem gyűrűs és kisujját hátrafelé. Hirtelen nagyon fáj és mondtam, hogy hagyjon békén. Kiabált velem, hogy mindjárt megfojtalak. Ilyenkor úgy tűnik, hogy komolyan mondja, félek is tőle.”⁷³⁷*

c) *„Megjegyezni kívánom, hogy én 23 éve rokkantnyugdíjas vagyok (mozgásszervi fogyatékoságom van), mivel velem született bajom, hogy kétoldali csípőficamom van. A férjem pedig egy nagyon agresszív, szívós, erős ember. Elmondom továbbá, hogy a mostani nem az első eset volt, hanem kb. 4-5 éve folyamatosan bántalmaz engem a férjem, de ilyen súlyosan még sosem vert meg, hanem csak pofont szokott adni.”⁷³⁸*

d) *„Feljelentést teszek volt férjem, L. József ellen (...), akivel házasságban éltem, két kiskorú gyermekünk született. A Józsi 2014 nyarán jelent meg ismét nálunk akkor, amikor ittas volt és ismét elkezdődtek a zaklatások, bántalmazások. Ez abból állt, hogy amikor beivott a Józsi, akkor akár este, akár éjjel megjelent az általam és a 3 gyerek által lakott lakásomban, és oda általában betörve bejött és ott volt órákig, napokig. Tudta, hogy én nem merek szólni neki, illetve mellettem nem áll senki, ezért merte mindezt megcsinálni. (...) Félelmembe elköltöztem a gyerekekkel együtt, mert korábban is bántalmazott. A Józsi miatt egyébként mindhárom közös kiskorú gyermekünk védelem alatt is áll a gyámhatóságnál.”⁷³⁹*

⁷³⁶ Oroszlányi Rendőrkapitányság 11040/109/2016. bü., Tatabányai Járási és Nyomozó Ügyészség B.734/2016., Tatabányai Járásbíróság 5.B.174/2016/2.

⁷³⁷ Székesfehérvári Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály 07010/3757/2015. bü., Székesfehérvári Járási és Nyomozó Ügyészség B.6662/2015., Székesfehérvári Járásbíróság 5.B.411/2016/21.

⁷³⁸ Pásztói Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 12030/411/2015. bü., Pásztói Járási Ügyészség B.440/2015., Pásztói Járásbíróság Bpk.12/2016/2.

⁷³⁹ Pécsi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály Nyomozó Alosztály 02010/466/2016. bü., Pécsi Járási és Nyomozó Ügyészség B.563/2016., Pécsi Járásbíróság 23.B.824/2016/13., Pécsi Törvényszék 3.Bf.292/2017/8.

Ez lett tehát a kapcsolati erőszak jogalkalmazási gyakorlatával párhuzamosan lefolytatott „kiskutatás” eredménye, amit azért tartottam lényegesnek, mert igazolja számunkra - illetve erősíti a fentiek alátámasztásaként - a vizsgált bűncselekmény alkalmazásának hiányát, még ennyi évvel a hatályba lépése után is. Így, ezzel együtt érthető meg igazán, hogy a kapcsolati erőszak statisztikáiban kimutatott számadatok milyen mértékben térnek el a valóságtól a helytelen minősítések miatt, és ez a rögtönzött vizsgálat csak egyetlen bűncselekmény (súlyos testi sértés) kiragadott szeletét tárta fel.

Összegzés

A kapcsolati erőszakot érintő bűnügyi adatok elemzése, és az aktavizsgálatok összesített tapasztalatai számos aspektusból nagyító alá vették azokat a jogalkalmazói problémákat, rendellenességeket és mulasztásokat, amelyek néhol erőteljesebben, másutt kevésbé, de kivetni valót hagynak maguk után. A nem mintavétellel, hanem országos lefedettséggel, három teljes évet érintően vizsgált bűnügyi iratok kosarában igencsak találunk kifogásolható termékeket, de - folytatva a képletes hasonlatot - a kutatás gyümölcse természetesen nem a hibák kidomborítását hivatott szolgálni, hanem éppen azt biztosítja, hogy általuk a jó gyakorlatok, a helyes és törvényes irányok megtalálhatóak legyenek. A büntetőeljárások területi megoszlása és azok számossága az előfordulási gyakoriság mellett illusztrálja egyben a vizsgált bűncselekmény alkalmazását vagy elmaradását is, amelyet szemügyre véve adott megyéknek lehetőségük nyílik ezen tárgykörben felülvizsgálatot, önrevíziót tartani.

A fejezetben a bűncselekmény joggyakorlatára számos nézőpontból rávilágítottam: körvonalazódott a családon belüli erőszakkal kapcsolatba kerülő személyek és szervek érzékenysége, együttműködése és kötelességtudata (bejelentési hajlandóság, család- és gyermekvédelmi jelzőrendszer), a deliktum elkövetési magatartásai és azok főbb tendenciái, illetve esetleges korrekciói az ügyészségek és a bíróságok által. Értekezésem empirikus kutatási eredményeket bemutató jelen fejezetében helyet kaptak a cselekmények dogmatikai részben már felvázolt minősítési, elhatárolási, halmazati kérdései, amelyek előírászerű alkalmazása nemcsak a törvényességet, hanem az eljárás végső kimenetelét is nagymértékben befolyásolja. Hangsúlyosan foglalkoztam ezért a nyomozó hatóságok minősítése fényében a hibás irányok következményével, de ennek hatósugarában az ügyész szerepéről sem feledkeztem meg.

A bizonyítás speciális körülményei és azok eredményességre gyakorolt hatása körében nyomatékosan kell felhívni a figyelmet arra, hogy a családon belüli erőszak jellegzetességére és dinamikájára tekintettel ezeket az ügyeket teljesen másként kell feldolgozni, ugyanis ez az egyetlen bűncselekménytípus, ahol az elkövető és a sértett döntően továbbra is együtt lakik. A vádlottak következetes és kitartó tagadását előrevetítve mind a rendőrségnek, mind pedig az ügyészségnek és a bíróságnak ismernie kell ezeknek a cselekményeknek a hátterét, a tanúk nélkül zajló események mögötti félelmet, kiszolgáltatottságot, és nem utolsósorban a gyermekek testi-lelki egészségének és fejlődésének érintettségét, veszélyeztetettségét. Ilyen szemüvegen keresztül kell rátekinteni a kapcsolati erőszak más bűncselekményekkel közös megjelenésére vagy a sértett „hallgatására” is, melynek áttörésében éppen a jelzőrendszer nyújthat segítséget az igazságszolgáltatás részére, a sértett számára pedig az officialitás biztosíthat valamiféle többletet.

A büntetés-kiszabási gyakorlat terén a bűnügyi iratok alapján rögzítésre kerültek a bíróságok által hozott döntések és alkalmazott szankciók, mely végső fórum úgy tűnik, hogy sokkal előrébb jár a családon belüli erőszak komplexitásának ismeretében, mint az eljárás kezdetén felbukkanó hatóságok. Ez a kijelentés az empirikus vizsgálat alapján nyert megerősítést, és nem abban gyökerezik, hogy kizárólag a „stabil lábakon álló” ügyekben került sor vádemelésre, hiszen a felmentések és jogerős elítélések aránya jól mutatja a bírák problémakezelésének attitűdjét, melynek pozitívását a tényadatok mellett elvitatni nem lehet.

A fejezet (és az értekezés) egyik súlyponti diagramja az 5. számú ábra, amely egyértelműen és tapasztalati tények alapján mutatott rá arra, hogy három teljes év viszonylatában a vádlottak 93 %-ában (n=443) jogerős elítélés történt a kapcsolati erőszak bűncselekményét illetően, és mindössze a vádlottak 4 %-át (18 fő) mentette fel a bíróság úgy, hogy beismeréseket aligha találunk ezekben az ügyekben (a vádlottak további 3 %-a időközben elhalálozott, ezért az eljárás megszüntetésre került). A kapcsolati erőszak miatt elítélt vádlottak terhére felhozott súlyosító körülmények túlsúlyukra tekintettel kioltották az enyhítő körülményeket, de ez kizárólag a büntetés-kiszabás szempontjából bírt relevanciával és bármilyen jelentőséggel.

Az életszerűség talaján mozgó bírói mérlegelések folyamatában a közvetlen bizonyítékok helyett a közvetett bizonyítékok kitüntetett szerepe igazolódott be. A családon belüli erőszakos ügyekben mindezek mellett azt tapasztaltam és feltételezem a jövőre nézve, hogy a láttelek kora leáldozóban van, helyüket sokkal inkább az információtechnológiai

eszközök segítségével rögzített más bizonyítékok foglalták el (sms-ek, e-mail és közösségi oldalakon küldött üzenetek, hangfelvételek és videók, fényképek stb.).

Az aktavizsgálatok során kulcsfontosságú jelentőséget tulajdonítottam a gyermekeknek, ezért a minősítéseket illetően külön vizsgáltam azokat az eseteket, amikor a kapcsolati erőszakot nemcsak a felnőtt hozzátartozók, hanem a gyermek sérelmére is megállapították (vagy azt meg kellett volna tenni), ezzel párhuzamosan pedig a kiskorú veszélyeztetése bűncselekményre is komoly hangsúlyt helyeztem. A bírósági szakban lezárult ügyek sokaságából a kapcsolati erőszak mellett megjelenő egyéb bűncselekmények bemutatását sem mellőztem, továbbá a szexuális és élet elleni cselekményeknek a szoros kapcsolódás miatt külön figyelmet szenteltem. A fejezet által ugyancsak megismerhetővé váltak a vizsgált bűncselekményt elkövető vádlottak és sértettek főbb jellemzői és a bűnügyi iratokból kiolvasható személyiségjegyei, de dióhéjban szó esett a jelzőrendszer dominanciájáról és hatékonyságának elmaradhatatlanságáról, továbbá a távortartás időleges megoldásáról is. Úgyszintén ebben a szerkezeti egységben nyert bemutatást a kapcsolati erőszak bűncselekményével párhuzamosan lefolytatott kiskutatás eredménye, amely a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos testi sértés viszonylatában vizsgálta a minősítés helyességét, s végül a jogalkalmazás közel 60 %-os helytelenségét igazolta vissza. A probléma súlyosságára tekintettel hangsúlyozandó: nem az elítélésnek, a bizonyítékoknak vagy a bizonyíthatóságnak van itt jelentősége, hanem az iratellenes és törvénytörő minősítésnek, egyáltalán a kapcsolati erőszak bűncselekmény felismerése elmaradásának, lényegében a joggyakorlat alapvető hibájának.

Az elmúlt időszakban kétségtelenül ilyen gyakorlatot komponáltak az illetékes hatóságok, amelyen utóbb változtatni már nem lehet. Pro futuro viszont álláspontom szerint nem maradhat el mindezek tanulságainak egyes szervezeti egységekre lebontott áttekintése, az esetlegesen téves irányba hajló szálak összefésülése, és a joggyakorlat olyan mértékű egységesítése, amely az ország bármely pontján hozzávetőleg ugyanazt a büntetőjogi / hatósági segítséget jeleníti meg valamennyi jogkereső laikus, vagy éppen szakavatott személy / sértett részére. Mindent összevetve értekezésem jelen részének legfőbb célkitűzése az lehet, hogy a mindennapokban tapasztalható hibák reflektorfénybe helyezése mellett felszínre hozza a Büntető Törvénykönyvünkbe teljes mértékben nóvumként beiktatott bűncselekmény jogalkalmazásának követhető példáját és jó gyakorlatát. A fejezet (és lényegében a teljes értekezés) célja, hogy rávilágítson arra: ezt a tényállást a jogalkotó kifejezetten azért konstruálta, hogy az realizálódjon a gyakorlatban is, és a segítséget váró bántalmazottak számára se tűnjék úgy, mintha „szitával mernénk a vizet”.

„A tünetekkel való foglalkozás, a sebek tudomásul vétele és elfogadása egy nagyon fontos lépés a gyógyulás felé. Legalább ugyanilyen jelentőségű lépés a csend megtörése, a némaság ketrecéből való kitörés. Ilyenkor azonban rettentően fontos, hogyan reagál a külvilág, a sebezhetőség felvállalásával mit kezd az az ember, akinek az áldozat beszél a sebeiről.”⁷⁴⁰

V. rész:

A KAPCSOLATI ERŐSZAK

FELJELENTÉS ELUTASÍTÁSSAL, NYOMOZÁS MEGSZÜNTETÉSEL ÉS ELTERELÉSEL VÉGZŐDÖTT ÜGYEINEK VIZSGÁLATA

Ebben a fejezetben a feljelentés elutasításával, a nyomozás megszüntetéssel, illetve az eltereléssel (akkor: vádemelés elhalasztása, ma: feltételes ügyészi felfüggesztés) zárult ügyek kutatási eredményeit mutatom be.

1. A kutatás módszertana, kutatási kérdések

Ez a kutatás nagymértékben támaszkodott az előző vizsgálati anyagra, lényegében annak folytatása, kiegészítése volt. A kapcsolati erőszak bűncselekménye tárgyában itt azokat a folyamatokat vizsgáltam, ahol az elkövetők felelősségre vonása nem történt meg, mert az eljárások feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződtek, és így fejeződtek be jogerősen. Ezen kutatás alkalmával úgyszintén nem az ügyek leválogatásának módszerét alkalmaztam, hanem az adott évben Magyarországon született valamennyi ilyen döntést elemzés tárgyává tettem. A kutatás centrumában ugyancsak a joggyakorlat megismerése állt, főként azt vizsgáltam, hogy a meghozott döntések megalapozottak-e, de mindenekelőtt törvényesek-e a minősítések és a hozzájuk kapcsolt eljárást befejező döntések.⁷⁴¹

A kutatás elvégzéséhez - úgyszintén megyénkénti bontásban - beszereztem a kapcsolati erőszak miatt indult és a fenti módon befejezett büntetőeljárások nyomozati és ügyészségi iratait. A vizsgált időszak: 2017. január 1. - 2017. december 31. (egy teljes év) volt, ebben a vizsgálatban összesen **171** bűnügyi irat mutatta az országos teljes aktamennyiséget.

⁷⁴⁰ Sebestyén Eszter, pszichológus. <https://www.sebestyeneszter.hu/post/174176029763/egyret%C3%B6bbet-foglalkozik-a-t%C3%A1rsadalom-a>

⁷⁴¹ Garai Renáta: A kapcsolati erőszak felderítésének és vizsgálatának kérdései. OKRI 2019/III.A/4. sz. kutatás. A kutatási jelentés tartalma a nyilvánosság számára nem érhető el. Önálló aktakutatás, abban a szerzőn kívül más nem vett részt.

Az aktavizsgálat ezen fázisában az alábbi fő kérdésekre fókuszáltam:

- a vizsgált időszakban mennyi kapcsolati erőszakkal érintett ügy zárult le felelősségre vonás nélkül?
- milyen a területi eloszlása (megyékre vetítve) a nyomozás megszüntetéseknek, a feljelentés elutasításoknak és az eltereléseknek?
- mely jogcím alapján történt a feljelentés elutasítása és a nyomozás megszüntetése?
- milyen tapasztalatok összegezhetők a feltételes ügyészi felfüggesztéssel és a pártfogó felügyelettel kapcsolatban?
- kik és milyen arányban értesítették a hatóságokat családon belüli erőszak esetén?
- milyen országképet mutatnak a kezdőiratok és a rendőri jelentések?
- a bűnügyi iratok alapján mit mutatnak az elkövetők/gyanúsítottak, illetve az áldozatok/sértettek általános adatai (nemi megoszlás életkor, iskolai végzettség)?
- az iratok alapján milyen egyéb észrevételek fogalmazhatóak meg?

Tekintettel arra, hogy időrendi sorrendben elsőként az előző fejezetben részletezett bírósági szakban jogerősen befejezett ügyeket vizsgáltam, a kutatás ezen pontján már mélyreható és többsikű ismerettel rendelkeztem a cselekmények hátterét illetően. Egy-egy bűncselekmény joggyakorlatának elemzése körében álláspontom szerint mindig kétirányú vizsgálat szükséges, hiszen a bírósági szakig eljutott ügyek mellett azt is tudni szükséges, hogy emellett mennyi ügy érintett egyéb befejezéssel. Ez utóbbi tekintetében az ítéleti bizonyossághoz viszonyítva nagyságrendekkel több ilyen ügyre számítottam, a területi eloszlást tekintve pedig a sokaság átlaga alapján is nagymértékű szóródást feltételeztem. Az iratok tüzetesebb vizsgálata előtt hipotézisként fogalmazódott meg bennem, hogy az azonos típusú számszerű értékek, mennyiségi ismérvek különbözőségét valami kézzelfogható körülmény okozza, de a szezonális hullámváltozás periodikus ingadozását, a trendtől való abszolút vagy relatív mértékű eltérés periodicitását a későbbi években még vizsgálni szükséges. A feljelentés elutasítások skáláján inkább a bűncselekmény hiányát, míg a nyomozás megszüntetések oldalán a bizonyítás elégtelenségét vetítettem előre, az elterelések eredményességére nézve pedig szkeptikus gondolatok fogalmazódtak meg bennem. A büntetőeljárás kezdeményezői körére nézve ebben a kutatásban is a sértettek túlsúlyát véltem, a nyomozati iratok tartalmára vonatkozóan viszont kis számú vagy nem értékelhető bizonyítékok rendelkezésre állását feltételeztem. Az eljárási szereplők általános adataiban lényegi eltérésre nem számítottam az elítéléssel végződő ügyekhez képest, és a nemi megoszlás tekintetében is a női sértetteket képzeltem leginkább áldozati szerepbe.

2. A bűnügyi adatok elemzése, az aktavizsgálatok tapasztalatai

2.1. A büntetőeljárások területi megoszlása

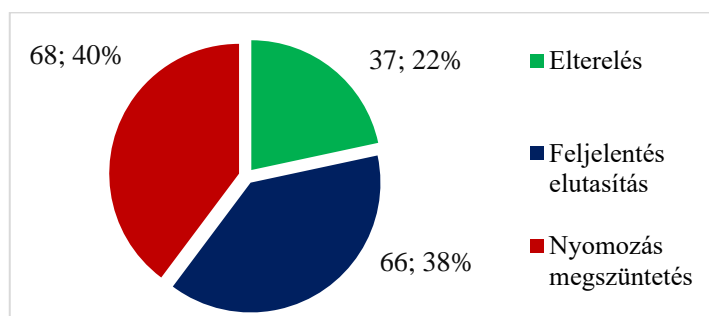
Az alábbi táblázatban a büntetőeljárások területi megoszlása látható, amelyből kitűnik, hogy az egyes megyékben mennyi kapcsolati erőszakkal érintett ügy zárult le felelősségre vonás nélkül (mert a feljelentést elutasították vagy a nyomozást megszüntették); továbbá kitűnnek azon ügyek is, amelyekben az előzőek helyett az elterelést választották, így a gyanúsítottat nem tévesztették szem elől.

5. táblázat: A büntetőeljárások területi megoszlása a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel és eltereléssel végződött ügyek vonatkozásában (db / év)

Megye	Elterelés	Feljelentés elutasítás	Nyomozás megszüntetés	Vizsgált irat összesen
Bács-Kiskun	3	2	4	9
Baranya	1	0	1	2
Békés	0	0	1	1
Borsod-Abaúj-Zemplén	1	12	5	18
Csongrád-Csanád	0	1	2	3
Fejér	3	1	4	8
Győr-Moson-Sopron	1	0	1	2
Hajdú-Bihar	0	1	2	3
Heves	0	2	2	4
Jász-Nagykun-Szolnok	0	9	5	14
Komárom-Esztergom	0	0	0	0
Nógrád	1	0	2	3
Pest	9	11	8	28
Somogy	1	1	1	3
Szabolcs-Szatmár-Bereg	14	5	4	23
Tolna	0	0	3	3
Vas	0	0	0	0
Veszprém	0	3	2	5
Zala	0	0	1	1
Budapest - Főváros	3	18	20	41
Összesen	37	66	68	171

A kutatással érintett három tárgykör tekintetében az iratok között csupán 22 %-ban jelentek meg a vádhalasztások (aktuálisan: feltételes ügyészi felfüggesztés), a feljelentés elutasítás és a nyomozás megszüntetés között pedig csekély, 2 darabos eltérés mutatkozott.

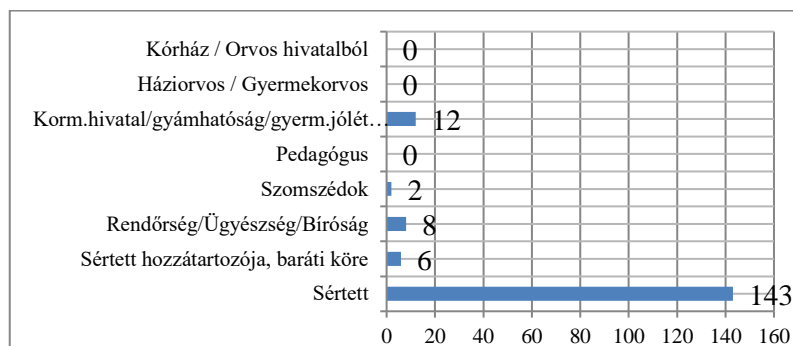
17. ábra: Az eljárási döntések típusa a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyek vonatkozásában (db; % / év)

2.2. Bejelentők / feljelentők - a büntetőeljárások megindítása

A bírósági döntéssel jogerősen befejezett ügyek jellemzője, hogy a büntetőeljárás többségében a sértett feljelentése alapján indult, jelen kutatással érintett esetekben is hasonló eredményre jutottam, a tendencia lényegében ugyanaz.

18. ábra: A büntetőeljárás kezdeményezői a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyek vonatkozásában (db / év)

A vizsgált ügyek 84 %-ában a sértett döntött úgy, hogy feljelentést tesz a sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt, a kormányhivatalok szerveitől, a gyermekvédelmi gondoskodásban résztvevő intézményektől mindössze 7 %-ban érkezett jelzés. Néhány esetben az ügyészség közjogi szakágának jelzése, illetve a rendőrség hivatalos észlelése alapján indult el a büntetőeljárás, vagy éppen a bíróság küldte meg az iratokat azzal, hogy nem magánvádas, hanem közvérdő üldözendő bűncselekmény látszik megvalósulni. Az elítéléssel végződött ügyekhez hasonlóan ebben a vizsgálati csoportban is felvállalták a hatóságok értesítését sértett hozzátartozói és barátai, illetve a szomszédokra sem lehet mindig a közömbösség köntösét húzni.

Ebben a vizsgálati kontextusban kórháztól, gyermekorvostól, háziorvostól, illetve pedagógustól egyáltalán nem érkezett büntetőeljárást megindító jelzés, ami 171 akta tekintetében az előző kutatáshoz hasonlóan ugyancsak elgondolkodtató lehet.

2.2.1. A család- és gyermekvédelmi jelzőrendszer hatékonysága

Herczog Mária közelmúltban megjelent tanulmányában kitért arra, hogy *„a gyermekkorúak leginkább a családon belüli erőszak különféle formái, iskolai, intézményi erőszak, vagyon elni bűncselekmények és internetes bűnözés áldozataivá válnak,»* és *„noha még közelítőleg sem becsülhető a tényleges esetek száma, a fogalmi meghatározás és a szakmai megítélés sokfélesége is akadályozza annak pontos felmérését, hogy hány gyerek lehet érintett.»* A szerző közlése szerint a gyermekek elleni bűncselekmények elkövetői 80 %-ban hozzátartozók, nevelők, gondozók, emellett további sok esetben olyan személyek, akikkel a gyermek bizalmi viszonyt ápol.⁷⁴²

Nem mellékes, hogy kinek a jelzése, bejelentése, feljelentése indítja el a büntetőeljárást, azonban a bűncselekmény jellegére tekintettel külön érdemes odafigyelni a gyermekvédelmi jelzőrendszer konkrét, kézzelfogható tevékenységére. Ahogyan azt Frech Ágnes ny. bíró, a gyermekközpontú igazságszolgáltatás projekt szakmai vezetője, a Fővárosi Törvényszék Büntetőkollégiumának volt vezetője is kiemelte, *„a gyermekek sérelmére elkövetett cselekményeket egyébként nem a rendőrségnek kellene észlelnie, hanem a gyermekvédelemmel foglalkozó szakembereknek. Ők vannak a család közelében, így lehetőségük van a gyors beavatkozásra annak érdekében, hogy a további veszélyeztetés megszűnjön.»*⁷⁴³

Az alapvető jogok biztosa egy átfogó vizsgálat eredményeként már 2012-ben arra a következtetésre jutott, hogy a gyermekekkel kapcsolatba kerülő szervek, hatóságok és intézmények egymástól eltérően értelmeznek bizonyos alapvető fogalmakat, nincsenek szervezetszerű, speciális képzések, illetve hiányoznak a célirányos, gyermekkel való differenciált bánásmódra felkészítő képzések, holott oktatás és továbbképzés kiemelkedő fontosságú (lenne) a gyermekeket érintő eljárásokban részt vevő hivatásos szervek felkészültsége és kiválasztása tekintetében is.⁷⁴⁴

⁷⁴² Herczog Mária: Gyermekbántalmazás. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Kriminológia MA, Dialóg Campus, Budapest, 2020. 98. o.

⁷⁴³ Ágota Alapítvány: Interjú Frech Ágnes nyugalmazott büntetőbíróval.
<http://www.agotaalapitvany.hu/post/interju-frech-agnes-nyugalmazott-buntet-biroval>

⁷⁴⁴ Lux Ágnes (szerk.) Gyermekközpontú igazságszolgáltatás. AJB Projektfüzetek. Gyermekjogi projekt 2013/1. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala. Budapest, 2013. 98-99. o.

A vizsgált ügyek közül a törvényben előírt jelzési kötelezettség ellenére csupán néhányat kezdeményezett a jelzőrendszer valamely tagja: 20 ügyben⁷⁴⁵ lehetett csak beazonosítani, hogy bármilyen módon jelen lettek volna az eljárásban. Az iratok között csak elvétve találni átiratot arra nézve, hogy a rendőrkapitányság jelezte a kiskorúak veszélyeztetettségét, illetve esetleges gyermekvédelmi gondoskodás szükségességét a gyámhatóság felé, holott számos ügyben maga a nyomozó hatóság rögzítette a gyermekek bántalmazását, elhanyagolását, kiszolgáltatottságát. Pro domoként rögzítette az ügyész (ezért nem jelölnék meg ügyszámot), hogy *„A sértett vallomása szerint a gyermekek több alkalommal jelen voltak, amikor édesapjuk bántalmazta őt, az egész annyira megviseli őket, hogy pszichológushoz járnak, az egyik gyermeknél szorongásos tünetek is jelentkeznek. Becsatolt egy hangfelvételt is, amelyen hangos vitatkozás hallható, közben a gyermekek sírnak, egyikük folyamatosan könyörög a gyanúsítottnak, hogy ne bántsa az anyukáját tovább, az édesapa a gyermeket is megrángatta. Mindezekre tekintettel felmerül annak indokoltsága, hogy a nyomozó hatóság jelzéssel éljen a gyámhatóság és a gyermekjóléti szolgálat felé.”*

Több ügyben látható, hogy a gyermekeket alapellátásban gondozzák, a családsegítő központok is aktívak néhány megyében, illetve olykor a gyámhatóságok védelembe veszik a kiskorút (ami sok esetben a hatóságok tétlensége miatt tovább konzerválja a gyermekbántalmazást), de a legjellemzőbb mégis az, hogy nem történik érdemi intézkedés. Amint arra Popper Péter klinikai gyermekpszichológus, pszichoterapeuta, egyetemi tanár a kriminális személyiségzavar kialakulását illetően felhívta a figyelmet, a fiatalkorúak éle szakaszaiban az aktuális személyiség még nem szuverén, a felnőttekhez képest kevésbé érvényesül a miliő-hatásokkal szembeni szelektív funkció és a személyiség öndeterminációja. Mindez nemcsak fejlődéslélektani sajátosságokból fakad, a kiskorúak fokozottabb mértékben vannak kiszolgáltatva környezetüknek, egyszerűen nincs sem anyagi, sem jogi lehetőségük arra, hogy a számukra kedvezőtlen vagy traumatikus külső környezeti hatások elől reálisan és szocializált formában kitérjenek, megoldási kísérleteiknek ezért általában aszociális jellege van (csavargások, szökések).⁷⁴⁶ Mindezek illusztrálására egyetlen, de talán a legtanulságosabb ügyet emeltem ki, melynek kapcsán riasztó helyzetek tárulnak elénk. Az idő múlásával olyan eszkalálódott sorsok formálódnak, amelyekben az eljárást senki nem indítja el, ezért magának a kiskorúnak kell bemennie a gyámhatósághoz, és jegyzőkönyvbe mondani az otthon történeteket.

⁷⁴⁵ 12 esetben kormányhivatal / gyámhatóság / gyermekjóléti szolgálat, 8 ügyben pedig a rendőrség / ügyészség / bíróság jelzése alapján indult a büntetőeljárás.

⁷⁴⁶ Popper Péter: A kriminális személyiségzavar kialakulása. Akadémia Kiadó, Budapest, 1970. 82. o.

Előrevetítem: az eseményekre akként tekintünk, hogy ez az eljárás is magánindítvány-hiányos megszüntetéssel zárult, az elkövetőt pedig a rendőrök inkább elengedték kutyát sétáltatni (nyilvánvalóan addig nem fog visszatérni, amíg a hatóságok a háznál tartózkodnak). A járőrök kiérkezésekor a helyszínen voltak a családsegítő munkatársai, akik elmondták: már az iskola és a nagyszülők is jelezték a gyámhatóság felé, hogy J. Vivient (14) a szülei rendszeresen bántalmazták. A nyomozó hatóság rögzíti a rendszeres bántalmazás tényét, mindezek ellenére magánindítvány megtételéről nyilatkozta a kislányt (nyom. iratok közé lefűzve), aki saját bántalmazása (és veszélyeztetése) mellett az édesanyja sérelmére elkövetett hivatalból üldözendő kapcsolati erőszakról is nyilatkozott.

„J. Kornél az intézkedés során nem volt együttműködő. Azt hajtogatta, hogy a saját lakásában azt csinál amit akar, és mind irányunkba, mind a családja irányába fenyegetőzni kezdett, hogy megbánjátok ti még ezt. Mivel érdemben nem lehetett vele kommunikálni, és jobb is volt, hogy távozni akart, engedélyünkkel elment kutyát sétáltatni.” - rögzíti a körzeti megbízott alosztály rendőri jelentése.

A helyszínen jelen volt az édesanya és a két gyermek (2002, 2006), de a kisfiú csak azután mert előjönni a szobájából miután az apja távozott, és folyamatosan sírt - rögzíti szintén a rendőrség. A gyermek ideiglenes hatályú elhelyezése ügyében felvett jegyzőkönyv szerint a kislánygyermek a nagyszüleihez szeretne költözni, míg a nagymama előadja: *„Korábban is voltak a fiam és a menyem között párkapcsolati problémák, amelyek több alkalommal is tettelegességig fajultak. Ez Vivien egészen kicsi korától jelen volt a család életében. Tudomásom van arról, hogy Vivient bántották a szülei.”*

Az ügy talán legmeggrázóbb része a gyámhatósági határozatban olvasható:

*„Nem szeretnék a szüleimhez hazamenni, mert félek az édesapámtól és az édesanyámtól is. Ők több alkalommal bántottak engem, szóban és fizikálisan is. Anya ritkán üt meg, ő inkább szidni szokott, viszont apától gyakran kikapok. Úgy érzem, hogy indok nélkül bántanak engem. Úgy érzem, hogy terrorban élek, az iskolán kívül nem mehetek sehova. A nagymamámék szeretnek engem, támogatnak mindenben, de aggódnak a biztonságomért. Volt már **öngyilkossági kísérletem** is, ha haza kell mennem, akkor **öngyilkosságot fogok elkövetni, mert ezt nem bírom tovább**. Apa több alkalommal bántalmazott engem, mióta az eszemet tudom ez a helyzet. Apa nem tudja az indulatait kezelni, **rendszeresen bántja anyát**. Anya nem akar feljelentést tenni a rendőrségen, de **ezt én nem bírom tovább elviselni.**”*

A rendőrség maga rögzítette a megszüntető határozat indokolásában azt, hogy:

„Hatóságunk eljárást folytat J. Kornél ellen lánya J. Vivien gyámügyi osztály előtt tett nyilatkozata alapján, miszerint az édesapja a feljelentést megelőző időszakban otthonában rendszeresen bántalmazta.”

Ilyen tények és előzmények tudatában szüntette meg a rendőrség az eljárást azzal, hogy a magánindítvány hiányzik, és az már nem pótolható, emellett az eljárásban több, hivatalból üldözendő bűncselekmény is felmerült, nemcsak a kapcsolati erőszak minősítése volt hibás.⁷⁴⁷

⁷⁴⁷ Balassagyarmati Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály Vizsgálati Alosztály 12020/495/2017., Balassagyarmati Járási Ügyészség B.1072/2017.

A gyermekvédelmi jelzőrendszer jelenléte és szakszerű intézkedései a szükségeshez képest amúgy is csekély számúak, és ebben a kevés ügyben sem kapnak pozitív visszajelzést. A személyes beszélgetések alkalmával a gyermekjóléti szolgálatok és a gyámhatóságok képviselői kijelentették: feleslegesnek - olykor nevetségesnek - érzik magukat, mert bizonyos esetekben mindent megtesznek, konkrét bizonyítékaik vannak, mégis feljelentés elutasítás vagy megszüntetés lesz a vége. A rendőrök a határozat meghozatalával „megszabadulnak” a sértettektől, viszont nekik megmarad a család ugyanazzal a problémával, és ilyen jogalkalmazási környezetben nagyon nehéz, ha nem lehetetlen hatékonyan dolgozni - foglalmaztak egy esetmegbeszélésen.

2.3. Kezdőiratok: nyomozás elrendelések, rendőri jelentések

Az ország különböző pontjain élő más sértettek mellett H. László Albertné is tájékoztatta a nyomozó hatóság arról, hogy indítványozhatja az eljárás felfüggesztését és ügyének közvetítői eljárásra utalását, amellyel a sértett élni szeretett volna, majd később a gyanúsított is ennek megfelelően nyilatkozott.⁷⁴⁸ A vizsgált időszakban a Be. 221/A. § (1) bekezdése rögzítette azon bűncselekményeket, amelyek esetében helye lehetett közvetítői eljárás lefolytatásának, ugyanakkor ezek között a Btk. XX. fejezetében tárgyalt, a gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények - így a kapcsolati erőszak - nem szerepelt. Annak ellenére, hogy törvény erejénél fogva kizárt volt, számos ügyben felajánlották a közvetítői eljárást, a sértetteket nyilatkoztatták erről, továbbá elfogadták erre vonatkozó igenlő válaszaikat.

Ami a halmazati bűncselekményeket illeti, a kapcsolati erőszak mellett a vizsgált iratokban tényállási szinten főként a minősített zaklatás, a kiskorú veszélyeztetése, a magánlaksértés, a rongálás, szexuális bűncselekmények, illetve az időskorú sértettek sérelmére elkövetett rablások jelentek meg, ugyanakkor ezek minősítése ebben a kutatási részben is csekély mértékben látható viszont. A kapcsolati erőszak mellett megvalósuló más bűncselekmények törvényes minősítései kifejezetten azokban a megyékben jelentek meg, ahol az iratvizsgálat összesített eredménye egyebekben sem tárt fel hibát.⁷⁴⁹

⁷⁴⁸ Nem mellesleg ennek a sértettnek a férjét is a Btk. 164. § (3) bekezdése szerinti súlyos testi sértéssel gyanúsították meg olyan tényállás mentén, hogy feleségét rendszeresen bántalmazta, testszerte ütlegelte és megrugdosta, legutóbb pedig a csuklóját törte el. Székesfehérvári Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály 17010/1565/2016. bü., Székesfehérvári Járási Ügyészség B.3009/2016.

⁷⁴⁹ A törvényi előírásoknak megfelelő helyes minősítések leginkább Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében jelentek meg, a vizsgált iratok alapján ez az egyetlen megye, ahol az iratok nagy mennyisége ellenére törvénytörő döntés nem volt fellelhető.

Amint az már a korábbi kutatásban kiéleződött, a kezdőiratokból, rendőri jelentésekből észlelhető, hogy a nyomozó hatóságok túlnyomó többsége nem érti a kapcsolati erőszak bűncselekményének a lényegét, nem sikerül elhatárolniuk az (1) és a (2) bekezdéseket, ezért már az eljárás kezdetén törvénysértő tájékoztatásokat nyújtanak a sértettek részére, így teljesen félrecsúszik, lényegében meghiusul a felderítés. A vizsgált ügyek jellemzően úgy indultak, hogy a sértettek telefonon tettek bejelentést családi veszekedésről, tettleges bántalmazásukról, vagy személyesen jelentek meg a rendőrségen feljelentés megtétele és segítségkérés céljából. Nagyon fontos tehát, hogy a helyszínrre kikerkező rendőrök, illetve a feljelentőket fogadó rendőri állomány olyan tájékoztatásokat nyújtson a bántalmazottak részére, ami helytálló és törvényes, de legfőképp ne nyilatkoztassák a sértetteket magánindítvány megtételéről egy általuk hivatalból, kötelezően üldözendő bűncselekmény esetén.

a) „*P. István által gyakorolt magatartás - mely szerint több alkalommal tenyérrel pofon ütötte élettársát - könnyű testi sértés vétségének megállapítására lehet alkalmas. Mivel az eljárás lefolytatására könnyű testi sértés vétségének vonatkozásában csak akkor kerülhet sor, ha D. Zsoltné magánindítványát előterjeszti, azonban erre nem került sor, a rendelkező részben foglaltak szerint a nyomozás megszüntetéséről határoztam.*”⁷⁵⁰

b) Az egyik nyomozó hatóság megkereséssel élt a rendőrőrs felé, miszerint:
 „*Hatóságunk nyomozást folytat a Btk. 212/A. § (2) bekezdés a) pontja szerint minősülő könnyű testi sértéssel elkövetett kapcsolati erőszak büntetének megalapozott gyanúja miatt. Kérem, hogy az ügyben folytatólag tanúként hallgassák ki özv. V. Józsefnét az alábbi kérdések tekintetében: I. Amit korábbi vallomásában elmondott azokat fenntartja-e, és magánindítványát elő kívánja-e terjeszteni akár könnyű testi sértés, akár kapcsolati erőszak bűncselekmények elkövetése miatt fia ellen? II. Amennyiben előterjeszti magánindítványát, úgy részletesen nyilatkozzon...*
 Látható tehát, hogy a nyomozó hatóság nem elírta és véletlenül jelölte meg a hivatalból üldözendő (2) bekezdés szerinti kapcsolati erőszakot, mert a bűncselekmény-megjelölés szöveges részében is feltüntette azt.”⁷⁵¹

3. A feljelentés elutasítások tapasztalatai

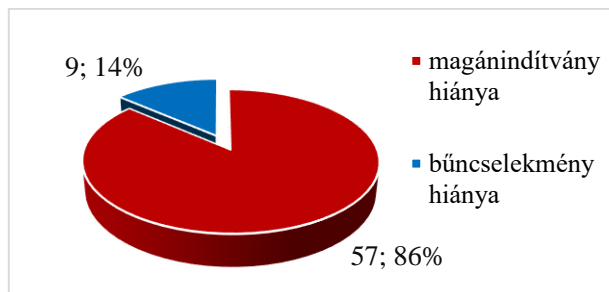
Az összesített eredmények alapján (n=171) a nyomozás megszüntetések és a feljelentés elutasítások száma lényegében megegyezett (ld. 17. ábra): az ügyek 40%-a (68) nyomozás megszüntetéssel, míg 38%-a (66) feljelentés elutasításával zárult.

⁷⁵⁰ Székesfehérvári Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály 07010/1960/2017. bü., Székesfehérvári Járási Ügyészség B.3309/2017.

⁷⁵¹ Székesfehérvári Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály 07010/3369/2016. bü., Székesfehérvári Járási Ügyészség B.6274/2016.

Ez utóbbiak jogcímeként 86%-ban (57) magánindítvány hiányára hivatkozással, 14 %-ban (9) pedig azzal utasították el a feljelentést, hogy a cselekmény nem bűncselekmény.

19. ábra: A feljelentés elutasítások jogcíme (db; % / év)

3.1. Feljelentés elutasítás magánindítvány hiánya miatt

Feljelentés elutasítására összesen 66 ügyben került sor, ebből közel 90 %-ban magánindítvány hiánya miatt. A Btk. 30. §-a szerint a büntetőjogi felelősségre vonást a magánindítvány, illetve a feljelentés hiánya akadályozza. A feljelentés elutasítások túlnyomórészt amiatt következtek be, mert a nyomozó hatóságok hibásan minősítették (1) bekezdéses (magánindítványos) bűncselekménynek a hivatalból üldözendő (2) bekezdés szerinti magatartásokat, illetve ezen túlmenően az alábbi csoportok képezhetők.

a) Meglévő magánindítvány mellett magánindítvány hiánya miatti elutasítás

A magánindítvány egyik fő jellemzője, hogy oszthatatlan,⁷⁵² másrészt visszavonhatatlan.⁷⁵³ Nagy számságban előfordul, hogy az iratok között elhelyezett „Nyilatkozat magánindítvány megtételéről” nyomtatvány, illetve a sértett egyértelmű kijelentései ellenére magánindítvány hiányára hivatkozással utasítják el a feljelentéseket, illetve úgyszintén országos gyakorlat, hogy a már korábban előterjesztett és egyébként sem visszavonható magánindítványra újra és újra visszakerdeznék. J. Mónika például feljelentést tett H. Ferencsel szemben, aki alkoholista életmódot folytat, agresszív természetű, őt szidalmazza, bántalmazza, illetve a gyerekeket is megüti. A sértett nyilatkozott: „Kérem az eljárás megindítását és az elkövető felkutatását.”, de ez a feljelentés is elutasításra került, mert a sértett később (?!) azt mondta nem terjeszti elő magánindítványát.

⁷⁵² Btk. 31. § (5) bekezdés: bármelyik elkövetővel szemben előterjesztett magánindítvány valamennyi elkövetőre hatályos.

⁷⁵³ Btk. 31. § (6) bekezdés: nincs lehetőség arra, hogy a jogosult a már előterjesztett magánindítványt, nyilatkozatot később visszavonja.

Ebben az eljárásban is félreminősítettek egy hivatalból üldözendő bűncselekményt, majd a különböző meghallgatási alkalmak mindegyikén a magánindítványról kérdezték a feljelentőt; ezt hívja a szakzsargon a „még utoljára ráhallgatunk” kategóriának.⁷⁵⁴ B. Annamária és kiskorú gyermeke érdekében a kormányhivatal kért segítséget a rendőrségtől, mert az anya rendszeres bántalmazása és elhanyagolt higiénés állapota miatt az átmeneti otthon krízisrészlegében tartózkodott, első gyermeke pedig nevelőszülőknél került elhelyezésre. A kismama 34 hetesen kért segítséget, napok óta nem evett, élettársa fizikailag és lelkileg egyaránt bántalmazta. Ilyen előzmények mellett töltötte ki a rendőrség a magánindítványos nyilatkozatot (ennek ellenére magánindítvány hiányára hivatkoztak) úgy, hogy a folyamatos bántalmazást nemcsak a gyámhatóság, hanem a rendőrség is tényállásként rögzítette.⁷⁵⁵

b) Az iratok tartalmának megkérdőjelezhetősége

Úgyszintén több eljárás ismérve, hogy a nyomozó hatóságok eljárást befejező határozatai finoman fogalmazva nem mindig tényszerű állításokat tartalmaznak.

B. Ilona élettársa általi bántalmazásáról elmondta: *„Ilyenkor kézzel vagy ököllel üti a fejemet, nyakamat, tarkómat. Nem minden bántalmazásnál voltam orvosnál, de néhány látteleletet be tudok mutatni.”* - mely orvosi dokumentációk csatolásra kerültek. A megszüntető határozat mindezek ellenére (1) bekezdéses vétségének minősítette a cselekménysorozatot, az eljárást pedig azzal szüntette meg, hogy a magánindítvány hiányzik, és az már nem pótolható. A megszüntető határozatban pedig ez szerepel: *„A sértett által előadott támadó jellegű fizikai ráhatásoknak a pontos idejéről és gyakoriságáról nem nyilatkozott, látteleletet, amely alátámasztaná az elmúlt időszakra vonatkozóan azt, hogy élettársa tetteleg bántalmazta nem áll a hatóság rendelkezésére.”* A láttelelettel és ambuláns lapokkal együtt 6 db orvosi dokumentáció található a nyomozati iratban.⁷⁵⁶

⁷⁵⁴ Budapesti Rendőr-főkapitányság XVII. kerületi Rendőrkapitányság Vizsgáló Osztály 01040/178/2017. bü.

⁷⁵⁵ Kunszentmártoni Rendőrkapitányság Tiszaföldvári Rendőrőrs 16040/1136/2016. bü., Kunszentmártoni Járási Ügyészség B.55/2017.

⁷⁵⁶ Egri Rendőrkapitányság 10010/814/2017. bü., Egri Járási Ügyészség B.1040/2017.

3.2. Feljelentés elutasítás bűncselekmény hiánya miatt

Feljelentés elutasítására 66 ügyben került sor, ebből 14 %-ban (9) bűncselekmény hiánya okán. A nyomozó hatóságok feljelentést elutasító határozata természetesen több ügyben megalapozott volt, leginkább ebben a körben található törvényes gyakorlat.

a) A gyámhivatalhoz érkezett jelzés, hogy egy mozgásképtelen és ápolásra szoruló idős sértettet a fia folyton bántalmazza. A sértett végül nem kérte fia felelősségre vonását, a történeteket erősen tompította: elismerte, hogy sokszor van közöttük hangos szóváltás, de továbbra is azt akarja, hogy a fia ápolja őt, és *„minden maradjon úgy, ahogyan eddig volt”*. Ettől függetlenül viszont téves a rendőrség azon álláspontja, miszerint *„E. Lászlónak azon magatartása, mely szerint alkalmanként durvább hangnemben, méltatlan módon beszél édesanyjával nem büntetőjogi kategória, ezért emiatt vele szemben büntetőeljárás nem indítható”*, mert tipikusan ezek az (1) bekezdés körébe vonható magatartások.⁷⁵⁷ Éppen arra szolgál az új tényállás, hogy már ezen cselekmények is szankcionálhatók legyenek, a kritérium itt valóban annyi - ha nem történt tettegesség - hogy a sértett akarja az elkövető felelősségre vonását, vagyis terjesszen elő magánindítványt.

b) A sértetteket önmaguktól és saját gondolatmeneteiktől vagy társfüggőségüktől a büntetőjog valóban nem hivatott megmenteni, a hatóságok nem tudnak segíteni, ha a bántalmazottak nem együttműködőek. B. Csaba megpofozta, megrugdalta, rángatta és cibálta D. Melisszát, még kisgyermekkel a kezében is ütötte. A férfi ellen korábban is indult büntetőeljárás - akkor kiskorú veszélyeztetése miatt -, viszont a sértett jelen ügyben úgy nyilatkozott, hogy B. Csaba őt soha nem bántotta, sérelmére nem követett el testi sértést, ezért a feljelentést a nyomozó hatóság bűncselekmény hiánya miatt elutasította.⁷⁵⁸

c) K. Csilla élettársa nyugtatóra alkoholt ivott, majd csapkodott, műanyag tárgyakat, illetve a ruháit a tűzre dobálta, őt meglökte, arcon ütötte, a szobaberendezésekben is kárt tett. Korábban is indult már büntetőeljárás H. Dániellel szemben, a sértett sérelmére akkor súlyos testi sértést követett el. K. Csilla nem kívánt semmit elmondani az üggyel kapcsolatban, a könnyű testi sértés vonatkozásában a nyomozó hatóság a rendszerességet bizonyítani nem tudta, a sértett magánindítványt nem terjesztett elő, ezért a feljelentést elutasította.⁷⁵⁹

⁷⁵⁷ Veszprémi Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály 19010/1390/2017. bü., Veszprémi Járási Ügyészség B.3384/2017.

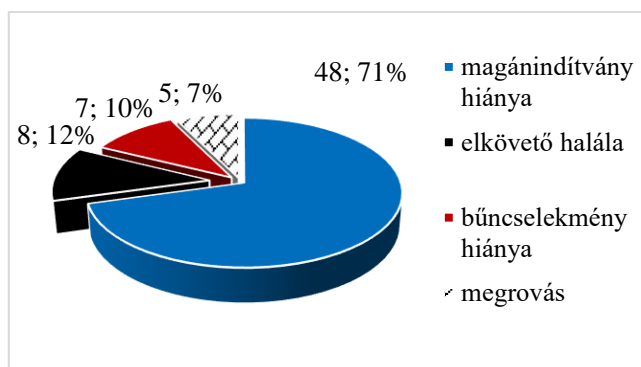
⁷⁵⁸ Jászberényi Rendőrkapitányság Jászapáti Rendőrőrs 16020/1337/2017. bü., Jászberényi Járási Ügyészség B.1384/2017.

⁷⁵⁹ Jászberényi Rendőrkapitányság Jászapáti Rendőrőrs 16020/421/2017. bü., Jászberényi Járási Ügyészség B.480/2017.

4. A megszüntető határozatok főbb jellemzői

A vizsgált időszakban 68 ügy zárult a nyomozás megszüntetésével; 71 %-os legnagyobb arányban itt is magánindítvány hiánya miatt (48), nem csekély 12 %-ban (8) az elkövető halála okán, míg bűncselekmény hiányában 10 % (7), valamint megrovás alkalmazásával 7 %-ban (5). Az eltereléses ügyeket leszámítva (amikor a vádemelés elhalasztásának időtartama eredményesen eltelt), vagy amikor megrovás intézkedés alkalmazására került sor, az ügyészség csupán 4 ügyben szüntette meg a nyomozást. Egy esetben az elkövető halála miatt, egy másik ügyben magánindítvány hiánya okán, két eljárásban pedig úgy ítélte meg az ügyész, hogy a cselekmény nem bűncselekmény, vagy hogy nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése és az eljárás folytatásától sem várható eredmény. Erre tekintettel 64 ügyben, az ügyek 98 %-ában a büntetőeljárásokat a nyomozó hatóságok szüntették meg.

20. ábra: A megszüntető határozatok jogcíme (db; % / év)

4.1. Magánindítvány hiánya miatti nyomozás megszüntetések

A kapcsolati erőszak miatt indult büntetőeljárások (n=171) 68 esetben kerültek megszüntetésre a vizsgált évben, ebből magánindítvány hiánya miatt 48 ügy; ez a megszüntetéssel érintett ügyek 71 %-a. Ebben a körben is rögzíthető, hogy a nyomozó hatóságok az egyértelmű sértetti nyilatkozatok, illetve a rendelkezésre álló bizonyítékok ellenére nem ismerik fel a bűncselekményi tényállás (2) bekezdését, hanem azt az (1) bekezdésbe ütköző vétségnek minősítik. De ami még jellemzőbb: a nyomozás elrendelésekor még a (2) bekezdést rögzítik, és ez vonul végig az iratokon, az eljárást befejező döntés rendelkező részében pedig már az (1) bekezdés szerepel - így tudják ugyanis a nyomozást magánindítvány hiányára hivatkozással megszüntetni.

Azon túlmenően, hogy egy közvádra üldözendő bűncselekményt magánindítványosnak minősítenek, a nyomozó hatóságok nemcsak a feljelentés elutasításoknál, hanem a megszüntető határozatokkal végződő ügyekben is alkalmazzák ezt a „jogcímjátékot”, azt hogy éppen melyik döntéstípust választják, úgy tűnik csak a véletlenül, vagy éppen a helyi szokásokon múlik.

a) A magánindítvány-hiányos megszüntetések típusjegyei

„Hiszem, ha látom.” - szoktuk mondani, és itt elkerülhetetlen visszanyúlnom az időben, s megjegyezni: húsz év „aktázás” után ez a felismerés belőlem is megrökönyödést váltott ki. Az alábbiakban két konkrét (egy rendőrség és egy bíróság előtt indult) ügy anonimizált iratainak bemutatásával szemléltetem azt, ami tulajdonképpen végigvonul ezeken az eljárásokon. Szinte lényegtelen, melyik megyéről beszélünk, néhány kivételtől eltekintve ez jellemző országos viszonylatban. Ezen ügy külső borítóján, vagyis a teljes nyomozati irat fedlapján a kapcsolati erőszak vétsége szerepel [Btk. 212/A. § (1)], míg a hivatalos feljegyzésen és a nyomozás elrendeléséről szóló feljegyzésen a (2) bekezdés szerinti bűntett. A sértett feljelentése alapján ezt a nyomozást a Btk. 212/A. § (2) bekezdése szerinti kapcsolati erőszak bűntettében kellett elrendelni, ami így is történt. Magánindítvány nem szükséges, de azért leírták - sőt alá is húzták, mintha ennek itt jelentősége lenne - hogy a sértett kéri az eljárás lefolytatását.

RENDRŐRKAPITÁNYSÁG
BÜNYGYI OSZTÁLY

ügyintéző:
telefonszám:
e-mail:

szám: -103/2017. Bű.

BÜNYGYI IRATOK
I. példány

Tárgy: kapcsolati erőszak vétsége

RENDRŐRKAPITÁNYSÁG

RENDRŐRKAPITÁNYSÁG
Rendészeti Osztály
Járőr és Országkafati Alosztály

Ügyszám: 1302/2017. id.

Hivatalos feljegyzés

Készült: ...roda alatti hivatali helyiségben.

2017. február 22-én 11 óra 15 perckor a ... Rendőrőrsön személyesen tett feljelentést Sándorné 38-éves (... szám alatti lakos élettársa ... Gergely ... szám alatti lakos ellen, aki a tegnapi napon, délután 4 óra körüli időben előzetes szóváltás után oldalról egy alkalommal a bal halántékánál megütötte, amitől ő a földre esett, majd a fohagyományot a fejéhez vágta. A bántalmazás miatt a feje megfájdult, valamint a fogából letört egy kis darab.

A fentiek alapján magán indítvánnyal kívánt élni ... Gergellyel szemben.

Tett intézkedés:-Forrönyom Pk.-nak jelentve
-Jkv. feljelentésről
-Feljegyzés

... 2017. február 22. napon

Róbert r. ftzls.

Handwritten note in a box:
Feljelentés
Btk. 212/A. § (1) b) 1.
04. és (2) b) 1. pont
- kapcsolati erőszak bűnt.

Cím:
Telefon:

El kívánom mondani, hogy Gergő az elmúlt hét év alatt több alkalommal bántalmazott, esetenként porfón ütött, forró vízzel akart leönteni stb. Ez a bántalmazás nem volt rendszeres, de folyamatosan szidalmaz engemet, illetve az előző kapcsolatom során született gyermekeimet.

A tegnapi napon, délután 4 óra körüli időben jött haza a Gergő és hozott haza húst, amiből a vacsorát akartam elkészíteni, majd azzal az indokkal, hogy miért nem csinálom gyorsabban, ezért oldalról egy alkalommal a bal halántékomnál megütött, amitől én a földre estem. Ezután a konyhaszekrényen lévő fokhagymamot vágta a fejemhez.

A bántalmazás miatt a fejemet fájaltam, illetve az egyik fogamból letört egy kis darab.

A Gergő azért hagyta abba, hogy bántalmazást, mert én beszaladtam a szobába a gyerekekhez.

Elmondom továbbá, hogy a gyerekeimet is bántalmazza a Gergő, ami már meghaladja a nevelési szándékot. A gyerekek már félnek tőle és már én is.

Ezt a viselkedést azért engedheti meg magának, mivel tudja a Gergő, hogy nem tudok sehova menni a gyerekekkel.

A fentiek alapján magánindítvánnyal kívánok élni Gergellyel szemben minden olyan bűncselekmény miatt, amelyek magánindítvány alapján büntetendők.

Kárt szenvedett-e? Nem.

Kérem az eljárás megindítását, az elkövető felkutatását, felelősségre vonását.

Mást az ügyvel kapcsolatban elmondani nem tudok, és nem is kívánok, a felvett jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza, melyet elolvasás után helybenhagyólag aláírok.

Az eljárási cselekmény befejezve, jegyzőkönyv lezárva 2017. február 22. 11 óra 45 perckor.

Nyomozó hatóság részéről: Eljárásban résztvevők:

.....
József r. tzls.
.....
Sándorné
feljelentő (sértett)

2017 FEBR 24

Rendőrkapitányság
Bűnügyi Osztály

Szám: /103/2017. Bű.

Feljegyzés nyomozási elrendelésről

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 212/A. § (2) bekezdés a) pontjának 1) alpontjába ütköző és a (2) bekezdés a) pontjának 1) alpontja szerint minősülő könnyű testi sértéssel elkövetett kapcsolati erőszak bűntettének gyanúja miatt a Be. 170. § (1) bekezdése alapján - figyelemmel a (2) bekezdés rendelkezéseire - a nyomozást elrendelem.

Feljelentő	: Sándorné
Születési hely, idő	:
Anyja neve	:
Állampolgárság	: magyar
Személyazonosító okmány száma	:
Lakóhely címe	:
Feljelentett	: Gergely
Az esemény elkövetésének időpontja	: 2017.02.23. 16:00
Az esemény elkövetésének helye	:
A nyomozás indításának időpontja	: 2017.02.23
A nyomozás határideje	: 2017.04.23
Eljáró szerv:	: Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály Vizsgálati Alosztály
Ügy előadója:	: nincs kiosztva.
Az iratot kézbesíteni kell:	
1. Járási Ügyészség	

2017. február 23.

János c. r. alezredes
osztályvezető

A sértett beszámol az elmúlt hét év bántalmazásairól, majd elmondja, hogy élettársa megütötte őt, a földre esett, a fogából letört egy darab, és hogy a gyermekét is bántalmazza. Ugyan a feljelentése önmagában magánindítvány, de azért nyomatékositja felelősségre vonási igényét valamennyi bűncselekmény miatt.

Rendőrkapitányság
Bűnügyi Osztály

Szám: /103-2/2017. bű.

JELENTÉS

Jelentem, hogy a fenti számú ügyben azért indult eljárás, mert Sándorné lakos 2017. február 22-én feljelentést tett a Rendőrkapitányság Rendőrszén élettársa, Gergely ellen, aki a délután folyamán előzetes szóváltást követően - miközben a feljelentő főzött - egy ízben megütötte és hozzá vágta a fokhagymamot.

Az ügyben a Rendőrkapitányságon a nyomozás elrendelésére került sor, mert Sándorné a magánindítvány előterjesztésére nyitva álló határidő lejártá előtt kívánt arról nyilatkozni, hogy élettársa ellen előterjeszt-e magánindítványt. né a határidő lejártá előtt végül úgy nyilatkozott, hogy magánindítványt nem kíván előterjeszteni, mivel élettársával a kapcsolatuk az eltelt időben normalizálódott, azóta is egy háztartásban élnek.

Tekintettel arra, hogy az ügyben a feljelentő magánindítványt nem terjesztett elő, javaslom az ügyben a nyomozás megszüntetését.

2017. március 20.

Érika c. r. tzls.

Nem telik el egy hónap sem, és az időben továbbhaladva láthatjuk az ellentmondást, a valósággal ellenkező állítást („az ügyben a feljelentő magánindítványt nem terjesztett elő”).

B. Sándorné egyrészt maga kereste fel a rendőrséget és tette meg feljelentését, másrészt ezt meg is erősítette, és a vissza nem vonható magánindítványa előterjesztését rögzíti a feljelentéséről felvett jegyzőkönyv, illetve a nyomozás elrendeléséről készített feljegyzés - amelyen meg a minősítés helyes volt.

2017-03-22

Rendőrkapitányság
Bűnügyi Osztály

Járási Ügyészség
Érkezett: 2017-03-22
3. 101 17
Melléklet: 3

Szám: 103-3/2017. bü.

HATÁROZAT
a nyomozás megszüntetéséről

A Btk. 212/A. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző, aszerint minősülő és büntetendő kapcsolati erőszak vétsége gyanúja miatt Sándorné által tett feljelentés alapján folytatott nyomozást a Be. 190. § (1) bekezdés g) pontja alapján - figyelemmel a Be. 190. § (2) bekezdés első mondatára, valamint a Büntető Törvénykönyvéről szóló 2012. évi C. törvény 30. § a) pontjára -

magánindítvány hiányában: megszüntetem.

Az ügyben büntügyi költség nem merült fel.

A határozatot kézbesíteni kell Sándorné ... szám alatti lakos részére azzal, hogy a határozat ellen a Be. 195. § (1) bekezdése alapján panaszban van helye, amelyet a közléstől számított nyolc napon belül a határozatot hozó nyomozó hatósághoz lehet benyújtani.

A határozat egy példányának megküldésével értesíteni kell a Járási Ügyészséget.

INDOKOLÁS

A fenti számon azért indult eljárás, mert Sándorné ... lakos 2017. február 22-én feljelentést tett a Rendőrkapitányság Rendőrszén ételtársa, Kovács Gergely ellen, aki a délutáni folyamán előzetes szőváltást követően - miközben a feljelentő fizött - egy izben megütötte és hozzá vágta a fókagymanyomót.

Az ügyben a Rendőrkapitányságon a nyomozás elrendelésére került sor, mert Sándorné a magánindítvány előterjesztésére nyitva álló határidő lejártá előtt kívánt arról nyilatkozni, hogy ételtársa ellen előterjeszt-e magánindítványt. B ... né a határidő lejártá előtt végül egy nyilatkozott, hogy magánindítványt nem kíván előterjeszteni, mivel ételtársával a kapcsolatuk az eltelt időben normalizálódott, azóta is egy háztartásban élnek.

Tekintettel arra, hogy az ügyben a feljelentő magánindítványt nem terjesztett elő, a rendelkező részben foglaltak szerint a nyomozás megszüntetéséről kellett határozni.

2017. március 20.

János c. r. alezredes
bűnügyi osztályvezető

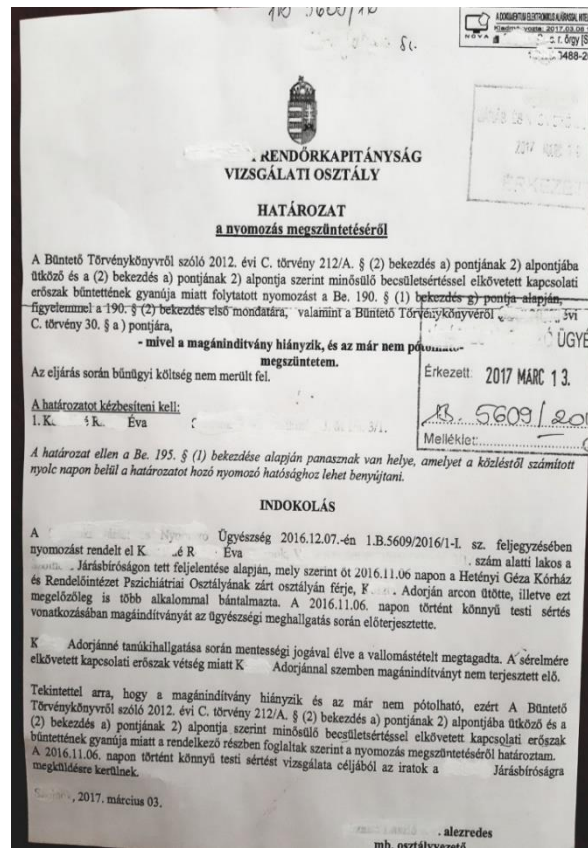
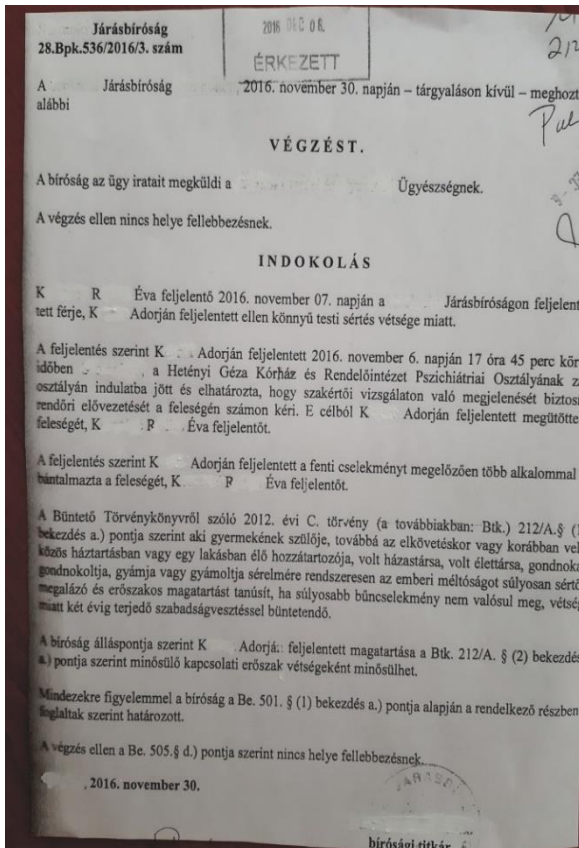
Itt pedig a végkifejlet, a teljes az átváltozás: egy helyesen elrendelt nyomozás után így lesz rövid időn belül törvénytörő határozat. Teljesen mindegy a feljelentést követő „kibékülés” rendőrséggel való közlése vagy éppen más ürügyek, ez egy hivatalból üldözendő bűncselekmény, ilyen módon a büntetőeljárás lefolytatása nem lehet magánszemélyek döntésének függvénye. Hány esetben rendeződik a kapcsolat életveszélyt okozó testi sértés után vagy emberölés kísérletét követően, de akár a rablás sértettje is megbocsáthat utóbb a támadójának - ezen élethelyzetek viszont nem a büntetőjogra tartoznak.

Így keletkeznek tehát a magánindítvány hiánya miatti eljárást befejező döntések a kapcsolati erőszak bűncselekménye körében, és ilyen iratok mellett kapott nagy számosságú sértett törvénytörő határozatot 2017-ben, és vélhetően az előző és a következő években is.

b) Nem elírás vagy adminisztrációs tévedés, hanem a Btk. figyelmen kívül hagyása

K-né R. Éva és K. Adorján házasságából négy gyermek született, majd az évek folyamán a férfi egyre agresszívebb lett, végül pszichiátriára került. A feleség bírósági panasznapon tett feljelentést férje ellen, aki régóta bántalmazza őt, magánindítványát előterjesztve kérte a büntetőjogi felelősségre vonást, továbbá az iratokhoz csatolta korábbi orvosi papírjait. „Elmondom, hogy még kívánok több, régi ambuláns lapot is csatolni a testi bántalmazásokról. Ezekkel mind azt kívánok bizonyítani, hogy ez már nem az első alkalom volt, bár az első olyan, hogy a kórteremben bántalmazott, így tanúk is látták.” - mondta el a sértett. A Btk. 212/A. § (2) bekezdés a) pontja szerinti kapcsolati erőszak büntette miatt⁷⁶⁰ a bíróság küldte meg az iratokat, így a nyomozást a járási ügyészség rendelte el.

⁷⁶⁰ Bár a törvényhely megjelölésénél az indokolásban vétséget jelölt meg a bíróság büntett helyett, de ennek itt nincs jelentősége.

A nyomozó hatóság fenti határozatának rendelkező része, illetve indokolásának utolsó bekezdése példázta a teljes mértékben félrecsúszott jogalkalmazást: bíróság általi megküldésre, majd rendőri és ügyési rögzítésre kerül egy hivatalból üldözendő bűncselekmény, az eljárás mégis magánindítvány miatti megszüntetéssel zárul, állítva hogy a „magánindítvány hiányzik”.⁷⁶¹ Ez nem elírás vagy adminisztrációs hiba, hiszen mind a rendelkező részben, mind pedig az indokolásban rögzíti a rendőrség a nem magánindítványos bűntett elkövetését, és a jogszabályhely feltüntetése mellett (bár helytelenül) az indokolásban annak még a szövegezését is: „becsületsértéssel elkövetett kapcsolati erőszak büntette” (megj.: amint látható a sértett testi sértésekről számolt be).

Ne menjünk el szó nélkül amellet sem, hogy a cselekményt könnyű testi sértésnek minősítve az iratokat ismét „visszapasszolták” a járásbíróságnak (ld. megszüntető határozat utolsó mondata), vagyis kezdődött minden előről azzal sem törődve, hogy egy hivatalból üldözendő bűncselekmény miatt éppen tőlük kapták az ügyet.

⁷⁶¹ Szolnoki Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály 16010/3488/2016. bü., Szolnoki Járási és Nyomozó Ügyészség B.5609/2016.

c) Büntetőeljárás vagy valami más?

„Verbálisan inzultált, szidott, folyamatosan kábítószerezett, egyre agresszívebb lett. 4 alkalommal ütött arcon a Tamás, viszont akkor pont úgy estem, hogy a fejem bal oldalával a ruhaszárítóra estem rá, a fülem nagyon fájni kezdett, azóta se hallok rá semmit. (...) A többi esetenél mindig jelen volt a nagymama, ha jól emlékszem, akkor két olyan eset volt, ahol anyukám is jelen volt. (...) Nagyon megelégedtem az egészet, ezért is jöttem be feljelentést tenni, magánindítvánnyal élni kívánok, kívánom az eljárás folytatását.” Egy tetteges bántalmazásokkal és félelemmel terhelt párkapcsolatban azon okból, hogy a sértetteket többször faggatják a magánindítványról, a sokadik alkalommal ez a nő is azt felelte, hogy „Nem kívánok magánindítvánnyal élni, kérem az eljárás megszüntetését”, egyfajta kívánságműsorra változtatják az egyébként officialitás elvén nyugvó eljárásokat, majd a nyomozást megszüntető határozatban meglévő feljelentés mellett rögzítették, hogy a magánindítvány hiányzik, ezért az eljárást megszüntetik.⁷⁶²

Úgyszintén érdekes az egyik megyében kialakult szófordulat, ami több határozatban tetten érhető. Hiába rögzítik a határozatok indokolásában, hogy „bántalmazta, rángatta, megcibálta, ütötte-rúgta, földön húzta”, végül a távoltartások vagy egyéb intézkedések után azt írják: „A sértett úgy nyilatkozott ezen intézkedéseket elegendőnek találja, ezáltal nem kíván magánindítvánnyal élni.”⁷⁶³ így a feljelentések elutasítására vagy a nyomozások megszüntetésére kerül sor. Elegendőnek találja? Úgy nyilatkozott? Semmilyen hivatalból üldözendő bűncselekmény esetén nem engedhető meg a büntetőeljárás ilyen szintű ledegradálása, hivatalos tudomásra jutás esetén a sértett (vagy bárki más) nem választhatja a történetek eltusolását a hatóság kötelezően lefolytatandó eljárása helyett.

d) Önellentmondó, iratellenes döntéstípusok

Végezetül fordítsuk meg az elemzést. Ebben a hivatalból üldözendőnek rögzített, de magánindítvány hiánya miatti megszüntetéssel végződött ügyben az alábbi bizonyítékok álltak rendelkezésre: sértetti nyilatkozat, szemlejegyzőkönyv, kés, takaró, párna, pléd és bakancs lefoglalása, rendőri jelentés, tanú helyszíni meghallgatásáról felvett jegyzőkönyv, orvosi látletet, és a bizonyítékok királynője: a gyanúsított beismerő vallomása.

⁷⁶² Pest Megyei Rendőr-főkapitányság Szentendrei Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály 13090/294/2017. bü., Szentendrei Járási Ügyészség B.478/2017.

⁷⁶³ Így például Tiszaújvárosi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 05050/615/2017. bü., Tiszaújvárosi Járási Ügyészség B.644/2017., Tiszaújvárosi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 05050/637/2017. bü., Tiszaújvárosi Járási Ügyészség B.696/2017., Tiszaújvárosi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 05050/663/2017. bü., Tiszaújvárosi Járási Ügyészség B.679/2017. stb.

N. Tibor heti 3-4 alkalommal megütötte, megrúgta feleségét, aki a bántalmazás következtében sérüléseket szenvedett, ezért a nyomozó hatóság a gyanúsításban rögzítette, hogy cselekménye a Btk. 212/A. § (2) bekezdés a) pontjába ütköző könnyű testi sértéssel elkövetett kapcsolati erőszak büntetnének minősül. N. Tibor a figyelmeztetést és a tájékoztatásokat megértette, ellene panaszt nem tett. Vallomása szerint: *„A gyanúsításban foglaltakat elismerem, most már megbántam amit tettem, azt hirtelen felindulásból tettem, megpróbálom rendbe hozni a kapcsolatunkat, amennyiben ez nem megy, akkor elválok tőle.”* A feleség elmondta, hogy a legutolsó alkalommal férje egy konyhakéssel a kezében kiabált és rátámadt, de nem tudta őt megszúrni, mert elugrott, így a kés a takaróba és a párnába hatolt. Ezután a sértett kiszaladt a menyéhez egy másik szobába, ahová férje utána ment, majd ököllel és tenyérrel megütötte, továbbá acélbetétes bakancssal többször hason és lábon rúgta. A nyomozó hatóság meghallgatta a tanút: K. Nikoletta megerősítette, hogy anyósa az ágyra ugrott, apósa pedig ott kezdte el ütlegelni. Elmondta, hogy közöttük rendszeres a veszekedés, a férfi bántalmazza a nőt, eldurvultak a dolgok. Mindezek ellenére a nyomozó hatóság azzal szüntette meg az eljárást, hogy a magánindítvány hiányzik és az már nem pótolható, rövid indokolásában pedig a nyomozati iratokkal teljes mértékben ellentmondó tényeket rögzített. Így például: *„Az ügyben lefolytatott nyomozás során beszerzett adatok nem támasztották alá, hogy N. Tiborné sérelmére N. Tibor rendszeresen követett volna el könnyű testi sértés vagy tettleges becsületsértés bűncselekményeket.”*⁷⁶⁴

4.2. Bűncselekmény hiánya miatti nyomozás megszüntetések

A 68 nyomozás megszüntetéséből 7 ügy bűncselekmény-hiányos - ez a megszüntetések 10 %-a. Az ilyen okból megszüntetett nyomozások többnyire a rendszeresség hiányára hivatkozással történtek, amelyet egyébként a nyomozó hatóság megfelelő attitűdje mellett többnyire bizonyítani lehetett volna. Ezen túlmenően az iratok jellemző csoportját képezik a bíróságok felé eltolt sértettek. Némely ügyben - amikor nem tudták a sértettet lebeszélni a feljelentésről, vagy az ismételten bejelentést tett, felhívta a 112-t, rendőri segítséget kért a helyszínre, továbbá a magánindítvány is rendelkezésre állt - a cselekményt a Btk. 164. §-a szerinti könnyű testi sértésnek minősítették, és a nyomozati iratokat az eljárás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz küldték meg, onnan „keveredtek” vissza ezek az akták az ügyészségekre.

⁷⁶⁴ Hevesi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály Vizsgálati Alosztály 10050/1169/2016. bü., Hevesi Járási Ügyészség B.1258/2016.

Az iratok másik csoportját az ügyészségi nyomozások alkotják. Több ügyben folyt ügyészségi nyomozás azon okból, hogy az elkövető hivatásos állományú rendőr; két eljárás megszüntető határozattal zárult, míg a harmadik kutatásom lezárásakor még folyamatban volt. Két ügyben az együttélés, mint tényállási elem hiányzott, viszont az egyik eljárásban a legutolsó könnyű testi sértésre vonatkozó iratokat magánvádas eljárás lefolytatása végett a bíróságnak megküldték,⁷⁶⁵ a másikban pedig a sértett sanyargatásával elkövetett személyi szabadság megsértésének büntetése figyelemmel az iratokat az illetékes hatósághoz tették át.⁷⁶⁶ A harmadik eljárás a Nemzeti Védelmi Szolgálat feljelentése alapján indult, de bizonyítási nehézséget okozott, hogy a sértett a fizikai és lelki bántalmazása ellenére - amíg együtt élt a bántalmazóval - nem volt hajlandó terhelő vallomást tenni, valótlan állításokkal folyamatosan védte őt, elfedve a valóságot, ezért korábban bizonyítottság hiányában megszüntették a nyomozást. Tekintettel azonban arra, hogy a bántalmazó rendőr, és az NVSZ kifogástalan életvitel ellenőrzése során újabb bizonyítékok merültek fel, a nyomozás folytatására került sor, végül a tettegességig fajuló veszekedések után történt szakítást követően tett terhelő vallomást a sértett. *„Életszerűtlen, hogy a gyerekek a rendszeres veszekedéseknek, bántalmazásoknak ne legyenek tanúi, vagy az ebből eredő feszültségnek ne legyenek elszenvedői.”* - emeli ki jelentésében a nyomozó ügyészség.⁷⁶⁷

4.3. Ügyész(ség)ek általi hatályon kívül helyezés / a nyomozás folytatásának elrendelése

El kell ismerni, hogy a fentiek ellenére mindössze csak 14 esetben fordult elő, hogy a nyomozást felügyelő ügyész(ség) hatályon kívül helyezte a rendőrség határozatát törvénysértő volta miatt. A jövőbeni jogalkalmazást segítő ügyészi iránymutatások megjelentek egyes megyékben, amely átiratokban a feljelentések és a magánindítványok visszavonásának tilalmát, a kapcsolati erőszak bűncselekményének alapvető kérdéseit, az (1) és a (2) bekezdés közötti elkövetési magatartások különbözőségeit, és a minősítések fontosságát kellett tisztázni a nyomozó hatóságok irányába. Lényeges vizsgálati megállapítás több ügyet illetően az ún. bumeráng-effektus, vagyis az ügyiratok, a hatóságok és a sértettek cikázása, azonban a Be. módosítás vélhetően kiküszöböli ezt a problémát.⁷⁶⁸

⁷⁶⁵ Budapesti Nyomozó Ügyészség Nyom.84/2017.

⁷⁶⁶ Budapesti Nyomozó Ügyészség Nyom.1572/2017.

⁷⁶⁷ Az eljárás a kutatás lezárásakor még folyamatban volt, ezért itt nem jelöltem meg ügyszámot. Az ügyben a kapcsolati erőszak büntette mellett a kiskorú veszélyeztetése büntetének gyanúja is rögzítésre került.

⁷⁶⁸ Ennek lényege, hogy a sértettek bejelentést tettek többszöri tetteges bántalmazásuk miatt, majd a rendőrség a cselekményt könnyű testi sértésnek minősítve a bíróságnak továbbította az iratokat magánvádas eljárás lefolytatása végett. A járásbírók az addigi információk és a személyes meghallgatás alapján észlelték, hogy

a) R. Ferencné a késő esti órákban kért rendőri segítséget, mert élettársa bántalmazta őt, testi sértés miatt magánindítványát előterjesztette. A sértett az intézkedés során elmondta, hogy S. Ádám már többször bántotta és retteg tőle, viszont folytatólagos tanúkihallgatása során a vallomástételt megtagadta, és mivel újra kérdezték úgy nyilatkozott, hogy nem kíván magánindítvánnyal élni. A nyomozó hatóság a korábbi nyilatkozatot figyelmen kívül hagyva magánindítvány hiánya miatt megszüntette az eljárást, azonban annak joghatályos voltát nem érinti, ha a sértett (illetve előterjesztésre jogosult) később a vallomástételt megtagadja. *„A magánindítvány tehát ez esetben is joghatályos volt, amely a kapcsolati erőszak vonatkozásában is megalapozza a nyomozás lefolytatását”,* így az ügyész(ség) a törvénysértő határozatot hatályon kívül helyezte.⁷⁶⁹

b) N. Erzsébet feljelentése megtételéhez magával vitt többféle orvosi dokumentációt és látleletet, továbbá fényképeket is csatolt a sérüléseiről. Folytatólagos kihallgatása alkalmával (feljelentése után 5 hónappal) megerősítette, hogy a korábban tett vallomását fenntartja, azt kibővíteni nem tudja. Ezt a nyomozást is megszüntették, azonban a járási ügyészség észlelte annak törvénysértő voltát, és hatályon kívül helyező döntésének indokolásában kifejtette a minősítés hibáját, továbbá megjegyezte: *„N. Erzsébet már a feljelentéskor úgy nyilatkozott, hogy kéri az eljárás megindítását és az elkövető felelősségre vonását. Mivel a sértett bármely olyan nyilatkozatát, amely szerint az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását kívánja magánindítványnak kell tekinteni, ennek következtében N. Erzsébet joghatályos magánindítvánnyal élt B. Attilával szemben; a magánindítvány pedig nem vonható vissza. Mindezekre tekintettel a bűncselekmény minősítésétől függetlenül téves volt a magánindítvány hiányának megállapítása.”*⁷⁷⁰

közzéadásra üldözendő bűncselekmény valósult meg, ezért az iratokat az ügyészségeknek továbbították, amelyek elrendelték a nyomozásokat a helyes, törvényes minősítések szerint. Az eljárás előrehaladtával a rendőrségeken ilyen előzmények ellenére is a magánindítványos (1) bekezdést tüntették fel, és magánindítvány-hiányos megszüntető határozatokat hoztak. Több ügyben tapasztalható, hogy a rendőrség nem egyszer, hanem kétszer is megküldte az iratokat a bíróságnak, amely az ügyészséggel együtt ismét kifejtette jogi álláspontját. Mindezek alapján úgy tűnik, a nyomozó hatóságok nagyon nehezen fogadják el vagy értik meg, hogy a feljelentő által elmondottak Btk.-beli minősítése nem könnyű testi sértés, hanem a kapcsolati erőszak hivatalból üldözendő bűncselekményét valósították meg a sértett sérelmére, ezért ilyen jogcímen eljárást lezáró döntést nem hozhatnak. Így például Balassagyarmati Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály Vizsgálati Alosztály 12020/451/2017., Balassagyarmati Járási Ügyészség B.886/2017.

⁷⁶⁹ Kunszentmiklósi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 03070/256/2017., Kunszentmiklósi Járási Ügyészség B.252/2017.

⁷⁷⁰ Zalaegerszegi Rendőrkapitányság 20010/1377/2016. bü., Zalaegerszegi Járási és Nyomozó Ügyészség B.1644/2016. Több ügyben látható a jövőbeni jogalkalmazást segítő ügyészi iránymutatás, így pl. Pest Megyei Rendőr-főkapitányság Érdi Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály 13110/1970/2017. bü., Budaörsi Járási Ügyészség B.3324/2017. sz. ügyben is.

4.4. Nyomozás megszüntetése mellett alkalmazott megrovás, pártfogó felügyelet

A vizsgált időszakra eső nyomozás megszüntetések (n=68) 7 %-ában, 5 esetben került sor megrovás alkalmazására. Ezen ügyekben nem találtam olyan szempontot, amely szerint bármilyen csoportosítást lehetne végezni, a tényállások hasonlósága okán a megrovás alkalmazása vagy más döntés meghozatala ebben a néhány ügyben kizárólag az adott jogalkalmazó döntésétől, mérlegelésétől függött.

4.5. Az elkövető halála miatti nyomozás megszüntetések

A nyomozás megszüntetések 12 %-ában (8) kellett a már folyamatban lévő eljárást megszüntetni az elkövető / gyanúsított halála miatt; két kivétellel (betegség, illetve közlekedési baleset) az elkövető önkézével vetett véget életének. A családon belüli erőszakos esetek többféleképpen csoportosíthatók, azonban úgy tapasztalom a két véglet mégiscsak az, hogy az agresszív természetű elkövetők vagy beváltják korábban hangoztatott öngyilkossági szándékukat, vagy ténylegesen a legsúlyosabb, élet elleni bűncselekményt követik el a sértett sérelmére, esetleg a hozzátartozók megölése után végeznek önmagukkal is. Az iratok alapján úgy tűnik, hogy ezek a személyek egyszerűen nem tudják elfogadni és feldolgozni, hogy az addig nekik alárendelve, megalázkodva élő sértett elhatározza az életközösség megszakítását, nem hagyja magát (és gyermekeit) tovább bántalmazni. Az egyik elkövető kiugrott a 4. emeleti ablakból és életét vesztette,⁷⁷¹ a másik saját otthonában a padláson felakasztotta magát,⁷⁷² a harmadik férfit a Tisza folyóban találták meg,⁷⁷³ míg a negyedikről kiderült: gyógyszereket vett be, alkoholt fogyasztott, búcsúlevelet írt, majd öngyilkosságot kísérelt meg (fel akarta akasztani magát, de nem hunyt el), végül a kormányhivatal pártfogó felügyelői szolgálata később arról értesítette az ügyészséget, hogy H. László bekövetkezett halála okán pártfogó felügyelete befejeződött, így a gyanúsított elleni eljárás az elkövető halála miatt megszüntetésre került.⁷⁷⁴ A másik két ügyben az iratok között nem volt fellelhető az öngyilkosság módja, csak az annak tényére történő utalás.

⁷⁷¹ Budapesti Rendőr-főkapitányság XX. és XXIII. kerületi Rendőrkapitányság Vizsgáló Osztály, Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Ügyészség B.2664/2017.

⁷⁷² Bajai Rendőrkapitányság Vizsgáló Osztály 03020/54/2017., Bajai Járási Ügyészség B.80/2017.

⁷⁷³ Tiszaújvárosi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály 05050/593/2017. bü., Tiszaújvárosi Járási Ügyészség B.596/2017.

⁷⁷⁴ Székesfehérvári Rendőrkapitányság Vizsgáló Osztály 17010/1565/2016. bü., Székesfehérvári Járási Ügyészség B.3009/2016.

5. Elterelés, pártfogó felügyelet

Az elterelés lényegében a befejezési módok közötti ügyészi választás lehetősége, itt mutatkozik meg leginkább a pártfogó felügyelet hatékonysága. Csak az országos összesítést követően derült fény arra, hogy a kapcsolati erőszak vonatkozásában Szabolcs-Szatmár-Bereg és Pest megye ügyészségei részesítették legnagyobb előnyben a vádemelés elhalasztása jogintézményét, melyre nézve értékes tapasztalatokra tettek szert. Néhány kivételtől eltekintve a többi megyék nem, vagy aligha éltek ezzel a lehetőséggel, így az elterelések a vizsgált iratoknak csupán a 22 %-át (37) képezték.

A vádhalasztások időtartamára általában a gyanúsítottak pártfogó felügyeletének elrendelésére is sor került, melynek során az ügyész(ség)ek különböző magatartási szabályokat írtak elő. Legtöbbször azt, hogy az érintett a sértettel a közös gyermek kapcsán gyakorolt szülői felügyelet körébe eső kapcsolattartás körén túl, akarata ellenére kapcsolatba ne lépjen, hagyjon fel az alkoholfogyasztással és ne látogasson szeszes italt forgalmazó vendéglátóhelyeket, ne tanúsítson agresszív, a sértett emberi méltóságát sértő magatartást. Rendkívül fontos kötelezettségként előírta néhány ügyészség azt is, hogy a gyanúsított legalább hat hónapig vegyen részt pszichológus szakember által nyújtott agressziókezelési, személyiségfejlesztő programon, s ezt az ellátást végző által kiállított okirattal igazolja, továbbá hogy az elkövetett cselekmények miatt írásban kérjen bocsánatot a sértettől.

A kapcsolati erőszak bűncselekményével összefüggésben kiemelését érdemlőnek tartom azt az igényt, mely szerint indokolt kinevelni azokat, akik jó válaszokat találnak ezekre a büntetőjog mezejére került magánéleti nehézségekre. A feltételes ügyészi felfüggesztésre vonatkozó „jó gyakorlat”-ról főként a Nyíregyházi Járási Ügyészség beszámolóján keresztül tudok értékes megállapításokat tenni.⁷⁷⁵ Ügyészségük a kialakított gyakorlat fenntartása érdekében folyamatos konzultációt folytat az illetékességi területén működő rendőrkapitányságokkal. Ennek elsődleges célja az e tárgykörben megszerzett tudás szinten tartása, az új döntések (bíróági határozatok és egyéb iránymutatások) megismertetése a nyomozó hatóság képviselőivel, de mindenképp a rendőri előadók „képzése”. Az ügyészség munkája során emellett szorosán együttműködik a szociális gyermekvédelmi ellátó- és intézményrendszerrel, valamint a gyermek- és áldozatvédelmi jelzőrendszerrel, melynek az ügyész is tagja.

⁷⁷⁵ Nyíregyházi Járási Ügyészség NYEIGA/101-2/2020.

A pártfogó felügyelői szolgálattal az eljáró ügyészek folyamatos párbeszédet folytatnak, akik már a folyamatban lévő büntetőeljárásokban tudomásukra jutott, az ügy szempontjából jelentős körülményekről vagy indokolt intézkedések megtételéről soron kívül tájékoztatják az előadó ügyészt. Itt nyer kiemelt jelentőséget az a gyakorlat, miszerint szűk ügyészi kör kezein folynak át az ilyen jellegű ügyek, hiszen ezzel biztosítható, hogy az ügyész nevek, esetek, lakóhelyek kapcsán - tapasztalatai folytán - az egyes ügyek között kapcsolatot talál. Ügyészségük a büntetőeljárások hatékonysága érdekében szorgalmazza, akár hivatalból is indítványozza a nyomozási bírónál kényszerintézkedések, letartóztatás és távollátás elrendelését, melynek kettős célja van. Elsődlegesen a terheltnek a sértett (és gyermekei) életteréből történő eltávolítása, másodlagosan a sértettben bizalom keltése a hatóságok felé. Az ügyészség kiemelt figyelmet szentel arra, hogy a kapcsolati erőszak bűncselekmény nagyon sok esetben áll halmazatban egyéb bűncselekményekkel (különösen zaklatással és kiskorú veszélyeztetésével), mely cselekmények úgyszintén speciális gondolkodást és hozzáállást igényelnek a bizonyítás terén.

Az ügyésznek minden esetben mérlegelnie kell, hogy indokolt-e pártfogó felügyelő igénybevételével a gyanúsított figyelemmel kísérése, vagy úgy tűnik, hogy az nem szükséges. Számos ügyben a sértett - bár kívánja az eljárás lefolytatását - mégis úgy nyilatkozik, hogy szeretne adni még egy esélyt, és a családi béke helyreállítására kísérletet tesznek. Ezekben az esetekben kell az ügyésznek megvizsgálnia, illetőleg a gyanúsítottól kialakított személyes megítélése alapján döntenie az elérni kívánt célokat szolgáló befejezési módokról. Amikor úgy ítélik meg a terhelt vagy a sértett jelleme folytán, hogy szükséges a pártfogó felügyelet, vagyis a gyanúsított viselkedésének nyomon követése nem maradhat el, akkor „nem engedik el” az ügyet, nem hagyják magára a családot és az ott élő gyermekeket, mert az elkövető látókörben maradása célszerű lehet.

A gyakorlat igazolta őket: az ügyek többségében jól döntöttek a gyanúsított pártfogó felügyeletének elrendelése mellett, mert a bántalmazó esetlegesen nemcsak annak szabályait szegte meg, hanem újabb bűncselekmények is történtek. Nem elhanyagolható ezen befejezési mód a sértettek számára sem, hiszen így valamelyest érzik a biztonságot, tudják hogy van hová, és lehet kihez fordulni egy ismételt bántalmazás esetén,⁷⁷⁶ mert védelmükben a törvényt és az igazságot az ügyész(ség) jelenítheti meg.⁷⁷⁷

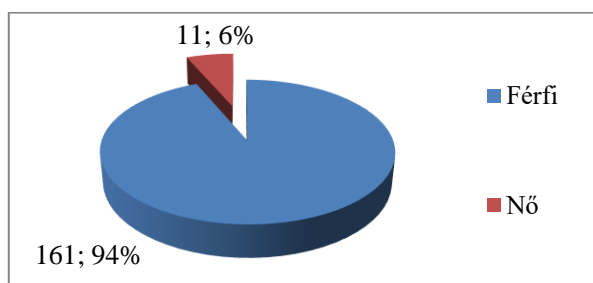
⁷⁷⁶ Kutatási interjú (saját): B. Anikó ügyész.

⁷⁷⁷ Ld. Magyarország Ügyészsége hivatalos honlapján szereplő jelmondatot. <http://ugyeszseg.hu/>

6. Az elkövetők / gyanúsítottak jellemzői

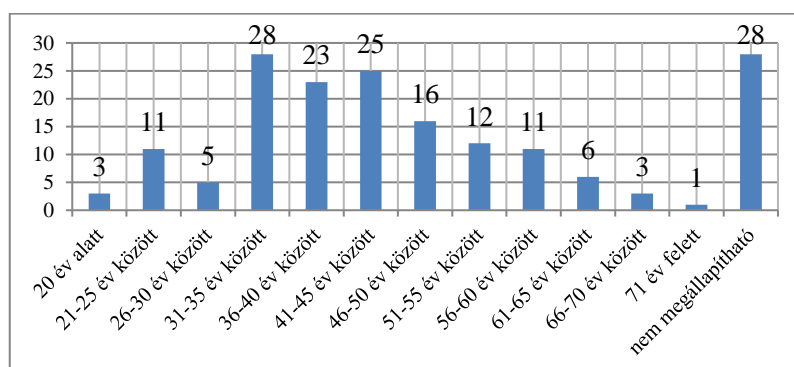
A feljelentettek (n=172) nemi megoszlása 94 %-ban férfi (161 fő), míg 6 %-ban nő (11 fő) volt. A vizsgált ügyek száma 171, azonban az egyik ügyben a házastársak közösen bántalmazták az időskorú szülőt. A bírósági döntéssel lezárt ügyekben három teljes év vonatkozásában csupán 5 női vádlott szerepelt, ehhez képest a jelen vizsgálat 11 női elkövetőt mutat: két-két személy az édesanyját, illetve a nagymamát, két gyanúsított a férjét, két édesanya a felnőtt korú leánygyermekét, egy nő a volt házastársát bántalmazta, míg egy másik ügyben az anyós a menyét, illetve egy nő a férjével közösen az anyósát bántalmazta.

21. ábra: A feljelentettek / gyanúsítottak nemi megoszlása a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyek vonatkozásában (fő; % / év)

A bírósági szakban befejezett ügyek esetén főleg a 36-50 év közötti férfiak követték el a kapcsolati erőszak bűncselekményét, míg ebben a kutatási részben a némileg fiatalabb korosztály, a 31-45 évesek túlsúlya látszik. Ezen adathoz viszont hozzátartozik, hogy az iratok 16 %-ában - meghallgatási jegyzőkönyv vagy egyéb irat hiányában - nem lehetett beazonosítani a feltételezett elkövető életkorát, így nem tudható, hogy az utolsó oszlopban szereplő 28 fő mely kategóriát erősítené.

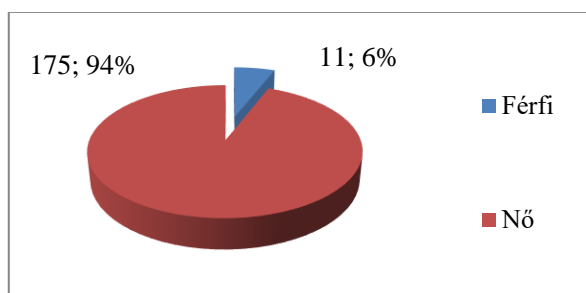
22. ábra: A feljelentettek / gyanúsítottak életkora a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyek vonatkozásában (fő / év)

7. Az áldozatok / sértettek jellemzői

A vizsgált ügyekhez tartozó 172 gyanúsítotthoz beazonosíthatóan, összesen 186 sértett kapcsolódik. Ténylegesen ez a szám a többszöröse, ezek az adatok kizárólag a hatóságok által sértettként megjelölt személyeket tükrözik; az iratok között megbújó családtagok (kapcsolati erőszak más hozzátartozó sérelmére), illetve a sértettek és a tanúk által elmondott gyermekbántalmazások (kapcsolati erőszak a gyermek sérelmére) száma miatt ez a valóságban jóval magasabb.

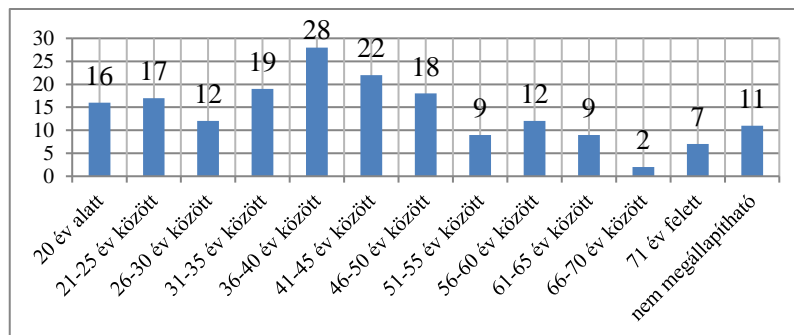
23. ábra: A sértettek nemi megoszlása a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyek vonatkozásában (fő; % / év)

A sértettek nemi megoszlása ebben a kutatási részben akként alakult, hogy 94 %-uk (175) nő volt, míg férfi sértett az iratok között 11 esetben (6 %) szerepelt. Megegyező százalékos arány a gyanúsítottai összesített adatokkal, de éppen a fordítottja: itt a 94 / 6 %-os megoszlás a női nem tagjainak hangsúlyos előfordulását mutatja. A női sértettek sérelmére legnagyobb arányban házastársuk / élettársuk, volt házastársuk / volt élettársuk követte el a bűncselekményt, illetve a szülők, nagyszülők bántalmazásai jelennek meg az iratok között.

A hozzátartozói viszonyt tekintve már évek óta megfigyelhető tendencia, hogy rendkívül magas az élettársi kapcsolatok száma, a 175 női sértett közül csupán 53 volt házastárs, az összes többi kapcsolati erőszak élettársi viszony keretében történt. A 11 férfi sértett esetében három fiúgyermeket a nevelőapa bántalmazott (akik egyúttal az élettársukat is bántalmazták), három ügyben fiúgyermek bántotta az édesapját, két feleség bántalmazta a férjét, egy fiúgyermek sérelmére az édesapja követte el a bűncselekményt (aki egyidejűleg a házastársát is bántotta), egy gyanúsított az élettársát, egy pedig a volt házastársát.

24. ábra: A sértettek életkora a feljelentés elutasítással, nyomozás megszüntetéssel vagy eltereléssel végződött ügyek vonatkozásában (fő / év)

A fenti diagramból látható, hogy ebben a kutatási részben főként a 31-50 év közöttiek jelentek meg a sértetti oldalon. A fiatalabbak életkorát mutató oszlopok mögött a kiskorúak elleni cselekmények is szerepelnek, az idősebb korosztály tekintetében pedig a szülők, nagyszülők, idős családtagok bántalmazását mutatja az ábra.

7. A szakmai egyeztetések néhány gondolata

A kutatások folyamatában felvettem a kapcsolatot a társszervekkel, személyesen egyeztettem több megye nyomozó hatóságával, az ORFK Bűnmegelőzési Osztályával és természetesen a Legfőbb Ügyészség vezetőivel is. Rendszeresen megfordulok több anyaotthonban, családok átmeneti otthonában, védett házban, valamint gyámhatóságnál, védőnői szolgálatnál, családsegítő és gyermekjóléti központban egyaránt. A szakmai egyeztetések fő konklúziója megdöbbentő: a családon belüli erőszakos, illetve gyermekbántalmazásos ügyekben nemcsak kiemelt, hanem szinte kizárólagos jelentősége az adott ügyben eljáró személy problémához való hozzáállásának, vagy éppen elutasító, elbagatellizáló attitűdjének van.

A kapcsolati erőszak jogalkalmazási gyakorlatára vonatkozó kutatásban az ország összes ügyészsége részt vett, így nemcsak bűnügyi iratok, hanem észrevételek, javaslatok, telefonos megkeresések, e-mail üzenetek egyaránt érkeztek; emellett pedig ügyészi kérdőíves vizsgálat is segítette a jogalkalmazás feltérképezését.⁷⁷⁸

⁷⁷⁸ A kérdőíves vizsgálatok részletes módszertanát és a kérdőívszerkesztést ld. részletesen Earl Babbie: a társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó Budapest, 2003. 273-314. o.

A vezetők által válaszadásra kijelölt 90 ügyésztől 100 %-ban visszaérkezett a kérdőív, melyek összesített tapasztalatai az aktavizsgálathoz hasonlóan nagymértékben hozzájárultak a kapcsolati erőszak bűncselekmény joggyakorlatának mélyebb megismeréséhez. Az ügyészek összesen 54 oldal terjedelemben és számos fórumon keresztül megragadták az alkalmat arra, hogy kifejtsék álláspontjukat a bűncselekmény és a joggyakorlat visszasságait illetően, amely álláspontom szerint a kutatás aktualitását méginkább alátámasztotta.

Az alábbiakban a szakmai egyeztetések kivonatos gondolatait ismertetem:

a) *„Ezeket az ügyeket (legyen bármilyen is az eljárás végkimenetele) nem lehet akárcikre rászignálni, hiszen még mindig nem ismerik fel az „új” bűncselekményt, csinálják ahogyan eddig is szokták, nem empatikusak, el sem tudják képzelni mi történik a családokban.”* (bíró)

b) *„A kapcsolati erőszak új bűncselekmény, de kétségtelen, hogy még mindig úgy kezeljük a benne foglalt cselekményeket, mintha nem változott volna semmi. A kutatás során feltétlenül meg kell nézni a jogerős ítéletek sajátosságait abból a szempontból, hogy egyes bíróságoknak mi volt az elég. A titok nyitja, hogy már a rendőröknél legyűrűzik az egész, ők mindenáron megpróbálják lebeszélni a bántalmazottakat a feljelentésről, meggyőződésük a bizonyíthatatlanság, nem akarnak felesleges munkát ezzel. A probléma gyökere tehát a nyomozó hatóságból ered, nem nekünk kellene első körben beszélgetni erről, hanem ott velük kellene kezdeni. Addig, amíg ők nem értik meg mit kellene csinálni, az ügyész keveset tehet. Náluk kellene oktatásokat, képzéseket, előadásokat szervezni, és ami nagyon fontos: nemcsak egyszer (mert feledésbe merül), hanem többször, visszatérően, mert ennek kiemelt bűncselekménynek kellene lennie.”* (ügyészségi fókuszcsoport)

c) *„Társadalmi probléma ez, bármilyen alkoholista vagy agresszív is a férfi, a sokadik gyereküket várják, mártírkodnak azok is, akik tudnának hová menni. Jegyezzétek meg, hogy saját magától nem tudod megmenteni az embert. Mondjuk már ki azt is: igazán senki nem segít nekik. Azt kell végre megérteni, hogy csak akkor lehet hatékony ez a bűncselekmény, ha van mögötte egy hatékony intézményrendszer, de olyan ám, aki és ami tényleges segítséget nyújt nemcsak látszatszerű megoldásokat.”* (összevont rendőri és ügyészi szakmai egyeztetés)

d) *„A gyermekvédelmi jelzőrendszer hiányosságai olyan mértékűek, hogy minden napra több fegyelmi eljárás kezdeményezésnek kellene jutnia, de ez valahogy mégsem történik meg (vagy legalábbis mi nem tudunk róla). Az érintettek továbbra is együtt élnek, teljesen megszakadtak a családi kötelékek, izolálódnak, senkivel nem tartanak kapcsolatot, utána hová megy ebből a helyzetből? Ha a feljelentéssel megindul egy minimum 2 éves procedura (ha nem is a sértett, hanem más hatóság, óvoda-iskola teszi meg a bejelentést), összeegyeztethetetlen, hogy folyik a büntetőeljárás, azok meg együtt élnek. A gyerekek pedig gyötrődnek és szenvednek addig, amíg fel nem nőnek annyira, hogy végre el tudjanak költözni otthonról.”* (ügyészségi szakmai konferencia)

e) „Micsoda képtelen helyzet ez? Ugyanoda jár haza, ugyanazzal fekszik és kel, akit feljelentett, vagyis utána hogyan folytatódik az élet tovább? - ebbe gondoljon bele valaki, és rögtön megérti. Hogy mi a jogalkalmazás nehézsége? Ha jelentőséget és figyelmet kapna, biztosan változna a helyzet minden téren, ez lenne az ügyészség feladata. Ha a sértettek nem fontos, hogy kikerüljön a helyzetből, az ügyészségnek kell magyarázkodnia, hiába közzéadja. A rossz tapasztalást - hogy ügysem lehet bizonyítani, inkább kihátrálnak belőle - kellene felülírni, ezzel kellene foglalkoznia az ügyészségnek, hogy bizalmat sugározzon a sértettek felé.” (ügyvéd)

f) „Vannak szomszédok, akik ugyan nem látják, csak közvetetten tapasztalják, hallják a segélykiáltásokat és veréseket, annak azért van egy tipikus hangja, ha nem látjuk is. Kirajzolódna rajtuk a sérülések, az anyuka sokszor panaszkodik az ismerőseinek, rokonainak, ismerik már őket a faluban vagy a városban. Igaz, nem mindig mondják el, hogy mi történt velük pontosan, de ennyiszor elesni nem lehet. Ezekre kellene jobban odafigyelnetek, meg arra, hogy a bántalmazókat mielőbb eltávolítsátok a gyerekek közeléből. Én ezeket az ítéleti büntetéseket sem értem.” (gyermekjóléti szolgálat vezetője)

g) „Úgy tudnám megfogalmazni: olyan ez, mint egy vírus. Egy soha véget nem érő, gyógyíthatatlan kór, ami apáról fiúra száll, öröklődik, és mi csak szélmalomharcot vívunk ezzel az egésszel eredménytelenül, sikertelenül, eszköztelenül. A férfi iszik, drogozik, gyógyszerezik, állandóan veri az egész családot - köztük a gyerekeket is -, a kicsik ebben nőnek fel, ez lesz a minta. Gondoljatok már bele, mi más lehetne? Számukra ez a család, ez az otthon, ez a természetes, ők is így fogják majd kezelni a problémákat, egyáltalán nem várhatunk tőlük mást. Én csak azt tudom mondani nektek, légyiszi ne csodálkozzatok a fiatalok bűnelkövetőkön és a brutalitásukon, mert erre a csodálkozásra egyáltalán semmi alapok nincsen.” (gyermekjóléti szolgálat vezetője).

A kapcsolati erőszak hazai gyakorlatának margójára kötelességem rögzíteni az értekezésben oly sokat említett nyomozó hatóság változtatásra irányuló erőfeszítéseit.

A kutatás befejezését követően a kapcsolati erőszak fentiekben kifejtett jogalkalmazási problémáit és lehetséges megoldókulcsait számos fórumon meghallgatta a rendőrségi állomány,⁷⁷⁹ de a szakmai előadások sorából feltétlenül kiemelném az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Készenléti Rendőrségénél 2019. március 20. napján a megyei bűnügyi vezetők és a központi szervek bűnügyi vezetői részére tartott országos rendőr-főkapitányi és főigazgatói értekezletet, illetve az Országos Rendőr-főkapitányság Teve utcai épületében 2019. november 6. napján tartott egész napos szakmai továbbképzést.⁷⁸⁰

⁷⁷⁹ A képzések és továbbképzések szervezése jelenleg is folyamatosan zajlik.

⁷⁸⁰ Előzetes egyeztetések alapján több előadás keretében megosztottam a kutatási eredményeket a rendőri vezetők és az állomány egy részével is, emellett a továbbképzések témája a hozzátartozók közötti erőszak kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtása volt, különös tekintettel a 2/2018. (I.25.) ORFK utasításra.

A rendőrség országos vezetése a meglévő eredmények és a bemutatott részeredmények alapján megismerte a helytelen, illetve a követendő gyakorlatokat, és vitathatatlanul érződik a törvényesség iránti elkötelezettségük, szeretnék hatékonyabban, de főként figyelmesebben megoldani ezeket az ügyeket.⁷⁸¹ Erre tekintettel alappal bizakodhatunk abban, hogy a tárgykörben lefolytatandó ismételt kutatás (utóvizsgálat) pozitív(abb) eredményeket tár majd fel, s mivel bizalom nélkül dolgozni nem lehet, ennek maximális biztosításával várhatjuk a jövőbeni vizsgálati eredményeket.

Összegzés

Nyomozó hatóságok által megfogalmazott egyértelmű tényállás az indokolásban, ennek ellenére törvénysértő minősítés és elutasítási ok a rendelkező részben. Talán így foglalhatók össze a feljelentés elutasítások és nyomozás megszüntetések tapasztalatai, amelyhez még hozzáadódik a nyomozati iratok tartalmának, és a meghozott döntésnek az ellentmondásos, tárgyi tévedésekkel teli volta. Hangsúlyozandó és alapvető elvárás: e körben sem feltétlenül az eljárás végkimenetelének (feljelentés elutasítás, megszüntetés, elterelés, vádemelés vagy jogerős elítélés) van jelentősége, hanem annak, hogy a sértetteket a nyomozó hatóságok ne tájékoztassák félre, és hogy a cselekmények minősítése a hatályos Btk.-ban meghatározottak szerint történjen.

Jelen fejezetben úgyszintén elvégeztem a bűnügyi adatok elemzését, bemutattam az eljárások kezdeményezőit és területi megoszlását, de szó esett a kezdőiratokról, az összefoglaló jelentésekről, a nyomozati iratok számos esetben önellentmondó tartalmáról, a határozatok ügyészi hatályon kívül helyezésének okairól, továbbá az elkövetők és az áldozatok főbb jellemzőiről. A fejezet feltárta a kapcsolati erőszakos ügyekhez tapadó feljelentés elutasítások és nyomozás megszüntetések gyakorlatát, az ilyen döntések jogcímeit és jellemvonásait, de főként a mögöttes tényezőket, a határozatok cáfolatát és a legkirívóbb ellentmondásokat.

⁷⁸¹ Csak remélhető a továbbképzések eredményeként, hogy elmúlik az a nagymértékű bizonytalanság, ami áthatja ezt az egész bűncselekményi környezetet. Tudottan homályos a határvonal a bizonyítottság és az esetleges felmentés között közvetlen tanúk nélkül, ugyanakkor ezek a segítséget kérő sértettek nem maradhatnak (és eddig sem maradhattak volna) segítség nélkül. Vannak már a tényállás alkalmazását könnyítő kúriai döntések, segítséget és támpontot nyújtanak a mindvégig tagadó vádlottak ellenére jogerősen befejezett ügyek tapasztalatai, egyértelmű a kapcsolati erőszak önálló bűncselekménye mögött húzódó jogalkotói cél, mindezek alkalmazását pedig az új Be. még tovább támogatja. Kiemelten fontosnak tartom ezért az ilyen ügyekkel foglalkozó személyek folyamatos képzését, továbbképzését, az eljárások helyes irányának kijelölését, illetve a büntető anyagi - és eljárásjog szabályainak megfelelő döntések elvárását, vagyis a törvényes minősítések köbe vésésének garantálását.

A vizsgált ügyek egyértelműen tükrözik a hatóságok sokszor helytelen hozzáállását a családon belüli erőszak jelenségéhez, valamint a konkrét esetekben megjelenő, félresiklott vagy abszolút mellékvágányon futó gyakorlatot. Nemcsak a kezdőiratok, hanem a nyomozati iratok teljes tartalmának áttekintése alapján seregnyi ügyben az is megállapítható, hogy a törvénysértő döntések meghozatala előtt elkészített összefoglaló jelentések olyan momentumokat igyekeznek kiragadni (másokat pedig nem rögzíteni), amivel az általuk elgondolt eljárást befejező döntés alátámasztható. Azokban az ügyekben, ahol a nyomozati iratok között fellelhető vagy rögzítésre került a kapcsolati erőszak hivatalból üldözendő bűncselekményének megvalósulása, de a téves következtetéseket az ügyészségek nem jelezték a nyomozó hatóság részére, és a törvénysértő döntések hatályon kívül helyezésére sem került sor, konzerválta adott megyében a hibás gyakorlatot.

A pszichikai és a fizikai erőszak között valóban különbség mutatkozik, viszont a Btk.-t alkalmazó hatóságoknak tudomásul kell venniük, hogy már csak egy igen alacsony alsó tűrőhatárig nem kötelesek hivatalból eljárni. Mégpedig addig és csak addig határolódhatnak el a családi viszályoktól, és bízhatják a sértettre az események további sorsát (magánindítvány megtételével), amíg csupán verbális bántalmazásról vagy anyagi nehézségekről számol be, de többszöri tettelegességig még nem fajultak az otthoni körülmények. Egy hivatalból üldözendő bűncselekmény eljárási lépéseit nem a sértett befolyásolja, ezért nincs relevanciája a magánindítványnak sem, ha pedig már előterjesztette, az nem vonható vissza; ahogyan a feljelentés sem, amely önmagában sértetti akarat az eljárás lefolytatása iránt. Szűk az a keresztmetszet tehát, amelyben a bántalmazottak tudomásra jutást követően mozoghatnak, de mindez azért nem érződik számukra, mert ilyen iratok mellett az egésztest nem is értik, nem tudják mit csináljanak még feljelentés, láttelek, orvosi dokumentációk, hangfelvételek és egyéb bizonyítékok becsatolása mellett. *„Most hiába mondod nekem, hogy nem így van, nézd meg a papírokat!”* - hallottam megannyiszor a sértettekkel való személyes találkozások során, vagy a családsegítőben és a gyermekjóléti központokban, amivel ott a helyszínen nem igazán lehet mit kezdeni. A törvénysértő döntéseket nyilvánvalóan nem vagyok hivatott orvosolni, viszont legalább ezekben az esetekben hivatali kötelességünkben adódóan irányt tudunk mutatni annak érdekében, hogy legközelebb felkészültebbek legyenek. Szomorú ezt mondani, de megannyi ügyben érkezett visszajelzés az évek folyamán, hogy a sértett konkrét bűncselekmény és paragrafusok megjelölésével „oktatta” feljelentése közben a rendőrséget, így látván magabiztosságát, nem tudták és nem is próbálták magánindítvány vagy egyéb fortélyok felé terelni, vagy csűrni-csavarni az ügyet.

A fejezetben látható, hogy milyen tényadatok és bizonyítékok mellett miként alakultak ezek a büntetőügyek, és hangsúlyozni szeretném, hogy ez csak egyetlen év levizsgált iratanyaga alapján rajzolódott ki ilyen elgondolkodtatóan hibás mértékben. Átlagemberként, hétköznapi szemlélőként, de még szakemberként is nehezen képzelhető el mennyire nehéz lehet az érintetteknek erőt venni magukon, legyőzni a félelmeiket és megindulni feljelentést tenni, ahol olykor még magasabb falakba ütköznek. A bántalmazottak milliója egy külön világ. Egysíkú, színtelen közegben tengődnek, a büntetőeljárástól pedig többnyire azt várják, hogy fényt láthassanak a sötétben, és bár tudják hosszú az alagút, de pislákol a végén valamiféle reménysugár, ami sokak számára talán szó szerint az életet, az életben maradásukat jelentheti.

A kutatás folyamatában tartott szakmai egyeztetések alkalmával a mindennapi gyakorlatot érintően fontos kérdések merültek fel, a szociális rendszerben számos helyen alapfogalmakat kellett tisztázni, az eljárás menetét elmagyarázni vagy saját jelzőrendszeri kötelességüket részletezni; egyszóval a hiányos és gyakran téves ismereteket a törvényi előírásokhoz igazítani. Hosszan beszéltünk a látteletről, az ambuláns lapokról, az anamnézisekről is, ahol ugyan nincs figyelmeztetve vagy kioktatva a sértett, de xy-t néven nevezve elmondja, hogy ki bántotta és hogyan. Ez egy büntetőeljáráson kívül tett nyilatkozat, de ugyanez igaz a rendőri jelentésre, a szakértői vélemények tartalmára, pontosan benne vannak tényállások, amelyek kiindulási alapként szolgálnak. Szerencsés esetben a családsegítőnél lévő dokumentumok között úgyszintén ott a részletes esetleírás, vannak védőnői feljegyzések, de az egyéb iratok is kincset érhetnek. A kapcsolati erőszakos esetek egyedileg mások, bármilyen furcsa, mindegyik helyzet különböző lehet. Az új Be. kapcsán is nagy kérdés a rendőrök felkészültsége, hiszen ha az új Btk. hatályba lépését követően ennyi évvel ilyen mértékű a hibaszázalék, nem tudni mire számíthatunk az eljárásjog oldalán. A gyermekjóléti szolgálatoknál aggódnak amiatt, hogy a nyomozó hatóságok hogyan és milyen hatékonysággal dolgoznak ezekben az ügyekben úgy, hogy az ügyészek a jövőben (vagyis már a jelenben) kevesebb a rálátása ezekre az ügyekre.

„Legalább egymás között ismerjük el, hogy nem figyelünk eléggé a minősítésre, és ha valaki felhívja a figyelmünket a rossz gyakorlatra, igenis gondolkodjunk el rajta. Javítsuk ki a hibáinkat minél gyorsabban, és persze terjesszük a kollégák között, hogy nem jól csináltuk eddig.” - mondta az egyik jogalkalmazó. Ez a gondolatsor talán mindennél jobban összefoglalja a kapcsolati erőszak bűncselekményének fentiekben tárgyalt, országos teljes képet mutató, iratvizsgálattal alátámasztott jogalkalmazási gyakorlatát.

„A legtöbb esetben például az erőszak vagy a kényszer, ami a szexuális bántalmazást megelőzi, nem fizikai. Sőt, gyerekáldozatok esetén nagyon sokszor manipuláció, csábítás, a gyerekekkel kialakított bizalmi kapcsolat sokkal hangsúlyosabb. Az elején még általában semmilyen elrettentőt vagy szörnyűségeset nem talál a gyerek abban, ami vele történik. A gyerek környezete elveszíti az éberségét, sokszor nem is hisz a szemének, még akkor sem, ha valójában látja, érzi, hogy ami történik, az nincs rendben.”⁷⁸²

VI. rész:

A SZEXUÁLIS ERŐSZAK ÉS A SZEXUÁLIS KÉNYSZERÍTÉS ORSZÁGKÉPE A HOZZÁTARTOZÓK ÉRINTETTSÉGE TÜKRÉBEN

Jelen részben a hozzátartozók sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények egy szegmensével foglalkozom, és kizárólag a releváns kutatási eredményeket ismertetem. Hatályos kódexünk generálisan átalakította a tényállások körét, amely alappontjainak a jogi tárgy változása, a szexuális cselekmény fogalmának megalkotása, a szexuális kényszerítés deliktumának létrehozása, valamint a gyermekek kiemelt védelmével kapcsolatos rendelkezések beiktatása tekinthető.⁷⁸³ Talán a társadalmi attitűd változásának és az online közösségi felületek térnyerésének köszönhetően az utóbbi időben sűrűbben találkozni a szexuális abúzus olyan média-megjelenésével is, amelyek a korábbi évtizedek gyakorlatától eltérően - már nem próbálják szőnyeg alá söpörni ezeket az ügyeket.⁷⁸⁴ Lényeges kiemelnem, hogy a szexuális bűncselekmények áldozataival és elkövetőivel, de magával a cselekménnyel kapcsolatban elterjedt sztereotípiák nemcsak szerves részei egy társadalmi kontextusnak, hanem a büntető igazságszolgáltatás működésére is hatást gyakorolnak, ugyanis a döntéshozók sincsenek elszigetelve a külvilágtól, így valamennyi tényező befolyásolhatja döntésüket, meghatározza viselkedésüket és bánásmódjukat, sőt még a feljelentési hajlandóságra is visszahathat.⁷⁸⁵

Az alapjogok sajátos helyet foglalnak el jogrendszerünkben, mert iránytűként funkcionálva összetevői és meghatározói a tárgyi jognak, „értékrendi szűrőként” működve befolyást gyakorolnak a jogalkotási folyamatokra.⁷⁸⁶ A jogalkalmazás fundamentuma a jogalkotás, mely lépcsőzetesen jelöli ki azokat a kapcsolódási pontokat és útelágazásokat, amelyek

⁷⁸² Gyurkó Szilvia: Az „ideális” áldozat és a saját előítéleteink.

<https://hintalovon.hu/2019/10/30/az-idealis-aldozat/>

⁷⁸³ Pallagi Anikó: A szexuális cselekmény születése a magyar büntetőjogban. In: Madai Sándor - Pallagi Anikó - Polt Péter (szerk.) Sic itur ad astra Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2020. 400. o.

⁷⁸⁴ Parti Katalin - Szabó Judit - Virág György: A szexuális erőszak jellemzői egy aktakutatás tükrében. In: Parti Katalin (szerk.) Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Országos Kriminológiai Intézet Budapest, 2017. 160. o.

⁷⁸⁵ Szabó Judit - Virág György: A nemi erőszak mítosza. In: Parti Katalin (szerk.) Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Országos Kriminológiai Intézet Budapest, 2017. 218. o.

⁷⁸⁶ Filó Mihály: Az eutanázia jogi szabályozásának problémái. 5. o.

http://epa.oszk.hu/02000/02002/00006/pdf/1999-tavasz-nyar_filo-eutanazia.pdf

mentén valamennyi eljárást folytatni kell. Bérces Viktor és Domokos Andrea kiemelte: a büntetőjognak nem feladata szociális vagy oktatáspolitikai feladatok megoldása, viszont szükségszerűen be kell lépnie, amikor a társadalmi eszközök, illetve más jogágak szankciói már nem elégségesek. A családon belüli erőszak során nemcsak a kapcsolati erőszakra vagy a kiskorú veszélyeztetésére kell gondolnunk: az élet elleni és a szexuális bűncselekmények úgyszintén az elkövetők repertoárját képezi.⁷⁸⁷ A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények fejezetét az életkor különös jelentőségét túlmenően anyagi és eljárásjogi szabályok egyaránt erősítik, ide sorolható az elévülés,⁷⁸⁸ a foglalkozástól eltiltás,⁷⁸⁹ az elektronikus adat ideiglenes eltávolítása, a hozzáférés ideiglenes megakadályozása, illetve felhívás az önkéntes eltávolításra,⁷⁹⁰ továbbá végleges hozzáférhetlenné tételének új szabályai,⁷⁹¹ illetve a soron kívüliség.⁷⁹² Ezek alapvetésként való rögzítésével tudunk adott ügyek feldolgozásához kezdeni.

A nemi bűncselekmények büntetőjogi szabályozásának változásait mindenkor az uralkodó közfelfogás, az erkölcsi viszonyok helyzete és a hivatalos ideológia határozta meg,⁷⁹³ kiemelt veszélyességüket pedig főként a Btk.-n belüli rendszertani elhelyezkedésük, a

⁷⁸⁷ Bérces Viktor - Domokos Andrea: A családon belüli erőszak szankcionálásának büntetőjogi lehetőségeiről. Jogelméleti Szemle 2017/3. 77. o. http://jesz.ajk.elte.hu/2017_3.pdf

⁷⁸⁸ Btk. 26. § (3) bekezdés c) pont, Btk. 28. § (1a) bekezdés. Nem évül el a büntethetősége a XIX. Fejezetben meghatározott, ötévi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő bűncselekményeknek, ha annak sértettje az elkövetéskor a 18. életévét nem töltötte be. Ha a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévét még nem töltötte be, az elévülés határidejébe nem számít be az a tartam, amíg a 18. életévét be nem tölti, vagy be nem töltötte volna.

⁷⁸⁹ Btk. 52. § (3) bekezdés. A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény elkövetőjét, ha a bűncselekményt 18. életévét be nem töltött személy sérelmére követte el, végleges hatállyal el kell tiltani bármely olyan foglalkozás gyakorlásától vagy egyéb tevékenységtől, amelynek keretében 18. életévét be nem töltött személy nevelését, felügyeletét, gondozását, gyógykezelését végzi, illetve ilyen személlyel egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyban áll.

⁷⁹⁰ Be. 336-338. §-ok (elektronikus adat ideiglenes eltávolítása, elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozása, felhívás az elektronikus adat önkéntes eltávolítása érdekében). Be. 335. § (1) bekezdés: Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tétele az elektronikus hírközlő hálózat útján közzétett adat feletti rendelkezési jog ideiglenes korlátozása és az adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozása. Be. 336. § (1) bekezdés: Az elektronikus adat ideiglenes eltávolítására az érintett elektronikus adatot kezelő, az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló törvényben meghatározott tárhelyszolgáltatót, illetve tárhelyszolgáltatást is végző közvetítő szolgáltatót kell kötelezni. Az eltávolításra kötelezett a határozat vele történő közlését követő 1 munkanapon belül köteles az elektronikus adat ideiglenes eltávolítására. Be. 337. § (1) bekezdés: a törvényben meghatározottak szerint, egyebek mellett a gyermekpornográfia miatt folyamatban lévő büntetőeljárásban a bíróság elrendeli a bűncselekménnyel összefüggő elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozását.

⁷⁹¹ Btk. 77. § (1) bekezdés. Véglegesen hozzáférhetlenné kell tenni azt az elektronikus hírközlő hálózaton közzétett adatot, amelynek hozzáférhetővé tétele vagy közzététele bűncselekményt valósít meg, amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak, vagy amely bűncselekmény elkövetése útján jött létre.

⁷⁹² Be. 79. § (1) bekezdés b) pont. A büntetőeljárást soron kívül kell lefolytatni, ha abban 18. életévét be nem töltött sértett vagy terhelt vesz részt.

⁷⁹³ Mezey Barna: Büntetőjog és szexualitás Magyarországon. Rubicon 1998/6. 1. o.

hozzájuk kapcsolt büntetési tételek tükrözik.⁷⁹⁴ A teljes bűncselekményi fejezetet⁷⁹⁵ megalapozó új fogalom jött létre (szexuális cselekmény⁷⁹⁶), illetve a Btk. megszüntette a tizenkettedik életévét be nem töltött személyekre vonatkozó azon törvényi vélelmet, hogy őket védekezésre képtelennek kell tekinteni; a törvény közvetlenül utal a sértett életkorára, és úgy kapcsol a bűncselekményekhez magasabb büntetési tételt.⁷⁹⁷ Megváltozott törvényszöveg mellett korábbi gyakorlatra semmilyen körülmények között sem lehet hivatkozni, a törvény új normáit nem lehet a régiek alapján berögzült értelmezési eredmények alapján alkalmazni⁷⁹⁸ - fogalmaz igencsak találóan Szomora Zsolt.

1. A kutatás módszertana, kutatási kérdések

A kutatás tárgya a bírósági határozattal jogerőre emelkedett Btk. 196-197. §-ai szerinti szexuális kényszerítés és szexuális erőszak bűncselekmények megítélésének vizsgálata, a releváns fogalmak tisztázása, de mindenekelőtt az országos gyakorlat feltérképezése volt. Ezen kutatás során is megyénkénti bontásban, országos teljes körű lekérdezés alapján végeztem a bünygyi iratok (nyomozati és ügyészégi) elemzését, az alapsokaságot adó populációt tartalmazó aktaszám 263, a vizsgált időszak: 2017. január 1. - 2017. december 31. (egy teljes év) volt.⁷⁹⁹

Az álláspontom szerint megjósolhatatlan mértékű látencián áttörve ebben a kutatásban kizárólag azokat az ügyeket tudtam vizsgálat alá vonni, amelyben az elkövető cselekménye így vagy úgy, de a hatóságok elé került és a bírósági szakig is eljutott. A kiterjedt kutatás során számos kérdésre fókuszáltam, ugyanakkor a kapcsolati erőszak bűncselekményével párhuzamosan a családtagokat érintően főként az alábbi kérdésekre adott válaszokat tartom említésre méltónak:

⁷⁹⁴ Kovács Gyula: Az erőszakos közöszülés bizonyítási problémái az 1997. évi LXXIII. törvény módosítását követően. *Belügyi Szemle* 2000. 4-5. szám 43. o.

⁷⁹⁵ Szexuális kényszerítés, szexuális erőszak, szexuális visszaélés, vérfertőzés, kerítés, prostitúció elősegítése, kitarottság, gyermekprostitúció kihasználása, gyermekpornográfia, szeméremszétség.

⁷⁹⁶ Szexuális cselekmény a közöszülés és minden súlyosan szeméremszétség cselekmény, amely a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, vagy arra irányul. Btk. 459. § (1) bekezdés 27. pont.

⁷⁹⁷ Sereg András: Szex az új Btk.-ban. 2017.12.01. <http://www.jogiforum.hu/hirek/30212>

⁷⁹⁸ Szomora Zsolt: A tizenkét éven aluli sérelmére elkövetett szexuális erőszak újabb minősítési kérdései, avagy a bírói gyakorlat menthetetlennek látszó vergődése a kétszeres értékelés és más alapelvek hálójában. In: Gál Andor - Karsai Krisztina (szerk.) *Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016. 353. o.

⁷⁹⁹ Garai Renáta: A szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak büntetvények megítélése az országos gyakorlatban, különös tekintettel a szexuális cselekmény és a kényszerítés fogalmára. OKRI 2019/III.B/2.32. sz. kutatás.

- a vizsgált két bűncselekmény milyen arányban jelenik meg a bírósági döntésekben?
- miként ragadható meg a szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak dogmatikája?
- milyen a sértettek nemi megoszlása, életkora és a vádlottakhoz való viszonya?

A gyűjtőpontba állított szexuális bűncselekmények közül a bírósági döntéssel érintettség vonatkozásában - a szexuális erőszakhoz képest - azt feltételeztem, hogy a szexuális kényszerítés oldalára billen majd a mérleg, ezt pedig a deliktumok elkövetési magatartásainak ismérvei alapozták meg. A két bűncselekmény dogmatikai elemzésének elvégzésére kizárólag a releváns szakirodalmak és a büntetőjog különös részi tankönyvek feldolgozásával készültem, ugyanakkor feltételeztem, hogy a bírósági ítéletek indokolásaiban is találhatóak majd erre vonatkozóan érdemi részek és értékes részletek. Hipotézisem szerint a sértetteket illetően ebben a kutatási részben is a női nem többségi megjelenését, és a fiatalabb korosztály veszélyeztetettségét vélelmeztem.

2. A bűncselekmények általános jellemzői

A szexuális kényszerítés és szexuális erőszak büntette körében a vizsgált évben Magyarországon összesen 263 büntetőeljárás zárult le jogerősen bíró(ság)i szakban. Az ügyek 84 %-ában (220) szexuális erőszakért álltak a vádlottak bíróság előtt, szexuális kényszerítés a bírósági ítéletekben 11 %-os arányban (30) fordult elő. Az ügyek 2 %-ában (6) a vádlott mind a szexuális erőszak, mind a szexuális kényszerítés bűncselekményét megvalósította, míg 3 %-ban (7) végül egyéb, más bűncselekményben mondták ki a vádlottak bűnösségét.⁸⁰⁰ 16 vádlott nem önállóan, hanem társtettesként követte el a bűncselekményt (5 esetben a szexuális kényszerítést, a többiben az erőszakot).

3. Sértetti „beleegyezés”

Egy gyermekkel folytatott szexuális cselekmény (aktív vagy passzív) vonatkozásában a sértett esetleges beleegyezését, hozzájárulását, vagy legalábbis „nem tiltakozását” bizonyos életkor alatt értelmezni sem lehet, hiszen nem tudják definiálni a velük történeteket, adott

⁸⁰⁰ Ezekben az eljárásokban a bíróság nem szexuális erőszaknak vagy szexuális kényszerítésnek minősítette a cselekményt, hanem szexuális visszaélés, szeméremszétség, súlyos testi sértés stb. miatt mondta ki a vádlott bűnösségét, illetve több egyéb bűncselekmény állt halmazatban (gyermekpornográfia, kényszerítés, személyi szabadság megsértése, kapcsolati erőszak).

esetben azt sem tudják felmérni, hogy a testükkel tett vagy általuk túrt magatartás helyes vagy helytelen. A vádlottak gyakorta hivatkoznak arra, hogy a kiskorú kezdeményezett, a szexuális cselekmény a gyermeknek sem volt ellenére, illetve hogy azt ő kérte stb., de a kitartó és következetes tagadásuk mellett megjelenő ezen védekezésük nyilvánvalóan nem fogadható el. Felnőtt áldozatok esetében főként azzal próbálnak védekezni az elkövetők, hogy a szexuális aktusra a sértett beleegyezésével került sor (vagy legalábbis vélelmezték azt), illetve háritják felelősségüket azzal, hogy a sértett kifejezetten nem tiltakozott a szexuális cselekmény ellen. A jogi minősítésre is kiható alapvető dilemma annak eldöntése, hogy a szexuális cselekménybe a sértett beleegyezett-e, magatartása, előzetes kijelentései csupán sértetti közrehatásként értékelhetők, vagy éppen azért nem védekeznek, mert saját helyzetét teljes mértékben kilátástalannak véli.⁸⁰¹ Németh Imre doktori értekezésében globális szemlélettel vizsgálja a kérdéskört, illetve kiemeli: a beleegyezés hiánya az egyes bűncselekmények tényállási elemeként, a büntethetőség feltételeként került megfogalmazásra, amelyek főként az „erőszak” vagy a „fenyegetés” elkövetési módjában öltenek testet, azonban sértetti beleegyezés esetén a tényállásszerűség, és nem a jogellenesség hiányában nem valósítanak meg bűncselekményt.⁸⁰² A szexuális bűncselekmények bizonyítási problémái tehát a sértetti beleegyezés megítélése tekintetében is feladják a leckét a jogalkalmazásnak, mert a hozzájárulás foka vagy annak teljes hiánya utóbb nehezen, vagy semmiképp nem ellenőrizhető. Kétségtelenül nehéz - de nem lehetetlen - ilyen mélységében rekonstruálni egy tanúk nélkül zajló eseménysorozatot, de a közvetett bizonyítékok térnyerésével a mérleg súlya átbillenhet a valóság feltárásának az igazságot mutató térfelére.

4. Szexuális kényszerítés vagy szexuális erőszak?

Néhány gondolat erejéig a cselekmények minősítésére is kitérek. A nemi élet szabadságának Alaptörvényben garantált joga mindenkit megillet, ezáltal szexuális kényszerítés esetén a cselekvőképesség nem feltétele a passzív alannyá válásnak, a 12. életévet betöltött, illetve a korlátozott beszámítási képességgel rendelkező személyek úgyszintén a bűncselekmény passzív alanyaivá válhatnak.

⁸⁰¹ Bérces Viktor: A sértett magatartásának büntetőjogi relevanciájáról: beleegyezés, közrehatás, utólagos hozzájárulás. 2017.12.11. <https://ujbtk.hu/dr-berces-viktor-a-sertett-magatartasanak-buntetojogi-relevanciajarol-beleegyees-kozrehatas-utolagos-hozzajarulas/>

⁸⁰² Németh Imre: A sértett beleegyezése a büntetőjogban. Doktori értekezés. Győr, 2012. 7. o.

Az elkövetési magatartás egyik fordulata a szexuális cselekményre kényszerítés, amelynél a sértett aktív magatartással, azt saját tevékenységével végzi, míg eltűréskor más közvetlenül végzett cselekményét a sértett passzív tétlenséggel tűrni kénytelen.⁸⁰³ Angyal Pál olvasatában megjelent az a nézet, miszerint tényleges ellenállás hiányában nem valósul meg kényszerítés, az olyan magatartás, mely a passzív alany részéről színlelt, azaz „vis haud ingrata”, kizárja az erőszakkal való kényszerítés megállapítását.⁸⁰⁴ A szexuális cselekmény véghezvitelére irányuló kényszerítés a sértett ellenállásának a leküzdésére alkalmas olyan tevékenységként jelölhető meg, melynek eredményeként a kényszerített személy már nem a saját, hanem az elkövető akaratának megfelelő magatartást tanúsítja (ez tartalmában megfelel a Btk. 195. §-ában meghatározott bűncselekménynek.). A dogmatikai elemzést akként folytatja mind az egyetemi oktatás, mind pedig a jogalkalmazás számára nagymértékben irányadó tankönyv,⁸⁰⁵ hogy a szexuális cselekményre vagy annak túrésére vonatkozó kényszerítés a bűncselekményt akkor valósítja meg, ha arra meghatározott elkövetési módon, vagyis erőszakkal, illetőleg fenyegetéssel kerül sor. Az erőszak irányulhat személy vagy dolog ellen, de szexuális kényszerítésnél csak a személy elleni erőszak (emberi testre gyakorolt fizikai ráhatás) tényállászerű, továbbá az erőszak sem lehet akaratot bénító, hanem csak akaratot hajlító jellegű.⁸⁰⁶ Ez a kitétel vagy feltétel (vagyis az elkövetés módja) a Btk. 196. §-a szerinti szexuális kényszerítés tényállásában nem szerepel, sokkal inkább igen a Btk. 195. §-a szerinti „sima” kényszerítésnél (aki más erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön), továbbá a Btk. 197. § (1) bekezdésében foglalt szexuális erőszakkal, ahol a Btk. rendelkezése szerint szexuális erőszakért felel, aki a szexuális kényszerítést erőszakkal, illetve az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel követi el. Ennek ad hangot Szomora Zsolt mind cikkében,⁸⁰⁷ mind a Nagykommentár vonatkozó fejezetének szerzőjeként,⁸⁰⁸ miként a szexuális kényszerítés tényállásának implicit elkövetési módja a fenyegetés, a szexuális kényszerítést erőszakkal nem lehet elkövetni, (bármiféle) erőszak alkalmazása esetén szexuális erőszakot kell megállapítani.

⁸⁰³ Szerző nélkül: Az erőszakos szexuális bűncselekmények szabályozása. Ma és holnap? 19. o. https://birosag.hu/sites/default/files/2018-08/13_dok.pdf

⁸⁰⁴ Angyal Pál: A szemérem ellen büntettek és vétségek. Attila Nyomda Rt. Budapest, 1937. 35. o.

⁸⁰⁵ Belovics Ervin - Molnár Gábor Miklós - Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész 7. hatályosított kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2019. október.

⁸⁰⁶ Uo. 207-208. o.

⁸⁰⁷ Szomora Zsolt: Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. Fejezetéhez. Magyar Jog 2013/11. 649-657. o.

⁸⁰⁸ Szomora Zsolt: A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. In: Karsai Krisztina (szerk.) Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Wolters Kluwer Hungary Budapest, 2019. 444. o.

Márki Zoltán akként foglal állást, hogy a szexuális aktusra kényszerítés kevesebb, mint a szexuális erőszak: felőlel minden olyan, a passzív alany önkéntes beleegyezésének hiányával megvalósított magatartást, amelynek eredményeként a sértett az elkövető akaratot hajlító (de semmiképpen nem megtörő) erőszakának hatására lesz hajlandó szexuális cselekményre, továbbá az olyan fenyegetések jöhetnek szóba, amelyek nem az élet vagy testi épség ellen irányulnak, vagy ha mégis, úgy az nem közvetlen (más jogokat vagy érdekeket érintő súlyos hátrány kilátásba helyezése).⁸⁰⁹

A szexuális, illetve szeméremsértő cselekményről, a kényszerrel megvalósuló szexuális bűncselekmények minősítési, elhatárolási, halmazati kérdéseiről, továbbá a gyermekeket védő tényállásokról - a joggyakorlat számára komoly segítséget jelentő módon - több helyütt ír Szomora Zsolt,⁸¹⁰ a vizsgált bűncselekmények alkotmányjogi és gyakorlati problematikáját részletesen körüljárta Nagy Alexandra;⁸¹¹ úgyszintén hasznos produktumot nyújtott Gilányi Eszter;⁸¹² a nemi önrendelkezési jog aspektusából vette szemügyre Francia Barbara;⁸¹³ vagy szólhatunk Benedek Tibor⁸¹⁴ tárgyalótermi tapasztalatokon alapuló meglátásairól, illetve nem utolsósorban Csaba Viktória Nikolett és Németh Zoltán György⁸¹⁵ témában írt reflexióiról, etc. Az egyes szerzők írásai között azonosságokkal és eltérésekkel egyaránt találkozunk, és széles spektrumon tanulmányozhatjuk a fogalmi elemeket; a szakirodalmakból tehát mára többféle, bár nem egységes álláspontot ismerhetünk meg a két bűncselekmény kapcsán.

⁸⁰⁹ Márki Zoltán: A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. In.: Kónya István (szerk.) Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest 2018. 682. o.

⁸¹⁰ Szomora Zsolt: A nemi bűncselekmények egyes dogmatikai alapkérdéseiről. Doktori értekezés. Szeged, 2008.; Szomora Zsolt: Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. Fejezetéhez. Magyar Jog 2013/11. 649-657. o.

⁸¹¹ Nagy Alexandra: A szexuális kényszerítés tényállásának alkotmányjogi és gyakorlati problémái. <https://arsboni.hu/a-szexualis-kenyszerites-tenyallasanak-alkotmanyjogi-es-gyakorlati-problemai/> és Nagy Alexandra: Szexuális kényszerítés, szexuális erőszak és az elkövetési módok problematikája, avagy „melyik bűncselekményt is követték el?” <https://arsboni.hu/szexualis-kenyszerites-szexualis-eroszak-es-az-elkovetes-modok-problematikaja-avagy-melyik-buncselekményt-is-kovettek-el/>

⁸¹² Gilányi Eszter: A szexuális kényszerítés tényállása az Isztambuli Egyezmény rendelkezéseinek fényében. Miskolci Jogi Szemle 10. évfolyam 2015/2. szám.

https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/201502/11_gilanyieszter.pdf

⁸¹³ Francia Barbara: A nemi önrendelkezési jog és a szexuális kényszerítés. Elemzés és javaslat de lege ferenda. <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2014/1/francia.pdf>

⁸¹⁴ Benedek Tibor: Jogértelmezés és bírói gyakorlat a szexuális kényszerítés, a szexuális erőszak és a szexuális visszaélés miatti büntetőeljárásokban. <https://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/139-dr-benedek-tibor-jogertelmezes-es-biroi-gyakorlat-a-szexualis-kenyszerites-a-szexualis-eroszak-es-a-szexualis-visszaeles-miatti-buntetoeljarasokban>

⁸¹⁵ Csaba Viktória Nikolett - Németh Zoltán György: A szexuális erőszak bizonyításának tapasztalatai, reflexiók a bizonyítás nehézségeiről. Jogelméleti Szemle 2018/2. 54-71. o.

5. Az aktavizsgálatok főbb megállapításai

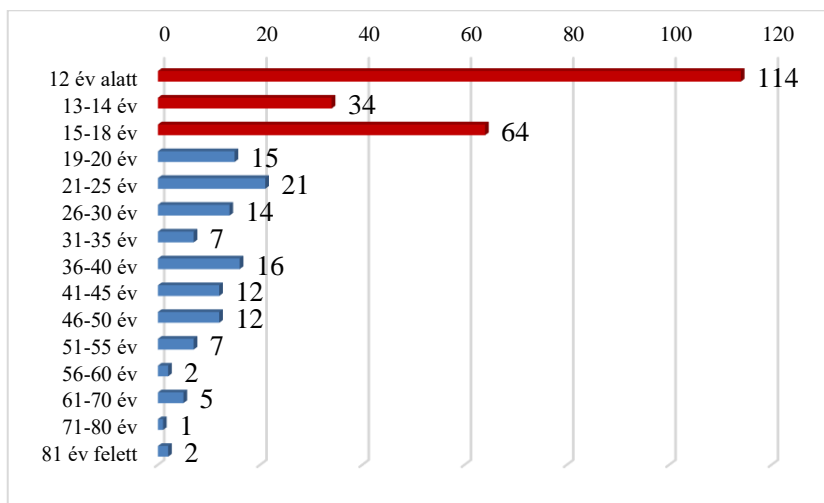
A büntetőeljárások megindulása a felnőtt sértettek körében többnyire saját döntésükön múlt, a gyermekek vonatkozásában viszont elgondolkodtató jelenség a családtagok, törvényes képviselők háttérbe húzódása. A kiskorúak elsősorban nem a hozzátartozóiknak mondták el a velük történeteket, nem tőlük kértek és vártak segítséget, hanem külső személyeknek szavaztak bizalmat (kortárs kapcsolatok, osztályfőnök stb.), mert érezték a család diszfunkcionális működését, ezért otthonról nem remélhettek támogatást. Erre a feltevésre alapos okuk volt, hiszen vallomásaikban - illetve a pszichológus szakértői véleményekben és egyéb iratokban - egyértelműen megjelenik, hogy nem hittek nekik, mögöttes szándékot vagy fantáziálgatást véltek elmondásaikban. Több ügyben előfordult, hogy az édesanyák, illetve más családtagok tudomással bírtak a konkrét szexuális cselekményekről, mégsem tettek ellene semmit, megakadályozás és azonnali beavatkozás helyett „végigasszisztáltak” az eseményeket; de megtörtént az is, hogy a család három felnőtt tagja (anya, apa, nagypapa) abuzálta közösen vagy felváltva a gyermekeket.⁸¹⁶

6. A sértettek nemi megoszlása, életkora, és a vádlottakhoz való viszonya

A vádlottak száma (n=271) nem egyenlő a szexuális bűncselekményt elszenvedő sértettek számával, az elkövetők összesen 326 sértett sérelmére valósították meg cselekményeiket. A sértettek közül 16 % (51) férfi vagy kisfiú volt, 84 %-uk (275) pedig nő vagy kislánygyermek. A sértettek életkorát tekintve az a riasztó tényadat közölhető, miszerint a vádlottak főként a legkisebb, legvédtelenebb korosztályt támadták szexuális cselekményeikkel. A sértettek 35 %-a 12 éven aluli gyermek volt (a legkisebb egy 2,5 éves kislány), 10 % 12-14 év közötti, míg 20 % 14-18 év közötti; vagyis **a szexuális bűncselekménnyel érintett sértettek 65 %-a (212) 18 év alatti volt a bűncselekmény elkövetésekor**. A kiskorú sértettek aránya ennél ténylegesen még nagyobb, ha figyelembe vesszük azt a körülményt, hogy a fiatal felnőtt korosztályból is „visszacsúszik” néhány sértett, akinek esetében a történetekre csak később (a 18. életév betöltését követően) derül fény.

⁸¹⁶ Pest Megyei Főügyészség B.2697/2014., Budapest Környéki Törvényszék 24.B.111/2015/56., Fővárosi Ítéletábra, mint másodfokú bíróság I.Bf.53/2017/9.

25. ábra: A sértettek életkor szerinti megoszlása a szexuális bűncselekmények vonatkozásában (fő / év)

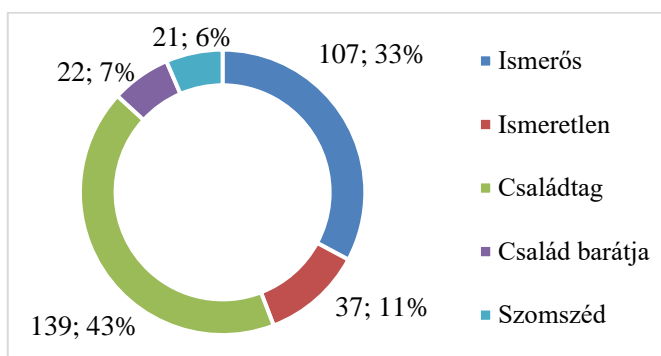
A vádlottak a sértettek 32 %-ának (104) sérelmére folytatólagosan követték el a szexuális erőszak bűncselekményét, míg ez a tendencia a szexuális kényszerítés esetében 11 esetben igazolódott; így összesen 115 (35 %) sértett tekintetében mondták ki a vádlott bűnösségét folytatólagosan elkövetett szexuális bűncselekmény miatt. Az ilyen módon elkövetett cselekmények - néhány kivételtől eltekintve - a vádlott nevelése alatt álló kiskorú sérelmére történő elkövetéseket takarnak, a vádlott pedig főként a gyermek nevelőapja vagy édesapja volt.

Kutatási tényadatként rögzíthetem, hogy a sértetteknek csupán a tizede számára volt teljesen ismeretlen az elkövető, a többi esetben volt valamiféle kapcsolat a sértett és a vádlott között. Közel 90 %-ban olyan személy követte el a bűncselekményt, akit a sértettek rokoni vagy baráti kapcsolatok által ismertek,⁸¹⁷ ebből 43 %-ot a családtagok⁸¹⁸ tesznek ki; és a sértettek csupán 11 %-ában (37) számolhatunk be arról, hogy az áldozat a támadóját egyáltalán nem ismerte, a bűncselekményt megelőzően sosem találkoztak egymással.

⁸¹⁷ Az ismerősök kategóriában nyertek elhelyezést mindazon személyek, akiket a sértett többé-kevésbé mégiscsak ismert, mert a bűncselekmény elkövetését megelőzően volt közöttük személyes kontextus (edző, zárkatárs, lakásotthoni lakótárs, iskolatárs stb.).

⁸¹⁸ A családtagok kategóriában szerepel a rokon, a partner, a házastárs/élettárs, volt házastárs/volt élettárs, felnőtt korú gyermek, nagypapa, édesanya, édesapa és a nevelőapja.

26. ábra: A sértett és a vádlott közötti kapcsolat típusa a sértettek viszonylatában (fő / év)

Szabó Judit kutatási eredményei úgyszintén mutatják, hogy mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban a gyermekek sérelmére szexuális bűncselekményt megvalósítók legtöbb esetben családtagok, ismerősök, illetve a gyermek nevelésével, felügyeletével, gondozásával megbízott személyek.⁸¹⁹ Már húsz évvel ezelőtt is arról számoltak be a szakemberek, hogy az ismertté vált szexuális bűncselekmények kétharmadában az elkövető és a sértett személyesen ismerték egymást,⁸²⁰ és a támadók leggyakrabban az áldozatok akkori vagy korábbi házastársai, partnerei, illetve barátai, iskolatársai, kollégái köréből kerültek ki.⁸²¹ Felhívják a figyelmet arra is, hogy a felderítés során az azt könnyítő feltételek biztosítására is érdemes figyelmet szentelni, úgy mint a helyszín előkészítése, kábító hatású anyagok és ún. szex-drogok beszerzése. Az elkövető-sértett viszonyától függetlenül nem maradhat el az elsődleges és másodlagos helyszín-meghatározás, ugyanis a szexuális erőszak az ún. kettős helyszínű bűncselekményekhez sorolható, hiszen nemcsak a tetthely bír jelentőséggel, hanem az a terület is, ahol a tettes előkészületi cselekményeit, és az azzal kapcsolatos fondorlatokat végrehajtotta.⁸²² Különösen a szexuális bűncselekményekre lehet igaz a hatóságok körültekintő eljárásának és szemléletmódjának elvárhatósága a hozzájuk forduló meghallgatása során. Érzelmek vonatkozásában az arcunk úgy működik, mintha az agyunk vetítővászna lenne - fogalmaz Joe Navarro. Amit érzünk, tökéletesen tükröződik vagy megnyilvánul számos kis nüanszban. Olyan evolúciós fejlettségi szintet jelez ez, melynek köszönhetően a világ legkifejezőbb teremtményeként elkülönülünk az összes többi fajtól,

⁸¹⁹ Szabó Judit: A tizenkét éven aluliak sérelmére elkövetett szexuális erőszak egy aktakutatás eredményei tükrében. Kriminológiai Közlemények 79. Magyar Kriminológiai Társaság 2019. 45. o. https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/kiadvany/2019/kk_79_szabojudit.pdf

⁸²⁰ Kovács Gyula: Az erőszakos közönség a számok tükrében. Magyar Bűnüldöző 2011/3-4. 46. o.

⁸²¹ Virág György: A szexuális erőszak áldozatai a társadalomban és a büntetőeljárásban. Belügyi Szemle 1998/3.

⁸²² Jámor Gellért: Egy nemi erkölcs elleni bűncselekmény-sorozat felderítése. Themis, 2013/3. 213. o. https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34504/Themis_2013_dec_Jamor_Gellert_p_180-214.pdf?sequence=1&isAllowed=y

bárhol legyünk is, a világon mindenütt egy nyelvet beszélünk, ez pedig a testbeszéd.⁸²³ Ennek a sértett meghallgatása során is jelentősége van, többek között ezért célszerű a helyszínekhez hasonlóan elsődleges (célja a lehető legtöbb információ gyors megszerzése, és az azonnalos / szükséges nyomozati cselekmények elvégzése), illetve másodlagos (apróbb részletek felkutatása, bizonyítékok összevetése) kihallgatást is tartani.⁸²⁴ Ibolya Tibor a szexuális bűncselekmények körében kiemeli azt a személyes kvalitást, amelyet a fentiekben magam is jeleztem és meggyőződéssel képviselek. *„Az ügýtípushoz kapcsolódó taktikai fogások alkalmazása, a szakmai rutin, a csak hasonló ügyek feldolgozásával megszerezhető speciális ismeretek mindig szükségesek lesznek a büntető eljárások lefolytatásához, azokat sohasem fogják tudni pótolni a legdrágább és legmodernebb technikai eszközök és eljárások sem. Képzett, megfizetett ezért a pályán maradó, dolgozni tudó és akaró, tapasztalt nyomozókra és vizsgálókra van tehát szükség.”*⁸²⁵

A szexuális cselekményeket jellemző látencia a világon mindenütt magas, melynek okai sokrétűek, és nagyon mélyrehatóak. Az események által elszennvedett pszichés trauma súlyos és sokszor hosszan tartó következményekkel jár, gyermekek esetében pedig az erőszak nélkül megvalósuló szexuális abúzus is élethosszig gyakorolhat hatást. A gyermekkori trauma - az érzelmi, kapcsolati problémákon túlmenően - gyökereiben alakítja át a gondolkodást is: *„megváltoztatja a világ biztonságosságáról, az emberek megbízhatóságáról, az események bejósolhatóságáról alkotott elképzeléseket, az én hatékonyságának képzetét.”*⁸²⁶ A gyermekek családi élete meghatározza sorsuk további alakulását, melyben a bántalmazottság, az abúzus sajátos pszicho-szocializációs utat jelent a felnövekvő gyermek számára, mert idejekorán megtanulja, hogy a teste nem kizárólag önmagával azonos, hanem tárgy is. A felnőtt hatalmi, tudásbeli, helyzeti előnyét kihasználva nem veszi figyelembe a gyermek tényleges szükségleteit, megkérdőjelezve ezzel saját énjét, megalázva őt emberi méltóságában, kétségbe vonva érzelmi és testi szabadságát.⁸²⁷

⁸²³ Joe Navarro: Beszédés testek. Az FBI-ügynök emberismereti kézikönyve. (Marvin Karlins közreműködésével) Libri Kiadó, 2018. 265. o.

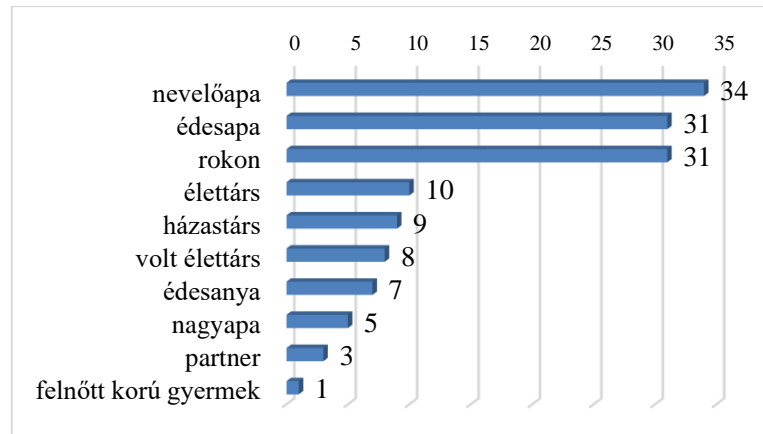
⁸²⁴ Ibolya Tibor: Egy erőszakos közönség nyomozása és annak tanulságai. Megjelent: Rendészeti Szemle 2010/3. 3. o. <http://ibolyatibor.atw.hu/Sajat/4.pdf>

⁸²⁵ Uo. 10. o.

⁸²⁶ Virág György - Kulcsár Gabriella - Rosta Andrea: Erőszakos bűnözés. In: Borbíró Andrea - Gönczöl Katalin - Kerecsi Klára - Lévy Miklós (szerk.) Kriminológia. Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2016. 572-573. o.

⁸²⁷ Herczog Mária - Neményi Eszter - Rácz Andrea: A gyermekkel szembeni szexuális visszaélésekről. (Család - Gyermekek - Ifjúsági könyvek) Budapest, 2002. 8-9. o.

27. ábra:
A szexuális bűncselekményt elkövető családtagok, rokonok (fő / év)

A fenti diagram a családi kötelékek védőbástyájának görbe tükrében a sértettekhez legközelebb álló személyeket, vagyis a családtagokat és a rokonokat szemlélteti az elkövetői oldalon. A fenti diagramok összességében azt az üzenetet közvetítik, hogy a család nem mindenkor tölti be óvó és védő funkcióját, ekként az közel sem mindig a szeretet és a meghittség közege.

Összegzés

A fentiekben arra tettem kísérletet, hogy átfogó képet mutassak a szexuális kényszerítés és erőszak büntetének országos gyakorlatáról, kiragadva az iratvizsgálat komplexitásából néhány jellegzetességet. Sem a kiskorúak, sem a felnőtt lakosság viszonylatában nem ismerjük azt a rejtve maradt sokaságot, akik ügyében még nem indult büntetőeljárás (vagy talán soha nem is fog), így a partszélre szorultak nélkül kizárólag azon ügyekből tudunk következtetéseket levonni, amelyek így vagy úgy, de elkezdődtek és bírósági döntéssel be is fejeződtek. A jogalkotó fokozott figyelmet fordít a kiskorúakra, ami hangsúlyos büntetőjogi védelem biztosítását is jelenti egyben. A közelmúlt sajnálatos eseményei rámutattak arra, hogy a tettesek felelősségre vonásához vezető információk a bűncselekmények után több évvel később kerülnek felszínre, ezért az elévülés gördítette akadályok szabályozásának újragondolására volt szükség. A gyermekek bántalmazása elfogadhatatlan, így a foglalkozástól való végleges eltiltásban az elrettentés szándéka is tükröződik.⁸²⁸

⁸²⁸ Wolters Kluwer Kft. Jogtár. Törvényhez fűzött indoklás.

A szexuális bűncselekmény számos esetben jár együtt a gyermekpornográfia bűncselekményének elkövetésével, mely elektronikus tartalmak eltávolítása nélkülözhetetlen,⁸²⁹ ezért az Európa Tanács számítástechnikai bűnözésről szóló egyezményének célja a számítógépes hálózatok felhasználásával elkövetett bűncselekmények elleni küzdelem megkönnyítése,⁸³⁰ a világháló tartalmának „megtisztítása”. Az új Be. 79. § (1) bekezdés b) pontja rögzíti azon prioritást, miszerint a büntetőeljárást soron kívül kell lefolytatni, ha abban 18. életévét be nem töltött sértett vesz részt. Úgyszintén az életkor jelentőségére utal, hogy mind a Lanzarote Egyezmény, mind a 2011/93/EU irányelv⁸³¹ ugyanezen személyeket tekinti gyermeknek.

Gyakorta találkozhatunk olyan esetekkel, ahol az érintett krízishelyzete, akut veszélyhelyzete még fennáll (párkapcsolatban vagy közeli kapcsolatban van az elkövetővel),⁸³² ezért a terepen végzett munka során sem feledkezhetünk meg a kutatási eredményekről. Mindannyian pontosan tudjuk, hogy sértettek tartanak attól, hogy mi lesz, ha a hatóságok végül nem tudják bizonyítani azt, amit elmondtak, de főként ügyészi oldalon állíthatjuk, hogy „amikor a sértett kissé furcsának tűnik, az ember mindig tart a bírósági tárgyalástól.” Belefuthatunk ugyanis olyan személybe, aki úgy meg tudja világítani a tényeket három oldalról is, hogy végül teljes sötétség borul az ügyre⁸³³ - írja Magyarország Ügyészségének büntetőjogi immunrendszer erősítő blogja, a BüntetőjogÉSZ. A humorral fűszerezett forrás ebben a szöveggörnyezetben éppúgy abszurd és szokatlan lehet, mint néha a sértettek, viszont - amint fentebb láthattuk - az igaztalanság miatti hamis vád nem is annyira távoli számukra az eljárások során.

⁸²⁹ Csapucha Bernadett: A „világháló árnyoldala”, avagy a gyermekpornográfia térnyerése az interneten. *Ügyészek Lapja* 2019/4-5. 57. o. <http://ugyeszeklapja.hu/?p=2619>

⁸³⁰ Európai Bizottság: Ajánlás. A Tanács határozata az Európai Tanács számítástechnikai bűnözésről szóló egyezményének (185. sz. CETS) második kiegészítő jegyzőkönyvére vonatkozó tárgyalásokon való részvétel engedélyezéséről. Brüsszel, 2019.2.5. 1. o.

<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/HU/COM-2019-71-F1-HU-MAIN-PART-1.PDF>

⁸³¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelve (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.

⁸³² Csányi Gergely - Dész Fanni: A kérdezőbiztosok képzése nemi alapú erőszak tematikájú kvantitatív adatfelvételekkor. *Statistikai Szemle* 98. évfolyam 1. szám 53. o. 2020.01.14. http://real.mtak.hu/105635/1/2020_01_034.pdf

⁸³³ Magyarország Ügyészsége - BüntetőjogÉSZ: Az a kis hamis vád. 2020.10.29.

<https://buntetojogesz.hu/az-a-kis-hamis-vad/?fbclid=IwAR3DvNr2FOtMRxWV1GmdSoZ4rYevEiZdNZ2edIq7QiUOFcFg811SEE44cJc>

Iróniával és szarkazmussal úgyszintén találkoznak az érintettek. Az élettársa ellen szexuális bűncselekmény miatt feljelentést tett egyik sértett azt panaszolta egy eszmegbeszélésen, hogy *„hangosan kinevettek, nem tudták abba hagyni a röhögést”*,⁸³⁴ így emberi mivoltuk és szavahihetőségük megítélése erősen csorbát szenvedhet. Kétségtelen tény, hogy elkezdtek temetni a papír alapú olvasást, és az igazságszolgáltatási rendszerek is egyre inkább az elektronikus felületekre települnek (sőt sokak szerint még a tudományos kutatásban és az alapvető információszerezésben is az interneten fellelhető tartalmak kezdtek átvenni a vezető szerepet). Nos ettől függetlenül a Btk. XIX. fejezetében foglalt nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények nyomán véleményem szerint a sértett állításai mellett a dokumentumoknak van kiemelt szerepe, mert azokat magunk előtt felsorakoztatva és kézben tartva összeállhat az imbolygó és gyakran vitathatatlanul instabil áldozati helyzet (és vád).

Amikor családon belüli erőszakról beszélünk, nem gondolhatunk kizárólag a kapcsolati erőszakban foglalt bűncselekményekre, hiszen a jelenség olvasztótégelyében a szexuális bűncselekmények relevanciája igazolódott be. Kutatási tényadatként rögzíthető, hogy sértettek 65 %-a kiskorú volt a szexuális bűncselekmény elkövetésekor, és hangsúlyosan megjelent a folytatólagos elkövetés úgy, hogy nagy részben családtagok, közülük is főként édesapák, nevelőapák és egyéb közeli rokonok használták ki a sértetteket. A társadalomban uralkodó normák megsértését devianciaként értelmező szociológia az anómia, vagyis a törvény nélküli állapot fogalmát használja a bűnözés jelenségének leírására is - írja Fleck Zoltán. A társadalmi normák térben és időben ugyan állandóan változnak, de annyi elmondható, hogy egy viselkedés akkor deviáns, ha egy bizonyos társadalmi rend normáit adott időben sérti. Nézete szerint *„a családon belüli erőszak elleni erőfeszítések mögött is az eltérő társadalmi, sőt intézményi megítélések nehézsége húzódik.”*⁸³⁵ E két bűncselekmény országos iratvizsgálatának eredményeként a család, illetve azon belül is a kiskorúak fokozott sérülékenysége rajzolódott ki, ezért nem lehet elégszer hangsúlyozni a kompetens szervek és hatóságok megelőzésben és kezelésben játszott kitüntetett szerepét, a családokkal bármilyen formában kapcsolatba kerülő személyek szakmai és erkölcsi felelősségét.

⁸³⁴ Kutatási interjú (saját): K. Éva.

⁸³⁵ Fleck Zoltán: Szociológia jogászoknak. Napvilág Kiadó, Budapest, 2004. 227-228.

VII. rész:
NEMZETKÖZI TÖREKVÉSEK
A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ELLENI BÜNTETŐJOGI VÉDELEMRE
- AUSZTRIA, SZLOVÁKIA, ROMÁNIA -

A testi sértések különböző formáit bizonyára minden tagállam jogrendszere szankcionálja, emellett pedig egyre több országban önálló bűncselekményi tényállásként jelenik meg a családon belüli erőszak. Rövid visszatekintésként az Európa Tanács tevékenységének meghatározó szerepét említeném, amely vezető emberi jogi szervezetként számos kezdeményezést tudhat magáénak, ideértve az egész Európára kiterjedő kampányt is, amely az erőszak valamennyi formáját elutasítja. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának családon belüli erőszakkal kapcsolatos esetjogába betekintést nyújtó tanulmány⁸³⁶ a „due diligence” kapcsán kiemeli, hogy a kellő gondosság követelménye zsinórmértékül szolgál annak megítélésekor, hogy az állam eleget tett-e a nők elleni erőszak leküzdését célzó kötelezettségének. Az egyes tagállamok nemzeti jelentései, tanulmányai és felmérései feltárták a probléma nagyságát, de különösen azt mutatták be, hogy az erre adott nemzeti válaszok mennyire sokszínűek Európában. A harmonizált jogi normák iránti igény és az átfogó szabályozás szükségessége nyilvánvalóvá vált annak biztosítása érdekében, hogy az áldozatok ugyanolyan szintű védelmet kaphassanak Európa valamennyi tagállamában. Mindezek érvényesülése érdekében 2008 decemberében szakértői ad hoc bizottságot (CAHVIO) hoztak létre, amely kilenc alkalommal tartott tanácskozása eredményeként 2010 decemberében lezárta, véglegesítette az Egyezmény szövegtervezetét, majd a Miniszteri Bizottság elfogadását követően Isztambulban nyitották meg aláírásra 2011. május 11-én; végül Andorra 2014. április 22-én kelt 10. ratifikációját követően 2014. augusztus 1-jén lépett hatályba.⁸³⁷ Pillanatnyilag arról számolhatok be, hogy 11 ország már aláírta az Isztambuli Egyezményt, de még nem ratifikálta (köztük Magyarország és Szlovákia sem),⁸³⁸ 34 ország viszont mindent megtett azért, hogy megerősítse és hatályba is léptesse.⁸³⁹

⁸³⁶ Dallosné Farkas Edina: A családon belüli erőszak az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogában. 2017.10.16. 1. o.

<https://www.mabie.hu/attachments/article/145/A%20csal%20don%20bel%20er%20szak.pdf>

⁸³⁷ Council of Europe: Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background>

⁸³⁸ Örményország, Bulgária, Cseh Köztársaság, Magyarország, Lettország, Liechtenstein, Litvánia, Moldovai Köztársaság, Szlovák Köztársaság, Ukrajna, Egyesült Királyság.

⁸³⁹ Albánia, Andorra, Ausztria, Belgium, Bosznia és Hercegovina, Horvátország, Ciprus, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Grúzia, Németország, Görögország, Izland, Írország, Olaszország, Luxemburg, Málta, Monaco, Montenegró, Hollandia, Észak-Macedónia, Norvégia, Lengyelország, Portugália, Románia, San Marino, Szerbia, Szlovénia, Spanyolország, Svédország, Svájc, Törökország.

Az értekezés készítésének évében a COVID-19 világjárvány az emberek szabad mozgásának korlátozásával járó kényszerű összezártság miatt méginkább előtérbe hozta a családon belüli erőszak témakörét. A pandémia ellenszereként bevezetett karantén speciális helyzetet teremtett: a koronavírus megjelenésének eredményeként a világ lakosságának jó része kijárási tilalom alá került, amely az otthon rekedt áldozatok fokozott veszélyeztettségéhez és a hozzátartozói erőszak felerősödéséhez vezetett; néhol 40-50 %-os emelkedésről számoltak be.⁸⁴⁰ Ha válság van, akkor erőszak is van. A stressz növeli az agresszió kockázatát, ez történik természeti katasztrófák vagy munkanélküliség esetén is, illetve a 2008-as gazdasági válság idején ugyanez a forgatókönyv játszódott le. Amíg az átlagember számára biztonságot nyújtó otthonok falain kívül felszálló ágban van, vagy éppen tetőpontjára hág a járvány, addig a bántalmazottak részére a lakás nem nyújt menedéket, sőt, ez tökéletes vihar annak, aki bántalmazni akarja partnerét és gyermekét. A bántalmazott túlélők már ismerik a társadalmi elszigeteltség szabályait, most pedig a járvány végzi a bántalmazók munkáját - fogalmazznak a szakemberek.⁸⁴¹ Az életmentés érdekében tett erőfeszítések okozta bezártság egy veszélyeztetett csoportot az átlagosnál is veszélyesebb helyzetbe sodort, mert az erőszak fokozódó megjelenése az elszigeteltségnek is tulajdonítható. A segélyvonalak hívásainak, valamint a segítségkérő sms és e-mail üzenetek száma nagymértékben emelkedett, illetve arra is felhívták a figyelmet világszerte, hogy sokan éppen a bántalmazó folyamatos jelenléte miatt nem tudnak még segítséget kérni sem.⁸⁴² Ennélfogva a családon belüli erőszak eseteit nemzetközi viszonylatban vizsgálva a téma talán most aktuálisabb, mint valaha.

A jogösszehasonlító elemzések által megállapítható, hogy az EU tagállamok büntetőjogi beavatkozását illetően valamennyi ország kódexében megjelenik a hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények speciális szankcionálása, azonban ezek jogalkotó általi beépítése különféle módon történt meg. Az egyik lehetőség az egyes bűncselekményekhez kapcsolt minősített eseteken túlmenően a büntető törvénykönyv egészére generálisan kiható rendelkezéssel figyelembe venni a sértettet megalázó bánásmódot, a sértett életkorát,

Council of Europe: Chart of signatures and ratifications of Treaty 210

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>

⁸⁴⁰ Dippold Ádám: Karantén idején világszerte tombol a családon belüli erőszak.

<https://qubit.hu/2020/03/28/karanten-idejen-vilagszerte-tombol-a-csaladon-beluli-eroszak>

⁸⁴¹ Scottie Andrew: Domestic violence victims, stuck at home, are at risk during coronavirus pandemic. 2020.03.27.

<https://edition.cnn.com/2020/03/27/health/domestic-violence-coronavirus-wellness-trnd/index.html>

⁸⁴² The Guardian: Lockdowns around the world bring rise in domestic violence.

<https://www.theguardian.com/society/2020/mar/28/lockdowns-world-rise-domestic-violence>

egészségi állapotát, betegségét vagy kiszolgáltatott helyzetét (például Románia, ahol egyébként mindezek mellett még külön tényállásban is megjelennek a „családtag ellen elkövetett bűncselekmények”); míg a másik esetben a családi viszonyokat csak bizonyos deliktumokhoz kapcsolt minősített eset jeleníti meg a speciális passzív alanyok tekintetében. Mindezek még hangsúlyosabbá tehetők azáltal, hogy önálló bűncselekményként jelenik meg a családon belüli erőszak (például Portugália, Spanyolország, Lengyelország), vagy választhatja a jogalkotó az utóbbi kettő vegyítését is (például Magyarország) - ennél fogva nemcsak meghatározott bűncselekményekhez társít szigorúbb jogkövetkezményeket a hozzátartozója, nevelése, felügyelete, gondozása alatt álló, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmai vagy befolyási viszonyával visszaélés esetére, hanem a családon belüli erőszak külön bűncselekményi szankcionálásáról is gondoskodik.

1. Ausztria

Ausztria 2011 májusában írta alá az Isztambuli Egyezményt, 2013 novemberében megerősítette, majd a legfőbb államhatalmi szerve általi jóváhagyást követően 2014 augusztus 1-jétől nemzeti jogába átültette. Az osztrák szövetségi alkotmánnyal összhangban a tartományokban (Bundesländer) a szövetségi alkotmányjog mellett - egyfajta alárendelt viszonyban - az adott tartomány saját alkotmányjoga is érvényesül, ez azonban értelemszerűen nem ellenkezik a szövetségi alkotmányjoggal; a szövetségi és a tartományi törvények között ugyanakkor főszabály szerint ez a rangsor nem áll fenn.⁸⁴³

2009. június 1. napjától új bűncselekménnyel bővült az Osztrák Büntető Törvénykönyv (Gesamte Rechtsvorschrift StGB, Strafgesetzbuch), ezáltal az ismételten ugyanazon személy ellen elkövetett erőszakos cselekményeket súlyosabb büntetési tétellel rendelik büntetni. Az osztrák StGB nem a házasság és a család elleni, hanem a szabadság elleni bűncselekmények fejezetében tárgyalja az erőszak ezen formáját, továbbá ide építette be a jogalkotó többek között a személyi szabadság megsértését, az emberkereskedelmet, a zaklatást, és a távközlési, illetve számítógépes rendszer segítségével elkövetett folyamatos zaklatást is. Az StGB 107.b. §-a a cselekmények folyamatosságát már a bűncselekmény nevében is hangsúlyozza, „folyamatos erőszak”-nak (Fortgesetzte Gewaltausübung) nevesítve azon magatartásokat, ha az elkövető hosszabb ideje követi el a más személye elleni erőszakot.

⁸⁴³ European Justice: Österreich.
https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-at-maximizeMS-hu.do?member=1

Adott deliktum ezen cselekményeket alapesetben legfeljebb három évig terjedő szabadságvesztéssel bünteti, mely tényállás lényegében a rendszerességre, vagyis a jogsértések ismétlődésére helyezi a hangsúlyt. 2016. január 1-jétől ez a definíció már magában foglalja nemcsak a testi, hanem pszichés bántalmazásokat, e körbe vonva a személyi szabadság és a vagyon elleni sérelmeket is, valamint az adatvédelemmel összefüggő magatartásokat⁸⁴⁴ (pl. hozzáférés, nyilvánosságra hozatal). Minősített esetként rögzíti a törvény - és a magatartáshoz hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetettséget társít - ha a magatartás a sértett viselkedésének átfogó, teljes körű ellenőrzésére, autonóm életének jelentős korlátozására irányul. Egy évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető, aki a cselekményt beteg, szellemi fogyatékossgal élő, kiskorú vagy védekezésre képtelen személy ellen követi el, a (3) bekezdés szerinti cselekményt fájdalomkózzal követi el, illetve további minősített esetként jelenik meg a sértett szexuális önrendelkezésének és integritásának ismétlődő megsértése a fenti erőszak folyamatos alkalmazásának részeként. Amennyiben a magatartás a keletkezett sérülések tekintetében súlyos és tartós következményekkel jár, továbbá ha az erőszakot több mint egy éve gyakorolják, a lehetséges büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, végül pedig ha a bűncselekmény halált okoz, a büntetés tíz évtől húsz évig terjedhet. A magyar szabályozással ellentétben az StGB az egész tényállást szubszidiáriusnak tekinti azáltal, hogy megfogalmazza: az elkövető nem a fenti rendelkezések alapján büntetendő, amennyiben a cselekményt más rendelkezés ennél súlyosabb, szigorúbb büntetéssel fenyegeti. Egyéb bűncselekmények nem zárják ki tehát automatikusan ezen szakasz alkalmazhatóságát, viszont a büntetési tételek összevetésére minden ügyben szükség van.⁸⁴⁵ Az osztrák StGB házasság és család elleni bűncselekményi fejezetében egyebek mellett a többes házasságot vagy bejegyzett élettársi kapcsolatot, a tiltott örökbefogadást, a gyermekrablást, a tartási kötelezettség elmulasztását, az oktatás vagy felügyelet elhanyagolását tárgyalja. A következő fejezetben nyertek elhelyezést a szexuális

⁸⁴⁴ Ministerium Frauen Gesundheit: GREVIO First Country Report Austria, Vienna, 2016. 43. o.
<https://rm.coe.int/16806ee8b2>

⁸⁴⁵ A szubszidiaritással összefüggésben vissza kell utalni arra, hogy a büntetés kiszabása során a bíróságnak mérlegelnie kell a súlyosító és enyhítő körülményeket, valamint figyelembe kell venni a büntetés és a bűncselekmény egyéb várható következményeinek az elkövető jövőbeni életére gyakorolhat hatásait is. Mindenekelőtt azt kell figyelembe venni, hogy az adott bűncselekmény milyen mértékben alapul az elkövető jogilag védett értékeket elutasító hozzáállásán vagy azok iránt közömbös maradt-e, és milyen mértékben tulajdonítható külső körülményeknek vagy motívumoknak, amelyek nyilvánvalóvá tehetik azt a jogilag védett értékkel társult személy számára. A tényálláshoz fűzött kommentár kiemeli, hogy a kétszeres értékelés tilalmára tekintettel a bűncselekménynek a Btk. 107b. §-a szerinti megítélésakor különös figyelmet érdemelnek a súlyosító tényezők, különösen azért, mivel ezen körülményt maga az StGB 107b. §-a már figyelembe vette.
<https://www.jusline.at/gesetzeskommentare/456492181>

bűncselekmények (így például kiskorúak pornográf ábrázolása, hatalmi viszonyal való visszaélés, gyermekprostitúció, vérfertőzés), ahol a nemi erőszak és a szexuális kényszerítés mellett az osztrák jogalkotó külön szabályozza a kiskorúak ez irányú zaklatását a speciális sértetti kör súlyos zaklatásától.

Az StGB 74. §-a szerinti értelmező rendelkezésből kitűnik, hogy a szövetségi törvény a kiskorúak vonatkozásában külön nevesíti a 14. életévüket be nem töltötteket (unmündig), illetve azon személyeket, akik még nem érték el 18. életévüket (minderjährig). Az StGB 206. §-a szerint alapesetben egytől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő azon személy, aki 14 év alatti kiskorúval szexuális kapcsolatot létesít, vagy ennek megfelelő (ezzel egyenértékű) szexuális cselekményt végez. Szintén büntetendő, aki saját vagy harmadik személy nemi vágyának felkeltése vagy kielégítése érdekében kiskorú személyt más személlyel végzendő szexuális együttlétre vagy azzal egyenértékű cselekmény végzésére vagy tűrésére rábír. A minősített eseteket öttől tizenöt, illetve tíztől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegeti az osztrák jogalkotó, ha a cselekmény súlyos testi sérülést vagy a kiskorú terhességét eredményezi, figyelembe veszi a cselekmény huzamosabb időn át tartó jellegét vagy a megalázás különleges módját, legsúlyosabban pedig természetesen azt, ha a bűncselekmény a kiskorú halálát eredményezi.

A GREVIO értékelő országjelentése rámutatott arra, hogy az egyes régiókat illetően éles kontraszt mutatkozik a családon belüli erőszak, illetve az egyéb bűncselekmények áldozatai számára nyújtandó szolgáltatások eloszlása között. Így például, míg a kilenc osztrák tartomány (Bundesland) erőszakvédelmi központjának mindegyike biztosítja az előírt követelményeket, csak ötnek van szakirányú tanácsadási szolgáltatása a szexuális bűncselekmények sértettjei segítésére, de ez természetesen náluk sem függetleníthető ezen szolgáltatások megfelelő és/vagy kellően hosszú távú finanszírozásától.⁸⁴⁶

Ausztriában a családtag sérelmére elkövetett testi, lelki vagy szexuális bűncselekmény, illetve az úgynevezett zaklató követés esetén 1997 óta kérhető távoltartás, azonban kétségtelenül ideiglenes megoldást jelenthet a bántalmazó és a bántalmazott közötti konfliktus feloldására. Tóth Andrea Noémi a magyar és az osztrák jogintézményeket vizsgáló tanulmányában kiemelte, hogy a családon belüli erőszak elleni küzdelem során a magyar jogalkotó mindvégig az osztrák rendszert tekintette mintának, melyet nemcsak a földrajzi közelség, és a jogrend hasonlósága indokolt, hanem az is, hogy a szomszédos

⁸⁴⁶ Council of Europe: GREVIO Baseline Evaluation Report Austria. 2017. 31. o.
<https://rm.coe.int/grevio-report-austria-1st-evaluation/1680759619>

országban ez már több mint húsz éve sikerrel és hatékonyan működik.⁸⁴⁷ Ausztriában a családi konfliktus helyszínére érkező rendőrök speciális (pszichológiai és kommunikációs) felkészítésben részesültek, a távoltartási időszak alatt pedig a rendőrség feladata a családdal foglalkozó szolgálatok felé történő jelzés, valamint a folyamatos kapcsolattartás a női, gyermekvédelmi és férfiak számára elérhető tanácsadó szervezetekkel.⁸⁴⁸ Rosa Logar témában készült összeállítása számos előírást ismertet, és már a bevezetőben kitér arra, hogy az erőszakkal szembeni védelemhez kapcsolódó törvények egyfajta láncolatot képeznek, fokozatosan hozták meg azon intézkedési lehetőségek széles skáláját, amelyekkel biztosítani vélhető az áldozatok fokozottabb védelme. Ausztriában minden ott tartózkodó személy jogosult az erőszakkal szembeni védelemre, származástól és állampolgárságtól függetlenül, ezért az osztrák rendőrség számára az erőszak esetén való sürgősségi beavatkozás kötelező előírás: gondoskodnak a veszélyeztető személy azonnali kiutasításáról annak érdekében, hogy az áldozat az otthonában maradhasson, és elsődlegesen így kaphasson védelmet. A saját lakókörnyezetében való erőszaktól mentes életre mindenkinek joga van, ezért Ausztriában közvetlen rendőri védelem van érvényben,⁸⁴⁹ erre vonatkozó jogintézményük a belépési tilalom. A tulajdoni viszonyoknak Ausztriában sincs jelentősége, így irreleváns, hogy ki az ingatlan tulajdonosa, a lakásból kiutasítható minden olyan személyt, aki veszélyt jelent másokra, így természetesen a tulajdonos is. A rendőrségnek a lakás kulcsait azonnal el kell vennie, azonban a személyes használathoz legszükségesebb tárgyakat az érintett magával viheti. A belépési tilalmat kizárólag a hatóságok szüntethetik meg, ez azonban nagyon ritkán fordul elő. Amennyiben a hatóságok annak lejárta előtt hatályon kívül helyezik a döntést, az áldozatot erről haladéktalanul értesíteniük kell.⁸⁵⁰

Az osztrák jogalkotás a magyar távoltartási törvény (Hktv.) bevezetése kapcsán több vonatkozásban is mintaként szerepelt. Az egyes rendelkezéseinek alkotmányellenességével foglalkozó AB határozatban a magyar Alkotmánybíróság is pozitív példaként említette a fenti osztrák szabályozást, mely megoldás lényegében a Duluth-modell szerint felépített

⁸⁴⁷ Tóth Andrea Noémi: Távoltartás osztrák mintára? Debreceni Jogi Műhely, 2013/3.

http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2013/tavoltartas_osztrak_mintara/#_edn6

⁸⁴⁸ Fellegi Borbála: Büntetőügyi mediáció, fiatalkorúak elkövetése, családon belüli erőszak - Mit kezd mindezen kérdésekkel az osztrák intézményrendszer? Beszámoló a Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület AGIS programján belül megvalósuló bécsi tanulmányútról. 2007. 2. o.

https://www.foresee.hu/uploads/tx_abdownloads/files/AGIS_Becs_beszamolo_2-1.pdf

⁸⁴⁹ Sicherheitspolizeigesetz (SPG) 38A §

⁸⁵⁰ Rosa Logar: Védelem és segítség erőszak áldozatainak. Törvények az erőszakkal szembeni védelemről Ausztriában. Wiener Interventionstelle gegen Gewalt in der Familie, Wien, 2017.

https://www.interventionsstelle-wien.at/download/?id=gewaltschutzfolder_ung.pdf

megelőzési rendszeren alapul, abban a civil szervezetek, a rendőrség, a családjogi bíróság és a büntető igazságszolgáltatás egyaránt szerephez jutnak.⁸⁵¹

Éles különbségnek ítélem, hogy az osztrák törvény veszélyeztető és veszélyeztetett fogalmat használ, míg a magyar Hktv. bántalmazót és bántalmazottat definiál. A büntetőjogi értelemben vett veszély a sérelem bekövetkezésének csupán a lehetőségét jelenti,⁸⁵² míg bántalmazó-bántalmazott viszonyrendszerében - a szóhasználatból eredően - ez már megtörtént cselekvésen alapul, tehát nemcsak egy jövőre vetített feltételezést sugall. Úgyszintén kiemelésre méltó, hogy Ausztriában ingyenes tanácsadás és támogatás történik az intervenciók (Interventionsstellen) és a védelmi központokban (Gewaltschutzzentren). Belépési tilalom elrendelése esetén a területileg illetékes szervek veszik fel a kapcsolatot a sértettel (és nem fordítva) amiatt, hogy felkínálják számára az ingyenes tanácsadás és támogatás lehetőségét, amely rendkívül méltányos megoldásnak tekinthető. Birgit Appelt - Angelika Höllriegl - Rosa Logar szerzőhármassal rendkívül átfogó tanulmányában számos aspektusból megismerhetjük a jelenséget,⁸⁵³ de külön is kiemelném azt a tényt, hogy a szakemberek a gyermekeket „elfeledett áldozatoknak” nevezik. Széles körű kutatások eredményeként azt találták, hogy minél súlyosabban bántalmazzák a nőt, annál erősebb lesz mindez a gyermek irányába is, tehát ez legyen a gyermekbántalmazás mutatója, mert ha egy kiskorú édesanyját bántalmazzák, a gyermek veszélyeztetése közvetlen.⁸⁵⁴

2020-ban Ausztria - immáron harmadjára⁸⁵⁵ - lépett szintet az erőszak elleni védelem területén, hiszen olyan törvényt fogadtak el (Gewaltschutzgesetz), amely számos jogterületen módosította vagy egészítette ki a már meglévő és hatályos jogszabályokat; nem kevesebb, mint 25 törvényt érintve. Mivel ezek különböző jogterület és ágazati szabály komponenseiből tevődnek össze, az osztrák jogirodalom indokoltan használja erre az erőszak-ellenes áldozatvédelmi csomag elnevezést („Gewaltschutzpaket”).⁸⁵⁶

⁸⁵¹ 53/2009. (V.6.) AB határozat.

⁸⁵² 1/2015. büntető elvi határozat.

⁸⁵³ Kockázati tényezők, elkövetői stratégiák, az erőszak típusai és azok hatásai, a segítségkérés folyamata, statisztikák, nemzetközi jogi megközelítés stb.

⁸⁵⁴ Birgit Appelt - Angelika Höllriegl - Rosa Logar: Gewalt gegen Frauen und ihre Kinder.

Kinder, die vergessenen Opfer - über den Zusammenhang von Frauenmisshandlung und Kindesmisshandlung. 414. o. <https://www.bmfj.gv.at/dam/jcr:0c9257fe-ebc7-42da-a4dc-6e66bd8110f4/gewaltberich>

⁸⁵⁵ 1996-ban fogadták el 1997. május 1-jei hatályba lépéssel az osztrák családon belüli erőszak elleni védelemről szóló törvényt, majd 2009. június 1-jével a 2. erőszak-ellenes törvénnyel tovább erősítették az áldozatok védelmét.

⁸⁵⁶ Csemáné Váradiné Erika - De Negri Laura: Az áldozatvédelem új irányai Ausztriában. Az új osztrák erőszak-ellenes törvénycsomag tanulságai. Miskolci Jogi Szemle 15. évf. 2020/1. 225-226. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/12312/17_varadierika_t%C3%B6rdelt.pdf

Csemáné Váradi Erika és De Negri Laura figyelemreméltó tanulmányukban részletesen elemzik az új szabályozás okát és annak kitüntetett pontjait, melynek kapcsán leszögezik: „A 3. törvény elsődleges célja a zéró-tolerancia biztosítása, elsősorban a nőkkel és a gyermekekkel szembeni - tipikusan családon belüli - erőszak esetén.”⁸⁵⁷ Munkájukból számos részletkérdést ismerhetünk meg az osztrák jogalkalmazás és a kriminológiai jellemzők terén is (jogszabály-előkészítés, kutatási eredmények Ausztria vonatkozásában és nemzetközi kitekintéssel is, sértetti aktivitás/feljelentési hajlandóság stb.). A jogalkalmazók és egyéb szervezetek visszajelzései manifesztálódtak tehát a jogalkotás oltárán, hiszen az új előírások alapján szigorodtak az erőszakos bűncselekményekért kiszabható büntetések (de kibővült a kódexben a súlyosító körülménynek számító esetek köre is), a duplájára növekedett a szexuális erőszak elkövetéséért kiszabható minimális büntetési tétel, a veszélyeztetett személyek gyorsabban léphetnek kapcsolatba a hatóságokkal. A szerzők kiemelték, hogy „a törvény meghozatalával megteremtették annak lehetőségét, hogy a súlyos erőszak áldozatai új életet kezdhessenek”,⁸⁵⁸ emellett az egészségügyben dolgozóknak minden olyan esetben bejelentési kötelezettségük van, amikor a páciensen bántalmazás nyomait észlelik és azok feltehetően erőszak elkövetéséből származnak.⁸⁵⁹

Ausztria vonatkozásában végül érdemes szemügyre venni, milyen álláspontot képvisel a Bécsi Intervenciók Központ a családon belüli erőszak tekintetében. A hivatal rögzítette, hogy az erőszak sokféle formában fordul elő az egyes kapcsolatokban, mely korosztálytól, életkortól és kultúrától függ; s amelyet a hatalom gyakorlásának, a hatalommal való visszaélésnek kell értelmezni. A hivatal rávilágít arra a sokáig elhanyagolt tényre, miszerint az anya ellen elkövetett, általa átélt erőszak akkor is veszélyezteti a gyermekeket, ha „csak” tanúi az erőszakos cselekedeteknek.⁸⁶⁰ Hivatalos álláspontjukat nemzetközi tanulmányokkal támasztják alá, melyek alapján az anyákkal való rossz bánásmód szorosan összefügg a gyermekek sorsával, mert a kiskorúak nemcsak meglévő kapcsolatokban, hanem az elszakadás alatt és után is áldozataivá válnak a történeteknek.⁸⁶¹ Az összehangolt munka elmaradhatatlan voltára utal az 1993-ban alapított osztrák hálózat is, amely egyetlen platformként fogja össze a tanácsadó intézmények együttműködését; célja az erőszak

⁸⁵⁷ Uo. 227. o.

⁸⁵⁸ Uo. 226. o.

⁸⁵⁹ Uo. 226. o.

⁸⁶⁰ Wiener Interventionsstelle: Gegen Gewalt in der Familie. Gewalt gegen Frauen und Kinder. <https://www.interventionsstelle-wien.at/gewalt-gegen-frauen-und-kinder>

⁸⁶¹ Wiener Interventionsstelle: Gegen Gewalt in der Familie. Kinder als Opfer von Gewalt. <https://www.interventionsstelle-wien.at/kinder-als-opfer-von-gewalt>

csökkentése, az észlelési arány növelése, a beavatkozás hatékonysága, illetve a jogtudatosság növelése. Ausztriában felismerték, hogy kizárólag a különféle területek összehangolása teszi lehetővé az erőszak megelőzésére irányuló koncepciók és konstruktív modellek kidolgozását,⁸⁶² tematikus területei közé tartozik a gyermekek és a nők elleni erőszak mellett a fiatalok elleni/közötti, az idősek, illetve a férfiak elleni családon belüli erőszak is.⁸⁶³ Példaértékűnek tekinthető a 2012. január 1. napján hatályba lépett szövetségi gyermekvédelmi törvény is (BKISchG), mert egy kifejezetten aktív tevékenységre kötelez, és amelyben a megelőzés és a beavatkozás két pillérré épül: erősíti az összes szereplőt (szülő, gyermekorvos, szülésznő, ifjúsági hivatal, családjogi bíróság stb.), illetve tevőleges védelmet is jelent egyben. Jogszabályban garantálják a korai segítséget, a megbízható gyermekvédelmi hálózatokat, nagyobb cselekvési és jogbiztonságot nyertek a gyermekvédelemben részt vevők (hidat építettek az ifjúsági jóléti hivatalok és az ügynevezett szakmai titoktartók között), megerősítették a gyermekek és a fiatalok cselekvési jogát, illetve kötelezően előírták a folyamatos minőségfejlesztést.⁸⁶⁴

2. Szlovákia

Szlovákia 2011 májusában aláírta ugyan az Isztambuli Egyezményt, de ezt azóta megerősítés és ratifikáció még nem követte. Mindezek ellenére látható, hogy a jelenséget önálló bűncselekményi tényállásban szabályozzák és nem csekély mértékben szankcionálják is, ekként büntető anyagi jogi szempontból a kötelezettségeknek enélkül is eleget tettek. A jogszabályi hierarchia Szlovákiában is azon tulajdonságra utal, amely szerint a magasabban elhelyezkedő rendelkezés az alacsonyabb szintű normát alárendeli, így a magasabb szintű értelemszerűen hatálytalaníthatja azt. Szlovákiában az elsődleges jogszabályok mindig törvények, az alkotmányos törvények pedig mindig elsődlegesek.⁸⁶⁵

⁸⁶² Bundeskanzleramt: Plattform gegen die Gewalt in der Familie.

<https://www.bmfj.gv.at/familie/gewalt/plattform-gegen-Gewalt-in-Familie.html>

⁸⁶³ Bundesministerium für Arbeit, Familie und Jugend: Plattform gegen die Gewalt.

<https://www.gewaltinfo.at/plattform/>

⁸⁶⁴ Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend: Gesetz zur Stärkung eines aktiven Schutzes von Kindern und Jugendlichen (Bundeskinderschutzgesetz).

<https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/aktuelles/alle-meldungen/gesetz-zur-staerkung-eines-aktiven-schutzes-von-kindern-und-jugendlichen--bundeskinderschutzgesetz->

[/78126%3Fview%3DDEFAULT&usg=ALkJrhhAaVoaPTkRWh59EuugME_wNHBQKQ](https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/aktuelles/alle-meldungen/gesetz-zur-staerkung-eines-aktiven-schutzes-von-kindern-und-jugendlichen--bundeskinderschutzgesetz-/78126%3Fview%3DDEFAULT&usg=ALkJrhhAaVoaPTkRWh59EuugME_wNHBQKQ)

⁸⁶⁵ European Justice: Szlovákia. https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-sk-hu.do?member=1

Szlovákiában - hasonlóan Magyarországhoz - sui generis bűncselekményi tényállásban nyert elhelyezést a családi erőszak, érdekes módon elnevezésében is ugyanaz, de a szabályozás tartalmában eltérő. A szlovák Büntető Törvénykönyv (Trestny Zákon Tt. 300/2005) a 208. §-ban szerepelteti a kapcsolati erőszak bűncselekményi tényállását, mely hazánkhoz hasonlóan a család elleni és a gyermekek érdekét sértő bűncselekmények fejezetében⁸⁶⁶ nyert elhelyezést, azonban a 2019. augusztus 1. napjától hatályos új szlovák büntető törvénykönyv a hazaihoz viszonyítva jóval szigorúbbnak tekinthető a kérdésben.

A kapcsolati erőszak elnevezésű bűncselekményi tényállás alapján aki hozzátartozója, illetve gondozása és nevelése alatt álló személy sérelmére fizikai és pszichikai bántalmazást követ el azáltal, hogy

- a) veréssel, rugdalással, ütlegeléssel, különböző sebek és égési sérülések okozásával, megalázó és megvető magatartás tanúsításával, folyamatos követéssel, fenyegetéssel, félelem és stressz okozásával, erőszakos elszigeteléssel, érzelmi zsarolással vagy egyéb magatartás tanúsításával veszélyezteti annak fizikai és pszichikai épségét és egészségét, illetve korlátozza biztonságát,
- b) indokolatlanul elvonja az ételmezt, a pihenést és az alvást, illetve a szükséges gondoskodást, a ruházatot, a tisztálkodás lehetőségét, az egészségügyi gondoskodást, a lakhatáshoz, a művelődéshez és a neveléshez fűződő jogát,
- c) koldulásra vagy korához, illetve egészségi állapotához képest aránytalan fizikai vagy pszichikai megterheléssel, illetve az egészségromlás veszélyével járó tevékenység folyamatos végzésére kényszeríti,
- d) egészségromlás okozására alkalmas anyagok hatásának teszi ki, vagy
- e) indokolatlanul a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyona tartozó anyagi javakat von el, három évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Ez a büntetés érvényes arra is, aki a fentiekben foglalt cselekményhez hasonló cselekményt valósít meg, jóllehet hasonló cselekmény miatt az eltelt tizenkét hónap során büntetve volt. Minősített esetként határozza meg törvény, ha a fent írt cselekményt súlyos egészségkárosodást vagy halált okozva, különös indítékból, az eltelt huszonnégy hónap során ilyen cselekmény miatt elítélt vagy ilyen cselekmény miatt büntetését letöltött

⁸⁶⁶ Szlovák Btk. Harmadik Fejezet. A család elleni és a gyermekek érdekét sértő bűncselekmények. 204-211. §ok: kettős házasság, kiskorú felügyeletének elhanyagolása, kiskorú veszélyeztetése, tartási kötelezettség elmulasztása, kapcsolati erőszak, kiskorú elhelyezésének megváltoztatása, kiskorú erkölcsi fejlődésének veszélyeztetése.

visszaesőként vagy súlyosabban minősülő módon,⁸⁶⁷ illetve több személy sérelmére elkövetett súlyos egészségkárosítást vagy halált okozva követik el.⁸⁶⁸

A büntetőjogi kódex rendelkezéséből látható, hogy Ausztriával és Magyarországgal ellentétben a bűncselekményi szabályozáshoz - vagy annak egy részéhez - nem kapcsolódik szubszidiaritás, a szlovák jogalkotó tehát nem teremtett a bűncselekmény számára alternativitást, vagy alsóbb rendű, kiegészítő jelleget, így a tényállási elemek megvalósulása esetén nem kell vizsgálni egyéb más bűncselekmények megvalósulását sem.

A szlovák Btk. az emberi méltóság elleni bűncselekmények között tárgyalja a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények körébe tartozó magatartásokat, így a szexuális erőszakot, kényszerítést és visszaélést, melyek vonatkozásában a szexuális erőszaknál és a kényszerítésnél utal a bűncselekmény passzív alanyaként „védett személy”-re, kifejezett sérteti életkor megjelölése a szexuális visszaélés tényállásában jelenik meg. Számos helyen tartalmazza a törvény minősített esetként a „védett személy” sérelmére történő elkövetést, melynek tartalmát a 139. §-ban definiálja, ugyanakkor erre a fokozott védelemre nem kerülhet sor, ha a bűncselekmény elkövetésére nem a védett személy pozíciójával, állapotával vagy korával összefüggésben került sor. A családon belüli erőszak kapcsán rögzítendő, hogy Szlovákiában törvény értelmében védett személynek minősül egyebek mellett a gyermek, a várandós nő, a hozzátartozó, a rászoruló, az időskorú és a betegségben szenvedő fél is.

A szexuális erőszak alapesetben öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a felső szomszédos országban, és az követi el, aki erőszakkal, illetve az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel nőt közösülésre kényszerít, vagy védekezésre képtelen állapotát szexuális cselekményre használja fel. A szexuális erőszak súlyosabb esetekben héttől tizenöt évig,⁸⁶⁹ tizenötötől húsz évig,⁸⁷⁰ illetve húsztól akár huszonöt évig⁸⁷¹ terjedhet. Szexuális kényszerítés miatt kell felelnie annak, aki erőszakkal, illetve közvetlen fenyegetéssel más orális vagy anális érintkezésre, vagy egyéb szexuális praktikára kényszerít, valamint védekezésre képtelen állapotát ilyen cselekményre használja fel,⁸⁷² míg a minősített esetekben a szexuális erőszaknál megjelölt büntetési tételkeretek és elkövetési módok köszönnek vissza. A szlovák jogalkotó a hazainál magasabb életkorban húzta meg a

⁸⁶⁷ 7 évtől 15 évig terjedő szabadságvesztés.

⁸⁶⁸ 15 évtől 25 évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés.

⁸⁶⁹ Súlyosabban minősülő módon, védett személy sérelmére, különös indítékból, fogvatartott vagy szabadságvesztés büntetését töltő nő sérelmére.

⁸⁷⁰ Súlyos egészségkárosodást okozva.

⁸⁷¹ Halált okozva vagy válsághelyzetben.

⁸⁷² 5 évtől 10 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

szexuális visszaélés határát azzal, hogy azon személyt bünteti, aki tizenötödik életévét be nem töltött személlyel közösül, vagy aki ilyen személy sérelmére egyéb módon szexuális visszaélést követ el.⁸⁷³ A bűncselekmény minősített eseteként héttől tizenkét évig,⁸⁷⁴ tizenkét évtől tizenöt évig,⁸⁷⁵ illetőleg tizenötötől húsz évig⁸⁷⁶ terjedő szabadságvesztéssel büntetendőséget rögzített a jogalkotó.

Szlovákiában kiemelt figyelem övezi a családon belüli erőszak gyermekáldozatait, ezért többek között oktatási segédanyagban rögzítették a pedagógusok számára, hogy kötelesek olyan feltételeket teremteni, amelyek biztosítják a gyermekek fejlődését, biztonságát, egészségük védelmét, illetve megelőzik a szocio-patológiai jelenségek kialakulását. Bűnmegelőzési és áldozatvédelmi szempontból igen lényegesnek ítélem azon kijelentés rögzítését, miszerint az intézményeknek aktív módon, konkrétan, kézzel foghatóan kell tenniük a gyermek védelme érdekében, kötelesek folyamatosan figyelemmel kísérni a viselkedését, annak változásait, egészséges személyiségfejlődésének veszélyeztetése esetén pedig problémái megoldásához azonnali védelmet kap az iskola vezetésének bevonásával. Úgyszintén követendő példaként tartható számon a gyermekjogokról szóló információkhoz való hozzáférés biztosítása, ami különösen a gyermekek elleni erőszakot, és a megelőzés, a segítség lehetséges formáit juttatja el ezen korosztályhoz.⁸⁷⁷ Szlovákiában és Ausztriában is tevékenykedik a közigazgatási struktúra tekintetében specialitásnak számító, és először 1981-ben Norvégiában megjelent gyermekjogi ombudsman, elnevezése a skandináv eredetű „ombud” (nagykövet, képviselő, hírnök) szóból származik.⁸⁷⁸ Szlovákia mindegyik megyéjében található több olyan szervezet, akik speciálisan a bántalmazottak részére nyújtanak segítséget, legtöbbjük krízisközpontot is működtet, ahol szabad szobát, ingyenes jogi és/vagy pszichológiai tanácsadást kaphatnak az otthonról elmenekülni kénytelenek, továbbá a telefonos segélyvonal némelyike éjjel-nappal a sértettek rendelkezésére áll.⁸⁷⁹

⁸⁷³ 3 évtől 10 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁸⁷⁴ Súlyosabban minősülő módon, védett személy sérelmére, vagy különös indítékból.

⁸⁷⁵ Súlyos egészségkárosodást okozva.

⁸⁷⁶ Halált okozva, vagy válsághelyzetben.

⁸⁷⁷ Barbora Burajová - Sára Činčurová: A nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak. Oktatási segédanyag pedagógusok és oktatásügyben dolgozó szakemberek számára. Bratislava / Pozsony. 2016. 37. o. <https://www.gender.gov.sk/zastavmenasilie/files/2016/02/A-nok-elleni-eroszak-es-a-csaladon-beluli-eroszak-.pdf>

⁸⁷⁸ Környei Ágnes: Skandinávia mint „normatív éllovas” a gyermekjogok terén. Külügyi Szemle 2009/4. 55-56. o. https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2009_04_Skandinavia_mint_normate.pdf

⁸⁷⁹ Lengyel Diana: Erőszak a családban. Hova forduljunk? Körkép. SK. 2015.03.26.

<http://www.korkep.sk/cikkek/mindennapjaink/2015/03/26/eroszak-a-csaladban-hova-forduljunk>

3. Románia

Románia 2014 júniusában aláírta, 2016 májusában megerősítette, majd ugyanezen év szeptember 1-jén ratifikálta az Európa Tanács Isztambuli Egyezményét a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról. A nemzeti jogba történő átültetéssel Románia elkötelezte magát a vonatkozó törvények módosítása és a családi erőszak elleni védelem mellett, egyúttal vállalta, hogy biztosítja a szükséges anyagi fedezetet a nők és a gyermekek bármilyen erőszak elleni védelméért. Az egyezmény ratifikálásával Románia elismerte azt is, hogy a nők elleni erőszak az emberi jogok durva megsértését, a diszkrimináció egyik formáját jelenti, és vállalta, hogy megteszi az összes törvényes intézkedést a nők fizikai, verbális, lelki vagy szexuális erőszaka, zaklatása ellen.

Romániában a Büntető törvénykönyvről szóló 2009. évi 286. törvény (új román Btk.) 2014. február 1. napján lépett hatályba. Az ezredfordulót követően a romániai büntetőjogászok többségét és a román jogalkotót egyaránt élénken foglalkoztatta egy új, nyugati szellemiségű Btk. elfogadása. Ennek legfőbb oka abban rejlett, hogy az államszocialista diktatúra idején elfogadott 1968-as Btk. egy szovjet ihletésű szabályozás volt, amely alapvetően az 1936-os II. Károly Btk. rendelkezéseit kívánta az államszocialista rendszer értékeihez és követelményeihez igazítani.⁸⁸⁰ Takács Imre - eltekintve a bírálható tételektől - „*nagyigényű jogi alkotás*”-nak minősítette Románia Alkotmányát, s azt írta róla már huszonöt évvel ezelőtt, hogy jól szolgálja a demokratikus átalakítás ügyét.⁸⁸¹ A hatályos román alkotmány a külön garantálja az élethez, a fizikai és pszichikai integritáshoz való jogot,⁸⁸² a személyi szabadságot,⁸⁸³ a védelemhez való jogot,⁸⁸⁴ tiszteletben tartják és oltalmazzák az intim, a

⁸⁸⁰ Kádár Hunor: A román Büntető Törvénykönyv magyar fordításáról. Sapientia EMTE Jogtudományi Intézet, Kolozsvár 2017.11.30. <https://www.nyugat.ro/?p=756>

A fordítás szerzői két fő célkitűzést tartottak szem előtt. Az első célkitűzés a magyar nyelvű jogi oktatás tradíciójának felelevenítése volt. Azáltal, hogy a magyar anyanyelvű, Erdélyben élő joghallgatók magyar nyelven is elolvashatják a román Btk. rendelkezéseit, egyértelműen fokozódik - az egyébként román nyelven folyó - büntetőjogi oktatás hatékonysága. A második célkitűzés az anyaországban tevékenykedő jogászok vagy az ott tanuló joghallgatók számára hivatott olyan magyar nyelvű anyagot létrehozni, amelyet felhasználhatnak kutatásaik során. Minden komoly büntetőjogi munka (szakcikk, doktori értekezés, tankönyv, stb.) jelentős figyelmet fordít a nemzetközi kitekintésre, a szomszédos országok büntetőjogi rendelkezéseinek tanulmányozására bizonyos jogi intézmények összehasonlítása céljából és annak érdekében, hogy az illető országok büntetőjogi szabályozásának pozitív tapasztalatait majd tudományos téren hasznosítani lehessen.

⁸⁸¹ Takács Imre: Gondolatok Románia Alkotmányáról. Magyar Kisebbség. 1 évf. 1. szám 1995.

<https://epa.oszk.hu/02100/02169/00001/m950117.html>

⁸⁸² 22. Cikk.

⁸⁸³ 23. Cikk.

⁸⁸⁴ 24. Cikk.

családi és magánéletet,⁸⁸⁵ de egyéb fontos rendelkezés mellett az állandó lakhely sérthetlenségét⁸⁸⁶ is azzal, hogy senki sem hatolhat be vagy tartózkodhat valamely személy állandó lakhelyén vagy lakásában ennek engedélye nélkül, ami pontosan tudjuk hányszor megtörténik családon belüli erőszak esetén⁸⁸⁷ (ld. a bántalmazott kizárólagos tulajdonú ingatlanába bejelentkezett bántalmazó eltávolításának nehézségeit).

Egy viszonylag friss Eurobarométer közvélemény-kutatás⁸⁸⁸ alapján az EU-tagállamok polgárai közül Magyarország és Románia a leginkább hajlamos arra, hogy a bántalmazást vagy a nemi erőszak megtörténtét az áldozat számlájára írja. A romániai megkérdezettek 36 %-a úgy gondolja, a családon belüli erőszak nagyon gyakori, további 48 % szerint pedig eléggé gyakori, ugyanakkor a férfiak elleni családon belüli erőszak 73 % szerint egyáltalán nem, vagy csak kevéssé elterjedt. A romániai válaszadók 24 %-a ismer a családi és baráti környezetében olyan személyt, aki családon belüli erőszak áldozata (ez megegyezik az EU-s átlagértékkel), 29 % a közvetlen lakókörnyezetében tud bántalmazott személyről, sőt 10 %-nak van tudomása olyan áldozatról, akivel az iskolában/egyetemen együtt járt. Ennek ellenére csupán 10 %-uk beszélt a rendőrséggel az ügyről, ez az arány EU-átlagban is csupán 12 %. Riasztóan alacsony, csupán 22 % azoknak a száma Romániában, akik ismernek bántalmazottakat támogató intézményeket, szolgáltatásokat, szemben az EU-átlag 74 %-kal. Még szembetűnőbb a különbség annál a kérdésnél, hogy mennyire tekintik “magánügynek” a családon belüli erőszakot: míg az EU-ban mindössze 15 % véli úgy, hogy ezt a családban kell megoldani, Romániában a válaszadók több mint 30 %-a gondolja ezt.⁸⁸⁹

Ezeket az adatokat áttekintve talán nem meglepő, hogy ilyen markánsan és folyamatosan jelen vannak a módosító javaslatok, és az érintettek mielőbb a már ratifikált Isztambuli Egyezmény konkrét és valóságos büntetőjogba ültetését követelték. Az volna a prevenció legfontosabb része, hogy már iskoláskorban megtanítsák az erőszak különböző formáit, és hogy ezek ellen hogyan védhetik meg magukat, hová fordulhatnak. Ami viszont feltétlen prioritást jelent: már gyermekkorban tudatosítani kell, hogy a szeretetnek nem része az, hogy

⁸⁸⁵ 26. Cikk.

⁸⁸⁶ 27. Cikk.

⁸⁸⁷ Románia Alkotmánya. Forum Iuris Egyesület, Kolozsvár, 2016. A joganyag rendelkezésre bocsátásáért köszönetet szeretnék mondani Szabó Andrásnak, a PTE ÁJDI PhD hallgatójának.

⁸⁸⁸ European Commission: Special Eurobarometer 449. Gender-based violence. Report. 2016.

<https://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2115>

⁸⁸⁹ B.D.T. (szerk.) Románia az első az EU-ban - a hímsovinizmus terén legalábbis. 2016.11.25.

<http://itthon.transindex.ro/?cikk=26326>

néha kikapnak vagy szexuálisan molesztálják őket, ha pedig ilyen történik, azt haladéktalanul jelezniük kell - mondta el gondolatait egy romániai jogalkalmazó.⁸⁹⁰

A román Btk.⁸⁹¹ különös részének III. fejezetében tárgyalja a családtag ellen elkövetett bűncselekményeket.⁸⁹² A 199. cikk viseli a családon belüli erőszak címet, mely szerint: ha az emberölés, a minősített emberölés, az ütlegetés vagy más erőszakos cselekmény, a testi sértés, valamint a halált okozó ütlegetés vagy bántalmazás cselekményeket családtag ellen követik el, a jogszabályban előírt speciális maximum egynegyeddel emelkedik. Az ütlegetés vagy más erőszakos cselekmény és a gondatlanságból elkövetett testi sértés elnevezésű deliktumok esetén hivatalból is emelhető vád. A felek kibékülése kizárja a büntetőjogi felelősséget, azonban az ennek eltörlésére vonatkozó módosító indítványt a közelmúltban benyújtották. Ugyanezen fejezet 200. Cikke az újszülött sérelmére elkövetett, anya általi emberölésről vagy bántalmazásról rendelkezik. A lelki zavarban szenvedő anya, aki az emberölést az újszülött gyermek sérelmére közvetlenül a szülés után vagy az attól számított 24 órán belül követte el, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ha a lelki zavarban szenvedő anya ütlegetést vagy más erőszakos cselekményt, a testi sértést vagy a halált okozó ütlegetést vagy bántalmazást az újszülött gyermek sérelmére közvetlenül a szülés után vagy az attól számított 24 órán belül követte el, a büntetés speciális határai egy hónap, illetve három év.

A nemi élet szabadsága és integritása elleni bűncselekmények körében az erőszakos nemi közösülést, a szexuális agressziót, a kiskorúval végzett szexuális cselekményt, a kiskorú szexuális megrontását, a kiskorúak szexuális célokra történő toborzását és a szexuális zaklatást bünteti a román Btk. (218-223. cikk). Az erőszakos nemi közösülést az követi el, aki kényszerítést alkalmazva vagy a sértettet védekezésre, illetve akaratnyilvánításra képtelen állapotba helyezve, vagy ezt az állapotot kihasználva mással szexuális kapcsolatot létesít, orális vagy anális szexuális cselekményt végez.⁸⁹³

Ugyanezen büntetéssel büntetendő a fenti feltételek mellett elkövetett bármely más hüvelyi vagy anális behatolási cselekmény. Minősített esetként szabályozza a román jogalkotó, ha a sértett az elkövető gondozása, oltalma, nevelése, felügyelete vagy gyógykezelése alatt áll,

⁸⁹⁰ Kutatási interjú (saját): B. Daniel.

⁸⁹¹ A román Btk. elemzését Kádár Hunor: Román Büntető Törvénykönyv. Fordították: Mohácsék Magdolna - Bogdán Andrea - Kádár Hunor - Fábíán Gyula. Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2017. c. kiadványa alapján végeztem el. A joganyag rendelkezésre bocsátásáért köszönetet szeretnék mondani Szabó Andrásnak, a PTE ÁJDI PhD hallgatójának.

⁸⁹² Ld. bővebben Kádár Hunor: Román Büntetőjog. Különös rész. A személy és a vagyon elleni bűncselekmények. 2. kiadás. Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2017. 41-43. o.

⁸⁹³ 3-10 évig terjedő szabadságvesztéssel és bizonyos jogok gyakorlásától való eltiltással büntetendő.

egyenesági rokona vagy testvére, továbbá kiskorú sérelmére, pornográf anyag előállítására céljából, testi sértést okozva, illetve társtetteségben követik el;⁸⁹⁴ továbbá ha az erőszakos nemi közösülés a sértett halálát okozza,⁸⁹⁵ emellett az elkövetésre irányuló kísérlet is büntetendő.⁸⁹⁶

Aki kényszerítést alkalmazva vagy az áldozatot védekezésre, illetve akaratnyilvánításra képtelen állapotba helyezve, vagy ezt az állapotot kihasználva mással a fentiekben foglaltaktól eltérő szexuális természetű cselekményt végez, a szexuális agresszió bűncselekményét követi el,⁸⁹⁷ a minősített esetek pedig teljesen megegyeznek az erőszakos nemi közösülésnél szabályozottakkal három évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetés mellett, és a kísérlet úgyszintén büntetendő.

A szexuális cselekmény végzése kiskorúval bűncselekményt az követi el Romániában, aki 13 és 15 év közötti kiskorúval szexuális kapcsolatot létesít, orális vagy anális szexuális cselekményt, illetve bármely más hüvelyi vagy anális behatolási cselekményt végez.⁸⁹⁸ Ha ezt a bűncselekményt egy 13. életévét be nem töltött kiskorú sérelmére követik el, a büntetés két évtől hét évig terjedő szabadságvesztés és bizonyos jogok gyakorlásától való eltiltás, ha pedig a bűncselekményt 15 és 18 év közötti kiskorú sérelmére felnőtt követi el, a szankció az előzőekkel megegyező lesz amennyiben: a kiskorú a felnőtt családtagja, a kiskorú az elkövető gondozása, oltalma, nevelése, felügyelete vagy gyógykezelése alatt áll, illetve ha az elkövető visszaélt a kiskorúval szembeni bizalmi vagy hatalmi pozíciójával vagy a kiskorú testi vagy szellemi fogyatékosságából vagy függőségi állapotából adódó rendkívül sebezhető helyzetét kihasználva, a kiskorú életét veszélyeztetve vagy pornográf anyag előállítására céljából követik el. További minősített eseteket szankcionál a Btk. három évtől tíz évig terjedő büntetéssel, illetve a kísérletet is büntetni rendeli, ugyanezt a kiskorúak szexuális célokra történő toborzásánál és a szexuális zaklatásnál nem illesztették be.

Végül a kiskorúak szexuális megrontása bűncselekménynél jelenik meg a családi kötelekek figyelembe vétele, így aki a 13. életévét be nem töltött kiskorúval az előzőekben foglaltaktól eltérő szexuális természetű cselekményt végez, illetve rábírja erre vagy ennek eltérésére a kiskorút vagy egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ez az alapeset ugrik fel minősített esetekben két évtől hét évig terjedő szabadságvesztésre és bizonyos jogok gyakorlásától való eltiltásra, ha a kiskorú egyenesági rokon vagy testvér, a kiskorú az

⁸⁹⁴ 5-12 évig terjedő szabadságvesztéssel és bizonyos jogok gyakorlásától való eltiltással büntetendő.

⁸⁹⁵ 7-8 évig terjedő szabadságvesztés.

⁸⁹⁶ Román Btk. 218. cikk (1)-(6) bekezdések.

⁸⁹⁷ 2-7 évig terjedő szabadságvesztéssel és bizonyos jogok gyakorlásától való eltiltással büntetendő.

⁸⁹⁸ 1-5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

elkövető gondozása, oltalma, nevelése, felügyelete vagy gyógykezelése alatt áll, úgyszintén ha pornográf anyagok előállítása céljából vagy a kiskorú életét veszélyeztetve követik el. Rendkívül fontos szabálynak tartom, hogy az a felnőtt, aki a 13. életévét be nem töltött kiskorút rábírja, hogy exhibicionista jellegű cselekmények elkövetésénél, illetve olyan előadásokon vagy bemutatókon legyen jelen, amelyek keretében belül bármilyen természetű szexuális cselekményt végeznek, valamint aki pornográf anyagokat bocsát a kiskorú rendelkezésére úgyszintén elköveti ezt a bűncselekményt, és ámbár csekélyebben⁸⁹⁹ vagy pénzbüntetéssel büntetendő, mégis beépítette ezt a számtalanszor előforduló cselekményt a román jogalkotó.

Romániában főbüntetések,⁹⁰⁰ mellékbüntetések⁹⁰¹ és kiegészítő büntetések⁹⁰² is vannak. A fejezetben is többször említett „bizonyos jogok gyakorlásától való eltiltás” kiegészítő büntetés egy évtől öt évig terjedő időtartamra számtalan formában ölthet testet, így például a közhatóságokba vagy köztisztviselőkbe való választhatóság joga, az ország területének elhagyási joga vagy meghatározott helységekből tartózkodás joga, továbbá a szülői jogok tekintetében, valamint a sértettel és annak családtagjával való kapcsolattartást és megközelítést is tilthatja.⁹⁰³

Összegzés

A család- és a gyermekvédelem nemcsak hazai kontextusban, hanem nemzetközi viszonylatban is számos oldalról körülbástyázott, mely védelmi rendszer fokozatosan épült ki elsődlegesen az ENSZ és az Európa Tanács jóvoltából. Mérföldkőként tekinthetünk a Gyermekjogi Egyezmény által zászlóra tűzött alapelvek összhangjában a gyermek mindenkifelett álló érdekére, amely dokumentum közel negyven cikkben keresztül sorolja az őket megillető jogokat, a diszkrimináció, a kizsákmányolás és az elhanyagolás tilalmát, továbbá megjelöli azt is, miként kell bánni a gyermekekkel az igazságszolgáltatás keretei között.⁹⁰⁴

⁸⁹⁹ 3 hónaptól egy évig terjedő szabadságvesztéssel.

⁹⁰⁰ Életfogytig tartó szabadságvesztés, szabadságvesztés, pénzbüntetés.

⁹⁰¹ A mellékbüntetés bizonyos jogok gyakorlásától való eltiltás, az elítélő határozat jogerőssé válásának időpontjától a szabadságvesztés büntetés végrehajtásáig vagy végrehajtottnak tekintéséig.

⁹⁰² Bizonyos jogok gyakorlásától való eltiltás, katonai lefokozás és a marasztaló határozat közzététele.

⁹⁰³ Román Btk. 53-55. és 66. Cikk.

⁹⁰⁴ Csapucha Bernadett: Családvédelem „nemzetközi vizeken” Különös tekintettel a gyermekek oltalmára. *Iustum Aequum Salutare* XV. 2019. 4. 150. o.

http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20194sz/08_CsapuchaB_IAS_2019_4.pdf

Értekezésem utolsó fejezetében a sokak által áttörést jelenthető Isztambuli Egyezmény „születését” ismertettem, majd a magyarországi origóból indítva meghúzott félkörön három szomszédos ország, Ausztria, Szlovákia és Románia joganyagát állítottam fókuszba az egyezményre is letükörözve.

Ausztria és Románia már ratifikálta az Isztambuli Egyezményt, míg Magyarország és Szlovákia ezt még nem tette meg. Valamennyi ország büntetőjogi kódexe szabályozza a családon belüli erőszakot, viszont megállapítható, hogy a büntetési tételek Magyarországon a legalacsonyabbak. Románia kivételével a tetteges bántalmazások mellett a pszichikai erőszakot is oltalmába vette a büntetőjogi kodifikátor, azonban álláspontom szerint büntetőjogi értelemben az Isztambuli Egyezmény ratifikálása vagy annak hiánya nincs összefüggésben a szankciórendszerrel. Konklúzióként leszögezhetem, hogy a családon belüli erőszak komplex jelenség, ezért a hatékony megelőzés és a tényleges intézkedések kizárólag a család- és gyermekvédelmi jelzőrendszer hatékonyságával együtt vizsgálható.

A jogösszehasonlítások igen kis szelete látható a fentiekben, mégis úgy gondolom, hogy az Isztambuli Egyezmény - és más, úgyszintén fontos nemzetközi dokumentumok⁹⁰⁵ - alappilléret jelenthetik az egyes tagállamok büntetőjogi szabályozásának azon esetekben is, amennyiben az aláírást még nem követte ratifikáció, hangsúlyozva természetesen az egyéb intézkedések, az intézményrendszer és a szükséges feltételek biztosítását is. Magyarország érdemi lépései mellett a jelenség szélesebb skálán történő megismeréséhez a nemzetközi törekvések és más államok szabályozási koncepcióinak áttekintése éppúgy fontosak, ezért a fejezetben ezek sokaságából merítettem.

„Érzem, hogy még sokáig folytatnám ezt a beszélgetést, de tudom, hogy egyszer a pápa azt mondta: nem szabad „rosszul bánni a határokkal”.”⁹⁰⁶ A kapcsolati erőszak hazai viszonylatban teljesen nóvum jellegére tekintettel a nemzetközi kitekintést más országokra is kiterjesztettem, de értekezésemben a Magyarországgal közvetlenül szomszédos három ország bemutatása mellett döntöttem.

⁹⁰⁵ Így az ENSZ keretében említhető a Gyermek jogairól szóló egyezmény, a Nők Helyzetével Foglalkozó ENSZ Bizottság, a CEDAW Egyezmény, az 1933. évi ENSZ nyilatkozat a nők elleni erőszak megszüntetéséről, a Pekingi Nyilatkozat és Cselekvési Terv, az európai dokumentumok közül az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R(85)4. sz. Ajánlása a családon belüli erőszakra, a Miniszteri Bizottság R(2002)5 sz. Ajánlása a tagállamok számára a nők erőszakkal szembeni védeléről, a Lanzarote Egyezmény, az Európai Parlament és Tanács 2011/99/EU irányelve az Európai Védelmi Határozatról, az Isztambuli Egyezmény, vagy az Építsük Európát a gyermekekért a gyermekekkel Európa Tanács Stratégia.

⁹⁰⁶ Horváth Árpád SJ (szerk.): Jó napot! Ferenc pápa vagyok. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest, 2014. 48. o.

VIII. rész:
ZÁRÓ GONDOLATOK, ÖSSZEGZŐ KONKLÚZIÓK, JAVASLATOK

Értekezésemben a 2013. július 1. napjától hatályba lépett Büntető törvénykönyv gyermekek és család elleni bűncselekményeket tartalmazó fejezetében található novumot, a kapcsolati erőszak új bűncselekményét elemeztem elméleti és gyakorlati aspektusból egyaránt. Az előzmény nélküli, önálló bűncselekménnyel összefüggésben - a kutatási eredmények alapján - az alábbiak fogalmazhatóak meg összegző konklúzióként, illetve javaslatként.

A „család” szónak különleges optikája van, hiszen benne foglaltatik minden ami szép, ami kedves és szeretetteljes. Családban születnek a gyermekek, a jövő zálogai által maradnak fenn az egyes nemzetek, viszont a jelenben zajló események után bekövetkező dolgok, tények vagy éppen meghiúsuló célok a múltbeli tettektől függenek. A családban való gondolkodás az ősi civilizációkig visszavezethető, és nincs ez másként ma sem, legyen az ember szegregált, mélyszegénységben élő vagy éppen a legelítettebb közegben. Mind a házasságok, mind pedig a válások tendenciózus változásokon mentek keresztül, a családi kötelek átformálódása az élettársi kapcsolatok létesítésének növekedésével pedig napjainkban is zajlik. De mi történik akkor, ha a család nem ad biztonságot és meghittséget, mert a megnyugvás és pihenés helyett félelem és sírás hatja át a közösséget? A büntetőjog ernyője alatt nem jelent mást a család- és a gyermekvédelem, mint hogy a jogalkotó más jogágak szabályai mellé belépve a büntetőjog ultima ratio jellegével is hadat üzenjen az oltalmazott személyek ellen irányuló egyes cselekményeknek. A büntetőjogi válasz azonban önmagában nem jelent megoldást erre a komplex kezelést igénylő problémakörre, hiszen az elmúlt évtizedek többirányú hazai és nemzetközi erőfeszítései ellenére még ma sem jelölhetők meg pontosan a jelenséggel szembeni fellépés kevésbé hatékony (vagy kudarcos) történetének okai. Ez a probléma meglátásom szerint egyrészt abban ragadható meg, hogy a büntetőeljárás befejezésével az igazságszolgáltatás elengedi a bántalmazó és a bántalmazott kezét, nincs érdemi utánkövetés, holott egy indulatvezérelt személy megváltozása az ítélet kihirdetésével (ha egyáltalán eljut az ügy odáig) korántsem oldható meg. Ilyen mennyiségű irat vizsgálata alapján bátran kijelenthetem, hogy bántalmazóknak szaksegítségre van szükségük az agressziókezelés tekintetében, hiszen ha ez nem történik meg, a családon belüli erőszak végtelen spirálként hatva a mindennapokban változatlanul jelen lesz. Olyan magatartási szabályok előírására, terápiákra és egyéb kezelésekre van szükség, ami esélyt nyújt a családnak a krízisből való kijutásra. Ez nem azért indokolt, hogy az érintett

személyeket továbbra is összetartsa szükségtelenül, hanem amiatt, hogy emberi méltóságukat megőrizve tudják (tanulják meg) az őket ingerlő helyzeteket kezelni. A másik gócpont a családvédelmi rendszer, amely az esetek többségében kevés információval rendelkezik, nem működik hatékonyan, ráadásul a nyomozás megindulását követően az igazságszolgáltatástól várja a megoldást, illetve a nyomozó hatóság jelzésére történik csak intézkedés (pl. kiskorúak védelembe vétele), maguktól sokszor döntésképtelenek, várakozó álláspontra helyezkednek, látszatcselekvéseket végeznek. A kapcsolati erőszak a jogi szabályozásnál sokkal összetettebb, ezért más eszközökkel is fel kell venni a harcot ellene. Személyes tapasztalataim alapján a sértetti felvilágosítást kellene megerősíteni, amelyhez különösen a velük először találkozó nyomozó hatóság, szociális szervek tagjainak szemléletén kell változtatni. Nagyban megoldaná az országosan tényyszerű problémákat egy célirányos iránymutatás kidolgozása, és a tárgykörben folyamatos konferenciák, szakmai előadások tartása a jogszabályváltozásokra is koncentrálni. Javítana a helyzeten az eljárásban résztvevők különleges képzése, továbbképzése, erre szakosodott csoportok létrehozása, az igazságügyi hatóságok szociális érzékenységének növelése, illetve az együttműködések újragondolása, étellel való megtöltése. A bűncselekmény létét tudatosító kommunikáció elengedhetetlen, illetve e körben annak hangsúlyozása, hogy a sértettek számíthatnak a hatóságok támogatására, vagyis az áldozatok védelmével abból a szempontból is foglalkozni kell, hogy biztonságban érezzék magukat az eljárás során. Különösen fontos a sértett minél részletesebb vallomásának felvétele (akár szó szerinti jegyzőkönyvezéssel), amelyhez felkészültebb, empatikusabb nyomozásokat kell társítani. Javasolható pszichológusok bevonása, akik nemcsak a szakvéleményt készítik el, hanem valós segítséget nyújtanak a bántalmazott gátlásainak, szégyenérzetének leküzdésében, segítenek megszabadulni a bántalmazások ellenére is fennálló érzelmi függőségétől, kötődésétől (ld. más tagállamok ingyenes jogi segítségnyújtók mellett működtetett, évek óta bevált gyakorlata). A távoltartás szabályainak megszegése esetén súlyosabb szankciók alkalmazása indokolt (akár bűncselekmény is lehetne), illetve fontos lenne a büntetőeljárások meggyorsítása is. A 2018. július hó 1. napjától hatályba lépő új Be. részben orvosolta a bizonyítási nehézségeket, de társadalmi szintű, minden egyes közösséget elérő felvilágosító kampányokat célszerű előirányozni, különös tekintettel az aprófalvas, zárt közösségekre, ahol a tényállásszerű magatartást még mindig megtűrik (ide nem érnek el a civil érdekvédő szervezetek, és hitelesebb is lenne ez állami szervezés keretében). Megoldást jelentene, amennyiben a rendzavarás szabálysértést elbíráló vagy testi sértés vétsége miatt magánvádas eljárásban eljáró bíróság nagyobb figyelmet fordítana az előéletre, így jó

eséllyel vetődne fel, hogy az előtte lévő eset valójában nem szabálysértés és nem egy újabb testi sértés vétsége, hanem a korábbi esetekkel együtt egy rendszeres bántalmazásban megnyilvánuló kapcsolati erőszak (nyilvántartások használata, előzménypriorálás stb.). Az embereket folyamatosan tájékoztatni kell (egyrészt, hogy van ilyen bűncselekmény, de a prevencióról és a szankciókról is), másrészt a gyermekvédelemben dolgozóknak is fel kellene világosítani a családokat erről a bűncselekményről, a feljelentés lehetőségéről és a további lehetőségekről. A felvilágosítás és a sértetti jogok megismerésének előtérbe helyezése a legfontosabb teendő a bűncselekmény kapcsán, bár egyes párkapcsolatokban nyilvánvalóan tudott a nők anyagi függősége. Az elkövetőknek nincs betegségtudatuk, ha kell akkor sem szedik a gyógyszereiket - ezáltal megnehezítik, olykor ellehetetlenítik az együttélést - ami újabb bántalmazásokat generál. Büntetőjogon kívül eszközökkel is vissza kellene szorítani az ilyen cselekmények előfordulását: az egymás iránti tiszteletre, az erőszaktól való tartózkodásra a szülői nevelés mellett az oktatás is megtaníthatja a gyermekeket, melyek ezáltal a kultúránk részévé válhatnak. A szociális ellátó rendszer fejlesztése segíthet abban, hogy a sérelmeket elszenvető fél elmeneküljön a konfliktusossá vált kapcsolatából, és ezzel megakadályozható egy majdani bűncselekmény elkövetése vagy annak megismétlődése, súlyosabbá válása vagy az élet kioltása.

A családon belüli erőszak jelensége sokáig nem kapott kellő figyelmet, holott egy meglehetősen tág és nem kevésbé exponált terület; büntetőjogi szempontból mind az anyagi jog, mind pedig az eljárásjog oldalán találunk erre nézve releváns rendelkezéseket. Alapvetésként szükséges rögzíteni, hogy a Btk. a helyszínek között nem tesz különbséget, ekként a sértetteket ugyanolyan büntetőjogi védelem illeti meg az otthonukban történő bántalmazás esetén, mint más áldozatokat ettől eltérő, esetleg tanúkkal körülbástyázott területen. Ugyanaz a védelem, és ugyanazon minőségben jár mindenkinek. A családon belüli erőszak valóságával megismerkedni komoly megpróbáltatás még akkor is, ha tudomásul vesszük, hogy a jogalkotó olykor szociális szerepbe bújtatja a büntetőjogot, és a jogalkalmazók néha kedvetlenül méregetik a körülményeket, hiszen a pszichológiai, kriminológiai szempontokat is mérlegelni kell. Ebben az önellentmondásos környezetben kell origóként kezelni magát a jelenséget, mert ha nem tesszük meg, nem tudjuk megállítani az erőszak gyorsan forgó mókuskerekét, a bántalmazás méregként való terjedését. Büntetőjogi szempontból a kapcsolati erőszak társadalmi jelenléte a bűncselekményi tényállásban manifesztálódik, melynek beiktatásával a cselekménnyel határolt eseményekre nézve a magánügyet remélhetően örökre száműzte a jogalkotó, s azt közügygé téve,

össztársadalmi, nemzeti kérdéssé emelte. Mindenkor szem előtt kell tartanunk, hogy a gyermekek szeretetéttségük és családjuk iránt érzett lojalitásuk miatt nagyon gyenge érdekérvényesítők, amivel persze könnyű élni, de visszaélni sem nehézkes akár a szülőknek, a gyermekvédelmi rendszernek vagy az igazságszolgáltatásnak. Tulajdonképpen mindenkinek, akinek a legelhivatottabban és legelszántabban kellene az ő érdekeiket képviselnie - értük, helyettük zászlót lengetve. A kiskorúak veszélyeztetését és bántalmazását nem párnázhatjuk ki illúziókkal, nem szépíthetjük és finomíthatjuk hiú remények kergetésével, miként nem tehetjük ezt meg a felnőttek esetében sem. A gyermeki bizalom egyben a biztonságot jelenti számukra, amely nem független az apa és az anya személyiségétől, a közöttük lévő, és a családban uralkodó hangulattól és kedélyváltozásoktól sem.⁹⁰⁷ A biztonság ugyanakkor csak valamilyen veszélyeztető tényezővel összhangban értelmezhető, vagyis nem más, mint egy gond nélküli veszélymentes állapot, a fenyegetettség hiánya, másként szólva valamilyen lét vagy tevékenység, és az arra hatást gyakorló tényezők együtthatása.⁹⁰⁸

Az igazságszolgáltatás valamennyi szereplőjének meg kell értenie, hogy a fájó valóság megismerésén keresztül lehet tenni a megelőzésért, és mivel minden ügy más és más, pozitív taxáció nem adható megoldás gyanánt. Az új büncselekmény tárgykörében is „a gyakorlat teszi a mestert”, hiszen a különféle funkciók is csak akkor fejlődnek vagy érnek be, ha használjuk őket, begyakoroljuk működésüket.⁹⁰⁹ Az ügyek sokaságának, a családon belüli erőszak dinamikájának, és a bántalmazás természetrajzának ismeretében lesznek átlátszóak az álarcok, s hullik le a lepel a gyermekek, a felnőttek, és az időskorú áldozatok hatékony védelme érdekében.

A széleskörű kutatás által bizonyossá vált, hogy a jelzőrendszer hiányosságát mutat a megelőzés kérdésében, a gyermekbarát igazságszolgáltatás maradéktalan megvalósulása még várat magára, ezért a jövőben számos finomító jogszabályi rendelkezés meghozatalára és intézkedés megtételére van szükség ahhoz, hogy a gyermekjogok a kiskorúak számára is érzékelhető valósággá váljanak. Ezzel párhuzamosan figyelemmel kell kísérni azt is, hogy a média által leadott tartalmak hogyan csapódnak le a köztudatban, mert a családon belüli erőszakkal összefüggésben elsősorban preventív lépésekre van szükség, hiszen az

⁹⁰⁷ Sebestyén Eszter: A családon belüli erőszak.

<https://www.sebestyeneszter.hu/post/190861114288/more-vérzik-a-szívem-üvöltetni-tudnék>

⁹⁰⁸ Berek Lajos: Biztonságtechnika. Nemzeti Közszerológati Egyetem. Magyar Program Budapest, 2014. 5. o. <http://real.mtak.hu/19709/1/biztonsagtechnika.original.pdf>

⁹⁰⁹ Bori Mária: Nagyszünet. Gyakorlat teszi a mestert. 2020.10.27.

https://www.magyarso.rs/hu/4440/mellekletek_uveggyolyo/228593/Gyakorlat-teszi-a-mestert.htm

események bírói optikán keresztül történő szemlélése vagy a tárgyalóterem képének bevágása már megtörtént bántalmazásokra utal. Az egyes médiumok által sugárzott műsorok fel vannak ugyan dúsítva az ilyen tartalmakkal, de az információtechnológia rohamosan fejlődő időszakában kiemelten fontos lenne a jövőre nézve, hogy a kommunikációs csatornákon ne csak a kirívó bűnesetek, hanem a rizikófaktorok felismerése, a segítségkérés fórumai, a jogalkotói akarat belső tartalmának „népszerűsítése”, a büntetési célok, továbbá a bántalmazás ellenpontjaként a bűncselekményért járó szankció is hangsúlyosan megjelenjen.

A családon belüli erőszak elleni fellépés büntetőjogi garanciát teremtett a segítségre szorulóknak védelme érdekében, a deliktum kódexbe illesztése kalandos úton és kisebb-nagyobb ráncfelvarrás után, de hatályba lépett. Amikor egy adott magatartás bűncselekménnyé nyilvánításával találkozunk, az egyúttal azt jelenti, hogy elérte a jogalkotó tűréshatárát, így az oltalmazott jogtárgysértésért felelősségre vonással számolhatunk. Ilyen a kapcsolati erőszak új bűncselekménye, melynek megalkotásával a család- és a gyermekvédelem büntetőjogi szempontból is előrébb lépett, s ultima ratio jellegével hozzájárul féken tartani a bántalmazás térnyerését.

Tudományos probléma, hogy a valóságos és aktuális jelenséget körülvevő cselekmények sora látenciába burkolózik, de nemcsak az erőszak láthatatlan ezekben az esetekben, hanem az anonimitás a személyiség elrejtésével szimbiózisban túsul ejti az áldozatokat, mely fogságból kitörni hatósági segítség nélkül meglehetősen nehézkes.

A Btk. 212/A. § (1) bekezdésében foglalt magatartások esetén (szóbeli-lelki bántások, emberi méltóságot sértő, becsmérlő, dehonesztáló, trágár beszéd, gazdasági ellehetetlenítés) a sértett döntése alapján indulhat büntetőeljárás (magánindítvány), és az elkövető csak akkor felel ezen csekélyebb tárgyi súlyú cselekménye miatt, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg (szubszidiárius). Az (1) bekezdés szemügyre vételét követően fontos leszögezni, hogy ennek alkalmazásában tettelegesség még gondolati szinten sem merülhet fel, hiszen annak legcsekélyebb formáját már a (2) bekezdésben lelhetjük fel. A kapcsolati erőszak (1) bekezdése kifejezetten azért jött létre, hogy a fizikai bántalmazásig el nem jutó események is szankcionálásra kerüljenek, így az elkövetők kimeríthetlenségig sorolható viselkedésének széles arzenálja szóba kerülhet: lakásfelszerelési cikkek, berendezési tárgyak vagy információ- és kommunikációtechnológiai eszközök összetörése, megrongálása, személyes használati tárgyak megsemmisítése (dolog elleni erőszakos cselekmények), a családi veszekedések szintjén pedig a sértettet bántó kifejezések használata

vagy a gyermek jelenlétében történő kiabálások és az indulatok szóbeli síkon történő elszabadulása tartozhat ide, míg a gazdasági ellehetetlenítés és kiszolgáltatottság előidézése úgyszintén itt nyer értékelést. Ehhez képest a (2) bekezdésben foglaltak hivatalból üldözendők (pl. könnyű vagy súlyos testi sértés, tetteges becsületsértés, személyi szabadság megsértése, kényszerítés), vagyis ha ezek rendszeres (többszöri) elkövetése a hatóságok tudomására jut, a sértett nem dönthet bántalmazója felelősségre vonásának a kérdésében. A tényállásból látható, hogy családon belüli erőszaknál a könnyű testi sértés nem magánindítványra büntetendő cselekmény, vagyis a tagadhatatlanul bevésődött korábbi gyakorlatok továbbvitele nem megengedhető. Indokolt felhívni a figyelmet arra is, hogy a kapcsolati erőszak bűncselekménye nemcsak a párkapcsolati erőszakot foglalja magában, hiszen annak sértettjei a jelenlegi és volt házastárs vagy az élettárs mellett egyéb hozzátartozók is lehetnek (az elkövető szülője, nagyszülője, menyé, veje, sógora, testvére stb.) ha az elkövetéskor vagy korábban közös háztartásban vagy egy lakásban éltek, külön hangsúlyozva e körben a gyermeket. A kiskorúak heteken, hónapokon, sőt éveken keresztül tartó bántalmazását a korábban meghonosodott gyakorlatban „beleszusakolták” a kiskorú veszélyeztetése bűncselekménybe, gyakran a Btk. 164. §-a szerinti testi sértés megfelelő változatát sem társítva ehhez. A kapcsolati erőszak mellett megjelenő kiskorú veszélyeztetésére a jövőben több szempontból is kiemelt figyelmet kell fordítani, mert a jogalkalmazás során a kettő még ennyi idő elteltével is gyakran összemosódik, holott az uralkodó szokásjogot közel nyolc évvel a Btk. hatályba lépése után végre meg kellene bontani.

Érdeemes elfogadnunk Clausewitz örökbecsű művében szereplő azon megállapítást, miszerint minden elmélet első feladata, hogy rendbe szedje az összekavart, összekuszált fogalmakat és képzeteket. Amint az a mélyreható tényálláselemzésnél látható volt, csak akkor érthetünk meg valamit és alkalmazhatjuk magabiztosan, ha egyetértünk az elnevezésekben és fogalmakban,⁹¹⁰ vagyis például a „rendszeresen”, a „közös háztartás” vagy a „korábban” szó alatt ugyanarra gondolunk mindannyian. Már a bűncselekmény felépítéséből és elemeiből látható, hogy a történeti tényállás a vásznak mögött keresendő, de éppen ez az, ami aláhúzza a veszély nagyságát és igényel többleterőt. A bűncselekményi tényállás több messzire vezető problémát és számos határterületet súrol, az abban rejlő kodifikációs hibák és a kapcsolódó inkonzisztens rendelkezések operatív szinten okozhatnak

⁹¹⁰ Carl von Clausewitz: A háborúról. I. kötet. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1961. 119. o. és Clausewitz Károly: A háborúról. Második kiadás. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1917. (Ford. Bárányos Samu) https://mek.oszk.hu/13200/13240/pdf/13240_1.pdf

gondot és növelhetik a jogalkalmazók bizonytalanságát. Erre adhatnak alternatívát a de lege ferenda javaslatokban foglalt módosítások, melyek megfontolása és kodifikációs végrehajtása biztosan könnyítene a helyzetet.

A büntetőeljárások területi megoszlása és azok számossága jól illusztrálja a vizsgált bűncselekmény alkalmazását vagy elmaradását is, így adott megyéknek lehetőségük nyílik felülvizsgálatot, önrevíziót tartani, hogy miért nem észlelték a benne rejlő kihasználatlan lehetőségeket. Fontos összefüggés, hogy az erőszakos bűncselekmények előfordulása tekintetében felülreprezentált észak-/kelet-magyarországi régió (ld. 3. táblázat) adatai mögött nem kizárólag az húzódik meg, hogy azon megyékben gyakoribb a kapcsolati erőszak, mint konfliktus-feloldási eszköz, hiszen az aktavizsgálatok tapasztalatai alapján - a minősítés tekintetében - éppen ott található a jó gyakorlatok. Különösen igaz ez Szabolcs-Szatmár-Bereg⁹¹¹ és Borsod-Abaúj-Zemplén megyére, ahol túlbonyolítás nélküli rövid tényállásokkal és helyes minősítésekkel dolgoztak, igen gyakran halmazati büntetést eredményezve. Leginkább ezekben a megyékben tapasztalható, hogy a nyomozó hatóságok az ügyészségek nyomozás felügyeleti tevékenységének köszönhetően - az első időszakban szoros ügyészi kontroll mellett - „megtanulták” kezelni ezeket az ügyeket, így semmilyen mozzanat nem marad el: felsorakozik a kapcsolati erőszak mellett a kiskorú veszélyeztetése, zaklatás, rongálás, garázdaság, okirattal visszaélés, zsarolás vagy éppen rablás a sértettek sérelmére, de ha emellett szexuális / élet elleni cselekmények is megjelennek, azokat sem hagyják figyelmen kívül. Nem mellékes tehát e körben megjegyezni, hogy a törvényes minősítések statisztikáját ezen megyék növelik nagymértékben, illetve ide tartozik a Főváros és Pest megye is.

Magyarországon mindössze 2.000 kapcsolati erőszakot regisztráltak 2014-2019 között, ezen időszak alatt évente még a 400-at sem érte el ezen bűncselekmény száma. Ebből viszont még a magas látencia ellenére sem következtethetünk arra, hogy ilyen cselekmények kevés számban fordultak volna elő, inkább arról van szó, hogy a hibás minősítések miatt más bűncselekményekbe ágyazva találjuk meg ezeket. Ugorva az időben a helyzet paradoxona, hogy a bűncselekményszámok által konstruált halmazok kívülállók általi értelmezése az utóbbi időszakban olyan ellentmondásokhoz vezetett, amelyek részben téves következtetések levonásáig is terjedhetnek. Éppen ezért itt hívnám fel a figyelmet arra, hogy

⁹¹¹ A törvényi előírásoknak megfelelő helyes minősítések leginkább Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében jelentek meg, a vizsgált iratok alapján ez az egyetlen megye, ahol az iratok nagy mennyisége ellenére törvénysértő döntés nem volt fellelhető.

a 2020-as évben regisztrált 650 db-os bűncselekményszám előző évekhez viszonyított különbségét nem kizárólag a koronavírus okozta veszélyhelyzettel összefüggő bezártság és karantén okozta, és arra sem feltétlenül gondolhatunk, hogy az ilyen jellegű cselekmények drasztikus növekedése prognosztizálható. Az bántalmazók előélete rendszerint tele van agresszív megnyilvánulásokkal, amelyet a járványügyi intézkedések vélhetően tovább fokoztak, de a brutalitásra való hajlam többnyire nem az élethelyzetben, hanem az egyénben keresendő. A szakmai egyeztetésekből kitűnően inkább az állhat a háttérben, hogy az időközben megtartott nagy számosságú oktatásnak köszönhetően a helyes és törvényes minősítések előtérbe kerültek, vagyis az eddig is meglévő cselekmények a testi sértések és más bűncselekmények alól kikerülve a kapcsolati erőszak statisztikájában foglalnak helyet. Az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat szolgáltatásának elsőrendű célja, hogy segítséget nyújtson a kapcsolati erőszak, a gyermekbántalmazás, a prostitúció- és emberkereskedelem áldozatainak, és szükség esetén gondoskodjon az elhelyezésükről.⁹¹² Az OKIT 2019-ben több mint 9000 hívást fogadott, amelyek egyharmada kapcsolódott valamilyen formában a kapcsolati erőszakhoz vagy az emberkereskedelemhez,⁹¹³ de hogy ezek melyikéből lett feljelentés és végül hogyan alakult a bűncselekmény minősítése, arra nincsen rálátásunk. Boglacsik Tímea igazgató egy 2020 áprilisában adott rádióinterjúban elmondta, hogy majdhogynem megduplázódott a hívásaik száma, és kifejezetten emelkedtek a kapcsolati erőszakkal összefüggő hívások is. Leginkább női bántalmazottak fordulnak hozzájuk segítségért, de ez nem jelenti azt, hogy ne lennének férfi vagy gyermek bántalmazottak. Vannak olyan akut helyzetek, amikor szükséges a bántalmazottat krízisközpontban, titkos menedékházakban vagy átmeneti szállásokon elhelyezni, hiszen a családon belüli bántalmazásokra jellemző ciklikusság miatt minden új ciklusban többnyire felerősödik a bántalmazás az előzőhöz képest, továbbá megjelentek a súlyosabb bűncselekmények, adott esetben a megsebzés is.⁹¹⁴ Karantén hatására, vagy az eszkalálódott és problémákkal terhelt élethelyzetekben elképzelhető, hogy gyorsabb ütemben alakul ki egy meglévő lelki-, verbális-, és/vagy gazdasági bántalmazásból fizikai bántalmazás, de ami a számadatoktól függetlenül a legfontosabb, hogy az áldozat bántalmazotti szerepét

⁹¹² Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat: Kinek segítünk és miben? <http://bantalmazas.hu/>

⁹¹³ Lehotzky Zsuzsanna: 15 éve az áldozatmentésben – Interjú Boglacsik Tímea OKIT igazgatóval. https://www.kapcsoljegybol.hu/hirek/62_15_eve_az_aldozatmentesben_interju_boglacsik_timea_okit_igazgatoval

⁹¹⁴ InfoRadio: Duplájára nőtt a bántalmazás miatt segítséget kérők száma. 2020.04.02.

<https://infostart.hu/belfold/2020/04/02/duplajara-nott-a-bantalmazas-miatt-segitseget-kerok-szama>
Az év minden napján éjjel-nappal ingyenesen hívható telefonszámuk 06-80/20-55-20, de az összezárttság miatti akadályoztatás vagy egyéb nehézség esetén e-mailben (okit@csbo.hu) is elérhetőek.

felismerje, megértse hogy van segítség, és a hatóságok tényleges főszereplők legyenek ebben.

A rendszeresség fogalmát illetően a kutatás egyik legfontosabb megállapításaként a jogerős ítéletek alátámasztották a Kúria iránymutatását, a kialakult gyakorlatot és az e körben megjelent szakirodalmak többségi véleményét, miszerint a rendszeresség kritériuma már két alkalommal elkövetett bántalmazás esetében is tényállásszerűséget teremt. A „rendszeresség fogalmát a Btk. nem határozza meg, ebből fakadóan hatalmas mértékű jogbizonytalanság mutatkozik (hány alkalom szükséges, mennyi lehet a maximálisan elteelt időköz), ezért a felsőbbbíróági döntésekkel párhuzamosan ennek pótlására javaslatot teszek.

A rendbeliség kapcsán számos ügyben látható, hogy a vádlott több hozzátartozója érintett volt a bántalmazással (köztük a gyermekek), azonban a vádiratok mégis csak 1 rb. kapcsolati erőszak büntettét rótták a vádlottak terhére. A bíróságok számos ügyben helyesbítették ezt, és a vádlott büntetőjogi felelősségét két vagy többrendbeli kapcsolati erőszak büntetében állapították meg. A jogalkalmazói dilemmák számos esetben tévhiteken, és a régmúlt idők megszokásain alapulnak, ugyanazon vagy hasonló tényállás alapján egyes megyékben a helyes minősítés és halmazatok jelennek meg, míg mások inkább a korábbi, jól bevált módszerek alapján („ezt így szoktuk” módon) próbálják meg feldolgozni ezeket az ügyeket. Azokban a megyékben, ahol az ügyészségek fokozott figyelemmel kísérték ezeket az eljárásokat, és iránymutatásokkal, állásfoglalásokkal, szakmai egyeztetésekkel segítették a nyomozó hatóságok munkáját, ott egyértelműen javulás figyelhető meg, illetve nem melleleg hatékony nyomozásokat követő eredményes vádemeléseket könyvelhetnek el.

Az aktavizsgálatok alapján rögzíthető, hogy a büntetőeljárások megindítását legtöbb esetben maguk a sértettek kezdeményezték, és ezen feljelentések mindegyike hosszabb ideje tartó bántalmazásról számolt be. Meglepően sok büntetőeljárás indult a sértettek hozzátartozójának (nagykorú gyermekek, szülők, nagyszülők) bejelentésére, azonban szomorú tény, hogy még a szomszédok is aktívabbak ezen a téren, mint a pedagógusok, a házi orvosok vagy a gyermekorvosok, akiknek viszont jelzési kötelezettségük áll fenn. A gyermekvédelmi jelzőrendszer működésével - vagyis annak hiányával, akadozásával, kapacitás- és kompetencia problémájával, de főként a „nemtudás” tényével - kapcsolatban nagyon sok jogalkalmazó fogalmazott meg kritikai észrevételeket; melyre tekintettel egészen addig, amíg ezen hatóságok ennyire nem tudják a konkrét feladataikat, nem teszik meg a szükséges intézkedéseket, és nem részesülnek célirányos képzésekben, érdemi változás véleményem szerint sem várható. Sebestyén Eszter pszichológus jogosan mutat rá

arra, hogy mindenki megítélésénél, szakmai álláspontjánál fontosabbnak kell lennie, hogy a gyermek biztonságban érezheti-e magát a családjában, vagy csak mi gondoljuk a helyzetét annak. Vajon azok a szakemberek, akik a döntést meghozzák, saját maguk szívesen töltenének időt azzal az emberrel, akinek szárnyai alá egy védtelen gyermeket hazaengednek, sőt továbbmenve: a saját gyermeküket rábíznák? Vajon nyugodt lelkiismerettel állítanák, hogy a gyermek nemcsak biztonságban van, hanem úgy is érzi magát? Mert ha rettegésre ítéli a rendszer a gyermeket, akkor a rendszer maga is bántalmazza őt. A családon belüli erőszak kegyetlenségének tudatát a hatóságok sem nyomhatják el magukban. Minden sértettet egyediesítve kell meghallgatni, s könnyebb lesz megérteni őket ha szembenézünk azzal, hogy nem feltétlenül áll pszichiátriai kórkép vagy kimutatható személyiségzavar minden erőszak mögött, és hogy a bántalmazás lényege a gyengébbek feletti hatalomszerzés, uralkodás, jogosultságtudat. Ha tudjuk, hogy a bántalmazók sokszor tisztelettudó emberek, akik nagyon is tudják, hogyan viselkedjenek a velük egy súlycsoportban lévőkkel, de főleg az igazságszolgáltatás színe előtt.⁹¹⁵

A vizsgált időszakban a vádlottak 99 %-a férfi volt, a bűncselekményt legnagyobb arányban a 36-50 év közöttiek követték el, míg a legmagasabb iskolai végzettséget tekintve a szakiskolával vagy szakmunkásképzővel rendelkezők álltak az élen. Megdöbbentő kutatási eredmény, ugyanakkor tényadat, hogy a vizsgált iratok között elenyésző olyan ügy található, ahol nem jelent meg az alkohol, a drog, illetve a tudatmódosító-hangulatjavító szerek, gyógyszerek vádlott általi fogyasztása/függősége, míg az ügyek 91 %-ában ez hangsúlyosan jelen van. A vádlottak legtöbbször könnyű testi sértést és tetteges becsületsértést követtek el hozzátartozóik sérelmére, ezt követi a súlyos testi sértés alapesete, a könnyű testi sértés minősített esetei, a személyi szabadság megsértésének alapesete, illetve a kényszerítés. A vádlottak mindvégig kitartó és következetes tagadása ellenére is megállapítható a bűnösség: az ügyek 93 %-ában jogerős elítélés történt a kapcsolati erőszak bűncselekményét illetően, és az elkövető halála miatti eljárás megszüntetés mellett mindössze az ügyek 4 %-a végződött felmentéssel úgy, hogy más bűncselekményben jellemzően elítélték őket. A kutatás során megdőlt azon hipotézis, miszerint túlbonyolítottság és sokszorosán bizonyítottság nélkül a jogalkalmazók nem lehetnek sikeresek. A tapasztalatok alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a bíróságok jogalkalmazásában a közvetett bizonyítékok térnyerése egyre magasabban pozicionált, ismerik a bűncselekmény hátterét és pontosan

⁹¹⁵ Sebestyén Eszter: A családon belüli erőszak.
<https://www.sebestyeneszter.hu/post/190861114288/more-vérzik-a-szívem-üvölteni-tudnék>

tudják, hogy a morális értékek roncsolása mellett az erőszak milyen alattomos módon fejt ki romboló hatását és családokat tehet tönkre. Feltétlenül kiemelendő a kutatás fényében az a tény, hogy a sértett sérüléseiről kiállított orvosi leírás (látlelet vagy ambuláns lap) egy lehetséges, de nem feltétlenül szükséges kelléke a büntetőeljárásnak vagy a bizonyításnak, hiszen a vádlott bűnösségét semmiképpen nem igazolja, csupán azt rögzíti, hogy a sértettnek milyen sérülései keletkeztek. Egy sorozatcselekménynél, éveken át húzódó bántalmazási folyamatnál nem elvárható a sértettek részéről, hogy minden egyes zúzódással, arcpírral, szorításnyommal vagy karmolással orvoshoz forduljanak és látleletet csináltassanak csak azért, mert a hatóságok ezt megkövetelik tőlük (többnyire ennek hiányában fel sem veszik a feljelentést), ráadásul ezzel semmiképpen nem bizonyítjuk azt, hogy sérüléseit a vádlott okozta volna.

A jogerős ítéletek összesített eredményei alapján a büntetések és intézkedések megoszlása terén sem egységes az ország, amelyben kétségtelenül szerepe van annak, hogy a helyi, (szub)kulturális viszonyok sajátosságait egyes térségekben erőteljesebben figyelembe vették a büntetéskiszabás során, így a bírói ítéletek enyhébb foka mögött gyakran az elkövetői-sértetti kör többségi társadalomtól eltérő szokásaira való hivatkozás is megjelent az indokolásokban. Általános érvénnyel állapítható meg, hogy a kapcsolati erőszak miatt folyó büntetőeljárások sikere többnyire azon múlt, hogy a sértett (aki a bűncselekmény jellegéből adódóan mindig hozzátartozó), élt-e a mentességi jogával vagy sem. A vizsgált ügyek fontos tanulsága, hogy ha a sértett a hosszadalmas eljárás során végig kitart a terhelő vallomása mellett, a vádlott tagadása ellenére is marasztaló ítélet születik.

A vádlottak legtöbbször felfüggesztett szabadságvesztés büntetésre ítélte a bíróság, és a sértettek csak az elkövetők 24 %-ában nyugodhattak meg a tekintetben, hogy bántalmazójukat legalább egy időre eltávolítják a környezetükből (és a gyermekek közeléből), mert végrehajtandó szabadságvesztést töltenek. A szabadságtól megfosztás ténye azonban önmagában - egyéb eszközök nélkül - nem képes az egyén gondolkodásmódjának és személyiségének megváltoztatására, ráadásul visszaesésének megakadályozására úgyszintén nem jelent megoldást. Ettől függetlenül a törvényi tényállás megalkotásának célja a több cselekmény egy törvényi tényállásba foglalásával a súlyosabb, három vagy öt évig terjedő szabadságvesztés büntetés lehetőségének megteremtése volt. Ezekben az ügyekben ugyanakkor a korábban például folytatólagosan elkövetett súlyos testi sértésként értékelhető cselekmény esetén irányadó középértéknél jelentősen magasabb középértékből kell kiindulni, mégsem került sor súlyosabb büntetések kiszabására, sőt azok talán még enyhébbek. Összességében megállapítható, hogy a bírói gyakorlat a büntetés

kiszabását illetően viszonylag enyhének tekinthető, sok esetben pedig az elsőfokú bíróság által kiszabott végrehajtandó szabadságvesztés büntetést a másodfokon eljáró bíróság még tovább enyhítette, melynek felülvizsgálata a tárgykörre fókuszálva meglátásom szerint indokolt lenne.

A sértettek 94%-a nő volt, férfi sértett az iratok között 6%-ban szerepelt. A női sértettek sérelmére legnagyobb arányban jelenlegi vagy korábbi házastársuk, élettársuk követte el a bűncselekményt, de több esetben szüleit, idősebb családtagjait vagy a testvérét bántalmazta rendszeresen a vádlott. Férfi sértettek sérelmére leginkább gyermekük, nevelt gyermekük követte el a bűncselekményt, de előfordult féltestvér, fiútestvér és férfi élettárs bántalmazása is. A kutatással érintett időszakban főként a fiatalabb nők (31-45 év közötti korosztály) váltak áldozattá, de kiemelkedően magas a 26-30, illetve a 46-50 év közöttiek száma is. Szakmai fórumokon elhangzott, hogy a sértettek gyakran társfüggő személyek, vagy anyagi értelemben függenek az elkövetőtől, ezért inkább nem tesznek feljelentést / terhelő vallomást az elkövetőre, mert ezzel az egzisztenciájuk, megélhetésük kerül veszélybe. Alapvető probléma, hogy a bántalmazottak többnyire akkor élnek bejelentéssel, védőnőhöz, családgondozóhoz csak akkor fordulnak, amikor a bántalmazó már nemcsak ellenük, hanem a gyermekek vagy más közeli hozzátartozójuk felé fordul erőszakosan, illetve előttük történik bántalmazás. Jellemzően a bejelentést követően vallomást tesznek, a sérüléseikről fényképfelvétel készül, látleletet vesznek fel, távoltartási eljárás indul. Ezután nyomozás kezdődik hosszas bizonyítással, aminek során a sértett tágabb környezete is értesül a történetekről, majd a bíróság előtt is vallomást kell tenniük, újra részletesen elmondani a velük történeteket. Emiatt probléma kisebb településeken, hogy a sértetteket a falu a „szájára veszi”, így ez többé már nem egy családi konfliktus, hanem egy egész közösséget érintő eljárás kíváncsiskodó tekintetekkel tűzdelten. A sértett egy idő után „belefárad” és az időben még későbbi bírósági eljárás során már nem akarja ismét átélni az egészet, elég neki azóta is otthon, és még mindig nem segített rajta és gyermekein senki. Szintén problémát okoz a bántalmazást követő sértetti megbocsátás, de leginkább az újabb bántalmazástól való félelem, ezért titkolják, szégyellik az esetet, fátylat borítanak az őket, de sokszor a gyermekeiket ért sérelmekre is. Országos szinten kirajzolódik az iratok között, hogy a sértettek és a vádlottak többnyire nem házastársak hanem élettársak, aminek viszont az a folyamánya, hogy a sértettek számos ügyben valótlan tartalmú nyilatkozatokat tesznek a családi pótlékot folyósító szerv és egyéb intézmények (bölcsőde, óvoda, iskola, önkormányzat stb.) felé annak érdekében, hogy őket egyedülállóként tartsák számon, igénybe tudjanak venni kedvezményeket, engedményeket, illetve hogy emelt családi

pótlékban részesüljenek. Említeném azt is, hogy a védelem gyakran megkérdőjelezi a bántalmazást elszenvedő házastárs-élettárs sértett szavahihetőségét pusztán arra figyelemmel, hogy a vádiratban szereplő bántalmazásokat követően is fenntartotta az életközösségét a bántalmazóval, de összességében ezek az ügyek rendszerint már nyomozati szakban megszüntetésre kerülnek, amikor a gyanúsított tagadásával szemben csak a sértett kizárólagos, egyéb bizonyítékkal alá nem támasztott vallomása áll rendelkezésre. Gyakran fordulnak elő a szülő és a felnőtt korú „gyerek” kényszerű együttélése esetén generációs nézeteltérések (nehéz anyagi helyzet, alkohol és/vagy drogfogyasztás), ugyanakkor a szülő rászorultsága okán mégis szeretné folytatni az együttélést. Az esetlegesen elrendelt kényszerintézkedést és bántalmazó gyermeke megbüntetését hosszú hónapok vagy évek múltán az idős sértett már nem akarja, hiszen az eljárás megindulásától kezdve a felek ugyanabban az eredeti állapotban vannak, amelyek - mivel a körülmények mit sem változnak - a további bűnelkövetéseket generálják. A kiskorú sértettek a bűncselekmények igazi és hosszú távú vesztesei, számukra az átmeneti és ideiglenes intézkedések nem jelentenek megoldást, nekik azonnali és végleges, gyors és hatékony segítségre van/lenne szükségük, amely nem melleleg a gyermekbarát igazságszolgáltatás, és a gyermek mindenképp felett álló érdekére tekintettel őket minden körülmények között, és minden hatóság részéről megilleti.

A feljelentés elutasítás, nyomozás megszüntetés és elterelés tárgykörében országos szinten csupán 22%-ban jelentek meg a vádemelés elhalasztások (aktuálisan: feltételes ügyészi felfüggesztés), feljelentés elutasítására 38%-ban, a nyomozás megszüntetésére 40%-ban került sor egy teljes évre vetítve. Kapcsolati erőszak miatti feljelentés elutasítására 86%-ban magánindítvány hiányára hivatkozással, 14%-ban pedig bűncselekmény hiánya miatt került sor. A megszüntető határozatok meghozatalára 71%-os legnagyobb arányban ugyancsak magánindítvány hiánya miatt került sor, nem csekély 12%-ban az elkövető halála okán, míg 10%-ban bűncselekmény hiányának indokolásával hoztak ilyen határozatot; 7%-ban pedig megrovás alkalmazásával fejeződött be a büntetőeljárás.

Tipikus jellemző - a gyakorlatban megmutatkozó alapvető hiba - hogy nyomozó hatóságok nem igazán értik ezt az egész bűncselekményt, és így nem a kapcsolati erőszak bűncselekménye miatt, hanem az alapul fekvő bűncselekményben (tipikusan testi sértés vagy zaklatás) rendelik el a nyomozásokat annak ellenére, hogy a feljelentés / bejelentés nemcsak egyetlen, hanem többszöri bántalmazásról számol be. Az iratok alapján az is kitűnt, hogy a nyomozó hatóságok a tényállás egészét magánindítványosnak és szubszidiáriusnak tekintik, ezt kommunikálják a sértettek felé, azonban a jogalkotó - nem véletlenül - csak az

(1) bekezdést látta el ilyen záradékkal, a tettelegességig fajuló eseményeket már nem. Tekintettel arra, hogy magánindítványt várnak el a Btk. 212/A. § (2) bekezdésében felsorolt hivatalból üldözendő bűncselekmények esetén is, ez törvénysértő sértetti tájékoztatásokat eredményezett. A feljelentésről történő lebeszélésekről is beszámoltak a sértettek azzal, hogy a rendőrségek több helyütt a „felesleges körök” kategóriájába sorolják ezen ügyeket, és láttelek nélkül mintha nem tudnának dolgozni ezekben. Az alapkövetelmények ellenére az eljárások korai szakaszában nem történnek meg a szükséges nyomozati cselekmények, a releváns tanúk felkutatása, a közvetett bizonyítékok beszerzése, éppen annak érdekében, ha később a sértett élni kíván vallomás-megtagadási / mentességi jogával, az ügy(ész) ne maradjon értékelhető bizonyítékok nélkül. Az új Be. kétségtelenül orvosolta ezt a problémát, de ezekben az eljárásokban napjainkban is elkeseredett kísérletekről számolnak be az érintettek.

A fentiekben ismertetett hibás gyakorlat úgy tűnik gyors egymásutánban söpört végig az egész országon, hiszen a téves minősítések közel azonos tartományban mozogtak bármely megye iratait vettem a kezembe. Nyomozó hatóságok által rögzített egyértelmű tényállás az indokolásban, ennek ellenére törvénysértő minősítés és elutasítási ok a rendelkező részben - talán így foglalhatók össze a feljelentés elutasítások és nyomozás megszüntetések tapasztalatai. A vizsgált ügyek egyértelműen tükrözik a hatóságok sokszor helytelen hozzáállását a családon belüli erőszakhoz, valamint a félresiklott vagy abszolút mellékvágányon futó gyakorlatot. A pszichikai és a fizikai erőszak között valóban különbség mutatkozik, viszont a Btk.-t alkalmazó hatóságoknak tudomásul kell venniük, hogy már csak egy igen alacsony tűréshatárig nem kötelesek hivatalból eljárni. Mégpedig addig, és csak addig határolódhatnak el a családi viszályoktól, és bízhatják a sértettre az események további sorsát, amíg csupán verbális bántalmazásról vagy anyagi nehézségekről számol be, vagyis fizikai értelemben vett bántalmazásra nemleges válasz érkezik tőle. Egy hivatalból üldözendő bűncselekmény eljárási lépéseit nem a sértett befolyásolja, ezért nincs relevanciája a magánindítványnak sem (ha pedig már előterjesztette, az nem vonható vissza - ahogyan a feljelentés sem, amely önmagában sértetti akarat az eljárás lefolytatása iránt).

Családon belüli erőszak hallatán meg kell ismernünk a traumák hátterét, amire a jövőben is nagy szükség lesz, hiszen a bűncselekmény kapcsán nem gondolhatunk szűken csak a fizikai erőszakra, a testi sérülésekkel nem járó egyéb magatartások éppúgy ide tartozhatnak. Zavart okoz a jogalkalmazásban, hogy a tényállás (1) és (2) bekezdése közötti alapvető különbségeket nehezen, vagy egyáltalán nem ismerik fel, ezért az események nagyján keresztül történő szemlélése alaposságot és komolyságot igényel. Az erőszak belső

motívumai változatosak, annak számtalan fajtája lehet, de az érzékenyítő programokon hiába látják a gyakorlati szakemberek testközelből a részleteket, a képzések, továbbképzések és oktatások még mindig nem elégségesek. Egy optimálisan működő szervezet esetében a humán tőke, az emberi erőforrás mennyiségi és minőségi mutatói is meghatározóak, ugyanis ezáltal lehet kifürkészni és kompenzálni az egyéni hiányosságokat. Ezek pótlására folyamatos utánpótlások, konferenciák, írásos segédanyagok kellenek, és bizony a helytelenség táptalaján ezek mielőbbi felszámolása iránti intézkedések szükségesek, melyek többsége önkorrektív mechanizmusok által orvosolható lenne. A kapcsolati erőszak bejáratlan ösvényén sem elérhetetlen cél a törvényességre törekvés, ezért a jogalkalmazóknak célszerű mindenkor hidat építeni megállapításaik, illetve a tényleges jogalkotói akarat között. Ahhoz, hogy a jogalkotói elvárásoknak maradéktalanul eleget tehesünk, szükséges a jogalkalmazás egységének országos szinten történő megteremtése, és a jó gyakorlatok kialakítása, a helyes eljárásrendek megismertetése.

A nagymértékben megújított hozzátartozók közötti erőszak kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról szóló 2/2018. (I.25.) ORFK utasítás úgy tűnik kellően problémaorientált, részletesen rögzíti a családon belüli erőszak helyszínein és azt követően elvégzendő kötelező rendőrségi feladatok sokaságát. Ennek alapján úgy vélem bizakodással tekinthetünk a jövőbe a „kékek”-et illetően, mert a jelenség komoly figyelmet igényel társadalmi és jogalkalmazói szinten is. Minden megelőzési tervnek az odafigyelés az alapja, emellett az igazságszolgáltatás szereplői pontosan tudják, hogy a sértettek hatósághoz fordulása már az utolsó utáni csepp a tengerben.

Számtalan közös vonás húzódik a szexuális bűncselekmények és a családon belüli erőszak között is. A gyermekáldozatok érintettsége az aktavizsgálatok fényében aggasztó mértéket mutat, és a bélyeg olykor egy életen át lemoshatatlan, mert a lelki sebek idővel ugyan hegekké forrnak, de az emlék, az érzés örök lenyomatot hagy. A bűnügyi iratok, mint leghitelesebb források alapján felszínre törő problémák a jogbizonytalanság irányába mutatnak, ezért félő egy olyan gyakorlat fenntartása, amely ellentétes irányba halad a jogalkotói célokkal. A jogszabályi rendszer egy használható és effektív eszköz a családok biztonságának megszilárdításában, ezért mindent összevetve a legfőbb célkitűzés az lehet, hogy a hibák reflektorfénybe helyezése mellett felszínre kerüljenek a bűncselekmény jogalkalmazásának követendő példái, és a rendszerhalmazból eredő anomáliák mielőbb kiiktatásra kerüljenek. Hiszem, hogy a családon belüli erőszak megelőzhető és kezelhető, értekezésem készítése során mindvégig a joggyakorlat fejlesztési lehetőségeit tartottam szem előtt.

Összefoglaló

A 2013. július 1. napján hatályba lépett Büntető Törvénykönyv „kapcsolati erőszak” elnevezéssel (Btk. 212/A. §) elsőként tartalmazza a családon belüli erőszak önálló szankcionálását. Az értekezés nyolc fejezetben elemzi az új bűncselekményt elméleti és gyakorlati oldalról egyaránt, illetve nemzetközi kitekintést is tartalmaz.

A dolgozat meghatározza a jogtudományi vizsgálat indokoltságát, az értekezés tárgyát, célját és strukturáját, illetve rögzíti a kutatás változatos módszertanát. Kiemelt hangsúllyal jelenik meg a család, mint védendő érték, ezen belül a házasság elsődlegessége és a változások hatása, a gyermekvédelmi jelzőrendszer szerepe, és a hozzátartozói erőszak esetén kötelező rendőrségi feladatok. A jogalkotó felismerte a gyermekek és a család oltalmának szükségességét, ezért már nemcsak a fizikai értelemben vett bántalmazások, hanem a szóbeli erőszak és az ún. gazdasági ellehetetlenítés is bűncselekménnyé vált. Az elméleti rész fókuszában a dogmatikai kérdések állnak, melynek során a bűncselekmény minden részletre kiterjedően elemzésre került (lehetséges sértettek, az elkövetés időpontja és helyszíne, emberi méltóság, erőszakos magatartás, megalázó bánásmód stb.). Az elemzés élesen kettéválasztja a bűncselekmény magánindítványra büntetendő és hivatalból üldözendő részét, ezáltal rögzíti: rendszeres tetteleges bántalmazás és egyéb cselekmények (pl. könnyű testi sértés, súlyos testi sértés, személyi szabadság megsértése, kényszerítés) esetén a hatóságok kötelesek eljárni, a sértett csupán a szóbeli, a tárgyak ellen irányuló és gazdasági erőszak tekintetében dönthet a büntetőeljárás lefolytatása kérdésében.

A joggyakorlatot bemutató empirikus kutatási részben három országos aktavizsgálat eredményei láthatók, melynek keretében összesen 1085 bűnügyi irat elemzése történt. Elsőként a kapcsolati erőszak bűncselekmény bírósági szakban befejeződött ügyeinek bemutatása történik, melyből megismerhető többek között a rendőrségek attitűdje és eljárási gyakorlata, a bizonyítás speciális körülményei, az ügyészszégi jogalkalmazás nehézségei és jó megoldásai, az áldozatok és az elkövetők jellemzői, illetve a büntetéskiszabási gyakorlat is. A feljelentés elutasítás és nyomozás megszüntetés tárgyában lefolytatott aktavizsgálat számos hibát és hiányosságot tárt fel, míg a szexuális bűncselekményeket illetően a kiskorúak fokozott érintettsége és a családtagok felelősségének szerepe rajzolódott ki.

A családon belüli erőszak elleni büntetőjogi védelem nemzetközi szintén is megmutatkozik. Az értekezés három szomszédos ország (Ausztria, Szlovákia, Románia) joganyagát vizsgálta az Isztambuli Egyezmény ratifikálására vagy annak hiányára is tekintettel. A jogösszehasonlítások alapján megállapítható, hogy Magyarország büntetőjogi törekvései védelmet nyújtanak a jogkeresők számára, a törvényi feltételek adottak a bántalmazottak részére, ugyanakkor a látencia csökkentésén - vagyis a feljelentési hajlandóság növelésén - még valamennyi hatóságnak dolgoznia kell.

Summary

The Criminal Code ('Btk') entered into force on 1 July 2013 was the first to include separate sanctions against domestic violence, termed as „relationship violence” (Btk. Section 212/A.). The paper discusses the new criminal offence in eight chapters, both from theoretical and practical aspects, and also undertakes to make international comparisons.

The paper gives justification for examination in terms of jurisprudence, determines the subject, purpose and structure of the paper, and also describes the diversified methodology of research. Family is given great emphasis as a value to be protected, and in that context – the priority of marriage and the impact of changes, the role of child protection signalling system and the compulsory police tasks in the event of violence committed by relatives. The legislator recognised the necessity of protecting children and family, therefore not only physical abuse, but also oral violence and so-called economic abuse now also fall within the category of criminal offence. The theoretical part has a focus on dogmatic questions, through which the criminal offence is discussed comprehensively in all details (possible injured parties, time and place of the offence, human dignity, violent behaviour, humiliating treatment, etc.). The analysis divides the offence sharply into a part punishable upon private motion and a part to be prosecuted ex officio, and concludes that in the case of regular physical abuse and similar acts (e.g. light bodily harm, grievous bodily harm, violation of personal liberty, duress), the authorities are bound to take actions; in the matter of conducting criminal proceedings, the injured party may only decide in relation to oral violence, violence aimed against objects and economic abuse.

In the section of empirical research illustrating legal practice, the results of three nationwide examinations of files are presented, during which a total of 1085 criminal documents were analysed. First, there is a presentation of cases of relationship violence closed in judicial phase which provide opportunity to have an insight in the attitude and procedural practice of the police, the special circumstances of collecting evidence, the law application difficulties encountered and good legal solutions applied by the prosecution, the characteristics of victims and perpetrators, and also the practice of sentencing. The examination of files regarding refusal of reports of offence and termination of investigations revealed numerous faults and shortcomings, while, concerning sexual crimes, a high level of minors' involvement and the role of the family members' responsibility became distinct.

Protection by criminal sanctions against domestic violence is practised internationally as well. The paper examined the relevant body of law of three neighbouring countries (Austria, Slovakia, Romania), also with regard to the existence or lack of the ratification of the Istanbul Convention. Based on a comparison of respective laws, it can be established that the criminal law efforts made by Hungary provide protection for those seeking remedy at law, the statutory framework is in place for the abused, nevertheless, all authorities concerned still have to do a lot to reduce latency, i.e. to increase willingness to report such offences.

Irodalomjegyzék

1. ÁDÁM ANTAL: Az értékek pluralitása és versengése Jog - Érték - Erkölc. Emberi Jogok Központja Közalapítvány, Budapest 2006.
2. ÁGOSTON GYÖRGY: Nevelélmélet. Tankönyvkiadó Budapest, 1970.
3. ÁGOTA ALAPÍTVÁNY: Interjú Frech Ágnes nyugalmazott büntetőbíróval.
<http://www.agotaalapitvany.hu/post/interju-frech-agnes-nyugalmazott-buntet-biroval>
4. ALFÖLDI ÁGNES DÓRA: A családon belüli erőszak problematikája a XII. századi Magyarországon. Magyar Tudomány 2011/8. <http://www.matud.iif.hu/2011/08/09.htm>
5. ALFÖLDI ÁGNES DÓRA: Gondolatok a büntetőeljárásbeli bizonyítás jelentőségéről és fogalmának elméleti megközelítéséről. Jogelméleti Szemle 2011/2.
<http://jesz.ajk.elte.hu/alfoldi46.html>
6. AMBERG ERZSÉBET: Konzonancia a büntetőjog alapelveinek rendszerében. In: Madai Sándor - Pallagi Anikó - Polt Péter (szerk.) Sic itur ad astra Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2020.
7. ANGYAL PÁL: A szemérem ellen büntettek és vétségek. Attila Nyomda Rt. Budapest, 1937.
8. ANGYAL PÁL: A család büntetőjogi védelme. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T., Budapest, 1943.
9. ARZTEKAMMER NORDRHEIN: „Gewalt in der Familie wird von Kindern als existenzielle Bedrohung erlebt“. Düsseldorf. 31.01.2019.
<https://www.aekno.de/aerzte/rheinisches-aerzteblatt/ausgabe/artikel/2019/02-2019/gewalt-in-der-familie-wird-von-kindern-als-existenzielle-bedrohung-erlebt>
10. BÁCSKAI KRISZTINA - BENE BEÁTA - BURJÁN EVELIN - GYÖRFFY ZSUZSANNA - KUSSINSZKY ANIKÓ - LÁPOSSY ATTILA - LUX ÁGNES - MURÁNYI FANNI - TASI KATALIN - TÓTH KRISZTINA: Harminc / 30 Jubileumi ombudsman-kötet a Gyermejjogi Egyezmény tiszteletére. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Budapest, 2019.
11. BALÁS P. ELEMÉR: A kiskorúak és a gondnokoltak büntetőjogi védelme. Budapest, 1943.
12. BALÁZS BARBARA - CSABAI KRISTÓF: Gyurkó Szilvia: A gyerekjogok nem a szabadosságnak nyitnak ajtót. 2020.08.13.
<https://divany.hu/szuloseg/2020/08/13/gyurko-szilvia-interju/>
13. BALÁZS ZOLTÁN: Emberi méltóság. Jogelméleti Szemle 2005/4.
<http://jesz.ajk.elte.hu/balazs24.html>
14. BALOGH ÁGNES: Az egészség védelme a büntetőjogban. Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola. PhD értekezés. Pécs, 2006.
<https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/balogh-agnes/balogh-agnes-vedes-ertekezes.pdf>
15. BALOGH ÁGNES: A bűncselekmény tárgya. In: Balogh Ágnes - Tóth Mihály (szerk.) Magyar büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2010.
16. BALOGH KAROLINA - GYURKÓ SZILVIA - LIPPAI VERA - NÉMETH BARBARA - SÁNTA NÓRA: Gyermejjogi jelentés 2018. Híntalovon Gyermejjogi Alapítvány, 2019.

17. BALOGH ZSOLT: Az emberi méltóság. Jogi absztrakció vagy alanyi jog. Iustum Aequum Salutare VI.2010/4. <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20104sz/12.pdf>
18. BÁNKUTI MIKLÓS - DOMBOS TAMÁS - FLECK ZOLTÁN - HALMAI GÁBOR - ROZGONYI KRISZTINA - MAJTÉNYI BALÁZS - MAJTÉNYI LÁSZLÓ - POLGÁRI ESZTER - KIM LANE SCHEPPELE - SOMODY BERNADETTE - UITZ RENÁTA: Vélemény Magyarország új alkotmányos rendjéről. http://epa.oszk.hu/02300/02334/00047/pdf/EPA02334_Fundamentum_2012_01_005-034.pdf
19. BÁNKUTI MIKLÓS - DOMBOS TAMÁS - HALMAI GÁBOR - HANÁK ANDRÁS - KÖRTVÉLYESI ZSOLT - MAJTÉNYI BALÁZS - PAP ANDRÁS LÁSZLÓ - POLGÁRI ESZTER - SALÁT ORSOLYA - KIM LANE SCHEPPELE - SÓLYOM PÉTER - UITZ RENÁTA: Amicus Brief a Velencei Bizottságnak az Alaptörvény negyedik módosításáról. Fundamentum 2013/3. <http://fundamentum.hu/sites/default/files/13-3-01.pdf>
20. BARABÁS A. TÜNDE: Az erőszakos bűncselekmények sértettjei (1995-2005) In: Országos Kriminológiai Intézet Kriminológiai Tanulmányok Budapest, 2008/45. http://www.okri.hu/images/stories/KT/kt45_2008_sec.pdf
21. BARABÁS A. TÜNDE: A resztorativitás elmélete és gyakorlata. In: Ruzsonyi Péter (szerk.) Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Budapest, 2014.
22. BARABÁS A. TÜNDE: Áldozattá válás Magyarországon: a statisztika és az empirikus vizsgálatok valóságképe. http://www.okri.hu/images/stories/kutatok/barabastunde/bt_irm_2009_2_7.2.pdf
23. BARABÁS TÜNDE: Általános viktimológia, latencia. In: Irk Ferenc (szerk.) Áldozatok és vélemények I. Budapest, 2004. https://www.okri.hu/images/stories/joomla/Aldozatok%20es%20velemenyek_vol.%20I.pdf
24. BARABÁS TÜNDE - IRK FERENC - KOVÁCS RÓBERT: Félelem, bűnözés és bűnmegelőzés Európa öt nagyvárosában. OKRI Budapest, 2005.
25. BÁRÁNDY GERGELY: Módosító javaslat a Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslathoz. <https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958-0115.pdf>
26. BARBARA ÉS ALLAN PEASE: A testbeszéd enciklopédiája. Park Könyvkiadó, Budapest, 2017.
27. BARBORA BURAJOVÁ - SÁRA ČINČUROVÁ: A nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak. Oktatási segédanyag pedagógusok és oktatásügyben dolgozó szakemberek számára. Pozsony, 2016. <https://www.gender.gov.sk/zastavmenasilie/files/2016/02/A-nok-elleni-eroszak-es-a-csaladon-beluli-eroszak-.pdf>
28. BARCSI TAMÁS: Az emberi méltóság filozófiája. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Filozófia Doktori Iskola. PhD értekezés. Pécs, 2011. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/7961/Barcsi%20T.%20doktori%20dolgozat.pdf?sequence=1>
29. BÁRD KÁROLY: A büntető hatalom megosztásának buktatói. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987.

30. BÁRD KÁROLY: Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben - emberijog-dogmatikai értekezés. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007.
31. BARNA ATTILA: Az Alaptörvényről másképp 2. Bene ambula! Bevezető rendelkezések. Közszolgálat. I. évfolyam 2. szám 2011. július.
https://allyoucanmove.hu/content_files/EPA_02218_Kozszolgalat_2011_02.pdf
32. BELOVICS ERVIN: A büntetendőséget kizáró okok. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2009.
33. BELOVICS ERVIN: Büntetőjog I. Általános rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2017.
34. BELOVICS ERVIN: A büntetőjog jogállami követelményei. Magyar Tudomány 181(2020)5
https://mersz.hu/mod/object.php?objazonosito=matud_f41569_i1
35. BELOVICS ERVIN - BÉKÉS IMRE - BUSCH BÉLA - DOMOKOS ANDREA - GELLÉR BALÁZS - MARGITÁN ÉVA - MOLNÁR GÁBOR - SINKU PÁL: Büntetőjog. Általános rész. 5. hatályosított kiadás. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014.
https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog5/ch01s03.html
36. BELOVICS ERVIN - ERDEI ÁRPÁD (szerk.): A büntetőeljárás törvény magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018.
37. BELOVICS ERVIN - GELLÉR BALÁZS - NAGY FERENC - TÓTH MIHÁLY: Büntetőjog I. Általános rész. A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog/ch06.html
38. BELOVICS ERVIN - MOLNÁR GÁBOR MIKLÓS - SINKU PÁL: Büntetőjog II. Különös rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014.
39. BELOVICS ERVIN - MOLNÁR GÁBOR MIKLÓS - SINKU PÁL: Büntetőjog II. Különös rész (Ötödik, hatályosított kiadás) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2016. november.
40. BELOVICS ERVIN - MOLNÁR GÁBOR MIKLÓS - SINKU PÁL: Büntetőjog II. Különös rész (Hatodik, hatályosított kiadás) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018. január.
41. BELOVICS ERVIN - MOLNÁR GÁBOR MIKLÓS - SINKU PÁL: Büntetőjog II. Különös rész (Hetedik hatályosított kiadás) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2019. október.
42. BELOVICS ERVIN - NAGY FERENC - TÓTH MIHÁLY: Büntetőjog I. Általános rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014.
43. BELÜGYMINISZTERIUM: Segítő Anyag Szakembereknek (SANSZ) - az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása, támogatása céljából. 2019.
44. BÉKÉS ÁDÁM: Nemzetek feletti büntetőjog az Európai Unióban. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2015.
45. BÉKÉS ÁDÁM: Három csapás, különös tekintettel a strasbourgi gyakorlatra. Ügyészégi Szemle 2016/4. <http://ugyeszsegiszemle.hu/hu/201604/ujsag#104>

46. BÉKÉS ÁDÁM: Hatékony védelem - túl az alapokon. In: Barabás A. Tünde és Vókó György (szerk.) A Bonis Bona Discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. Budapest, 2017.
47. BÉKÉS ÁDÁM: A mostohagyerek álma - Lehet-e önálló eljárásjogi sértett-fogalom? In: Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica Tomus LXXXI. 2018.
http://acta.bibl.u-szeged.hu/53964/1/juridpol_081_115-126.pdf
48. BÉKÉS IMRE: A jogállami büntetőjog bűncselekménytani alapjai. In: Kisfaludi András - Margitán Éva (szerk.) Nyugat-európai hatások a magyar jogrendszer fejlődésében. ELTE ÁJK Budapest, 1994.
49. BENEDEK TIBOR: Jogértelmezés és bírói gyakorlat a szexuális kényszerítés, a szexuális erőszak és a szexuális visszaélés miatti büntetőeljárásokban.
<https://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmányok/139-dr-benedek-tibor-jogertelmezes-es-biroi-gyakorlat-a-szexualis-kenyszerites-a-szexualis-eroszak-es-a-szexualis-visszaeles-miatti-buntetoeljarasokban>
50. BÉRCES VIKTOR: A sértett magatartásának büntetőjogi relevanciájáról: beleegyezés, közrehatás, utólagos hozzájárulás. 2017.12.11.
<https://ujbtk.hu/dr-berces-viktor-a-sertett-magatartasanak-buntetojogi-relevanciajarol-beleegyeezes-közrehatas-utolagos-hozzajarulas/>
51. BÉRCES VIKTOR: A büntetőperbeli bizonyítás alapfogalmainak dogmatikai megközelítései a hazai jogtudományban. Iustum Aequum Salutare XIV. 2018/1.
http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20181sz/02_BercesV_IAS_2018_1.pdf
52. BÉRCES VIKTOR - DOMOKOS ANDREA: A családon belüli erőszak szankcionálásának büntetőjogi lehetőségeiről. Jogelméleti Szemle 2017/3. http://jesz.ajk.elte.hu/2017_3.pdf
53. BÉRCES VIKTOR - GYULAY DÁNIEL: Egy új remény, avagy az egyezés megjelenése a hazai büntetőeljárásban. Ügyészségi Szemle 2019/4. <http://ugyeszsegiszemle.hu/hu/201904/ujstag#20>
54. BEREK LAJOS: Biztonságtechnika. Nemzeti Közsolgálati Egyetem. Magyar Program Budapest, 2014. <http://real.mtak.hu/19709/1/biztonsagtechnika.original.pdf>
55. BIRGIT APPELT - ANGELIKA HÖLLRIEGL - ROSA LOGAR: Gewalt gegen Frauen und ihre Kinder. Kinder, die vergessenen Opfer - über den Zusammenhang von Frauenmisshandlung und Kindesmisshandlung.
<https://www.bmfj.gv.at/dam/jcr:0c9257fe-ebc7-42da-a4dc-6e66bd8110f4/gewaltberich>
56. BÍRÓSÁG: A házasság és család védelme.
http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/e-learning/alaptorveny_birok/at_alapvetes/lecke4_lap1.html
57. BLASKÓ BÉLA: Magyar Büntetőjog Általános rész. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2017.
58. BÓCZ ENDRE: Elgondolások a büntetőeljárás újrakodifikálásához. Belügyi Szemle XXVIII. évf. 1990/1.
59. BODONY ISTVÁN: A perújítás új bizonyítékok alapján. In: Polt Péter (főszerk.) Kommentár a büntetőeljárás törvényhez. 1. kötet. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018.
60. BODOR TIBOR - DIÓS ERZSÉBET - VASKUTI ANDRÁS: Büntetőjog II. Különös rész. Jogi szakvizsga kézikönyvek. Novissima Kiadó, Budapest, 2011.

61. BOLYKY ORSOLYA: Az emberölések jogi és kriminológiai jellemzői, különös tekintettel a mentális tényezők büntetőjogi értékelésére. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola. Doktori értekezés. Budapest, 2018.
https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bolyky_O_dolgozatv.pdf
62. BOLYKY ORSOLYA - SÁRIK ESZTER: A fiatalok elkövetők gyermekkorai - az elkövetővé válás előzményei. In: Irk Ferenc (szerk.) Kriminológiai Tanulmányok, OKRI Budapest, 2005/42.
63. BORI MÁRIA: Nagyszünet. Gyakorlat teszi a mestert. 2020.10.27.
https://www.magyarorszo.rs/hu/4440/mellekletek_uveggolyo/228593/Gyakorlat-teszi-a-mestert.htm
64. BUJNA ELEONÓRA: Az apa szerepe a múltbeli és a korszerű családban. SZTE Egyetemi Kiadványok Repozitórium, Szeged, 2008/3.
http://acta.bibl.u-szeged.hu/28902/1/modszertani_048_003_109-111.pdf
65. BUJNA ELEONÓRA: A szülői példa szerepe a családi nevelésben. Konstantin Egyetem, Pedagógiai Kar Neveléstudományi Tanszék Nyitra.
http://acta.bibl.u-szeged.hu/28946/1/modszertani_049_002_055-057.pdf
66. BRIGITTE SCHÖBI, PAULINE HOLMER, ANGELA RAPICAULT & DOMINIK SCHÖBI: Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz Eine wissenschaftliche Begleitung der Präventionskampagne « Starke Ideen – Es gibt immer eine Alternative zur Gewalt». Eine Studie im Auftrag von Kinderschutz Schweiz 2020
https://www.kinderschutz.ch/de/studie.html?file=files/media/Dokumente/Publicationen/Studien/2_Zusammenfassung_Studie_Gewaltstudie_KS.pdf
67. BUNDESKANZLERAMT: Plattform gegen die Gewalt in der Familie.
<https://www.bmfj.gv.at/familie/gewalt/plattform-gegen-Gewalt-in-Familie.html>
68. BUNDESMINISTERIUM FÜR ARBEIT, FAMILIE UND JUGEND: Plattform gegen die Gewalt.
<https://www.gewaltinfo.at/plattform/>
69. BUNDESMINISTERIUM FÜR FAMILIE, SENIOREN, FRAUEN UND JUGEND: Gesetz zur Stärkung eines aktiven Schutzes von Kindern und Jugendlichen (Bundeskinderschutzgesetz). Hintergrundmeldung Frauen vor Gewalt schützen Häusliche Gewalt.
https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/aktuelles/alle-meldungen/gesetz-zur-staerkung-eines-aktiven-schutzes-von-kindern-und-jugendlichen--bundeskinderschutzgesetz-/78126%3Fview%3DDEFAULT&usg=ALkJrhhAaVoaPTkRWh59EuugME_wNHBQKQ
<https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/gleichstellung/frauen-vor-gewalt-schuetzen/haeusliche-gewalt/haeusliche-gewalt/80642>
70. CARL VON CLAUSEWITZ: A háborúról. I. kötet. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1961. és Clausewitz Károly: A háborúról. Második kiadás. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1917. (Ford. Bárány Samu)
https://mek.oszk.hu/13200/13240/pdf/13240_1.pdf
71. CHARLES S. CARVER - MICHAEL F. SCHEIER: Személyiségpszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2006.
72. COUNCIL OF EUROPE: Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence. Chart of signatures and ratifications of Treaty 210. GREVIO Baseline Evaluation Report Austria. 2017.
<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background>
<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>
<https://rm.coe.int/grevio-report-austria-1st-evaluation/1680759619>

73. CZIBERE IBOLYA (szerk.): Családszociológia. Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program. Debrecen, 2006. <https://mek.oszk.hu/13000/13089/13089.pdf>
74. CZINE ÁGNES: Új kényszerintézkedésünk: a távoltartás. In: Gál István László - Hornyák Szabolcs (szerk.) Tanulmányok dr. Földvári József professzor 80. születésnapja tiszteletére. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Pécs, 2006.
75. CSABA VIKTÓRIA NIKOLETT - NÉMETH ZOLTÁN GYÖRGY: A szexuális erőszak bizonyításának tapasztalatai, reflexiók a bizonyítás nehézségeiről. Jogelméleti Szemle 2018/2.
76. CSÁNYI GERGELY - DÉS FANNI: A kérdezőbiztosok képzése nemi alapú erőszak tematikájú kvantitatív adatfelvételekkor. Statisztikai Szemle 98. évfolyam 1. szám. 2020.01.14. http://real.mtak.hu/105635/1/2020_01_034.pdf
77. CSÁNYI VILMOS: Az emberi természet. Humánteológia. Vince Kiadó, Budapest, 1999.
78. CSAPUCHA BERNADETT: Szemelvények a távoltartás jogintézményéről. Ügyészek Lapja 2019/1. <http://ugyeszeklapja.hu/?tag=csapucha-bernadett>
79. CSAPUCHA BERNADETT: Családvédelem „nemzetközi vizeken” Különös tekintettel a gyermekek oltalmára. Iustum Aequum Salutare XV. 2019/4. http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20194sz/08_CsapuchaB_IAS_2019_4.pdf
80. CSAPUCHA BERNADETT: A „világháló árnyoldala”, avagy a gyermekpornográfia térnyerése az interneten. Ügyészek Lapja 2019/4-5. <http://ugyeszeklapja.hu/?p=2619>
81. CSEMÁNÉ VÁRADI ERIKA: A Janus-arcú kriminálpolitika - avagy a fiatalkori bűnözéssel szembeni fellépés aktuális kérdései. In: Stipta István (szerk.): Collegium Doctorum Konferencia. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2012. 2012.
82. CSEMÁNÉ VÁRADI ERIKA - JÁNOSI ANDREA: Alternatív konfliktuskezelési modellek Kanadában, különös tekintettel az ítélőkörök működésére. Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXII. 2014. <https://docplayer.hu/16142284-Csemane-varadi-erika-janosi-andrea.html>
83. CSEMÁNÉ VÁRADI ERIKA - DE NEGRI LAURA: Az áldozatvédelem új irányai Ausztriában. Az új osztrák erőszak-ellenes törvénycsomag tanulságai. Miskolci Jogi Szemle 15. évf. 2020/1. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/12312/17_varadierika_t%C3%B6rdelt.pdf
84. CSER-PALKOVICS ANDRÁS - LUKÁCS TAMÁS: Kiegészítő ajánlás az egyes büntető tárgyú törvények módosításáról szóló T/11105/26. számú törvényjavaslat vitájához. <https://www.parlament.hu/irom39/11105/11105-0026.pdf>
85. CSERES JUDIT: Eltékozolt újszülöttek. Az újszülöttölést elkövető nők helyzetének kriminológiai elemzése. BM Kiadó, Budapest, 2000.
86. CSERNYIKNÉ PÓTH ÁGNES: A másodlagos áldozattá válás és elkerülésének rendőri vonatkozásai. Kriminológiai Közlemények 66. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010. <https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/2008eavszcsernyiknepa.pdf>
87. CSERVÁK CSABA: Az ombudsmantól az Alkotmánybíróságig: az alapvető jogok védelmének rendszere. Lícium-Art Kiadó, Debrecen, 2013.
88. CSERVÁK CSABA: A jogdogmatika és alkotmányos alapjogok közötti réteg képződése. Jogelméleti Szemle 2014/2.

89. CSIZMADY ADRIENNE: A térinformatika a társadalomtudományban. ELTE.
https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0010_2A_16_Csizmady_Adrienne_Terinformati_ka_a_tarsadalomtudomanyban_cimu_targyhoz_digitalis_tankonyv_fejl/ch04s05.html
90. DALLOSNÉ FARKAS EDINA: A családon belüli erőszak az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogában. 2017.10.16.
<https://www.mabie.hu/attachments/article/145/A%20csal%C3%A1don%20bel%C3%BCli%20er%C5%91szak.pdf>
91. DEÁK ZOLTÁN: A kényszer, az erőszak és a fenyegetés fogalma és jelentősége a magyar büntetőjogban. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. Szeged, 2017. http://doktori.bibl.u-szeged.hu/4066/1/Deak_Zoltan_ertekezes.pdf
92. DÉNESNÉ ORCSIK JUDIT: A távoltartás, avagy alapjogsérelem a családjogban 2. rész. 2016.02.11.
<https://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/a-tavoltartas-avagy-alapjogserelem-a-csaladjogban-2-resz>
93. DIPPOLD ÁDÁM: Karantén idején világszerte tómbol a családon belüli erőszak.
<https://qubit.hu/2020/03/28/karanten-idejen-vilagszerte-tombol-a-csaladon-beluli-eroszak>
94. DOMÁN AUGUSZTA: A beszámítási képesség a büntethetőségi akadályok rendszerében. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola. PhD értekezés. Budapest, 2019.
https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Dom%C3%A1n_Auguszt_a_dolgozatv.pdf
95. DOMINIK SCHÖBI, SUSANNE KURZ, BRIGITTE SCHÖBI, GISELA KILDE, NADINE MESSERLI, BRIGITTE LEUENBERGER: Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz Physische und psychische Gewalt in Erziehung und Partnerschaft in der Schweiz: Momentanerhebung und Trendanalyse. Eine Studie im Auftrag von Kinderschutz Schweiz 2017
https://www.kinderschutz.ch/de/studie.html?file=files/media/Dokumente/Publikationen/Studien/2_Zusammenfassung_Studie_Gewaltstudie_KS.pdf
96. DOMINIK SCHÖBI - MEINRAD PERREZ: Bestrafungsverhalten von Erziehungsberechtigten in der Schweiz Eine vergleichende Analyse des Bestrafungsverhaltens von Erziehungsberechtigten 1990 und 2004 im Auftrag des Bundesamts für Sozialversicherung unter der Leitung von Meinrad Perrez. Universität Fribourg 2004
https://www.kinderschutz.ch/de/studie.html?file=files/media/Dokumente/Publikationen/Studien/2_Zusammenfassung_Studie_Gewaltstudie_KS.pdf
97. DOMOKOS ANDREA: Elméletek az erőszakról. In: Kriminológiai Közlemények 56. szám Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1998.
<https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/5603domokos.pdf>
98. DOMOKOS ANDREA: Esélyegyenlőség a partnerkapcsolatban. Belügyi Szemle 52. évf. 2004/2-3.
99. DOMOKOS ANDREA: A „távoltartás” bevezetése a magyar jogba. In: Imre Miklós - Lamm Vanda - Máthé Gábor (szerk.) Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70. születésnapja tiszteletére. Budapest, Aula Kiadó 2006.
100. DOMOKOS ANDREA: Az erőszakos bűnözés differenciálódása és a büntetőpolitika Magyarországon. Jog - Állam - Politika III. évfolyam 2011/3.
<https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2011/3/domokos.pdf>

101. DOMOKOS ANDREA: A sértettek érdekei az új büntetőeljárás kódexben. In: Gál Andor - Karsai Krisztina (szerk.) Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016.
102. DOMOKOS ANDREA: Református jogtudósok a bűnelkövetők neveléséről, vallás erkölcsi tanításról. In: Madai Sándor - Pallagi Anikó - Polt Péter (szerk.) Sic itur ad astra. Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2020.
103. DOMOKOS ANDREA - NEMES ZSÓFIA - HAVASI SÁRA: A családon belüli erőszak büntetőjogi és társadalmi megítélése. Károli Gáspár Református Egyetem Budapest, 2017.
104. DUNAVÖLGYI SZILVESZTER: Közvélemény-kutatás a közbiztonságról és a rendőrségről. In: Irk Ferenc (szerk.) Áldozatok és vélemények I. Budapest, 2004.
https://www.okri.hu/images/stories/joomla/Aldozatok%20es%20velemenyek_vol.%20I.pdf
105. EARL BABBIE: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó Budapest, 2003.
106. EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA: Protokoll. A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer folyamatairól. A család- és gyermekjóléti szolgáltatás keretében biztosított szociális segítő munka folyamatairól. Szakmai ajánlás. A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működtetésének szabályairól.
<https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/06/jelzorendszer.pdf>
https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/06/protokoll_segitomunka.pdf
https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/06/szakmai_ajanalas_jelzorendszer.pdf
107. EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA EGÉSZSÉGÜGYÉRT FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁG EGÉSZSÉGÜGYI SZAKMAI KOLLÉGIUM: Egészségügyi szakmai irányelv - Az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának gyanúja esetén.
http://www.ijsz.hu/UserFiles/001148_eszi_honlapra_20160608_2.pdf
108. EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA SZOCIÁLIS ÉS GYERMEKVÉDELMI FŐIGAZGATÓSÁG: A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan.
http://www.kormany.hu/download/c/72/b0000/modszertani_utm_bantalmazas_megelozes_2.pdf
109. ERDŐSY EMIL - FÖLDVÁRI JÓZSEF - TÓTH MIHÁLY: Magyar büntetőjog. Különös rész. 4. kiadás. Osiris Kiadó, Budapest 2007.
110. EURÓPAI BIZOTTSÁG: Ajánlás. A Tanács határozata az Európai Tanács számítástechnikai bűnözésről szóló egyezményének (185. sz. CETS) második kiegészítő jegyzőkönyvére vonatkozó tárgyalásokon való részvétel engedélyezéséről. Brüsszel, 2019.2.5.
<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/HU/COM-2019-71-F1-HU-MAIN-PART-1.PDF>
111. EURÓPAI PARLAMENT: Állásfoglalási indítvány. A férfiakra, mint a kapcsolati erőszak áldozatairól. Christine Anderson. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2020-0236_HU.html
112. EUROPEAN COMMISSION: Special Eurobarometer 449. Gender-based violence. Report. 2016.
<https://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2115>

113. EUROPEAN JUSTICE: Szlovákia. Ausztria.
https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-sk-hu.do?member=1
https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-at-maximizeMS-hu.do?member=1
114. FANTOLY ZSANETT: A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2012.
115. FARKAS JOHANNA: Gyermek sérelmére elkövetett családon belüli erőszak. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. PhD értekezés. Miskolc, 2013. <http://midra.uni-miskolc.hu/document/14137/11868.pdf>
116. FARKAS JUDIT: 2021. évi érettségi tételek történelemből. 30 emelt szintű tematika. Maxim Könyvkiadó Kft. Szeged, 2021.
117. FARKAS KRISZTINA: Az eljárás gyorsításának lehetőségei a német, a svájci és az olasz büntető igazságszolgáltatásban. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. PhD értekezés. Miskolc, 2016.
<http://phd.lib.uni-miskolc.hu/document/22696/19086.pdf>
118. FEHÉR LENKE: Családon belüli erőszak - nemzetközi dokumentumok és gyakorlat. In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2005.
119. FELLEGI BORBÁLA: Büntetőügyi mediáció, fiatalkorúak elkövetése, családon belüli erőszak - Mit kezd mindezen kérdésekkel az osztrák intézményrendszer? Beszámoló a Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület AGIS programján belül megvalósuló bécsi tanulmányútról. 2007.
https://www.foresee.hu/uploads/tx_abdownloads/files/AGIS_Becs_beszamolo_2-1.pdf
120. FILÓ MIHÁLY: Az eutanázia jogi szabályozásának problémái.
http://epa.oszk.hu/02000/02002/00006/pdf/1999-tavasz-nyar_filo-eutanazia.pdf
121. FILÓ MIHÁLY: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009.
122. FILÓ MIHÁLY: Személy és személyiség mint jogi tárgy. In: Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer Budapest, 2016.
123. FINKEY FERENCZ: A magyar büntetőjog tankönyve. Harmadik, átdolgozott kiadás a Btk. és Büntető Novella (1908:36. tc.) teljes szövegével. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1909.
124. FINSZTER GÉZA: Rendészettan. Studia Universitas Communia. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
125. FLECK ZOLTÁN: Szociológia jogászoknak. Napvilág Kiadó, Budapest, 2004.
126. FODOR MIKLÓS: A fiatalkorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények hatásai a gyermek- és serdülőkorú pszichés és mentális egészségére. A traumatizációt elszenvedett gyermek és serdülő pszichés zavarai. In: Sófi Gyula - Fodor Miklós: Igazságügyi gyermekpszichiátria. Oriold és Társai Kiadó és Szolgáltató Kft. Budapest, 2014.
127. FORGÁCS JÓZSEF: A társas érintkezés pszichológiája. Kairosz Kiadó

128. FRA EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS: Justice for victims of violent crime Part I. Victims' rights standards of criminal justice. Justice for victims of violent crime Part III. Sanctions that do justice. Justice for victims of violent crime Part IV. Women as victims of partner violence.
129. FRAN CZIA BARBARA: A nemi önrendelkezési jog és a szexuális kényszerítés. Elemzés és javaslat de lege ferenda. <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2014/1/franczia.pdf>
130. FRIVALDSZKY JÁNOS: Szempontok a Családvédelmi törvény értékeléséhez. Iustum Aequum Salutare, 2012/2. <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20122sz/07.pdf>
131. GÁL ANDOR: Individuális jogi tárgyak a jogos védelem szabályozásában. Állam- és Jogtudomány LVII. évfolyam 2016/3. http://real.mtak.hu/43469/1/2016_03_Gal_Andor.pdf
132. GILÁNYI ESZTER: A szexuális kényszerítés tényállása az Isztambuli Egyezmény rendelkezéseinek fényében. Miskolci Jogi Szemle 10. évfolyam 2015/2. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/201502/11_gilanyieszter.pdf
133. GILÁNYI ESZTER: A nők elleni erőszak és magyar büntetőjogi szabályozása a nemzetközi elvárások tükrében. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. PhD értekezés. Miskolc, 2017. http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_25640_section_22872.pdf
134. GÖRGÉNYI ILONA: A viktimológia. In: Gönczöl Katalin - Kerecsi Klára - Korinek László - Lévay Miklós (szerk.) Kriminológia - Szakkriminológia. Complex Kiadó Budapest, 2006.
135. GÖRGÉNYI ILONA - GULA JÓZSEF - HORVÁTH TIBOR - JACSÓ JUDIT - LÉVAY MIKLÓS - SÁNTHA FERENC - VÁRADI ERIKA: Magyar Büntetőjog Különös Rész, Wolters Kluwer Complex Kiadó, Budapest 2013.
136. GÖRGÉNYI ILONA - KARSAI KRISZTINA - MADAI SÁNDOR - TÓTH MIHÁLY - VASKUTI ANDRÁS - FANTOLY ZSANETT - FARKAS ÁKOS - HERKE CSONGOR - KIS LÁSZLÓ - RÓTH ERIKA: Büntetőjogi fogalomtár. Complex Kiadó, Budapest, 2012.
137. GRÁD ANDRÁS - WELLER MÓNIKA: A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve. Negyedik, bővített kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2011.
138. GRATZER GÁBOR - SZABÓ HENRIK - SÖVÉNYHÁZY EDIT: Megóv-lak. Bűnmegelőzési jó tanácsok. Korona Kiadó, 2010.
139. GYARMATI ANDREA: Nagyszülők és unokák. A nagyszülőktől az unokák felé irányuló gondozási transferek jellege és változása. Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Intézet. PhD értekezés. Budapest, 2015. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/908/1/Gyarmati_Andrea.pdf
140. GYÖRGYI KÁLMÁN: Az okozati összefüggésről. In: Wiener A. Imre (szerk.): Büntetendőség, büntethetőség. Büntetőjogi tanulmányok MTA Állam- és Jogtudományi Intézet KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2000.
141. GYURKÓ SZILVIA: A családon belüli erőszak fogalmának és koncepciójának megjelenése Magyarországon. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata. Idősbántalmazás a családon belül. In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2005.

142. GYURKÓ SZILVIA: A házassági bontóperek lélektana és a gyermekjogok érvényesülése váláskor. Családi Jog 2015/2.
https://www.mokk.hu/regioldal/pdf/linkgyujto/Csaladi_Jog/Aktualis/2015%20-06.pdf
143. GYURKÓ SZILVIA: Az „ideális” áldozat és a saját előítéleteink.
<https://hintalovon.hu/2019/10/30/az-idealis-aldozat/>
144. GYURKÓ SZILVIA - NÉMETH BARBARA - SÁNTA NÓRA: Gyermekjogi jelentés 2016. Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2017.
145. HÁGER TAMÁS: Gondolatok a bizonyításról.
https://debreceniitotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/gondolatok_a_bizonyitasrol_ht_0.pdf
146. HÁGER TAMÁS: Egyes elhárító tanúvallomási akadályok a büntetőperben. A hozzátartozói viszonytal és az önvádra kötelezés tilalmával összefüggő mentességi okok. 2014.09.15.
<https://ujbtk.hu/hager-tamas-egy-es-elharithato-tanuvallomasi-akadalyok-a-buntetoperben-a-hozzatartozo-vizonytal-es-az-onvadra-kotelezes-tilalma-val-osszefuggo-mentessegi-okok/>
147. HALMAI GÁBOR: Távoltartás és személyi szabadság. Fundamentum 2009/2.
<http://fundamentum.hu/sites/default/files/09-2-08.pdf>
148. HALMAI GÁBOR - POLGÁRI ESZTER - SÓLYOM PÉTER - UITZ RENÁTA - VERMAN MARTIN: Távol Európától. Kiemelt védelem alacsony színvonalon. Fundamentum 2009/1.
<http://fundamentum.hu/sites/default/files/09-1-08.pdf>
149. HÁRDI LILLA: A poszttraumás stressz szindróma keletkezése és kezelése. Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet. Budapest. Psychiat Hung 2000,15 (3):311-317.
https://traumakozpont.hu/uploads/document/Hardi_2000_Psychiatria_Hungarica.pdf
150. HARGITAI JÓZSEF: Jogi fogalomtár. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2005.
151. HEGEDŰS JUDIT: A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése. Budapest, Bölcsész Konzorcium, 2006.
152. HERCZOG MÁRIA: Gyermekvédelmi kézikönyv. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2001.
153. HERCZOG MÁRIA: Erőszak a családban. Fundamentum 2004/3.
http://epa.oszk.hu/02300/02334/00016/pdf/EPA02334_Fundamentum_2004_03_069-085.pdf
154. HERCZOG MÁRIA: Gyermekbántalmazás. Complex Kiadó, Budapest, 2007.
155. HERCZOG MÁRIA: Gyermekbántalmazás. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Kriminológia MA, Dialóg Campus, Budapest, 2020.
156. HERCZOG MÁRIA - NEMÉNYI ESZTER - RÁCZ ANDREA: A gyermekkel szembeni szexuális visszaélésekről. (Család - Gyermek - Ifjúsági könyvek) Budapest, 2002.
157. HERKE CSONGOR: Az ügyészség és a távoltartás. In: Barabás A. Tünde - Vókó György (szerk.) A bonis bona discere Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. OKRI - Pázmány Press, Budapest, 2017. <http://www.herke.hu/tan/17bel.pdf>

158. HINTALOVON ALAPÍTVÁNY: Családon belüli erőszakot érintő jogszabályváltozás. <https://hintalovon.hu/2020/01/30/csaladon-beluli-eroszak-jogszabaly-valtozas-2020-januar/>
159. HINTALOVON GYERMEKJOGI ALAPÍTVÁNY GYERMEKJOGI KÖZPONT: A Kormánynak a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos személy elleni erőszakos bűncselekmények áldozatainak fokozottabb védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló előterjesztésével kapcsolatos észrevételek és jogszabály módosító javaslatok. 2020.01.27. https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/06/kormany_eloterjesztes_ht_eroszak_ellen_hintalovon_alapitvany_velemenyezese_20200127.docx_.pdf
160. HORNYACSEK JÚLIA: A tudományos kutatás elmélete és módszertana. Nemzeti Közszerzői Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Budapest, 2014. <https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/Teljes%20sz%C3%B6veg!.pdf>
161. HORNYÁK SZABOLCS: A köznyugalom elleni bűncselekmények. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola. PhD értekezés. Pécs, 2010.
162. HORNYIK ZSUZSANNA: A kapcsolati erőszak törvényi szabályozása és annak érvényesülése. Interjú Frech Ágnes bírónővel. <https://belugyiszemle.hu/hu/node/578>
163. HORNYIK ZSUZSANNA: Családon belüli erőszak Magyarországon - interjú Solt Ágnessel. Belügyi Szemle 68. évf. 2. szám 2020. <https://belugyiszemle.hu/hu/node/214>
164. HORVÁTH ÁRPÁD SJ (szerk.): Jó napot! Ferenc pápa vagyok. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest, 2014.
165. HORVÁTH TIBOR - KERESZTY BÉLA - MARÁZ VILMOSNÉ - NAGY FERENC - VIDA MIHÁLY: A magyar büntetőjog különös része. Korona Kiadó, Budapest, 1999.
166. HUMAN RIGHTS WATCH: Addig amíg vér nem folyik. Védtelenség a családon belül erőszak ellen. <https://www.hrw.org/hu/report/2013/11/06/256489>
https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/hungary1113_ForUpload.pdf
167. HURTONY ALEXANDRA KITTI: Kémiai kasztráció, mint büntetési nem és az emberi méltóság összeegyeztethetősége a pedofil elkövetők vonatkozásában. Büntetőjogi szemle 2019/2. <https://ujbtk.hu/dr-hurtony-alexandra-kitti-kemiai-kasztracio-mint-buntetesi-nem-es-az-emberi-meltosag-osszeegyeztethetosege-a-pedofil-elkovetok-vonatkozasaban/>
168. IBOLYA TIBOR: Egy erőszakos közönség nyomozása és annak tanulságai. Rendészeti Szemle 2010/3. <http://ibolyatibor.atw.hu/Sajat/4.pdf>
169. IBOLYA TIBOR: A vallomástétel akadályai. In: Polt Péter (főszerk.) Kommentár a büntetőeljárás törvényhez. 1. kötet. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018.
170. IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM: Jelentés a Kormány részére a győri kettős gyermekgyilkosság igazságügyi vizsgálatának eredményéről. Budapest, 2019. december. A győri kettős gyermekgyilkosságról készült jelentés. 2020.01.06. A kormány több áldozatsegítő központot hoz létre. 2020.06.29. Nem szabadulhatnak idő előtt a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetői. 2020.10.20. https://www.kormany.hu/download/5/1f/b1000/Jelent%C3%A9s_gy%C5%91ri_gyilkoss%C3%A1g_2019dec.pdf
<https://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/hirek/a-gyori-kettos-gyermekgyilkossagrol-keszult-jelentes>

<https://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/hirek/a-kormany-tobb-aldozatsegito-kozpontot-hoz-letre>
<https://kormany.hu/hirek/nem-szabadulhatnak-ido-elott-a-legsulyosabb-buncselekmények-elkovetoi>

171. IRK FERENC: Nagyvárosi félelem és szorongás. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Épített környezet - Bűnözés - Szituációs bűnmegelőzés. OKRI, Budapest, 2008.

172. JÁMBOR GELLÉRT: Egy nemi erkölcs elleni bűncselekmény-sorozat felderítése. Themis, 2013/3.
https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34504/Themis_2013_dec_Jambor_Gellert_p_180-214.pdf?sequence=1&isAllowed=y

173. JOE NAVARRO: Beszédes testek. Az FBI-ügynök emberismereti kézikönyve. (Marvin Karlins közreműködésével) Libri Kiadó, 2018.

174. KÁDÁR HUNOR: A román Büntető Törvénykönyv magyar fordításáról. Sapientia EMTE Jogtudományi Intézet, Kolozsvár 2017.11.30. <https://www.nyugat.ro/?p=756>

175. KÁDÁR HUNOR: Román Büntető Törvénykönyv. Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2017.

176. KÁDÁR HUNOR: Román Büntetőjog. Különös rész. A személy és a vagyon elleni bűncselekmények. 2. kiadás. Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2017.

177. KANYUK PETRA ÁGNES: A kapcsolati erőszak sui generis tényállásának szerepe a családon belüli erőszak megfékezésében. Magyar Rendészet 2016/5.

178. KARÁCSONY ANDRÁS: Filozófia-társadalomelmélet. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2007.

179. KARDOS KLÁRA: Újszülöttgyilkosok igazságügyi pszichológus szakértő szemmel. In: Herczog Mária (szerk.) Ne hagyjuk őket magukra! Megelőzhető az újszülöttgyilkosság. Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület Budapest, 2001.

180. KÁRMÁN GABRIELLA: A kriminalisztikai szakértői bizonyítás. A hiteltérdemlőség építőkövei. Országos Kriminológiai Intézet. Budapest, 2019.

181. KÁRMÁN GABRIELLA - SZABÓ JUDIT: A poligráf alkalmazásának tapasztalatai egy empirikus kutatás tükrében. In: Vókó György (főszerk.) Ügyészségi Szemle 2020/01.
<http://ugyeszsegiszemle.hu/hu/202001/ujtag#6>

182. KARSAI KRISZTINA (szerk.): Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013.

183. KARSAI KRISZTINA - SZOMORA ZSOLT - VIDA MIHÁLY: Anyagi büntetőjog Különös rész I. Iurisperitus Bt. Szeged, 2013.

184. KATONÁNÉ PEHR ERIKA: A gyermekbántalmazás nemzetközi megítélése. In: Virág György (szerk.) OKRI Szemle. OKRI Budapest, 2012.
https://okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/012_pehr.pdf

185. KEMÉNY GÁBOR: A családon belüli erőszak elleni hatékonyabb fellépésről, de lege ferenda. Belügyi Szemle 2005/9.

186. KEREZSI KLÁRA: A bűnmegelőzés különböző dimenzióinak megjelenése az attitűdvizsgálatban. In: Irk Ferenc (szerk.) Áldozatok és vélemények I. Budapest, 2004.

187. KINDERSCHUTZ SCHWEIZ: Studie zum Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz. <https://www.kinderschutz.ch/de/studie.html>
188. KISS ANNA: A bizonyítási eljárás az új büntetőeljárás törvényben. *Ügyészek Lapja* 2018/1.
189. KISS ANNA: A magánindítvány sajátosságai. <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-maganinditvany-sajatossagai/>
190. KISS ANNA: Bizonyítási eljárás az új Be.-ben – I. rész. <https://jogaszvilag.hu/szakma/bizonyitasi-eljaras-az-uj-be-ben-i-resz/>
191. KISS ANNA: A resztoratív igazságszolgáltatás esélyei a XXI. század hajnalán. http://www.okri.hu/images/stories/pdf_files/ka_phdfejezet.pdf
192. KIRÁLY TIBOR: Büntetőeljárás jog 2. átdolg. kiadás, Osiris Kiadó, Budapest, 2001.
193. KLAUS WAHL: Studien über Gewalt in Familien. Gesellschaftliche Erfahrung, Selbstbewußtsein, Gewalttätigkeiten. Alleinauslieferung: Juventa Verlag, Weinheim und München. 1990 DJI Verlag Deutsches Jugendinstitut, München. https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/bibs/Vergriffene_Buecher_Open_Access/Wahl%20Studien%20ueber%20Gewalt%20in%20Familien.pdf
194. KLINGER ANDRÁS: A családok jelenlegi helyzete Magyarországon. *Demográfia* 37. évf. 3-4. Budapest, 1994. http://real-j.mtak.hu/6347/3/37_3-4_1994.pdf
195. KOLTAY ANDRÁS: Az emberi méltóság védelmének kérdései a médiaszabályozásban és a joggyakorlatban. In: Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) *Személy és személyiség a jogban*. Wolters Kluwer Budapest, 2016.
196. KOLTAY ANDRÁS: Az emberi méltóság védelme a médiajogban. http://real.mtak.hu/98816/7/2016_4-38-80.pdf
197. KÓNYA ISTVÁN: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In: Kónya István (szerk.) *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. I. kötet. 3. kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2016.
198. KORINEK LÁSZLÓ: Objektív biztonság-szubjektív biztonság-félelem. *Magyar Jog* 1995/6.
199. KORINEK LÁSZLÓ: *Kriminológia* I. kötet Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Budapest, 2010.
200. KORMÁNYZATI PORTÁL: Névviselés. <https://regi.ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410000/Nevviseles20091202.html?ugy=nevalt.html>
201. KOVÁCS GYULA: Az erőszakos közösülés bizonyítási problémái az 1997. évi LXXIII. törvény módosítását követően. *Belügyi Szemle* 2000. 4-5.
202. KOVÁCS GYULA: Az erőszakos közösülés a számok tükrében. *Magyar Bűnüldöző* 2011/3-4.
203. KOVÁCS TAMÁS: A magánindítvány megjelenése és története a magyar büntetőjogban. In: Barabás A. Tünde és Vókó György (szerk.) *A Bonis Bona Discere. Ünnepi kötet* Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. Budapest, 2017. <http://mek.oszk.hu/18600/18609/18609.pdf>

204. KOVACSICSNÉ NAGY KATALIN: A büntetőeljárás időtartama. Rendészeti Szemle 2007/6.
205. KÖRNYEI ÁGNES: Skandinávia mint „normatív éllovas” a gyermekjogok terén. Külügyi Szemle 2009/4.
https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2009_04_Skandinevia_mint_normate.pdf
206. Központi Statisztikai Hivatal: A házasságkötési magatartás változásának demográfiai jellemzői. A házasságkötési magatartás változásának demográfiai jellemzői.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/hazassagkotes.pdf>
207. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: A háztartás és a család fogalma. Statisztikai módszertani füzetek, 47. Budapest, 2006.
208. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: A válások demográfiai jellemzői. Statisztikai Tükör 2019. március 28. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/valas17.pdf>
209. KÚRIA: Összefoglaló jelentés a büntetés-kiszabás országos gyakorlatának vizsgálatáról.
210. KÚRIA JOGGYAKORLAT-ELEMZŐ CSOPORT: Az Alaptörvény rendelkezéseinek érvényesülése a bírósági ítélezésben. Összefoglaló vélemény.
211. KÚRIA BÜNTETŐ - KÖZIGAZGATÁSI - MUNKAÜGYI ÉS POLGÁRI KOLLÉGIUMAI JOGGYAKORLAT-ELEMZŐ CSOPORT: Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései. Összefoglaló vélemény.
212. KÚRIA: Útmutató 6. számú melléklet. Az elsőfokú büntető ügydöntő határozatok szerkesztésének elvei és gyakorlata (szerkesztési segédlet)
https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/az_orzagos_bunteskiszabasi_gyakorlat_vizsgalata.pdf
https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/alaptorveny_osszefoglalo_velemen.pdf
https://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefogl_velemen_iteleti_bizonyossag.pdf
https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/6_melleklet.pdf
213. LAJTÁR ISTVÁN: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: Polt Péter (főszerk.) Új Btk. Kommentár 4. kötet. Különös rész. XX. fejezet Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013.
214. LAJTÁR ISTVÁN: A kiberbűnözésről. Ügyészek Lapja 2019/1.
<http://ugyeszeklapja.hu/?p=774>
215. LÁSZLÓ BALÁZS: Erőszak, erőszakos magatartás, személy elleni erőszakos cselekmény – értelmezési kérdések a csekély súlyú, tömegesen előforduló bűncselekmények körében. 2018.02.08.
<http://ujbtk.hu/dr-laszlo-balazs-eroszak-eroszakos-magatartas-szemely-elleni-eroszakos-cselekmeny-ertelmezesi-kerdesek-a-csekely-sulyu-tomegesen-elofordulo-buncselekmenyek-koreben/>
216. LÁSZLÓ BALÁZS: A kapcsolati erőszak erőszak fogalmának dogmatikai beilleszthetőségéről. 2020.07.24. <https://ujbtk.hu/dr-laszlo-balazs-a-kapcsolati-eroszak-eroszak-fogalmanak-dogmatikai-beilleszthetosegerol/>
217. LEHOTZKY ZSUZSANNA: 15 éve az áldozatmentésben – Interjú Boglacsik Tímea OKIT igazgatóval.
https://www.kapcsoljegybol.hu/hirek/62_15_eve_az_aldozatmentesben_interju_boglacsik_timea_o_kit_igazgatoval
218. LENGYEL DIANA: Erőszak a családban. Hova forduljunk? Körkép. SK. 2015.03.26.
<http://www.korkep.sk/cikkek/mindennapjaink/2015/03/26/eroszak-a-csaladban-hova-forduljunk>

219. LETENYEI LÁSZLÓ - NAGY GÁBOR DÁNIEL: Rugalmas kérdőív. A standard kérdőív kritikái és javaslat a kérdőíves adatgyűjtés terepközei alkalmazására. Szociológiai Szemle. 2007/1-2.
<https://szociologia.hu/dynamic/070102letenyei.pdf>
220. LOMNICI ZOLTÁN: Milyen változást hozott az Alaptörvény a házasság és a család védelme tekintetében?
http://alaptorvenyblog.hu/blog/milyen_valtozast_hozott_az_alaptorveny_a_hazassag_es_csalad_ve_delme_tekinteteben
221. LOSONCZY ISTVÁN: Hozzászólás néhány család elleni büntetthez, de lege lata és de lege ferenda I. Budapest, Jogtudományi Közlöny, 1952. március.
222. LOUISE DEACON: Pszichológia. Hogyan értsük meg önmagunkat és másokat? Scolar Kiadó, 2018.
223. LUX ÁGNES: A gyermekjogok nemzetközi keretrendszerének fejlődése. Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ. 2015.03.05.
http://www.ijsz.hu/UserFiles/dr__lux_agnes_-a_gyermekjogok_nemzetkozi_keretrendszerenek_fejlodes.pdf
224. LUX ÁGNES (szerk.) Gyermekközpontú igazságszolgáltatás. AJB Projektfüzetek. Gyermekjogi projekt 2013/1. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala. Budapest, 2013.
225. LUX ÁGNES: A gyermekjogok nemzetközi keretrendszerének kialakulása. A gyermekjogi mozgalom születése. Ki a gyermek? A gyermek fogalma és a gyermekkor specialitásai. PPKE Fiatalkorúak szakjogásza képzés. Kézirat. Budapest, 2019.
226. MAGOS GYÖNGYVÉR: Feltétel nélküli hit, remény, szeretet.
<https://katolikus.ma/feltetel-nelkuli-hit-remeny-szeretet/>
227. MAGYAR ÁLLAMKINCSTÁR: Családi pótlék - nevelési ellátás, iskoláztatási támogatás.
<https://cst.tcs.allamkincstar.gov.hu/ell%C3%A1t%C3%A1sok/csal%C3%A1dip%C3%B3tl%C3%A9k.html>
228. MAGYAR KATOLIKUS LEXIKON: Áteredő bűn. Hit, remény, szeretet.
<http://lexikon.katolikus.hu/H/hit,%20rem%C3%A9ny,%20szeretet.html>
<http://lexikon.katolikus.hu/A/%C3%A1tered%C5%91%20b%C5%B1n.html>
229. MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KONFERENCIA: II. János Pál pápa: Levél a családokhoz. II. János Pál pápa 1994-ben, a Család Évében. Bevezetés. A család az Egyház útja. A házastársi szövetség. A szeretet civilizációja. „Férfinak és nőnek teremtette őket”.
<https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=81>
230. MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE: A családon belüli erőszak visszaszorítása érdekében a büntetőjogi távoltartás elrendelését megelőzően alkalmazható közjogi eszközök. Az ügyész változó szerepe az új büntetőeljárásban. Az áldozatvédelem kiemelt szerepe, a sértettek érdekeinek hatékonyabb védelme. Kiemelés az új büntetőeljárás törvény szabályozási köréből. A Legfőbb Ügyészségen 2018. június 29-én a sajtó számára tartott, az új büntetőeljárás törvényben az ügyész változó szerepét bemutató beszélgetés háttéranyagai. Az ügyészség részvétele az új büntetőeljárás kódex megalkotásában. 2018.07.02.
<http://ugyeszseg.hu/a-csaladon-beluli-eroszak-visszaszoritasa-erdekeben-a-buntetojogi-tavoltartas-elrendeleset-megelozoen-alkalmazhato-kozjogi-eszkozok/>
<http://ugyeszseg.hu/az-ugyesz-valtozo-szerepe-az-uj-buntetoeljarasban/>

231. MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE - BÜNTETŐJOGÉSZ: Az a kis hamis vád. 2020.10.29.
<https://buntetojogesz.hu/az-a-kis-hamis-vad/?fbclid=IwAR3DvNr2FOtMRxWV1GmdSoZ4rYevEiZdNZ2edIq7QiUOfcfig8l1SEE44cJc>
232. MAKAI LETÍCIA: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. 2016.11.04. <https://arsboni.hu/gyermekek-erdek-et-serto-es-csalad-elleni-buncselekmenyek/>
233. MAKÓ KLAUDIA: Családon belüli erőszak. 2017.05.23.
<https://webgyved.com/csaladon-beluli-eroszak/>
234. MÁRKI ZOLTÁN: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. In: Kónya István (szerk.) Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018.
235. MÁTYÁS FERENC: A közös háztartásban való együttélés értelmezése. 2017.11.30.
<https://jogaszvilag.hu/szakma/a-kozos-haztartasban-valo-egyutteles-ertelmezese/>
236. MÁTYÁS SZABOLCS: A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai elemzése. Debreceni Egyetem Természettudományi Doktori Tanács Földtudományok Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. Debrecen, 2011.
https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/110145/%E9rtekez%E9s_v%E9gleges-t.pdf;jsessionid=3E5279CC6FF4F1602579280706D0FF79?sequence=4
237. MEGYERI GÁBOR: LIX. Fejezet. A nyomozás megindítása. In: Polt Péter (főszerk.) Kommentár a büntetőeljárás törvényéhez. 1. kötet. Wolters Kluwer Hungary Kft. Budapest, 2018.
238. MÉLYPATAKI GÁBOR: A család mint szociálpolitikai alapfogalom (foglalkoztatás, segélyezés). Ppublicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXI. (2013) https://matarka.hu/koz/ISSN_0866-6032/tomus_31_2013/ISSN_0866-6032_tomus_31_2013_427-440.pdf
239. MENYHÁRD ATTILA - GÁRDOS-OROSZ FRUZZSINA (szerk.): Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer Budapest, 2016.
240. MERÉNYI KÁLMÁN: A házasság (család) büntetőjogi védelmének történeti fejlődése Magyarországon a századfordulótól a hatályos rendelkezésekig. In: Erdei Árpád (szerk.) Tények és kilátások. (Tanulmányok Király Tibor tiszteletére). Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1995. http://acta.bibl.u-szeged.hu/6727/1/juridpol_041_325-340.pdf
241. MEZEY BARNA: Büntetőjog és szexualitás Magyarországon. Rubicon 1998/6.
242. MIHÁLKÓ VIKTÓRIA - NAGY BEÁTA - SZABÓ MÓNKA: Az emberiség tragédiája. Modernkori rabszolgaság. Budapest, 2017.
243. MINISTERIUM FRAUEN GESUNDHEIT: GREVIO First Country Report Austria, Vienna, 2016.
<https://rm.coe.int/16806ee8b2>
244. MORVAI VIKTÓRIA: A kiskorú veszélyeztetésének büntette, vagyis a hatályos törvényi tényállás szerkezete és klasszikus dogmatikai elemzése.
<https://jogero.hu/publikaciok/dr-morvai-viktoria-a-kiskoru-veszelyeztetesenek-buntette-vagyis-a-hatalyos-torvenyi-tenyallas-szerkezete-es-klasszikus-dogmatikai-elemzese-btk-208-%C2%A7-2016/>

245. NAGY ALEXANDRA: A szexuális kényszerítés tényállásának alkotmányjogi és gyakorlati problémái. <https://arsboni.hu/a-szexualis-kenyszerites-tenyallasanak-alkotmanyjogi-es-gyakorlati-problemai/>
246. NAGY ALEXANDRA: Szexuális kényszerítés, szexuális erőszak és az elkövetési módok problematikája, avagy „melyik bűncselekményt is követték el?” <https://arsboni.hu/szexualis-kenyszerites-szexualis-eroszak-es-az-elkovetesi-modok-problematikaja-avagy-melyik-buncselekmenyt-is-kovettek-el/>
247. NAGY ANITA: Az emberi jogok és a büntetőeljárás kapcsolata I. Sectio Juridica et Politica. Miskolc, Tomus XXVIII. 2010. <http://real.mtak.hu/86752/1/Nagy%20Anita%20Az%20emberi%20jogok%20%C3%A9s%20a%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1s%20kapcsolata%20I..pdf>
248. NAGY ANITA: Büntetőeljárást gyorsító rendelkezések az Emberi Jogok Európai Egyezményében, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásaiban, az Európai Unióban és a hazai jogalkotásban. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2008.
249. NAGY FERENC: A jogellenességet kizáró okok elvi kérdéseiről. Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica et Politica Tomus LIX. Fasciculus 12. (Tóth Károly szerk.) Szeged, 2001. http://acta.bibl.u-szeged.hu/7090/1/juridpol_059_fasc_012_001-024.pdf
250. NAGY FERENC: Gondolatok a jogi tárgyról. Büntetőjogi Kodifikáció 2008/1. https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/PDF_EPUB/bjk_2008-1.pdf
251. NAGY FERENC: Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntető jogtudományban, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012.
252. NAGY FERENC: Az állami büntetőhatalom korlátozása ellen ható tendenciák a büntetőjogban. Állam- és Jogtudomány LIX. évfolyam 2018/1. <https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/2018-01-NagyF.pdf>
253. NAGY LÁSZLÓ TIBOR: Az erőszakos bűnözés trendjei az ERÜBS-adatok alapján. Bűncselekmények és elkövetőik 1995-2005. In: Országos Kriminológiai Intézet Kriminológiai Tanulmányok Budapest, 2008/45. http://www.okri.hu/images/stories/KT/kt45_2008_sec.pdf
254. NAGY SZILVIA: Családban marad? Büntetőjogi Szemle 2017/2. <https://ujbtk.hu/dr-nagy-szilvia-csaladban-marad/>
255. NÉMETH IMRE: A sértett beleegyezése a büntetőjogban. Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Doktori értekezés. Győr, 2012. http://www.sze.hu/~smuk/DoktoriIskola/Fokozatszerzes/NemethI/nemeth_dissz.pdf
256. NÉMETH JÓZSEF: A családon belüli erőszak kérdése a magyar jogrendben. 2014.06.30. <https://arsboni.hu/a-csaladon-beluli-eroszak-kerdese-a-magyar-jogrendben/>
257. NÉMETH ZSOLT: Bevezetés a bűnmegelőzésbe. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Kriminológia MA, Dialóg Campus, Budapest, 2020.
258. NÉMETH ZSOLT: A gyermekek és fiatalokúak kriminológiája. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Kriminológia MA, Dialóg Campus, Budapest, 2020.

259. NEMZETI REHABILITÁCIÓS ÉS SZOCIÁLIS HIVATAL SZOCIÁLIS SZAKMAFEJLESZTÉSI FŐOSZTÁLY: Útmutató a család- és gyermekjóléti szolgáltatásban dolgozó szakembereknek a dokumentáció vezetéséhez.
https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/06/dokumentacios_vonalvezeto.pdf
260. NIEDERSACHSISCHES MINISTERIUM FÜR SUZIALES, GESUNDHEIT UND GLEICHSTELLUNG - LANDERSPRAVENTIONS RAT NIEDERSACHSEN NIEDERSACHSISCHES JUSTIZMINISTERIUM (szerk.): Kinder als Zeugen hauslicher Gewalt. Die Erfahrungen der Modellprojekte in Niedersachsen. Hannover, 2018.
https://www.ms.niedersachsen.de/startseite/frauen_gleichstellung/wer_schlagt_muss_gehen/folgen-von-hauslicher-gewalt-fur-die-kinder-13682.html
<https://www.ms.niedersachsen.de/download/146597>
261. OPRA ISTVÁN: Jézus keresztje alatt állva.
<https://vasarnap.verbumkiado.ro/15-szam-2012-aprilis-8/565-aktualis1028/1230-jezus-keresztje-alatt-allva>
262. ORSZÁGOS BÍRÓSÁGI HIVATAL: A törvény a bántalmazott mellett áll. Riport a kapcsolati erőszakról. Interjú Frech Ágnessel, a Be. hatályosulását támogató munkacsoport elnökével. 2019.09.19. <https://birosag.hu/hirek/kategoria/magazin/torveny-bantalmazott-mellett-all-riport-kapcsolati-eroszakrol>
263. ORSZÁGOS KRÍZISKEZELŐ ÉS INFORMÁCIÓS TELEFONSZOLGÁLAT: A bántalmazottak segélyvonala. <http://bantalmazas.hu/hirek/9>
264. ORSZÁGOS KRÍZISKEZELŐ ÉS INFORMÁCIÓS TELEFONSZOLGÁLAT: Kinek segítünk és miben? <http://bantalmazas.hu/>
265. ÖSTERREICHISCHES INSTITUT FÜR FAMILIENFORSCHUNG AN DER UNIVERSITÄT WIEN: Gewalt in der Familie und im nahen sozialen Umfeld Österreichische Prävalenzstudie zur Gewalt an Frauen und Männern. Wien, 2011.
266. PÁL EDITH: Egy konzervatív büntetőügyvéd. Interjú Békés Ádámmal, akinek részére a Magyar Ügyvédi Kamara a Kiváló Ügyvédi Munkáért címet adományozta. 2017.01.20.
<https://jogaszvilag.hu/szakma/egy-konzervativ-buntetougyved/>
267. PALLAGI ANIKÓ: Gondolatok a testi sértés bűncselekményének minősítési problémáiról. In: Blaskó Béla: Büntetőjogi és kriminológiai tanulmányok. Budapest, 2003/23.
268. PALLAGI ANIKÓ: A szexuális cselekmény születése a magyar büntetőjogban. In: Madai Sándor - Pallagi Anikó - Polt Péter (szerk.) Sic itur ad astra Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020.
269. PALLO JÓZSEF: A büntetőjogi intézkedésekről való hazai tudományos gondolkodás a 20. század első felében. In: Madai Sándor - Pallagi Anikó - Polt Péter (szerk.) Sic itur ad astra Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020.
270. PÁPAI-TARR ÁGNES: Családon belüli erőszak egy irodalmi mű alapján. (Móricz Zsigmond: „A világ végén már szép és jó”). Debreceni Jogi Műhely 14. szám (3-4)
<https://ojs.lib.unideb.hu/DJM/article/view/6746/6495>
271. PÁPAI-TARR ÁGNES: A büntetőeljárás gyorsításáról. Dignitas Iuris Debreceni Iskola. Gondolat Kiadó, Budapest, 2012.
272. PÁPAI-TARR ÁGNES: A kapcsolati erőszak kritikai megközelítésben. Magyar Jog 2015/11.

273. PAPP GÁBOR: A prizonizációs elmélet újragondolása és alkalmazási lehetőségei egy hazai fegyintézeti populáción. Budapesti Corvinus Egyetem. Doktori értekezés. Budapest, 2011.
274. PAPP GÁBOR: Az elítéltek külső kapcsolatai, a szabadulás utáni várakozások és a prizonizáció összefüggései - Egy előadás utóélete. Börtönügyi Szemle 2012/1.
275. PARTI KATALIN - SZABÓ JUDIT - VIRÁG GYÖRGY: A szexuális erőszak jellemzői egy aktakutatás tükrében. In: Parti Katalin (szerk.) Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Országos Kriminológiai Intézet Budapest, 2017.
276. PESTI BRIGITTA: A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról, alkalmazásának gyakorlati problémáiról. Jogelméleti Szemle 2013/2.
<http://jesz.ajk.elte.hu/pesti54.pdf>
277. PINTÉR ÁDÁM - TÓTH JUDIT NIKOLETTA: A bántalmazott gyermekek. Gyermekjogok és Gyermekbántalmazás. Statisztikai Szemle. 95. évf. 8-9.
http://real.mtak.hu/55006/1/2017_08-09_847.pdf
278. PINTÉR SÁNDOR: Szél Bernadett K/10826. számú, „Hogy alakultak a nők elleni és a családon belüli erőszak statisztikái?” címen benyújtott írásbeli kérdésre adott válasz. Szél Bernadett K/13762. számú, „Mit mutatnak a nők elleni erőszak statisztikái?” című írásbeli választ igényelő kérdésre adott válasz. Szél Bernadett K/19267. számú, „Mit mutatnak a nők elleni és párkapcsolati erőszak statisztikái?” című írásbeli választ igényelő kérdésre adott válasz.
<https://www.parlament.hu/irom40/10826/10826-0001.pdf>
<https://www.parlament.hu/irom40/13762/13762-0001.pdf>
<https://www.parlament.hu/irom40/19267/19267-0001.pdf>
279. PHILIPPE ARIÉS: Gyermek, család, halál. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987.
280. PLÉH CSABA: A természet és a lélek. A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatta. Osiris Kiadó, 2003.
<https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/termeszet-lelek-pleh/termeszet-lelek-pleh.pdf>
281. POLT PÉTER: Egy jogdogmatikai vita margójára. In: Barabás A. Tünde és Vókó György (szerk.) A Bonis Bona Discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. OKRI és PPKE JÁK Budapest, 2017. <http://mek.oszk.hu/18600/18609/18609.pdf>
282. POLT PÉTER: B/12207 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2019. évi tevékenységéről. http://ugyeszseg.hu/pdf/ogy_besz/ogy_beszamolo_2019.pdf
283. POLT PÉTER: Az egyezség. Magyar Tudomány 181(2020)5
https://mersz.hu/mod/object.php?objazonosito=matud_f41570_i1
284. PONGRÁCZ ILDIKÓ: Gyermeki jogok a jogterületek határán - 1. rész. 2016.06.01.
<https://jogaszvilag.hu/szakma/gyermeki-jogok-a-jogteruletek-hataran-1-resz/>
285. PONGRÁCZ ILDIKÓ: Gyermeki jogok a jogterületek határán - 2. rész. 2016.06.02.
<https://jogaszvilag.hu/szakma/gyermeki-jogok-a-jogteruletek-hataran-2-resz/>
286. PONGRÁCZ TIBORNÉ - S. MOLNÁR EDIT: Szülőpárok házasság nélkül. Statisztikai Szemle 1997/07. http://www.ksh.hu/statszemle_archive/1997/1997_07/1997_07_582.pdf
287. POPPER PÉTER: A kriminális személyiségzavar kialakulása. Akadémia Kiadó, Budapest, 1970.

288. RADVÁNSZKI ISTVÁN: Dogmatikai és gyakorlati hibák a büntetőjogi szankciórendszerben. 2014.09.04. <https://arsboni.hu/dogmatikai-es-gyakorlati-hibak-a-buntetojogi-szankciorendszerben/>
289. RÁKÓCZI JENŐ: „Amit eggyel a legkisebbek közül tesztek, velem teszitek. (Mt 25:40). <http://biharihirlap.hu/index.php/extra/item/39-amit-eggyel-a-legkisebbek-kozul-tesztek-velem-teszitek-mate-25-40>
290. RANSCHBURG JENŐ: A családi diszharmonia és a válás hatása a gyermek fejlődésére. Demográfia 37. évf. 3-4. Budapest, 1994. http://real-j.mtak.hu/6347/3/37_3-4_1994.pdf
291. RENDŐRSÉG: Bűnmegelőzés. Családvédelem. Amíg vér nem folyik? ORFK Kommunikációs szolgálat. 2019.08.26. A csend a lehangosabb sikoly, halld meg! ORFK Kommunikációs Szolgálat. 2019.11.25. <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/csaladvedelem> <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/amig-ver-nem-folyik> <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/aktualis/a-csend-a-lehangosabb-sikoly-halld-meg#>
292. RÉPÁSSY ÁRPÁDNÉ NÉMETH LAURA: Erőszak a családban. Büntetőjogi Szemle 2019/2. <https://ujbtk.hu/dr-repassy-arpadne-dr-nemeth-laura-eroszak-a-csaladban/>
293. ROSA LOGAR: Védelem és segítség erőszak áldozatainak. Törvények az erőszakkal szembeni védelemről Ausztriában. Wiener Interventionstelle gegen Gewalt in der Familie, Wien, 2017. https://www.interventionsstelle-wien.at/download/?id=gewaltschutzfolder_ung.pdf
294. ROSTA ANDREA: A fiatalok bűnözés kriminológiája és szociológiája. Budapest, 2014.
295. ROTRAUT OBERNDORFER: Häusliche Gewalt im Spiegel der Forschung. Gewalt in der Familie und gesellschaftlicher Handlungsbedarf. Tagungsdokumentation. https://www.ifb.bayern.de/imperia/md/content/stmas/ifb/materialien/mat_1999_4.pdf
296. RÓZSÁS ESZTER: A gyermekjogok tartalma, érvényesülése és védelme. PTE ÁJK Doktori (PhD) értekezés. Pécs, 2008. <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/rozsas-eszter/rozsas-eszter-vedes-ertekezes.pdf>
297. RUSZOLY JÓZSEF: Európa jogtörténete. Szegedi Tudományegyetem Jogtörténeti Tanszék. Püski Kiadó, Budapest, 2006.
298. SÁNDOR BEÁTA: Bíróságok monitorozása a párkapcsolati erőszakkal érintett esetek kezelésében. „Csak legyintett arra, hogy családon belüli erőszak” Patent Egyesület, Budapest, 2016.
299. SÁRIK ESZTER: Kegyetlenségre ítélve. Az emberölések kriminológiai háttere és jogi következményei. In: Tamási Erzsébet (szerk.) Különös kegyetlenséggel... Fiatalok és fiatal felnőtt emberölést elkövetők kriminológiai vizsgálata. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2015.
300. SÁRKÁNY ISTVÁN: Az időskorúak bűnözése és áldozattá válása. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Kriminológia MA, Dialóg Campus, Budapest, 2020.
301. SCHANDA BALÁZS: A házasság intézményének védelme a magyar alkotmányjogban. Iustum Aequum Salutare IV. 2008/3. <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20083sz/06.pdf>
302. SCHANDA BALÁZS: A jog lehetőségei a család védelmére. Iustum Aequum Salutare VIII. 2012/2. <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20122sz/09.pdf>

303. SCOTTIE ANDREW: Domestic violence victims, stuck at home, are at risk during coronavirus pandemic. 2020.03.27. <https://edition.cnn.com/2020/03/27/health/domestic-violence-coronavirus-wellness-trnd/index.html>
304. SEBASTIAN GÖLLY: Ne bis in idem. Das unionsrechtliche Doppelverfolgungsverbot mit Schwerpunkt auf den Regelungen des Schengener Durchführungsübereinkommens. Jan Sramek Verlag KG, Wien 2017.
305. SEBESTYÉN ANDREA: Kísérlet a hazai joggyakorlat feminista jogelméletek szemszögéből való elemzésére. Jogi Tanulmányok 17. évf. 2014/1. https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/35731/Jogi_tan_2014_Sebestyen_Andrea_260-268.pdf?sequence=1
306. SEBESTYÉN ANDREA: A bírói döntéshozatal kritikai elemzésének lehetőségei feminista jogászai perspektívából. „Nőkkel szembeni erőszak” napjainkban Magyarországon. Tézisfüzet. Budapest, 2020.
307. SEBESTYÉN ESZTER: A családon belüli erőszak. <https://www.sebestyeneszter.hu/post/190861114288/more-vérzik-a-szívem-üvölni-tudnék>
308. SEBESTYÉN ESZTER: A test sohasem felejt. Gyerekkori traumáink egyszer a felszínre törnek. 2019.07.31. A családon belüli erőszak. 2019.12. <https://wmn.hu/ugy/51171-a-test-sohasem-felejt--gyerekkori-traumaink-egyszer-a-felszinre-tornek> <https://www.sebestyeneszter.hu/post/190861114288/vérzik-a-szívem-üvölni-tudnék-zokogni-és>
309. SEREG ANDRÁS: Szex az új Btk.-ban. 2017.12.01. <http://www.jogiforum.hu/hirek/30212>
310. SINKU PÁL: Megújult ügyészi szerepfelfogás a büntetőeljárás vádemelést megelőző szakaszában. In: Ünnepi tanulmányok Farkas Ákos professzor 65. születésnapjára. Miskolci Jogi Szemle XIV. évfolyam 2019. 2. különszám 2. kötet.
311. SIVADÓ MÁTÉ: A kábítószeres bűnözés szabályozása Magyarországon. In: Barabás A. Tünde (szerk.) Kriminológia MA, Dialóg Campus, Budapest, 2020.
312. SÓFI GYULA: A mentális állapota miatt érintett gyermek és serdülő áldozati szerepben. In: Sófi Gyula - Fodor Miklós: Igazságügyi gyermekpszichiátria. Oriold és Társai Kiadó és Szolgáltató Kft. Budapest, 2014.
313. SOLT ÁGNES: Peremen billegő fiatalok. Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban. ELTE Társadalomtudományi Kar Doktori Iskola. Doktori (PhD) disszertáció. Budapest, 2012. http://tatkteszt.elte.hu/file/dissz_2013_SoltAgnes.pdf
314. SOLT ÁGNES: A „gyermekbarát igazságszolgáltatás” repedéseiről. In: Vóko György (szerk.) Kriminológiai Tanulmányok. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2018/55. https://www.okri.hu/images/stories/KT/KT55_2018/kt55_sec.pdf
315. SOMLAI PÉTER: Nagyszülők és unokák Budapesten. In: Utsi Ágnes (szerk.) Társas kapcsolatok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1991.
316. SOMLAI PÉTER: Család 2.0. Együttélési formák a polgári családtól a jelenkorig. Napvilág Kiadó, Budapest, 2013.
317. STEFANIE STAHL: Igen is, meg nem is. Park Könyvkiadó, Budapest, 2019. Stefanie Stahl: Jein! Bindungsängste erkennen und bewältigen. Hilfe für Betroffene und deren Partner. Ellert & Richter Verlag, Hamburg, 2008

318. SUE HADFIELD: Pozitív gondolkodás. Scolar Kiadó, 2019.
319. SÜMEGI CSABA: Gyakorlati lépések a kapcsolati erőszak során felmerülő ideiglenes megelőző távoltartás rendőrségi végrehajtásával kapcsolatban. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság, Miskolc, 2018.
320. SZABÓ JUDIT: A tizenkét éven aluliak sérelmére elkövetett szexuális erőszak egy aktakutatás eredményei tükrében. Kriminológiai Közlemények 79. Magyar Kriminológiai Társaság 2019.
https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/kiadvany/2019/kk_79_szabojudit.pdf
321. SZABÓ JUDIT - VIRÁG GYÖRGY: A nemi erőszak mítosza. In: Parti Katalin (szerk.) Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Országos Kriminológiai Intézet Budapest, 2017.
322. SZABÓ TÍMEA - DOROSZ DÁVID: Módosító javaslatok a Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslatához.
<https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958-0043.pdf>
<https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958-0070.pdf>
323. SZABÓNÉ NAGY TERÉZ: A büntető igazságszolgáltatás hatékonysága. Budapest, 1985.
324. SZEGHALMI VERONIKA: Könyvismertetések. Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. In Medias Res 2016/2.
<https://media-tudomany.hu/wp-content/uploads/sites/13/2017/11/media-tudomany-menyhard-attila-gardos-orosz-fruzsina-szerk-szemely-es-szemelyiseg-a-jogban-cikk-133.pdf>
325. SZEIBERT ORSOLYA: Magánügy helyett közügy: a családon belüli erőszakkal szembeni fellépés határozott iránya Európában. Családi Jog 2015/2.
https://www.mokk.hu/regioldal/pdf/linkgyujto/Csaladi_Jog/Aktualis/2015%20-06.pdf
326. SZEIBERT ORSOLYA: Negyedik Könyv Negyedik Rész XIII. Cím. In: Jogkódex Online, A 2013. évi V. törvény kommentárja, a 4:194. §-hoz fűzött kommentár.
http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/ptk_e_learning/ptk6/lecke14_lap1.html#hiv5
327. SZÉLES HORVÁTH ANNA: „A gyermeknek nem csak teste, lelke is van” - Interjú dr. Gyurkó Szilviával a gyerekjogokról. 2018.05.27. <https://pszichoforyou.hu/gyerekjogokrol-gyurko-szilviaval/>
328. SZOMORA ZSOLT: A nemi bűncselekmények egyes dogmatikai alapkérdéseiről. Doktori értekezés. Szeged, 2008. <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=5985>
329. SZOMORA ZSOLT: Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. Fejezetéhez. Magyar Jog 2013/11.
330. SZOMORA ZSOLT: A gyermek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: Karsai Krisztina (szerk.) Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013.
331. SZOMORA ZSOLT: A becsület mint jogi tárgy - büntetőjog-dogmatikai és alkotmányjogi fejtegetések. In: Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer Budapest, 2016.

332. SZOMORA ZSOLT: A tizenkét éven aluli sérelmére elkövetett szexuális erőszak újabb minősítési kérdései, avagy a bírói gyakorlat menthetetlennek látszó vergődése a kétszeres értékelés és más alapelvek hálójában. In: Gál Andor - Karsai Krisztina (szerk.) Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016.
333. SZOMORA ZSOLT: A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. In: Karsai Krisztina (szerk.): Nagykomentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Wolters Kluwer Hungary Budapest, 2019.
334. SZOMORA ZSOLT: Büntetőjogi garanciák az Alkotmányban és az Alaptörvényben. In: Alkotmányozás Magyarországon 2010-2011. Pázmány Press, Budapest - Pécs. http://real.mtak.hu/16005/1/Szomora_Buntetojogi_garanciak_vegl.pdf
335. SZÖLLŐSI GÁBOR: A családon belüli erőszak differenciáltsága (Különbségek a nevek, a felfogások és a helyzetek szintjén). In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó. Budapest, 2005.
336. SZTÁRAYNÉ KÉZDY ÉVA: Kutatásmódszertan és prezentációkészítés. Az interjúkészítés módszertana. Károli Gáspár Református Egyetem. TÁMOP-4.1.2.A/1-11/1-2011-0091 „Információ-Tudás-Érvényesülés” http://www.szepejudit.hu/interjukeszites_modszertan.pdf
337. TAKÁCS ALBERT: Az emberi méltóság elve a filozófiában és az alkotmányjogban. In: Hajas Barnabás - Szabó Máté (szerk.) Emberi méltóság korlátok nélkül. Országgyűlés Hivatala Budapest, 2009.
338. TAKÁCS IMRE: Gondolatok Románia Alkotmányáról. Magyar Kisebbség. 1 évf. 1995/1. <https://epa.oszk.hu/02100/02169/00001/m950117.html>
339. TAMÁSI ERZSÉBET: Egy férfinyire a hajléktalanságtól. Nőpolitika és hajléktalan nők az Európai Unióban. Esély 2004/3.
340. TAMÁSI ERZSÉBET: A férfiak sérelmére elkövetett családon belüli erőszak. In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2005.
341. TAMÁSI ERZSÉBET: Nemek és bűnözés. In: Gönczöl Katalin - Kerecsi Klára - Korinek László - Lévay Miklós: Kriminológia-Szakkriminológia. Complex Kiadó 2006.
342. TAMÁSI ERZSÉBET: A családon belül erőszak férfi szereplői. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. PhD értekezés. Miskolc, 2007.
343. TAMÁSI ERZSÉBET: Terrorista nők. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2013.
344. TAMÁSI ERZSÉBET: Békésebb világ - fiatal gyilkosokkal. In: Tamási Erzsébet (szerk.) Különös kegyetlenséggel... Fiatalok és fiatal felnőtt emberölést elkövetők kriminológiai vizsgálata. OKRI, Budapest, 2015.
345. THOMAS RÖNNAU: Abstract zu Willensmängel bei der Einwilligung im Strafrecht von Thomas Rönnau. <http://swbplus.bsz-bw.de/bsz090292677abs.htm>
346. THOMAS RÖNNAU: Voraussetzungen und Grenzen der Einwilligung im Strafrecht. Jura 2002.
347. TÓTH ANDREA NOÉMI: A távoltartás anomáliáinak polgári jogi vetületei. Jogelméleti Szemle 2013/2. <http://jesz.ajk.elte.hu/toth54.pdf>

348. TÓTH ANDREA NOÉMI: Távoltartás osztrák mintára? Debreceni Jogi Műhely, 2013/3. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2013/tavoltartas_osztrak_mintara/#_edn6
349. TÓTH ANDREA NOÉMI: A távoltartás jogintézménye. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/262971/FILE_UP_1_tavoltartas_tothandi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
350. TÓTH ANDREA NOÉMI: Múlt, jelen, jövő: merre tart a távoltartás? Pro Futuro 2015/1.
351. TÓTH ANDREA NOÉMI: A távoltartás jövője a büntetőeljárásban. In: Elek Balázs - Miskolczi Barna (szerk.) Úton a bírói meggyőződés felé. A készülő büntetőeljárási törvény kodifikációja. Debrecen, Printart-Press 2015.
352. TÓTH ANDREA NOÉMI: A távoltartás jogintézménye. Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. Debrecen, 2015. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/219200/TothAndrea_ertekezes_nyilvanos_titkosított.pdf?sequence=1&isAllowed=y
353. TÓTH ANDREA NOÉMI: Távoltartás az Amerikai Egyesült Államokban. Büntetőjogi Szemle. 2015/3. <https://ujbtk.hu/dr-toth-andrea-noemi-tavoltartas-az-amerikai-egyesult-allamokban/>
354. TÓTH ANDREA NOÉMI: A távoltartás új szabályairól. Miskolci Jogi Szemle 14. évf. (2019) 2. különszám 2. kötet. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6610/38_tothandrea-noemi_t%C3%B6rdelt.pdf
355. TÓTH GÁBOR ATTILA: Az emberi méltósághoz való jog és az élethez való jog. In: Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila (szerk.) Emberi jogok. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
356. TÓTH J. ZOLTÁN: MTA Law Working Papers, A dogmatikai, a logikai és a jogirodalmi értelmezés a magyar felsőbbbírósági gyakorlatban, Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 2015/17.
357. TÓTH MIHÁLY: Közvetett bizonyítás, prekonceptiók és előítéletek. In: Erdei Árpád (szerk.) A büntető ítélet igazságtartalma. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Budapest, 2010.
358. TÓTH MIHÁLY: Az új Btk. bölcsőjénél. 2013.09.27. <https://ujbtk.hu/toth-mihaly-az-uj-btk-bolcsojenel/>
359. TÓTH TIHAMÉR: A viktimológia ismeretelmélete. A viktimológia története és vizsgálódásának tárgya. Budapest, 2003. <http://mek.oszk.hu/04100/04169/04169.pdf>
360. TÓTH-ZSÁMBOKI JUDIT: Az életveszélyt okozó testi sértéssel kapcsolatos problémákról. Iustum Aequum Salutare V. 2009/4. <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20094sz/14.pdf>
361. TREMMEL FLÓRIÁN: Örökzöld kérdések és új kihívások a büntető bizonyításban. In: Juhász Zsuzsanna - Nagy Ferenc - Fantoly Zsanett (szerk.) Sapiienti sat: ünnepi kötet Dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2012. http://acta.bibl.u-szeged.hu/29284/1/juridpol_074_489-497.pdf
362. UNIVERSITAT FREIBURG: Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz. https://www.kinderschutz.ch/de/studie.html?file=files/media/Dokumente/Publikationen/Studien/2_Zusammenfassung_Studie_Gewaltstudie_KS.pdf
363. VÁRADI ERIKA: A gyermek- és fiatalkori bűnözés – tendenciák, elméletek, okok. Kriminológiai Közlemények 59. <https://drive.google.com/file/d/0ByCQPCs31-v0RzVSZTJuUlg4RzQ/view>

364. VÁRADI ERIKA - GILÁNYI ESZTER: A családon belüli erőszak és a magyar szabályozási törekvések.
https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop422b/2010-0008_kotet05_06_varadi_erika_gilanyi_eszter_a_csaladon_beluli_eroszak_es_a_ma/06_varadi_erika_gilanyi_eszter-a_csaladon_beluli_eroszak_es_.pdf
365. VARGA CSABA: A kodifikáció mint társadalmi-történelmi jelenség. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002.
366. VARGA ISTVÁN - SALAMON LÁSZLÓ: Módosító javaslat a Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslathoz. <https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958-0089.pdf>
367. VARGA ZOLTÁN: A büntetőjog nagy kézikönyve. Complex Kiadó, Budapest, 2007.
368. VARGA ZS. ANDRÁS: Az ügyészség szerteágazó modelljei. In: Barabás A. Tünde és Vókó György (szerk.) A Bonis Bona Discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. Budapest, 2017. <http://mek.oszk.hu/18600/18609/18609.pdf>
369. VASKUTI ANDRÁS: Az új Btk. - 2012. évi C. törvény - módosulásai. <http://www.vaskuti.hu/hirek/uj%20Btk%20modosulasai.pdf> 23. o.
370. VAVRÓ ISTVÁN: Az erőszakos bűnözés egyes kérdéseiről. In: Kriminológiai Közlemények 56. szám Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1998.
<https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/5602vavro.pdf>
371. VEKERDY TAMÁS: Belső szabadság. Elég jó szülő - elég jó gyerek. Kulcslyuk Kiadó, 2017.
372. VIGH JÓZSEF: Kriminológiai alapismeretek. Tankönyvkiadó Budapest, 1991.
373. VIKÁR GYÖRGY: Az ifjúkor válságai. Gondolat Kiadó, Budapest, 1980.
374. VIRÁG GYÖRGY: A szexuális erőszak áldozatai a társadalomban és a büntetőeljárásban. Belügyi Szemle 1998/3.
375. VIRÁG GYÖRGY: Családon belüli erőszakról. Belügyi Szemle 2005/9.
376. VIRÁG GYÖRGY: Családon belüli erőszak. In: Gönczöl Katalin - Kerecsi Klára - Korinek László - Lévy Miklós (szerk.) Kriminológia-Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006.
377. VIRÁG GYÖRGY - KULCSÁR GABRIELLA - ROSTA ANDREA: Erőszakos bűnözés. In: Borbíró Andrea - Gönczöl Katalin - Kerecsi Klára - Lévy Miklós (szerk.): Kriminológia. Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2016.
378. VISONTAI-SZABÓ KATALIN: A családon belüli erőszak pszichológiai és jogi kérdései. http://acta.bibl.u-szeged.hu/36453/1/juridpol_forum_004_001_237-273.pdf
379. VISONTAI-SZABÓ KATALIN: A családon belüli erőszak pszichológiai és jogi vonatkozásai. Tananyag az IDEA tréningek résztvevői számára. 2018.
<https://ideachildrights.ucc.ie/resources/11.pdf>
380. VÓKÓ GYÖRGY: A büntetéstan jelene és jövője II. Ügyészségi Szemle 2016/4.
<http://ugyeszsegiszemle.hu/hu/201604/ujjag#6>
381. WASS ALBERT: Jönnék. Ember az országút szélén. Duna International Könyvkiadó Kft. Budapest, 2011.

382. WIENER INTERVENTIONSSTELLE: Gegen Gewalt in der Familie. Gewalt gegen Frauen und Kinder. Gegen Gewalt in der Familie. Kinder als Opfer von Gewalt.
<https://www.interventionsstelle-wien.at/gewalt-gegen-frauen-und-kinder>
<https://www.interventionsstelle-wien.at/kinder-als-opfer-von-gewalt>
383. WINDT SZANDRA: A rokonok sérelmére elkövetett bűncselekmények jellemzői. In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2005.
384. WINDT SZANDRA: Rendészeti stratégiák, avagy rendőrség és bűnmegelőzés. In: Hack Péter - Király Eszter - Korinek László - Patyi András (szerk.) Gólyapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 2015.
385. ZAKARIÁS KINGA: Az élethez és emberi méltósághoz való jog az alkotmánykoncepció tükrében. Iustum Aequum Salutare 2011/11. <http://plwp.eu/docs/wp/2012/2011-11.pdf>
386. ZAKARIÁS KINGA: Személy és személyiség az orvosi jogban. In: Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.) Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer Budapest, 2016.
387. ZAKARIÁS KINGA: Az emberi méltósághoz való alapjog. Összehasonlító jogi elemzés a német és magyar alkotmánybírói gyakorlat tükrében. Doktori értekezés. Budapest, 2017.
http://real-phd.mtak.hu/481/1/Zakarias_dolgozat_v_doi.pdf

1. számú melléklet**Kutatási kérdőív****KAPCSOLATI ERŐSZAK: a bírósági szakban jogerősen befejezett ügyek**Alapvető adatok

Az eljáró nyomozó hatóság megnevezése:

Az ügyirat rendőrségi száma:

Az eljáró ügyészség megnevezése:

Az ügyirat ügyészségi ügyszáma:

Az elsőfokú ítéletet hozó bíróság megnevezése:

Az elsőfokú ítélet / döntés száma:

A jogerős (másodfokú) döntést hozó bíróság megnevezése:

A jogerős ítélet száma:

A bűncselekményre vonatkozó adatok

A bűncselekmény nyomozó hatóság általi minősítése:

A bűncselekmény ügyész(ség) általi minősítése:

A bűncselekmény felettes ügyész (főügyészség) általi minősítése (ha volt ilyen):

A bűncselekmény bíróság általi minősítése:

A bűncselekmény II. fokú bíróság általi minősítése (ha volt ilyen):

A bűncselekmény a megvalósulási stádiumok szerint: befejezett / kísérlet

A bűncselekmény elkövetési ideje (-tól - ig):

A konkrét elkövetési helyszínek (lakás, kereskedelmi-vendéglátóipari egység, közterület stb.):

.....

A tényállás rövid ismertetése:

.....

Az elkövetőre vonatkozó adatok

Az elkövető neme: nő / férfi

Az elkövető családi állapota: házas / hajadon, nőtlen / elvált / özvegy / élettársi kapcsolat

Állampolgársága:

Ha külföldi, milyen állampolgár:

Az elkövető életkora a bűncselekmény elkövetésekor:

Az elkövető gyermekeinek száma:

Az elkövető kivel él közös háztartásban?

A bűncselekmény elkövetésekor dolgozott-e? igen / nem

Foglalkozása:

Vagyoni-jövedelmi helyzete: átlagos / átlag alatti / átlagon felüli

Iskolai végzettsége: nem fejezte be az általános iskola 8 osztályát; általános iskola;

szakiskola, szakmunkásképző; szakközépiskola / gimnázium; főiskola, egyetem

A bűncselekmény elkövetésének helye (megye / város, község):

Az elkövetői alakzat: tettes / közvetett tettes / társtettes felbujtó / bűnsegéd

Követett már el ilyen jellegű bűncselekményt? igen (éspedig) / nem

Bűnismétlő-e? igen / nem (visszaeső, különös, többszörös, erőszakos többszörös)

Korábban milyen más bűncselekményt követett már el?

Jelen ügyben volt előzetes letartóztatásban: igen / nem / csak őrizetben

A védelem jellege: kirendelt védő / meghatalmazással

Az ügyben szereplő elkövetők száma:
 Több elkövető esetén az elkövetők egymás közötti kapcsolata:
 Bűncselekmények halmazában:

.....

Az elkövető beismerte-e a bűncselekmény(ek) elkövetését: igen / részben / nem
 Amennyiben beismerte az elkövetést, azt a bíróság milyen súllyal értékelte a
 büntetéskiszabás során? kisebb súllyal / nagyobb súllyal / nem állapítható meg
 Enyhítő / súlyosító körülmények:

.....

A sértettre vonatkozó adatok

Az ügyben szereplő sértettek száma:
 A sértett(ek) neme: nő / férfi
 A sértett családi állapota: házas / hajadon, nőtlen / elvált / özvegy / élettársi kapcsolat
 Állampolgársága:
 Ha külföldi, milyen állampolgár:
 A sértett(ek) életkora a bűncselekmény elkövetésekor:
 A sértett gyermekeinek száma:
 A sértett kivel él közös háztartásban?
 Az elkövető és a sértett (hozzátartozói) viszonya:

A büntetőeljárás adatai

A büntetőeljárás megindítása (ki tette a bejelentést / feljelentést):
 sértett; családtag-rokon; barát-ismerős; szomszéd; gyermekvédelmi jelzőrendszer; más
 hatóság vagy szervezet; egyéb (éspedig)
 Nyomozati cselekmények:

.....

Távoltartás elrendelésére sor került-e: igen / nem
 A távortartás tapasztalatai (ha volt ilyen):

.....

Szakértő kirendelése történt-e az ügyben: igen / nem
 Szakértői megállapítások (ha volt ilyen):

.....

Orvosi dokumentáció, látlelet (ha volt ilyen):

.....

Ügyész(ség)i jogalkalmazás:

Az ügyész tárgyalás mellőzésére tett-e indítványt: igen / nem
 A bíróság tárgyalás mellőzésével hozott döntést? igen / nem
 Az ügyész a vádlottat bíróság elé állította: igen / nem
 Az ügyész vádiratot nyújtott be: igen / nem

Párhuzamos eljárás / más közigazgatási hatósági eljárás / szakági együttműködés
(gyámhatóság, távollátás stb.) / gyermekvédelmi jelzőrendszer (ha volt ilyen / kellett
volna):

.....
.....

A nyomozati iratok és a vádiratok tartalma, bizonyítékok, egyéb dokumentumok,
határozatok vizsgálata:

.....
.....

Bírósági döntés:

Az első fokú bíróság ügydöntő határozata:

- bűnösséget megállapító ítélet
- felmentő ítélet
- eljárást megszüntető végzés
- polgári jogi igény elbírálása
- szabálysértés elbírálása
- bűnügyi költség viselése
- egyéb (éspedig)

A másodfokú bíróság határozatai:

- az I. fokú ítélet helybenhagyása
- az I. fokú ítélet megváltoztatása
- az I. fokú ítélet hatályon kívül helyezése
- az I. fokú ítélet korlátozott felülvizsgálata

A bűncselekmény elkövetése és a jogerős ítélet között eltelt idő (hónapokban):

Büntetés-kiszabási gyakorlat:

Ügyészi indítvány:

Jogerős bírósági döntés:

Egyéb megjegyzések, észrevételek:

.....
.....
.....
.....
.....

2. számú melléklet**Kutatási kérdőív****KAPCSOLATI ERŐSZAK: feljelentés elutasítás, nyomozás megszüntetés, elterelés**Alapvető adatok

Az eljáró nyomozó hatóság megnevezése:

Az ügyirat rendőrségi száma:

Az eljáró ügyészség megnevezése:

Az ügyirat ügyészségi ügyszáma:

A bűncselekményre vonatkozó adatok

A bűncselekmény nyomozó hatóság általi minősítése:

A bűncselekmény ügyész(ség) általi minősítése:

A bűncselekmény felettes ügyész (főügyészség) általi minősítése (ha volt ilyen):

A bűncselekmény a megvalósulási stádiumok szerint: befejezett / kísérlet

A bűncselekmény elkövetési ideje (-tól - ig):

A konkrét elkövetési helyszínek (lakás, kereskedelmi-vendéglátóipari egység, közterület stb.):
.....
.....A tényállás rövid ismertetése:
.....
.....Az elkövetőre vonatkozó adatok

Az elkövető neme: nő / férfi

Az elkövető családi állapota: házas / hajadon, nőtlen / elvált / özvegy / élettársi kapcsolat

Állampolgársága:

Ha külföldi, milyen állampolgár:

Az elkövető életkora a bűncselekmény elkövetésekor:

Az elkövető gyermekeinek száma:

Az elkövető kivel él közös háztartásban?

A bűncselekmény elkövetésekor dolgozott-e? igen / nem

Foglalkozása:

Vagyoni-jövedelmi helyzete: átlagos / átlag alatti / átlagon felüli

Iskolai végzettsége: nem fejezte be az általános iskola 8 osztályát; általános iskola;

szakiskola, szakmunkásképző; szakközépiskola / gimnázium; főiskola, egyetem

A bűncselekmény elkövetésének helye (megye / város, község):

Az elkövetői alakzat: tettes / közvetett tettes / társtettes felbujtó / bűnsegéd

Követett már el ilyen jellegű bűncselekményt? igen (éspedig) / nem

Bűnismétlő-e? igen / nem (visszaeső, különös, többszörös, erőszakos többszörös)

Korábban milyen más bűncselekményt követett már el?

Jelen ügyben volt előzetes letartóztatásban: igen / nem / csak őrizetben

A védelem jellege: kirendelt védő / meghatalmazással

Az ügyben szereplő elkövetők száma:

Több elkövető esetén az elkövetők egymás közötti kapcsolata:

Bűncselekmények halmazatban:
.....
.....

Az elkövető beismerte-e a bűncselekmény(ek) elkövetését: igen / részben / nem

A sértettre vonatkozó adatok

Az ügyben szereplő sértettek száma:

A sértett(ek) neme: nő / férfi

A sértett családi állapota: házas / hajadon, nőtlen / elvált / özvegy / élettársi kapcsolat

Állampolgársága:

Ha külföldi, milyen állampolgár:

A sértett(ek) életkora a bűncselekmény elkövetésekor:

A sértett gyermekeinek száma:

A sértett kivel él közös háztartásban?

Az elkövető és a sértett (hozzátartozói) viszonya:

A büntetőeljárás adatai

A büntetőeljárás megindítása (ki tette a bejelentést / feljelentést):
 sértett; családtag-rokon; barát-ismerős; szomszéd; gyermekvédelmi jelzőrendszer; más
 hatóság vagy szervezet; egyéb (éspedig:)

Nyomozások és nyomozati cselekmények:

Távoltartás elrendelésére sor került-e: igen / nem
 A távoltartás tapasztalatai (ha volt ilyen):

Szakértő kirendelése történt-e az ügyben: igen / nem
 Szakértői megállapítások (ha volt ilyen):

Orvosi dokumentáció, látlelet (ha volt ilyen):

Párhuzamos eljárás / más közigazgatási hatósági eljárás / szakági együttműködés
 (gyámhatóság, távoltartás stb.) / gyermekvédelmi jelzőrendszer (ha volt ilyen / kellett
 volna):

A nyomozati iratok tartalma, bizonyítékok, egyéb dokumentumok, határozatok vizsgálata:

A feljelentés elutasítás / nyomozás megszüntetés jogcíme:

Az elterelés, pártfogó felügyelet jellemzői:

Egyéb megjegyzések, észrevételek:

3. számú melléklet

Ügyészi kérdőív

A kérdőívben olyan kérdésekkel fog találkozni, amelyeknél aláhúzással kérem jelölni az Ön szerint legmegfelelőbb választ (vagy esetleg többet), máshol néhány mondatos véleményére számítunk, továbbá olyan kérdések is lesznek, ahol állításokat tud osztályozni 1-5-ig terjedő skálán.

A kitöltő beosztása:

- a) vezető ügyész
- b) vezető-helyettes ügyész
- c) csoportvezető ügyész
- d) főügyészségi ügyész
- e) ügyész
- f) alügyész
- g) ügyészségi fogalmazó
- h) ügyészségi megbízott

A kitöltő neme:

- a) nő
- b) férfi

A kitöltő életkora:

- a) 23–30 éves
- b) 31–40 éves
- c) 41–50 éves
- d) 51 év felett

Szakjogász / PhD / egyéb szakirányú képzésben részesült-e, ha igen:

Eljárások hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények esetén

A következő kérdések még nem a kapcsolati erőszak bűncselekményére, hanem a kapcsolatban élők, hozzátartozók sérelmére elkövetett egyéb cselekményekre (zaklatás, kiskorú veszélyeztetése, szexuális bűncselekmények stb.) vonatkoznak.

1. Hány ilyen ügyben járt el pályafutása során összesen?

- a) 1–5
- b) 5–10
- c) 10–20
- d) 20-nál több
- e) 50-nél több
- f) 100-nál több

2. Van Önöknél olyan ügyész vagy csoport, aki a hozzátartozók sérelmére elkövetett bűnügyekre specializálódott?

- a) egy ilyen ügyész van, de az nem én vagyok
- b) egy ilyen ügyész van, és az én vagyok
- c) több ilyen ügyész van, köztük én is
- d) több ilyen ügyész van, de én nem tartozom közéjük
- e) csoport van, amibe én is beletartozom
- f) csoport van, amibe én nem tartozom bele
- g) nincs ilyen ügyész (Ez esetben ugorjon a 3. kérdésre!)
- h) nincs ilyen csoport (Ez esetben ugorjon a 3. kérdésre!)

2.a. Ha van ilyen ügyész vagy csoport, milyen szempontok alapján kerülnek kiválasztásra a munkatársak?

- a) rájuk szignálják ezeket az ügyeket
- b) ők kérik, mert szívesen dolgoznak ilyenekkel
- c) velük egyetértésben rájuk szignálják, mert ők értenek hozzá a legjobban
- d) érvényesül a specializáció, különféle ügyekre „szakosodnak” az ügyészek
- e) egyéb, éspedig:
- f) nem tudom

3. Honnan szerzi ismereteit a hozzátartozók sérelmére elkövetett, családon belüli bűncselekmények kapcsán? *(Kérem, osztályozza az alábbi ötfokú skálán, hogy az alább felsorolt források milyen mértékben járultak hozzá ismereteinek bővüléséhez? Az 1-es az jelenti, hogy egyáltalán nem játszott szerepet az ismeretszerzésben, az 5-ös pedig, hogy nagy szerepet játszott. Kérem, hogy tegyen X-et a megfelelő helyre! Több választ is megjelölhet!)*

	1	2	3	4	5
saját ügyek tapasztalatai, kollégák elmondása					
szakkönyvek, szakcikkek, folyóiratok, tanulmányok					
internet					
nyomozó hatóság					
más szakemberek					
képzések, konferenciák					
szakértők					
egyéb, éspedig:					

4. Saját véleménye szerint – nem a statisztikai adatok alapján – melyek a hozzátartozó sérelmére leggyakrabban elkövetett bűncselekmények? *(Több választ is megjelölhet!)*

- a) könnyű testi sértés alapesete
- b) könnyű testi sértés minősített esetei
- c) súlyos testi sértés alapesete
- d) súlyos testi sértés minősített esetei
- e) életveszélyt okozó testi sértés
- f) tetteges becsületsértés
- g) személyi szabadság megsértése
- h) kényszerítés
- i) zaklatás bármely formája
- j) kiskorú veszélyeztetése
- k) emberölés alapesete
- l) emberölés minősített esetei
- m) szexuális bűncselekmények
- n) egyéb, éspedig:

Eljárások kapcsolati erőszak bűncselekménye esetén

Az alábbi kérdések már kifejezetten a Btk. 212/A §-ában szabályozott kapcsolati erőszak bűncselekményére vonatkoznak.

5. A magánindítványos és szubszidiárius (1) bekezdés

Btk. 212/A § (1) bekezdés:

Aki gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban közös háztartásban vagy egy lakásban élő egyeneságbeli rokona, egyeneságbeli rokonának házastársa vagy élettársa, örökbefogadó és a nevelőszülője⁹¹⁶, örökbe fogadott és a nevelt gyermeke⁹¹⁷, testvére, testvérének házastársa vagy élettársa, házastársa, élettársa, volt házastársa, volt élettársa, házastársának vagy az élettársának egyeneságbeli rokona, házastársának vagy az élettársának testvére, gondnoka, gondnokoltja, gyámja, gyámoltja sérelmére rendszeresen

- a) az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít,
- b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javakat von el, és ezzel a sértettet súlyos nélkülözésnek teszi ki

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt 2 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Találkozott már ezzel a gyakorlatban?

- a) volt már néhány ilyen ügyem
- b) több ilyen ügyem is volt
- c) soha nem volt még ilyen ügyem

5.a. Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal? *(Kérem, értékelje az állításokat az alábbi ötfokú skálán! Az 1-es az jelenti, hogy egyáltalán nem ért egyet, az 5-ös pedig, hogy teljes mértékben egyetért.)*

	1	2	3	4	5
az (1) bekezdés lényegében a külvilág számára nem érzékelhető lelki bántásokat, szóbeli támadásokat szankcionálja (itt nincs tettlegesség), ilyen ügyekre a jövőben sem számítok					
attól függetlenül, hogy az (1) bekezdés szubszidiárius és magánindítványos bűncselekmény, véleményem szerint ha jobban elterjedne a köztudatban, magasabb lenne a feljelentési hajlandóság					
szerintem erről a bűncselekményről az állampolgárok többsége nem is tud					
szerintem erről a bűncselekményről a sértettek többsége nem is tud					
szerintem erről a bűncselekményről az elkövetők többsége nem is tud					
szerintem ezzel a bűncselekménnyel az eljáró hatóságok többsége nem foglalkozik, vagy legalábbis nem ismeri mélységében					
a hatóságok igyekeznek elhatárolódni a családi viszályoktól, ezért a					

⁹¹⁶ ideértve az együtt élő mostohaszülőt is

⁹¹⁷ ideértve az együtt élő mostohagyermeket is

bűncselekményi tényállást nem, vagy csak nehézkesen alkalmazzák					
ha nincs tettlegesség, megpróbálják a sértetteket lebeszélni a feljelentésről					

6. A hivatalból üldözendő (2) bekezdés

Btk. 212/A § (2) bekezdés:

Aki az (1) bekezdésben meghatározott sértett sérelmére rendszeresen követ el

- a) könnyű testi sértést vagy tetteges becsületsértést, büntett miatt 3 évig,
- b) súlyos testi sértést, könnyű testi sértés minősített eseteit, személyi szabadság megsértésének alapesetét, vagy kényszerítést, 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Találkozott már ezzel a gyakorlatban?

- a) volt már néhány ilyen ügyem
- b) több ilyen ügyem is volt
- c) soha nem volt még ilyen ügyem

6.a. Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal? (Kérem, értékelje az állításokat az alábbi ötfokú skálán! Az 1-es az jelenti, hogy egyáltalán nem ért egyet, az 5-ös pedig, hogy teljes mértékben egyetért.)

	1	2	3	4	5
szerintem erről a bűncselekményről az állampolgárok többsége nem is tud					
szerintem erről a bűncselekményről a sértettek többsége nem is tud					
szerintem erről a bűncselekményről az elkövetők többsége nem is tud					
szerintem ezzel a bűncselekménnyel az eljáró hatóságok többsége nem foglalkozik annak ellenére, hogy ez nem magánindítványos és nem szubszidiárius					
a hatóságok igyekeznek elhatárolódni a családi erőszaktól, ezért a bűncselekményi tényállást nem, vagy csak nehézkesen alkalmazzák					

6.b. Ha volt ilyen ügye [hivatalból üldözendő (2) bekezdéses], kérem, írja le tapasztalatait. Ön szerint melyek a bűncselekményi tényállás alkalmazásával összefüggő legfontosabb problémák, nehézségek?

.....

.....

.....

.....

.....

7. Véleménye szerint melyik hozzátartozó sérelmére és milyen típusú bűncselekményt követnek el a leggyakrabban? (Az alábbi összefoglaló alapján kérem, válaszoljon a 7.a. és a 7.b. kérdésekre!)

Összefoglalva: ki ellen és mit?

Aki

- gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban közös háztartásban vagy egy lakásban élő

- egyeneságbeli rokona
- egyeneságbeli rokonának házastársa vagy élettársa
- örökbefogadó és a nevelőszülője
- örökbe fogadott és a nevelt gyermeke
- testvére
- testvérének házastársa vagy élettársa
- házastársa, élettársa
- volt házastársa, volt élettársa
- házastársának vagy az élettársának egyeneságbeli rokona
- házastársának vagy az élettársának testvére
- gondnoka, gondnokoltja, gyámja, gyámoltja

sérelmére rendszeresen

- könnyű testi sértést
- tetteleges becsületsértést
- súlyos testi sértés alapesetét
- könnyű testi sértés minősített eseteit
- személyi szabadság megsértésének alapesetét vagy
- kényszerítést

követ el, a Btk. 212/A § (2) bekezdése szerinti, nem szubszidiárius és nem magánindítványos, hivatalból üldözendő kapcsolati erőszak büntetettét valósítja meg.

7.a. A fentieket szemügyre véve véleménye/tapasztalatai szerint melyik hozzátartozó(k) sérelmére követik el leggyakrabban a kapcsolati erőszak bűncselekményét?

.....

7.b. A fentieket szemügyre véve véleménye/tapasztalatai szerint melyik bűncselekménytípust követik el leggyakrabban a hozzátartozó(k) sérelmére?

.....

8. Mennyire tartja bonyolultnak ezeket az eljárásokat? (Egy ötfokú skálán jelölje meg, hogy Ön szerint mennyire nehéz vagy mennyire könnyű az új bűncselekményi tényállás jogalkalmazása? Az 1-es az jelenti, hogy nagyon könnyű/egyszerű, az 5-ös pedig, hogy nagyon nehéz. Kérem, hogy tegyen X-et a megfelelő helyre!)

	1	2	3	4	5
minősítés					
a rendszeresség bizonyítása					
a bántalmazás bizonyítása					
szakértői vélemény beszerzése					

szakértői vélemény értelmezése					
nyomozásfelügyelet gyakorlása					
vádképviselet gyakorlása					
összességében a cselekmény bizonyítása					
a sértett / tanú mentességi joga					
az érintett kiskorú vallomásának beszerzése és értékelése					
halmazati kérdések (a kapcsolati erőszak mellett mely bcs.ek állhatnak halmazatban)					

9. Véleménye szerint mi vezet a megszüntető határozatok, felmentések többségéhez?

.....

10. A „rendszeresség” a Btk.-ban több helyen is szerepel,⁹¹⁸ de fogalmát a törvény nem határozza meg. Véleménye szerint hányszori elkövetés szükséges ahhoz, hogy a cselekményt kapcsolati erőszaknak minősítse?

- legalább két alkalom szükséges, nincs egyéb többletfeltétel a vádemeléshez
- legalább két alkalom szükséges, de az alkalomszerűséget ki kell zárni, fontos az eltelt időköz
- legalább két alkalom szükséges, nincs jelentősége, hogy a két bántalmazás között mennyi idő telt el
- mindenképpen több kell mint a zaklatásnál, szerintem 3-4-5 alkalom legalább szükséges
- egyéb, éspedig:

11. A kapcsolati erőszakkal érintett egyes cselekmények kapcsán fontosnak tartja szakértő kirendelését?

- igen, mert véleményem szerint a sérülés megítélése szakkérdés
- nem, mert véleményem szerint a sérülés ténye jogkérdés
- álláspontom szerint jogi és szakkérdés egyben
- nem tudom eldönteni

12. Az ENYÜBS országos statisztikai adatai szerint 2016-ban 1001 db súlyos testi sértés bűncselekményt regisztráltak hozzátartozó sérelmére, ehhez képest a kapcsolati erőszak száma 391 volt. Ezek a minősítések vélhetően akkor lehetnek helyesek, ha a hozzátartozó sérelmére a kapcsolati erőszak bűncselekményi tényállásában foglalt cselekmények egyikét sem követték el azt megelőzően (könnyű testi sértés, tetteges becsületsértés stb.), hiszen akkor már kapcsolati erőszak bűncselekménye lenne. Egyetért Ön ezzel az állítással?

- igen
- nem

⁹¹⁸ pártfogó felügyelet, kuruzslás, kapcsolati erőszak, zaklatás, harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása, tiltott szerencsejáték szervezése

13. Kérem, sorolja fel azokat a tipikus bűncselekményeket, amelyek álláspontja szerint halmazatban állhatnak a kapcsolati erőszak bűncselekményével:

.....

Szakági együttműködés

14. Az ügyészségek közjogi szakága jár el a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény (Hketv.) szerinti ügyekben (fellépés), az iratok többnyire bántalmazásra utaló egyértelmű nyilatkozatokat tartalmaznak. A szakági együttműködés keretében a közjogi és büntetőjogi szakág Önöknél milyen gyakorisággal konzultál az esetleges büntetőeljárás-kezdeményezésének megfontolása céljából?

- fontos az információ-megosztás, ezért minden „távoltartásos” ügyben konzultálunk
- csak azokban az ügyekben, amelyek ténylegesen felterjesztésre, megküldésre kerülnek
- bizonyos időközönként átbeszéljük az elmúlt időszak ügyeit a polgári ügyszakkal, függetlenül a megküldött iratoktól
- általában nem konzultálunk, a büntetőjogi szakághoz érkezett iratokat dolgozzuk fel

14.a. Ha a szakági együttműködés tárgyát képező iratok között (megelőző távoltartásos akták) a polgári ügyszak kiskorú gyermek(ek) érintettségét észleli, általában megküldi az iratokat büntetőeljárás kezdeményezése céljából. A kiskorú veszélyeztetése mellett a kapcsolati erőszak vagy egyéb bűncselekmény megvalósulását is vizsgálják ezekben az ügyekben akár a gyermek, akár a felnőtt hozzátartozók vonatkozásában?

(Kérem, hogy külön-külön válaszoljon!)

- igen, a „távoltartásos” aktáknál a kiskorú veszélyeztetése mellett a kapcsolati erőszak és más bűncselekmények megvalósulását is vizsgálja a büntetőjogi szakág mind a kiskorú, mind pedig a felnőtt hozzátartozók tekintetében
- nem, a „távoltartásos” aktáknál leginkább a kiskorú veszélyeztetésére koncentrál a büntetőjogi szakág

- általában csak a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény miatt kezdeményez büntetőeljárást a közjogi szakág
- a kiskorú veszélyeztetése mellett a kapcsolati erőszak bűncselekményének megvalósulását is észleli a közjogi szakág

14.b. A Hketv. által meghatározottak polgári nemperes eljárás keretei között zajlanak, ennek ellenére a jogalkotó mindvégig a bántalmazó és a bántalmazott kifejezéseket használja, ami elviekben nem jelent mást, mint hogy egyik személy a másik sérelmére bűncselekményt követett el. Az új Btk. hatályba lépésétől alkalmazandó kapcsolati erőszak bűncselekményével összefüggésben (Btk. 212/A § (2) bekezdés) kaptak-e Önöknél erre vonatkozó segítséget, iránymutatást a polgári ügyszakos ügyészek?

- a) igen természetesen, az új Btk. hatályba lépésével egyidejűleg
- b) igen, rendszeresen segítünk nekik a „távoltartásos” akták tekintetében
- c) nem kaptak ezzel összefüggő segítséget vagy iránymutatást

Javaslatok, vélemények

Mit gondol, kellene változtatni a kapcsolati erőszak bűncselekményének jelenlegi anyagi jogi szabályozásán; és ha igen mit javasolna?

.....

Ön szerint mi a három legfőbb probléma (ha van ilyen) a kapcsolati erőszak bűncselekményének alkalmazásával/bizonyításával kapcsolatos napi ügyészi gyakorlatban?

1.
2.
3.

Ön szerint hogyan lehetne az előző pontban megnevezett problémákat megoldani?

1.
2.
3.

Egyéb megjegyzés, javaslat:

.....

